

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ
КОМРАТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ В КРАКОВІ
БІЛОРУСЬКА ДЕРЖАВНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ
КАЗАХСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. С.СЕЙФУЛЛІНА
НАУКОВИЙ КЛУБ «SOPHUS»

АГРАРНА НАУКА ТА ОСВІТА ПОДІЛЛЯ

Збірник наукових праць
міжнародної науково-практичної
конференції

Частина 2

**14-16 березня 2017 року
м. Кам'янець-Подільський**

УДК 63.001:65.001:30.001:10.001

ББК 65.9 (4укр)-55

A 25

Редакційна колегія:

Іванишин В.В., д.е.н., проф., ректор – голова редакційної колегії (Україна); Бендера І.М., д.пед.н., проф.; професор (Україна); Водяник І.І., д.т.н., проф. (Україна); Гораши О.С., д.с.-г.н., проф. (Україна); Желавський М.М., д.вет.н., професор (Україна); Лісовський О., д.т.н., професор (Польща); Місюк М.В., д.е.н., професор (Україна); Панков Д.А., д.е.н., професор (Беларусь); Парлінська М., д.е.н., професор (Польща); Пармаклі Д.М., д.х.е.н., професор (Молдова); Пліска Ю., д.п.н., професор (Польща); Попович М.Д., д.філос.н., професор (Україна); Рихлівський І.П., д.с.г.н., професор (Україна); Цвігун А.Т., д.с.-г.н., професор (Україна); Чойницький Й. д.с.-г.н., професор (Польща); Чикуркова А.Д., д.е.н., професор (Україна); Гаврилянчик Р.Ю., к.с.-г. наук., доцент (Україна); Гуцол Т.Д., к.т.н. доцент (Україна); Сава А.П., к.е.н., с.н.с. (Україна); Семенишена Н.В., к.е.н., доцент (Україна).

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Подільського державного аграрно-технічного університету
(протокол № 7 від 02.03.2017 р.)*

A 25

Аграрна наука та освіта Поділля: збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф. Ч.2. (14-16 березня 2017 р., м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль : Крок, 2017. 405 с.

ISBN 978-617-692-399-2 (повне видання)

ISBN 978-617-692-401-2 (частина 2)

Збірник містить наукові доповіді міжнародної науково-практичної конференції “Аграрна наука та освіта Поділля” (м. Кам'янець-Подільський), яка відбулася 14-16 березня 2017 р. з актуальних технологічних, технічних, економічних, соціальних та екологічних проблем і напрямів розвитку України, інших держав та сучасного суспільства загалом.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій несуть автори наукових доповідей. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редколегії збірника.

УДК 63.001:65.001:30.001:10.001

ББК 65.9 (4укр)-55

ISBN 978-617-692-399-2 (повне видання)

ISBN 978-617-692-401-2 (частина 2)

© Подільський державний аграрно-технічний університет, 2017

© Крок, 2017

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
MINISTRY OF AGRARIAN POLICY AND FOOD OF UKRAINE
KHMELNITSKYI REGIONAL STATE ADMINISTRATION
KAMIANETS-PODILSKYI DISTRICT STATE ADMINISTRATION
STATE AGRARIAN AND ENGINEERING UNIVERSITY IN PODILYA
STATE AGRARIAN UNIVERSITY IN MOLDOVA
KOMRAT STATE UNIVERSITY
UNIVERSITY OF AGRICULTURE IN KRAKOW
BELARUSIAN STATE ACADEMY OF AGRICULTURE
S.SEIFULLIN KAZAKH AGRO TECHNICAL UNIVERSITY
SCIENTIFIC CLUB «SOPHUS»

AGRICULTURAL SCIENCE AND EDUCATION IN PODILYA

Collection of scientific papers
of international scientific and practical
conference

Part 2

**March 14-16, 2017
Kamianets-Podilskyi**

UDC 63.001:65.001:30.001:10.001
BBK 65.9 (4ukr)-55

Editorial board:

Ivanyshyn V.V., DrSc, Prof. (Economy), rector – chairman of the editorial board (Ukraine); Bendera I.M., DrSc (Pedagogy), Prof.; Vodyanyk I.I., DrSc (Engineering), Prof., Prof. (Ukraine) ; Gorash O.S., DrSc (Agriculture), Prof. (Ukraine); Zhelavskyy M.M., DrSc (Veterinary), Prof. (Ukraine); Lisowski A., DrSc (Mechanics), Prof. (Poland); Misjuk M.V., DrSc (Economy), Prof. (Ukraine); Pankov D.A., DrSc (Economy), Prof. (Belarus); Parlinska M., DrSc (Economy), Prof. (Poland); Parmakli D.M., DrSc (Economy), Prof. (Ukraine); Plyska Y., DrSc (Pedagogy), Prof. (Poland); Popovych M.D., DrSc (Philosophy), Prof. (Ukraine); Ryhlyvs'kyj I.P., DrSc (Agriculture), Prof. (Ukraine); Tsvigun A.T., DrSc (Agriculture), Prof. (Ukraine); Chojnicki J., DrSc (Agronomy), Prof. (Poland); Chykurkova A.D., DrSc (Economy), Prof. (Ukraine); Havrylianchyk R.Yu., PhD (Agriculture), Assoc. Prof., (Ukraine); Hutsol T.D., PhD (Engineering), Assoc. Prof. (Ukraine); Sava A.P., PhD (Economy), Senior Researcher (Ukraine); Semenysheva N.V., PhD (Economy), Assoc. Prof. (Ukraine)

Recommended for publication by Academic Council
of State Agrarian And Engineering University in Podilya
(protocol # 7, from 03.02.2017)

Agricultural science and education in Podilya: collection of scientific papers of Intern. scient.-pract. confer. P.2. (March 14-16, 2017, Kamianets-Podilskyi). Ternopil : Krok, 2017. 405 p.

ISBN 978-617-692-399-2 (full edition)
ISBN 978-617-692-401-2 (part 2)

The collection contains scientific presentations by International scientific-practical conference "Agricultural science and education in Podilya" (Kamianets-Podilskyi), which was held on March 14-16, 2017, on actual technological, technical, economic, social and environmental problems and directions of development Ukraine and other countries and modern society in general.

The content and authenticity of of publications are the authors of scientific papers. Views of the authors of publications do not necessarily reflect the views of the editorial board of the publication.

UDC 63.001:65.001:30.001:10.001
BBK 65.9 (4ukr)-55

ISBN 978-617-692-399-2 (full edition)
ISBN 978-617-692-401-2 (part 2)

© State Agrarian and Engineering University in Podilya, 2017
© Krok, 2017

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Для мене велика честь вітати всіх учасників нашої міжнародної конференції «Аграрна наука та освіта Поділля» і відкрити її. Перш за все, тому, що високий як рівень співзасновників цієї конференції, так і кількісний склад учасників.

Загальновідомо, що у трактуванні мовознавців термін «конференція» походить від латинського «confere» («збираю»), і означає з'їзд, збори членів організацій, наукової спільноти, однодумців з того чи іншого питання. Практика проведення конференцій особливо часто використовується в наукомістких галузях та стала для нашого вузу традиційною.

Відповідно до мети, яку декларує наша конференція «Аграрна наука та освіта Поділля», вирішення поставлених завдань можна визначити наступним чином:

- аналіз актуальних проблем розвитку аграрної науки та освіти і пошук шляхів їх вирішення;
- інформування спільноти про нові досягнення;
- виявлення проблем, що виникли у представників аграрної галузі;
- дослідження особливостей чинного законодавства і розробка пропозицій щодо його вдосконалення;
- обговорення аграрної політики держави (держав);
- вивчення практики виробничо-господарської діяльності кращих компаній аграрної галузі.

Водночас, головною науковою темою нашого вузу – ПДАТУ, є не лише проблема аграрної науки, а й проблема освіти. Впевнений, ви всі прекрасно розумієте, яку величезну роль відіграє освіта, особливо вища, в зміні тих умов, негативних тенденцій, що існують в Україні і світі.

Реорганізація управління освітою і наукою в сфері АПК відкриває нові шляхи і можливості, засновані на знаннях, для збільшення внеску вищої школи в становлення суспільства і економіки цієї надзвичайно важливої для України галузі. Адже основна мета реформування вищої школи - забезпечити ефективніший вектор розвитку всього суспільства.

В ході здійснення реформ на основі послідовного моніторингу інституційних змін розвитку суспільства належить відродити втрачені історичні переваги вітчизняної аграрної науки та освіти і знайти адекватні рішення проблем, що відповідають потребам соціально-економічного розвитку країни. Особливу увагу має бути приділено інтеграції вищої освіти і науки, активізації інноваційної діяльності, посилення її впливу на розвиток економіки і соціальної сфери.

Упевнений, наша конференція буде сприяти досягненню цих цілей, збільшення внеску вищої школи, всієї системи освіти у вирішення як загальносоціальних, так і загальноекономічних завдань.

Бажаю усім учасникам конференції успішної роботи!

З повагою, Володимир Васильович Іванишин

Доктор економічних наук, професор

Заслужений працівник сільського господарства України,

Ректор Подільського державного аграрно-технічного університету

З М І С Т C O N T E N T S

СЕКЦІЯ 6 ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

SECTION 6 ENGINEERING AND TECHNICAL PROVISION OF AGRO-INDUSTRIAL PRODUCTION

Барановський Віктор, Потапенко Микола РЕЗУЛЬТАТИ ПОЛЬОВИХ ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТРАНСПОРТНО-ОЧИСНОЇ СИСТЕМИ	14
Білик Степанія ВЗАЄМОДІЯ БУЛЬБ КАРТОПЛІ З РОБОЧИМИ ОРГАНАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН	17
Бундза Олег, Макарчук Олександр, Нікітін Валерій МАШИНА КОНТАКТНОЇ ДІЇ ДЛЯ ЗНИЩЕННЯ БУР'ЯНІВ	19
Бунько Василь СУШІННЯ ЗЕРНА АКТИВНИМ ВЕНТИЛЮВАННЯМ ПРИ ЗМІНІ РУШІЙНИХ СИЛ В ЗЕРНІВЦІ	21
Васильчук Назар ВИКОРИСТАННЯ МОРФОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ ЖАТКИ ДЛЯ ЗБИРАННЯ СОНЯШНИКУ	23
Дворук Володимир, Борак Костянтин, Добранський Сергій ДИФУЗІЙНІ ПРОЦЕСИ ПІД ЧАС ТЕРТЯ	27
Девін Владлен, Ткачук Василь РОЗРАХУНОК ПРОСТОРОВИХ ФЕРМ ВІД ДІЇ ЗОВНІШНІХ НАВАНТАЖЕНЬ МЕТОДОМ СКІНЧЕНИХ ЕЛЕМЕНТІВ	28
Дубік Віктор, Мазур Віктор, Богуцький Валентин ГЕНЕРАТОР ВИПРОМІНЮВАНЬ РАДІОХВИЛЬ КРАЙ ВИСОКОЧАСТОТНОГО ДІАПАЗОНУ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ТВАРИН	31
Дуганець Віктор, Філенко Валентин АНАЛІЗ СИСТЕМ І ЗНАРЯДЬ ДЛЯ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ	32
Дудчак Тетяна, Вільчинська Дарія, Дудчак Віталій ФІЛЬТРУЮЧИЙ ЕЛЕМЕНТ ДЛЯ ПАЛИВНОЇ АПАРАТУРИ ДИЗЕЛЬНИХ ДВИГУНІВ БАГАТОРАЗОВОГО ВИКОРИСТАННЯ ІЗ СТУПЕНЕВОЮ ПОРИСТІСТЮ	35
Єрмаков Сергій, Борис Микола, Борис Андрій СУЧАСНИЙ СТАН ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ САДІННЯ ДЕРЕВНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР	37
Іванишин Володимир, Гуцол Тарас, Комарніцький Сергій СТАНИ ТЕХНОЛОГІЧНИХ СКЛАДОВИХ ПРИ ЗБИРАННІ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР	40
Іляшик Володимир, Дуганець Василь ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ НА ЗБИРАННІ БОБОВИХ КУЛЬТУР ТА РІПАКУ	42
Калініченко Роман ДО ПИТАННЯ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ТЕПЛОМАСООБМІННИХ ПРОЦЕСІВ ПРИ ТЕРМООБРОБЦІ ЗЕРНОПРОДУКТІВ ІЧ-ВИПРОМІНЮВАННЯМ	44
Козак Олександр, Семенишина Ірина, Вільчинська Дарія РАДІО-ІМПУЛЬСНА ЕЛЕКТРОМАГНІТНА БІОТЕХНОЛОГІЯ ТА ЕЛЕКТРОННІ СИСТЕМИ ЗНИЩЕННЯ ШКІДНИКІВ КОРЕНЕВОЇ СИСТЕМИ РОСЛИН	46
Краснолуцький Петро, Гордійчук Іван ОБҐРУНТУВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ТЕПЛООБМІННИКА КОГЕНЕРАЦІЙНОЇ УСТАНОВКИ	48
Логуш Іван, Кирик Олег ОЛІЯ І ГАС ЯК АЛЬТЕРНАТИВНЕ ПАЛИВО ДЛЯ ТРАКТОРНОГО ДИЗЕЛЯ	51
Мудрик Кшиштоф, Теренов Дмитро, Джеджик Кшиштоф АНАЛІЗ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ РЕМОНТУ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ	54
Оленюк Олександр, Бончик Віталій, Дудчак Тетяна ОСОБЛИВОСТІ ЗМІЦНЮЮЧОГО ОБКАТУВАННЯ ШЛІЦЬОВИХ ВАЛІВ	56

Потапенко Микола ПРОДУКТИВНІСТЬ ЗАВАНТАЖУВАЛЬНОГО ТРАНСПОРТЕРА ТРАНСПОРТНО-ОЧИСНОЇ СИСТЕМИ	58
Потапський Павло, Гордійчук Іван, Горбовий Олег ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОЇ ЕНЕРГІЇ В ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	62
Рудь Анатолій, Думанський Олександр, Михайлова Людмила ВПЛИВ ЕЛЕКТРОМАГНІТНИХ ВИПРОМІНЮВАНЬ НА ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ПРОЦЕСИ В БІОЛОГІЧНИХ ОБ'ЄКТАХ	64
Рудь Анатолій, Михайлова Людмила, Мошенко Іван РОЛЬ ТЕРТЯ В ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН	66
Савойський Олександр ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КРИТИЧНИХ РЕЖИМІВ РОБОТИ ЕЛЕКТРИЧНОЇ МЕРЕЖІ НА СТАН ІЗОЛЯЦІЇ ТРИФАЗНИХ МЕРЕЖ З ІЗОЛЬОВАНОЮ НЕЙТРАЛЛЮ	68
Слива Олександр, Якубов Ігор ЕНЕРГОЕФЕКТИВНА ЕКСПЛУАТАЦІЯ ХОЛОДИЛЬНИХ УСТАНОВОК	70
Спірін Анатолій, Труханська Олена МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ СУШННЯ НАСІННЕВОГО ВОРОХУ ЛЮЦЕРНИ	72
Сторожук Іванна РЕЗУЛЬТАТИ ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ГИЧКОЗБИРАЛЬНОГО МОДУЛЯ	74
Торчук Михайло, Добровольська Елла РОЗРОБКА ДЖЕРЕЛА ІМПУЛЬСІВ ДЛЯ ОПРОМІНЕННЯ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ ТВАРИН ВРХ	76
Федірко Павло, Девін Владлен, Ткачук Василь МОДЕЛЮВАННЯ І РОЗРАХУНОК РЕАКТОРА ВИСОКОГО ТИСКУ В ПРОГРАМНОМУ КОМПЛЕКСІ ПАССАТ	78
Шимко Андрій МЕХАНІЗМ ОЧИЩЕННЯ БУЛЬБ КАРТОПЛІ ТА ТОПІНАМБУРУ	83

СЕКЦІЯ 7
РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ
СЕКТОРІ

SECTION 7
THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC
RELATIONS IN THE AGRICULTURAL
SECTOR

Авраменко Юлія ПЕРЕШКОДИ ТА МОЖЛИВОСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	86
Айнаканова Бакытгуль ДИВЕРСИФІКАЦІЙ КАК СПОСОБА ЭФФЕКТИВНОГО И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ КАЗАХСТАНА	88
Бабаніна Наталія, Гаврилук Вікторія ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ	90
Балла Інна ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЗАВЕРШАЛЬНОЇ СТАДІЇ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	92
Белова Ірина, Воробей Катерина АНАЛІТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ В АУДИТІ	94
Биба Валентина ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КЛАСИФІКАЦІЇ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	98
Білик Юлія САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК МЕХАНІЗМИ ДОСЯГНЕННЯ СИНЕРГЕТИКИ КОЛЕКТИВУ ПІДПРИЄМСТВА	100
Богачик Павло МУЛЬТИСТРАТЕГІЇ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	102

Богачик Сергій ІННОВАЦІЯ ЯК КАТЕГОРІЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ	105
Борковська Валентина ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕНДЕРНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ М'ЯСОПРОДУКЦІЇ	107
Бруханський Руслан ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПАРАМЕТРІВ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	109
Будняк Любов, Добровольська Елла, Вольська Ангелія ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ В КОНТЕКСТІ АНАЛІЗУ ПРИБУТКОВОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА: ІСТОРИЧНИЙ І МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТИ	111
Волкова Єкатерина ПОВЫШЕНИЕ ЭКСПОРТНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ АПК РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	114
Волошук Віталій ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ	116
Волошук Катерина, Шумиляк Лілія ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ОКРЕМИХ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ	119
Волошук Юлія ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЯК ОСНОВА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ	121
Гайбура Юлія ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА: ОПТИМІЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ	124
Ганчар Андрей ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОТНОШЕНИЙ РИМСКО-КАТОЛИЧЕСКОЙ ЦЕРКВИ С РАБОТНИКАМИ ПРАВОСЛАВНОГО ИСПОВЕДАНИЯ В РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ	126
Гвоздєв Юрій МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»	129
Гірняк Катерина, Багрій Мар'яна УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА	130
Гнатюк Сергей КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ РЕГИОНА	133
Гоголь Інна МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	135
Гоголь Тетяна ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	137
Гойсюк Лілія, Гойсюк Леся ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВНИЙ ПОКАЗНИК ФІНАНСОВОГО СТАНУ	140
Горіховський Максим ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ	142
Григор'єва Христина ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН В ОПОДАТКУВАННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ	143
Гринчук Олена СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	145
Гузь Владислав НОВІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	146
Дейнега Олександр, Якубовська Наталія ЕКОНОМІКА ЗНАЇНЬ ЯК БАЗОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	149

Довгань Ірина РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	151
Драбик Оксана МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	154
Дранус Валентин, Мельничук Любов СТРАХУВАННЯ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКИХ РИЗИКІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ ІЗ ВРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ	156
Дуганець Наталія, Коркушко Олег ЗМІНИ ЗАКОНОДАВСТВА З ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ	159
Дуда Галина МЕХАНІЗМ ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	161
Ефименко Антонина НАПРАВЛЕННЯ РОЗВИТКУ РЫНКА ЛОГІСТИЧЕСКИХ УСЛУГ В РЕСПУБЛІКЕ БЕЛАРУСЬ	163
Євстафієва Юлія СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ІЗРАЇЛЮ	166
Заборовський В'ячеслав СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	168
Зеленський Андрій, Єрменчук Ірина АГРАРНІ РОЗПИСКИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	171
Іщенко Анастасія МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ОСОБИСТЕ СЕЛЯНСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО»	173
Казкенова Айгуль АНАЛІЗ ИЗМЕНЕНИЯ ЦЕН НА МОЛОКО В КАЗАХСТАНЕ	175
Карикова Елена АНАЛІЗ И ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ РЫНКА САХАРА В МИРЕ	176
Карман Оксана ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ПОПИТУ НА РИНКУ АГРОПРОДОВОЛЬСТВА	179
Кацан Андрій ТРЕНДИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО РИНКУ УКРАЇНИ	180
Качан Дмитро МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ «МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА»	183
Коваль Нонна ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	185
Комарніцька Оксана РЕСУРСНИЙ ПІДХІД ДО РОЛІ ПЕРСОНАЛУ, МІСЦЕ ЛЮДИНИ В СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ	188
Кондрюк Леся ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОБОЧІ ФУНКЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	190
Корженівська Наталія, Неміш Дмитро ЛОГІСТИЧНІ РИЗИКИ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ РИНКІВ	192
Костецький Ярослав АГРАРНИЙ СЕКТОР ЯК ПРОВІДНА ГАЛУЗЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	194
Краснолуцька Людмила РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТА В КОНТЕКСТІ СТАНДАРТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	197
Кулик Степан, Сава Андрій АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ: ПОТОЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	199
Кучер Олег КОМПЛЕКС МАРКЕТИНГУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ	203

Лаврук Віталій ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТВАРИННИЦТВА	205
Лаврук Оксана ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ПІДПРИЄМСТВІ	207
Літвінов Віталій ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ТРУДОВОЇ МОТИВАЦІЇ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	209
Лопата Андрей ПЕРСПЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ В ОТРАСЛИ ЖИВОТНОВОДСТВА БЕЛАРУСИ	211
Мальцевич Наталья ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА АГРОБИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	213
Марусей Тетяна, Нісходовська Олена ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПРОГРЕСИВНА ФОРМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	215
Марусей Тетяна ОСОБЛИВОСТІ АВТОМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА ЗАСОБАМИ ERP-СИСТЕМ	217
Меглей Віктор ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ РЕГУЛЬОВАНИХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ	219
Мельничук Оксана РЕАЛІЗАЦІЯ ЕМФІТЕВЗИСУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ОБЛІКУ	222
Місюк Микола, Новак Чеслав ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА	224
Мушеник Ірина ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	227
Нездойминога Олена ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ НА ПОКРИТТЯ МОЖЛИВИХ ВТРАТ ЗА АКТИВНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ	230
Нісходовська Олена ІННОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	232
Оганесян Валерік СУТНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ НА РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ВІВЧАРСТВА	235
Пармакли Дмитрій, Дудогло Татьяна КОЭФИЦИЕНТ РОСТА УРОЖАЙНОСТИ КАК ПОКАЗАТЕЛЬ ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕАЛИЗОВАННОЙ ПРОДУКЦИИ	237
Petrukha Serhiy AVENUES OF IMPROVEMENT ANTI-CRISIS REGULATION OF PROVIDING STRATEGIC REFERENCE POINTS UKRAINIAN AGRICULTURAL SECTOR'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT	240
Підгорний Віктор ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ «ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ»	243
Поляруш Іван ПОДАТКИ 2017 ТА КЛЮЧОВІ ЗМІНИ В ПОДАТКОВОМУ КОДЕКСІ	245
Прокопенко Олександра ОЦІНКА ДОЦІЛЬНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ В МЕХАНІЗАЦІЮ ТА АВТОМАТИЗАЦІЮ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	248
Пуцентейло Петро ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	250

Рижикова Наталія ФОРМИ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ У ВЕНЧУРНОМУ БІЗНЕСІ В ІНДУСТРІАЛЬНО РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ	252
Рудик Володимир РОЛЬ СТРАХУВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	254
Савіцька Світлана ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЙ В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ	256
Свирида Ольга ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЗА СЕГМЕНТАМИ ТА ВИМОГИ ДО ЇЇ ФОРМУВАННЯ	259
Семенішена Наталія, Грабовська Надія ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	262
Славіна Наталія, Покотильська Наталія МОЛОЧНЕ СКОТАРСТВО ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ	265
Стельмашук Антон, Дрежерська Ніна АКТИВІЗАЦІЯ УЧАСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ ГРАНТОВИХ ПРОГРАМАХ – ОСНОВА СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ НАУКИ	267
Стендер Світлана УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИМИ ВИТРАТАМИ	271
Супрович Ольга ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	272
Сушарник Ярослав МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ СВИНАРСТВА	275
Теслюк Юлія ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	277
Федорчук Наталія ОСНОВНІ СУПЕРЕЧНОСТІ ПЕРЕХІДНОЇ ЕКОНОМІКИ	279
Федуняк Ігор ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ ТА ПРОДОВОЛЬЧИХ ВИКЛИКІВ	281
Фештор Неля РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	283
Фіголь Світлана КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АВТОСЕРВІСУ	285
Фугело Павліна СУЧАСНИЙ СТАН КРЕДИТУВАННЯ У СФЕРІ АПК УКРАЇНИ	286
Харченко Тетяна УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	289
Хіоні Георгій ІНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	291
Хомич Ігор, Шумиляк Євгенія СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ	294
Цвігун Інна, Місюк Микола СЕРЕДНІЙ КЛАС В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	296
Чехова Ірина SWOT-АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР	299
Чикуркова Алла, Белко Ігор СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	301
Чорнобай Лариса, Чорнобай Микола ПЕРСПЕКТИВИ ВІДРОДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	304

Чорнобай Микола, Чорнобай Лариса ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	307
Шевчук Жанна ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ	310
Шевчук Наталія АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI	313
Шкільний Олександр ЛОГІСТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ	315
Якубова Ирина МАКРОЕКОНОМІЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ В СИСТЕМЕ БУХГАЛТЕРСКОГО МАКРОЕКОНОМІЧЕСКОГО УЧЕТА	318
Ящук Тетяна, Омельяненко Людмила, Кузишин Надія РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ РОБОТИ НА ОСНОВНИХ ЕТАПАХ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ	320

СЕКЦІЯ 8

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

SECTION 8

PROBLEMS OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX SPECIALISTS TRAINING

Богуцька Альона ПЕДАГОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СОЦІОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНИХ НАУК ВНЗ	323
Боднар Алла НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО РОЗВИТКУ ПОДІЛЬСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.	326
Бордюг Олександр ЕКСПЕРТНІ СИСТЕМИ У ФАХОВОМУ НАВЧАННІ	328
Бурлаков Олександр РОЗВИТОК ТА ПЕРВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ	329
Герасименко Юлія ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ФАХІВЦІВ В АПК	331
Гарасимчук Ігор, Панцир Юрій, Михайлова Людмила НАСКРІЗНА НАУКОВА СТУДЕНТСЬКА РОБОТА ПРИ ВИКОНАННІ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ	334
Громик Андрій ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	336
Гуцал Ярослав ПРОБЛЕМА СТЕРЕОТИПІЗАЦІЇ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	339
Данченко Ірина ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	341
Дубовик Світлана ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ	344
Жезицький Віктор ВИВЧЕННЯ СОЦІОЛОГІЇ СЕЛА В ЦИКЛІ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН	347
Завадська Ірина, Комарницький Олександр РОЛЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА У ЖИТТІ МІСТЕЧОК ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.	349
Задорожнюк Валентина ЛЕКЦІЯ ЯК ФОРМА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: ЗАГАЛЬНО МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ	352
Калинюк Алла ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	354

Кіріка Діана ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ АГРАРІЇВ	357
Книш Олена УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» З УРАХУВАННЯМ ПОТРЕБ СУЧАСНОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ	359
Колосяк Ірина ОСВІТНЯ КУЛЬТУРА ПІД КУТОМ ЗОРУ ЕТИКИ І ФІЛОСОФІЇ ПРАВА	362
Костюченко Інна ВИКОРИСТАННЯ КРАСЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ НА ЗАНЯТТЯХ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	364
Кріль Володимир, Федірко Павло, Морозов Валерій ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ - ОСНОВНА ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	367
Кучеров Геннадій ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ «ПРОСВІТ» ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ У 1917-1918 РР.	369
Луговська Ірина ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ ЧИТАННЯ ЛАТИНСЬКИХ ТА ЛАТИНІЗОВАНИХ НАЗВ РОСЛИН СТУДЕНТАМИ АГРАРНИХ ВНЗ	372
Михайлик Артур, Каденюк Олександр «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ» У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ	374
Нестеренко Валерій ВИКЛАДАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЇ В ПДАТУ	377
Нікольська Ніна ОСОБЛИВОСТІ ТА СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ У ВНЗ	379
Оржеховський Станіслав ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ПРЕДМЕТІВ В НЕГУМАНІТАРНИХ ВНЗ	381
Попель Надія СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ОСВІТА У ФРАНЦІЇ	383
Попович Микола ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА ТА ОСОБИСТОСТІ	384
Роляк Ангеліна РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДАНІЇ ТА ШВЕЦІЇ	386
Семенішена Руслана ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	388
Совецька Тетяна СТАНОВЛЕННЯ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ В ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД	391
Хомовський Олександр, Хрунь Тетяна, Андрєєв Сергій МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВУЗІ	393
Chaikovskaya Olga HOW WEBINARS WORK TO ENGAGE AND MOTIVATE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS TOWARDS PROFESSIONAL SUCCESS	395
Чубайко Олена, Покалюк Вадим, Рарицька Наталія ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У КОЛЕДЖІ ПДАТУ	397
Чухно Людмила ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНІАЛЬНІСТЬ ЯК НАЙВИЩИЙ СТУПІНЬ УСІХ ОБДАРУВАНЬ ОСОБИСТОСТІ	400
Шамралюк Олена ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНОГО ФАХІВЦЯ ДЛЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ	402

СЕКЦІЯ 6
ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОПРОМИ-
СЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

SECTION 6
ENGINEERING AND TECHNICAL
PROVISION OF AGRO-INDUSTRIAL
PRODUCTION

Барановський Віктор

д.т.н., професор

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль

Потапенко Микола

старший викладач

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

м. Бережани

РЕЗУЛЬТАТИ ПОЛЬОВИХ ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТРАНСПОРТНО-ОЧИСНОЇ СИСТЕМИ

Для визначення ефективності використання вдосконаленої конструкції ТОС, яку встановлено на модернізовану коренезбиральну машину, було проведено польові порівняльні експериментальні дослідження показників якості її роботи з відповідними показниками базової коренезбиральної машини. При цьому у вихідному ВКЦ для обох порівнювальних коренезбиральних машин визначали: загальну кількість домішок; загальну кількість ґрунтових і рослинних домішок; кількість вільного ґрунту та вільних рослинних домішок; кількість налиплого ґрунту на поверхні тіла та залишків гички на головках коренеплодів; кількість сильно- та слабо пошкоджених коренеплодів; втрати коренеплодів.

Вихідними даними для проведення аналізу одержаних результатів порівняльних досліджень показників якості удосконаленої коренезбиральної машини, яку обладнано транспортно-очисною системою (ТОС) та базової коренезбиральної машини, є агротехнічні вимоги до технологічного процесу збирання коренеплодів цикорію кореневого.

Конструктивну схему модернізованої коренезбиральної машини наведено на рис. 1.

Умови проведення порівняльних досліджень, які були однаковими для обох коренезбиральних машин визначали згідно з [1].

Порядок проведення, умови відбору проб і визначення показників якості роботи технологічного процесу збирання коренеплодів цикорію кореневого під час проведення порівняльних досліджень удосконаленої і базової коренезбиральної машини проводили за стандартними методиками згідно з положеннями [2].

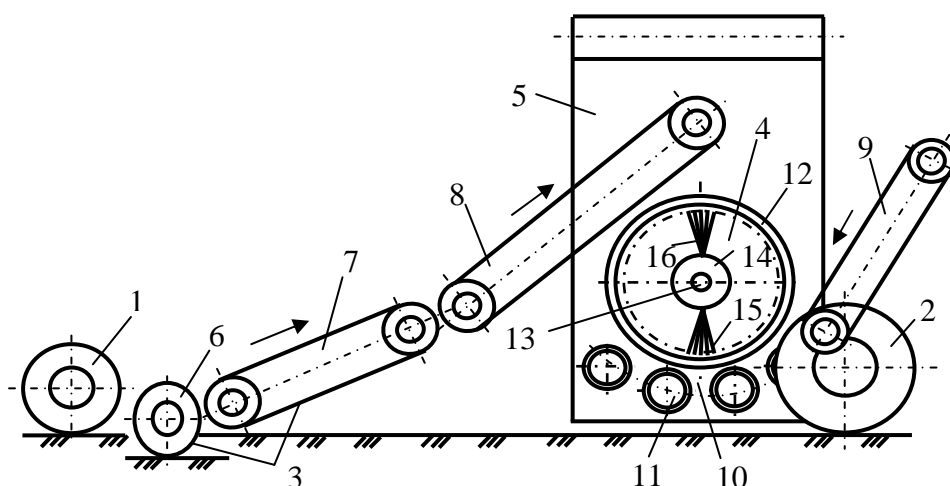

Рис. 1. Конструктивна схема модернізованої коренезбиральної машини:
 1, 2 – копіювальне та опорне колесо; 3 – копач РКС.65.00; 4 – ТОС;
 5 – вивантажувальний транспортери; 6 – сферичний диск; 8 – приймальний транспортер; 7 – завантажувальний транспортер; 9 – очисна пальчикова гірка;
 10 – комбінований очисник; 11 – права та ліва система шнеків; 12 – приводний гвинт;
 13 – приводний вал; 14 – барабан; 15 – очисні пружні елементи; 16 – пучки ворсу

За результатами теоретичних і експериментальних досліджень вибрано основні раціональні конструктивно-кінематичні параметри ТОС, які було застосовано в процесі її проектування та виготовлення і компонування в технологічній схемі удосконаленої машини: завантажувальний транспортер: швидкість руху 1,7 м/с; кут нахилу 30 град. пальчикова гірка: швидкість руху робочої гілки 1,4 м/с; кут нахилу 50 град.; поздовжнього шнек: діаметр 0,2 м; частота обертання 450 об/хв; крок рифа шнека 0,35 м; висота рифа 0,05 м; зазор між валами 0,045 м; приводний гвинт: діаметр 0,5 м; частота обертання 90 об/хв; крок 0,3 м; приводний вал: діаметр очисних елементів 0,4 м; частота обертання очисних елементів 600 об/хв; крок очисних елементів 0,15 м.

Результати показників якості виконання технологічного процесу збирання коренеплодів коренезбиральними машинами наведено в таблиці 1 та на рис. 2 і 3.

Таблиця 1

Показники якості виконання технологічного процесу модернізованої та базової коренезбиральної машини

Найменування показників	Значення показників*		
	модернізована машина	базова машина	АТВ
Робоча швидкість руху машини, м/с	1,5	1,5	до 1,5
Продуктивність за годину основного часу, га/год.	1,1	1,1	до 1,4
Глибина підкопування:			
середня, см	11,5	11,5	-
середньоквадратичне відхилення, ± см	0,81	0,81	-
Якість підкопування і підбору коренеплодів, %:			
зібрано машиною	97,3	97,3	-
втрати, всього	2,8	2,8	2,5
В тому числі:			
не викопаних коренеплодів	2,1	2,1	2,0
на поверхні ґрунту	0,5	0,5	-
присипаних ґрунтом	0,2	0,2	-

Продовження табл. 1

Склад вороху зібраних коренеплодів, %:			
коренеплоди	94,8	91,2	-
домішки, всього	4,4	7,8	8,0
В тому числі:			
грунтові домішки:	2,5	4,6	5,0
вільного ґрунту	1,5	2,9	-
налиплого ґрунту на коренеплодах	1,0	1,7	1,5
рослинні домішки:	1,9	3,1	3,0
вільні рослинні рештки	0,7	1,9	-
залишки гички на головках коренеплодів	1,2	1,2	0,5
Пошкодження коренеплодів, %:			
усього	13,5	13,5	20,0
В тому числі сильно пошкоджених	8,5	8,5	7,0

* - показники якості виконання технологічного процесу визначені відносно маси коренеплодів;
АТВ агротехнічні вимоги до коренезбиральних машин

На основі порівняльного аналізу показників якості виконання технологічного процесу збирання коренеплодів цикорію кореневого встановлено, що загальна кількість домішок у зібраному вкц базової коренезбиральної машини становить 7,8 %, а модернізованої машини 4,4 %, тобто зменшується приблизно в 1,8 рази.

Рис. 2. Діаграма показників якості роботи модернізованої коренезбиральної машини

Рис. 3. Діаграма показників якості роботи базової коренезбиральної машини

Список використаних джерел

1. КД 46.16.01.005-93. Випробування сільськогосподарської техніки. Основні положення. К., 1993. 34 с.
2. ДСТУ 2258-93. Машина бурякозбиральні. К. : Держстандарт України, 1993. 18 с.

Білик Степанія
к.т.н., доцент, завідувач кафедри
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
м. Бережани

**ВЗАЄМОДІЯ БУЛЬБ КАРТОПЛІ З РОБОЧИМИ ОРГАНАМИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН**

Найбільша кількість механічних пошкоджень при зборі картоплі (близько 70%), що проявляються в потемнінні м'якоті, відбувається при ударних навантаженнях на бульби на сепаруючих робочих органах і перепадах.

В випадку прямого удару між контактною силою P і зближенням центрів мас тіл, що співударяються α , існує залежність [1]:

$$P = k \cdot \alpha^2, \quad (1)$$

$$\text{де: } k = \frac{4}{3 \cdot \eta} \cdot \sqrt{R}; \quad \eta = \frac{1 - \mu_1^2}{E_1} + \frac{1 - \mu_2^2}{E_2},$$

μ і E - коефіцієнти Пуассона і модулі пружності матеріалів тіл, що співударяються.

Рівняння зближення тіл має вигляд:

$$\frac{d^2 \alpha}{dt^2} = -\frac{1}{m} \cdot P(\alpha), \quad (2)$$

$$\text{де: } m = \frac{m_1 \cdot m_2}{m_1 + m_2}.$$

Розв'язання цього рівняння дозволяє знайти:

$$P_{max} = k \cdot \left[\frac{5}{4} \cdot \frac{m \cdot v_0^2}{k} \right]^{\frac{2}{5}}, \quad (3)$$

де: v_0 - швидкість зближення тіл в момент співударів.

Напруження в тілах, які співударяються, обумовлених контактною силою P_{max} , визначаються за формулою:

$$\sigma_{max} = 0,388 \cdot \sqrt[3]{\frac{P_{max} \cdot E^2}{R^2}}. \quad (4)$$

При співударі бульб:

$$\sigma_{max} = 0,388 \cdot \sqrt[3]{P_{max} \cdot E^2 \cdot \left(\frac{R_1 + R_2}{R_1 \cdot R_2} \right)^2}. \quad (5)$$

Пружний удар супроводжується малим поглинанням енергії удару на допустиму деформацію бульб. Знизити або взагалі виключити пошкодження бульб можна лише за рахунок погашення енергії удару самим робочим органом [3].

Підбір раціональної товщини і жорсткості пружних поверхонь робочих органів

являється одним із практичних висновків досліджень.

Бульби картоплі, з достатньо добрим приближенням, в місці контакту мають сферичну поверхню, тому при подальших розрахунках бульби представимо в вигляді куль. Підбір пружних властивостей поверхонь і їх товщини проводимо при умові, що тиск в місці контакту навіть в найбільш небезпечній точці не повинен перевищувати напружень, руйнуючих м'якоть бульб.

При прямому ударі, в момент найбільшої деформації поверхні (швидкість бульби уже рівна нулю) на елементарній кільцевій площадці шириною $d\alpha \cdot R$ і довжиною $2 \cdot \pi \cdot R \cdot \sin \alpha$ діє сила, яка рівна [2]:

$$E \cdot \frac{\Delta \delta}{\delta} 2 \cdot \pi \cdot R^2 \cdot \sin \alpha \cdot d\alpha \quad (6)$$

де: E модуль пружності поверхні (жорсткість).

Під час удару для деформації пружної поверхні на виділеній елементарній площадці витрачається енергія, що дорівнює:

$$dA = \frac{E \cdot 2 \cdot \pi \cdot R^2 \cdot \sin \alpha \cdot \Delta \delta^2}{2 \cdot \delta} \cdot d\alpha \quad (7)$$

$$\text{де: } \Delta \delta = R \cdot (\cos \alpha - \cos \alpha_{max}) = 2 \cdot R \cdot \sin \frac{\alpha + \alpha_{max}}{2} \cdot \sin \frac{\alpha_{max} - \alpha}{2}$$

Звідси отримаємо:

$$dA = \frac{4 \cdot \pi \cdot E \cdot R^4 \cdot \sin \alpha}{\delta} \cdot \sin^2 \frac{\alpha + \alpha_{max}}{2} \cdot \sin^2 \frac{\alpha_{max} - \alpha}{2} d\alpha \quad (8)$$

де: α_{max} - характеризує максимальну глибину проникнення бульби в поверхню, яка обмежується або міцністю м'якоті або максимально допустимою деформацією поверхні [2].

Створюючи спеціальні пружні покриття з великою пористістю, а відповідно, і великою гранично допустимою відносною деформацією, можна суттєво зменшити товщину поверхні.

При транспортуванні бульб картоплі поряд з асиметричним напруженням на них силами тяжіння вище лежачих шарів, бульби відчувають ще і ударні дії. Із всіх випадків виникнення ударних навантажень в масі вантажу, що перевозиться, розглядалося два випадки співударів бульб з підлогою кузова або тарою, а також між собою [3].

Перший випадок співударів виникає при переїзді окремих вибоїн, розміщених на значній відстані одна від одної. При переїзді виникає одиничне підкидання вантажу з наступним падінням його на площину днища кузова, яке встигає погасити свою амплітуду коливань. В цьому випадку підкидання бульб відбувається за рахунок значної величини кінетичної енергії, яку отримують бульби від кузова транспортного засобу. Під час руху транспортних засобів по дорогах, нерівності яких носять періодичний характер, може спостерігатися інший випадок співударів.

При переїзді окремих нерівностей спостерігається вимушене вертикальне коливання кузова за законом [1]:

$$z_v = A_0 \sin(\nu t - \beta), \quad (9)$$

де: A_0 амплітуда і частота коливання кузова;

β - зсув фаз взаємодії і коливання;

t - час.

Втрати енергії в підвісці приводять практично до зменшення коливань із закінченням одного періоду.

Максимальна швидкість руху кузова в вертикальному напрямку при цьому рівна:

$$\dot{Z}_v = A \cdot v \quad (10)$$

Кінетична енергія бульб, яка відповідає цій швидкості, визначає висоту підкидання їх і наступного падіння на дно контейнера.

Під час руху по ділянці дороги, що має «ребристу» поверхню, виникають періодично діючі вимушені коливання, які викликають зустрічні співудари бульб з коливаючою поверхнею. Максимальна швидкість при цьому рівна:

$$\dot{Z}_v = A \cdot v(1 + \lambda), \quad (11)$$

де: λ - коефіцієнт відновлення швидкості при ударі.

Із літературних джерел і проведених експериментів відомо, що для свіжозібраних бульб картоплі допустима висота падіння на соснову дошку рівна від 20 до 25 см, а коефіцієнт відновлення швидкості при ударі від 0,55 до 0,63. При багаторазових ударах допустима висота скидання знижується в N раз.

Список використаних джерел

1. Войтюк Д. Г., Гаврилюк Г. Р. Сільськогосподарські машини : Підручник. 2-е вид. Київ : Каравела, 2008. 552 с.
2. Заводнов С. В. Исследование взаимодействия клубней с рабочими органами сельскохозяйственных машин : дис. ... канд. техн. наук : 05.20.01 / С. В. Заводнов. М., 2002. 145 с.
3. Білик С. Г. Дослідження пружних і міцнісних властивостей м'якоті бульб картоплі при взаємодії з робочими органами сільськогосподарських машин. Збірка наукових праць IV Наукової конференції «Фундаментальні та прикладні дослідження у сучасній науці». Харків : Технологічний Центр, 2016. С. 50-51.

Бундза Олег

к.т.н., асистент

Макарчук Олександр

к.т.н., доцент

Нікітін Валерій

к.т.н., доцент

Національний університет водного господарства та природокористування
м. Рівне

МАШИНА КОНТАКТНОЇ ДІЇ ДЛЯ ЗНИЩЕННЯ БУР'ЯНІВ

Ефективність вирощування сільськогосподарських агрокультур обумовлюється значною кількістю факторів, зокрема своєчасним знищенням бур'янів. Як показав аналіз технологій знищення бур'янів, вони характеризуються низькою продуктивністю.

Знищення бур'янів здійснюється в основному обприскуванням, що веде до осідання хімічної рідини на культурних рослинах, потрапляння її в ґрунт, що призводить до погіршення екологічних умов. Крім того процес знищення бур'янів характеризується значними непродуктивними втратами, які складають 50-70 %.

Враховуючи вище означене, підвищення ефективності процесу знищення бур'янів і розробка нової машини для його здійснення є актуальною науково-практичною задачею.

З метою вирішення даної задачі було виконано аналіз способів і засобів для боротьби з бур'янами, при цьому розглянуто праці Барановського [1], Оніщенка [2], Ратушного [3], Котова [4], та інших. Зокрема, дослідження Котова, Львова та інших показали, що в останні роки набирає поширення контактний спосіб боротьби з бур'янами, який полягає у нанесенні розчину гербіциду на рослину шляхом її безпосереднього контакту з робочим органом. Даний спосіб дозволяє: уникнути втрат на знесення вітром, мінімізувати втрати на скапування та випаровування, зменшити витрату гербіциду, знищувати високорослі бур'яни, не завдаючи шкоди низькорослим рослинам.

Розробці обладнання передував аналіз конструкцій пристроїв контактного нанесення. Виконаний аналіз дозволив нам встановити, що шляхом контактного нанесення гербіциду рослинність можна знищити двома способами:

1. Нанесенням робочого розчину на наземну частину рослини, як це реалізовано в наступних технічних рішеннях [5, 6].

2. Другий шлях це послідовне виконання двох технологічних операцій однією машиною скошування наземної частини рослин з подальшим нанесенням робочого розчину на зріз так, як це реалізовано в [7].

Аналіз відомих конструкцій робочих органів машин для знищення бур'янів виявив наступні їх недоліки: втрати робочої рідини, неможливість застосування на схилах, деформація робочих органів бур'янами зі стеблами високої жорсткості, значний опір переміщенню.

Поставивши за мету усунути згадані недоліки, нами було розроблено конструкцію машини для контактної дії для знищення бур'янів, схема якої представлена на рис. 1.

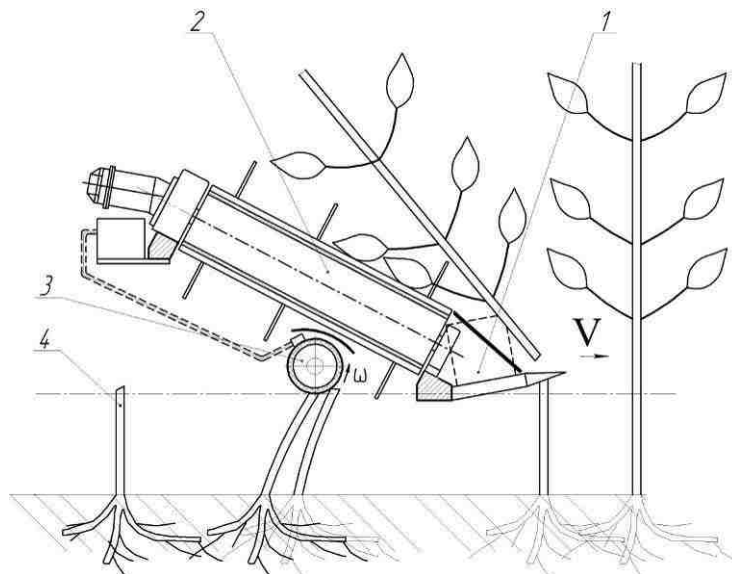

Рис. 1. Машина контактної дії для знищення бур'янів

Вона містить ріжучий апарат сегментного типу 1, підбирач конвеєрного типу 2, раму та пристрій контактного нанесення 3 у вигляді барабану, з яким контактує живильник, зв'язаний з дозуючим насосом і резервуаром з розчином гербіциду.

Ріжучий апарат 1 зрізує наземну частину рослини, яка падає на підбирач 2 і видаляється за межі зони роботи обладнання. Після чого у зріз стебла рослини 4 контактним шляхом подають розчин гербіциду, який потрапляє у кореневу систему рослини і спричиняє її загибель або значне пригнічення процесів життєдіяльності.

Перевагами запропонованої конструкції є: можливість знищувати не тільки наземну частину, а й кореневу систему бур'янів; можливість використати наземну частину зрізаних рослин для потреб народного господарства; вибірковість дії; екологічність (хімічні препарати практично не потрапляють у ґрунт та на культурні рослини); мінімальні непродуктивні втрати.

Список використаних джерел

1. Барановський, О. С., П'ятаченко В. І. Дослідження процесу пневматичного осадження краплин при обприскуванні. *Механізація та електрифікація сільського господарства*. 2006. Вип. 90. С. 203-211.
2. Онищенко, Б. В. Обґрунтування розпилувального пристрою обприскувача з ступеневим регулюванням дисперсності розпилення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: спец. 05.05.11 «Машини і засоби механізації сільськогосподарського виробництва». Київ. 2011. 19 с.
3. В. В. Ратушний та ін. Вплив осаджаючого повітряного потоку на зменшення знесення розпиленних крапель. *Механізація та електрифікація сільського господарства*. Вип. 97, 2013. С. 349-357.
4. Котов, А. А. Совершенствование технологий и создание новых средств механизации для ухода в лесных питомниках и культурах : автореф. дис. на соиск. уч. степени доктора техн. наук: спец. 05.21.01 «Технология и машины лесозаготовок и лесного хозяйства». Москва. 2009. 20 [1] с.
5. Leon C. McClure. Патент 4320595 США, А 01М 21/00. Herbicide applicator. № 177166; заявл. 18.08.1980; опубл. 23.03.82. 12 с.
6. Патент 60421 Україна (UA), МПК 7 А 01 М 21/00. Пристрій для контактного нанесення хімікатів на рослини / В. В. Білянський, М. С. Закорчемний, О. Д. Матвієвська, М. М. Пйонтик, О. Б. Малачівський; заявник і правовласник Західний філіал інституту механізації і електрифікації сільського господарства. № 2002010765; заявл. 30.01.2002; опубл. 15.10.2003, Бюл. №10.
7. Патент 2163437 Российская Федерация, МКІ³ А 01М 21/04. Устройство для уничтожения сорной растительности / В. М. Прощак, Е. И. Трубилин; заявитель и патентообладатель Кубанский государственный аграрный университет (Российская Федерация); № 99113959/13; заявл. 25.06.1999; опубл. 27.02.2001. Бюл. №6.

Бунько Василь

к.т.н., доцент

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

м. Бережани

СУШІННЯ ЗЕРНА АКТИВНИМ ВЕНТИЛЮВАННЯМ ПРИ ЗМІНІ РУШІЙНИХ СИЛ В ЗЕРНІВЦІ

Зниження вологи зерна до кондиційної і доведення сирого і вологого зерна до стійкого при зберіганні стану основна задача сушіння.

В загальному вигляді під сушінням розуміють процес обезводнення матеріалів. Цей складаний процес полягає в передачі тепла нагрітим повітрям зерну, переміщення вологи всередині зерна до його поверхні, її випаровування в

периферійних шарах кожної зернівки, переміщення пари із периферійних шарів зерна до поверхні і в міжзерновому просторі, видалення її із маси зерна [1].

При сушінні вологих матеріалів відбуваються взаємопов'язані процеси тепло- і масообміну між матеріалом і агентом сушіння. Внутрішній тепло- і масообмін порушує рівноважний стан поверхні матеріалу і призводить до внутрішнього тепло- і масообміну [1].

Інтенсивність внутрішнього переносу вологи в процесі сушіння описується рівнянням неізотермічної вологопровідності:

$$q_m = -a_m \cdot \rho \cdot \nabla u - a_m \cdot \rho \cdot \delta \cdot \nabla \Theta, \quad (1)$$

Перший член рівняння характеризує переміщення вологи в матеріалі під впливом градієнта вологи, другий під впливом градієнта температури. При звичайному конвективному сушінні матеріал прогривається з поверхні і градієнти ∇u і $\nabla \Theta$ мають протилежні знаки, тобто термовологопровідність перешкоджає видаленню вологи із матеріалу. За даними Філоненко Г.К. градієнт $\nabla \Theta = 1$ створює рух вологи в матеріалі, який рівноцінний перепаду вологи ∇u в 5...8%.

Крім цього, методи інтенсифікації можна встановити із рівняння кінетики сушіння:

$$\frac{dw^c}{dt} = K \cdot (W^c - W_p^c), \quad (2)$$

де W^c , W_p^c - поточна і рівноважна волога матеріалу, %;

K - коефіцієнт сушіння, s^{-1} ; для пластини.

$$K = \frac{1}{R} \cdot \frac{1}{\frac{1}{a_m} + \frac{4}{\pi^2} \frac{R}{a_{mi}}}. \quad (3)$$

де a_{mi} - коефіцієнт внутрішнього масообміну, м/с;

a_m - коефіцієнт внутрішньої дифузії вологи, м/с;

R еквівалентний радіус матеріалу, м.

Із цих рівнянь випливає, що зростання кінетичних коефіцієнтів a_{mi} і a_m сприяє зростанню швидкості сушіння.

Із аналізу закономірностей процесу сушіння випливає, що при конвективному сушінні важливу роль відіграє не тільки тепло- і волого обмін між агентом сушіння і матеріалом, але і перенос тепла і вологи всередині матеріалу. Внутрішній вологоперенос, як правило, лімітує швидкість сушіння матеріалу. Тому при будь-яких способах інтенсифікації сушіння необхідно добиватись відповідності між інтенсивністю випаровування вологи з поверхні матеріалу і внутрішнім волого переносом [2].

Аналіз зміни полів потенціалів переносу в процесі сушіння дозволяє науково обґрунтувати шляхи раціональної інтенсифікації процесу. Із основного рівняння вологопереносу (1) випливає, що інтенсивність внутрішнього переносу вологи може бути підвищена за рахунок збільшення потоку, зумовленого вологопровідністю і за рахунок зменшення гальмуючої дії термовологопровідності, тобто шляхом підвищення градієнта вологовмісту ∇u і коефіцієнта внутрішньої дифузії вологи a_m , а також зменшення градієнта температури $\nabla \Theta$. При цьому потрібно враховувати, що значне зростання ∇u може призвести до погіршення якості матеріалу.

При інтенсивних методах сушіння випаровування відбувається по всьому об'ємі

матеріалу, волога всередині частинки переміщується тільки у вигляді пари [3]. Це призводить до появи градієнта тиску ∇p , так як швидкість перетворення води в пару перевищує швидкість її видалення з матеріалу. Під дією ∇p інтенсифікується молярне переміщення вологи.

Інтенсифікуючі впливи можна розділити:

- 1) за природою інтенсифікуючих процесів механічні, гідромеханічні, теплові і дифузійні, тобто процеси переносу маси та енергії і т.д.;
- 2) за характером перетворень, які відбуваються в результаті інтенсифікуючих впливів хімічні, фазові, агрегатні;
- 3) за видом діючих сил гравітаційні, масові (механічні) сили, потоки матеріальних частин (удари), електричні і магнітні впливи, потоки іонізованих і заряджених частин, корпускулярні і електричні випромінювання, теплові потоки.

Цю класифікацію можна доповнити характером інтенсифікуючих впливів на процес: зменшення товщини граничного шару, зміна структури (пористості) тіла (збільшення діаметру капілярів), зміна в'язкості води, зростання або зниження тиску парів.

Список використаних джерел

1. Бунько В. Я., Білик С. Г., Калиній І. В. Модель НВЧ-активації і сушіння зерна активним вентиляванням. Київ : ВЦ НУБіП України, 2015. Вип. 209, ч.1 С. 120-128.
2. Бунько, В. Я. Дослідження зміни рушійних сил інтенсифікації процесу НВЧ сушіння зерна активним вентиляванням. В.: 2015. Вип. № 2 (90). С.46-51.
3. Білик С. Г., Бунько В. Я., Калиній І. В., Марисюк А. П. Обґрунтування принципів конвективного сушіння зерна із застосуванням НВЧ-технологій. Київ : ВЦ НУБіП України, 2014. Вип. 194, ч.1 С. 112-119.

Васильчук Назар
аспірант

Луцький національний технічний університет
м. Луцьк

Науковий керівник: д.т.н., професор Налобіна О.О.

Національний університет водного господарства та природокористування
м. Рівне

ВИКОРИСТАННЯ МОРФОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ ЖАТКИ ДЛЯ ЗБИРАННЯ СОНЯШНИКУ

На сучасному етапі проектування машин проектувальники використовують, в основному, суб'єктивний підхід до вирішення проблеми створення (модернізації) конструкцій. Застосування такого підходу приводить до зменшення ефективності процесу проектування внаслідок звуження області пошуку конструктивних рішень. Уникнути цього недоліку дозволяє використання морфологічного аналізу та синтезу. Морфологічний метод дозволяє знаходити нові технічні рішення з достатньо високою точністю [1].

Таблиця 1

Морфологічна таблиця

A_i	F_i	K_i	A_{ij}				
A_1	F_1		A_{11}	A_{12}	A_{13}		
		K_{11}	k	k	k	k	k
		K_{12}	k	k	k	k	k
		K_{13}	k	k	k	k	k
	K_{14}	k	k	k	k	k	
Σ		Σk_1	Σk_2	Σk_3			
A_2	F_2	K_{21}	k	k	k	k	k
		K_{22}	k	k	k	k	k
	Σ		Σk_4	Σk_5	Σk_6		
A_3	F_3		A_{31}	A_{32}	A_{33}	A_{34}	A_{35}
		K_{31}	k	k	k	k	k
		K_{32}	k	k	k	k	k
	K_{33}	k	k	k	k	k	
Σ		Σk_7	Σk_8	Σk_9	Σk_{10}	Σk_{11}	
A_4	F_4	K_{41}	k	k	k	k	k
		K_{42}	k	k	k	k	k
	Σ		Σk_{12}	Σk_{13}	Σk_{14}	Σk_{15}	Σk_{16}
A_5	F_5		A_{51}	A_{52}	A_{53}	A_{54}	
		K_{51}	k	k	k	k	
		K_{52}	k	k	k	k	
	K_{53}	k	k	k	k		
Σ		Σk_{17}	Σk_{18}	Σk_{19}	Σk_{20}		
A_6	F_6		A_{61}	A_{62}	A_{63}	A_{64}	A_{65}
		K_{61}	k	k	k	k	k
		K_{62}	k	k	k	k	k
	K_{63}	k	k	k	k	k	
Σ		Σk_{21}	Σk_{22}	Σk_{23}	Σk_{24}	Σk_{25}	

Враховуючи вище зазначене, сформовано мету роботи: виконати синтез робочих органів жатки для збирання соняшнику із використанням морфологічного аналізу з

метою отримання конструкції, яка забезпечить мінімальні сировини в ході проведення збиральних робіт.

Основні ідеї морфологічного методу розроблені Цвіккі ще у минулому столітті. Сутність морфологічних методів, розроблених Цвіккі, полягає у системному дослідженні варіантів створення об'єкту дослідження [2]. Морфологічний підхід у подальшому розвивали А.І. Половінкін [3], В.М. Одрін [4] та інші.

Постановку задачі конструктивного рішення робочих органів соняшникозбиральної жатки проводили згідно рекомендацій, викладених у [3, 4], згідно яких провели відбір елементів конструкції та сформували морфологічну матрицю (табл. 1). На основі отриманої морфологічної матриці сформували структурне рішення нової конструкції.

В таблиці 1 A_i елемент конструкції, F_i функція елемента, K_i критерій оцінки, k числове значення оцінки, A_{ij} варіанти виконання елемента A_i .

Технологічний процес (ТП) збирання соняшнику ставить певні вимоги до конструкції жатки забезпечення якості (Я) виконання процесу, що полягає у мінімізації втрат насіння (В) за умови мінімізації забивання робочих органів (Z_{\min}). На рис.1 поначено: H_1 вплив на стебла ліфтерів; H_2 синхронізація переміщення нижньої частини стебел, які впираються в бокові стінки ліфтерів, із просуванням верхньої частини конічними шнеками; H_3 зрізання корзинок із захоплення їх шнеком; H_4 виконання критеріальних вимог.

Рис. 1. Схема вимог до технологічного процесу збирання соняшнику

У якості критеріїв оцінювання приймемо:

- експлуатаційний (критерій трудомісткості обслуговування K_1); економічності (критерій витрат матеріалу K_3 ; витрат енергії K_4).

Тоді умова вибору конструктивного виконання жатки запишеться:

$$A_{ij} = f(K_1, K_2, K_3, K_4) \longrightarrow \min; \quad (1)$$

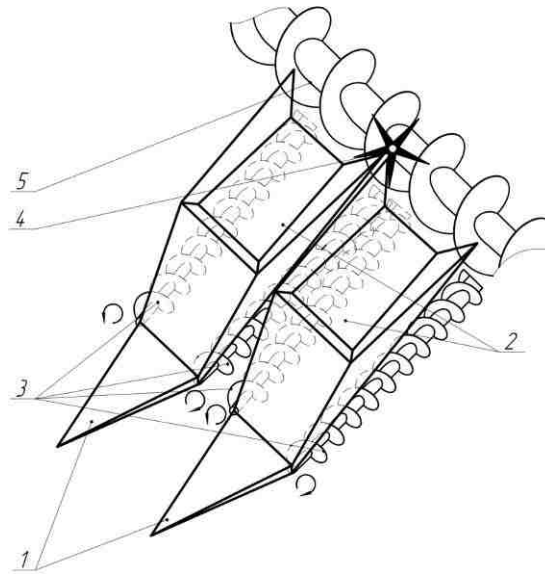
$$ТП = (H_1 + H_2 + H_3 + H_4) \xrightarrow{Z_{\min}} \min; \quad (2)$$

Виконання умов (1) та (2) забезпечить створення раціональної конструкції жатки, який здійснюється за допомогою удосконаленої конструкції жатки:

$$ТП = (A_{12}; A_{21}; A_{33}; A_{42}; A_{52}; ; A_{65}). \quad (3)$$

Дана конструкція (рис. 2) являє собою технічну систему, яка синтезована з використанням основ морфологічного аналізу та синтезу.

Завдяки застосуванню запропонованої жатки можливе збирання соняшнику будь якої висоти, а також забезпечення зрізання корзинок максимально високо, що зменшує кількість стебел та листя, яке потрапляє до комбайну, що в свою чергу зменшить засмічення робочих вузлів жатки.

**Рис. 2. Схема запропонованої конструкції жатки:
1 - ліфтери, 2 - приймальні площадки, 3 - конічні шнеки, 4 - ріжучий апарат,
5 - шнековий живильник**

Використання методів морфологічного аналізу та синтезу в сільськогосподарському машинобудуванні дозволяє підвищити ефективність їхнього функціонування за рахунок обґрунтування шляхів їхнього удосконалення

Список використаних джерел

1. Альтшуллер, Г. С. Найти идею. Введение в теорию решения изобретательских задач ; 3-е изд., дополненное. Петрозаводск : Скандинавия, 2003. 240 с.
2. Zwicky, F. The morphological method of analysis and construction. Courant, Anniversary Volume, 1948.
3. Половинкин, А. И. Основы инженерного творчества : учеб. пособие для студентов вузов / А. И. Половинкин. М.: Машиностроение, 1988. 368 с.
4. Одрин, В. М., Картавов С. С. Морфологический анализ систем. Построение морфологических систем. Київ : Наук. думка, 1977. 148 с.

Дворук Володимир

д.т.н, професор
Національний авіаційний університет
м. Київ

Борак Костянтин

к.т.н., завідувач відділення
Житомирський агротехнічний коледж
м. Житомир

Добранський Сергій

аспірант
Національний авіаційний університет
м. Київ

ДИFUЗІЙНІ ПРОЦЕСИ ПІД ЧАС ТЕРТЯ

Під час процесу тертя, в результаті зовнішніх дій на поверхні металу виникають певні зміни в кристалічній решітці, що в кінцевому рахунку призводить до зміни властивостей поверхневого шару. В результаті таких змін виникають всім відомі дефекти кристалічної решітки (точкові, лінійні, групи лінійних дефектів, їх кластери), що призводить до прискорення процесів дифузії.

Першим хто математично описав процес дифузії був відомий німецький вчений А. Фік [1] виходячи з гіпотези, що в ізотропному середовищі кількість дифузійної речовини Q , що переходить за одиницю часу через одиницю площі поперечного перерізу, пропорційно градієнту концентрації, що вимірюється по нормалі до цього перерізу (перший закон Фіка):

$$Q = -D \partial c / \partial x, \quad (1)$$

де D коефіцієнт дифузії;
 c концентрація дифузійної речовини;
 x координата,

При описанні дифузії в багатокомпонентних металевих системах доцільно використовувати узагальнений закон Фіка: дифузійний потік кожного компонента є лінійною функцією всіх концентрованих градієнтів, тобто [2]:

$$I_i = - \sum_k D'_{ik} \partial c_k / \partial x \quad (i=1, 2, \dots), \quad (2)$$

де D'_{ik} коефіцієнт дифузії є функцією c_k .

Дифузійні процеси в стаціонарних системах добре вивчені, що не можна сказати про дифузійні процеси в динамічних системах тертя, вивчення яких пов'язані зі значними експериментальними і теоретичними складнощами. Ці складнощі обумовлені тим, що структура металевих систем формується в результаті складної сукупності процесів, які відбуваються при терті і викликані високим рівнем напружень, впливу оточуючого середовища, значними об'ємними і поверхневими температурами і температурними градієнтами.

Експериментальні дослідження Б.І. Костецького [3] показали, що в зоні тертя металевих сплавів утворюються структури відмінні від структури основного елемента трибосистеми, як за фізико-механічними властивостями, так і за хімічним складом. Ці поверхневі шари, зі зміненою структурою елементів трибосистеми, прийнято

називати вторинними структурами (дисипативними структурами, які формуються при терті). Поверхневий шар який приймає участь в терті на думку авторів роботи [2] це новий стан речовини подалі від рівноваги і нестійкості, що породжено потоком вільної енергії і призводить до нових типів організації матерії за точкою нестійкості; він виникає в результаті обміну енергією і речовиною з оточуючим середовищем.

В більшості випадків процеси поверхневої дифузії в металевих сплавах експериментально досліджені при терті двох металевих сплавів з мастильним матеріалом та без нього (особливу увагу дослідники приділяли дифузії в мідних сплавах та в сплавах Fe-Fe₃C). Процес дифузії в металевих сплавах, які працюють в абразивній масі (один з елементів трибосистеми абразивна маса) взагалі залишаються не вивченими. Встановлення закономірностей цього процесу ускладнюється гетерогенною структурою ґрунту, відмінним хімічним складом різних типів ґрунтів та динамічністю процесу дифузії на поверхні металевого сплаву. Дифузії в поверхневі шари металевого сплаву речовин з ґрунту в процесі тертя досить складно дослідити, оскільки після утворення локальний дифузійний шар швидко видаляється з поверхні тертя в результаті механічної складової процесу абразивного зношування. Видалення шару, що утворився в процесі дифузії пов'язано зі зменшенням зносостійкості утворених вторинних структур в порівнянні зі зносостійкістю основного металевого сплаву.

Список використаних джерел

1. Ландау, Л. Д. Лифшиц Е. М. Статистическая физика [Издание 5-е]. Москва : Физматлит, 2005. 616 с.
2. Рыбакова, Л. М. Структура и износостойкость металла. Москва : Машиностроение, 1982. 212 с.
3. Костецкий, Б. И. Сопrotивление изнашиванию деталей машин. М.-К. : МАШГИЗ, 1959. 478 с.

Девін Владлен

к.т.н., доцент

Ткачук Василь

к.т.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

РОЗРАХУНОК ПРОСТОРОВИХ ФЕРМ ВІД ДІЇ ЗОВНІШНІХ НАВАНТАЖЕНЬ МЕТОДОМ СКІНЧЕНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

При розгляданні реальних задач будівельної механіки стикаються з труднощами аналітичного та обчислювального характеру навіть при розгляданні малоелементних плоских шарнірно-стержневих систем (ферми, підвіски і т. ін.). Якщо розглядаються просторові шарнірно-стержневі системи (ШСС), то збільшення кількості елементів таких конструкцій приводить до громіздких обчислень, не говорячи про статично невизначні задачі. Крім того, застосовуючи відомі методи визначення зусиль в

стержнях ферм, неодмінно одержуємо похибки в обчисленнях.

Таким чином, давно існувала потреба в застосуванні таких методів, які б дозволили систематизувати розрахунки в будівельній механіці незалежно від геометрії систем, способів закріплення, степені статичної невизначності. З появою потужних обчислювальних засобів електронних обчислювальних машин (ЕОМ) такий метод з'явився, хоча ідея його реалізації існувала і раніше. Таким методом є метод скінчених елементів (МСЕ), в якому розглядається рівновага не окремих частин системи, а її рівновага в цілому; це дозволяє створити так звану матрицю жорсткості системи з заданою геометрією.

При проектуванні складних статично невизначних конструкцій повинна враховуватись неможливість досягнення в усіх її елементах напружень, близьких до допустимих напружень; частина елементів шарнірно-стержневих систем знаходиться в недонапруженому стані. Теоретичні розрахунки ведуться в передбаченні роботи матеріалу всіх елементів системи в пружній зоні. Відмітимо, що при монтажі статично визначних просторових шарнірно-стержневих конструкцій таких початкових напружень не виникає, бо збирання таких систем можна здійснити вільно, без прикладання певних зусиль.

Центральною частиною розв'язання задач методу скінчених елементів (МСЕ) є формування «матриці жорсткості» розглядуваної системи, що залежить від її геометрії та жорсткості окремих її елементів; для складних ШСС порядок такої матриці може досягати сотень і навіть тисяч [1, 2, 3].

Далі зауважимо, що якщо просторова ШСС, яка несе на собі зовнішні навантаження, працює в межах пружності, то, виходячи з принципу суперпозиції, монтажні напруження алгебраїчно додають до напружень, що виникають від навантаження конструкції. При цьому в деяких елементах ШСС сумарні напруження можуть зменшуватися, в деяких збільшуватися; це треба враховувати при конструюванні систем.

В даній роботі застосовано метод кінцевих елементів (МКЕ) для розв'язання вказаного типу «просторових» задач [1; 2; 4; 5]. Метод широко розвинувся в інженерній практиці за останні десятиріччя і розрахований на розв'язання реальних задач з застосуванням ПК. Авторами складена програма для розрахунку ферм з довільною геометрією при будь-яких способах їх закріплення і довільному «дефектному» векторі.

Сформувавши матрицю жорсткості всієї розглядуваної системи й знайшовши невідомі, за які прийняті переміщення вузлів ШСС, одержуємо можливість дослідити повністю напружено-деформований стан (НДС) просторової конструкції [6; 7].

Авторами складено програму для розрахунку просторових ферм довільної конфігурації при будь-яких способах закріплення й довільних навантаженнях. В розробці наведено основні аналітичні залежності й відповідно до них описані алгоритми розв'язку окремих частин задачі по повному дослідженню напружено-деформованого стану (НДС) шарнірно-стержневої системи; викладена методика розрахунку таких систем та розглянуті приклади розрахунків як аналітичним так і машинним способами.

Мета роботи запропонувати і розробити методику для розрахунку просторових ферм будь-якої конфігурації з прямолінійними елементами; закріплення ферми може бути довільним; таким же довільним може бути вектор осадок при умові малості

переміщення опорних вузлів порівняно з поздовжніми розмірами елементів ШСС.

Розроблено оригінальну методологію підходу до розрахунку шарнірно-стержневих систем з урахуванням монтажних напружень. Детально вони розглянуті в роботі [3; 7; 10], де приводиться узагальнена схема алгоритму і окремо схема формування матриці жорсткості. Програма складена на алгоритмічній мові, її використання дає повний аналіз НДС системи.

Висновки. Аналіз попередніх досліджень виявив недостатнє вивчення просторових конструкцій і недостатнє використання для їх розрахунку методу скінченних елементів. Запропоновано використання методу кінцевих елементів що дозволяє вести повний розрахунок статично визначних та статично невизначних просторових ферм на вузлове навантаження. Програма на алгоритмічній мові включає повне дослідження НДС системи.

Список використаних джерел

1. Снитко, Н. К. Строительная механика. Москва : Высшая школа, 1972. 488 с.
2. Дарков, А. В. Строительная механика. Москва : Высшая школа, 1976. 600 с.
3. Журбин, О. В. Анализ инженерных конструкций методом конечных элементов : учеб. пособие. Комсомольск-на-Амуре: ГОУВПО «КнАГТУ», 2004. 157 с.
4. Писаренко, Г. С. Сопротивление материалов. / Г. С. Писаренко. 5-е изд. перераб. и доп. Київ :Вища школа. Головное издательство, 1979. 696 с.
5. Беляев, Н. М. Сопротивление материалов. Москва : Головное издательство, 1954. 856 с.
6. Феодосьев, В. И. Сопротивление материалов. Москва : Наука, 1970. 544с.
7. Галлагер, Р. Метод конечных элементов, основы ; пер. с англ. В.М. Картвешвили ; под ред. Н.В. Баничука. Москва : Мир, 1984. 428 с.
8. Зенкевич, О. Метод конечных элементов в технике ; пер. с англ.; под ред. Б.Е. Победри. Москва : Мир, 1975. 541 с.
9. Зенкевич, О., Чанг И. Метод конечных элементов в теории сооружений и механике сплошных сред ; пер. с англ. О. П. Троицкого и С. В. Соловьева ; под ред. Ю.К. Зарецкого. Москва : Недра, 1974. 239 с.
10. Васильева, В. Н. Введение в теорию метода конечных элементов / В. Н. Васильева. Иркутск, Изд-во Иркут. ун-та, 1986. 149 с.

Дубік Віктор

к.т.н., доцент

Мазур Віктор

к.т.н., асистент

Богуцький Валентин

старший викладач

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

ГЕНЕРАТОР ВИПРОМІНЮВАНЬ РАДІОХВИЛЬ КРАЙ ВИСОКОЧАСТОТНОГО ДІАПАЗОНУ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ТВАРИН

Використання мікрохвильового випромінювання у ветеринарії та медицині відкриває нові можливості для лікування людей і тварин немедикаментозними засобами, що свідчить про високу терапевтичну ефективність, відсутність ускладнень і побічних ефектів. Застосування ЕМП дає можливість лікування багатьох захворювань за рахунок залучення додаткових ресурсів (нервова, ендокринна, імунна, судинна система та ін.), для відновлення систем саморегуляції, заблокованих негативною інформацією на клітинному рівні [1; 2].

Як показали дослідження, терапевтичний ефект застосування даного методу обумовлений нормалізуючим впливом інформаційно-хвильових сигналів, що співпадають з індивідуальними інформаційними сигналами здорових органів і систем пацієнта [3; 4].

Висока ефективність інформаційної радіохвильової терапії відзначена при лікуванні: кістково-м'язової системи, органів травлення, ЛОР-органів, хвороб органів кровообігу, органів дихання [3; 4; 5]; хвороб нервової системи [6; 7].

Застосування інформаційно-хвильової терапії (довжина хвилі 2 мм) для лікування маститу дозволило виключити медикаменти, скоротити тривалість лікування в 2..3 рази, зменшити поголів'я в 3 рази [8].

На рис.1 показано ескіз конструкції генератора із стабілізуючим об'ємним резонатором на лавино прольотному діоді (ЛПД).

Як показують дослідження, резонансний характер зміни напруженості електричного поля суттєво залежить від шпаруватості радіоімпульсів $Q = \frac{T}{\tau}$. При

шпаруватості $Q=100$ напруженість електричного поля досягає максимального значення при частоті заповнення радіоімпульсу $f = 30,8$ ГГц. При цьому період повторення радіоімпульсів $T > 10^{-5}$ с.

Стабілізуючий генератор виконаний у вигляді хвилеводно-штирьової конструкції перетином $7,2 \times 2$ мм². В якості зовнішнього стабілізуючого резонатора використовується циліндричний резонатор 1, який працює на хвилі типу TE_{011} та включеної за схемою «на відображення». Бескорпусний діод ЛПД кріпитися в хвилеводі з використанням металевого круглого стержня 2, вісь якого паралельна вектору електромагнітного поля (в прямокутному хвилеводі поширюється хвиля H_{10}). Для запобігання можливих паразитних коливань в межах дії налаштування в колі живлення діода включено навантаження 3. Зв'язок резонатора з хвилеводною конструкцією здійснюється через отвір зв'язку 4.

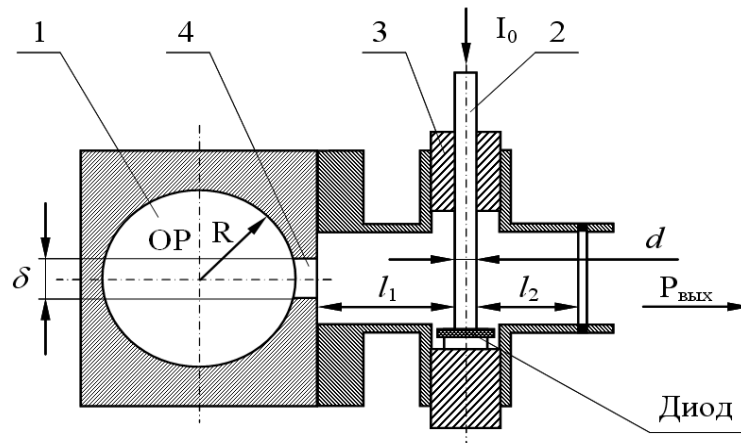

Рис. 1. Ескіз конструкції генератора із стабілізуючим об'ємним резонатором

Список використаних джерел

1. Казеев, Г. В. Ветеринарная акупунктура. Москва : РИО РГАЗУ, 2000. С.188-202.
2. Тараканов, Б. В. Новые препараты для ветеринарии. *Ветеринария*. 2000. №7. С.45-50.
3. Бессонов, А. Е., Колмыкова Е. А. Информационная медицина. Москва : 2003. 658 с.
4. Колбун, Н. Д., Волянюк Р. Е. Информационно-волновая терапия. Київ : Укр. енцикл., 1993. 304 с.
5. Бессонов, А. Е., Балакирев, М. В. Способ миллиметрово-волновой терапии. *Вестник новых медицинских технологий*. 1998. Т. 5, №2. С. 105-108.
6. Пахомов, А. Г. Нетермическое действие микроволн на функции нервных волокон. *Биофизика*. 1997. 38(2). С. 367-371.
7. Пестряев В.А. Управляемое воздействие импульсного электромагнитного поля на центральную нервную систему. *Биофизика*. 1994. 39(30). С. 515-518.
8. Михайлова Л.Н. Применение электромагнитного поля крайневысокой частоты для лечения животных. *Восточно-Европейский журнал передовых технологий*. 2012. №1. С. 13-16.

Дуганець Віктор

д.пед.н, доцент

Філенко Валентин

аспірант

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

АНАЛІЗ СИСТЕМ І ЗНАРЯДЬ ДЛЯ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ

Значне покращення якості виконання технологічних операцій основного обробітку ґрунту, скорочення їх термінів є головним резервом підвищення ефективності використання земельних ресурсів та збільшення врожайності сільськогосподарських культур.

Основний обробіток ґрунту є найбільш енергоємним технологічним процесом, на який припадає до 40% енергетичних і 25% трудових витрат з усього обсягу

польових робіт, тому чітке дотримання агротехнічних правил його виконання суттєво впливає на збільшення врожайності і значно знижує загальні матеріальні витрати на виконання технологічних операцій.

У сучасному землеробстві застосовується чотири основні системи основного обробітку ґрунту: традиційна (на базі оранки); консервувальна (мульчування верхнього шару ґрунту з наступним безполицевим обробітком на глибину 25-40 см); мульчувальна (мульчування верхнього шару ґрунту, обробіток на глибину 10-12 см); No-till (мульчування ґрунту зі збереженням рослинних решток на поверхні ґрунту на період сівби). При впровадженні кожної із систем варто враховувати стан ґрунту під вирощування певної культури, сівозміну, технічне забезпечення сільськогосподарського підприємства.

За даними УкрНДПВТ ім. Л. Погорілого, системи обробітку ґрунту можна розподілити таким чином:

- за станом ґрунту і його придатності до системи обробітку традиційна складає 8%, консервувальна - 12% і мульчувальна та No-till -80%;
- в залежності від застосованих сівозмін традиційна складає 48%, мульчувальна - 17%, No-till - 14%, консервувальна - 21%;
- в залежності від технічного забезпечення господарств традиційна складає 38%, мульчувальна - 10%, No-till -10%, консервувальна - 26% [1].

Для основного обробітку ґрунту застосовують чотири групи знарядь:

- плуги з полицевими корпусами (оранка з перевертанням скиби);
- плоскорізи, чизелі, плуги зі стійками типу «параплау»;
- культиватори та комбіновані агрегати;
- дискові борони.

За результатами спостережень, ці види знарядь застосовуються для основного обробітку в такому співвідношенні: полицева оранка - 35%, культиватори та комбіновані агрегати - 15%, плоскорізний обробіток і дискування по 25% [1].

Для основного обробітку варто надати перевагу обертовим плугам, які забезпечують гладку оранку. Вона виключає необхідність зароблення розвальних борозен та звальних гребенів, при цьому зменшуються холості переїзди, а це призводить до збільшення продуктивності орних агрегатів за рахунок підвищення коефіцієнта використання робочого часу та зменшення загальних витрат палива.

Поворотні плуги простіші за будовою, дешевші, мають циліндричні робочі поверхні корпусів, які добре розпушують ґрунт. Недоліком є те, що вони можуть добре перевертати скибу ґрунту лише на підвищених швидкостях. Набувають поширення поворотні плуги вітчизняного виробництва ПЛН-5-45, ПЛН-7-45 та зарубіжного виробництва фірми «Джон Дір».

Основний обробіток ґрунту за консервувальною технологією передбачає глибоке рихлення ґрунту без обороту пласта на глибину 25-40 см.

Чизелі і глибокорозпушувачі забезпечують якісний основний обробіток за умови попереднього рівномірного розподілення післяжнивних стеблових решток по поверхні поля з одночасним їх подрібненням.

Зарубіжні фірми поставляють глибокорозпушувачі з модулями поверхневого обробітку, що забезпечують суміщення операції глибокого розпушування з мульчуванням поверхневого шару післяжнивними залишками. Вони більш продуктивні і розраховані на підвищену потужність тракторів. Серед зарубіжних

машин найбільшого поширення в Україні набули глибокорозпушувачі «Ультіфільд» фірми Агрісем (Франція) та «Дельта» фірми Хатзенбіхлер (Австрія).

Основний обробіток ґрунту за консервувальною технологією можна також виконувати культиваторами та комбінованими ґрунтообробними агрегатами. Ці машини мають більшу продуктивність, але спроможні обробляти ґрунт на меншу глибину ніж глибокорозпушувачі. Вони також можуть використовуватись для мульчувальної системи обробітку. Основними робочими органами культиваторів є стрілочасті або розпушувальні лапи.

Культиватори зі стрілочастими лапами, крім розпушування, забезпечують підрізання бур'янів, що зумовлює їх ефективність використання на забур'янених полях. Комплектація культиваторів котками забезпечує додаткове руйнування грудок у поверхневому шарі ґрунту і часткове вирівнювання поверхні поля.

Комбіновані агрегати мають більш широкий набір робочих органів, які для різних умов забезпечують обробіток різних шарів ґрунту. Для основного обробітку ґрунту на полях з незібраною незерною частиною врожаю більш доцільне застосування комбінованих агрегатів типу АГК, АГН, КЛД виробників Велес-Агро та ЛКМЗ з набором робочих органів у вигляді вирізних дисків, стрілочастих лап, котків.

Для обробітку ґрунту за мульчувальною системою використовуються також дискові борони. Основні робочі органи дискових борін є сферичними з вирізами або без них. Дискові борони з суцільними сферичними дисками можна використовувати для обробітку легких ґрунтів з мінімальними поживними рештками на поверхні поля. Вирізні сферичні диски ефективно працюють на важких ґрунтах та полях зі значною кількістю післяжнивних стеблових залишків на поверхні поля та кореневищ соняшнику та кукурудзи.

Слід зазначити, що ефективність роботи дискових борін як вітчизняного, так і зарубіжного виробництва суттєво зростає при використанні попереднього подрібнення рослинних решток з рівномірним розподіленням по поверхні поля.

З кожним роком зменшується площа, на якій в якості основного обробітку використовується полицева оранка, і разом з тим збільшується відсоток площ, де виконується плоскорізний обробіток та дискування.

Статистичні дані свідчать, що у сільськогосподарських підприємствах, особливо фермерських господарствах, у наявності знаходиться ще багато застарілих знарядь, але з кожним наступним роком їх кількість зменшується. При цьому щорічне придбання сучасних плугів закордонного виробництва можливе лише для великих сільськогосподарських підприємств агрофірм, холдингів та ін. Разом з тим, варто відмітити, що за останні роки значно зменшився імпорт з-за кордону знарядь для основного обробітку.

Це пов'язано з тим, що за останні роки значно підвищилась надійність і якість знарядь вітчизняного виробництва, а вартість однотипних знарядь вітчизняного виробництва менша в порівнянні з закордонною.

Таким чином, на основі проведеного аналізу доцільно рекомендувати виробникам продукції рослинництва вітчизняні машини і знаряддя для основного обробітку ґрунту.

Список використаних джерел

1. Південно-Українська філія УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. Звіт про НДР «Визначити

тенденції змін показників надійності та якості виготовлення машин для обробітку ґрунту за результатами випробувань 2009-2015 рр.» URL : <http://www.ndipvt.com.ua> (дата звернення 26.02.2017р.).

Дудчак Тетяна
к.с.-г.н., доцент
Вільчинська Дарія
к.с.-г.н., асистент
Дудчак Віталій
к.т.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ФІЛЬТРУЮЧИЙ ЕЛЕМЕНТ ДЛЯ ПАЛИВНОЇ АПАРАТУРИ ДИЗЕЛЬНИХ ДВИГУНІВ БАГАТОРАЗОВОГО ВИКОРИСТАННЯ ІЗ СТУПЕНЕВОЮ ПОРИСТІСТЮ

Попадання води в дизельне паливо є причиною найбільш частих відмов паливних насосів. Доля експлуатаційних відмов в середньому складає 25-28 % [1; 2]. Вода знижує температуру в камері згорання, приводить до нерівномірного розпилювання дизельного палива. За наявності води в паливі через корозію відбувається заклинювання плунжера в гільзі, поршня підкачуючого насосу, що приводить до виходу з ладу шестерні приводу.

Для прискорення очищення палив від забруднень застосовують відцентрові очисники (центрифуги), в яких обезводнення дизельних палив здійснюється під дією відцентрових сил. До недоліків даного методу відносяться: великі енергетичні витрати, висока вартість центрифуг, а також неможливість відділення глобул води, розміром менше 3 мкм.

Одним з поширених методів обезводнення дизельних палив є метод відстоювання. Застосування пористих матеріалів для обезводнення нафтопродуктів має переваги в порівнянні з іншими методами: з нафтопродуктів можна одночасно видаляти вільну воду і тверді частки забруднень, використовуючи при цьому лише кінетичну енергію потоку палива, що значно розширює сферу застосування фільтрів-сепараторів.

Недоліки фільтрів-сепараторів різке зниження ефективності при підвищенні в'язкості і щільності нафтопродуктів .

Відомий спосіб виготовлення фільтруючих елементів на основі фторопласту Ф4, який включає виготовлення суміші порошкоподібного фторопласту Ф4 з пороутворювачем, (хлористим натрієм), взятих у відповідному ваговому співвідношенні, холодному пресуванні і термообробці з послідовним вимиванням пороутворювача у воді [3].

Недоліком способу є:

1. Велика тривалість (до 24 год.) видалення пороутворювача з фільтроелементу.
2. Не можливість повного (100%) видалення пороутворювача з фільтроелементу

(чим більша товщина фільтроелементу, тим більший відсоток хлористого натрію залишається в ньому).

Для зменшення тривалості при видаленні пороутворювача, а також збільшення відсотку його видалення, нами пропонується в якості пороутворювача застосовувати металічний цинк і мінерали, які потім швидко розчиняються і видаляються в соляній або сірчаній кислотах [5-8].

Можливість багаторазового використання і забезпечення ступеневого (пошарового) очищення фільтру [4] досягається тим, що після спікання заготовку стрижуть по всій висоті на стрічки необхідної товщини, а потім видаляють пороутворювач впродовж 3-8 хвилин в вищезгаданих кислотах. Окремо виготовляють фільтруючі елементи різної пористості (наприклад 1-й 50...40 мкм, 2-й, 30...20 мкм, 3-й, 10...5 і т.д. до 0,5...1 мкм) в залежності від необхідної ступені очищення. Скріплюють між собою стрічки послідовно з різною пористістю, які потім звертають в рулони-втулки і фіксують по торцевим поверхням. У разі забруднення фільтруючого елементу він розбирається і очищається механічно, або в розчинниках, кислотах, лугах, під тиском повітря чи рідини.

Фільтруючий елемент, із стрічок різної пористості представлений на рис. 1.

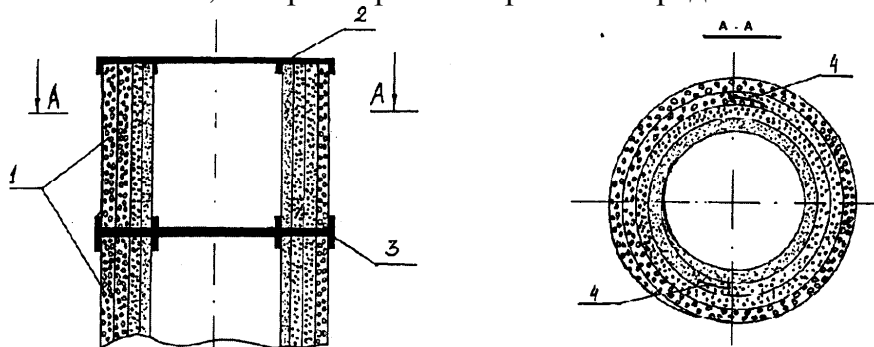

Рис. 1. Фільтруючий елемент

1 - фторопластова стрічка; 2 - затискач; 3 - двосторонній затискач; 4 - замок.

Висновок. Таким чином, технологічний процес виготовлення фільтруючих елементів дозволяє:

- а) скоротити час видалення пороутворювача із заготовки;
- б) видалити пороутворювач із заготовки на 90-100%;
- в) виготовити фільтруючий елемент з перемінною ступеневою пористістю;
- г) у разі забруднення розібрати фільтруючий елемент і промити в розчинниках, кислотах, лугах, продути стислим повітрям або рідиною.

Список використаних джерел

1. Рыбаков К. В., Коваленко В. П., Андреев С. П. Загрязненность нефтепродуктов: проблемы, предложения. Механизация и электрификация сельского хозяйства. 1989. №3. С. 37-38.
2. Ючас, П. И., К. В. Гедра. Обеспечить надежность эксплуатации топливных насосов. *Техника в сельском хозяйстве*. 1984. № 2. С. 40-41.
3. Способ изготовления фильтрующих материалов на основе политетрафторэтилена. Патент 1736569 РФ, МКИ В 01 D 39/16 / Т. Л. Карпова, Д. Гужин, А. А. Баброков, Б. Г. Калюжный, И. В. Кашубина, Л. А. Кодатская, В. А. Полетов. №4843680/5; заяв. 29.05.90; опубл. 30.05.92, Бюл. №20. 4 с.
4. Спосіб виготовлення фільтруючих елементів на основі фторопласту Ф 4 багаторазового використання з ступеневою пористістю. Деклараційний патент на корисну модель / В. П. Дудчак. №

3756 від 15.12.2004. Бюл. № 12.

5. Спосіб одержання пористої антифрикційної композиції на основі політетрафторетилену. Деклараційний патент на корисну модель / В. П. Дудчак. № 61441А; опуб. 17.11.2003 Бюл. №11.

6. Антифрикційна пориста композиція. Деклараційний патент на корисну модель / В. П. Дудчак. № 7628; опуб. 15.07.2005 Бюл. № 7.

7. Спосіб одержання пористої антифрикційної композиції. Патент на корисну модель / В. П. Дудчак, В. І. Дуганец, Р. М. Остапенко, Т. В. Дудчак. № 81028; від 25.06.2013. Бюл № 12.

8. Спосіб одержання пористої антифрикційної композиції на основі фторопласту. Патент на корисну модель / В. П. Дудчак, Р. М. Остапенко, Т. В. Дудчак. № 82868; Бюл №16 від 27.08.2013.

Єрмаков Сергій
аспірант

Борис Микола
к.т.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

Борис Андрій

к.т.н., завідувач відділу

Національний науковий центр «Інститут механізації
та електрифікації сільського господарства»

смт. Глеваха, Київська обл.

СУЧАСНИЙ СТАН ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ САДІННЯ ДЕРЕВНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР

У зв'язку з енергетичною кризою виникла необхідність у використанні в якості палива відновлювальних джерел енергії, зокрема деревних культур. Встановлено, що основним матеріалом для розмноження таких культур є 1...2 річні здерев'янілі стеблові живці. При цьому за узагальненими результатами досліджень доцільно використання живців, довжиною від 20 до 30см і товщиною у верхньому зрізі від 4 до 15 мм. [1], хоча на практиці зазвичай використовують живці дещо більшого перерізу 8...20 мм. На сьогодні створено парк машин для садіння деревних культур, проте використання ручної праці значно знижує їх продуктивність. Тому створення високопродуктивних машин для садіння живців є актуальним науковим і виробничим завданням.

Виділимо наступні основні агротехнічні операції садіння живців (рис. 1):

1. Підготовка місця для висаджування в вигляді неперервної борозни чи лунки (поз.1).
2. Подача садивного матеріалу та його розміщення у місці садіння (поз. 2).
3. Зароблення у ґрунт і ущільнення вздовж рядку (поз. 3).

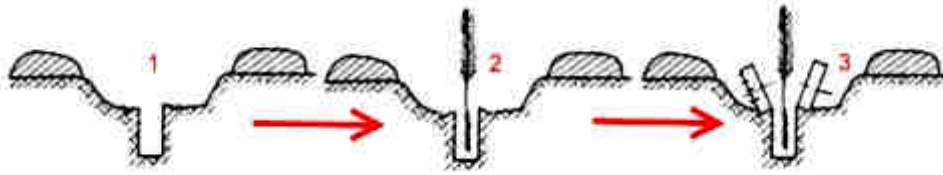

Рис. 1. Основні агротехнічні операції садіння живців деревних культур [2]

Робочий процес машин для садіння деревних енергетичних культур в ключових позиціях має багато спільних рис з роботою лісосадильних машин. У всіх цих машинах кінцевим результатом забезпечують відповідне вимогам встановлення і закріплення садивного матеріалу в ґрунті.

Розсадилярні машини на відміну від машин для садіння деревних культур мають ряд особливостей, що обумовлені властивостями садивного матеріалу (як поодиначий так і касетний) і агротехнічними вимогами до його висаджування. Проте і серед них можна знайти технічні рішення придатні для садіння енергетичних культур

Проаналізувавши робочий процес існуючих лісосадильних і розсадилярних машин ми дійшли до висновку, що найбільшого удосконалення потребує процес 2 (рис. 1). В загальному випадку технологічний процес переносу садивного матеріалу (далі с.м.) з місця накопичення до місця садіння можна охарактеризувати виконанням наступних робочих процесів:

- відбір с.м. з робочих ємкостей;
- закладання с.м. у робочий орган;
- транспортування с.м. до місця посадки;
- фіксація с.м. у місці посадки (з необхідними параметрами)

Ці процеси взаємопов'язані у просторі і часі з загальною технологією садіння, що ілюструє рис. 2.

Аналіз робочих процесів, що утворюють технологічний процес подачі садивного матеріалу і розміщення його у місці садіння, дозволить обґрунтувати конструктивні рішення, що забезпечать необхідні параметри (швидкості, ритму, тощо) роботи і знайти їх оптимальні значення.

Переміщення с.м. з робочих ємкостей найчастіше виконується вручну, що є вагомим перешкодою досягнення високої продуктивності роботи, яка необхідна при садінні енергетичних культур. Вручну може здійснюватись також транспортування с.м. до місця садіння, але в переважній більшості випадків це вирішується обладнанням саджалок садильними апаратами. Розрізняють чотири типи садильних апаратів: променевий, дисковий, важільно-повзунковий (або кулісний) та конвеєрний. Аналіз різних марок машин для садіння лісу показав що близько 40-50% марок відомих машин обладнуються садильними апаратами дискового типу, однак за показниками для застосування у садінні енергетичних культур більше підходять садильні апарати променевого типу, якими обладнана орієнтовно кожна четверта марка машини. Машини з такими апаратами інколи дообладнуються засобами автоматизації (наприклад приставка ПЛА-1) [4].

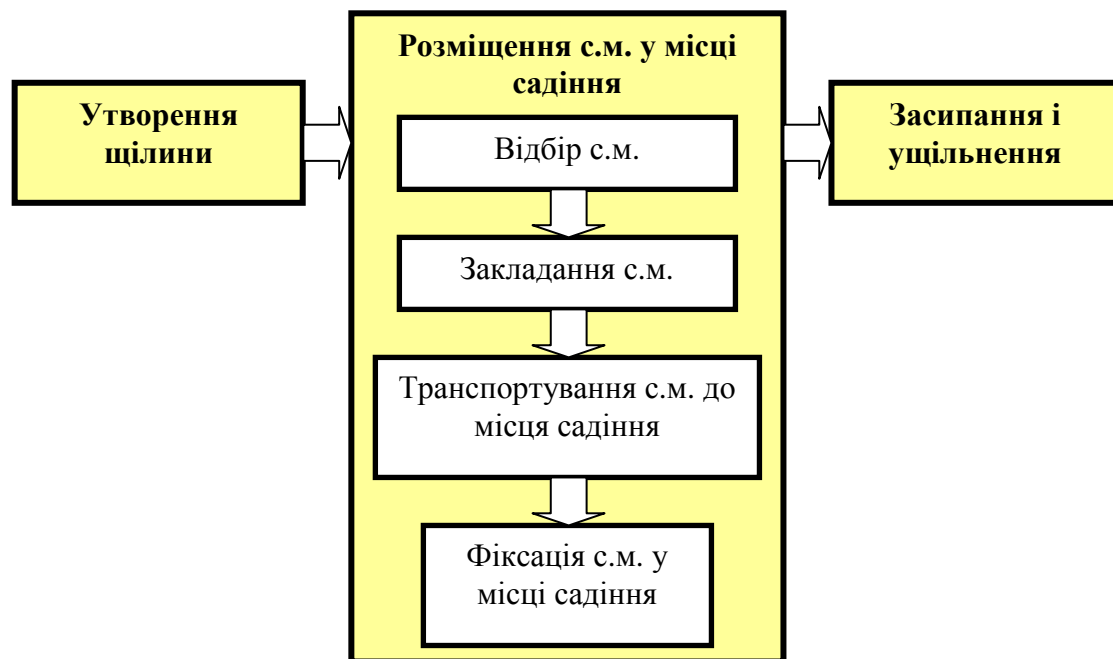

Рис.2. Структурна схема садіння живців

У класифікаціях садильних апаратів розсадосадильних машин часто можна зустріти і «карусельний» чи «револьверний» тип [5]. Під цим типом розуміють машини обладнані накопичувачами-розподільниками розсади, які дозволяють в деякій мірі автоматизувати процес. Такі машини характеризується високою продуктивністю і зручністю завантаження розсади (технологічна зручність)

Таким чином, проаналізувавши різноманітні конструкції, ми прийшли до висновку, що на даний час удосконалення садильних машин можливе двома шляхами:

1. Зменшення частки ручної праці при подачі с.м. шляхом використання прутів довжиною 2...3 м і встановлення на кожен рядок механізму для нарізання живців.
2. Створення механізмів для автоматизованої подачі живців у садильний апарат чи безпосередньо до місця посадки.

Список використаних джерел

1. Енергетична верба: технологія вирощування та використання [Текст] / під заг. ред. В.М.Сінченка. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 340с.
2. Асмоловский М.К. Механизация лесного и садовопаркового хозяйства [Текст]: учеб. пособие // М.К. Асмоловский, В.Н. Лой, А.В. Жуков. – Мн.: БГТУ, 2004. – 450 с.
3. Ермаков С. Анализ эффективности агрегатов для садіння енергетичної верби [Текст] / Сергій Ермаков, Микола Борис // Materialy XI Mezinarodni vedecko-prakticka konference “Veda a vznik - 2015”. – Том 14. - Praha: Publishing House “Edukation and Science” s.r.o. – С.47-49.
4. Ермаков С.В. Сопоставление решений лесопосадочных машин с требованиями для энергетических древесных культур (ива, тополь) [Текст] / С.В.Ермаков, Н.М.Борис // Современный научный вестник. Научно-теоретический и практический журнал. №20-1 (267). – Белгород: Руснаучкнига, 2016. – С.67-70
5. Касимов Н.Г. Классификация рассадопосадочных машин по основным признакам функционирования [Текст] / Н.Г. Касимов, В.И. Константинов, А.С. Кутявин // Вестник Ижевской государственной сельскохозяйственной академии. Научно-практический журнал – №3 (44). – 2015. – С.20-25

Іванишин Володимир
д.е.н., професор, ректор

Гуцол Тарас

к.т.н., доцент, проректор з науково-педагогічної і виховної роботи

Комарніцький Сергій

доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

СТАНИ ТЕХНОЛОГІЧНИХ СКЛАДОВИХ ПРИ ЗБИРАННІ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

Аналізуючи події у проектах збирання ранніх зернових культур необхідно розкрити їх причинно-наслідкові зв'язки, що системно зумовлюють стани, в яких перебувають зерностеблова маса, комбайни і транспортні засоби, і є підставами для їх моделювання та обґрунтування об'єктивних управлінських рішень [1]. Стани технічних засобів (зернозбиральних комбайнів і транспортних засобів) у проектах збирання ранніх зернових культур можуть стосуватися різних етапів життєвих циклів проектів. У даному випадку розглядаються стани цих засобів лише під час організації виконання збирально-транспортних робіт стосовно того чи іншого поля з достиглим урожаєм відповідної культури. Іншими словами, розглядається організація виконання збиральних і транспортних робіт, взаємодія між комбайнами та транспортними засобами, яка характеризується часом початків та завершення певних (характерних) їх станів.

Стани технологічних складових проектів першочергово визначаються методом організації виконання транспортних робіт.

Аналізуючи функціонування системи-проекту «поле-комбайн-два транспортні засоби», приходимо до логічного висновку, що розподіли тривалості робочих циклів кожного з транспортних засобів повинні бути однаковими. Водночас, розподіл тривалості між суміжними подіями надходження транспортних засобів, готових обслуговувати комбайни, має певний теоретичний розподіл. Математичне сподівання цього розподілу за ідеального розгляду функціонування системи-проекту (транспортні засоби, що надходять до поля без будь-яких затримок обслуговують комбайн) буде у два рази менше від математичного сподівання тривалості робочого циклу одиничного транспортного засобу. Розглянуті ситуаційні стани технологічних складових системи «поле-комбайн-два транспортні засоби», є важливими для аналізу зернозбиральних систем-проектів, у яких транспортне обслуговування комбайнів здійснюється знеособлено, тобто, коли декілька комбайнів обслуговується декількома транспортними засобами на основі правила «будь-який комбайн обслуговується будь-яким транспортним засобом, що першим очікує на завантаження». У цьому разі число ситуаційних станів технологічних складових систем-проектів залежить від числа комбайнів та числа транспортних засобів, що знеособлено їх обслуговують. Зазвичай на практиці число комбайнів за групового методу їх використання становить 2-5 одиниць. Число транспортних засобів, що відповідно їх обслуговують, також здебільшого змінюється у таких же межах. Не вдаючись до визначення числа ситуаційних станів технологічних складових системи-проекту «поле-комбайни-

транспортні засоби», зазначимо, що для узгодження збиральних і транспортних робіт важливо знати параметри розподілів тривалостей між суміжними замовленнями комбайнів на вивантаження бункера та між суміжними появами транспортних засобів на полі після обслуговування окремих замовлень [2].

Для визначення тривалості між суміжними замовленнями комбайнів на вивантаження бункера потрібно знати тривалості робочих циклів кожного комбайна, що знаходиться у системі «поле-комбайни-транспортні засоби».

На особливу увагу заслуговує розгляд ситуаційних станів технологічних складових системи-проекту «поле-комбайни-перевантажувачі-транспортні засоби».

Найбільш небажаним (непродуктивним) станом є стан, коли простоє комбайн (очікує вивантаження бункера). Це відбувається у двох випадках, коли перевантажувач завантажує транспортний засіб, а також коли перевантажувач заповнений зерном, а транспортний засіб знаходиться на маршруті (у дорозі) між полем і током.

Зазначимо, що за використання резервно-перевантажувального методу транспортного обслуговування комбайнів важливе значення має вибір черговості обслуговування. Зокрема, якщо маємо ситуацію – комбайн готовий до вивантаження бункера і є альтернатива для завантаження зерна (або у перевантажувач, або у транспортний засіб), то слід надати перевагу завантаженню у транспортний засіб. У такий спосіб уникають виконання додаткової операції перевантажування зерна.

У результаті моделювання встановили залежність добового темпу збирання від рівня забезпеченості транспортом для різних значень віддалі перевезень урожаю з використання перевантажувача та без нього. Окрім того дослідили питомі простої технічних засобів за віддалі перевезення зерна – 15 км. Моделювання виконано для таких характеристик проектного середовища: культура – пшениця яра; урожайність – 40 ц/га; солоність – 1,2; довжина гону – 600 м; ухил поля – до 1%.

Узгодження збиральних і транспортних робіт досягається за умови рівності тривалостей між суміжними замовленнями комбайнів на вивантаження бункера та між суміжними появами транспортних засобів на полі після обслуговування окремих замовлень. Ймовірний характер цих тривалостей вимагає визначення параметрів та теоретичних законів їх розподілів, які слід завчасно прогнозувати і на цій основі обґрунтовувати управлінські рішення, що забезпечують узгодження відповідних робіт, вибір методу виконання транспортних робіт та встановлення структури транспортної підсистеми системи-проекту збирання ранніх зернових культур.

Список використаних джерел

1. Грибинюк О. М. Дослідження умов функціонування і розробка методу оптимізації парку зернозбиральних комбайнів сільськогосподарського підприємства : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.20.01 / Грибинюк Олександр Миколайович ; Національний науковий центр «Інститут механізації та електрифікації сільського господарства. – Глеваха, 1994. – 16 с.
2. Іванишин В. В., Гуцол Т.Д., Комарніцький С. П. Аналіз науково-методичних засад обґрунтування параметрів комплексів зернозбиральних комбайнів. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету : технічні науки. 2016. № 24. С. 133-140.
3. Панюра, Я. Й. Методи та моделі управління змістом та часом у проектах збирання ранніх зернових культур: автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.13.22 / Панюра Ярослав Йосипович ; Львівський національний аграрний університет. Львів, 2010. 20 с.
4. Сидорчук, О. В. Інженерія машинних систем. Київ : ННЦ «ІМЕСГ», 2007. 263 с.
5. Управління збиранням олійних і зернових культур: головні науково-методичні засади та

рекомендації / Національний науковий центр «Інститут механізації та електрифікації сільського господарства». Київ, 2009. 18 с.

6. Ціп, Є. І. Сезонна програма комбайна і ризик у процесі централізованого збирання ранніх зернових: автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.13.22 / Ціп Євген Іванович ; Львівський національний аграрний університет. Львів, 2002. 15 с.

Іліяшик Володимир

к.т.н., доцент

Дуганець Василь

к.т.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ НА ЗБИРАННІ БОБОВИХ КУЛЬТУР ТА РІПАКУ

Виробництво зерна бобових культур, зокрема (сої і гороху) та ріпаку набувають в Україні все більшого значення. Соя, горох, ріпак стають стратегічними продовольчими та технічними культурами, основою рослинного білка і олії в світі. Для господарств мають значення як найбільш прибуткові культури.

Найскладнішим технологічним процесом всієї технології вирощування сої, гороху та ріпаку є збирання, особливо у випадку несприятливих умов вегетації.

Збирають сою, горох та ріпак переважно зернозбиральними комбайнами закордонних виробників Massey Ferguson, John Deere, CLAAS, New Holland, Case та іншими. Найбільш пристосовані для збирання сої та гороху зернозбиральні комбайни з роторними та гібридними молотильно-сепаруючими апаратами. Останнім часом всі компанії і фірми, які випускають зернозбиральні комбайни, оснащують їх спеціальними жатками для збирання сої, та ріпаку – приставками з додатковими пристроями до жаток власної конструкції. Для збирання гороху широко використовують додатково встановлені на пальці різального апарату стеблелідіймачі.

Розглянемо особливості конструкцій спеціальних жаток. Для різних типів культур і умов збирання компанією New Holland був створений широкий асортимент власних жаток з шириною захвату від 6 до 10,7 м з діаметром мотовила 1,07 м, шнеком з пальцями по всій ширині, електрогідравлічною системою регулювання положення мотовила, автоматичною синхронізацією швидкості мотовила відносно швидкості комбайна і швидкознімним гідравлічним однокочковим з'єднанням. Жатку Varifeed використовують для збирання ріпаку із стеблостоем різної висоти. Поздовжнє положення ножів можна регулювати в діапазоні 575 мм. Шнек діаметром 660 мм з глибокими витками забезпечує швидку і рівномірну подачу зрізаної маси навіть найбільш важких культур. На збиранні ріпаку невід'ємною частиною обладнання є активний подільник з вертикальними ножами, що дозволяє мінімізувати втрати під час збирання.

Жатки зернозбиральних комбайнів Massey Ferguson розроблені з урахуванням збирання широкого спектру культур. В таких жатках зрізана хлібна маса від

різального апарата до шнека спрямовується за допомогою стрічково-планчатого транспортера. Практика підтверджує збільшення продуктивності таких жаток на збиранні ріпаку, бобових, жита до 50% і більше.

Компанія BISO SCHRATTENECKER випускає спеціальні приставки для збирання ріпаку BISO CX100 та універсальні зернові жатки BISO Crop Ranger Flex 750 для збирання ріпаку, зернових, сої, гороху та інших культур без втрат на всіх типах ґрунтів та при різному стані культур, що збираються.

Враховуючи площі збирання сої, гороху та їх врожайність, достатньо ефективним є використання зернозбиральних комбайнів John Deere 9660, 9880 STS, які оснащуються в таких випадках жатками John Deere 630F, 935F Hidro Flex відповідно з шириною захвату 7,6 м та 9,15 м.

Жатки серії 630F та 935F Hidro Flex комплектуються гнучкими платформами різального апарата з приймальною пластиною для запобігання попадання каменів в молотарку комбайна.

Компанія CLAAS випускає для лінійки своїх зернозбиральних комбайнів спеціальні жатки FLEX S600, S750, S900 для збирання сої, а також жатки VARIO V600, V750, 900 для збирання зернових культур і ріпаку. Жатки MAXFLEX і FLEX оснащуються гнучким різальним апаратом, який автоматично адаптується до мінімальної нерівності поля. Прогинання різального апарату може складати до 180 мм.

В поєднанні зі зміною кута нахилу жатки, гнучкий різальний апарат запобігає втрат при будь-яких умовах роботи. Дані жатки придатні для збирання гороху, сої та інших спеціальних культур, наприклад конюшини.

Враховуючи особливості і переваги жаток John Deere серії 630F та 935F Hidro Flex, практика показала можливість їх агрегування із зернозбиральними комбайнами CLAAS TUCANO 470, LEXION 480, LEXION 600.

За результатами аналізу і розрахунків було виготовлено та замінено зірочку на веденому валу, шківі приводу різального апарата на ведучому валу з діаметром 220 мм. Наладка механізму гідропроводу мотовила обмежилась додатковим встановленням і підключенням до електричної системи комбайна та електричного регулювального пристрою гідронасоса приводу мотовила, резистора та вимикача. Були також внесені зміни в кріпленні жатки та переобладнано роз'єднувальну електрогідравлічну муфту.

Висновки. Аналіз жаток зернозбиральних комбайнів компанії New Holland, Massey Ferguson, John Deere, CLAAS показав їх високий конструктивний і техніко-технологічний рівень. Робочі органи жаток зернозбиральних комбайнів, їх технологічний процес в цілому розраховані на найбільш важкі умови роботи під час збирання зернових, зернобобових культур, сої та ріпаку.

Вибрана система адаптування жаток John Deere 630F, 635F Hidro Flex та приставок ПЗР-7,6 з жатками серії С і зернозбиральними комбайнами CLAAS TUCANO 470 та LEXION 480 позитивно показала себе у виробничих умовах. Три таких зернозбиральних комбайни в 2015-2016 роках ефективно працювали на збиранні сої, гороху та ріпаку, що підтверджує доцільність такого адаптування та переобладнання.

Список використаних джерел

1. Марченко, В. Агротехніка й механізація вирощування та збирання сої [Текст] / В. Марченко, В. Сіньков // Механізація сільського господарства. – 2009. – №2 (23). – С. 18-23.
2. Рудь, А. В. Техніко-технологічний аналіз зернозбирального комбайна New Holland [Текст] / А. В. Рудь, І. О. Мошенко, Ю. Ф. Павельчук, В. В. Іліяшик, Л. М. Михайлова // Збірник наукових праць : Випуск 23 / Подільський державний аграрно-технічний університет ; за ред. д.е.н., професора, заслуженого працівника сільського господарства України, ректора університету (голова) В. В. Іванишина. – Кам'янець-Подільський, 2015. – С. 13-33.
3. Іліяшик, В. В. Аналіз конструкцій жаток FLEX та адаптація їх до роботи з зернозбиральними CLAAS на збиранні сої [Текст] / В. В. Іліяшик, В. І. Дуганець, І. О. Мошенко // Збірник наукових праць : Випуск 24 / Подільський державний аграрно-технічний університет ; за ред. д.е.н., професора, заслуженого працівника сільського господарства України, ректора університету (голова) В. В. Іванишина. – Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 48-56.

Калініченко Роман

к.т.н., доцент

Національний університет біоресурсів
і природокористування України
м. Київ

ДО ПИТАННЯ МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ТЕПЛОМАСООБМІННИХ ПРОЦЕСІВ ПРИ ТЕРМООБРОБЦІ ЗЕРНОПРОДУКТІВ ІЧ-ВИПРОМІНЮВАННЯМ

Одним із напрямків підвищення ефективності тваринництва є раціональне використання кормів, а саме фуражного зерна. Відомо, що значна частина зерна яке не підготовлено до годівлі не засвоюється організмом тварини. В зв'язку з цим особливу актуальність мають різні фізико-механічні способи підготовки зерна до годівлі: пропарювання, плющення, подрібнення, екструдювання. Багаточисленні випробування в Україні та закордоном показали високу ефективність термічної обробки для підвищення біологічної цінності фуражного зерно матеріалу [1].

Із вивчених способів теплової обробки зерна найбільш перспективним є мікронізація обробка зерна високоінтенсивним інфрачервоним випромінюванням, під впливом якого відбувається нагрів зернового матеріалу, різке підвищення внутрішнього тиску водяного пару що призводить до набухання зерна та утворення в його об'ємі мікротріщин. Під дією високої температури крохмаль частково перетворюється в декстрини, відбувається його клейстеризація, суттєво підвищується корисна обмінна енергія, поживна цінність і в результаті значно підвищується перетравність кормів [2]. Ступінь деструктивних змін у зернівці залежить від режимів і параметрів термообробки: густини і розподілених потоку ІЧ-випромінювання; початкової вологості зерноматеріалів; енергетичної експозиції.

Для оптимізації проведення процесу високотемпературної мікронізації за енергетичними і продуктивними показниками необхідна наявність адекватної математичної моделі. Однак, використання класичних аналітичних математичних моделей теорії тепло- і масообміну проблематичне із-за швидкої зміни в часі

взаємопов'язаних коефіцієнтів тепло- і масообміну. Емпіричні математичні моделі працюють адекватно лише у вузьких діапазонах визначальних параметрів проведення процесу.

Тому в проведених дослідженнях використовували аналітично-експериментальний метод, суть якого полягає в наступному. На першому етапі на основі апріорної інформації про процес і співвідношень енергетичного та матеріального балансу складаються диференціальні рівняння процесів тепло- і масообміну при радіаційному підведенні енергії:

$$dQ = dQ_i + dQ_e + dQ_{n.m.} + dQ_{pot}$$

$$dQ_{n.m.} = dQ_n + dQ_{is} + dQ_{o.c.} \quad (1)$$

$$-dM = \frac{1}{r} dQ_i$$

де: dQ_i кількість теплоти яка виділяється випромінювачем; dQ_e , $dQ_{n.m.}$, dQ_v , dQ_u кількість теплоти яка витрачається на нагрів випромінювача, матеріала, повітря та випромінювання вологи; dQ_e , dQ_m кількість теплоти яка передається випромінюванням та конвекцією екрану, матеріалу повітря, огорожуючим конструкціям. Рівняння, які описують модель повинні бути відносно прості та мати мінімальну кількість параметрів які піддаватимуться експериментальному визначенню.

На другому етапі рівняння спрощується, вирішуються та знаходяться аналітичні залежності зміни параметрів процесу в часі.

На третьому етапі виконують експериментальні дослідження з конкретним матеріалом та по отриманим результатам визначаються коефіцієнти моделей.

Такий підхід дозволяє поєднати переваги аналітичних моделей і точність визначених параметрів емпіричних залежностей і використовується для аналізу процесу і оптимізації режимних параметрів при відомих значеннях конструктивних параметрів.

Список використаних джерел

1. Солоня О.В., Котов Б.І., Спірін А.В., Калініченко Р.А. Стан і перспективи теплової і механічної переробки зернової сировини на корм *Техніка, енергетика, транспорт АПК*. 2016. № 3(95). С.139–142.

2. Калініченко Р.А., Котов Б.І., Спірін А.В. Інтенсифікація теплової обробки фуражного зерна при підготовці до згодовування. «2016: Зернобобові культури та соя для сталого розвитку аграрного виробництва України» /Матеріали міжнародної наукової конференції / 11-12 серпня 2016р. Вінниця : Діло , 2016. 176 с.

Козак Олександр

к.т.н., доцент

Семенишина Ірина

к.ф.-м.н., доцент

Вільчинська Дарія

к.с.-г.н., асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

РАДІО-ІМПУЛЬСНА ЕЛЕКТРОМАГНІТНА БІОТЕХНОЛОГІЯ ТА ЕЛЕКТРОННІ СИСТЕМИ ЗНИЩЕННЯ ШКІДНИКІВ КОРЕНЕВОЇ СИСТЕМИ РОСЛИН

В сільськогосподарському виробництві України важливе місце займає садівництво, оскільки фрукти і ягоди містять необхідні речовини для організму людини: вітаміни, органічні кислоти, мікроелементи та ін. Тому з розвитком інтенсивного садівництва зростають і вимоги з захисту кореневої системи плодкових культур від комах-шкідників, оскільки коренева система впливає на якість і кількість урожаю. Встановлено, що в коренях яблуні відбувається перетворення мінеральних з'єднань азоту на органічні форми. Корені виділяють в зовнішнє середовище цукор, органічні кислоти, солі фосфору, калію та ін. Є дані, що в коренях яблуні утворюється не менше 14 амінокислот [1; 2].

Наукові і практичні дослідження останніх років показують, що альтернативою хімічному методу захисту рослин може бути метод на основі екологічно безпечної і ефективною імпульсної електромагнітної (ЕМ) технології. Пригноблення шкідників в ґрунті імпульсним електромагнітним випромінюванням (ЕМВ) пов'язане не лише з процесами високої швидкості наростання температури в об'єкті, але і з інформаційною дією електромагнітного поля (ЕМП) на мембрани клітин комах.

Визначені біотропні параметри радіоімпульсного ЕМП для знищення комах-шкідників кореневої системи плодкових культур.

Застосування імпульсного ЕМП для знищення біологічних шкідників (личинок майського жука, дротяників, личинок хруща та ін.), які знаходяться у ґрунті, супроводжується нагрівом тканин організму шкідників або руйнуванням мембран біологічних клітин. З точки зору електродинаміки всі задачі подібного типу зводяться до задачі дифракції ЕМ хвиль на області, що містять біологічних шкідників, які моделюються ізотропним середовищем з комплексною діелектричною проникністю (ДП).

Проведений аналіз енергетичних параметрів багатодіодного генератора [3] з суматором на основі циліндричного резонатора і антени в СМ діапазоні довжин хвиль.

В результаті аналітичного аналізу було встановлено, що для виконання вимоги з вихідної потужності (1,5 кВт) у багатодіодному генераторі слід застосовувати розгалужену схему каскадного підсумовування потужностей в режимі синхронізації зовнішнім сигналом (рис. 1).

Проведений аналіз дозволив встановити, що багатодіодний імпульсний генератор повинен складатися з 4-х каскадів, по 8 діодів (3А672А) в кожному каскаді,

включених в загальну електродинамічну систему, циліндричний резонатор.

На рис. 2 показані залежності сумарної потужності $P_{\Gamma\Sigma}$ і ККД складання η_{Σ} від числа діодів (N).

Наведені залежності дозволяють визначити ККД генератора і величину нормованого значення вихідної потужності від числа діодів. Для кількості діодів $N = 8$ ККД складає 78,9%, а величина нормованої потужності 6,3 одиниць. Розрахунки показують, що вихідна потужність для діодів 3A762A в СМ діапазоні довжин хвиль дорівнює 379 Вт.

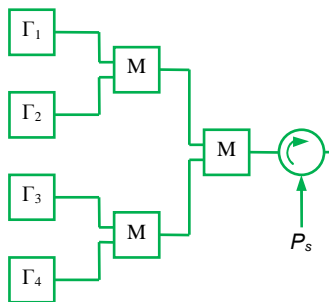

Рис. 1. Розгалужена схема каскадного суматора потужностей генераторів

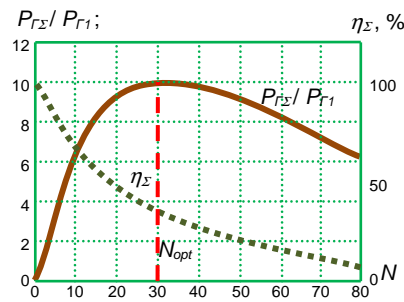

Рис. 2. Залежності сумарної вихідної потужності

В результаті теоретичних і експериментальних досліджень розроблений 32-х діодний радіоімпульсний генератор 3-х СМ з параметрами: вихідна потужність 1540 Вт; тривалість імпульсу 100 нс; шпаруватість 200; частота заповнення імпульсів 10000 МГц.

В якості антени був розроблений ширококутовий рупорний випромінювач [4, 5] з параметрами: $a \times b = 10 \times 10$ см; довжина рупора 13 см; ширина енергетичної діаграми спрямованості більше 50 см; КСХН не більше 1,8.

Застосування імпульсної ЕМ біотехнології для знищення комах-шкідників кореневої системи плодівих культур дозволяє отримати на одну рослину за три роки, в порівнянні з еталонними ділянками, на яких застосовувалися хімічні препарати, приріст надземної частини рослин до 30%, а приріст кореневої системи до 10%.

Аналіз врожайності і якості плодів показав, що знищення комах в коренях яблунь дозволив збільшити врожайність яблук на 13...20%, цукрове і вітамінне утримування на 15...20%, хімічних препаратів в плодах не виявлено в порівнянні з еталонними ділянками.

Список використаних джерел

1. Черенков А. Д., Черепнев А. С., Л. Ф. Кучин Исследование комплексного влияния СВЧ-поля и биологически активных химических соединений на вредителей сельского хозяйства. Труды науч.-практ. конф. Ташкент: Ин-т инж. Иригации и механиз. сельского хозяйства. 1990. С. 12-14.
2. Шевченко, С. А. Прогресивні напрямки боротьби із шкідниками хлібних запасів. Сб. Микроволновые технологии в народном хозяйстве. Внедрение. Проблемы. Перспективы. Одесса: ОКФА. 2000. С. 18-23.
3. Chang K., Sun S. Millimeter-wave combining techniques. IEEE Trans. Proc. of the IEEE. 1971. – Vol. 59. P. 102-103.

4. Baum C. E., Farr E. G. Impulse radiating antennas. Ultra-Wideband, Short-Pulse Electromagnetics. New York: Plenum Press, 1993. P. 139-147.

5. Касаткин, Л. Твердотельные импульсные генераторы на ЛПД миллиметрового диапазона волн. Электронная техника. Серия 1. Электроника СВЧ. 1996. Вып. 2. С. 41-47.

Краснолуцький Петро

к.т.н., доцент

Гордійчук Іван

к.т.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ОБҐРУНТУВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ТЕПЛООБМІННИКА КОГЕНЕРАЦІЙНОЇ УСТАНОВКИ

Істотне підвищення тарифів на електроенергію та зростаючою загрозою порушення стабільності електропостачання сільськогосподарських об'єктів обумовлює актуальність розробки малогабаритних когенераційних установок у складі двигуна внутрішнього згоряння, електрогенератора, теплообмінника та системи автоматичного керування. Така установка дозволить виробляти електроенергію, потрібну для роботи електроустановок і додатково теплової енергії для підігріву води або теплоносія системи опалення.

Проведений аналіз джерел технічної інформації показав, що когенераційні установки малої і середньої потужності не випускаються у жодній країні. Найменш потужні установки українського і зарубіжного виробництва генерують 315 кВА електричної енергії і близько 600 кВт теплової енергії; для цього у них застосовуються спеціальні газові двигуни потужністю 500 кВт. Пояснюється це тим, що такі установки від початку створювались для теплоходів, а їх застосування на суші розпочалось порівняно недавно.

Зважаючи на це, нами було прийняте рішення розробити когенераційну установку на базі серійної пересувної резервної електростанції з переведенням її первинного двигуна на природний газ або біогаз. Зокрема, нами обрано установку КГ50-4 з синхронним генератором змінного струму КГС-92/4 потужністю 50 кВт, у якій замість радіатора системи охолодження первинного двигуна встановлено кожухотрубний теплообмінник; схема установки представлена на рис. 1.

Кількість теплоти від двигуна через систему охолодження становитиме

$$Q_T = \frac{E_{тр}}{365 * T_p * 3600} * \eta_{ох}, \quad (1)$$

де $\eta_{ох}$ частина енергії пального, що виноситься через систему охолодження; приймаємо $\eta_{ох} = 35\% = 0,35$ [1].

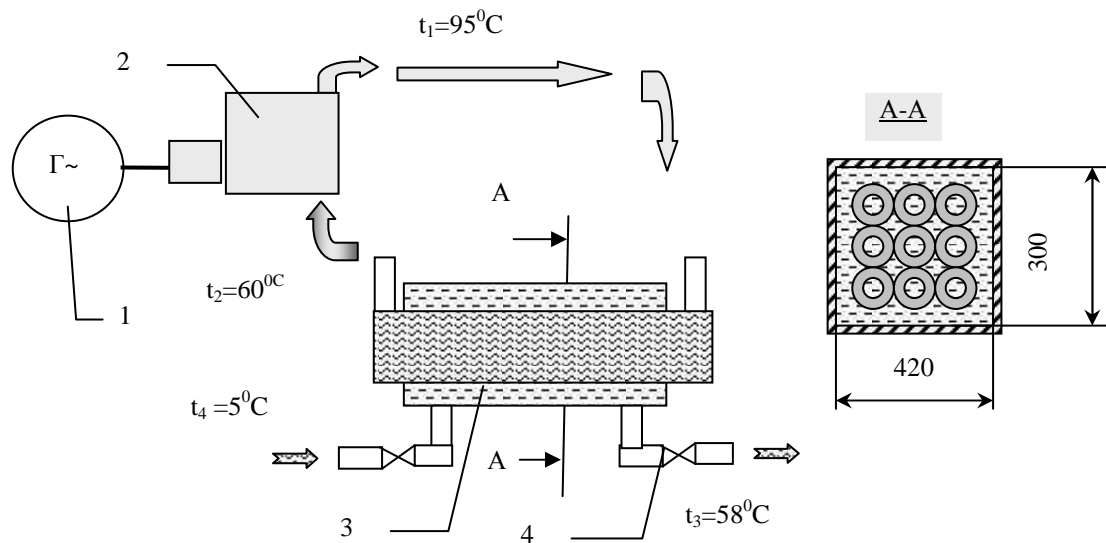

Рис. 1. Схема принципова когенераційної установки
 1 - генератор синхронний N=40 кВт; 2 - двигун первинний; 3 – теплообмінник;
 4 - вентиль регулюючий.

$$Q_T = \frac{2744.7 \cdot 10^3}{365 \cdot 10 \cdot 3600} \cdot 0.35 = 0,073 \text{ МДж/с} = 73 \text{ кДж/с} = 73 \text{ кВт.}$$

Секундний розхід (масовий) охолоджувальної рідини можна знайти з рівняння теплового балансу [1]:

$$G_{\text{ох}} = \frac{Q_T}{C_B \cdot (t_{\text{п}} - t_{\text{к}})} = \frac{73}{4,2 \cdot (95 - 60)} = 0,5 \text{ кг/с} \quad (2)$$

де $G_{\text{ох}}$ секундний розхід охолоджувальної рідини, кг/с;

C_B питома теплоємність води; $C_B = 4,2 \text{ кДж / кг} \cdot ^\circ\text{C}$;

$t_{\text{п}}$ початкова температура теплоносія, $t_{\text{п}} = 95^\circ\text{C}$;

$t_{\text{к}}$ температура рідини після теплообміну; $t_{\text{к}} = 60^\circ\text{C}$.

Аналогічно визначаємо розхід води через теплообмінник, враховуючи, що початкова температура води на вході $t_{\text{пв}} = 5^\circ\text{C}$, а після нагрівання $t_{\text{кв}} = 58^\circ\text{C}$.

$$G_B = \frac{Q_T}{C_B \cdot (t_{\text{кв}} - t_{\text{пв}})} = \frac{73}{4,2 \cdot (58 - 5)} = 0,33 \text{ кг/с.} \quad (3)$$

Об'ємний розхід становитиме:

$$q_B = \frac{G_B}{\gamma_B} = \frac{0,33}{988} = 0,334 \cdot 10^{-3} \text{ м}^3/\text{с} = 1,2 \text{ м}^3/\text{год}, \quad (4)$$

Визначаємо середньологаріфмічну різницю температур [1]:

$$\Delta t_{\text{cp}} = \frac{\Delta t_{\text{max}} - \Delta t_{\text{min}}}{2,3 \cdot \lg \frac{\Delta t_{\text{max}}}{\Delta t_{\text{min}}}}, \quad (5)$$

де Δt_{max} , Δt_{min} - відповідно максимальна та мінімальна різниця температур між теплоносієм і водою на вході та на виході з теплообмінника, $^\circ\text{C}$.

$$\Delta t_{\text{max}} = t_1 - t_3 = 95 - 5 = 90^\circ\text{C}; \quad \Delta t_{\text{min}} = t_2 - t_4 = 60 - 58 = 2^\circ\text{C}.$$

$$\Delta t_{cp} = \frac{90-2}{2,3 \cdot 1g \frac{90}{2}} = 23,2 \text{ } ^\circ\text{C}.$$

Тепер можна знайти необхідну площу теплообміну:

$$S_p = \frac{G_{ox} * C_B * (t_n - t_k)}{k_T * \Delta t_{cp}}, \quad (6)$$

де K_T коефіцієнт теплопередачі крізь стінку труби; для сталі $K_T = 1100 \text{ Вт/м}^2 \cdot ^\circ\text{C}$ [1].

$$S_p = \frac{0,5 * 4,2 * (95 - 60)}{1100 * 23,2} * 10^3 = 2,9 \text{ м}^2.$$

При зовнішньому діаметрі труби для проходження охолоджувальної рідини $d_1 = 75 \text{ мм} = 0,075 \text{ м}$, її необхідна довжина становитиме

$$L = \frac{S_p}{\pi d_1} = \frac{2,9}{3,14 * 0,075} \approx 12 \text{ м}. \quad (7)$$

Пропонуємо виготовити теплообмінник у вигляді пакету із 9 труб, розташованих по три штуки у три ряди. Тоді довжина пакета становитиме

$$L_{п} = \frac{L}{9} = \frac{12}{9} = 1,34 \text{ м}. \quad (8)$$

Визначимо площу перерізу пакету труб.

$$S_{п} = \frac{\pi * d_1^2}{4} * 9 = 0,04 \text{ м}^2.$$

Необхідну площу живого перерізу кожуха для проходження проточної води визначаємо за умови забезпечення пропускної здатності води. Розхід рідини крізь отвори, насадки і короткі трубопроводи можна розраховується за формулою [2]:

$$q_v = \mu * \omega * \sqrt{2g\Delta H}, \quad (9)$$

де μ - коефіцієнт розходу, $\mu = 0,62$;

ω площа живого перерізу каналу; у даному випадку це загальна площа шпарин між трубами і кожухом, м^2 ;

ΔH перепад тиску на вході і на виході з кожуха; для можливості підключення теплообмінника до водопроводу без додаткового циркуляційного насоса приймаємо $\Delta H = 2 \text{ м вод. ст.}$

Звідси можна знайти необхідну для нормального проходження води площу живого перерізу кожуха:

$$\omega = \frac{q_v}{\mu * \sqrt{2gH}} = \frac{0,33 * 10^{-3}}{0,62 * \sqrt{2 * 9,81 * 2}} = 0,085 \text{ м}^2 \quad (10)$$

Сумарна площа поперечного перерізу кожуха

$$S_k = S_{п} + \omega = 0,04 + 0,085 = 0,125 \text{ м}^2 \quad (11)$$

Приймаємо розміри кожуха $b \times h = 0,42 \times 0,3 \text{ м}$.

Оскільки первинний двигун установки працюватиме у стабільному режимі, то температуру проточної води можна регулювати тільки зміною її подачі, що потребує відповідного розрахунку.

Список використаних джерел

1. Чекменьов В.В., Бендера І.М., Шолудько В.П. та ін. Методика дипломного проектування з теплопостачання. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2013. 552 с.
2. Дуганець В.І., Бендера І.М., Дідур В.А. та ін. Гідравліка: Навчально-методичний комплекс. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2013. 572 с.

Логуш Іван
к.т.н., доцент
Кирик Олег
старший викладач
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
м. Бережани

ОЛІЯ І ГАС ЯК АЛЬТЕРНАТИВНЕ ПАЛИВО ДЛЯ ТРАКТОРНОГО ДИЗЕЛЯ

Одним з напрямків зменшення цетанового числа (далі Ц.Ч.) рослинної олії є додавання до неї певної частини дизельного пального. Властивості такої суміші, її вплив на роботу дизельного двигуна, докладно розглянуті у роботах Васильєва І.П. [6]. Проте така суміш має суттєві недоліки, внаслідок негативної дії на паливну апаратуру дизеля парафінів рослинної олії. Для зменшення їх концентрації у паливній суміші можна застосувати розчинник, але вартість таких розчинників набагато більша вартості самої олії, що робить їх застосування неефективним.

Оскільки рослинні олії мають Ц.Ч.-54-58; гас має Ц.Ч.-37-38, при їх змішуванні можна отримати паливну суміш з Ц.Ч., яке буде знаходитись у бажаному інтервалі 43-50. Крім того, для такої суміші необхідно врахувати можливу зміну густини і в'язкості, в залежності від її складу і температури, а також вплив цих параметрів на циклову подачу паливного насоса високого тиску і форсунки.

Знаючи характер зміни циклової подачі і елементарного складу паливної суміші, можна проаналізувати їх вплив на зміну теплотворної здатності суміші (H_u), коефіцієнту надлишку повітря (α) і інші показники роботи двигуна, що впливають на його потужність. Отримані розрахунково-експериментальні дані по паливу можуть бути перевірені експериментально при стендових випробуваннях двигуна.

Дослідження зміни властивостей паливної суміші з ріпакової олії та гасу проводилося на кафедрі «Енергетичні машини і технічний сервіс» ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут» у зимовий період 2016-2017р.р., що дало можливість дослідити вплив низьких (до 0°C) температур на ці властивості. Дослідження проводилось для сумішей гас/олія складу 70/30; 60/40; 50/50; 40/60; 30/70. Визначення густини, в'язкості та Ц.Ч. проводилися в лабораторії паливо-мастильних матеріалів кафедри по методиці, визначеної стандартами [6; 7], при температурах паливної суміші $\approx 0; 10; 20; 40$ та 60°C .

Для дослідження такого впливу було визначено циклову подачу паливного насоса високого тиску двигуна Д-21Т разом з його форсунками для різного складу паливної суміші. Випробування проводяться у лабораторії паливної апаратури кафедри на стенді типу КИ-22205 по стандартній методиці. У таблиці 2. наведені

значення циклової подачі різного складу паливної суміші і дизельного пального.

По мірі збільшення частки олії у суміші, її густина та в'язкість збільшується при одночасному збільшенні цетанового числа до майже 50, а нижча теплотворна здатність зменшується. Це може вплинути на кількість палива, що надходить у циліндри двигуна за цикл, змінюючи коефіцієнт надлишку повітря та кількість тепла, що виділяється у процесі згоряння.

З метою визначення впливу на показники роботи двигуна зміни в'язкості та густини суміші, а також її теплотворної здатності, було проведено тепловий розрахунок двигуна типу Д-21А при роботі на паливних сумішах складу 70/30; 50/50; 30/70; та ДП.

Проведені розрахунки і лабораторні дослідження щодо раціонального складу паливної суміші на основі рослинної олії та гасу показали, що найближчі показники до показників ДП має суміш гас/олія 60/40. Суміш складу 70/30 навіть дещо краща за ДП, а суміші 50/50 із меншою кількістю гасу мають показники густини і в'язкості гірші за ДП для усього температурного діапазону. Цетанове число суміші змінюється у зворотному напрямі найменше для суміші 70/30 43,1, а найбільше для суміші 30/70 49,9. З огляду на ці значення дослідження сумішей за межами цього інтервалу -70/30 ... 30/70 видається недоцільним (табл. 1).

Таблиця 1

Дані вимірів густини (ρ кг/м³) та в'язкості (ν сСт) часу, дизельного палива (ДП) ріпакової олії та їх сумішей

Температура $t^{\circ}\text{C}$	Параметр сСт/кК/м ³	Тип палива							
		Гас	ДП	Гас/олія					Олія
				70/30	60/40	50/50	40/60	30/70	
≈ 0	ν	2,1	8,33	6,5	10,8	16,2	25,78	40,6	166,9
	ρ	0,809	0,845	0,842	0,854	0,866	0,879	0,89	0,926
10	ν	1,84	6,41	5,24	8,6	12,15	19,3	30,1	102,2
	ρ	0,802	0,841	0,838	0,85	0,864	0,875	0,887	0,923
20	ν	1,43	5,1	4,37	6,41	9,3	14,25	21,0	64,1
	ρ	0,794	0,835	0,831	0,844	0,856	0,868	0,880	0,918
40	ν	1,3	3,4	2,97	4,37	5,86	8,5	12,1	31,2
	ρ	0,78	0,824	0,8175	0,830	0,8425	0,855	0,8675	0,905
60	ν	1,14	2,3	2,27	2,97	3,93	5,83	7,63	18,5
	ρ	0,767	0,815	0,8045	0,817	0,8295	0,842	0,8545	0,892
Цетанове число		38	45	43,1	44,8	46,5	48,2	49,9	55
Hu Мдж/кг		42,44	42,43	38,7	39,4	39,7	40,3	40,83	37,1

Як видно з таблиці 2, для суміші з 70% гасу і 30% олії, та 50% гасу і 50% олії зміна циклової подачі є незначною, а пускова подача може збільшуватись. Для суміші 30% гасу та 70% олії циклова подача помітно зменшується на всіх швидкісних режимах роботи паливного насоса високого тиску, що може бути наслідком збільшення в'язкості суміші.

Таблиця 2

Циклова подача q_c ($\text{мм}^3/\text{цикл.}$) ПНВТ двигуна Д-21А для різного типу палива

Оберти ПНВТ об/хв	Тип палива			
	ДП	Гас/олія		
		70/30	50/50	30/70
50	109	120	120	103,3
150	101	98,9	103,3	93,3
400	99	100,6	96,7	90,8
650	94,8	97,3	94,3	86,1
900	75,9	72,6	68,5	67,0
всст	6,41	5,24	12,15	30,8
$\rho \text{ кг/м}^3$	0,841	0,838	0,864	0,890

Результати розрахунку показують, що зміна потужності двигуна при роботі з паливною сумішшю 70/30 становить біля 1%, що лежить у межах точності розрахунку. Зменшення потужності при роботі на суміші складу 50/50 може становити біля 4%; а при роботі на суміші складу 30/70 зменшення потужності може становити 10-12%.

Після проведених досліджень можна стверджувати, що використання палива на основі рослинних олій холодного витиску із гасом дозволяє в майбутньому замінити дизельне пальне для автотракторних двигунів. Використання досліджуваного пального буде найбільш ефективним у весняно-осінній період, коли споживання сільськогосподарськими виробниками буде максимальним, а погодні умови не обмежуватимуть його використання.

На нашу думку паливна суміш на основі рослинної олії холодного витиску та гасу у пропорції 70/30 є ефективною, оскільки найбільше відповідає вимогам до дизельного пального і практично не змінює потужність двигуна при його використує.

Список використаних джерел

- ГОСТ 10227-86. Самолётное топливо, авиационный керосин ТС-1.
- ДСТУ 3868-99. Паливо дизельне. Технічні умови. К. Держстандарт України. 1999
- ГОСТ-8988-77. Масло рапсовое. Технические условия. М. Изд-во. Стандартов. 1988
- ГОСТ-3900-85. Нефть и нефтепродукты. Методы определения плотности. М. Изд-во стандартов. 1986
- ДСТУ-33-2003 (ИСО-3104-94) Нафтопродукти. Прозорі і непрозорі рідини. Визначення кінематичної в'язкості і розрахунок динамічної в'язкості. Держкомітет з питань технічного регулювання та споживчої політики. 2013.
- Васильев, И. П. Влияния топлив растительного происхождения на экологические и экономические показатели дизеля / ВНУ им. В. Даля, 2009.
- Колчин, А. Ч., Демидов В. П. Расчет автомобильных и тракторных двигателей. М. «Высшая школа», 1980.

Мудрик Кшиштоф

к.т.н, доцент

Краківський рільничий університет

м. Краків, Польща

Теренов Дмитро

аспірант

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

Джеджик Кшиштоф

асистент

Краківський рільничий університет

м. Краків, Польща

АНАЛІЗ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ РЕМОНТУ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ

Проблем забезпечення якості ремонту автомобільних доріг в Україні не вирішено. Вона має багато складових. Зокрема, до найважливіших завдань належить якість управління ремонтом доріг, від якої залежить ефективність використання коштів та якість ремонту. З огляду на це, розроблення методів на моделях управління проектами та програмами портфелями ремонту автомобільних доріг є актуальною науково-практичною проблемою.

Системні підстави управління програмами (портфелями) ремонту автомобільних доріг стосуються у першу чергу систем-продуктів, які складається з мережі автомобільних доріг, по яких рухається автотранспорт. Ця мережа обслуговується відповідними організаціями, які призначені для підтримання її у функціональному (робото здатному) стані.

Під час перевезення вантажів і пасажирів автомобільним транспортом зношується полотно доріг, що зумовлює зниження їх якісного стану. Це, у свою чергу, погіршує функціональні показники наявних доріг. З метою забезпечення якісного управління проектами та програмами (портфелями) їх ремонту потрібно володіти знаннями про закономірності зміни як фізичного якісного стану, так і функціональних показників доріг у часі.

Для отримання відповідних знань слід системно досліджувати як систему-продукт, так і систему-програму (портфель). Враховуючи особливості предмета дослідження у системі-продукті, системно розглядаються такі її складові: 1) «вхідні впливи-дорога-її стан»; 2) «потік автомобілів-дорога певного фізичного якісного стану-показники руху автотранспорту». У системі-програмі розглядають – «дорога несправного стану-виконання програми (проекту) ремонту-дорога справного функціонального стану».

Розкриття закономірностей функціонування цих систем базується на їх моделюванні, яке передбачає визначення причинно-наслідкових зв'язків у завданнях системного синтезу та аналізу. Зокрема, завдання синтезу у неявній формі записується виразом:

$$Y = f(X, Z, T), \quad (1)$$

де U – показники, що відображають результати (вихідний потік) функціонування системи; X – характеристики вхідних впливів (предметів праці); Z – параметри підсистеми якісного перетворення цих впливів (предметів праці); T – час функціонування системи.

Завдання аналізу полягає у визначенні (залежності) будь-якого з аргументів від інших аргументів за заданих значень функції U .

Розкриємо завдання синтезу для системи-продукту та системи-програми.

Фізичний стан системи (S_γ) -ї вітки певної дороги на t -й момент часу зумовлюється багатьма чинниками. Зокрема, фізичним її станом $S_{\gamma-1}$ у попередній $(t-1)$ момент часу, а також сукупною дією: 1) інтенсивності (I_a) руху по ній транспортних засобів; 2) фізичних параметрів (θr) цих засобів; 3) метеорологічних (кліматичних) умов (M_y) ; 4) інтенсивності (Z_s) застосування засобів (матеріалів) для усунення обledenіння доріг; 5) фізично-хімічними характеристиками (δ_s) цих засобів; 6) типом (P_γ) дороги (вітки); 7) якістю (станом) (Y_γ) покриття дороги:

$$S_\gamma = f(S_{\gamma(t-1)}, P_\gamma, Y_\gamma I_a, M_y, I_s, \delta_s). \quad (2)$$

Таким чином залежність (2) у наявному вигляді відображає завдання синтезу системи «вхідні впливи-дорога-її стан».

Для системи «потік автомобілів-дорога певного фізичного стану-показники руху» завдання синтезу полягає у визначенні впливу фізичного стану дороги (S_γ) та потоку автомобілів (I_a) на показники руху (Q_γ) :

$$Q_\gamma = f(S_\gamma, I_a). \quad (3)$$

Дослідження системи-програми «дорога несправного стану-програма ремонту-дорога справного стану» полягає у тому, щоб якісно, своєчасно і економічно ефективно здійснити програму ремонту тієї чи іншої дороги. У цьому разі виникає низка управлінських задач, які стосуються усіх складових (сфер) управління проектами [1], а також управління програмами (портфелями) [2]. Серед них, на наш погляд, чільне місце належить технічному забезпеченні цих програм (портфелів), без якого їх реалізація неможлива. Ця задача належить до стратегічного планування. Вона розв'язується на основі системно-чинникового підходу, який передбачає узгодження характеристик (W) програми (портфеля) з параметрами (T_n) її технічного забезпечення:

$$T_n \leftrightarrow W. \quad (4)$$

Не акцентуючи уваги на методологічних особливостях системно-чинникового підходу, зауважимо, що його застосування передбачає наявність згаданих знань щодо закономірностей функціонування відповідної системи-продукту.

Таким чином, якість управління програмами (портфелями) ремонту автомобільних доріг вимагає системного вирішення множини завдань, які стосуються властивостей як систем-продуктів, так і систем-програм (портфелів). Означені у наявному вигляді і системні причинно-наслідкові зв'язки, що характеризують відповідні знання, є важливими науково-методичними підставами якісного управління програмами (портфелями) ремонту автомобільних доріг.

Список використаних джерел

1. Українська державна корпорація по будівництву, ремонту та утриманню автомобільних доріг "укравтодор" [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://new.pl.ukravtodor.gov.ua/timeline/6989.html> (дата звернення 26.02.2017 р.). – Назва з екрана.
2. Бушуев, С.Д. Креативные технологи управления проектами и программами [Текст] / Н.С. Бушуева [и др.]. –К.: Саммит книга, 2010. – 768 с.
3. Рач, В.А. Принципы системного подхода в проектном менеджменте [Текст] / В.А. Рач // Управління проектами та розвитком виробництва. – 2000. – С. 7-9.
4. Сидорчук, О.В. Методологія управління виробничо-технологічним ризиком на підставі статистичного імітаційного моделювання робіт у проектах [Текст] / О.В. Сидорчук, П.М. Луб, В.С. Спічак, Т.Д. Гуцол, О.В. Зеленський // Восточно-Европейский журнал передовых технологий. – 2013. – 1/10 (1). – С. 61.

Оленюк Олександр

к.т.н., асистент

Бончик Віталій

к.т.н., доцент

Дудчак Тетяна

к.с.-г.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІЦНЮЮЧОГО ОБКАТУВАННЯ ШЛІЦЬОВИХ ВАЛІВ

При експлуатації багатьох деталей різних машин, наприклад, кар'єрних екскаваторів, що випускаються, відомі випадки руйнування по шліцах провідних півосей механізму гусеничного ходу і деяких інших шліцьових валів. Поздовжні тріщини втомного характеру зазвичай виникають в місцях сполучення шліців з тілом вала. Розвиток цих тріщин призводить до руйнування шліців. Розташування і характер розвитку тріщин дозволяють припустити, що у ряді випадків недостатня міцність шліців на вигин. Це може бути пов'язано з перевантаженням окремих шліців із-за погрішності їх кроку, або з концентрацією напруги в галтелях біля основи шліців, посилюваною несприятливою формою сполучень і дефектами поверхневого загартування.

Особливість роботи шліцьового з'єднання безпосередня близькість контактної зони до перехідної галтелі. Навіть у разі рівномірного розподілу зусилля в контактній відстані від точки прикладення рівнодійної до галтелі складає лише 20 % товщини шліца, працюючого на вигин, що не задовольняє умові незалежності напруженого стану від способу додатка навантаження. Близькість контактної зони до місця концентрації напруги створює невизначеності у величині останньої в галтелі і в додатку найбільш напруженого перерізу при змінному навантаженні.

Дослідження напруженого стану шліців поляризаційно-оптичним методом показало, що в галтелі створюється значна концентрація напруги, що зростає в 3,5 - 8 рази у міру зменшення плеча і здатна привести до втомного руйнування валів від вигину шліців в процесі експлуатації [1]. Для зміцнення шліцьового валу розроблено

два способи поверхневого пластичного деформування западин: обкатування роликками і карбування пневматичним ударником.

Обкатування валів широко розповсюджена в машинобудуванні зміцнююча операція, у результаті якої границя витривалості валів підвищується на 40-80%.

Висока ефективність обкатування зберігається в досить широкому діапазоні робочих зусиль. Крім того, з ростом діаметрів зміцнюючих валів немає необхідності пропорційно збільшувати розміри роликів.

Збільшення відносної кривизни ролика в осьовому й радіальному перетинах дозволяє підвищити ступінь наклепу поверхневого шару й тим самим компенсувати певною мірою відносне зменшення робочого зусилля.

Враховуючи, що при зміцненні великих деталей інтерес представляє саме область щодо малих зусиль, слід вважати збільшення кривизни ролика важливим резервом підвищення ефективності обкатування.

Деталі з конструктивними концентраторами напружень руйнуються, як правило з поверхні. Для таких деталей ступінь наклепу має особливо велике значення. [2]

При високому ступені наклепу досягається висока ефективність зміцнення при відносно малій товщині наклепаного шару. Однак підвищення ступеня наклепу за рахунок зменшення радіуса профілю має межу, нижче якого поверхня деталі руйнується.

Зі збільшенням подачі обкатування суттєво знижується поверхнева твердість металу, особливо при більших ступенях наклепу. Враховуючи, що ріст поверхневої твердості сприяє збільшенню зміцнюючого ефекту обкатування при відносно невеликих зусиллях, рекомендується застосовувати подачі не більше 0,1-0,12 ширини сліду ролика на поверхні, що обкатується. Швидкість обкатування при зміцненні великих деталей обмежується величиною 50-80 м/хв [3].

Кількість проходів не виявляє істотного впливу на втомну міцність обкатаних зразків. Незважаючи на помітний ріст поверхневої твердості зі збільшенням кількості проходів до 10, границя витривалості зразків із охоплюючими втулками залишається такою ж, як після першого проходу. Ці дані отримані на зразках, у яких товщина наклепаного шару становила 0,14 радіуса, а ступінь наклепу досягала 30%. Можливо, що при інших умовах ріст поверхневої твердості міг би виявитися корисним, але у випадку застосування роликів з малим профільним радіусом і при малих подачах збільшення проходів понад одного треба вважати недоцільним.

Рекомендовані режими зміцнюючого обкатування припускають наступну механічну обробку деталей для одержання необхідної точності й необхідного класу шорсткості поверхні. Зміцнюючий ефект при цьому знижується несуттєво, якщо видаляється відносно мала частина наклепаного шару [4].

Список використаних джерел

1. Смелянский В. М. Механика упрочнения деталей поверхностным пластическим деформированием. Москва : Машиностроение, 2002. 300 с.
2. Коттрелл, А. Х. Дислокация и пластическое течение в кристаллах. Москва :Металлургиздат, 1988. 187 с.
3. Одинцов, Л. Г. Упрочнение и отделка деталей поверхностным пластическим деформированием. Москва : Машиностроение, 1987. 327 с.
4. Писаревский М. И., Семин М. Т. , Лапин В. В. Современная технология и оборудование для накатывания резьб, червяков и зубьев обзор. Москва : НИИМАШ, 1980. 76 с.

Потапенко Микола

здобувач

Науковий керівник: д.т.н., професор Барановський В.М.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль

ПРОДУКТИВНІСТЬ ЗАВАНТАЖУВАЛЬНОГО ТРАНСПОРТЕРА ТРАНСПОРТНО-ОЧИСНОЇ СИСТЕМИ

Для аналізу продуктивності завантажувального транспортера розглянемо функціональну схему технологічного процесу роботи транспортно-очисної системи вороху коренеплодів цикорію (ТОС ВКЦ) кореневого, рис. 1.

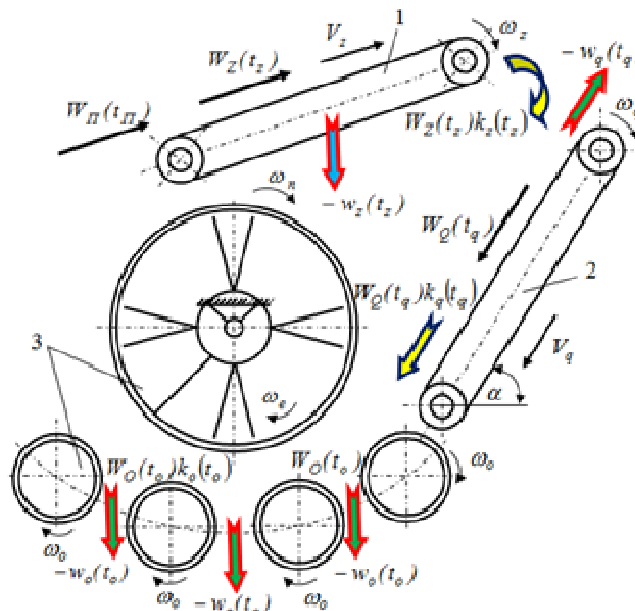

Рис. 1. Функціональна схема технологічного процесу роботи транспортно-очисної системи:

1 – завантажувальний транспортер; 2 – гірка; 3 – комбінований очисник

Обґрунтування параметрів завантажувального транспортера проведемо на основі забезпечення технологічності (раціонального) функціонування ТОС згідно з умовою

$$W_z(t_z)k_z(t_z) \geq W_{II}(t_{II}) \geq W_k(t_M)k(t_c). \quad (1)$$

Виразивши в (1) подачу ВКЦ через $W_i(t_i)k_i(t_i)$ за час $t_i = 1$ с та позначивши

$W_z(t_z)k_z(t_z) = Q_z$, $W_k(t_M)k(t_c) = Q_M$ одержимо

$$Q_z k_z \geq Q_M k_c; Q_z \geq Q_M k_c / k_z; k_z \geq k_c; \quad (2)$$

$$Q_z = F_v V_z \rho_v k_n \psi, \quad (3)$$

де Q_z продуктивність транспортера, яка характеризує продуктивність роботи машин безперервної дії [1], кг/с, Q_M продуктивність копача, кг/с; F_v , V_z , ρ_v площа поперечного перерізу (m^2), швидкість руху (м/с), об'ємна маса (kg/m^3) вантажу; k_n , ψ коефіцієнт нахилу, коефіцієнт заповнення простору транспортера.

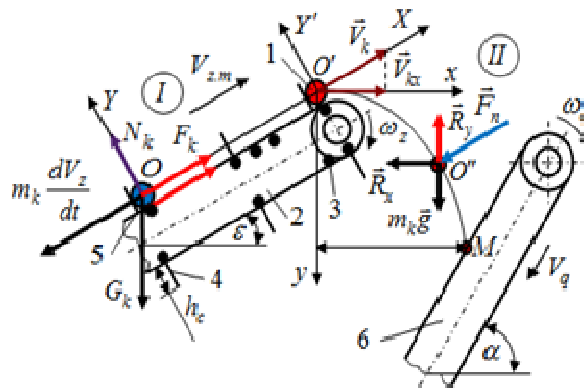

Рис. 2. Схема до розрахунку:

**1 – коренеплід; 2 – завантажувальний транспортер; 3 – пруток; 4 – скребок;
 5 – робоча гілка; 6 – гірка**

Для подальшого аналізу процесу переміщення ВКЦ розглянемо складену розрахункову схему, яку наведено на рис. 2., при цьому на I-му етапі ВКЦ, який складається з ґрунтових і рослинних домішок та коренеплідів 1 надходить до завантажувального транспортера 2, який встановлено під кутом ε до горизонту і переміщується прутками 3 і скребками 4 робочої гілки 5, яка рухається зі швидкістю $V_{z.m}$ до зони II-го етапу.

Було одержано:

$$F_v = B_z h_v; \quad V_z = 0,5 D_z k_{V_z} \frac{d\varphi_z}{dt}; \quad (4)$$

$$\psi = \psi' \frac{V_n}{V_{zn}} = \psi' \left(1 - \frac{V_e}{V_{zn}} \right) = \psi' (1 - \lambda_z) \leq 1, \quad (5)$$

де B_z ширина робочої гілки транспортера, м; h_v висота шару ВКЦ, м; k_{V_z} коефіцієнт, який враховує зниження швидкості V_z відносно $V_{z.m}$ за рахунок запізнення руху матеріальних мас, коливання робочої гілки тощо [2] D_z діаметр приводного вала завантажувального транспортера, м.

Згідно з [2] максимально-допустима висота шару h_v ВКЦ на робочій гілці похилого транспортера визначається граничною висотою $h_{v.max}$ вантажу над нею, яка визначається $h_{v.max} = B_z (k_h - tg\varepsilon) / \mu_z f_m$, де ε кут нахилу транспортера до горизонту, град.; k_h коефіцієнт зчеплення

$$k_h = \left(f_m + \frac{\tau_0}{h_c \rho_k g} \right) \theta, \quad (6)$$

де $\theta = 0,6 \dots 0,8$ емпіричний коефіцієнт; f_m коефіцієнт тертя коренеплідів по металевій поверхні; τ_0 початковий опір зсуву, Н/м²; μ_z коефіцієнт бокового тиску коренеплідів на стінки скребка, при цьому

$$\mu_z = \left(\frac{1,2 + V_z}{1 + 2f_m^2} \right) \theta = \left(\frac{1,2 + 0,5D_z k_{V_z} \frac{d\varphi_z}{dt}}{1 + 2f_m^2} \right) \theta = \left(\frac{2,4 + D_z k_{V_z} \frac{d\varphi_z}{dt}}{1 + 2f_m^2} \right) \frac{\theta}{2}. \quad (7)$$

Підставивши значення складових з (4)-(7) у (3) одержано залежність для визначення продуктивності завантажувального транспортера ТОС

$$Q_z = \frac{B_z^2}{f_m^2} \rho_k \psi' \frac{\left[\left(f_m + \frac{\tau_0}{h_c \rho_k g} \right) - tg \varepsilon \right] \left(1 + 2f_m^2 \right) \left(1 - \frac{\delta_c}{T_c} \right)}{\left(\frac{2,4}{D_z k_{V_z}} \left(\frac{d\varphi_z}{dt} \right)^{-1} + 1 \right)}. \quad (8)$$

За початкових умов $B_z = 0,9$ м, $D_z = 0,18$ м, $\delta_c = 0,05$ м (стандартний ряд ширини пруткових транспортерів, $f_m = 0,5$, $\rho_k = 550$ кг/м³, $h_c = 0,2$ м, $\varepsilon = \pi/6$, град., $k_{V_z} = 0,9$ побудовано залежність зміни продуктивності Q_z , рис. 3.

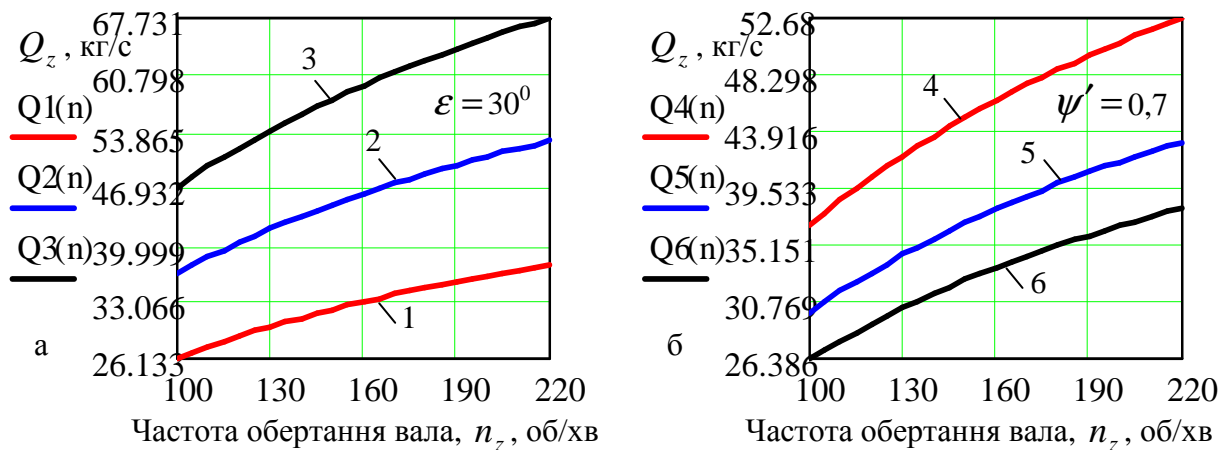

Рис. 3. Залежність зміни продуктивності завантажувального транспортера як функціонал:

а, б – $Q_z = f(n_z)$; 1, 2, 3 – відповідно, $\psi' = 0,5; 0,7; 0,9$; 4, 5, 6 – відповідно, $\varepsilon = 30; 45; 60$ град.

Розглянемо I-й етап (рис. 2) переміщення елементарної маси dm_k ВКЦ, яка переміщується скребком завантажувального транспортера з швидкістю $V_z = V_{z,m} k_{V_z}$ на елементарному переміщенні dx , при цьому складене рівняння рівноваги сил руху елементарної маси dm_k має вигляд

$$\begin{cases} \sum Y = N_k - G_k \cos \varepsilon \\ \sum X = m_k a_k + G_k \sin \varepsilon - N_k f_v - F_k \end{cases}; \begin{cases} m_k g \cos \varepsilon = N_k \\ m_k k_{V_z} \frac{dV_{z,m}}{dt} + m_k g \sin \varepsilon - N_k f_v - \mu_z m_k g f_m = 0 \end{cases}, \quad (9)$$

де N_k сила реакції, Н; G_k сила ваги, Н; m_k елементарна маса ВКЦ, кг;

$a_k = k_{V_z} \frac{d^2 X_v}{dt^2}$ прискорення ВКЦ, м/с²; X_v шлях (переміщення) ВКЦ за час t , м;

f_v коефіцієнт внутрішнього тертя; F_k сила тертя, Н, при цьому

$$\frac{dV_{z,m}}{dt} = k_{V_z} \frac{d^2 X_v}{dt^2} = (f_v \cos \varepsilon + \mu_z f_m - \sin \varepsilon) \frac{g}{k_{V_z}}. \quad (10)$$

Для визначення шляху ковзання ВКЦ, або шляху його переміщення по робочій гілці завантажувального транспортера, що буде рівноцінно довжині робочої гілки L_z , необхідно виключити з рівняння час dt за якого маса m_k ВКЦ змінює швидкість руху

від V_{z0} до V_z , при цьому $V_{z,m} = \frac{dX_v}{dt}$, звідки $dt = \frac{dX_v}{V_{z,m}}$.

Підставивши значення dt в рівняння (10) одержано

$$V_{z,m} dV_{z,m} = (f_v \cos \varepsilon + \mu_z f_m - \sin \varepsilon) \frac{g}{k_{V_z}} dX_v. \quad (11)$$

Проінтегруємо, ліву частину виразу (11) у межах від V_{z0} до V_z , а праву частину від 0 до L_z , тобто

$$\int_{V_{z0}=0}^{V_{z,m}} V_{z,m} dV_{z,m} = (f_v \cos \varepsilon + \mu_z f_m - \sin \varepsilon) \frac{g}{k_{V_z}} \int_0^{L_z} dX_v. \quad (12)$$

Після інтегрування виразу (12) отримано

$$V_{z,m}^2 k_{V_z} = 2L_z g (f_v \cos \varepsilon + \mu_z f_m - \sin \varepsilon). \quad (13)$$

З рівняння (13) визначено довжину робочої гілки L_z , або шлях ковзання

$$L_z = \frac{V_{z,m}^2 k_{V_z}}{2g (f_v \cos \varepsilon + \mu_z f_m - \sin \varepsilon)}. \quad (14)$$

Список використаних джерел

1. Біліченко М. Я. Основи теорії та розрахунки транспортних засобів механізації переміщення вантажів. Дніпропетровськ : НГУ, 2002. 102 с.
2. Ярошенко В. Ф., Білоножко В. М., Петровський В. В. Уточнення коефіцієнта заповнення міжвиткового простору горизонтального транспортера *Науковий вісник Національного аграрного університету*. Київ, 2002. Вип. 49. С. 380-384.

Потапський Павло

к.т.н, доцент

Гордійчук Іван

к.т.н, доцент

Горбовий Олег

асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОЇ ЕНЕРГІЇ В ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Електромагнітне випромінювання (ЕМВ) низької інтенсивності все ширше застосовується в різних областях медицини і ветеринарії, завдяки новим експериментально-клінічним даним, що свідчать про високу терапевтичну ефективність, відсутністю ускладнень і побічних ефектів.

Теоретичні і експериментальні дослідження останніх років, що проводилися свідчать про те, що застосування низькоенергетичних ЕМП в тваринництві пов'язане з найменшими витратами при найбільшому впливі на інформаційні процеси життєдіяльності біооб'єктів, оскільки основою життя є обмін речовин.

У технологічних процесах сільськогосподарського виробництва низькоенергетичні (інформаційні) ЕМП край високої частоти (КВЧ) і надвисокої частоти (НВЧ) діапазонів знаходять застосування, як для стимуляції життєдіяльності біологічних об'єктів, так і для інгібування шкідливих мікроорганізмів. У дослідях з тваринами було встановлено, що ЕМП КВЧ і НВЧ діапазонів можуть бути використані для лікування бронхопневмонії, серозних і гнійних плевритів у овець і корів [1].

Дослідження, що проводяться на конях, великій рогатій худобі і дрібних домашніх тваринах показали, що ЕМВ КВЧ діапазону можуть бути використані для лікування міозитів, артритів, етероколитів, емфіземи і перевтоми [2].

Застосування ЕМП міліметрового діапазону для опромінювання курей, дозволило усунути захворювання травного апарату у курей і підвищити їх яйценосність і якість яєць. У роботі [3] було відмічено, що НВЧ випромінювання сприяє швидкому загоєнню ран без застосування антибіотиків і інших медикаментів.

В процесі експериментів було встановлено, що КВЧ випромінювання підвищує активність біологічних об'єктів при дії несприятливих чинників.

ЕМП КВЧ діапазонів надають стимулюючу дію на склад крові і функції кровотворення [4; 5].

У роботі [6] було відмічено зміну всмоктувальної і секреторної діяльності шлунку і кишечника тварин при гастриті і ентериті і відновлення цих функцій при дії на організм НВЧ випромінювання.

ЕМВ НВЧ і КВЧ діапазонів було застосовано для лікування собак і кішок [2].

Лікування собак і кішок ЕМВ проводили при ударах, кістково-складеній недостатності, отитах, і гастроентеритах. Медикаменти для лікування не застосовувалися. Після 8-10 процедур з експозицією 30 хв, наступало або повне одужання або покращувався стан. Особливо актуальним є застосування НВЧ і КВЧ-

випромінювань для лікування мастита у корів.

Ветеринарна практика показує, що лікування маститу у корів ЕМП з оптимальними параметрами (частота, щільність потоку потужності, експозиція, модуляція) дозволить збільшити число тварин, що видужали до 90% і отримати чисті продукти харчування: молоко і м'ясо.

Теоретичні і експериментальні дослідження останніх років показують, що електромагнітні випромінювання знаходять застосування для дії на мікроорганізми [7; 8].

ЕМВ НВЧ діапазону знайшли застосування для знищення поверхневої інфекції насіння [9], для пригнічення життєдіяльності борошняного хрущака і кільчастого шовкопряда [10]. Опромінювання личинок і лялечок борошняного хрущака електромагнітним випромінюванням з параметрами: частота 38,7 ГГц, щільність потоку потужності 400 мкВт/см^2 , експозиція 10 хв. приводить до зменшення числа лялечок при обертанні в лялечку до 82,8%.

Поки що немає наукових пояснень дії ЕМП міліметрового діапазону довжин хвиль на біологічні об'єкти. Є тільки спроби створити наближені гіпотези для пояснення резонансної дії, які вимагають експериментальних і теоретичних підтверджень. Досліди також показали, що для отримання біологічного ефекту потрібна невелика щільність потоку потужності: для мікроорганізмів $0,05 \text{ мВт/см}^2$, а для тварин $9 \text{ } 10 \text{ мВт/см}^2$.

Отримані при опромінюванні мікроорганізмів ефекти надалі можуть бути основою нових методів отримання вакцин, антибіотиків, розробки методів лікування шкіряних і інших інфекційних захворювань тварин і людини. У останні десятиліття за кордоном з'явилися також чисельні публікації, що стосуються дії низькоенергетичних (інформаційних) ЕМП на біологічні об'єкти.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про те, що методи електромагнітної терапії представляють значний інтерес для ветеринарної практики. Широке застосування фармакологічних препаратів, що містять антибіотики, гормони і інші хімічні засоби, приводять часто до негативних явищ, накопиченню їх в організмі, зниженню якості продуктів тваринництва, що може викликати захворювання людини.

Список використаних джерел

1. Влияние электромагнитных полей на организм животных : Сборник научных трудов кафедры патофизиологии и биофизики ; под ред. А. Ф. Кузьмина. Москва : МИИСП. 1972. Т.2, Вып. 10. 24 с.
2. Иноземцев В. П., Балковой Н. И., Лукьяновский В. А., Ханжина Н. Н., А. Г. Самodelкин Применение электромагнитных излучений крайневьсоких частот в ветеринарной практике. *Ветеринария*. 1993. № 10. С. 38-42.
3. Карпов М. А. Лечит втрое быстрее. *Изобретатель и рационализатор*. 1981. Вып. 4. С. 36-38.
4. Севостьянов Л. А., Потапов С. Л. Особенности воздействия радиоволн миллиметрового диапазона в комбинации с фторафуrom на кроветворную систему. *Биологические науки*. 1967. № 12. С. 48-50.
5. Pazderova Vey Zupkova, V., Frank Z. Proceedings : Influence of pused microwaves on haematopoiesis of adolescent rate. *Microwave Power*. 1976. Vol. 11, №2. P. 133.
6. Суббота, А. Г. Нетепловое действие микрорадиоволн на организм (обзор литературы). *ВМЖ*. 1970. Вып. 40. С. 39-45.
7. Девятков Н. Д., Голонт М. Б., Бескин О. В. Миллиметровые волны и их роль в процессах

жизнедеятельности. Москва : Радио и связь, 1991. 169 с.

8. Shwan, H. P. Microwave radiation: biophysical considerations and standards criteria. "IEEE Trans. Biomed Eng", 1972. Vol. 19. № 4. Pp. 304-312.

9. Пилюгина В. В., Рёгуш А. В. Электромагнитная стимуляция в растениеводстве. Москва, 1989. 50 с.

10. Клейман Л. С., Кравченко П. А., Кучин Л. Ф., Черенков А. Д. Некоторые вопросы создания и применения широкодиапазонных КВЧ источников колебаний. Харьков : Украинский метрологический журнал. 1999. № 2. С. 20-23.

Рудь Анатолій

доктор філософії в галузі технічних наук, професор, завідувач кафедри

Думанський Олександр

к.т.н., асистент

Михайлова Людмила

к.т.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

ВПЛИВ ЕЛЕКТРОМАГНІТНИХ ВИПРОМІНЮВАНЬ НА ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ПРОЦЕСИ В БІОЛОГІЧНИХ ОБ'ЄКТАХ

Новітні дослідження показали, що багато порушень в організмі людини і тварин мають біофізичну основу. Пошук нових, немедикаментозних методів лікування людини і тварин привів до виникнення нового напрямку в медицині та ветеринарії, яке отримало назву біоенергоінформаційний метод [1, 2].

В основу біоенергоінформаційного методу покладено використання низькоенергетичних (інформаційних) електромагнітних полів різної частоти.

Застосування інформаційних електромагнітних полів надвисоких частот довжини хвилі дає можливість лікування багатьох захворювань за рахунок залучення додаткових внутрішніх ресурсів (нервова, ендокринна, імунна, судинна системи та ін.), для відновлення систем саморегуляції, заблокованих негативною інформацією на клітинному рівні [3; 4].

Основою запропонованого методу є концепція розгляду людини і тварин як відкритої, що самоорганізується, інформ-енергетичної нелінійної системи (ІЕС), що функціонує за синергетическим законом атракції, біфрукції та дисипативні - в рамках єдиної теорії поля [3; 4].

Системний синергетичний підхід до діагностування та лікування тварин інформенергетичних структур може ґрунтуватися на таких основних принципах [2].

1. Живий організм є не тільки фізичне тіло, але й тонка інформоенергетична польова структура (ІЕС) в просторово-тимчасових полях.

2. Інформоенергетична польова структура, що характеризується високим рівнем самоорганізації та дисипативності, знаходиться в стійкому (стабільному) стані, поки зовнішні інформоенергетичні сили (потoki, поля) не виведуть його з цього стану.

3. Інформоенергетична польова структура, збільшуючи свої польові ресурси,

може знаходитися в стійкому інформоенергонадлишковому збудженому стані, яке характеризується явищем резонансу частоти передавача і приймача.

4. Інформоенергетична польова структура, зменшуючи свої польові ресурси, може знаходитися в нестійкому інформоенергозалежному (пригніченому, патологічному, кризовому) стані.

5. Сталий стан забезпечується або внутрішньою саморегуляцією і самоадаптацією інформоенергетичної польової структури до навколишнього середовища або зовнішньою корекцією за допомогою інформоенергетичного інструментарію.

Стан інформоенергетичної польової структура, діагностується як дефіцитний рівень інформоенергозабезпеченості, може характеризуватися не тільки відхиленнями на інформаційному та енергетичному рівнях, а й патологічними змінами на хімічному і фізичному рівнях, усунення яких здійснюється шляхом корекції інформоенергетичних польових ресурсів.

Таким чином, інформоенергетичний вплив є першоосною безлічі патологічних вимірювань живого організму. Це означає, що інформоенергетичний польовий ресурс визначається безпосередньо взаємодією множин інформоенергетичних підсистем на міжклітинному мікрорівні.

На підставі вищевикладеного можна стверджувати, що для лікування тварин, зокрема акушерсько-гінекологічних захворювань найбільш перспективними можуть бути інформаційні електромагнітні випромінювання міліметрового або сантиметрового діапазону довжин хвиль [5; 6].

У ветеринарній практиці мікрохвильова терапія акушерсько-гінекологічних хвороб тварин є тим методом, який принципово і вигідно відрізнятиметься від існуючих фізіотерапевтичних процедур.

У той же час, проведений аналіз робіт з фізіотерапії тварин показує, що лише в небагатьох роботах розглядаються питання інформаційного впливу мікрохвильового випромінювання на тварин в лікувальних цілях.

Список використаних джерел

1. Думанский А. В., Михайлова Л. Н. Анализ управляющего воздействия информационных электромагнитных излучений на физико-химические процессы в биологических объектах. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. Проблеми енергозабезпечення та енергозбереження в АПК України*. 2013. Вип. 142. С. 83-86.
2. Прилипенко, В. Д. Синергетические технологии информационно-энергетической реабилитации социальных объектов. Сб. докл. Международной научно-практической конференции. «Синергетика в современном мире». Белгород: БелГТАСМ. 2000. С. 149-153.
3. Казначеев, В. П., Михайлова Л. П. Биоинформационная функция естественных электромагнитных поле. Новосибирск: Наука, 1985. 181 с.
4. Думанский, А. В. Биофизические предпосылки лечения акушерко-генетических заболеваний животных: тезисы по материалах международной научно-технической конференции молодых ученых / А. В. Думанский [«Відновлювальна енергетика, новітні автоматизовані електротехнології в біотехнічних системах АПК»] (Київ, 6-7 листопада 2013р.) / М-во аграр. політики та продовольства України, Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ :НУБіП, 2013. С.70-72.
5. Исмаилов, Э. Ш. Биофизическое действие СВЧ излучений. Москва : Энергоиздат. 1987. 144 с.
6. Думанский, А. В. Внутритрубно лечение эндометрита животных электромагнитным

излучением миллиметрового диапазона: тезиси за матеріалами научно-практической студентської конференції. [«Проблеми енергозабезпечення»] (Белгород, 26-27 мая 2014 г), Белгородська державна сільськогосподарська академія ім. Б. Я. Горина (Росія). Белгород, БелГСХА, 2014. Т.2. С. 16.

Рудь Анатолій

доктор філософії в галузі технічних наук, професор, завідувач кафедри

Михайлова Людмила

к.т.н., доцент

Мошенко Іван

технік першої категорії

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

РОЛЬ ТЕРТЯ В ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН

Під час протікання технологічного процесу будь-якої сільськогосподарської машини тертя відіграє принципову роль. Наприклад тертя ґрунту по робочих поверхнях ґрунтообробних машин та знарядь; тертя насіння та добрив по робочих поверхнях бункерів, дозаторів, насінне- і тукопроводів, сошників, стінках і дну борозни; тертя хлібної маси по лопатях мотовила, витках шнека та днищу жатки, бичах барабана і підбарабання молотильного апарата, поверхнях решіт очистки та транспортерах зерна в зернозбиральному комбайні та багато інших.

Закони сухого тертя сформулював Кулон. Величина максимальної сили тертя спокою залежить від величини сили нормального тиску між поверхнями тертя і визначають її за формулою [1, 2]

$$F_{max} = \mu N, \quad (1)$$

де N сила нормального тиску; μ – коефіцієнт, що залежить від стану поверхонь тертя.

Силу тертя, що припадає на одиницю площі поверхні тертя визначають за формулою

$$F_{1max} = \frac{F_{max}}{S} = \mu \frac{N}{S}, \quad (2)$$

так як $\frac{N}{S} = \sigma$ це нормальний тиск між поверхнями тертя, то

$$F_{1max} = \mu \sigma. \quad (3)$$

Це закон Кулона, а величину μ називають коефіцієнтом тертя спокою. Закон виконується наближено, причому краще для великих тисків ніж для малих.

Для визначення μ можна користуватися методом граничного кута з використанням установки «регульована похила площина». Якщо для двох матеріалів необхідно виміряти μ , то один із них закріплюють на регульованій похилій площині, а другий матеріал кладуть на перший і плавно збільшують кут нахилу площини до ковзання другого матеріалу по першому. При куті нахилу $\alpha > \alpha_0$ (рис. 1).

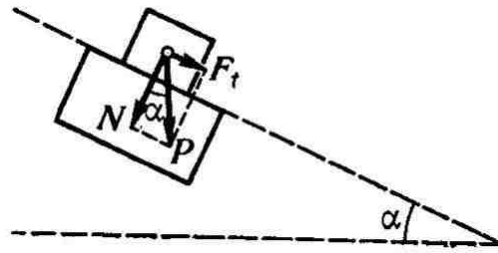

Рис. 1. Силова взаємодія двох матеріалів

Кут α_0 називають граничним кутом для даної пари матеріалів. Знаючи кут нахилу α_0 , можемо обчислити величину нормальної і тангенціальної складових сили, що діє з боку верхнього матеріалу на нижній (наприклад «грунт сталь»):

$$F_t = P \sin \alpha, \quad N = P \cos \alpha, \quad (4)$$

де P вага верхнього матеріалу. Якщо граничний кут рівний α_0 , то для цього кута $F_t = F_{max}$. Після введення площі контакту матеріалів S , отримуємо

$$\frac{N}{S} = \sigma = \frac{P}{S} \cos \alpha_0; \quad F_{1 \max} = \frac{F_t}{S} = \frac{P}{S} \sin \alpha_0 \quad \text{і} \quad \mu = \frac{F_{1 \max}}{\sigma} = \operatorname{tg} \alpha_0. \quad (5)$$

Якщо зовнішня сила досягає величини F_{max} , виникає ковзання другого матеріалу по першому, при цьому сила тертя продовжує існувати і називають її силою тертя ковзання, яка залежить від характеристик матеріалів, стану поверхонь та швидкості ковзання (відносної швидкості матеріалів). У випадку сільськогосподарських матеріалів (для різномірних матеріалів) сила тертя ковзання спочатку зменшується із збільшенням швидкості, а потім знову починає зростати. Для такого випадку розглянемо графічну залежність сили тертя від швидкості ковзання різномірних матеріалів (рис. 2).

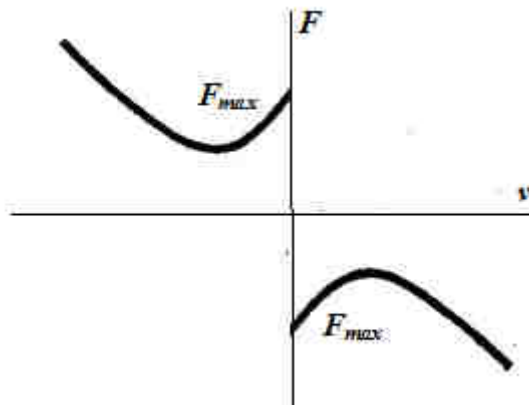

Рис. 2. Графік залежності сили тертя ковзання від швидкості ковзання

Ця характеристика сили тертя показує також особливості сили тертя спокою, а саме, якщо відносна швидкість руху матеріалів дорівнює нулю, то сила тертя спокою не перевищує F_{max} .

Аналіз графічної залежності (рис. 2) показує, що сила тертя, як функція швидкості ковзання v є неоднозначна при значенні $v = 0$, так як вона не має похідної в цій точці і тому її не завжди можна диференціювати. Цю особливість слід враховувати, коли $f(v)$ входить до рівняння руху.

Зміна нормального тиску між контактними поверхнями матеріалів тертя впливає на величину сили тертя ковзання так само, як і на силу тертя спокою.

Запропонована методика і установка для дослідження фрикційних властивостей сільськогосподарських матеріалів використовується при проведенні наукових досліджень на кафедрі та виконанні експериментальних лабораторних робіт студентами інженерно-технічного факультету [3].

Зокрема, на кафедрі сільськогосподарських машин і механізованих технологій проведені дослідження фрикційних властивостей насіння ріпаку та підмаренника чіпкого. За отриманими результатами запропонована принципово новий спосіб очищення насіння олійних культур від насіння буряну, новизна якого підтверджена патентом на корисну модель України [4], що дозволяє розділити зернові суміші олійних культур за фрикційними властивостями труднорозділимих компонент суміші.

Список використаних джерел

1. Царенко О. М., Войтюк Д. Г., Швайко В. М. та ін. Механіко-технологічні властивості сільськогосподарських матеріалів : підручник ; за ред. С. С. Яцуна. Київ : Мета, 2003. 448 с.
2. Кушнарєв А. С., Кочев В. И. Механико-технологические основы обработки почвы. Київ : Урожай, 1989. 144 с.
3. Рудь А. В., В. І. Дуганець В.І, Мошенко І. О. Дослідження фрикційних властивостей сільськогосподарських матеріалів. Методичні вказівки для виконання лабораторної роботи з дисципліни «Механіко-технологічні властивості сільськогосподарських матеріалів». Кам'янець-Подільський, Подільський державний аграрно-технічний університет, 2015. 11 с.
4. Дуганець В.І., Самокиш М.І., Бендера І.М., Бончик В.С., Мошенко І.О Спосіб очищення насіння олійних культур від насіння буряну. Патент на корисну модель МПК (2000) А01F 12/44. № 26732; заявл. 02.04.2007; опубл. 10.10.2007, Бюл. № 16.

Савойський Олександр

аспірант, асистент

Сумський національний аграрний університет

м. Суми

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КРИТИЧНИХ РЕЖИМІВ РОБОТИ ЕЛЕКТРИЧНОЇ МЕРЕЖІ НА СТАН ІЗОЛЯЦІЇ ТРИФАЗНИХ МЕРЕЖ З ІЗОЛЬОВАНОЮ НЕЙТРАЛЛЮ

Для забезпечення безперебійного та якісного електропостачання та безпечної експлуатації низьковольтних ліній електропередачі насамперед необхідна інформація про стан їх ізоляції.

Стан ізоляції трифазних мереж з ізольованою нейтраллю прийнято оцінювати, здійснюючи безперервне вимірювання величину струму нульової провідності. Однак, така оцінка в багатьох випадках виявляється не достатньо точною в зв'язку з тим, що струми нульової послідовності з'являються не тільки при несиметричних замиканнях в мережі, але і у випадку, коли навантаження по фазам розподілене нерівномірно.

Існуючі методи контролю ізоляції базуються на проведенні періодичних планових випробувань підвищеною напругою [1]. Ці методи в умовах забезпечення

безперервного та надійного електропостачання споживачів I категорії не завжди є прийнятними, оскільки вони приводять до перерв в електропостачанні споживачів, створення на час проведення вимірювань тимчасових систем електропостачання, що мають знижені показники надійності. Крім цього, дані методи збільшують можливість додаткових руйнувань ізоляції, що приводить обладнання до виходу з ладу.

В даний час поширені наступні методи контролю ізоляції [1-3]:

- 1) методи, основані на вимірюванні симетричних складових мережі;
- 2) методи, основані на використанні накладення оперативного струму на мережу, що контролюється;
- 3) методи, основані на використанні випрямлених струмів контрольованої мережі.

Існуючі методи не задовольняють вимогам по забезпеченню надійності та достовірного контролю ізоляції низьковольтних фідерів з наступних причин:

- значний вплив ємності мережі на результати контролю;
- значна похибка вимірювань;
- зниження загального опору контрольованої мережі при підключенні пристроїв контролю.

Метою роботи є оцінка можливості застосування запропонованої в [4] математичної моделі для дослідження впливу параметрів однофазного замикання на землю в електричних мережах з різноманітними режимами роботи нейтралі, а також несиметрії навантажень споживачів на величину зсуву фаз між струмом та напругою нульової послідовності.

Для обґрунтування можливості використання величини зсуву фаз між струмом і напругою нульової послідовності при здійсненні контролю стану ізоляції електричної мережі з різними режимами роботи нейтралі доцільно використовувати математичну модель у вигляді системи рівнянь, складених відповідно до методу контурних струмів для схеми заміщення електричної мережі, що розглядається.

Аналіз співвідношень прийнятої математичної моделі дає можливість зробити висновок про те, що при несиметричному навантаженні в одній з фаз трифазної мережі з ізолюваною нейтраллю струм нульової послідовності випереджає напругу нульової послідовності, а у випадку однофазного замикання на землю струм нульової послідовності відстає від напруги нульової послідовності.

Таким чином, виміряна величина фазового кута між напругою і струмом нульової послідовності може бути використана в якості відмінної ознаки, за допомогою якої можливо розрізнити режим несиметрії, викликаний несиметричністю навантаження, від режиму несиметрії, викликаного замиканням на землю при пошкодженні ізоляції електричної мережі.

Список використаних джерел

1. Правила технічної експлуатації електроустановок споживачів, затверджені наказом Мінпаливенерго України від 25.07.06 № 258 (у редакції наказу Міністерства енергетики та вугільної промисловості від 13.02.2012 № 91). Київ, 2012.
2. Кононов Б. Т., Лагутін Г. І., Панченко А. М., Степанюк О. В. Основи електробезпеки та енергонагляду: підручник. Харків : ХУПС, 2011. 248 с.
3. Ревякин А. И., Кашолкин Б. И. Электробезопасность и противопожарная защита в электроустановках / А. И. Ревякин,. Москва : Энергия, 1980. 180 с.

4. Лагутин Г. И., Лысенко В. Н., Заболотный В. Д. Математическая модель для исследования влияния параметров электрической сети на величину угла между током и напряжением нулевой последовательности. *Збірник наукових праць Харківського університету повітряних сил. Харків : ХУПС, 2015. Вип. 2(43). С. 89-92.*

Слива Олександр
слухач магістратури

Якубов Ігор

слухач магістратури

Науковий керівник: к.т.н., доцент Семенов О.М.

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНА ЕКСПЛУАТАЦІЯ ХОЛОДИЛЬНИХ УСТАНОВОК

Для багатьох виробництв холодильні установки є невід'ємною складовою і режим їх експлуатації у значній мірі може впливати як на загальні економічні показники, так і безпосередньо на експлуатаційні [1-3]. Такий комплексний аудит доцільно здійснювати стосовно виробництв із нерівномірним завантаженням технологічного і енергетичного обладнання, наприклад, молокопереробних підприємств.

З точки зору інтересів обмеження пікових значень споживаної потужності і умов експлуатації холодильних установок, доцільно було б подовжити час їх роботи. Однак, це суперечить технології переробки молока.

Виходом може бути використання «акумулятора холоду», роль якого відіграє резервуар з охолодженою водою або з розчином солі NaCl. Відповідно такий резервуар повинен виготовлятися з некородуючої сталі і мати відповідну ізоляцію. При цьому охолодження такого проміжного холодильного агента повинно здійснюватися у нічний час, за умови подовженого до 10-12 годин терміну роботи холодильної установки з рівномірним завантаженням останньої.

При охолодженні вхідного потоку молока, холодильна установка взагалі може не працювати, а на теплообмінний апарат при цьому подається охолоджений проміжний холодильний агент. За таких умов потужність процесу не обмежується, і заданий результат досягається за короткий проміжок часу. Іншими словами, поєднання інтересів відбувається, що дає право існування подібної схеми. Крім цього є ще дві складові позитивного впливу.

По-перше, енергетичні витрати Q по охолодженню молока від значення теоретичної потужності холодильної установки не залежать. Але умови досягнення заданої холодопродуктивності суттєво залежать від параметрів холодильного циклу. У табл. 1 наведено питомі витрати електроенергії для аміачних компресорів типу А та АД (на 1кВт холоду).

Таблиця 1

**Питомі витрати електроенергії для аміачних компресорів типу А та АД
(на 1кВт холоду)**

Температура конденсації, °С	Температура кипіння аміаку, °С				
	- 10	- 15	- 20	- 25	- 25
40	0,42	0,49	0,58	0,69	-
35	0,37	0,44	0,52	0,62	0,73
30	0,32	0,38	0,46	0,55	0,65
25	0,28	0,34	0,41	0,49	0,59
20	0,23	0,29	0,36	0,43	0,52
15	0,19	0,25	0,31	0,38	0,47
10	0,15	0,20	0,26	0,32	0,40

Із табл. 1 бачимо, що перехід від температури кипіння -30°C до 10°C при температурі конденсації 35°C супроводжується зниженням питомих витрат електроенергії у 2,43 рази, а за рахунок зниження температури конденсації від 40°C до 10°C питомі енергетичні витрати знижуються у 2,8 рази. Таке зниження питомих енергетичних витрат за рахунок зменшення температури конденсації можливе за переходу на нічний режим роботи, оскільки, наприклад, у літній період денні і нічні перепади температур інколи досягають 20°C і більше.

Друга складова позитивного впливу переведення роботи холодильних установок на нічний час різниці вартості електроенергії, споживаної у нічний і денний час.

До позитивних наслідків обговорюваної технології вхідного сировинного потоку відносяться:

- можливість швидкого охолодження вхідного продукту;
- обмеження встановленої потужності холодильної установки;
- зменшення питомих енерговитрат на охолодження продукту за рахунок переходу у зону раціональних термодинамічних параметрів роботи холодильної установки;
- економічний ефект за рахунок різниці тарифів нічної і денної поставок електроенергії.

Крім зазначених переваг, слід вказати і на додаткові витрати. Вони визначаються необхідністю встановлення двох резервуарів для охолодженого проміжного теплоносія і відпрацьованого теплоносія та додаткового насоса.

Список використаних джерел

1. Бендера І. М., Стрельчук О. Я., Семенов О. М., Підлісний В. В., Борис М. М. Технологічне обладнання переробних та харчових виробництв. Лабораторний практикум для студентів інженерних спеціальностей. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2007. 204 с.
2. Соколенко А. І., Семенов О. М., Піддубний В. А., Варфоломєєв А. Й. Про ефективність використання холодильних установок. Молочное дело. 2006. № 5. С. 24-27.
3. Криворотько В. М., Соколенко А. І., Семенов О. М. Замкнені контури енергокористування в харчових технологіях. Харчова промисловість. 2013. № 14. С. 163-166.

Спірін Анатолій

к.т.н., доцент

Труханська Олена

к.т.н., старший викладач

Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ СУШІННЯ НАСІННЕВОГО ВОРОХУ ЛЮЦЕРНИ

Для збирання насіння бобових трав використовують декілька технологій. Найбільш поширеним є комбайнове збирання насінників трав з використанням різних пристосувань. Але агробіологічні особливості насінників бобових трав вимагають додаткових операцій сушіння та витирання, які проводяться на стаціонарі [1]. Для виконання операції сушіння насінневого вороху застосовують різноманітні сушарки. Одним із можливих варіантів є застосування високопродуктивних пневмобарабаних сушарок.

Сушіння насінневої продукції має свої особливості. Адже під час процесу температура насіння не повинна перевищувати гранично допустиму температуру нагріву. Температура насіння в процесі сушіння залежить від декількох факторів: параметрів сушильного агенту, характеру протікання процесу, часу перебування матеріалу в сушарці.

Для побудови математичної моделі процесу були зроблені наступні припущення: теплофізичні характеристики матеріалу, а також коефіцієнт теплообміну між теплоносієм і матеріалом є величини постійні; геометричною моделлю боба люцерни була прийнята «куля в кулі», де зовнішня куля це оболонка, а менша куля це саме насіння люцерни.

В процесі сушки теплота витрачається на нагрів матеріалу, нагрів та випаровування вологи [2]. Було запропоновано вважати, що в процесі сушіння в матеріалі діє негативне джерело теплоти, інтенсивність якого змінюється в часі за експотенціальним законом:

$$q = q_0 \exp(-k_1 \tau), \quad (1)$$

де q_0 – інтенсивність негативного внутрішнього джерела теплоти в момент часу $\tau = 0$;

k_1 коефіцієнт, що характеризує швидкість зміни інтенсивності негативного внутрішнього джерела теплоти;

τ час сушіння.

Різниця між температурами сушильного агенту і матеріалу в процесі сушки змінюється за експотенціальним законом:

$$\Delta t = (t_0 - v_0) \exp(-k_2 \tau), \quad (2)$$

де t_0 – температура сушильного агенту в момент часу $\tau = 0$;

v_0 – температура матеріалу в момент часу $\tau = 0$;

k_2 коефіцієнт, що характеризує швидкість нагріву матеріалу;

τ час сушіння.

Розподіл температури в бобі люцерни підчиняється такому закону:

$$\frac{\partial v(r, \tau)}{\partial \tau} = a \left[\frac{\partial^2 v}{\partial r^2} + \frac{2}{r} \frac{\partial v}{\partial r} \right] - \frac{q_0}{c\rho} \exp(-k_1 \tau), \quad (3)$$

де r поточний радіус боба люцерни;

a, c, ρ відповідно, температуропровідність, теплоємність та щільність матеріалу.

Теплообмін в місцях контакту матеріалу та сушильного агента характеризується граничними умовами 3-го роду.

Рішення рівняння (3) проводиться операційним методом. Далі, після математичних перетворень і позначення деяких комплексів, через прийняті в теорії теплообміну критерії вирішення рівняння (3) набуде виду:

$$v = \frac{B_i \sin \sqrt{Pd_2} \cdot \exp(-Pd_2 F_0)}{r \cdot (\sqrt{Pd_2} \cdot \cos \sqrt{Pd_2} - \sin \sqrt{Pd_2})} + 2S \sum_{i=1}^{\infty} \frac{\sin(\mu_n r) \exp(-\mu_n^2 F_0)}{(1 - \mu_n^2 / Pd_2) \cdot \sin \mu_n} - \quad (4)$$

$$-(Po / Pd_1) [1 - \exp(-Pd_1 F_0)]$$

$$\operatorname{tg} \mu_n = -\mu_n, \quad (5)$$

де μ_n корінь характеристичного рівняння

F_0 критерій Фур'є, характеризує зв'язок між швидкістю змінення температурного поля, фізичними властивостями і розмірами тіла, $F_0 = a\tau / R^2$;

Po критерій Померанцева, має зміст узагальненої інтенсивності внутрішніх джерел теплоти в умовах нестационарного температурного поля, $Po = \frac{q_0 R^2}{\lambda(t_0 - v_0)}$;

B_i - критерій Біо, характеризує відношення між кількістю теплоти, яка може бути підведена до тіла, і теплою, яка відводиться від поверхні в глиб тіла, $B_i = HR$. При

чому $H = \frac{\alpha}{\lambda}$, α коефіцієнт теплообміну між матеріалом і навколишнім середовищем; λ - коефіцієнт теплопровідності матеріалу.

Pd критерій Предводителева, характеризує інтенсивність змінення температури середовища, $Pd = \frac{kR^2}{a}$.

Основні величини (4) залежать від початкової вологості матеріалу, його температури, кількості, часу проходження через сушильний барабан. Це дозволить визначити початкову температуру сушильного агента, яка є найбільш значним фактором процесу сушки насінневого вороху в барабанній сушарці. Вірний вибір температури дозволяє проводити процес сушки найбільш економічним шляхом а не допустити зниження посівних якостей насінневого матеріалу.

Список використаних джерел

1. Спірін А.В., Твердохліб І.В. Перспективна технологія збирання насінників трав. *Техніка, енергетика, транспорт АПК*. Вінниця: ВНАУ, 2016. - №1(93)-С.25-27.
2. Спірін А.В. Визначення гранично допустимої температури нагріва насіння. *Збірник матеріалів науково-практичної конференції «Агропромислового комплексу Полісся наукове забезпечення»*. м. Житомир, 1990. С.152.

Сторожук Іванна

аспірант

Науковий керівник: к.т.н., доцент Онищенко В.Б.

Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ

РЕЗУЛЬТАТИ ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ГИЧКОЗБИРАЛЬНОГО МОДУЛЯ

Порівняльні польові експериментальні дослідження модернізованого гичкозбирального модуля провели з метою встановлення технологічної ефективності процесу роботи удосконалених робочих органів загалом порівняно з показниками базової машини мбп-6. Польові порівняльні дослідження серійного (базового) та модернізованого гичкозбирального модуля проводили в однакових умовах згідно з методикою [1].

Визначали агротехнічні показники якості роботи гичкозбирального модуля [2] і на основі порівняльної характеристики показників якості роботи модернізованої та серійної машини визначали технологічну ефективність процесу збирання гички – зрізування основного масиву гички та видалення залишків гички з головок коренеплодів.

Модернізація конструктивної схеми серійної машини мбп-6 полягає в наступному: крок спіральних витків шнекового конвеєра виконано змінним, який збільшується в сторону вивантаження подрібненої гички; дообрізник залишків гички з головок коренеплодів, виконаний у вигляді паралелограмної підвіски, на якій змонтовано пасивний гребінчастий копір і ніж, причому ніж виконаний у вигляді двоплечевого важеля, який встановлений шарнірно на своєму вертикальному пальці, а робочий хід леза ріжучої кромки ножа в горизонтальній площині обмежений упором і регульовальною пружиною, при цьому стояк пасивного копіра встановлено на пружному амортизаторі удару, виконаного у вигляді пружної гумової прокладки.

Модернізація технологічного процесу полягає в тому, що в процесі зрізування головки коренеплодів ніж і упор відхиляється на вертикальному пальці до фіксованого упора, виконуючи різання методом ковзання. Після зрізування головки коренеплодів ніж завдяки регульовальній пружині повертається в попереднє положення. Крім того, завдяки виконанню гребінчастого копіра пружним, або наявності амортизатора удару, виконаного у вигляді прокладки, сила удару гребінчастого копіра значно зменшується за рахунок того, що частина енергії удару витрачається на деформацію амортизатора, або компенсується на деформацію прокладки. При цьому ця частина сили удару не передається на шарнірні з'єднання паралелограмної шарнірної навіски і копіру. Це знижує вивалювання коренеплодів з ґрунту та їх пошкодження.

На основі проведеного комплексу теоретичних та експериментальних досліджень вибрані основні раціональні конструктивно-кінематичні параметри розробленого гичкозбирального модуля, які були застосовані при її виготовленні та компонуванні: робоча швидкість руху гичкозбирального модуля – 1,8 м/с; частота обертання ротора гичкоріза – 600 об/хв; діаметр ротора гичкоріза – 0,6 м; максимальний кут відхилення ножа дообрізника у горизонтальній площині – 35 град.

Інші показники технічної характеристики модернізованої машини відповідали технічним показникам серійної машини.

Результати показників якості виконання технологічного процесу збирання гички наведено в таблиці.

На основі аналізу порівняльних показників якості роботи гичкозбирального модуля можна констатувати, що у загальному випадку показники якості роботи удосконаленого гичкозбирального модуля перевищують аналогічні показники серійної машини мбп-6, окрім показника низького зрізування головок коренеплодів, де значення у 0,3 % (відносно загальної кількості коренеплодів облікової ділянки) рівноцінні для обох машин.

Перш за все кількість коренеплодів із косим зрізом головок коренеплодів удосконаленого гичкозбирального модуля порівняно з серійною машиною зменшується приблизно у 1,9 рази, відповідно, з 7,6 % до 4,1 %, що у свою чергу адекватно відображається на показнику обрізаної маси головок коренеплодів із гичкою, або з її залишками – 2,7 % в удосконаленого гичкозбирального модуля проти 3,8 % у серійної машини, тобто за цим критерієм даний показник зменшується приблизно в 1,4 рази, що значно зменшує втрати маси коренеплодів у гичку.

Таблиця 1

Показники роботи удосконаленого гичкозбирального модуля та серійної МБП-6

№ з/п	Найменування показників	Значення показників		
		Удосконалена	Серійна МБП-6	АТВ
1	Робоча швидкість, м/с	1,8	1,8	до 1,67
Якість зрізування гички з головок коренеплодів, %:				
2	- нормальний зріз	92,3	87,5	-
3	- низький зріз	0,3	0,3	-
4	- високий зріз	3,3	5,6	-
5	- косий зріз	4,1	7,6	не більше 10,0
6	- * незрізаної гички від маси коренеплодів	1,9	2,4	3,0
7	- * обрізана маса головок коренеплодів із гичкою, або з її залишками	2,7	3,8	5,0
8	- коренеплодів вибитих з ґрунту	0,9	1,4	1,5
9	- * пошкодження коренеплодів, із них	6,7	8,7	10,0
	- * сильнопошкоджених	2,8	3,1	не більше 5,0
10	- * втрати цілих коренеплодів і їх частин у гичці	0	0	-

* - показники якості виконання технологічного процесу визначені відносно маси коренеплодів;
 АТВ – агротехнічні вимоги до гичкозбиральних машин

Поряд з цим показник нормального зрізу головок коренеплодів у удосконаленого гичкозбирального модуля вищий відносно серійної машини на 4,8 %, а залишків гички менше приблизно у 1,3 рази, відповідно, 1,9 % в удосконаленого гичкозбирального модуля та 2,4 % у серійної машини, що покращує характеристики сировини, або збільшує вихід продукції.

За рахунок удосконалення конструкції дообрізника залишків гички з головок коренеплодів (підпружиненням ножа, або можливості його повороту на деякий кут під час процесу різання головок і, відповідно, виконувати процес різання з проковзуванням леза ножа відносно площини зрізу на відміну від процесу «рублення» ножом серійної машини та наявності пружного амортизатора) значно зменшується кількість вибитих коренеплодів з ґрунту – з 1,4 до 0,9 (%), тобто приблизно у 1,6 рази, що є передумовою, або наслідком подальшого зменшення втрат коренеплодів під час їх викопування коренезбиральною машиною.

Окрім того даний конструктивний критерій технічної новизни дообрізника залишків гички з головок коренеплодів регламентує і зменшення пошкоджень коренеплодів робочими органами удосконаленого гичкозбирального модуля. Так пошкодження коренеплодів удосконаленого гичкозбирального модуля становлять 6,7 %, а серійної машини мбп-6 – 8,7 %, або зменшуються приблизно у 1,3 рази, при цьому сильнопошкоджених коренеплодів менше приблизно у 1,2 рази.

Із порівняльного аналізу показників якості виконання технологічного процесу збирання гички можна цілком стверджувати, що застосування розробленої конструкції удосконаленого гичкозбирального модуля дозволяє значно підвищити агротехнічні показники якості виконання технологічного процесу збирання гички відносно показників серійної машини мбп-6.

Список використаних джерел

1. КД 46.16.01.005-93. Випробування сільськогосподарської техніки. Основні положення. – К., 1993. – 34 с.
2. ДСТУ 2258-93. Машини бурякозбиральні. – К. : Держстандарт України, 1993. – 18 с.

Торчук Михайло

к.т.н., асистент

Добровольська Елла

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

РОЗРОБКА ДЖЕРЕЛА ІМПУЛЬСІВ ДЛЯ ОПРОМІНЕННЯ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ ТВАРИН ВРХ

Використання мікрохвильового випромінювання в ветеринарії дає нові можливості для лікування тварин не медикаментозними засобами, має високу терапевтичну ефективності, відсутність ускладнень і побічних ефектів. Застосування електромагнітних полів дає можливість лікування багатьох захворювань за рахунок залучення додаткових ресурсів (нервова, ендокринна, імунна, судинна система та ін.), що сприяє відновленню систем саморегуляції, заблокованих негативною інформацією на клітинному рівні [1].

У сучасних умовах для лікування захворювань новонароджених телят використовують антибіотики і хімічні препарати, які завдають шкоди організму телят,

а результати лікування не завжди є ефективними. Проведений аналіз інфекційних захворювань новонароджених телят показує, що їх хвороби в перші дні життя залежать від кількості імуноглобулінів, які потрапляють в організм телят через молозиво корів [2].

Біофізичний аналіз фізико-хімічних процесів в біологічних об'єктах показує, що в ветеринарії значну увагу приділяють електромагнітним методам підвищення імуноглобулінів в молоці матерів і молозиві корів.

Таким чином, дослідження і розробка електронних систем для підвищення імуноглобулінів в молозиві корів з використанням інформаційного імпульсного електромагнітного поля (ЕМП) є актуальним завданням в технологічному процесі відтворення тварин великої рогатої худоби.

Унікальні можливості інформаційних імпульсних ЕМП знайшли широке застосування у ветеринарній та медичній практиці [3, 4, 5, 6, 7]. Основне застосування інформаційних ЕМП в тваринництві пов'язано з лікуванням і підвищенням продуктивності тварин. Висока ефективність хвиль НВЧ діапазону для відновлення і підтримки гомеостазу живих організмів пов'язана з тим, що використовувані сигнали імпульсного характеру імітують сигнали, які генеруються в тих же цілях самим організмом.

Ефективність ЕМ-терапії залежить від безлічі факторів, багато з яких неможливо врахувати. Проте, можна виділити основні, які фіксуються в процесі ЕМ-терапії. Це імпульсний характер ЕМП, період проходження імпульсів, тривалість імпульсів, амплітуда імпульсів. Таким чином, підвищення імуноглобулінів в молозиві та молоці новотільних корів буде визначатися величиною біотропних параметрів імпульсного ЕП [8].

Проведений аналіз показує, що параметри імпульсних генераторів що випускаються на території України, не відповідають вимогам технологічного процесу підвищення імуноглобулінів в молозиві корів для цілеспрямованої корекції імунного гомеостазу новонароджених телят [9, 10]. Тому створення імпульсних генераторів для підвищення імуноглобулінів в молозиві корів вимагає проведення додаткових досліджень.

Основним завданням роботи є створення джерела імпульсів для опромінення молочної залози тварин великої рогатої худоби і обґрунтування структурної схеми імпульсного генератора з цілю підвищення імуноглобулінів в молозиві корів для збереження новонароджених телят.

На основі проведених теоретичних розрахунків розподілу електричних полів в молочної залозі тварин ВРХ, виділені основні елементи імпульсного генератора [11]. До складу джерела імпульсів входять: генератор синхронізуючих імпульсів, генератор часу реєстрації, електронні ключі, формувач імпульсів синхронізації, формувач тривалості групи імпульсів і паузи, пристрій імпульсної стабілізації струму, підсилювач потужності, струмовий ключ.

Результати досліджень показали, що для підвищення імуноглобулінів в молозиві і молоці новотільних корів слід застосовувати розроблений імпульсний генератор з наступними параметрами: амплітуда напруги імпульсів $U_m = 1-2$ кВ; тривалість імпульсів $\tau = 10^{-7}$ с; шпаруватість імпульсів $Q = 110$; нахил вершини імпульсу $0,005$ U; похибка періоду повторення імпульсів 10^{-4} Т; похибка тривалості імпульсів $0,01$; тривалість фронту імпульсу 10 нс; тривалість зрізу імпульсу 20 нс; період повторення

імпульсів $1,1 \cdot 10^{-5}$ с.

Список використаних джерел

1. Думанский А.В., Торчук М.В., Михайлова Л.Н. Использование микроволнового излучения в технологических процессах лечения животных и людей. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. Проблеми енергозабезпечення та енергозбереження в АПК України*. 2013. Вип. 141. С. 88-91.
2. Торчук М.В. Значение качества молозива коров для сохранения поголовья новорождённых телят. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2013. Вип. 142. С. 124-126.
3. Мычковский Ю. Г. Радиоэлектроника биологически активных точек. *Вісник КрНУ ім. М. Остроградського*. 2012. Вип.4. С.45-47.
4. Cosnen, M., Ullerich, A. (2005). Nutritiv bedingte probleme in kalberbestanden. *Ubeisicht. Tieremahr*, 24, 1, 2433.
5. Elze K. (2006). Der Kalberdurchfall. *Milchpraxis*, 4, 178 - 182.
6. Belanovsky A. S. (2007). *Fundamentals of Biophysics in veterinary medicine*. M: great bustard, 332.
7. Sasimova I. A., Kuchin, L. F. (2008). Explanation of informational biophysical effect of electromagnetic radiation on microbiological livestock objects. *Eastern-European journal of advanced technologies*, 4/2 (34), 27 - 29.
8. Торчук М.В. Определение параметров электромагнитных видеоимпульсов для увеличения иммуноглобулинов в молозиве коров / М.В. Торчук // *Вісник національного технічного університету «ХП»*. Нові рішення в сучасних технологіях. 2014. № 26. С.168-172.
9. Хохлов А.М., Шугайло В.В., Кононенко В.В., Костенко С.А. Устройство для электропорации клеток/А. М. Хохлов, // *Научное приборостроение*. 2007.Т.17.-№4.-С.79-81.
10. Торчук М.В. Обоснование требований к построению импульсного генератора для коррекции иммунного дефицита новорожденных животных / М.В.Торчук // *Энергосбережение, энергетика, энергоаудит. Общегосударственный научно-производственный журнал*. 2014. № 12 (82). С. 55-61.
11. Торчук М.В. Теоретический анализ распределения видеоимпульсов в молочной железе коров / М.В. Торчук // *Технологический аудит и резервы производства*. 2014. №3/1(17). С. 62-66.

Федірко Павло

к.т.н., доцент

Девін Владлен

к.т.н., доцент

Ткачук Василь

к.т.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

МОДЕЛЮВАННЯ І РОЗРАХУНОК РЕАКТОРА ВИСОКОГО ТИСКУ В ПРОГРАМНОМУ КОМПЛЕКСІ ПАССАТ

Апарати високого тиску широко використовують в галузі переробки сільськогосподарської продукції, харчових виробництв, в різних галузях промисловості. Від досконалості їх конструкції залежить надійність роботи апаратів, безпека обслуговуючого персоналу, продуктивність і в кінцевому результаті

собівартість продукції.

Сьогодні процес конструювання реакторів високого тиску неможливий без застосування сучасного комп'ютерного забезпечення. Існує багато програм для моделювання і розрахунку посудин і апаратів, таких як Compress, Vessel, PV Elite, Microprotol, MechaniCS, PV/Designer, Пассат. Особливістю проектування апаратів високого тиску є те, що їх розрахунок регламентується численними нормативними документами: державними, галузевими стандартами, нормами, технічними умовами тощо. Тому для моделювання і розрахунку реактора високого тиску нами було обрано програмний комплекс «Пассат» який орієнтований на державні та галузеві стандарти і має вбудовану базу вітчизняних матеріалів і стандартних елементів.

Для розрахунку будь-якого елемента обладнання, крім його геометричних розмірів, необхідно задати наступні вихідні дані: марку стали, розрахункову температуру, розрахункове внутрішнє надлишковий або зовнішній тиск, коефіцієнт запасу міцності зварних швів, модуль поздовжньої пружності (при розрахунку елементів устаткування на стійкість).

Розрахунок проводять для робочих умов і умов гідравлічних випробувань (розрахункова температура приймається в даному випадку рівної 20⁰С).

Марка сталі вибирається залежно від корозійних властивостей робочого середовища з умови, що швидкість корозії не повинна перевищувати 0,1 мм / рік. Розрахункову температуру використовують для визначення фізико-механічних характеристик матеріалу та допустимих напружень, а також при розрахунку на міцність з урахуванням температурних впливів.

Найбільш повний, комплексний розрахунок апаратів високого тиску можна провести в програмному комплексі «Пассат» (Прочностной Анализ Состояния Сосудов Аппаратов Теплообменников), розробленому спеціалістами НТП «Трубопровод» [4], [5].

Програма дозволяє провести розрахунок міцності та стійкості горизонтальних і вертикальних посудин і апаратів відповідно до норм і стандартів, які використовуються в нашій країні.

Результати розрахунку видаються у вигляді повного звіту за елементами моделі з усіма проміжними результатами обчислень, виведені в формат MS Word оформленими за ЄСКД.

У роботі ми вдосконалили методики проектування апаратів високого тиску за рахунок застосування програмного комплексу «ПАССАТ».

Алгоритм розрахунок апарату високого тиску на міцність покажемо на прикладі реактора для надкритичної CO₂ екстракції.

Вихідні дані для розрахунку: висота корпусу 1000 мм, внутрішній діаметр 190 мм, робочий тиск 50 МПа, температура 60 С⁰. Розрахунок проводять за таким порядком:

1) проводять вибір конструкційних матеріалів апарату і ущільнюючих елементів з урахуванням агресивності робочого середовища і її температури; визначають швидкість корозії матеріалу корпусу;

2) визначають механічні властивості обраних конструкційних матеріалів і вибирають коефіцієнти запасу міцності для робочих умов і умов гідравлічних випробувань, коефіцієнти запасу стійкості і коефіцієнти міцності зварних швів;

- 3) розраховують товщину стінки циліндричного корпусу, перевіряють її на допустимий робочий тиск і на тиск в умовах гідравлічного випробування;
- 4) розраховують товщини стінок, фланців і кришок, перевіряють їх на допустимий тиск і в на тиск в умовах гідравлічного випробування;
- 5) підбирають матеріал, визначають коефіцієнт запасу міцності і розраховують болти для верхнього і нижнього з'єднань кришки і фланця;
- 6) визначають конструктивні розміри кінцевих елементів корпусу апарату.

Для моделювання і розрахунку реактора високого тиску в програмному комплексі «Пассат» [4; 5] автори пропонують наступний алгоритм розрахунку.

Приставаючи до проектування моделі, спочатку слід визначитися з типом апарату, а також з його загальними параметрами. У процесі роботи ці дані можна коригувати. Внести в систему вихідні дані означає поставити геометричні розміри, склад і матеріал деталей конструкції. Послідовність проектування кожного з елементів не має значення.

На рисунку 1 наведено приклад необхідних розрахункових величин для конструювання обичайки. Все це потрібно для вибору нормативно-технічного документа, на основі якого здійснюється розрахунок міцності і визначається внутрішній діаметр ємності, товщина стінки, довжина обичайки, коефіцієнти зварних швів (кільцевого, поздовжнього), допустимий тиск і температура, матеріал, надбавка для компенсації корозії.

За таким же принципом задаються вихідні дані для нижньої плоскої кришки, що відображено на рисунку 2. Щоб розрахувати міцність даного елемента, буде потрібно наступна інформація: внутрішній діаметр, висота і товщина кришки, надбавка для компенсації корозії, коефіцієнт міцності зварних швів, розрахункові значення тиску і температури.

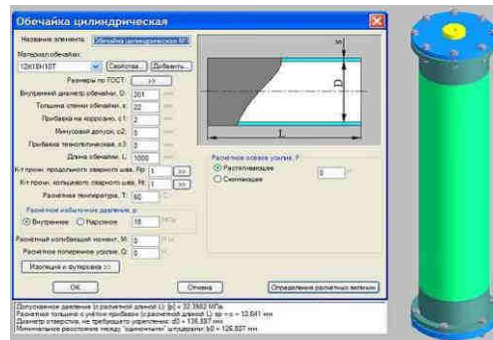

Рис. 1. Вікно програми для розрахунку обичайки

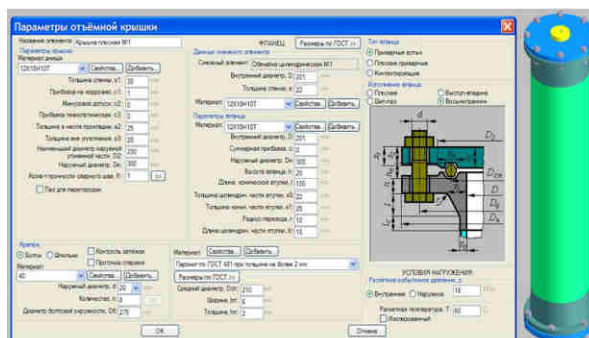

Рис. 2. Вікно програми для розрахунку фланця, прокладки, кришки і болтів

Що стосується верхньої плоскої кришки, то її параметри в точності збігаються з параметрами нижньої. Отже, за допомогою функції «Копіювання» потрібно виконати позиціонування елемента з аналогічною геометрією. Розрахунок штуцерів, оглядового люка, несучих вушок виконується точно так само, як в попередньому випадку (рис. 3).

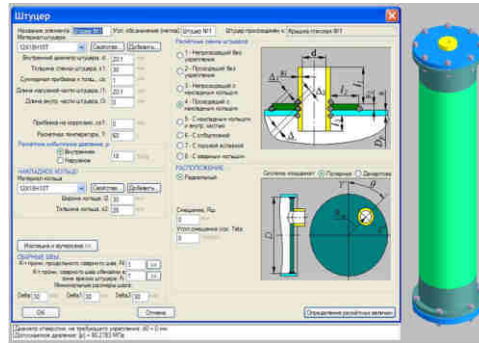

Рис. 3. Вікно програми для розрахунку штуцера

В ході роботи були розроблені методика і алгоритм застосування програмного комплексу «ПАССАТ» для конструювання і розрахунку реактора високого тиску.

Визначені розміри і перевірена міцність основних елементів конструкції. На останньому етапі отримано докладний звіт про виконану роботу (рис. 4).

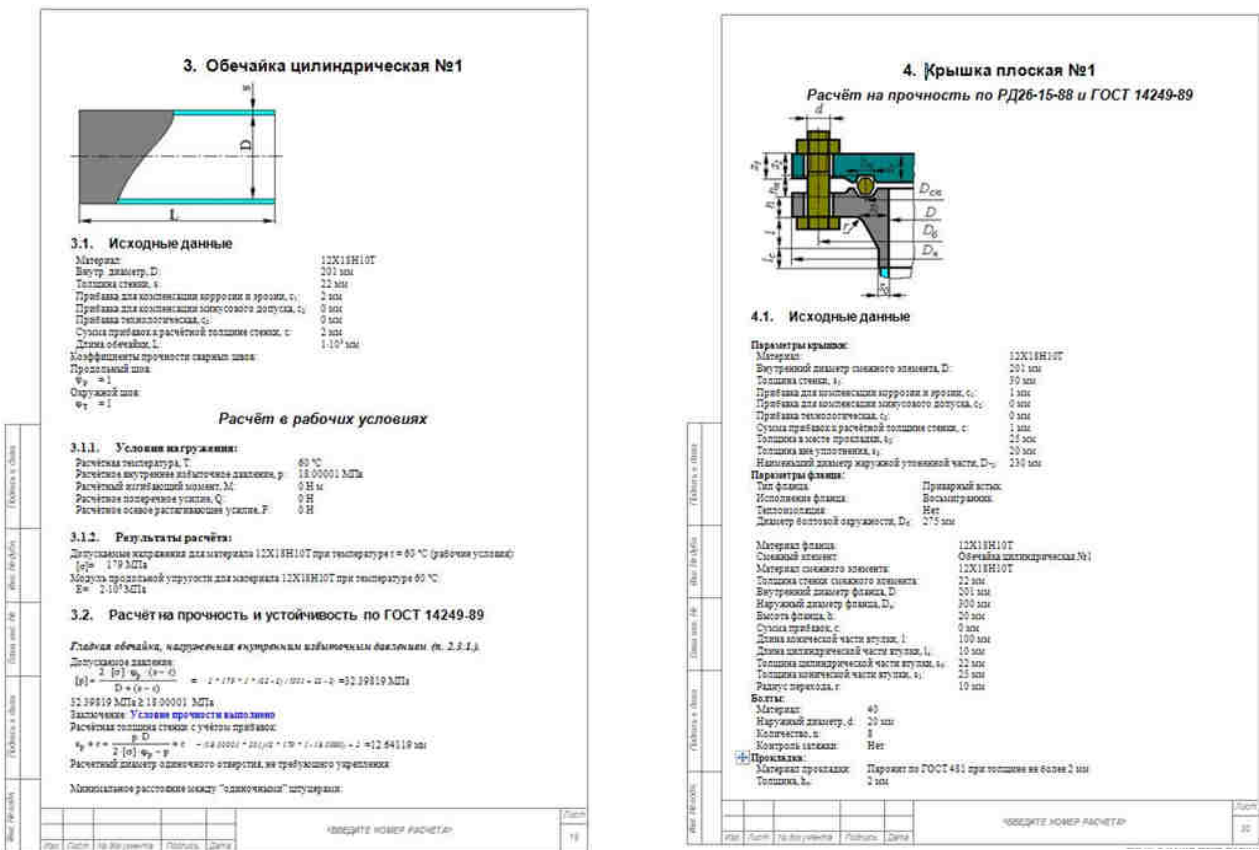

Рис. 4. Фрагмент звіту

Результати розрахунків представляються у компактній і наочній формі. Застосування програми «Пассат» на стадії проектувального розрахунку дозволяє розробнику знайти оптимальні геометричні форми і розміри вузлів конструкції, виходячи з реально діючих в процесі експлуатації установки навантажень, що не завжди можливо зробити з використанням аналітичних залежностей. Використання «Пассат» для таких розрахунків дозволяє виконати всі вимоги, що пред'являються діючими нормативними документами, зменшити металоємність устаткування, збільшити надійність його роботи і понизити собівартість і, зрештою, підвищити якість продукції.

Список використаних джерел

1. НПАОП 0.00-1.07-94 «Правила будови та безпечної експлуатації посудин, що працюють під тиском». К. : Держнаглядохоронпраці, 1998. 79 с.
2. ГОСТ Р 52857.(1-12) 2007. Сосуды и аппараты. Нормы и методы расчета. МОСКВА :Стандартинформ, 2009.
3. URL : http://docs.nevacert.ru/files/gost/gost_r_52857.1-2007.pdf
4. ГОСТ Р 52630-2012. Сосуды и аппараты стальные сварные. Общие технические условия. Москва : Стандартинформ, 2013.
5. URL: <http://gostrf.com/standart/53/53446.htm>
6. Краснокутский, А. Н. Методики расчетов сосудов и аппаратов и их реализация в программе «Пассат» Технологии нефти и газа. 2012. №3. С. 21-27.
7. Горбачев, А. В. Расчет на прочность емкостного аппарата ВЭЭ1-1-3,2-0,6 из стали 12X18H10T в программе «Пассат» Вестник Пензенского государственного университета. 2015. №4 (12). с. 146-152.
8. Binesh, P. Vyas «Design Of Vertical Pressure Vessel Using Pvelite Software» / Binesh P. Vyas, R. M. Tayade, Ankit D. Kumbhani International Journal of Engineering Research & Technology Vol.2 Issue 3 (March - 2013).
9. V. Vijay Kumar & P. Kumar. Mechanical Design of Pressure Vessel by using PV Elite Software. *International Journal of Scientific and Research Publications*. 2014. 4(4), 1-4.
10. Іванченко В. В., Генкіна І. М., Тараненко Г. В., Штонда Ю. М. Конструювання і розрахунок посудин та апаратів високого тиску : навчальний посібник. Луганськ : Видавництво Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2010. 260 с.
11. Хисматуллин Е. Р., Королев Е. М., Лифшиц В. И. и др. Сосуды и трубопроводы высокого давления : Справочник. Москва : Машиностроение, 1990. 384 с.

Шимко Андрій

аспірант

Науковий керівник: д.т.н., професор Налобіна О.О.

Луцький національний технічний університет

м. Луцьк

МЕХАНІЗМ ОЧИЩЕННЯ БУЛЬБ КАРТОПЛІ ТА ТОПІНАМБУРУ

Картопля є однією з найважливіших продовольчих і сировинних культур, виробництвом якої займаються понад 140 країн світу. При цьому на кількість та якість зібраного врожаю значною мірою впливає відсоток непошкоджених бульб.

За обсягом споживання картоплі на одну особу першість тримають держави: Білорусь 181 кг, Киргизстан –143кг, Україна –128–136 кг, Росія –131кг, Литва –116кг, Латвія –114кг, Казахстан 103кг на одну особу. У той же час середньостатистичний мешканець США щорічно споживає лише 54 кг картоплі [1; 2].

На даний час аграрії увагу приділяють й іншій надзвичайно цінній культурі топінамбуру. Топінамбур має вищу харчову цінність у 2,7-7,9 разів ніж інші кормові рослини, з нього отримують фруктозу, спирт, кормові дріжджі, тощо [3]. Для збирання бульб картоплі використовують картоплезбиральні комбайни, для бульб топінамбуру їх оснащують спеціальними адаптерами.

Низька ефективність очисних механізмів знижує продуктивність збиральних робіт та спричиняє необхідність використання ручної праці під час очищення бульб від коріння.

Для покращення відділення бульб картоплі та топінамбуру від ґрунту запропоновано очисний механізм (рис. 1), який встановлюється на картоплезбиральні комбайни.

Під час руху бульбозбиральної машини шар ґрунту із бульбою підрізується лемешем і подається на прутковий елеватор 6. Направляючими 1 бульбоносний шар спрямовується до очисного механізму, відділяється від коріння та інших домішок із подальшим транспортуванням до бункеру. Під час очистки бульб за допомогою очисного механізму уловлювачі 2 запобігають вильоту бульб із пруткового елеватора 6.

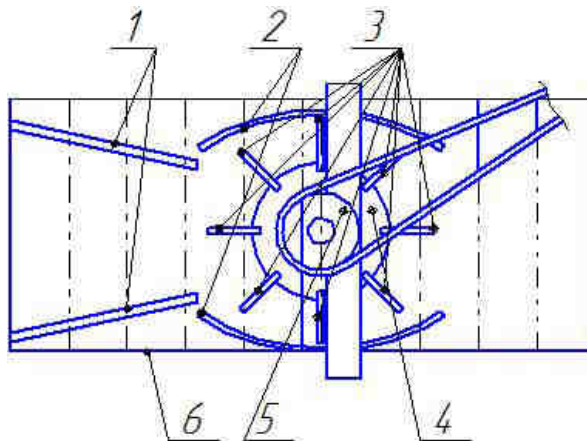

Рис. 1. Схема очисного механізму:

1 – направляючі; 2 – уловлювачі; 3 – лопаті; 4 – диск; 5 – привод; 6 – прутковий транспортер

Даний механізм дасть змогу більш якісно відділити різні домішки та коріння самих рослин від бульб картоплі та топінамбура, а також запобігти вилітання останніх із транспортера, що призведе до збільшення продуктивності збиральних робіт та підвищення якості очистки самих бульб.

Теоретично було досліджено рух бульби в очисному механізмі та вплив швидкості обертання ротора на роботу очисного механізму. Отримано рівняння руху бульби в очисному механізмі (1).

На бульбу картоплі (топінамбура), яка буде знаходитися в очисному механізмі будуть діяти наступні сили (рис 2):

- F_e переносна відцентрова сила інерції, Н;
- F_c Коріолісова сила інерції, Н;
- F_1 сила тертя по поверхні транспортера, Н;
- F_2 сила тертя по лопаті, Н.

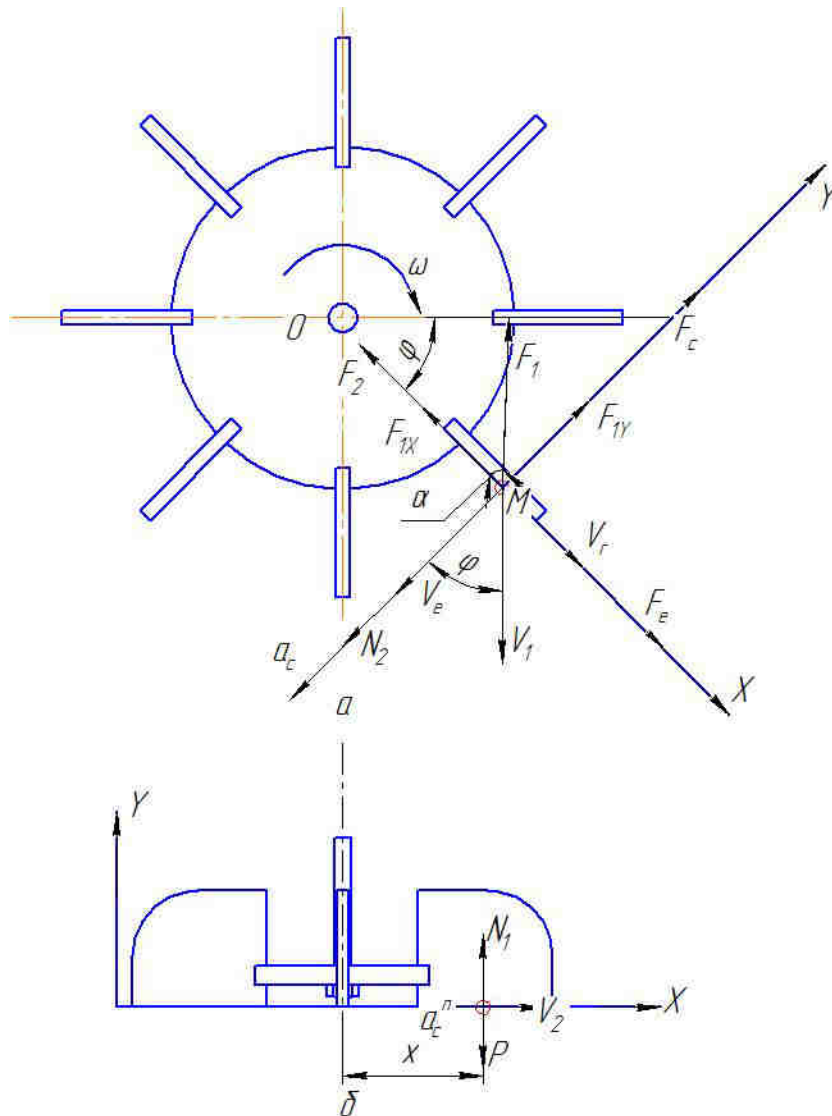

Рис. 2. Схема дії сил на бульбу при взаємодії із ротором очисного механізму:
а – вид зверху; б – вид збоку

Рівняння руху бульби в очисному механізмі матиме вигляд (1):

$$\ddot{x} = \omega^2 \cdot x - f_1 \cdot g \cdot \frac{\dot{x} + V_1 \cdot \sin(\omega \cdot t)}{\sqrt{(\dot{x} + V_1 \cdot \sin(\omega \cdot t))^2 + (\omega \cdot x + V_1 \cdot \cos(\omega \cdot t))^2}} - f_2 \cdot \left(2 \cdot \omega \cdot \dot{x} + f_1 \cdot g \cdot \frac{\omega \cdot x + V_1 \cdot \cos(\omega \cdot t)}{\sqrt{(\dot{x} + V_1 \cdot \sin(\omega \cdot t))^2 + (\omega \cdot x + V_1 \cdot \cos(\omega \cdot t))^2}} \right) \quad (1)$$

де t час знаходження бульби в очисному механізмі, с;

V_1 результуюча $V_1 = \sqrt{V_r^2 + V_e^2}$;

V_r відносна швидкість руху точки по поверхні лопаті, м/с;

V_e переносна швидкість, м/с;

f_1 коефіцієнт тертя ковзання між парами бульба матеріал лопатей очисного механізму;

f_2 коефіцієнт тертя ковзання між парами бульба поверхня транспортера;

ω – кутова швидкість обертання ротора, с^{-1} ;

x відстань від центру очисного механізму до бульби, м.

Для виключення максимального завантаження очисного механізму, час який проходить бульба від леміша до очисного механізму має бути більший часу, який буде рівний періоду, між потраплянням бульби в очисний механізм та виходу із нього.

Отже, можна стверджувати, що при швидкості обертання ротора більшій, ніж швидкість транспортера, завантаження бульбами очисного механізму буде мінімальне. При швидкості обертання ротора, рівній швидкості транспортера, а також меншій ніж швидкість транспортера, буде присутній процес збільшення завантаженості очисного механізму.

Список використаних джерел

1. Перспективи «другого хліба». URL: <http://www.agro-business.com.ua/agronomiia-siogodni/952-perspektyvu-drugogo-khliba.html> (дата звернення 19.02.2017.).
2. Україна четверта в світі за обсягами споживання картоплі. URL : http://news.bigmir.net/business/380475_ (дата звернення 19.02.2017.).
3. Голубев В. Н., Волкова И. В., Кушалаков Х. М. Топинамбур. Состав. Свойства. Способы переработки. Области применения. Москва : 1995. С. 31-35.

СЕКЦІЯ 7
РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ
СЕКТОРІ

SECTION 7
THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC
RELATIONS IN THE AGRICULTURAL
SECTOR

Авраменко Юлія

аспірант

Науковий керівник: д.е.н., Заяць В. М.

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

м. Київ

ПЕРЕШКОДИ ТА МОЖЛИВОСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

В Україні, як і в Європейському Союзі, роль фермерського господарства в економічних процесах змінюється. Фермери стають все більш заповзятливими, розвивають нові навички й функціональні можливості для того, щоб їх господарства були конкурентоспроможними.

Конкурентоспроможність фермерського господарства, як організаційно-правової форми аграрного підприємництва, виступає як узагальнююча оцінка його конкурентних переваг на певний момент часу з питань фінансування ресурсного потенціалу, якості задоволення споживчого попиту та досягнутої завдяки цьому ефективності функціонування господарчої системи [1, с.38-39].

Українські фермерські господарства поступово підтверджують свою конкурентоспроможність, про що свідчить, зокрема, позитивна динаміка їх частки у виробництві валової продукції сільського господарства: 2000 р. - 2,1 %, 2005 р. - 4,6 %, 2010 р. - 6,1 %, 2015 р. - 7,9 % [2].

Дослідження підтверджують, що управління малих фірм є унікальним і мало або зовсім не схоже на процеси управління в великих організаціях. І в той же час, управління малим підприємством не схоже на управління фермерським господарством, яке по своїй суті має відмінні організаційно-правові риси: сімейна форма господарювання, використання власної робочої сили, сезонний характер виробництва, вплив природних чинників, залежність від землі.

Історичний мотив діяльності фермерів частіше був не суто фінансовий: була належна відповідальність за суттєвість власних зусиль, що і було основним чинником, який визначав особистий успіх. Сьогоденним стимулом розвитку діяльності багатьох власників фермерських господарств є самозайнятість та самореалізація у власному бізнесі та особисте економічне виживання [3]. Ця обставина підтверджує твердження, що економічні мотиви підприємництва реалізуються на рівні суб'єктів господарювання [4].

Існують певні перешкоди для конкурентоспроможності фермерських

господарств: погані управлінські навички фермерів; відсутність підприємницького духу; обмежений доступ до підтримки бізнесу; правове регулювання; невизначеність щодо відповідних бізнес-структур; побоювання з приводу загальної суми витрат [5, с. 39]; обладнання та навчання; отримання та виконання стандартів сертифікації; земельне регулювання та спекуляції на тіньових ринках прав оренди земель [4].

Сільське господарство не є однорідним сектором; фермери працюють в складному, багатогранному середовищі, яке жорстко обмежене і регулюється. Воно діє як значний бар'єр для підприємницької діяльності. Тому важливим завданням для регулювання сільськогосподарського сектора складається з сприяння розвитку підприємницьких і організаційних можливостей та відносин фермерських господарств. Дана обставина вимагає економічної підтримки та більшого акценту на освіту і професійну підготовку [5, с. 39].

Дослідження свідчать про те, що методи, що використовуються для аналізу бізнес-підприємств в інших секторах можуть бути застосовані і до фермерських господарств, бо фермерські господарства можна охарактеризувати як бізнес-діяльність. І як наслідок, для створення прибуткового та конкурентоспроможного господарства загальною відправною точкою діяльності має бути формулювання стратегічного планування. Диверсифікація, співпраця, кооперація, інноваційні технології, знаходження актуальної інформації, яка причетна до фермерських потреб, постійний розвиток пізнавальних і професійних навичок й здібностей – все це реалізує можливості для розвитку конкурентоспроможності. Моніторинг ринку, командна робота і керівництво необхідні для фермерського господарства, щоб розвивати і вдосконалювати свою бізнес-діяльність [3].

Висновок. Конкурентоспроможність є одним із суттєвих показників стану господарства як виробничої системи, визначає перспективу його подальшого розвитку, можливість досягнення стратегічних цілей та завдань [1, с.38-39]. Для визначення конкурентоспроможності необхідно виявлення й подолання перешкод та стратегічне використання наявних внутрішніх та зовнішніх можливостей.

Список використаних джерел

1. Малік, М. Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми : Монографія / М. Й. Малік, О. А. Нужна. КИЇВ : Інститут аграрної економіки, 2007. 270с.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 27.02.2017). Назва з екрана.
3. McElwee, G. and Bosworth, G. (2010), «Exploring the strategic skills of farmers across a typology of farm diversification approaches», *Journal of farm management* vol.13, no. 12, pp. 819-836.
4. Заяць, В. М. Розвиток підприємництва в контексті міжнародної інтеграції / В. М. Заяць // Сучасні проблеми та перспективи міжнародної інтеграції аграрного сектору України : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції та XV зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. КИЇВ : ННЦ «ІАЕ», 2015. С. 122-129.
5. McElwee, G. (2005), «Developing entrepreneurial skills of farmers» University of Lincoln, [Online], Available at: http://www.esofarmers.org/fileadmin/esofarmers/documents/ESoFliteraturereview_000.pdf. (Accessed 27 Feb 2017).

Айнаканова Бакытгуль

старший преподаватель

Казахский агротехнический университет им. С.Сейфуллина
г. Астана, Республика Казахстан

ДИВЕРСИФИКАЦИЯ КАК СПОСОБ ЭФФЕКТИВНОГО И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ КАЗАХСТАНА

Динамичное развитие рыночной экономики, быстрое изменение спроса, возникновение новых отраслей и рынков объясняет интенсивное развитие диверсификации деятельности предприятий и интерес к рассматриваемому процессу, как к одному из способов повышения эффективности и снижения рисков на предприятии. Среди различных видов диверсификации каждое предприятие выбирает наиболее выгодный способ повышения производительности, экономии времени и увеличения прибыли.

Особо острой остается проблема сырьевой направленности казахстанского экспорта, это еще раз подчеркивает актуальность рассматриваемой темы. От диверсификации зависит конкурентоспособность казахстанской экономики, прослеживается необходимость одновременной диверсификации производства и экспорта, проведения реформ, направленных на укрепление не сырьевой составляющей экономики.

В последнее время все больше предприятий стремится диверсифицировать свою деятельность. Так как диверсификация – это процесс, предполагающий включение в хозяйственную деятельность предприятия одного или нескольких новых видов деятельности, каждый из которых обладает существенно разными качественными и количественными характеристиками, определяющими целесообразность и возможность его организации в рамках диверсификации основной деятельности.

Сельское хозяйство в Казахстане является одной из важных отраслей экономики, которая обеспечивает продовольственную безопасность страны. Доля сельского хозяйства в ВВП Казахстана в периоде 2012-2016 гг. изменяется незначительно и составляет порядка 7%, при этом доля сельского хозяйства к общему объему экспорта относительно стабильна.

Таблица 1

ВВП сельского хозяйства Казахстана

Республика Казахстан	2012 год		2013 год		2014 год		2015 год		2016 год		Отклонение 2016 г. к 2012г.	
	млрд. тенге	%	млрд. тенге	%	млрд. тенге	%	млрд. тенге	%	млрд. тенге	%	млрд. тенге	%
ВВП (услуг) сельского хозяйства	1999,0	100	2386,1	100	2527,9	100	3307,0	100	3615,8	100	1616,8	180,9
ВВП растениеводства	981,2	49,1	1313,0	55,0	1327,9	52,5	1825,2	55,2	1994,7	55,2	1013,5	2 раза
ВВП животноводства	1011,2	50,6	1064,3	44,6	1189,6	47,1	1469,9	44,4	1611,7	44,6	600,5	159,4

Источник: Агентство по статистике Республике Казахстан

В структуру сельского хозяйства Казахстана входит два основных сегмента: растениеводство и животноводство на долю их приходится, в среднем, около 54,7% и 45,0%, соответственно. Объем услуг, оказываемых в области сельского хозяйства, крайне незначителен и не превышает 0,3% от валового объема.

В связи с усилением конкуренции в сельском хозяйстве страны важное значение имеет устойчивость предприятия на рынке сельскохозяйственных продуктов. Постоянный поиск рациональной модели выживания и дальнейшего развития сельскохозяйственного предприятия в условиях изменчивости конъюнктуры в части покупательского спроса и освоения выгодных товарных ниш на рынке сельхозпродуктов обуславливает возрастание роли диверсификации производства как фактора противостояния рыночным катаклизмам, колебаниям покупательского спроса. Диверсификация деятельности в условиях рыночной экономики позволяет предприятиям аграрной сферы быстро перестраиваться в зависимости от условий хозяйствования снижать риски, гибко реагировать на изменяющуюся структуру спроса, сохранять и наиболее эффективно использовать кадровые, материально-технические и финансовые ресурсы.

Сущность диверсификации в сельском хозяйстве заключается в том, что она предоставляет возможность предприятиям, разным по организационно-правовой форме собственности, приспособиться к сложившейся конъюнктуре специализированных рынков, которые остро подвержены изменениям спроса-предложения и воздействовать на него. Важнейшей предпосылкой перехода сельскохозяйственного предприятия на диверсификацию является снижение спроса на произведенную продукцию и прибыльности капитала, вложенного в традиционное производство, стремление к более полному использованию синергетического эффекта, перемещение в менее затратные области деятельности. Поэтому в основе диверсификации положено стремление предприятий к поиску торговой ниши, обеспечивающей максимизацию прибыли, необходимость устоять в условиях неравномерного развития экономики – быстрого роста одних отраслей, упадка или застоя других, изыскание рациональных сфер для приложения своих накоплений, повышение устойчивости в конкурентной борьбе, уменьшение возможных производственных и финансовых рисков. Выбор направлений развития диверсификации производства и диверсифицированных продуктов в значительной степени зависит от конъюнктуры рынка, финансового состояния и возможностей внедрения эффективных форм организации производства и сбыта [1].

В современном менеджменте диверсификация является отражением действия системного закона необходимого разнообразия и подтверждает влияние на процесс управления предприятием внешних и внутренних переменных составляющих, приведенных в классификации. В этой связи правомерно утверждение Ф. Котлера, что диверсификация достигается «...за счет предложения новых товаров на новых рынках... половина секрета успеха – проникнуть в заманчивые сферы деятельности, а не пытаться достичь экономической эффективности в рамках непривлекательной отрасли» [2].

В условиях агропромышленной интеграции диверсификация производства преимущественно развивается в следующих двух основных направлениях: первое – углубление переработки сельскохозяйственного сырья и доведение готовой продукции до конечного потребителя; второе – развитие высоко прибыльных

производств между предприятиями, не связанных с сельским хозяйством, что дает возможность покрывать убытки отраслей растениеводства и животноводства. Таким образом, всестороннее познание экономической категории и механизма проявления диверсификации свидетельствует об объективной необходимости и закономерности ее проявления и выступает предпосылкой управления эффективностью производства. Ее конкурентные стратегии практически всегда тесным образом связаны с диверсификацией (разнообразием, разнонаправленностью деятельности предприятия), что обеспечивает, к примеру, птицеводческому предприятию определенные преимущества по сравнению с не диверсифицированной (специализированной) деятельностью. Эффект от диверсификации проявляется в повышении общей результативности функционирования предприятия, в действии ряда факторов роста в условиях, созданных диверсификацией.

Список использованных источников

1. Голубов, И. Методология диверсификации производства в сельском хозяйстве. *Агробизнес: экономика-оборудование-технологии*. 2011. №5.
2. Котлер, Ф. Основы маркетинга. Профессиональное издание / Ф. Котлер, Г. Армстронг // 12-е изд. пер. с англ. гл. 1. М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2009. 1072 с.
3. Агентство по статистике Республике Казахстан. URL : <http://stat.gov.kz/faces/publicationsPage/publicationsPublications?>

Бабаніна Наталія

к.е.н., доцент

Гаврилюк Вікторія

к.е.н., асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

В даний час у світовій банківській практиці не існує єдиної стандартизованої системи оцінки кредитоспроможності. На практиці банки управляють кредитними ризиками, керуючись власними методиками кредитного аналізу та відбору позичальників. Причинами різноманіття використовуваних систем аналізу кредитоспроможності позичальника є:

- особливості культури кредитування і сформованої практики оцінки кредитоспроможності;
- різний ступінь довіри до якісних та кількісних способів оцінки факторів кредитоспроможності;
- акцент банку на певний набір інструментів мінімізації кредитного ризику;
- різноманіття факторів кредитоспроможності враховуються при оцінці кредитного ризику позичальника, банки приділяють різну увагу тим чи іншим чинникам і зі значимості при присвоєнні кредитного рейтингу.

Результат оцінки кредитоспроможності приймає різні форми від простого розрахунку фінансових коефіцієнтів до присвоєння кредитного рейтингу і розрахунку рівня кредитного ризику.

У вітчизняній практиці банки формально оцінюють свої ризики (крім банків, які діють на міжнародних ринках, для яких якісна система ризик-менеджменту – це запорука інвестиційної привабливості та фінансової стійкості). Оцінка кредитоспроможності здійснюється для встановлення ліміту (для крупних клієнтів) і розрахунку резерву на можливі втрати по позиках, а управління зводиться до збільшення реальної плати за кредит. Крім того, зіставлення ефективної ставки та розміру простроченої заборгованості у різних банків також підтверджує той факт, що банки до питання управління ризиками підходять формально, покриваючи їх високою загальною прибутковістю операцій. За різними даними близько 25-50% загальної «кредитної» прибутковості банків припадає на доходи від комісій.

Відповідно до вимог НБУ основним критерієм кредитоспроможності виступає фінансовий стан позичальника. Але істотними недоліками методики є відсутність чітких критеріїв класифікації факторів діяльності підприємств, відсутність системи показників та критеріїв значень фінансових коефіцієнтів [2].

У вітчизняній практиці аналіз кредитних ризиків позичальника переважно зводиться до аналізу кредитоспроможності позичальника на основі фінансової звітності, додатково оцінюється ряд якісних факторів, але величезне значення приділяється кредитному забезпеченню як гарантії повернення грошових засобів та надає першорядне значення групі ризику, тоді як, по суті, забезпечення – це один з методів зниження ризику.

У світовій банківській практиці інтегральним показником оцінки кредитоспроможності є кредитний рейтинг. Кредитний рейтинг, що розраховується західними банками, несе інше смислове навантаження, ніж у вітчизняній практиці, більш розширену і засновану на математико-статистичних розрахунках. Кінцевим результатом оцінки кредитоспроможності позичальника є не сам рейтинг, а показник ймовірності дефолту позичальника (зміни кредитного рейтингу). З цієї позиції сьогодні тільки найбільші банки України почали застосовувати рейтингову оцінку, при цьому, присвоюється переважно великим позичальникам, (за різними оцінками становить від 12% до 70%) досить значна частка середніх і малих підприємств залишається не охопленою рейтинговими процедурами. Світовий досвід банківської справи, показує, що кредитні рейтинги присвоюються банками більшості (96%) великих та середніх підприємств, оскільки за даною групою позичальників спостерігається найбільш високі показники кредитного ризику.

У вітчизняній практиці інтерпретація рейтингу з точки зору рівня кредитного ризику відбувається суб'єктивно: рейтингом класу А, наприклад, відповідає низький рівень кредитного ризику; рейтингом класу В - середній, а рейтингом класу С – високий. Так, типовим кінцевим висновком кредитних фахівців про рівень кредитоспроможності позичальника можна вважати фразу: «позичальникові присвоєний кредитний рейтинг 3-го класу, рівень кредитного ризику за операціями з даним позичальником вважається середнім» [1].

Детальний алгоритм визначення кредитного рейтингу позичальника є ноу-хау конкретного банку. Проте, представляється необхідним розгляд сукупності факторів ризику, що враховуються при визначенні кредитного рейтингу.

Присвоєння кредитного рейтингу не може і не повинно бути єдиною метою аналізу кредитоспроможності. Важливо встановити залежність між значенням кредитного рейтингу і величиною кредитного ризику [4, с.19]. Тому має місце побудова так званих «матриць зміни кредитного рейтингу», які оцінюють ймовірність зміни класу кредитоспроможності з плином часу.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку західної банківської справи основним показником оцінки кредитоспроможності виступає не просто кредитний рейтинг позичальника, а відповідна даному рейтингу ймовірність дефолту. Відповідно до вимог Базельського комітету, цей критерій виступає в якості обов'язкового. У нормативних документах НБУ ідея відповідності класу кредитного рейтингу ймовірності дефолту не отримала розвитку. У світовій практиці банки не обмежуються визначенням кредитного рейтингу та ймовірності дефолту. Далі визначається рівень можливого збитку в разі дефолту, вивчається забезпечення та інші можливості мінімізації ризику. У цьому випадку рейтинг відображає не лише рівень ризику щодо позичальника, але й рівень ризику за окремою операцією.

Список використаних джерел

1. Положення «Про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих збитків по кредитних операціях банків», затверджене ухвалою Правління НБУ від 13.04.2011 №114. URL : <http://bank.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL : www.bank.gov.ua
3. Андрушків Т., Андрушків Н. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальників банками України в період розвитку економічної кризи. Наука молода. 2008. №10. С. 91-95.
4. Гончаров А. І. Оцінка платоспроможності підприємства: проблема ефективності критеріїв. Економічний аналіз: теорія і практика. 2006. №1. С. 18.
5. Бугель Ю. Основні шляхи вдосконалення сучасних методів оцінки кредитоспроможності позичальника. *Банківська справа*. 2007. №4. с. 54-59.

Балла Інна

к.е.н., асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЗАВЕРШАЛЬНОЇ СТАДІЇ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Завершальною стадією роботи експерта-бухгалтера при проведенні судово-бухгалтерської експертизи є складання висновку. Оскільки судово-бухгалтерська експертиза призначається для встановлення фактів та обставин розслідуваної справи, то висновок експерта-бухгалтера набуває сили доказу. Це пояснюється тим, що дуже часто у ньому містяться роз'яснення важливих обставин справи, яка розслідується. Тому він має бути чітким та зрозумілим для слідчого та усіх учасників судового процесу.

Висновок експерта-бухгалтера, як і будь-якого експерта, має задовольняти цілу низку вимог, серед яких найголовнішими є [1]:

- відповідність процесуальним вимогам;
- об'єктивність;
- повнота;
- наукова обґрунтованість;
- логічність та послідовність викладення;
- стислість;
- чіткість.

У висновку експерт-бухгалтер повинен навести повний опис матеріалів, наданих йому слідчим і дослідженим ним, і в описі обов'язково вказується, які примірники документу досліджував експерт: оригінали чи копії (якщо ж копії – то експерт вказує, яким чином підтверджена їх достовірність). Висновок експерта надає можливість не тільки ознайомитись з результатами за проведеним дослідженням, але й визначити підстави для їх формулювання, оцінити їх обґрунтованість [2].

У висновку експерта-бухгалтера, відповідно до процесуальних норм, обов'язково є наявність докладного опису проведених експертом досліджень та, наданих на їх основі, результатів відповідей на ті питання, які поставлені перед експертом.

Експертний висновок, відповідно до вимог інструктивних документів, містить три частини:

- вступну;
- досліджувальну;
- завершальну.

Вступна частина містить загальні відомості про експертизу, строки проведення, короткий опис обставин справи тощо. У ній також викладено питання, які поставлені слідчим або судом, на вирішення експерта-бухгалтера та питання, які поставлені експертом додатково за власною ініціативою в ході дослідження.

Досліджувальна частина висновку експерта-бухгалтера складається з процесу експертного дослідження, його результатів та обґрунтування висновку експерта. Ця частина повинна містити загальні відомості про стан об'єкта, на якому експертом проводилось дослідження, методи, які застосовувались експертом, умови проведення. Здійснюється посилання на додатки, з роз'ясненнями до них, та проводиться експертна оцінка результатів проведеного дослідження.

Завершальну частину висновку експерта-бухгалтера становлять висновки.

Тут викладаються в узагальненому вигляді ті результати, які випливають із проведеного дослідження з кожного питання окремо, та надаються відповіді на поставлені перед експертом запитання в тій послідовності, в якій вони розташовані у вступній частині [1].

Експерт-бухгалтер не повинен давати висновки з питань, що виходять за межі його компетенції. У таких випадках, а також коли не досить наданих йому даних, експерт має в письмовій формі повідомити слідчого або суд про неможливість зробити висновок [3].

Складений висновок підписується експертом, який проводив дослідження, та засвіджується печаткою тієї експертної установи, де працює експерт.

Експертний висновок разом із додатками складається експертом-бухгалтером у двох примірниках. Один примірник залишається у експерта (в експертній установі), а другий – передається органу або особі, що призначили судово-бухгалтерську

експертизу.

Отже, завершальним етапом судово-бухгалтерської експертизи є складання висновку експертом-бухгалтером в межах його компетенції, який містить результати досліджень наданих йому матеріалів справи.

Список використаних джерел

1. Мумінова-Савіна, Г. Г. Судово-бухгалтерська експертиза : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. Київ : КНЕУ, 2004. 268 с.
2. Судово-бухгалтерська експертиза : навчальний посібник для студентів спец. 7.050106 «облік і аудит» ; За ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинця. Житомир: ПП «Рута», 2004. 460 с.
3. Волкова, І. А. Судово-бухгалтерська експертиза : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 84 с.

Белова Ірина

к.е.н., доцент

Воробей Катерина

студентка

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль

АНАЛІТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ В АУДИТІ

Ухвалення міжнародних стандартів аудиту в якості національних вимагає від вітчизняної економічної науки якісно нових теоретичних розробок, що забезпечують ефективну організацію і результативність проведення аудиту. Дослідження показали, що аудит сприймається вітчизняними практиками як певна сукупність технічних процедур. Однак такий підхід не дозволяє повною мірою сформувати адекватну думку про достовірність фінансової звітності. Тому залишається актуальним забезпечення комплексного виконання всіх робіт у процесі аудиту, що вимагає їх підпорядкування принципам взаємозв'язку і взаємозумовленості та, у свою чергу, сприятиме надійності формування професійної думки аудитора.

Основою аудиторської практики є процедури аудиторської перевірки. Отже, назріла необхідність ретельного наукового опрацювання питань, пов'язаних із застосуванням процедур аудиту на всіх етапах перевірки, що відповідають сучасним вимогам до аудиторського висновку і широко апробовані в зарубіжній практиці. До таких процедур відносять і аналітичні процедури, які ще не знайшли у вітчизняній аудиторській практиці достатнього та ефективного застосування. Аналіз роботи вітчизняних аудиторів та аудиторських фірм свідчить, що існують певні суперечності на рівні як понятійного апарату так і безпосереднього їх використання. Це суттєво знижує ефективність аудиторських процедур у цілому і негативно впливає на достатність аудиторських доказів, через що виникають проблеми з якістю результатів аудиту [6].

Відповідно до рішення Аудиторської палати України №122/2 від 18.04.2003 р. [5], стандарти аудиту та етики Міжнародної федерації бухгалтерів прийняті в якості

національних. Метою даних стандартів є надання рекомендацій стосовно проведення аудиторських перевірок. Застосування аналітичних процедур в аудиті регулюється міжнародним стандартом аудиту 520 «Аналітичні процедури», який чинний для аудиту фінансових звітів за періоди, що починаються з або після 15 грудня 2004 року [1].

На сьогодні аудитори у своїй діяльності керуються найновішою редакцією міжнародних стандартів «Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх» від 2014 року.

За МСА 520 «Аналітичні процедури» – це оцінка фінансової інформації шляхом вивчення правдоподібних взаємозв'язків між фінансовими та нефінансовими даними. Аналітичні процедури включають також вивчення ідентифікованих відхилень та взаємозв'язків, що ідуть всупереч іншій відповідній інформації або значно відхиляються від прогнозованих сум [3].

Відповідно до МСА 520 «Аналітичні процедури» [3, с. 457] аналітичні процедури включають розгляд і порівняння фінансової інформації з:

- порівняльною інформацією за попередні періоди;
- очікуваними результатами, зокрема прогнозами та попередніми розрахунками аудитора;
- аналогічною інформацією для галузі, із середніми показниками у ній та іншими підприємствами подібного розміру.

Аудитор повинен застосовувати аналітичні процедури як процедури оцінки ризиків для отримання розуміння суб'єкта господарювання та його середовища та при загальній перевірці результатів наприкінці аудиту. Аналітичні процедури можна також застосовувати як процедури по суті.

Діапазон існуючих аналітичних процедур дуже широкий – від простого порівняння до складних математичних моделей з кількома змінними. В основі використання аналітичних процедур лежить припущення, що існує певний зв'язок між різними типами даних і цей зв'язок продовжуватиме існувати за інших рівних умов. Вибір аудитором процедур, методів та обсягу їх застосування є справою його професійного судження [1].

Сучасні умови розвитку аудиту вимагають використання комплексного підходу до розгляду процесу аудиту як сукупності взаємозв'язаних елементів (етапи аудиту, напрями робіт, процедури аудиту). При цьому початковою ланкою дослідження слід вважати аналітичні процедури. Аудитор не повинен виходити з того, що діяльність замовника аудиту, а отже і показники, що її характеризують, не можуть бути схильні до суттєвих змін, проте всі такі зміни повинні мати логічні і достатні пояснення. Важливо визначити, що є основою відхилень: обґрунтовані економічні процеси чи облікові помилки і викривлення. Застосування в аудиті аналітичних процедур покликане забезпечити виявлення областей потенційного ризику, що вимагають підвищеної уваги аудитора.

Класифікація аналітичних процедур аудиту є одним із ключових моментів теорії та практики аудиту на всіх етапах аудиторського процесу. Існуючі класифікації аналітичних процедур акцентують увагу на сутності процедур, але у відриві від поетапної аудиторської перевірки і відображають тільки окремі класифікаційні ознаки. У результаті не забезпечується комплексний розгляд питань.

Дослідження свідчить, що аудиторськими фірмами приділяється не достатньо

уваги збору попередньої інформації про діяльність суб'єкта господарювання. Суб'єкти аудиту отримують замовлення, не аналізуючи при цьому ні ділову репутацію менеджменту або власників, ні характер бізнесу, ні загальний фінансовий стан замовника аудиту. У результаті це призводить до зниження якості аудиторських перевірок та підвищення аудиторського ризику, оскільки відсутність вказаних даних не дозволяє суб'єкту аудиту оцінити достатню наявність власних трудових ресурсів, належного практичного досвіду роботи з підприємствами певних галузей. Це є результатом відсутності конкретних обґрунтованих практичних рекомендацій з цих питань.

Проведене дослідження дало можливість сформулювати для практики аудиту перелік аналітичних процедур за видовими ознаками в розрізі етапів здійснення аудиту: етап попереднього планування; етап планування; етап перевірки по суті; завершальний етап (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Перелік аналітичних процедур за етапами аудиту

Етапи аудиту	Види аналітичних процедур аудиту
I Етап попереднього планування	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз засновницьких документів і складу власників; - горизонтальний і вертикальний аналіз балансу та звіту про фінансові результати; - розрахунок і аналіз основних фінансових показників діяльності підприємства; - аналіз організаційної структури економічного суб'єкта; - внутрішньогалузевий аналіз; - порівняння фактичних видів діяльності з діяльністю за статутом; - аналіз облікової політики; - порівняння звітних показників з плановими даним
II Етап Планування	<ul style="list-style-type: none"> - горизонтальний і вертикальний аналіз балансу; - розрахунок і аналіз основних фінансових показників; - аналіз облікової політики; - звіряння статей балансу із залишками по головній книзі; - аналітичний огляд головної книги і реєстрів бухгалтерського обліку; - аналіз відхилень показників діяльності об'єкта перевірки
III Етап перевірки по суті	<ul style="list-style-type: none"> - перевірка послідовності застосування облікової політики від періоду до періоду щодо конкретних господарських операцій; - розрахунок та аналіз значень і тенденцій основних показників, що характеризують ті або інші сегменти фінансової звітності, з метою виявлення незвичайних відхилень; - перевірка правильності перенесення залишків за статтями фінансової звітності на початок поточного періоду з попереднього періоду, що здійснюється шляхом простого зіставлення цих показників у фінансовій звітності двох зазначених періодів; - зіставлення записів фінансової звітності, Головної книги і реєстрів бухгалтерського обліку з метою оцінки їх відповідності; - звіряння залишків і оборотів за рахунками звітного та попередніх періодів, виявлення суттєвих або несподіваних відхилень, аналіз їх причин; - аналіз звітних даних з даними відповідних кошторисів і планів; - аналітичний огляд записів Головної книги з метою виявлення нетипових бухгалтерських проведення, що підлягають детальному розгляду; - спеціальні аналітичні процедури за кожним сегментом фінансової звітності з метою отримання аудиторських доказів достовірності її показників
IV Етап завершальний	<ul style="list-style-type: none"> - аналітичний огляд аудиторської документації; - аналіз подій після звітної дати; - узагальнений аналіз відхилень і їх причин; - аналітичний огляд положень програм аудиту; - аналіз та оцінка достатності (кількісної та якісної) аудиторських доказів; - аналіз обґрунтованості висновків аудитора

Результати виконання аналітичних процедур повинні бути використані для отримання аудиторських доказів, необхідних при складанні аудиторських висновків, а також для підготовки письмової інформації аудитора керівництву економічного суб'єктів за результатами проведення аудиту [2, с. 154].

Результатом етапу формування висновків про застосування аналітичних процедур є аналітична записка. Структура аналітичної записки наступна:

- об'єкт аудиту, який вимагає застосування аналітичних процедур;
- мета й завдання, які стоять перед аудитором та вимагають застосування аналітичних показників;
- перелік показників, які розраховувалися;
- інформаційне забезпечення;
- початкові дані для розрахунку;
- висновки за проведеними розрахунками.

Отже, аналітичні процедури в аудиті дозволяють аудитору з'ясувати особливості діяльності суб'єкта господарювання – замовника аудиту, сфери потенційного ризику, аудиторський ризик та рівень суттєвості, виявити наявність перекручень у фінансовій звітності, проаналізувати фінансовий стан замовника та оцінити вірогідність його безперервної діяльності, визначити необхідність проведення додаткових аудиторських процедур та розробити рекомендації щодо покращення фінансового стану замовника, що є важливим в сучасних умовах розвитку економіки України.

Список використаних джерел

1. Бралатан В. П., Федоришина Л. І., Пльонсак О. Л. Застосування аналітичних процедур в аудиторській практиці. Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. 2010. Вип. 7(1). С. 176-181.
2. Жарылгасова Б. Т., Суглобон А. Е. Международные стандарты аудита : учебное пособие. 3-е изд., стер. Москва : КНОРУС, 2007. 400 с.
3. Міжнародний стандарт аудиту 520 «Аналітичні процедури» : видання 2013 року. URL : <http://www/apu.com.ua>.
4. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2013 р. частина 1 / Пер. з англ. КИЇВ : Міжнародна федерація бухгалтерів ; Аудиторська палата України, 2014, 978 с.
5. Рішення Аудиторської палати України від 18.04.2003 № 122 «Про порядок застосування в Україні стандартів аудиту та етики Міжнародної організації бухгалтерів» / Сайт АПУ. URL: <http://www/apu.com.ua>.
6. Сурніна, К.С Аналітичні процедури при аудиті власного капіталу підприємств хлібопекарної. Бухгалтерський облік і аудит: наук.-практ. журн. Київ : Преса України. 2012. № 5. С. 41-48.

Биба Валентина

аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Варченко О.М.

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КЛАСИФІКАЦІЇ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Значна кількість дрібних ферм у загальній популяції фермерських господарств є загальновизнаним феноменом більшості країн світу. Труднощі класифікації ферм пояснюються їх надзвичайним різноманіттям. Для того щоб виділити натуральні господарства в окрему категорію, яким притаманна специфічна економічна природа та цілеорієнтація, в статистиці ЄС введено поняття «сільськогосподарська активність» (agricultural activity), яке визначається «пороговим» рівнем виробництва (output threshold). При цьому єдиних показників при визначенні релевантних кордонів фермерської популяції в ЄС не існує, що пояснюється різноманіттям природно-географічних, історичних та економічних умов країн Європейського Співтовариства. Пороговий рівень сільськогосподарської активності, наприклад у Нідерландах, становить 3 га при виробництві пшениці або 1,6 га при вирощуванні цукрових буряків. Сільськогосподарська активність ферм, нижча цього порога, не відображається в статистичній інформації, а саме господарство не визнається виробником сільськогосподарської продукції. Однак необхідно враховувати, що обсяг виробленої продукції виключеними із спостережень малими фермами не повинен перевищувати 1 %, а, в деяких випадках – 2 % валового виробництва. Для того щоб відповідати цим умовам, кожна країна – учасниця ЄС самостійно визначає пороговий рівень сільськогосподарської активності. Так, в Угорщині в період її вступу до Європейського Союзу національна служба статистики змушена була використовувати як власні, так і міжнародні методики при формуванні первинного матеріалу об'єктів спостереження, для його гармонізації з європейською практикою [1].

Поняття «ферми» в статистиці Угорщини до 2012 р. включало комбінацію фізичних індикаторів при оцінці виробництва сільськогосподарської продукції. Проте з використанням методики ЄС на основі порогових значень вартості аграрної продукції в сільськогосподарському переписі 2012 р. фізичні показники для оцінки ферм змінилися незначно (табл. 1).

Ґрунтуючись на методиці Євростату, частка ферм в Угорщині, які виробляли продукцію для власних потреб, досягла 60%, близько 28% господарств виробляли продукцію як для реалізації на ринку, так і для власного споживання. Тільки 12% ферм реалізовували свою продукцію на відкритому ринку. Аналогічна структура сільського господарства властива всім країнам ЄС, що підтверджується даними регулярних Оглядів структури ферм (Farm Structure Survey-FSS), які готують національні служби статистики країн ЄС.

Вперше сільськогосподарський перепис у вигляді FSS у цілому по ЄС-27 був проведений в 2010 р. Поріг сільськогосподарської активності, за якого ферму включали у статистичний масив спостережень, становив не менше 1 га. Для деяких країн ЄС, таких як Чехія, Данія, Німеччина і Великобританія, як виняток поріг FSS-2010 було встановлено на рівні 5 га. При цьому господарства з дрібними земельними

ділянками враховувалися статистикою як «kitchen garden», тобто «городи», що пояснюється їх істотною роллю в житті сільського домогосподарства.

Таблиця 1

**Порогові значення показників сільськогосподарських переписів
за період 1972-2012 рр. в Угорщині**

Показник	Рік перепису				
	1972	1981	1991	1994	2012
Загальна площа ріллі, га	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15
Сади, виноградники, городи, га	0,08	0,08	0,08	0,08	0,05
Велика рогата худоба, гол.	1	1	1	1	1
Свині, гол.	1	1	1	1	1
Коні, гол.	1	1	1	1	1
Вівці, гол.	1	1	1	1	1
Птиця, гол.	50	50	50	50'	50
Бджоли (вулики), шт.	20	20	25	25	5
Кролі, гол.	20	20	25	25	25
Інші дрібні тварини, гол.	–	–	25	25	25

Джерело: [2].

Згідно з рекомендаціями Комісії з регулювання правил ЄС 1200/2009 від 30.11 2009 р., Євростат офіційно ввів у систему статистичного спостереження поняття «город» («kitchen garden»), що являє собою земельну ділянку, призначену для забезпечення потреб сім'ї і яка знаходиться поза основною площею сільськогосподарських угідь. Неважко помітити, що «kitchen garden» є аналогом присадибної ділянки ОСГ [3].

Сільськогосподарський перепис FSS 2010 охопив 12 млн ферм, які вели господарську діяльність у ЄС-27. Необхідно зазначити, що 49 % об'єктів спостереження мали менше 2 га сільськогосподарських земель, при цьому 325 тис. господарств, а це близько 3 % загальної кількості ферм, володіли земельними ділянками 100 га і більше. Дрібні ферми до 2 га займали тільки 2% загальної площі сільськогосподарських угідь ЄС-27, тоді як на ферми з ділянками 100 га і вище доводилося 50% всіх площ, що підтверджується і практикою використання земель сільськогосподарського призначення у Російській Федерації.

Таким чином, доходимо до висновку про доцільність уведення на законодавчому рівні критерія порогової сільськогосподарської активності, що дозволяє вивести особисті господарства з масиву традиційних сільгосптоваровиробників, що дасть можливість виключити розуміння ОСГ як форми масового малого підприємництва.

Список використаних джерел

1. Чорна, Ю. М. Особисті селянські господарства серед суб'єктів власності і господарювання в аграрній сфері економіки. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2009. № 3. С. 76-80.
2. Буздалов И. Н. Крупные и мелкие хозяйства агробизнеса: преимущества и устойчивость развития. URL: <http://www.viapi.ru/publication/e-biblio>
3. Eurostat Pocketbooks. Agriculture, fishery and forestry statistics. 2012 Edition. Luxemburg : Publications Office of the European Union, 2012.

Білик Юлія

асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК МЕХАНІЗМИ ДОСЯГНЕННЯ СИНЕРГЕТИКИ КОЛЕКТИВУ ПІДПРИЄМСТВА

В практичному менеджменті підприємств формуються управлінські механізми для досягнення позитивної синергетики колективу – показника спроможності організації реалізувати свої виробничі, економічні та соціальні цілі й завдання. Діалектична сутність синергетики криється в соціальній природі людини, організації як середовища її соціалізації, всебічного розвитку як особистості, набуття професійних, соціальних компетенцій.

Відомий радянський вчений, громадський діяч М.Амосов сформулював соціальний закон підвищення продуктивності праці в колективі під взаємним впливом працівників, а також внутріорганізаційної конкуренції. Існують й інші теоретичні та практичні тлумачення цього складного стану організації, що виникають і використовуються в природних, технічних та соціальних системах. Власне, поняття «синергетика» – міждисциплінарна наука, що займається вивченням процесів самоорганізації, виникнення, підтримки стійкості і розпаду систем різної природи. Синергетика має справу з явищами та процесами, в результаті яких в системі в цілому, можуть з'явитися властивості, якими не володіє жодна з частин. В теорії і практиці менеджменту, зокрема, в управлінні організаціями, персоналом, сутність синергетики розуміється як стан організації (колективу підприємства) при якому її потенціал (виробничий, продуктивний), перевищує потенціали її складових – професійних, інтелектуальних здатностей кожного з окремих членів колективу [1, с.78].

Безумовно, що менеджмент організацій ставить завдання досягати позитивного синергетичного ефекту, як фактору підвищення продуктивності та економічної ефективності підприємства. Вирішення цього завдання здійснюється багатьма методами, проте найбільш предметно цим займається кадровий менеджмент, управління персоналом, формування організаційних систем управління підприємством, організація і оплата праці, мотивація працівників тощо. Таким чином, досягнення позитивного синергетичного ефекту є багатоплановою задачею менеджменту організацій. Одним з дієвих методів ефективного управління сучасними організаційними системами, є використання в управлінні підприємствами методів самоменеджменту та самоуправління.

Фактори проявів самоменеджменту особистості та самоуправління колективу, в якому вона перебуває, існують в тісному взаємозв'язку і взаємообумовленості. Саме прояви особистісних якостей людини в процесі спільної діяльності й формують соціально-психологічне явище синергетики, що характеризується новими параметрами колективу як самодостатньої одиниці діяльності. Це ставить перед управлінською системою завдання, в першу чергу, враховувати фактор прояву феномену самоменеджменту, а також його наслідків – вияву як складової явища синергетики.

До управлінських заходів, які використовують значимі ознаки самоменеджменту працівників, належить віднести практику формування резерву кадрів на ключові посади. Дана система має рівневий характер і застосовується на різних рівнях організації. За нашими оцінками, така практика формує в колективі атмосферу здорової змагальності, напрацювання, крім формальних критеріїв оцінки якостей працівників й не формальні. Як правило, вони мають раціональний, об'єктивний характер, сформовані на основі відкритості, прозорості кадрової політики керівництва підприємством. В цьому простежуються причинно-наслідкові зв'язки між характером виробництва, специфікою персонального складу та якостей працівників, системою кадрового менеджменту та всіма ознаками продукування позитивної синергетики.

Стосовно особистісних аспектів феномену синергетики, яке доволі успішно використовується в управлінні підприємством є стиль керівництва, який повинен відповідати змісту методики кадрового менеджменту «вирощувати лідерів». Зрозуміло, що в практиці витримуються лише ключові положення методики (рис. 1).

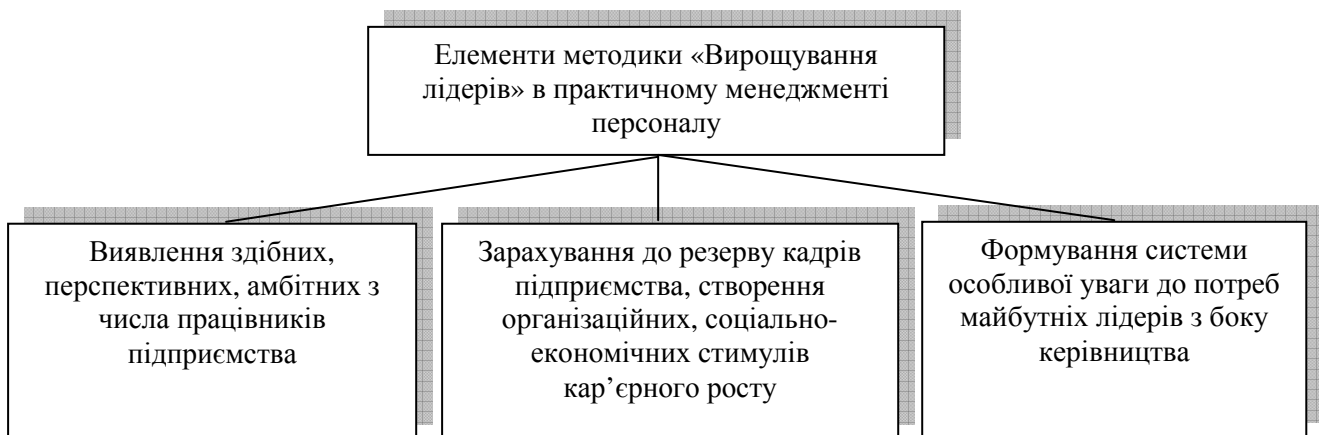

Рис. 1. Елементи методики «Вирощування лідерів» в системі кадрового менеджменту підприємства

Вважаємо, що феномен самоменеджменту стосується ціннісних орієнтацій, формування діяльної поведінки окремого суб'єкта, проте стимулювати дані процеси вдається шляхом прикладу самоорганізації та самоуправління в першу чергу керівників, які стають еталоном для підлеглих.

Керівництвом підприємствами в здійсненні кадрового менеджменту, певною мірою реалізує валеологічний та акмеологічний підходи в реалізації засад самоменеджменту працівників підприємства [2]. Здійснюється це наступним чином: категорія здоров'я людини розцінюється колективом та керівництвом сільгосппідприємства як одна з головних життєвих цінностей. З цією метою на підприємстві створюється і реалізується цільова програма по дотриманню вимог охорони праці. В системі заходів закладено вимоги існуючого законодавства, обмежень та штрафів, що накладаються на підприємство в разі порушення законодавства з охорони праці.

Іншим напрямком реалізації валеологічного підходу в реалізації самоменеджменту є використання соціальної інфраструктури, що створена на підприємстві для підтримання належної фізичної форми працівників. Керівництвом

культивує здоровий спосіб життя, створення умов для занять фізкультурою і спортом. Акмеологічний аспект в системі кадрового менеджменту підприємства окремо не виділений, а реалізується як загальна функція мотивації в управлінні. Керівництво стимулює прагнення працівників до успіху, самовдосконалення, формування професійних та особистісних компетенцій.

Менеджери враховують сучасну соціально-економічну ситуацію в країні, регіоні, що перетворило необхідність заробляти кошти в головний фактор існування. Водночас, менеджери, особливо нової генерації, розцінюють акмеологічний аспект самоменеджменту як головний, навіть порівняно з валеологічним. Очевидно, це є наслідком проявів геронтологічної психології, особливостей віку.

Підсумовуючи особистісний зміст категорії самоменеджменту, належить констатувати, що окремо даний аспект не виділяється в діяльності сучасних господарюючих суб'єктів, а реалізується як окремі включення в практику управління підприємством, кадрового менеджменту, особливостей стилю діяльності керівників. Водночас, цілісної системи розвитку самоменеджменту працівників та самоуправління виробничих підрозділів підприємства, ще не сформовано, більшість методик, що використовуються в управлінні самоменеджментом працівників та самоуправлінням підрозділів, мають праксеологічну основу.

Список використаних джерел

1. Карпичев, В. С. Организация и самоорганизация социальных систем: Словарь. Москва: Издательство РАГС, 2001. 126 с.
2. Лукашевич, М. П. Теория и практика самоменеджмента : учебн. пособие. Київ : МАУП 2002. 360 с.
3. Сучасні концепції менеджменту : навч. посібн. ; За ред. Л. І. Федулової. Київ : Центр учбов. літератур, 2007. 536 с.

Богачик Павло

аспірант

Науковий керівник: д. е. н., професор Шкільний О.О.

Уманський національний університет садівництва

м. Умань

МУЛЬТИСТРАТЕГІЇ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах економічної нестабільності перед великими аграрними підприємствами виникає завдання не лише вистояти, а й знизити рівень економічних ризиків та забезпечити подальше економічне зростання. У даних умовах ключовим фактором успішності є вибір конкурентної стратегії. Для найбільш впливових та економічно сильних великих аграрних підприємств найбільш конкурентними є мультистратегії, в основі яких є стратегія диверсифікації.

Один із найбільш ефективних підприємств на українському аграрному ринку є ПАТ «Миронівський хлібопродукт». Це підприємство активно використовує

стратегію лідерства за витратами, що дозволяє отримувати продукцію птахівництва за рівнем собівартості, що є одним із найнижчих у галузі. Також підприємство використовує стратегію нарощування обсягу експортного продажу (стратегію зростання), що дозволяє підвищувати ефективність збутової діяльності. Наступною стратегією, яку активно використовує аграрне підприємство, є стратегія диверсифікації ринків збуту та географічної диверсифікації, а також диверсифікації виробництва продукції. Це дозволяє отримувати нові можливості для бізнесу в країнах Близького Сходу, ЄС та Африки за рахунок нарощування обсягів експорту м'яса птиці в цих регіонах.

Для більш детального аналізу розглянемо показники збуту продукції ПАТ «Миронівський хлібопродукт» (табл. 1).

Таблиця 1

Показники збуту ПАТ «Миронівський хлібопродукт», т [1]

Показники	IV квартал 2015 р.	IV квартал 2016 р.	2015 р.	2016 р.
Обсяг продажу м'яса курей третім особам	129610	142580	537290	575740
Обсяг продажу продуктів м'ясопереробки третім особам	8900	10225	29845	38780
Обсяг експорту соняшникової олії	69035	88200	286745	342240
Обсяг експорту соєвої олії	3710	9810	13950	34150

На основі аналізу даних таблиці 1 можна відзначити зростання обсягів продажів курятини третім особам у 2016 році на 6,1 % у порівнянні з 2015 роком, а обсягу продажів продуктів м'ясопереробки третім особам – на 29,9 %. Також для накопичення валютних надходжень та хеджування ризиків, які пов'язані із нестабільністю національної валюти, підприємство активно експортує соєву та соняшкову олію. Обсяги експорту соняшникової олії у 2016 році у порівнянні з 2015 роком зросли на 19,4 %.

Варто зауважити, що основним напрямом діяльності ПАТ «Миронівський хлібопродукт» є виробництво та реалізація курятини з переважною орієнтацією на її експорт (табл. 2).

Таблиця 2

**Показники експорту м'яса птиці ПАТ «Миронівський хлібопродукт»
та підприємствами АПК України у 2015-2016 рр., т [1; 2]**

Показник	2015 р.	2016 р.
Розмір експорту курятини ПАТ «Миронівський хлібопродукт»	132080,0	193680,0
Загальний експорт курятини українськими підприємствами	161284,3	240163,2

Провівши аналіз даних таблиці 2, слід відзначити, що зростання обсягу експорту курятини у 2016 році у порівнянні з 2015 роком відбулось на 46,6 %, однак питома вага експорту курятини ПАТ «Миронівський хлібопродукт» у загальному експорті даної продукції зменшилась на 1,2 % у 2016 році у порівнянні з 2015 роком.

Зростання валютних надходжень ПАТ «Миронівський хлібопродукт» забезпечується завдяки експорту олії соняшникової, що становить 7,1 % від

загального експорту вказаної продукції українськими підприємствами АПК.

Диверсифікація підприємницької діяльності цього підприємства дозволяє йому ефективно працювати на внутрішньому та зовнішньому ринках навіть упродовж економічно нестабільних періодів.

Також досить сильним підприємством на аграрному ринку є компанія «Кернел». Виробничі можливості підприємства дозволяють переробляти 3 млн т насіння соняшника й отримувати 1,3 млн. т олії та 1,2 млн. т шроту соняшникового. Щорічно компанія «Кернел» постачає близько 5 млн. т кукурудзи, пшениці, ячменю, сої та рапсу. Питома вага експорту зернових даною компанією із України становить близько 10 %, а з РФ – близько 4 %.

Однак варто відмітити, що продажі олії соняшникової у 2015-2016 МР знизились у порівнянні з попереднім періодом на 4,5 %. Також знизився показник ефективності ЕВІТДА з 18 % до 11 % [3]. Проте за рахунок диверсифікації напрямків діяльності даній компанії вдається утримувати сильні позиції на ринку.

На основі вивчення діяльності двох провідних компаній українського аграрного ринку ПАТ «Миронівський хлібопродукт» та «Kernel Holding S.A.» пропонується використовувати мультистратегії, які поєднують кілька основних стратегій та дозволяють здійснювати активну конкурентну боротьбу з підприємствами-конкурентами, які працюють у різних сегментах агроринку. Варто зауважити, що використання мультистратей дозволяє паралельно досягати кількох цілей, здійснювати хеджування валютних ризиків і знижувати вплив знецінення національної валюти на виробничу та збутову діяльність підприємств (рис. 1).

Для великих сільськогосподарських підприємств використання стратегії диверсифікації є пріоритетним у загальній мультистратегії, тому що саме використання даної стратегії дозволить акумулювати кошти у найбільш прибуткових сферах діяльності підприємства та стимулювати проблемні напрями діяльності для досягнення рівномірного розвитку усіх структурних підрозділів підприємства.

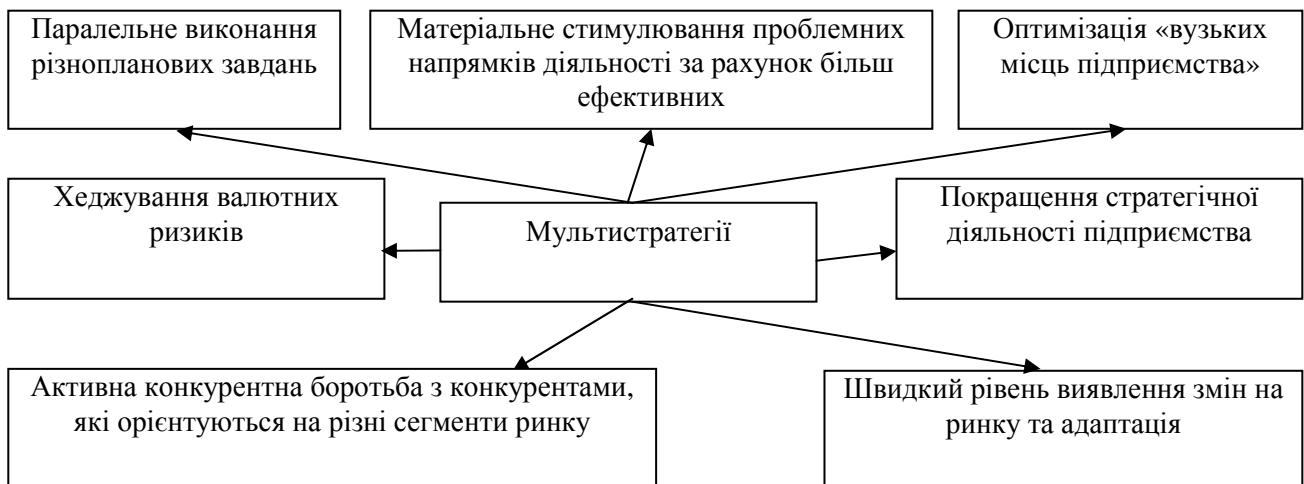

Рис. 1. Переваги мультистратегій при здійсненні конкурентної боротьби

Також за рахунок використання мультистратегії сільськогосподарські підприємства можуть більш активно досліджувати ринок, виявляти зміни та адаптуватися до них, що в даних ринкових умовах є дуже важливим завданням.

Отже, зростання рівня конкурентної боротьби на вітчизняному та міжнародному аграрних ринках зумовлює необхідність диверсифікації збутової діяльності. Саме тому сільськогосподарським підприємствам необхідно використовувати певну сукупність стратегій (мультистратегії) для підвищення конкурентоспроможності та вирішення сукупності проблем, які зумовлені впливом чинників ризику.

Список використаних джерел

1. ПАТ «Миронівський хлібопродукт» : офіційний сайт. URL : <https://www.mhp.com.ua/uk/home>.
2. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Компанія «Кернел». URL : <http://www.kernel.ua/ru>.

Богачик Сергій
керівник Кам'янець-Подільської філії ТОВ СП «Нібулон»
аспірант
Науковий керівник: к.е.н., доцент Волощук Ю.О.
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ІННОВАЦІЯ ЯК КАТЕГОРІЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Основною категорією науково-технічного прогресу виступають, безсумнівно, інновації. Вони здатні забезпечити якісні трансформації та перетворення функціонального, управлінського, технологічного, а також виробничого характеру і цим самим позитивним чином впливати і на окремі підприємства і на економіку країни в цілому.

Засновник теорії інновацій Й.Шумпетер в своїх працях трактує інновацію як комбінування та конструювання нових способів виробництва та продуктів, а також, з огляду на її філософський зміст – як «...функцію розвитку культури як сукупності життєдіяльності людини». Шумпетер уперше ввів науковий термін «інновація», що дослівно означає «втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу». Він робить акцент саме на процесі, функції, а не на продукті чи товарі [1, с. 169].

Твісс, підключаючи до відомих понять ще й знання, зазначає в своїх дослідженнях, що інновація – це перетворення певних новітніх знань, передових нових ідей та різних винаходів в нововведення, що може змінити наше суспільство [2].

Про інновацію як про перетворення наукового знання в продукт говорить і С. Парсаданян, він зауважує, що система методів, заходів, процедур, що трансформують наукові знання на товар, який буде задовольняти потреби підприємств, а також, в подальшому, і сферу споживання – і є інновація [3].

Саме на формуванні нових знань акцентує увагу при дослідженні інновацій Л. Мельник. Вважає, що інновація – це сукупність етапів з формування нових знань про предмет або явище та їх застосування на практиці з метою збільшення обсягу та

диверсифікації джерел отримання прибутку, зниження рівня витрат та ін., що супроводжується певними витратами праці, коштів і часу [4].

Інновацію як сукупність інтелектуальної праці досліджує і К. Янковский і вона передбачає введення нових характеристик в техніку, нових якісних параметрів готового продукту споживання, а також нових технологій, спрямованих на задоволення суспільних та особистих потреб [5].

Інновація – це спосіб організації комплексу взаємопов'язаних між собою напрямів наукової, технологічної, організаційної, фінансової і комерційної діяльності, який спрямований на створення і впровадження на ринку нового або удосконаленого продукту, створення нового або удосконаленого технологічного процесу, використання в практичній діяльності нової або удосконаленої організаційно – економічної форми для забезпечення прибуткової роботи підприємця, забезпечення його конкурентоздатності та досягнення визначеної мети. Це широке тлумачення інновації приводить в своїх роботах Федулова І. [6].

Після широкого використання у виробництві інноваційна продукція переходить у категорію «досягнення науково-технологічного процесу», і окупивши всі витрати вона починає набувати широкого застосування [7, с. 87].

Балабанов І. Т. зауважує на продукті, а не на процесі і формулює таке твердження: «Інноваційна діяльність суб'єкта економіки, яка представляє собою цілеспрямований ланцюг подій по ініціації інновацій, розробці нових продуктів та операцій, їхній реалізації на ринку та подальшій дифузії» [8].

Проте значна частина вчених звертає основну увагу не на продукт, а саме на процес нововведення, комплекс дій, що йому передують. Так, Чухрай Б. Н. та Р. Патор вважають комплекс пов'язаних між собою дій, які ведуть до виникнення наукових ідей та перетворення їх у матеріальні засоби, що надаються до практичного використання. ІІ – процес створення, освоєння і поширення тих техніко-економічних ідей, практичне застосування яких призводить до отримання певного суспільно-економічного ефекту інновацією [9]; Харів П. – сукупністю комплексних, постійно здійснюваних у просторі та часі, прогресивних, науково-технічних, організаційних і соціально-економічних змін, що ведуть до підвищення ефективності суспільного виробництва та вирішення соціальних спрямованих на розвиток [10].

Прискорення розвитку національної економіки можливе шляхом інтенсифікації інвестиційно-інноваційної діяльності, спрямованої на проведення модернізації виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників на внутрішньому і зовнішньому ринках, зменшення вразливості економіки України від зовнішніх негативних чинників [11].

Отже, можна зауважити що під терміном «інновація» деякі дослідники розуміють об'єкти впровадження, продукти, товари, винаходи, в цей же час інші – визначають його як процес, що призводить до виникнення нового.

Підсумовуючи, відмітимо, що інновація – це щось нове, нова зміна, що впроваджується з метою покращення всіх виробничих етапів для підвищення економічної ефективності виробництва.

Список використаних джерел

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала и цикла конъюнктуры): Пер. с нем. / Й. Шумпетер. Москва : Прогресс, 1982, 398 с.

2. Твисс, Б. Управление научно-техническими нововведениями / Сокр. пер. с англ. Москва : Экономика, 1989. 271 с.
3. Парсаданян, С. А. Инновационная деятельность: организация, технологии, проектирование / С. А. Парсаданян, В. К. Потёмкин. СПб. : ИРЭРАН, 2001. 107 с.
4. Мельник, Л. І. Управління інноваційними процесами машинобудівних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Л. І. Мельник ; НУ «Львівська політехніка». Львів, 2007. 22 с
5. Янковский, К. П. Введение в инновационное предпринимательство / К. П. Янковский. СПб. : Питер, 2004. 189 с.
6. Федулова, І. В. Управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств хлібопекарської галузі : автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (харчова промисловість)» / І. В. Федулова ; Нац. ун-т харч.техн. Київ, 2009. 35 с.
7. Лайко, П. А. Удосконалення інноваційної діяльності в АПК вимоги часу / [П. А. Лайко, М. Ф. Бабієнко, П. М. Музика, Є. А. Бузовський, О. І. Гойчук, М. М. Куласць]. Економіка АПК. 2007. № 12. С. 85-91.
8. Балабанов, И. Т. Инновационный менеджмент. СПб. : Питер, 2000.
9. Чухрай, Н. Інновації та логістика товарів : монографія / Н. Чухрай, Р. Патора. Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2001. 264 с.
10. Харів, П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. Тернопіль : Економічна думка, 2003. 325 с.
11. Волощук, К. Б. Механізми інноваційно-інвестиційного розвитку агропромислових підприємств : монографія. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2011. 319 с.

Борковська Валентина

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕНДЕРНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ М'ЯСОПРОДУКЦІЇ

Тендерні закупівлі м'ясопродукції державними установами в Україні регламентуються Законом України «Про публічні закупівлі» із змінами та доповненнями № 1761-VIII від 17.11.2016 р. [2].

Цей закон установлює правові та економічні засади здійснення закупівель товарів (в тому числі «М'ясопродукції» код ДК 021:2015–15130000-8) для забезпечення потреб держави та територіальної громади (в тому числі державних навчальних закладів). Його метою є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції.

За результатами аналізу відкритих тендерних торгів Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою досліджено порядок формування тендерної пропозиції та участі м'ясопереробних підприємств України у відкритому редукованому режимі он-лайн.

Першим кроком для участі у відкритих торгах є правильна та своєчасна підготовка відповідних тендерних документів, оплата необхідних внесків учасників із

відповідним відображенням здійснених господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку.

Щодо тендерної документації для процедури «Відкриті торги», то вона містить загальні положення, порядок унесення змін та надання роз'яснень до тендерної документації, інструкції з підготовки тендерної документації, подання та розкриття тендерних пропозицій, оцінка тендерної пропозиції, результати торгів і укладання договору про закупівлю, а також додатки (форма тендерної пропозиції, технічне завдання, шаблон договору про постачання товару, специфікація до договору на закупівлю).

За результатами дослідження проведених тендерних торгів встановлено, що основним постачальником м'ясопродукції державним установам у м. Кам'янець-Подільський впродовж останніх п'ять років виступало товариство з обмеженою відповідальністю «Кам'янець-Подільський птахокомбінат», що обумовлювалось найнижчою ціною пропозицією, найвищою якістю продуктів, професійним обладнанням, кваліфікованим персоналом та оперативним постачанням продукції на спеціалізованому транспорті у межах міста [1].

Проте, вже на початку 2017 року, на відкритих тендерних торгах 25 січня, за результатами проведеного електронного аукціону, найбільш економічно вигідним було визнане тендерне обґрунтування фізичної особи підприємця проти інших заявлених учасників-товариств, з великим досвідом роботи на ринку м'ясопродукції та виконанням аналогічних договорів по державних закупівлях.

Головним критерієм відбору послужила найнижча цінова пропозиція підприємця, який незабезпечений постійним кваліфікованим персоналом та професійним обладнанням. При цьому, варто зауважити, що оцінка тендерних пропозицій проводилася автоматично (відповідно до ч.1 ст. 28 ЗУ «Про публічні закупівлі») електронною системою закупівель на основі критеріїв і методики оцінки, зазначених замовником у тендерній документації, та шляхом застосування електронного аукціону [2].

Наразі, уповноваженій особі по розгляду тендерних пропозицій надіслана колективна скарга, щодо необґрунтованості прийняття рішення, в якому нівелюється досвід та бездоганна репутація сертифікованих товаровиробників проти дрібних підприємців, участь яких у редукції є ситуативною.

За період розгляду скарги, військовий лицей м. Кам'янець-Подільський, з метою забезпечення повноцінного харчування учнів, продовжує постачання м'ясопродукції основного виробника регіону ТзОВ «Кам'янець-Подільський птахокомбінат», шляхом укладання окремих угод.

В бухгалтерському обліку накопичена дебіторська заборгованість в результаті реалізації ковбасних виробів відображаються на окремому аналітичному рахунку робочого плану бухгалтерських рахунків товариства 3611 «Розрахунки з вітчизняними покупцями по тендерних торгах», що сприяє оперативності проведення взаєморозрахунків із державною установою, з метою забезпечення ритмічних поставок якісної м'ясопродукції.

Список використаних джерел

1. Борковська В. В. Облік і контроль за центрами відповідальності м'ясопереробного підприємства. *Інноваційна економіка*. 2015. Вип. 59. С.283-289
2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII URL : <http://zakon.rada.kiev.ua> (дата звернення 28.02.2017).

Бруханський Руслан
д.е.н., доцент, завідувач кафедри
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПАРАМЕТРІВ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проведений моніторинг стану інформаційного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств України дозволив виявити проблеми у системі управління підприємницькою діяльністю, пов'язані, насамперед, із недостатністю інформації стратегічного змісту, яка характеризує бізнес-процеси, фінансово-економічні параметри діяльності, темпи розвитку підприємства, рівень конкуренції, ймовірні загрози і ризики бізнесу. Основною причиною існування такої ситуації є дилема суперечливості інтересів щодо необхідності побудови стратегічно орієнтованої моделі управління.

Система обліково-аналітичного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств, на відміну від реалізованої на сьогодні традиційної моделі обліку, повинна, крім інформації про внутрішнє середовище підприємства, забезпечувати надання інформації й про зовнішнє середовище підприємства. Генерування цієї вимоги пов'язано з тим, що в сучасних мінливих умовах господарювання традиційні системи збору й обробки облікової інформації є непристосованими до відстеження кризових тенденцій бізнесу, вони переважно зорієнтовані на стабільні зовнішні умови діяльності.

Залежно від виявлених змін зовнішнього бізнес-середовища підприємство має забезпечити адекватне реагування на них. Несвоечасність або відсутність адаптивних дій спричинятиме виникнення проблем у діяльності підприємства, збільшуватиме бізнес-ризик і посилюватиме загрозу банкрутства (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка наслідків реагування підприємства (його відсутності) на зміну зовнішнього бізнес-середовища

Основними причинами виникнення кризових ситуацій в аграрному бізнесі, пов'язаних з відсутністю або недосконалістю існуючої на підприємстві системи стратегічного менеджменту, є: 1) відсутність обґрунтованої стратегії розвитку підприємства на тривалу перспективу; 2) неадекватність обраної стратегії сучасним параметрам економіки; 3) тривале застосування стратегії розвитку підприємства без врахування змін зовнішнього бізнес-середовища; 4) розбіжність стратегічної мети і поточних цілей діяльності; 5) факт відсутності коригування стратегічної мети залежно від результатів поточної діяльності підприємства; 6) негативний вплив зовнішніх факторів бізнес-середовища, незалежних від підприємства; 7) вплив необґрунтованого моніторингу ризиків і загроз; 8) відсутність у підприємства можливостей своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища; 9) неефективне управління внутрішніми факторами розвитку сільськогосподарських підприємств внаслідок неадекватності стратегічної мети.

Стратегічним пріоритетом діяльності сільськогосподарського підприємства є максимально ефективно використання ресурсів у поєднанні з новітніми інноваційними технологіями виробництва продукції за умов дотримання екологічних стандартів. Управлінські аспекти забезпечення ефективності діяльності визначатимуться обґрунтованістю рішень оперативного й стратегічного змісту, які відповідно залежатимуть від достовірності й адекватності вхідних інформаційних потоків, формування яких значною мірою відбувається у системі бухгалтерського обліку підприємства.

На нашу думку, основними параметрами успішної реалізації обліково-аналітичного забезпечення системи стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств України є: 1) інформація управлінського та фінансового обліку повинна застосовуватись як основна інформаційна база прийняття і виконання стратегічних рішень. При визнанні доцільності та практичному використанні підприємством методології стратегічного менеджменту облікова система має забезпечити інформацією не лише процес стратегічного планування діяльності, а й поточний моніторинг підконтрольних показників, встановлення причин їх відхилень, пошук альтернатив, адаптацію стратегічного розвитку підприємства відповідно до змін бізнес-середовища; 2) з метою забезпечення максимального ефекту від реалізації стратегічних цілей підприємства облікову інформацію необхідно відображати в адекватній формі, яка гарантуватиме детальне відстеження і поетапний моніторинг досягнення мети; 3) обліково-інформаційна база стратегічного менеджменту підприємства має містити не лише фінансові показники діяльності, а й спектр усіх можливих даних, які прямо чи опосередковано можуть впливати на досягнення кінцевого результату; 4) для формування якісних показників обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту доцільно надавати інформаційному масиву чітко структуровану форму з метою уникнення хаотичного набору певних даних, які потребують подальшої обробки і систематизації; 5) при визначенні формату і параметрів обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарського підприємства необхідно уникати «інформаційних прогалин» трансляції облікових даних, що стосуються як обсягу і якості інформації, так і каналів її передачі; 6) модель обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту підприємства має надавати необхідну інформацію в оптимальній формі з високим ступенем сприйняття як обліковими, так і

необліковими працівниками; 7) оскільки більшість стратегічних рішень є неординарними й унікальними за своєю сутністю, бухгалтерська служба підприємства має формувати інформаційні потоки, орієнтуючись безпосередньо на специфіку конкретної ситуації та ступінь її пріоритетності; 8) з метою оптимізації обліково-аналітичного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарського підприємства та забезпечення максимальної оперативності прийняття рішень доцільно попередньо розмежувати найбільш типові рішення з поділом їх на декілька груп і закріпленням основних інформаційних запитів; 9) система обліково-аналітичного забезпечення стратегічного менеджменту підприємства має бути максимально еластичною до змін як внутрішнього, так і зовнішнього бізнес-середовища сільськогосподарських підприємств; 10) обліково-аналітичний супровід стратегічного менеджменту, крім надання вихідної інформації для прийняття рішень, має оперувати набором стратегічних фінансових показників, які забезпечуватимуть процес відстеження ефективності та ступеня досягнення стратегічних цілей, формулювання та реалізації стратегій підприємства; 11) моніторинг ретроспектив прийняття управлінських рішень стратегічного характеру і ступеня досягнення визначених цілей поступово має формувати інформаційну базу для передбачення і попередження можливих загроз діяльності сільськогосподарських підприємств.

Імплементация окреслених параметрів дозволить створити ефективні передумови для розробки системи обліково-аналітичного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств України, забезпечуючи адаптивне удосконалення системи бухгалтерського обліку та економічного аналізу як елементів інформаційного забезпечення процесу прийняття стратегічних управлінських рішень.

Будняк Любов

к.е.н., доцент

Добровольська Елла

к.е.н., доцент

Вольська Ангелія

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ В КОНТЕКСТІ АНАЛІЗУ ПРИБУТКОВОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА: ІСТОРИЧНИЙ І МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТИ

В даний час аналітики усіх рівнів все більшого значення надають управлінню вартістю підприємства. Дане питання включає чітке визначення критеріїв успішності управління собівартістю і фінансовими результатами. Визначити такі критерії можливо оцінивши ступінь впливу кожного фактору на кінцевий результат. Це можливо зробити в контексті факторного аналізу. Останній представляє собою багатомірний статистичний метод, який застосовується для вивчення взаємозв'язків

між значеннями змінних.

Факторний аналіз виник і використовувався не лише при проведенні наукових досліджень економічного спрямування. Його історія починається з дослідження індивідуальних відмінностей у психології. Англійським психологом і антропологом, засновником евгеніки Гальтоном Ф., на базі вище зазначених досліджень запропоновано основні ідеї факторного аналізу. Поряд з цим розробкою і впровадженням факторного аналізу в психології займалися такі вчені як: Ч. Спірмена, Терстоун Л. і Кеттел Р. Широко використовував в психології напрацювання по факторному аналізу, з метою розробки психологічної теорії особистості, англійський психолог Айзенком Г.

Математик і філософ Пірсон К., англієць за походженням, також був причетний до факторного аналізу. Він розробив сучасний варіант методу головних компонентів і, тим самим, значною мірою розвинув ідеї Ф. Гальтона та американського математика Хотеллінга Г.

Грунтуючись на математиці факторний аналіз розроблявся Хотеллінгом, Харманом, Кайзером, Терстоуном, Такером та іншими. Сьогодні факторний аналіз включений в усі пакети статистичної обробки даних – R, SAS, SPSS, Statistica тощо [1]. Але постійно потребують оновлення і вдосконалення методичні аспекти його застосування та фактори, на базі яких проводиться факторний аналіз.

Факторний аналіз прибутковості більшість аналітиків пропонують проводити через зовнішні і внутрішні фактори. Причому останні прив'язують до резервів збільшення обсягів виробництва і реалізації, зниження собівартості продукції, зростання прибутку. Виходячи із цього формують напрями пошуку резервів збільшення прибутку і відповідно до них класифікують фактори.

Класифікація факторів виглядає як правило так. Внутрішні фактори поділяються на виробничі і позавиробничі. Виробничі фактори характеризують наявність і використання засобів і предметів праці, трудових і фінансових ресурсів і, в свою чергу, поділяються на екстенсивні та інтенсивні. Екстенсивні фактори впливають на процес одержання прибутку через кількісні зміни: обсягу засобів і предметів праці, фінансових ресурсів, часу роботи обладнання, чисельності персоналу, фонду робочого часу тощо.

Інтенсивні фактори впливають на процес отримання прибутку через «якісні» зміни: підвищення продуктивності обладнання і його якості, застосування прогресивних видів матеріалів і удосконалення технології їх обробки, прискорення обертання оборотних засобів, підвищення кваліфікації і продуктивності праці персоналу, зниження матеріалоємності продукції, удосконалення організації праці і більш ефективного використання фінансових ресурсів тощо.

До позавиробничих факторів належать, наприклад, постачальницько-збутова і природоохоронна діяльність, соціальні умови праці і побуту тощо.

До зовнішніх факторів відносяться природні умови, державне регулювання цін, тарифів, відсотків, податкових ставок і пільг, штрафних санкцій та інше. Ці фактори не залежать від діяльності підприємств, але можуть спричиняти значний вплив на величину прибутку.

Крім вище зазначеної класифікації пропонується у багатьох літературних джерелах класифікація факторів за певними класифікаційними ознаками [2; 3] Причому вона може бути використана не лише для факторного аналізу прибутку.

Нами запропоновано підхід щодо аналізу формування прибутку, який дозволить відокремити вирішальні фактори формування фінансових результатів і зекономити час на вивчення причин зміни чистого фінансового результату, що отримує підприємство. Для цього групуємо фактори за трьома напрямками надходження коштів. До першої групи відносимо фактори пов'язані із операційною діяльністю, до другої – із інвестиційною, а до третьої – з фінансовою. Причому кожному із вище зазначених груп факторів можливо розглядати в контексті аналізу факторів зовнішнього і внутрішнього підпорядкування.

В розрізі запропонованих груп вивчаємо дію таких факторів: по першій групі (фактори операційної діяльності) досліджуємо надходження від: реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); повернення податків і зборів (у тому числі податку на додану вартість); цільового фінансування; отримання субсидій, дотацій; покупців і замовників авансів; повернення авансів; відсотків за залишками коштів на поточних рахунках; неустойки (штрафів, пені) від боржників; повернення позик фінансовими установами; інші надходження.

По другій – (фактори інвестиційної діяльності) надходження від: реалізації фінансових інвестицій та необоротних активів; отриманих відсотків і дивідендів; деривативів; погашених позик; вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці; інші надходження.

По третій – (фактори фінансової діяльності) надходження від: власного капіталу; отримання позик; продажу частки в дочірньому підприємстві; інші надходження.

В дослідному Сільськогосподарському виробничому кооперативі «Летава» Чемеровецького району Хмельницької області вивченню підлягають лише фактори першої групи, тому що загальна сума надходжень звітного року тут становила 56315 тис. грн., з них на надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і цільове фінансування припадало, відповідно, 55076 та 104 тис. грн.

Базисного року, крім вище зазначених, спостерігаємо надходження від повернення авансів від покупців і замовників та повернення інших авансів. Ці надходження також стосуються операційної діяльності. [4]

Застосувавши такий підхід до аналізу прибутку ми зможемо відокремити вирішальні фактори формування фінансових результатів і зекономити час на вивчення причин зміни чистого фінансового результату, що отримує підприємство.

Список використаних джерел

1. Економічний аналіз. Поняття і класифікація факторів. URL: <http://megos.org.ua/ekonomicznyj%20analiz.1.5.html>
2. Савицкая, Г. В. Анализ хозяйственной деятельности. Минмк : Новое знание, 2002. 704 с.
3. Яцків, М. І. Теорія економічного аналізу : підручник для студентів ВНЗ. Львів : Світ, 1993. 216 с.
4. Річні звіти СВК «Летава» Чемеровецького району Хмельницької області за 2013-2015 роки.

Волкова Екатерина

к.э.н., доцент

УО «Могилевский государственный университет продовольствия»
г. Могилев, Республика Беларусь

ПОВЫШЕНИЕ ЭКСПОРТНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ АПК РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Экспорт продукции определяется с учетом динамики развития мировой экономики и стран основных торговых партнеров Беларуси, тенденций на мировых товарных рынках, имеющихся производственных возможностей. Необходима разработка комплекса мер и механизмов по обеспечению устойчивых темпов роста экспорта товаров и услуг, закреплению позиций белорусских экспортеров и инвесторов на традиционных рынках, освоению новых рынков сбыта, в том числе путем устранения барьеров для расширения присутствия белорусских компаний на мировых рынках, обеспечения системной комплексной поддержки экспортной деятельности, активизации работы по интеграции национальных предприятий в глобальные производственно-сбытовые цепочки ТНК, вступления Беларуси в ВТО [1].

При разработке перспективных направлений развития перерабатывающих предприятий АПК на рынке следует учитывать их специфику [1], а также особенности:

– характер производимой продукции – продовольствие, которое относится к особой группе продукции, характеризующейся повсеместным потреблением, вне зависимости от характеристики рынка; отсутствием аналогов и заменителей; изменением структуры потребления товаров в зависимости от уровня дохода (переход на более качественные и дорогие продукты питания при росте доходов); неэластичностью спроса на продукты питания, от цен и динамики дохода населения;

– особенности технологического процесса. Технология является важным фактором, влияющим на формирование и эффективное использование экономического потенциала предприятий. В зависимости от особенностей технологии и оснащения оборудованием перерабатывающих предприятий АПК, выделены две группы производств: в одной преобладает биохимическая, микробиологическая обработка предмета труда, что обуславливает аппаратное оформление технологических схем (крахмальная, пивоваренная и др.), в другой преобладают методы обработки сырья, которые требуют по технологии преимущественно применения машин и механизмов (хлебопекарная, кондитерская и др.). Однако в целом для технологии перерабатывающих предприятий АПК характерно преобладание химических или химико-механических методов обработки сырья. На современном этапе производство пищевых продуктов будет развиваться на основе технического переоснащения и повышения глубины переработки сельскохозяйственного сырья. В этой связи исследование и совершенствование технологических процессов на предприятиях помогает выяснить их значимость для повышения эффективности производства и, соответствующим образом, формировать ресурсный элемент экономического потенциала перерабатывающих предприятий АПК;

– отраслевая специфика расчета цен на продукцию. На перерабатывающих предприятиях АПК имеет место значительная дифференциация технологических процессов, что, соответственно, отражается при формировании цен на готовую продукцию. На развитие экономического потенциала оказывает воздействие ценообразование, которое учитывает следующие факторы: формируемые предприятием (ценообразование в зависимости от жизненного цикла, позиционирования товаров, эксплуатируемых торговых марок); формируемые потребителем (требования потребителей с учетом полезности товаров, условия каналов распределения); регулируемые государством на некоторые продовольственные товары, так как они важны для социальной защищенности малообеспеченных групп населения. Данное обстоятельство влияет на объем, ассортимент выпускаемой продукции и оценку эффективности использования экономического потенциала предприятий. В данном случае, речь идет не только об экономической, но и социально-экономической ответственности и эффективности перерабатывающих предприятий АПК;

– наличие соответствующей инфраструктуры. На предприятиях перерабатывающей промышленности производится продукция, как скоропортящаяся, так и транспортабельная, имеющая различные сроки хранения, что, соответственно, отражается на особенностях ее транспортировки и реализации.

На современном этапе одним из приоритетов повышения устойчивости и эффективности функционирования перерабатывающих предприятий АПК является освоение новых рынков сбыта продукции. Учитывая, что объемы производства продукции перерабатывающих предприятий страны и области превышают потребности внутреннего рынка, часть продукции реализуется на внешних рынках. Поэтому нами исследован экспортный потенциал – как совокупность максимальных возможностей и ресурсов для производства и сбыта конкурентоспособной продукции на внешних рынках.

Возможности увеличения экспортного потенциала перерабатывающих предприятий АПК необходимо исследовать с позиции комплекса как внутренних, так и внешних факторов [3].

Внешние факторы связаны с закономерностями развития национальной социально-экономической системы, тенденциями развития внутренних и внешних рынков сбыта, поведением населения. К ним следует отнести:

– нормативно-правовые условия, регулирующие ведение хозяйственной деятельности (защита прав потребителей, антимонопольное регулирование, стандартизация и сертификация продукции); законодательная база, направленная на стимулирование экспорта (налоговые льготы, таможенный «щит» в виде акцизов и квот на импортируемую продукцию); реализация государственных программ по развитию перерабатывающей промышленности; международные соглашения ведущих поставщиков материальных ресурсов о приоритетном праве на удовлетворение потребностей конкретных рынков;

– экономические: налоги, темпы инфляции, стабильность национальной валюты, ставки по кредитам, доходы населения и др.;

– конкурентная среда (тип рынка, емкость рынка, отраслевые барьеры, интенсивность конкуренции, цена, конъюнктура рынка и др.);

– научно-технические (совокупность накопленных знаний, научно-технических

кадров и др.), обеспечивающие разработку и освоение на перерабатывающих предприятиях АПК новых технологий, материалов, продукции, методов продвижения товаров на рынок;

– социальные (уровень доходов, численность и темпы прироста населения, возрастная и половозрастная структура населения, уровень потребления, система социальной защиты и др.).

Список использованных источников

1. Гнатюк С. Н. Основы экономики : для подготовит. курсов. М-во образования и науки Рос. Федерации, филиал Моск. гос. индустр. ун-та в г. Рославле Смоленской обл. Рославль, 2004. 164 с.
2. Ефименко А. Г. Развитие АПК в условиях экономической интеграции. Аграрная политика современной России: научно-методологические аспекты и стратегия реализации. Москва : ВИАПИ им. А. А. Никонова : «Энциклопедия российских деревень», 2015. С. 441-443.
3. Наркевич Л. В., Гнатюк С. Н. Внешнеэкономический потенциал Могилевской области. *Сборник научных трудов Социально-экономические проблемы развития предпринимательства: региональный аспект. Интернационализация малого и среднего бизнеса региона в рамках европейской сети поддержки предпринимательства (EEN)*. 2016. С. 35-42.

Волощук Віталій

к.е.н., асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ

Одним з найважливіших моментів в ефективному управлінні ризиком кредитування є аутентифікація факторів появи кредитного ризику на мікро-, мезо- і макрорівнях серед факторів загального та специфічного для кожного позичальника характерів. Розгляд процесу управління з такої позиції дозволяє ефективніше проводити заходи по зниженню кредитних ризиків, так як він передбачає зростання дієвості в прийнятті рішень управлінського характеру через формування дворівневої системи методів та інструментів мінімізації кредитного ризику. Така система представляється такими двома рівнями: 1) загальним – інструменти, що стосуються всіх складових портфеля кредитів банку і використовуються для виключення впливу негативного характеру факторів загальної дії; 2) спеціальним – стосуються усунення негативного впливу факторів спеціальної дії для кожного з позичальників.

Існує два способи захисту від ризиків кредитування: внутрішні та зовнішні. Нами систематизована класифікація факторів кредитного ризику позичальника (рис. 1), де виділено основні групи макро-, мезо-, мікроекономічних чинників, що мають бути враховані в методиках оцінки кредитного ризику позичальників.

Аналіз кредитоспроможності позичальника; формування банком резервів на покриття кредитних ризиків відносять до так званих традиційних способів внутрішнього характеру зниження кредитного ризику.

До зовнішніх належать способи: забезпечення повернення позики і такі методи, як страхування, порука, гарантія, лімітування, резервування. Вони свідчать про

прагнення банківської установи перерозподілити ризики через перекладення частини ризиків на інших суб'єктів або об'єкти.

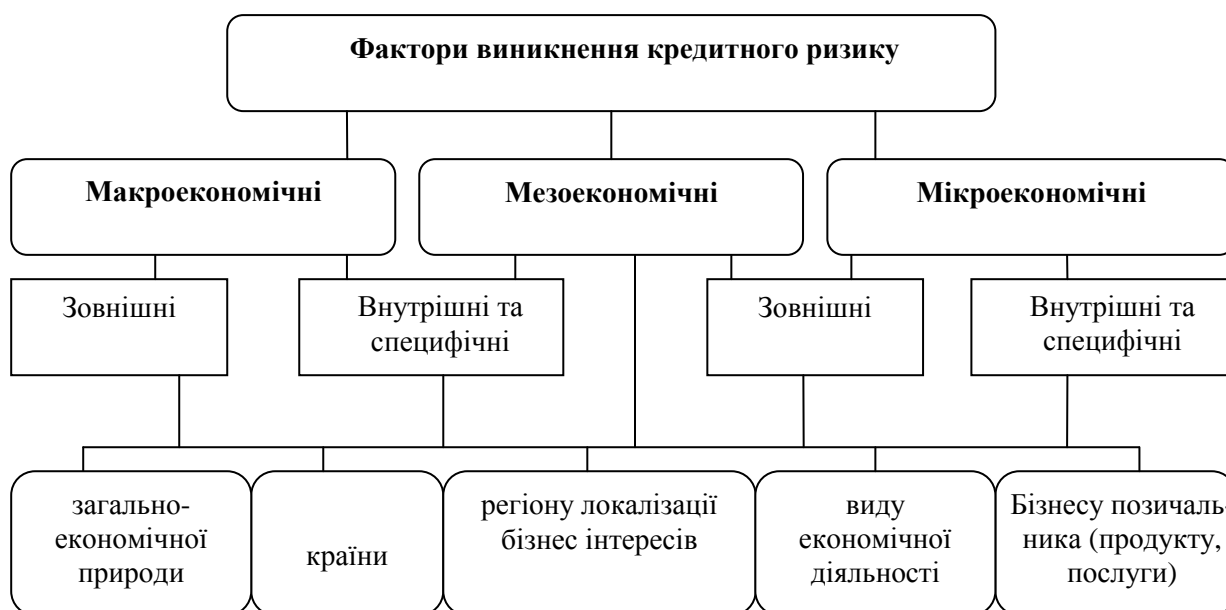

Рис. 1. Класифікація факторів виникнення кредитного ризику

*Джерело: удосконалено автором на основі [1]

На першому етапі, коли присутня лише заявка про бажання отримати кредит, проводиться оцінка кредитоспроможності позичальника – це відноситься до внутрішніх методів.

Формуючи кредитний портфель, кредитні ресурси банку при формуванні відповідних резервів під вказані операції необхідно враховувати кредитні ризики, так як кредитна діяльність є однією з найбільш ризикових з усіх видів діяльності банку [2].

Фактори, що є специфічними для деякого виду діяльності, проявляються через такі властивості, які можна вважати базовими:

- фінансова стійкість позичальника до зрушень макроекономічного характеру (ситуація, коли є можливими зміни обсягів продажів, рівня рентабельності підприємства в результаті впливу негативних зрушень макроекономічного характеру, що проявляється через технічні та технологічні особливості діяльності підприємства в певній галузі, згідно властивої їй структури витрат);

- рівень платоспроможності та залежності показника збитків при настанні дефолту *LGD (Loss Given Default)* від середнього рівня ліквідності майна підприємств галузі, враховуючи рівень кумуляції зв'язаних застав;

- галузева взаємозалежність вірогідності дефолтів позичальників у сукупності кредитного портфеля *PD (Probability of Default)*, що під час утворення економічних кризових явищ має здатність посилюватися.

Система показників та відповідних їх значень, що лежать в основі методики оцінки кредитоспроможності позичальника, а також раціонального упорядкування кредитного портфеля, зумовлені місцем розташування бізнес-інтересів, що є специфічними для регіону. Приклади роботи багатofіліальних банківських установ

засвідчують неможливість використання однакових методик оцінювання кредитоспроможності позичальника в різних за соціально-економічним рівнем розвитку регіонах [3].

На сьогодні, під тиском фінансових кризових явищ, стає зрозуміло, що, насамперед, вдосконалення вимагають методики оцінки кредитоспроможності як позичальників, так і банків. Підходи, що мають в основі урахування тільки фінансові та економічно-господарські показники функціонування потенційних клієнтів-позичальників, виявляються недієздатними при економічній рецесії, так як для успішної діяльності в умовах економічної кризи необхідно також врахування і цілої системи факторів: – загальноекономічних (для всіх суб'єктів економіки країни в цілому); – галузевих (для суб'єктів господарювання певного виду діяльності); – регіональних (для суб'єктів виробничо-територіального комплексу).

Ми вважаємо, що *управлінням кредитним ризиком* можна вважати систему взаємозалежних, пов'язаних між собою форм, принципів, методів, важелів та інструментів усвідомленого спрямованого впливу на чинники формування ризику, маючи на меті не допустити або мінімізувати вірогідні відхилення таких параметрів фінансових потоків, як обсяг, простір та час від зазначених у договорі кредитування. Воно має бути організоване як циклічний процес, де всі етапи зв'язані між собою функціональними, інституційними, організаційними та інформаційними зв'язками [3].

Оптимізувати процес управління ризиками кредитування можна на основі ґрунтовної розробки маркетингової політики по певних кредитних продуктах банку з подальшою її ефективною реалізацією, розвитку даних банківських продуктів, враховуючи новітні технології, науково обґрунтоване прийняття рішень по кожній з частин кредитного процесу, вплив внутрішніх факторів, що безпосередньо стосуються кредитної угоди, а також факторів зовнішнього порядку, куди відносяться сучасний стан національної та світової фінансових систем і тенденції їх розвитку.

Отже, для забезпечення оптимізації всіх параметрів банківських кредитних продуктів необхідно врахувати зростання привабливості для потенційних клієнтів-позичальників та допустимість рівня ризику, що супроводжуватиме цей продукт для банківської установи враховуючи прогнози макроекономічного характеру в межах затвердженої кредитної політики, розглядаючи такий процес через призму багатокритеріальності.

Список використаних джерел

1. Банківське кредитування. URL : http://pidruchniki.com/1584072045689/bankivska_sprava/bankivske_kredituvannya
2. Слейко І. В., Сідак О. В. Особливості мінімізації кредитного ризику банківської установи. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. № 21. С. 150-158, с. 153
3. Єпіфанов А. О., Васильєва Т. А., Козьменко С. М. та ін. Управління ризиками банків : монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 283 с.

Волощук Катерина

д.е.н., професор

Шумиляк Лілія

аспірант

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ОКРЕМИХ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ

З метою формування середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 рр. здійснюється наукове дослідження щодо інноваційного потенціалу в частині його наукової, виробничо-технологічної, кадрової та фінансової складових за сімома стратегічними пріоритетними напрямами інноваційної діяльності, визначеними Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». Дослідження проведено за стратегічними пріоритетними напрямами, результати якого свідчать про наявний інноваційний потенціал.

1. За стратегічним пріоритетом «Освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії» сформовано інноваційний потенціал за *науковою складовою* (найбільший – за середньостроковим пріоритетом 1.1 «Освоєння нових технологій удосконалення енергетичних мереж та обладнання з урахуванням намірів їх гармонізації з енергетичною системою країн ЄС», *технологічною складовою* за групою галузевих пріоритетів 1.2 «Освоєння альтернативних джерел енергії», що відповідає назві загальнодержавного середньострокового пріоритету 1.3 Освоєння нових технологій отримання альтернативних видів палива», *кадровою складовою*. Певні проблеми існують щодо визначення *виробничої складової* інноваційного потенціалу, при цьому є всі ознаки його наявності.

Фінансовий інноваційний потенціал є незначним, при цьому середньостроковий пріоритет 1.1 «Освоєння нових технологій удосконалення енергетичних мереж та обладнання з урахуванням намірів їх гармонізації з енергетичною системою країн ЄС», що має найвищий науковий потенціал, у 2013 р. не фінансувався, що свідчить про неефективне використання бюджетних коштів, *та який потребує збільшення обсягів фінансування*. Також неефективно відбувається реалізація технологічного потенціалу, зокрема, за групою галузевих пріоритетів «Освоєння альтернативних джерел енергії» (відповідає назві середньострокового загальнодержавного пріоритету 1.3 «Освоєння нових технологій отримання альтернативних видів палива»).

2. За стратегічним пріоритетом «Освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа-і суднобудування, озброєння та військової техніки» створено інноваційний потенціал, *найвищий* за трьома середньостроковими пріоритетами загальнодержавного рівня на 2017-2021 роки [1].

3. За стратегічним пріоритетним напрямом «Широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища»

інноваційний потенціал за науковою складовою найбільший – за середньостроковим пріоритетом 3.1 «Впровадження прогресивних технологій водозабезпечення, водокористування та водовідведення»); технологічною складовою – за галузевими пріоритетами 3.2 «Виробництво приладів для проведення екологічного та радіаційного моніторингу, впровадження технологій знезараження і стерилізації повітря, рідин, питної та стічної води, комплексів для екологічно безпечної утилізації відходів, у тому числі медичних та токсичних» та 3.3 «Розроблення та запровадження технологій та обладнання для одержання високоякісної питної води, очистки та знезараження стічних вод» (які за суттю співпадають із загальнодержавними середньостроковими пріоритетами 3.4 та 3.5); кадровою складовою. Певні проблеми існують щодо визначення виробничої складової інноваційного потенціалу, при цьому є всі ознаки його наявності [2].

Фінансовий інноваційний потенціал стратегічного пріоритету є невисоким, при цьому фінансуванню охоплено всі середньострокові загальнодержавні пріоритети стратегічного напрямку, з яких найбільшими обсягами напрями – «Застосування технологій раціонального надро- та землекористування» та «Застосування технологій замкненого циклу, технологій очищення, переробки та утилізації промислових і побутових відходів». Також неефективно відбувається та потребує активізації реалізація технологічного потенціалу, зокрема: не було використання технологій за середньостроковим пріоритетом, за яким створено 4 технології, та використано лише 1 технологію.

У рамках проведеного дослідження здійснено моніторинг інформаційно-аналітичних, нормативно-правових та програмних документів країн світу та Європейського Союзу. Як свідчать результати науково-дослідної роботи, пріоритетні напрями інноваційної діяльності, в основному, були визначені разом із пріоритетами науково-технічної діяльності: Австралія, Білорусь, Бразилія, Вірменія, Данія, Індія, Ірландія, Італія, Китай, Литва, Республіка Молдова, Німеччина, ПАР, Республіка Корея, Російська Федерація, Сінгапур, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Франція, Естонія, Японія.

Окремо пріоритетні напрями інноваційної діяльності визначено лише деякими країнами, серед яких: Велика Британія, Казахстан, Нідерланди, Норвегія, Чехія. Не визначалися інноваційні пріоритети в Азербайджані, Вірменії, Болгарії, Узбекистані, Канаді та Швеції, ці країни визначили лише пріоритетні напрями науково-технічної діяльності. Пріоритетні напрями у світі визначалися на середньострокові (2011-2015 рр., 2013-2017 рр., тобто, в середньому на 4-5 років) та на стратегічні періоди (до 2020, 2025, 2030 та 2050 роки).

Слід зазначити, що ЄС 7-ою Рамковою програмою на 2007-2013 рр. було визначено тільки пріоритетні напрями прикладних наукових досліджень, тоді як Програмою Горизонт-2020 передбачено пріоритетні напрями наукових досліджень та інновацій на 2013-2020 рр., а саме: інформаційно-комунікаційні технології, нанотехнології, новітні матеріали, біотехнології, космічна галузь. Ці напрями визначено пріоритетними для більшості країн [3].

Практично для всіх досліджених країн характерною ознакою визначених пріоритетів наукових досліджень та інноваційної діяльності свідчить про тенденцію щодо еко-соціо-інноваційної діяльності з метою раціонального використання ресурсів, збереження природного середовища, покращення клімату, тобто, переходу

світових економік до моделі «зеленої» економіки та «зеленого» зростання [4-6].

Стратегія розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року (далі - Стратегія) визначає ключові напрями, базові інструменти, мету, стратегічні цілі розвитку високотехнологічних галузей в Україні, завдання для їх досягнення, а також основні інструменти і механізм реалізації Стратегії з урахуванням сучасних світових тенденцій та особливостей розвитку України [7].

Отже, характерною ознакою визначених пріоритетів наукових досліджень та інноваційної діяльності є розвиток та підтримка вітчизняних високотехнологічних галузей. Основною складовою частиною довгострокового процесу розбудови конкурентоздатної інноваційної економіки знань та головним напрямком є процес охорони, захисту і комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності на базі критеріїв їх екологічності та соціальності.

Список використаних джерел

1. Новіцька Г. В. Інноваційні технології за стратегічним пріоритетним напрямом інноваційної діяльності в Україні на 2011-2021 роки «Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу»: світовий та вітчизняний досвід : реферативний огляд. Київ : УкрІНТЕІ, 2014. 37 с.
2. Задорожня Г. П., Кваша Т. К., Паладченко О. Ф., Новіцька Г. В. Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу». Науково-аналітичні матеріали. Київ : УкрІНТЕІ, 2013. 43 с.
3. Паладченко О. Ф., Задорожня Г. П., Новіцька А. В. *Використання інформаційно-комунікаційних технологій в енергозбереженні ключовому напрямі «зеленого» зростання: світовий досвід та перспективи розвитку*. Матеріали сьомої Міжнародної науково-практичної конференції «Нетрадиційні і поновлювані джерела енергії як альтернативні первинним джерелам енергії в регіоні». Львів, 2013. С. 16-19.
4. Кваша, Т. К. *Відновлювальна енергетика шлях до розбудови «зеленої» економіки*. Матеріали сьомої Міжнародної науково-практичної конференції «Нетрадиційні і поновлювані джерела енергії як альтернативні первинним джерелам енергії в регіоні». Львів, 2013. С. 11-15;
5. Новіцька, Г. В. «Зелена» економіка новий вектор сталого розвитку: реферативний огляд. Київ : УкрІНТЕІ, 2013. 37 с.
6. Волошенко, Л. В. «Зелена» економіка: реферативний огляд. Київ : УкрІНТЕІ, 2013.
7. Стратегія розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року. URL : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=c3081991-45fb-47df-abc6-59822e854a99&title=ProektstrategiiRozvitkuVisokotekhnologichnikhGaluzeiDo2025-Roku>

Волощук Юлія

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЯК ОСНОВА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Економічний розвиток і зростання є показниками дієвого, налагодженого механізму саморегуляції. Економічний розвиток логічним чином стає наслідком формування та реалізації успішної та ефективної стратегії.

Процеси зростання та подальшого розвитку стають стійкою основою для

структурних перебудов та зрушень в економіці. Встановлення стійкого економічного зростання є базою для економічної стабілізації.

Можна розглядати перехід до економічного зростання як критерій успішності першого етапу стабілізаційної стратегії. Економічне зростання, що зумовлюється підвищенням стабільності економіки і зміцнює цю стабільність, характеризує процес розширеного суспільного відтворення. Це означає, що стабілізаційні заходи не повинні руйнувати підвалин економічного зростання. Для забезпечення ефективної економічної стабілізації критично важливими є три головні характеристики економічної стратегії: її структура, послідовність та інституційне забезпечення [1].

Україні на сьогодні лише на початку шляху формування та реалізації загальної стратегії економічного зростання, тож вона потребує вирішення наявних суттєвих політичних та економічних проблем. Їх вирішення та вихід з кризи, що виникла, можливе при умові інституційної адекватності системи державного управління та відповідної державної стратегії.

Серед основних чинників економічного зростання аграрних підприємств можна виділити глобальні, соціальні, економічні, виробничі та інституційні (рис. 1).

Рис. 1. Чинники економічного зростання аграрних підприємств

Основним результативним чинником у стратегічному управлінні є розробка ефективної стратегії, що забезпечує реалізацію місії підприємства. Для підприємств сільського господарства розробка стратегічних напрямів ресурсного забезпечення шляхом втілення сучасних інноваційних технологій у виробництво продукції, перероблення сировини, відтворення ресурсного потенціалу є пріоритетними завданнями. Світовий досвід переконує, що сучасний розвиток аграрної економіки, незалежно від соціально-економічної орієнтації країн та способу виробництва, стає все більш екологічно орієнтованим, потребує збереження та відтворення природного ресурсного потенціалу АПК [2].

Міністерством аграрної політики та продовольства України розроблено проект єдиної комплексної Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки, яка спрямована на вирішення реальних потреб галузі

Загальною метою стратегії є підвищення конкурентоздатності сільського господарства і сприяння розвитку сільських територій на сталій основі відповідно до стандартів ЄС і міжнародних стандартів.

Стратегія та план дій окреслюють десять головних стратегічних пріоритетів:

1. Діловий клімат і протидія корупції, створення стабільної правової системи, що відповідає міжнародним і європейським стандартам, зокрема шляхом виконання угоди про асоціацію між Україною та ЄС;
2. Земельна реформа;
3. Інституціональна реформа Міністерства аграрної політики та продовольства і пов'язаних державних агенцій та державних підприємств;
4. Продовольча безпека;
5. Оподаткування;
6. Розвиток агропродовольчих ланцюгів доданої вартості;
7. Сільський розвиток – відродження українського села;
8. Доступ до міжнародних ринків, управління імпортом, просування експорту та внутрішній ринок;
9. Аграрна наука, освіта, інновації та дорадчі послуги;
10. Захист довкілля та управління природними ресурсами, зокрема лісовим та рибним господарством [3].

Такі пропозиції висувають керівники Міністерства аграрної політики та продовольства, проте необхідно зазначити важливість звернення до питання виконання таких стратегічних програм та орієнтації не на загальні завдання одразу, а на основні пріоритетні напрямки-орієнтири.

Основними з таких чинників мають стати соціально-орієнтовані вектори – соціальна відповідальність, відродження села, екологічні складові та продовольча безпека. Безперечно, це буде можливо реалізувати лише при ефективному веденні діяльності суб'єктами господарювання при всебічному сприянні держави (відмова від спеціального режиму оподаткування для аграрії та перехід на загальну систему не сприятимуть таким процесам).

Основоположні рушійні сили для економіки України були визначені та обґрунтовані в моделі Форсайт економіки України [4], базисну основу для якої склали експертні оцінки різноманітних чинників впливу виконані багатьма експертами. Було визначено 10 основних та перспективних напрямків економіки, таких як: аграрний сектор; військово-промисловий комплекс; створення нових речовин, матеріалів та

нанотехнологій; ІКТ; енергетика; високотехнологічне будівництво; розвиток наук про людину, біомедична інженерія, клітинна медицина, фармація; розвиток транзитної інфраструктури; туризм, відпочинок. І саме вони дозволяють створювати конкурентоздатну продукцію і є першочерговими з можливістю зростання рівня інноваційності кожного напрямку.

Список використаних джерел

1. Жаліло Я. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика : Монографія . Київ : НІСД, 2003. 368 с.
2. Борисова В. А. Економічне відтворення природного ресурсного потенціалу АПК : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.07.02. Миколаїв. держ. аграр. Ун-т., 2003. 36 с.
3. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки. URL : <http://minagro.gov.ua/node/16015>.
4. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Міжнародна рада з науки (ICSU); Комітет із системного аналізу при Президії НАН України; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»; Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 136 с.

Гайбура Юлія

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА: ОПТИМІЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ

В сучасних умовах одним із актуальних завдань економічного розвитку суб'єктів господарювання є вдосконалення фінансових відносин та формування ефективної моделі управління їх фінансовими ресурсами. Відповідно до умов конкретного етапу економічного розвитку держави, який характеризується великою кількістю підприємств, що працюють із збитками. Оптимізація діяльності підприємств потребує вирішення комплексу проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності використання їх фінансового потенціалу.

Функціонування суб'єктів господарювання, їх потенційні можливості визначаються обсягом ресурсів, які ними контролюються і від володіння якими очікуються майбутні економічні вигоди. Потенціал підприємства є інтегрованим поняттям, який науковцями розглядається системно і поділяється на такі складові, як виробничий, ресурсний, економічний, фінансовий, ринковий, інтелектуальний потенціал тощо. Проте, найважливішим визнається саме забезпеченість фінансовими ресурсами, наявність яких свідчить про потенційну можливість забезпечити потребу в будь-якому іншому виді ресурсів. Фінансові ресурси визначають ресурсний потенціал, який формує виробничий потенціал в цілому, що у кінцевому підсумку визначає економічний потенціал суспільства [1].

Теоретичні, методичні й практичні питання розвитку фінансової системи підприємств, оптимізації фінансових ресурсів підприємств, управління власними фінансовими ресурсами та економічного механізму функціонування підприємств в умовах ринкової нестабільності розкриті й обґрунтовані в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених. У вирішенні проблем формування та використання фінансових ресурсів підприємств значний внесок зробили такі вчені, як М. Д. Білик, І. А. Бланк, Ю. Н. Воробйов, В. М. Геєць, В. В. Ковальов, М. І. Крупка, Г. А. Крамаренко, В. П. Кудряшов, А. Н. Поддерегінім, В. М. Суторміна, О.А. Терещенко і інші.

Однак, результати досліджень не дають повної й комплексної уяви про рівні управління фінансами підприємства, про особливості управління власними фінансовими ресурсами й підвищення ефективності функціонування підприємств в умовах ринкової нестабільності.

Становище, що склалося, об'єктивно вимагає нових підходів до формування та використання фінансових ресурсів і напрямів практичної реалізації рекомендацій щодо активізації ролі фінансових інструментів у соціально-економічних процесах. Оптимізація діяльності підприємств потребує вирішення комплексу проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності використання їх фінансового потенціалу.

Актуальність дослідження зумовлюється тим, що в сучасних умовах формування нової моделі фінансово-економічних відносин потребують активізації дослідження з розробки основних теоретичних та практичних підходів щодо оптимізації управління капіталом підприємства як певної сукупності його фінансових ресурсів.

Аналіз фінансових ресурсів і можливостей розвитку підприємства становить доволі складний процес виявлення перспектив досягнення стратегічних цілей та розвитку підприємства за рахунок наявних фінансових ресурсів. А це в свою чергу передбачає визначення і розв'язання проблемних питань стосовно оптимізації структури фінансування, джерел формування і ефективності використання фінансових ресурсів та інших аспектів фінансової діяльності підприємства [2].

Функціонування ринкової економічної системи в Україні можливе за умови зростання ефективності використання фінансових ресурсів. Незважаючи на велику кількість фінансових коефіцієнтів та різноманітних підходів щодо визначення ефективності використання фінансових ресурсів, необхідно впровадити таку систему критеріїв та їх нормативних значень, яка б допомогла найбільш точно оцінити ефективність використання наявних фінансових ресурсів на підприємстві і яка була б зрозумілою, аргументованою та враховувала вид економічної діяльності суб'єкта господарювання.

Наявність у достатньому розмірі фінансових ресурсів, їхнє ефективне використання визначають добрий фінансовий стан підприємства: платоспроможність, фінансову стійкість, ліквідність.

Таким чином, для розв'язання проблем формування й використання фінансових ресурсів підприємств, їх оптимізації потрібна виважена, довгострокова стратегія держави щодо розвитку підприємництва та його ролі у піднесенні національної економіки, яка б ґрунтувалася на інтересах основних суб'єктів підприємницької діяльності, відповідала потребам основної частини населення і відображала реальний стан у розв'язанні основних соціально-економічних проблем у країні. Економічно

обґрунтоване використання податкових, інвестиційних та цінових механізмів сприятиме виходу з фінансової кризи, надходженню коштів до бюджету, збільшенню дохідності підприємств.

Список використаних джерел

1. Меренкова, Л. О. Сучасні підходи щодо визначення сутності фінансових ресурсів підприємства в ринковій економіці. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2010. № 29. С. 345.
2. Петряєва З. Ф., Іващенко Г. А., Петряєв О.О. Аналітичне забезпечення оцінки фінансових ресурсів підприємства. *Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет ; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. Том 19. № 2. С. 122-129.*
3. Смольська, О. Я. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств. *Стратегічні орієнтири. Категорія : Фінанси підприємств*. 2011. URL: <http://libfor.com/index.php.newsid>.

Ганчар Андрей

к.и.н., доцент, заведуючий кафедрой

УО «Гродненский государственный аграрный университет»

г. Гродно, Республика Беларусь

ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОТНОШЕНИЙ РИМСКО-КАТОЛИЧЕСКОЙ ЦЕРКВИ С РАБОТНИКАМИ ПРАВОСЛАВНОГО ИСПОВЕДАНИЯ В РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ

Согласно § 4 ст. 60 Устава духовных дел иностранных исповеданий (изд. 1857 г., по прод. 1896 г.), дела по хозяйственной части (ропись или смета сумм, предназначенных на содержание духовенства, поверка расходов и отчетов по сим суммам, дела о починке или постройке новых церквей, часовен и проч.), состоявшие в епархиальном управлении, подлежали рассмотрению местной римско-католической духовной консистории. Кроме этого консистория была обязана составлять списки духовным лицам и прихожанам своей епархии, рассылать циркуляры и другие публикации, которые не относились к административным делам епархии. Указанные дела решались непосредственно епископом после рассмотрения их в консистории. Впрочем голос консистории был только совещательным. Епископ не обязан был объяснять основания своих решений даже и тогда, когда бы мнение его было не согласно с заключением консистории (ст. 61) [1, с. 15].

В ст. 91 Устава духовных дел иностранных исповеданий (изд. 1857 г., по прод. 1896 г.) оговаривалось, что все епархиальные управления римско-католического исповедания, а также кафедральное, приходское и монастырское римско-католическое духовенство, служившее в разных частях гражданского, военного и морского управления Российской империи, получают содержание из государственного казначейства: из процентов особого, в ведении министра внутренних дел состоявшего, капитала, по штатам и другим положениям, сообразное с потребностями мест и лиц и приличное сану и степени каждого, при чем вычетов на

госпиталь не производилось [1, с. 22].

Так как при церквах и монастырях р.-к. исповедания церковнослужителей, составлявших особый класс, изъятый от платежа податей, иметь было не положено, а принимались в оные люди разного звания самими настоятелями по найму, 24 июня 1838 г. Пр. Сенатом решено было всех вообще находившихся при церквах и монастырях р.-к. исповедания в служительской должности людей, принадлежавших к податному состоянию и неправильно по прежним ревизиям показанных свободными от платежа податей и по 8 ревизии вовсе исключенных из сказок духовного ведомства, ввести в оклад по тому сословию, к которому принадлежали, а обязанных избрать род жизни причислить в то звание, которое сами выберут, с взысканием податей и повинностей с начала 8 ревизии, т. е. с начала 1835 г., без всякого впрочем за прописку предосуждения и взыскания.

Входя в рассмотрение изъявленного в представлении министра финансов вопроса о том, могут ли нищие, дряхлые и увечные, находившиеся при церквах и богодельнях р.-к. исповедания, освобождены от платежа податей и исправления других повинностей, Пр. Сенат нашел, что по точной силе п. 3 прил. к ст. 1010 т. 9 Свод. зак. о сост. и ст. 27 т. 5 Уст. о подат., из находившихся в богодельнях при костелах нищие, дряхлые и увечные должны быть введены в ревизии для платежа податей те только, которые принадлежали к городским и сельским обществам и по 7 ревизии при оных состояли писанными, а прочие, к обществам не принадлежавшие и по 7 ревизии в податном состоянии не числившиеся, по силе примечания к ст. 257 т. 5 Уст. о подат. должны быть записаны в ревизию для одного только счета без платежа податей. Поэтому, основываясь на этом, Пр. Сенат полагал состоявших при костелах нищих, дряхлых и увечных, которые принадлежали к обществам и при оных по 7 ревизии состояли писанными, а по 8 показанными убылыми, ввести по последней ревизии в оклад, возложив платеж на них податей на те общества, к которым они по своему происхождению принадлежали, а прочих оставить при богодельнях, в которых они находились, причисляя по ревизии для одного счета [2, с. 997-998, ПСЗРИ-2 № 11358].

Именным указом, данным Пр. Сенату от 25 декабря 1841 г., по недостаточности доходов с духовных имений Западного края к надлежащему обеспечению духовенства и принадлежащих ему учреждений, были предназначены к усилению способов на их содержание доходы с имений, конфискованных в Западных губерниях за участие в восстании 1831 г., по уплате долгов и исполнении других обязанностей, лежавших на тех имениях [3, с. 140, ПСЗРИ-2 № 15153]. Данная мера относилась явно к православному духовенству, но официально это не было обозначено, а значит, по управлению р.-к. духовенства могли на законных основаниях оказаться крестьяне православного исповедания.

В июле 1848 г. в Государственном Совете Российской империи рассматривался вопрос о том, следует ли назначать служителей к р.-к. заштатным монастырям и следовало ли исключать их из оклада. Министр внутренних дел выступил за разрешение проблемы в положительном смысле. В отмену примечания к ст. 306 Уст. о подат. т. 5 Свода законов Государственный совет постановил: к состоявшим в Западных губерниях р.-к. монастырям, от которых были приняты в казну населенные имения, назначать, по распоряжению министерства государственных имуществ, наравне с монастырями православными, служителей из государственных крестьян, с

тем только условием, чтобы в эти должности не были определены крестьяне православного исповедания, с исключением данных служителей из оклада; в тех же местностях, где не было государственных крестьян р.-к. исповедания, таковым монастырям производится денежное пособие из вспомогательного капитала р.-к. духовенства, по сношению министра внутренних дел с римско-католической духовной коллегией и с министром государственных имуществ. 20 июля 1848 г. император утвердил данное мнение Государственного Совета [4, с. 485-486, ПСЗРИ-2 № 22458; 5, с. 383-385, ПСЗРИ-1 № 15326; 6, с. 762-764, ПСЗРИ-1 № 17380; 7, с. 222-224, ПСЗРИ-1 № 18504].

Данная законодательная мера согласовывалась с п. 8 указа Пр. Сенату, подписанным 6 сентября 1795 г., которым запрещалось р.-к. духовенству, под каким бы ни было предлогом, склонять, привлекать и обращать в р.-к. исповедание не только православных, но и других христиан, под страхом взыскания за таковое преступление по всей строгости законов [6, с. 762, ПСЗРИ-1 № 17379].

Список использованных источников

1. Сводъ законовъ Россійской имперіи, изданія 1857 года. Томъ одиннадцатый. Часть I. Уставы духовныхъ дѣлъ иностранныхъ исповѣданій. СПб.: тип. Второго Отдѣленія Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи, 1857. 264 с.

2. Полное собраніе законовъ Россійской имперіи. Собраніе второе. Томъ XIII. Отдѣленіе первое. 1838. Отъ № 10855–11376. СПб.: тип. II Отдѣленія собственной его императорскаго величества канцеляріи, 1839. 1067 с.

3. Полное собраніе законовъ Россійской имперіи. Собраніе второе. Томъ XVI. Отдѣленіе второе. 1841. Отъ № 14987–15187. СПб.: тип. II Отдѣленія собственной его императорскаго величества канцеляріи, 1842. 924 с.

4. Полное собраніе законовъ Россійской имперіи. Собраніе второе. Томъ XXIII. Отдѣленіе первое. 1848. Отъ № 21844–22685. СПб.: тип. II Отдѣленія собственной его императорскаго величества канцеляріи, 1849. 664 с.

5. Полное собраніе законовъ Россійской имперіи. Томъ XXI. Съ 1789 по 1783. Отъ № 15106 до 15901. СПб.: тип. II Отдѣленія собственной его императорскаго величества канцеляріи, 1830. 1083 с.

6. Полное собраніе законовъ Россійской имперіи съ 1649 года. Томъ XXIII. Съ 1789 по 6 Ноября 1796. СПб.: тип. II Отдѣленія собственной его императорскаго величества канцеляріи, 1830. 969 с.

7. Полное собраніе законовъ Россійской имперіи съ 1649 года. Томъ XXV. 1798-1799. СПб.: тип. II Отдѣленія собственной его императорскаго величества канцеляріи, 1830. 931 с.

Гвоздєв Юрій

здобувач

Науковий керівник: д.е.н., професор Свиноус І.В.
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Обов'язковою умовою функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта нині є формування та відтворення інвестиційних потоків, які забезпечують зростання економіки сільськогосподарських підприємств. Розвиток інвестиційної діяльності сільському господарстві потребує наукового забезпечення. Без глибокого розуміння процесу відтворення інвестиційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах, виявлення факторів, які впливають на формування інвестиційної політики, реалізації різнобічних форм інвестиційної діяльності неможливе подальше забезпечення стійкого та конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва. Інвестиції є невід'ємною частиною процесу як простого, так і розширеного відтворення та джерелом забезпечення ефективного функціонування господарств.

Інвестиційну діяльність необхідно розглядати не лише як вкладення суб'єктами господарювання різних економічних ресурсів, зорієнтоване на стратегічну перспективу, але і як активний спосіб взаємодії реципієнта та інвестора, який зумовлює якісні зміни у функціонуванні об'єкта інвестування в результаті виникнення синергетичного ефекту. Розвиток інвестиційної діяльності передбачає сукупність таких складових: формування інвестиційних ресурсів, їх вкладення в інвестиційні об'єкти, одержання доходу в результаті використання інвестиційних ресурсів та реінвестування частини одержаного прибутку з метою забезпечення відтворення господарюючої системи.

Інвестиційна діяльність підприємства характеризується такими особливостями: є головною формою забезпечення та нарощення операційної діяльності підприємства й по відношенню до її цілей і завдань має підпорядкований характер; форми і методи інвестиційної діяльності меншою мірою залежать від галузевих особливостей підприємства, ніж операційна його діяльність; обсяги інвестиційної діяльності підприємства характеризуються нерівномірністю за окремими періодами; інвестиційний прибуток підприємства формується зі значним «лагом запізнювання»; нестабільний вихід продукції внаслідок коливань погодних умов; залежність товаровиробників від інструментів державного регулювання; інвестиційна діяльність зумовлює особливий самостійний вид грошових потоків підприємства, які різняться за своєю спрямованістю; інвестиційній діяльності підприємства притаманні специфічні види ризиків; важливою характеристикою інвестиційної діяльності підприємства є показник чистих інвестицій.

Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств розглядається нами як система взаємопов'язаних і постійно повторюваних фаз інвестиційного циклу щодо накопичення інвестиційних ресурсів, формування інвестиційного попиту і матеріалізації коштів у реальний капітал, освоєння та експлуатації капітальних

об'єктів з метою отримання прибутку, досягнення соціального та екологічного ефекту. Кругообіг виробничих інвестицій на основі відокремлення окремих стадій викликає кругообіг фінансових інвестицій, що зумовлює злиття, нероздільність потоків виробничих і фінансових інвестицій.

Інвестиційна діяльність у сільськогосподарському виробництві характеризується особливостями, які необхідно враховувати при визначенні та прогнозуванні ризику: інвестиції можуть спрямовуватися у різноманітні форми вкладень, які суттєво різняться як за рівнем прибутковості, так і за ризиком, тому виникає необхідність оптимізації портфеля інвестицій; на результати інвестиційної діяльності впливають чинники, які різняться між собою як за впливом на рівень ризику, так і за невизначеністю; життєвий цикл інвестиційного проекту може бути досить значним, що обчислюється кількома роками, і в цих умовах дуже важко врахувати всі можливі фактори та їх вплив на прибутковість і величину ризику інвестицій та інновацій; для визначення інвестиційного ризику здебільшого відсутня публічна статистична інформація, на основі якої можна було б його спрогнозувати.

Гірняк Катерина

к.е.н., доцент

Багрій Мар'яна

к.е.н., асистент

Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького
м. Львів

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Принципи пріоритетності полягають у визначенні найбільш перспективного напрямку розвитку туристично-рекреаційної сфери регіону з врахуванням його недоліків і переваг.

Конкретність вивчення туристично-рекреаційної сфери полягає у чіткому формуванні завдань та їх поетапному виконанні. Конкретність означає, що будь-яке управлінське рішення має бути сформульоване так, щоб уникнути двозначного тлумачення, щоб було зрозуміло хто є організатором виконання, хто є виконавцем, в які терміни має бути виконане завдання [3, с. 233].

Процес проведення аналізу туристичної діяльності в межах рекреаційних зон, на нашу думку, залежить від таких показників.

Місткість рекреаційного центру залежить від його територіального розміру, природних умов, цінності рекреаційних ресурсів і визначається за формулою:

$$M_i = K_{nyi} \times K_{pi} \times N_i \times KR, \quad (1)$$

де: M_i – рекреаційна місткість i -го центру, тис. осіб; K_{nyi} – коефіцієнт природних умов i -го рекреаційного центру; K_{pi} – коефіцієнт цінності рекреаційних ресурсів i -го центру; N_i – кількість жителів населеного пункту, де розміщений i -ий рекреаційний

центр, тис. осіб; KR – коефіцієнт комфортності.

Рекреаційна місткість визначається для кожного сезону окремо за формулою:

$$V_i = \frac{N_i \times S_i \times C}{\dot{A}_i}, \quad (2)$$

де: V_i – рекреаційна місткість i -ї території, осіб; N_i – норма рекреаційного навантаження на i -ту територію, осіб/км²; S_i – площа i -ї рекреаційної території, км²; C – тривалість рекреаційного періоду, днів; \dot{D}_i – середня тривалість перебування туристів і відпочивальників на i -й території, днів.

Визначення рекреаційних навантажень за цим методом проводиться через облік часу перебування рекреантів на пробних площах зазвичай для обґрунтування та уточнення нормативів цих навантажень на ландшафтні комплекси відповідних територій. Після закінчення облікових робіт у визначені дні обчислюють середнє рекреаційне навантаження на 1 га в середньому за день сприятливого для рекреації (комфортного) періоду [4, с. 58].

Середньорічне рекреаційне навантаження на облікових ділянках визначається за формулою:

$$P_{cp} = 365^{-1} E_1^n X P_{nfD} \quad (3)$$

де: P_{cp} – середньорічне рекреаційне навантаження, люд./га; P_1, \dots, P_n – середні за звітний період одночасні рекреаційні навантаження в різні пори року в неробочі та робочі дні з комфортною і дискомфортною погодою, люд./га; f_1, \dots, f_D – середні багаторічні кількості неробочих і робочих днів з комфортною і дискомфортною погодою в різні пори року, дні.

Сьогодні важливим є дослідження ефективності ведення та розвитку туристичної діяльності. Воно практично є досить складним та остаточно не визначеним. Недостатнє його вивчення призводить до зниження оптимізації використання рекреаційно-туристичних ресурсів, можливостей окремих регіонів, зниження частки туризму в загальних економічних показниках України.

У межах кожного підприємства відбувається постійна взаємодія зв'язків на всіх його рівнях на підставі поставлених перед ним виробничих завдань. Тому для туристичних підприємств є актуальною розробка напрямів щодо підвищення економічної ефективності діяльності й удосконалення методів її оцінки [1, с. 342].

Сума питомої ваги ефективностей ($i \dots n$) туристичних продуктів дорівнює одиниці. Ефективність операційної діяльності туристичного підприємства становить сумовий результат ефективності кожного туристичного продукту й залежить від частки доходу кожного з них і витрат, що необхідні для його створення та реалізації продукту.

Ефективність операційної діяльності туристичного підприємства визначається за формулою:

$$E_{\pi\alpha\delta} = \sum_{i=1}^n \omega_i \times \dot{A}_{\pi\alpha\delta} = \sum_{i=1}^n \times \frac{E_i}{E_{\pi\alpha\delta}} \times \dot{A}_{\pi\alpha\delta} \times \dot{A}_{\pi\alpha\delta} = \sum_{i=1}^n \dot{A}_i \leq 1 \quad (4)$$

де: ω_i - питома вага i -го турпродукту в ефективності операційної діяльності підприємства; E_i – коефіцієнт ефективності i -го турпродукту.

Коефіцієнт ефективності $E_{1\text{опер}}$ дорівнює 1,0, або менше за 1,0.

Ефективність інвестиційної діяльності підприємства обчислюємо за формулою:

$$E_{z\hat{a}} = \max \left\{ 0, 1 - \frac{S_{z\hat{a}}}{D_{z\hat{a}}} \right\}; \quad (5)$$

$$\Pi_{inv} = D_{inv} - S_{inv}, \quad (6)$$

де: E_{inv} – ефективність інвестиційної діяльності туристичного підприємства; S_{inv} – витрати на інвестиційну діяльність, грн; D_{inv} – доходи від інвестиційної діяльності, грн; Π_{inv} – прибуток від інвестиційної діяльності, грн.

Ефективність фінансової діяльності підприємства:

$$E_{\delta^3i} = \max \left\{ 0, 1 - \frac{S_{\delta^3i}}{D_{\delta^3i}} \right\}; \quad (7)$$

$$\Pi_{fin} = D_{fin} - S_{fin}, \quad (8)$$

Де: E_{fin} – ефективність фінансової діяльності туристичного підприємства; S_{fin} – витрати на фінансову діяльність, грн; D_{fin} – доходи від фінансової діяльності, грн; Π_{fin} – прибуток від фінансової діяльності, грн.

Ефективність інших видів діяльності підприємства:

$$E_{z\hat{\phi}} = \max \left\{ 0, 1 - \frac{S_{z\hat{\phi}}}{D_{z\hat{\phi}}} \right\} \quad (9)$$

$$\Pi_{inu} = D_{inu} - S_{inu} \quad (10)$$

де: E_{inu} – коефіцієнт ефективності інших видів діяльності підприємства;

S_{inu} – витрати на інші види діяльності, грн; D_{inu} – доходи від інших видів діяльності, грн; Π_{inu} – прибуток від інших видів діяльності, грн.

Отже, загальна ефективність діяльності туристичного підприємства:

$$E_{zag} = E_{oper} + E_{fin} + E_{inv} + E_{inu} \quad (11)$$

Найточніший результати дають розрахунки показників окремо для країни, регіону, населеного пункту і категорії туристів. Надходження від різних видів туризму визначають на основі відомостей про середню величину витрат одного відвідувача за одну добу подорожування з урахуванням тривалості перебування та кількості відвідувачів усіх категорій [2].

Отож, результатом діяльності у туристичному бізнесі є обсяг реалізованого туристичного продукту. Оцінка управління ефективності туристичного підприємства залежить від наявних туристичних ресурсів, кількості відвідувачів, якості надання послуг, розвитку новітніх технологій, що дозволяє забезпечити відповідний рівень комфорту на всіх етапах подорожі, з одного боку, а з іншого – забезпечує прибуток для туристичної фірми.

Список використаних джерел

1. Батюк Б. Б., Минів Р. М., Диндин М. Л. Ефективність вівчарства й козівництва в сільськогосподарських підприємствах: теорія, методологія, практика : моногр. Львів, 2014. 226 с.
2. Василюха, Н. В. Оцінка ефективності туристичних послуг. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlca_Ekon/Ekon/2017_31/10.pdf.
3. Плішкін, В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник ; за ред. Ю. Ф. Кравченка. Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 2009. 702 с. URL: http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1136_page_67.html.
4. Фоменко, Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 312 с. URL: http://tourlib.net/books_ukr/fomenko34.htm.

Гнатюк Сергей

к.э.н., доцент, заведующий кафедрой
ГУВПО «Белорусско-Российский университет»
г. Могилев, Республика Беларусь

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ РЕГИОНА

Основными факторами трансформации трудовых ресурсов, повышения роли человеческого капитала являются глобализация и технологическая революция, особенно внедрение информационно-коммуникационных технологий (ИКТ). Глобализация увеличивает взаимозависимость национальных экономик, воздействует на модели торговли, инвестиций, экономического роста, процессы создания и ликвидации рабочих мест, характер творческого труда. ИКТ раздвинули границы труда, создав такие явления, как передача бизнес-процессов на внешний подряд, гибкий режим труда. Чаще всего переводятся на внешний подряд рабочие места, связанные с административной поддержкой, ведением бизнеса и финансовых операций, решением компьютерных задач. Некоторые рабочие места обслуживаются специалистами средней и высокой квалификации и могут с меньшими затратами быть организованы за границей, т.к. образовательный уровень работников вырос, а инфраструктура ИКТ совершенствуется. В настоящее время многие виды деятельности включены в глобальные производственно-сбытовые сети, охватывающие многие страны. Производство в основном ограничивается промежуточными товарами и услугами, организовано в виде фрагментированных и размещенных в разных странах производственных процессов, координируемых крупными корпорациями.

Стоимость конечных продуктов в значительной степени определяется воплощенными в них знаниями. Объем торговли наукоемкими товарами, услугами и финансами растет быстрее, чем трудоемкими товарами.

В силу этого работники должны быть более гибкими и адаптивными, готовыми к переподготовке, перемещению, пересмотру условий работы, поиску более благоприятных возможностей. Технологическая революция предполагает, что внедрение новых технологий сокращает спрос на менее квалифицированные кадры и увеличивает на высококвалифицированные кадры. Подобные изменения оказывают предпочтение людям с более высоким уровнем человеческого капитала, ведет к поляризации возможностей в области труда. Сейчас возрастает роль работников с особыми знаниями и навыками, качественным образованием, т.к. они способны использовать технологию для создания и увеличения ценности. Средняя часть пирамиды рабочих мест будет избавляться от многих должностей офисного и производственного персонала. Одновременно ухудшаются условия для работников с заурядными умениями и способностями, потому что компьютеры, роботы и другие цифровые технологии овладевают этими навыками и способностями.

Управление трудовыми ресурсами – особая форма взаимодействия государства, местных органов власти, предпринимателей, наемных работников, общественных организаций.

Государственное регулирование на рынке труда, как правило, направлено на

достижение рационального уровня занятости, обеспечение соответствия обучающихся структуре необходимых рабочих мест, сглаживание последствий безработицы. Государство использует комплекс мер косвенного регулирования рынка труда и трудовых ресурсов с помощью бюджетно-налоговой, денежно-кредитной, амортизационной, социальной политики. Меры косвенного регулирования рабочей силы одновременно являются и мерами общеэкономического регулирования. Они воздействуют на использование трудовых ресурсов через общеэкономическую конъюнктуру.

Анализ региональных аспектов формирования и использования трудовых ресурсов позволяет сделать вывод о недостаточно эффективном регулировании данного процесса на уровне региона.

Главной целью формирования и совершенствования трудовых ресурсов региона является создание условий для их развития в соответствии с потребностями экономики региона и повышения качества и уровня жизни. Процесс регулирования трудовыми ресурсами должен отвечать определенным требованиям:

- координация развития региона с развитием экономики страны и других регионов;
- соответствие направлений развития трудовых ресурсов поставленным целям развития региональной экономики;
- сочетание с развитием процессов самоорганизации различных сфер экономической жизни и ее регионов;
- максимальное включение трудовых ресурсов в производительный труд;
- формирование высокого уровня человеческого капитала населения;
- обеспечение интеграции инициативной, творческой профессионально-трудовой и предпринимательской деятельности субъектов трудовых отношений в единый региональный комплекс;
- способность формировать и реализовывать долгосрочные стратегии;
- непрерывность регулирования трудовых ресурсов с учетом достигаемых результатов.

Процесс управления трудовыми ресурсами на региональном уровне может быть представлен двумя основными этапами:

а) этап формирования трудовых ресурсов региона, который охватывает как население трудоспособного возраста, так и лиц младше трудоспособного возраста.

Целями данного этапа являются рост уровня и качества жизни населения, сохранение численности населения, рост уровня и качества профессионального образования населения, улучшение состояния здоровья населения. Формирование способностей, потенциала трудовых ресурсов можно рассматривать как деятельность государственных и иных субъектов региона, направленную на создание условий для обеспечения непрерывности процесса воспроизводства трудовых ресурсов. Значительные усилия местных органов власти, в соответствии с реакцией на процессы глобализации и технологической революции, необходимо направить на создание и развитие процесса непрерывного образования [1]. Достижению данных целей способствует социальная политика региональных властей в таких аспектах, как политика распределения доходов, политика в сфере образования, охраны здоровья населения, демографическая и иммиграционная политика.

б) этап реализации потенциала трудовых ресурсов региона.

Целью этого этапа является обеспечение рациональной занятости населения региона, развитие профессионально-квалификационного уровня работников в соответствии с требованиями экономики региона, рост содержательного характера трудовой деятельности. Деятельность местных органов власти и иных субъектов региона должна быть направлена на создание условия для эффективного использования трудовых ресурсов за счет политики в сфере труда и занятости, инвестиционной, инновационной и структурной политики в рамках региона. Перенос ответственности в решении проблемы развития и использования трудовых ресурсов на региональный уровень обуславливает активное использование льготного кредитования и налогообложения бизнеса, сохраняющего и создающего новые рабочие места; прямое финансирование субъектов малого бизнеса; поддержку самозанятости населения; поддержку инвестиционных проектов, результатом реализации которых будет создание новых рабочих мест.

Список использованных источников

1. Ефименко А. Г., Гнятюк С. Н. Институционально-правовые аспекты непрерывного образования в Республике Беларусь. Социально-экономические проблемы и перспективы развития трудовых отношений в инновационной экономике : Материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Омск, 22 апр. 2016 г.) / Омск : Изд-во ОмГТУ, 2016 с. 50-53.

Гоголь Інна

к.е.н., асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сільськогосподарські підприємства повинні самі визначати й прогнозувати параметри зовнішнього середовища, асортимент продукції та послуг, ціни, постачальників, ринки збуту, а, найважливіше – свої довгострокові цілі та стратегію їх досягнення, тобто самостійно господарювати і планувати свою діяльність в умовах ринку так, щоб бути прибутковим і рентабельним. Зазначену частину планової роботи визначає розробка стратегічного плану, як комплекс взаємопов'язаних та взаємозалежних дій і заходів, які призначених для передбачення впливу макро- та мікросередовищ на розвиток підприємства і визначення його стратегічного розвитку на майбутні періоди та забезпечує його гармонійне існування в ринковому середовищі.

Усі маркетингові дослідження проходять певний етап чи шлях формування цілей та завдань, вивчають конкурентів та зв'язок між товаром і споживачем, складають план дій і ділову логіку галузі і проводять повне маркетингове дослідження ринку. Загальну ефективність маркетингової служби розглядають як зміну прибутковості від економічної діяльності підприємства при підвищенні виручки від збуту продукції за умов стабільного внутрішнього середовища за винятком змінених умов виробництва

продукції. На кінцевому етапі роблять висновки та вносять рекомендації, подаючи їх у звіті.

У сільськогосподарських підприємствах маркетингова діяльність повинна здійснюватися за певною послідовністю, а виконання кожного етапу потрібно проводити за правилами маркетингового дослідження, що визначає проблему, яку треба дослідити, збір необхідної вторинної й первинної інформації, їх аналіз і викладення результатів, прийняття рішення щодо розв'язання задач, на основі яких визначається загальна стратегія підприємства (рис. 1).

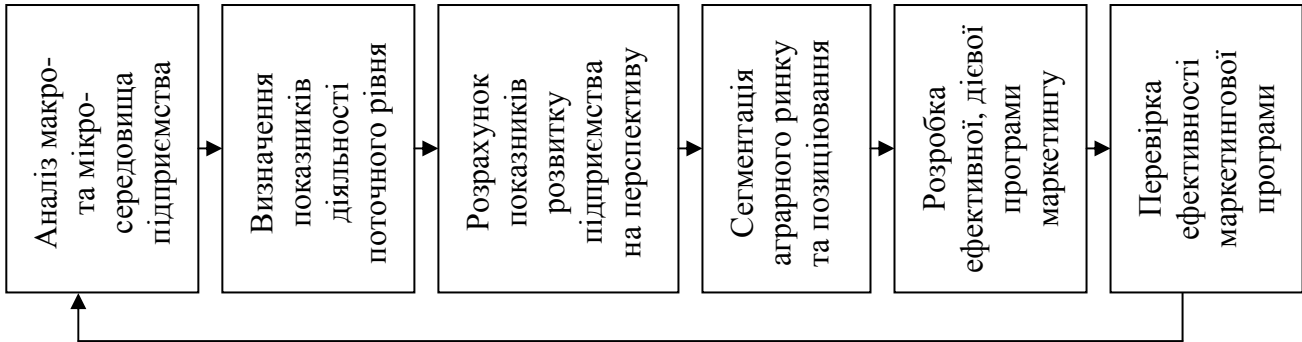

Рис. 1. Алгоритм методики проведення маркетингових досліджень в сільськогосподарських підприємствах.

Джерело: Розроблено на основі власних досліджень та джерел [2; 4].

Аналізуючи всі підходи до поняття методології дослідження маркетингової діяльності, пропонуємо авторський підхід, який окреслює це поняття як сукупність прийомів і методів теоретичного й практичного значення, що утворюють певний методологічний підхід до особливостей підприємницької діяльності суб'єкта господарювання, та спрямований на оцінку умов, що склалися на ринку для забезпечення ефективного функціонування. Дослідницька функція маркетингу передбачає можливість розроблення такої маркетингової стратегії, яка б максимально враховувала чинники, що виявляють переваги та недоліки підприємства, від яких залежить успіх і яка становить певний взаємопов'язаний механізм (рис. 2).

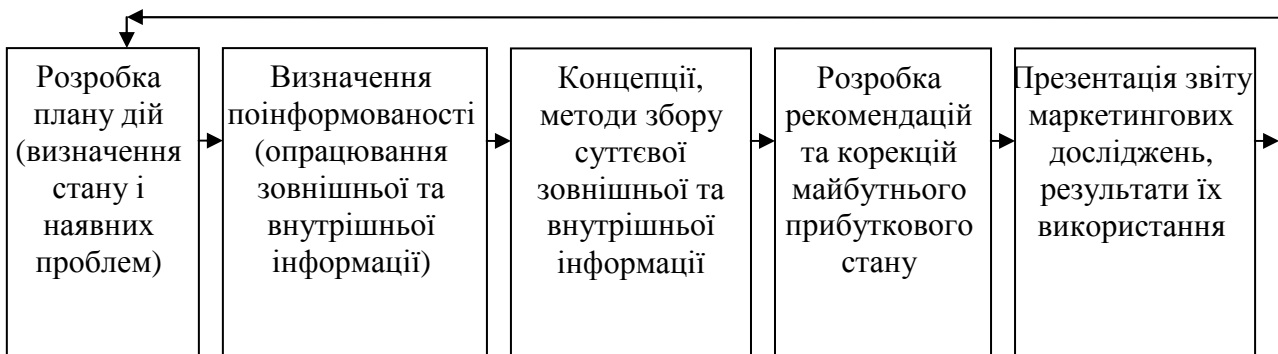

Рис. 2. Механізм взаємозв'язку маркетингових досліджень в сільськогосподарських підприємствах

Джерело: Розроблено на основі власних досліджень та джерел [1; 3].

Керівництво підприємства, здійснюючи маркетингові дослідження, своїми діями зменшує кількість неправильно прийнятих маркетингових та управлінських рішень. При цьому дослідження можуть бути спрямовані як на внутрішні потенційні можливості підприємства, так на загальне дослідження ринку та посередників. Інформацію для маркетингових досліджень одержують із різних джерел, які повинні бути точними, повними, об'єктивними, змістовними, глибокими тощо щоб у майбутньому запобігти помилкових дій і рішень.

Поділяємо думку Ф. Котлера, що «...маркетингова інформаційна система представляє собою безперервно діючу систему, призначену для збирання, оброблення, аналізу, оцінювання й розподілу інформації, яка необхідна для прийняття рішень із питань маркетингового планування, втілення у життя та контролю за виконанням маркетингових заходів» [5; с. 127].

Наразі сучасні світові тенденції ринкової економіки спрямовані на розвиток аграрного сектору, що вимагає скрупульозного підходу до розробки ефективних маркетингових стратегій, які передусім ґрунтуються на поглибленому аналізі ринкового середовища, що спирається на всебічні маркетингові дослідження.

Список використаних джерел

1. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление ; пер. с англ.; под ред. С. Г. Божук. [7-е изд.]. С-Пб. : Питер, 2007. 496 с.
2. Тімонін О. М., Олійник С. С. Стратегії маркетингу : навч. посіб. Харків : Око, 1999. 184 с.
3. Черчилль, Г. А. Маркетинговые исследования ; пер. с англ. С-Пб. : Питер, 2001. 448 с.
4. Шостак, Л. Маркетинг как инструмент экспансии национального хозяйства в мировом экономическом пространстве. *Економика України*. 2007. № 2. С. 74-84
5. Cotler Philip, Nancy Lee Marketing in the Public Sector: A Roadmap for Improved Perfomance. Wharton School Publishing, 1 edition. 2006. 352 p.
6. Richard, L. Sandhusen. Marketing (Barron's Business Review Series) Barron's Educational Series, 4 edition. 2008. 624 p.

Гоголь Тетяна

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

«Світова програма дій Порядок денний на XXI століття», ухвалена на зустрічі «Планета Земля» в Ріо-де-Жанейро в 1992 р., була спрямована на впровадження засад сталого розвитку в країнах світу [3;4]. Документ втілює всесвітню згоду і політичні зобов'язання з питань розвитку та економічного співробітництва. Світове співтовариство, а саме 179 країн (в тому числі Україна) зобов'язалися діяти у дусі глобального партнерства з метою активізації спільних зусиль задля справедливого задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь.

За цих умов, особливого значення для визначення стратегічних пріоритетів, що є основою формування та реалізації державної політики та побудови довгострокової

стратегії розвитку українського суспільства набуває визначення та ідентифікація соціальної складової забезпечення сталого розвитку країни, регіону тощо. Аналіз сталого розвитку регіонів України є одним з інструментів підтримки прийняття управлінських рішень на основі аналізу територіальних відмінностей в регіональному розвитку територій України.

Дослідники Інституту прикладного системного аналізу НАН України і МОН України наголошують на тому, що позбавлення соціального контексту забезпечення сталого розвитку, робить цей розвиток беззмстовним. Тому перехід України до сталого розвитку вимагає певних трансформацій політики в соціальній сфері, основними пріоритетами якої мають бути: збереження здоров'я людини; сприяння покращенню демографічної ситуації; забезпечення соціальних гарантій людям, які потребують захищеності; досягнення нормативів якості життя, які прийняті у розвинених країнах; досягнення орієнтирів сучасного рівня раціонального споживання для всіх верств населення; гуманізація суспільних відносин за рахунок реформування систем управління, освіти, науки, культури, охорони здоров'я, а також демократизація державних інститутів [5, с.49].

Соціально-інституціональний вимір сталого розвитку має бути відображеним у стратегії дій наддержавних, державних та місцевих органів влади як на найближчу, так і на подальшу перспективу. Крім цього, стратегія дій повинна базуватися на системі моніторингу сталості розвитку з урахуванням усіх соціальних складових і рівнів при прийнятті управлінських рішень. Значення індексу соціального виміру сталого розвитку суспільства підраховуються на основі отриманих значень чотирьох категорій політики.

Таблиця 1

Категорії політики та індикатори оцінювання соціально-інституціонального виміру сталого розвитку регіонів України

Індекс соціального виміру, Is	
Категорії політики	Індикатори
I. Суспільство, засноване на знаннях	1. Інтелектуальні активи суспільства
	2. Перспективність розвитку суспільства
	3. Якість розвитку суспільства
II. Розвиток людського потенціалу	4. Розвиток здоров'я та фізичного виховання;
	5. Рівень освіти;
	6. Демографічний розвиток;
	7. Ринок праці;
III. Інституціональний розвиток	8. Економічна складова людського розвитку;
	9. Політична свідомість;
	10. Вплив релігійних інституцій;
VI. Якість життя	11. Ефективність державної влади;
	12. Відпочинок і культура людей;
	13. Стан навколишнього середовища;
	14. Свобода людей;
	15. Здоров'я людей;
	16. Стан інфраструктури;
	17. Ризики та безпека життя;

Джерело [5, с.10-11]

Характеризуючи особливості розрахунку компоненти якості життя людей для регіонів України автори наголошують на тому, що найбільш антропоцентричним виміром сталого розвитку є соціально-інституціональний.

З'ясовано, що увага соціально-інституціональної складової сталого розвитку, в першу чергу, звернена на людину як на суб'єкта (активного учасника суспільної діяльності) та мету (досягнення оптимального людського існування теперішнього та майбутнього поколінь) здійснення розвитку. Згідно удосконаленої методики, введений в метрику сталого розвитку індекс соціально-інституціонального виміру містить три категорії політики: Розвиток людського потенціалу; Якість життя; Інституціональний розвиток суспільства. Деякі важливі складові раніше існуючої категорії політики Суспільство, засноване на знаннях, були включені до трьох перелічених вище категорій [1, с.24]. Для розрахунку індексу використовують 3 категорії політики, 11 індикаторів, 57 параметрів.

Науковці Д.В.Карамішев, Ю.В.Дідок констатують, що з метою врахування при складанні стратегії розвитку як країни, так і її регіонів, соціальні індикатори сталого розвитку зазвичай об'єднують у п'ять агрегованих блоків: боротьба з бідністю, демографічна динаміка, сприяння освіті, підготовці кадрів та поінформованості суспільства, захист здоров'я населення, сприяння стійкому розвитку поселень. На основі узагальнення різних підходів до визначення індексів та індикаторів сталого розвитку, вони пропонують систему індикаторів, що розкривають специфіку означених проблем у забезпеченні сталого розвитку в Україні. При цьому, оцінку сталого розвитку регіону пропонується здійснюється за його складовими по таких компонентах: доходи та витрати; безробіття; забезпеченість житлом; демографія та стан здоров'я; споживання продуктів харчування [2, с.22-23].

Управління соціально-економічним розвитком з метою досягнення його сталого розвитку, встановлення нових пріоритетів держави веде до зміни системи оцінок, за допомогою яких ухвалюються рішення. Не існує єдиної системи формування індикаторів сталого розвитку.

Слід зауважити, що сьогодні не припиняються пошуки відповіді на питання про те, яким повинне бути оптимальне державне управління, якими детермінантами воно обумовлене і який воно повинно мати соціально-економічний ефект (тобто як позначиться на суспільному розвитку таке управління). Концепція сталого розвитку, напевно, могла б стати однією з основних парадигм сучасного управління суспільним розвитком. Система державного управління розвитком територій має передбачати використання цілого комплексу показників, що охоплювали б виміри сталого розвитку регіонів, зокрема соціально-інституціональний.

Список використаних джерел

1. Аналіз сталого розвитку: глобальний і регіональний контексти: моногр. / Міжнар. рада з науки (ICSU) [та ін.]; наук. кер. проекту М.З.Згуровський. КИЇВ : НТУУ «КПІ», 2014. Ч.2. Україна в індикаторах сталого розвитку (2013). 172 с.
2. Карамішев Д.В., Дідок Ю.В. Ідентифікація соціальної складової реалізації державної політики сталого розвитку. Місцеве самоврядування основа сталого розвитку України: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 16 трав. 2014 р.) : у 2 т. ; за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Вашенка, С. В. Загороднюка. КИЇВ : НАДУ, 2014. Т. 1. с.22-24.
3. Повестка дня на XXI век. URL: <http://www.un.org/russian/conferen/wssd/agenda21/part1/ch2.htm>.
4. Рио-де-Жанейрская декларация по окружающей среде и развитию. URL: <http://www.un.org/>

russian/document/declarat/riodecl.htm.

5. Сталий розвиток регіонів України / наук. кер. М.З.Згуровський. КИЇВ : НТУУ «КПІ», 2009. 197 с.

Гойсюк Лілія

к.е.н., асистент

Гойсюк Леся

к.с-г.н., асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВНИЙ ПОКАЗНИК ФІНАНСОВОГО СТАНУ

Фінансова стійкість є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Сьогодні аналіз фінансової стійкості підприємств є необхідною умовою забезпечення стабільності їхнього функціонування. Оптимальні значення показників фінансової стійкості є основою для нормального функціонування підприємств і поступового зростання їх економічного потенціалу.

В сучасній фінансово-економічній літературі кожен із авторів своєрідно трактує визначення поняття «фінансова стійкість підприємства», проте в більшості випадків науковці наполягають на думці, що це гарантована платоспроможність та показник, що характеризується оптимальним співвідношенням власних і позикових коштів підприємства.

Дослідивши наукові видання з даного питання, наведемо декілька визначень цього поняття (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «фінансова стійкість підприємства»

№	Автори	Визначення
1	Г. Г. Кірейцев [1]	Фінансова стійкість – це стан майна підприємства, що гарантує йому платоспроможність. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів.
2	Б.С. Грабовецький [2]	Фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування.
3	Г. О. Крамаренко [3, с.167, 179]	Фінансова стійкість є таким фінансовим і економічним станом підприємства, при якому платоспроможність зберігає тенденцію до стійкості, тобто постійна в часі, а співвідношення власного і позикового капіталу знаходиться в межах, що забезпечують цю платоспроможність.

Продовження табл. 1

4	О. Я. Базилінська [4]	Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами і визначається оптимальною структурою активів, оптимальним співвідношенням власних і позикових коштів, оптимальним співвідношенням активів та джерел їх фінансування.
5	Є. В. Мних [5]	Фінансова стійкість визначається раціональною забезпеченістю потреб будь-якого об'єкта фінансовими ресурсами для ефективної діяльності в ринкових умовах.
6	А. М. Поддєрьогін [6]	Фінансову стійкість підприємства тісно пов'язано із перспективною його платоспроможністю, її аналіз дає змогу визначити фінансові можливості підприємства на відповідну перспективу.
7	Г. І. Базецька [7]	Фінансово стійким є таке підприємство, яке за рахунок власних коштів покриває кошти вкладені в активи (основні засоби, нематеріальні активи, оборотні кошти), не допускає невинуватого дебіторської і кредиторської заборгованостей і розраховується у строк по своїх зобов'язаннях.
8	М. М. Бердар [8, с. 260-261]	Фінансова стійкість підприємства – головний компонент загальної стійкості, який відображає такий стан і структуру фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, здатність виконувати свої зобов'язання та забезпечувати розширений розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу без посилення залежності від зовнішніх джерел фінансування (тобто за умовами збереження платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику).

Отже, провівши аналіз даного поняття, можна сформулювати таке заключне визначення: фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства здійснювати основну й інші види діяльності безперервно, не зважаючи на підприємницькі ризики, які можуть виникати в процесі його господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Кірейцев, Г. Г. Фінансовий менеджмент / Г. Г. Кірейцев. Житомир: ЖІТІ, 2001. 440 с.
2. Грабовецький, Б. С. Економічний аналіз. URL : http://pidruchniki.com/1584072013120/ekonomika/ekonomichniy_analiz.
3. Крамаренко Г. О., Чорна О. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 392 с.
4. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
5. Мних, Є. В. Економічний аналіз [Електронний ресурс]. / Є. В. Мних. URL: <http://westudents.com.ua>. Назва з екрана.
6. Поддєрьогін А. М. Буряк Л. Д., Нам Г. Г., Павліковський А. М. та ін. Фінанси підприємств : підручник. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ : КНЕУ, 2000. 460 с.
7. Базецька Г. І., Суботовська Л. Г., Ткаченко Ю. В. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері : навч. посіб. / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2012. 292 с.
8. Бердар М. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

Горіховський Максим

аспірант

*Науковий керівник: д.е.н., професор Чикуркова А.Д.,
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський*

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

У зв'язку з глобалізаційними аспектами розвитку економіки та сільського господарства, дрібним підприємствам все важче конкурувати з великими підприємствами та об'єднаннями. Тому сьогодні, як ніколи шляхи підвищення конкурентоспроможності фермерів є актуальними дослідженнями, з метою зберегти їх від банкрутства та занепаду сільських територій.

Розподіл прибутку, тобто рух коштів з реалізації продукції, має мати інший вигляд: основна грошова маса із реалізації продукції повинна повертатися до їх членів (селян та фермерів), а в самому кооперативі мають залишатися кошти тільки для його існування (виплата зарплати, сплата податків згідно чинного законодавства, оплата комунальних послуг та інше.).

Тобто з даного рис.1 ми, можемо зробити висновок, що більше половини коштів з реалізації продукції залишається в структурі аграрного холдингу, при цьому вони не порушують ні одного закону України.

Рис. 2. Розподіл прибутку в кооперативах аграрних холдингів

Джерело: [1]

Згідно Закону «Про сільськогосподарську кооперацію», сільськогосподарська кооперація - це система сільськогосподарських кооперативів, їх об'єднань, утворених

з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб членів кооперативів [1].

А сільськогосподарський обслуговуючий кооператив – це сільськогосподарський кооператив, що утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб - виробників сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів [1].

Отже, фермерські господарства – це, насамперед, робочі місця в сільській місцевості та розвиток сільських територій. Для ведення успішної конкурентної боротьби потрібна інформація та знання: ринку, кон'юнктури ринку, вміння продавати і просувати свій продукт. Як неодноразово нами було наголошено, фермери мають об'єднуватися самі між собою, місцевою владою та науковцями, з метою посилення своєї конкурентоспроможності в протистоянні великим агрокомпаніям та агроформуванням.

Список використаних джерел

1. Чикуркова А. Д., Горіховський М. В. Напрямки стратегічного розвитку сільськогосподарської кооперації Хмельниччини в умовах глобалізаційних процесів. II міжнародна науково-практична конференція «Стратегічні пріоритети в XXI столітті» (SP XXI 2017). 2017. №2. С. 245-248.

2. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України. *Урядовий кур'єр*. 1997.14 серпня. (148-149).

Григор'єва Христина

к.ю.н., доцент

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса

ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН В ОПОДАТКУВАННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Державна підтримка сільського господарства в Україні надається різними способами, однак довгий час найбільш ефективним її різновидом визнавалося пільгове оподаткування. Встановлення спеціальних правил сплати податків було привабливе у тому числі тому, що дозволяло охопити державною підтримкою переважну більшість сільськогосподарських підприємств. Законодавство України протягом довгого періоду часу передбачало два основні спеціальні режими оподаткування, які мали яскраво виражений агропротекційний характер – це фіксований сільськогосподарський податок (ФСП) та спеціальний режим сплати ПДВ у сфері сільського господарства. Протягом останніх кількох років система аграрних податкових пільг була суттєво реформатована, і це актуалізує потребу в узагальненні та науковому аналізі відповідних змін. Вважаємо репрезентативним проміжок часу з кінця 2014 року до початку 2017 року, у зв'язку з тим, що саме даний

період ознаменувався перманентним реформуванням податкового законодавства в аграрній сфері. Детальніший розгляд вказаного відрізка часу демонструє існування його внутрішнього поділу на три відносно окремих етапи законодавчого реформування.

Протягом першого етапу (з 1 січня 2015 року по 1 січня 2016 року) було скасовано ФСП та замінено його єдиним податком 4 групи. Попри збереження основної конструкції попереднього ФСП, новий податок модифікував базу оподаткування та розміри ставок. Якщо для ФСП базу оподаткування складала нормативна грошова оцінка одного гектара, проведена за станом на 1 липня 1995 року (для земель водного фонду – нормативна грошова оцінка одного гектара ріллі в області), то для єдиного податку 4 групи базою оподаткування стала нормативна грошова оцінка одного гектара земель з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного за станом на 1 січня базового податкового (звітного) року. При цьому розміри ставок єдиного податку 4 групи збільшилися порівняно з ФСП утричі. Отже, перший етап характеризується різким та значним підвищенням податкового навантаження на сільськогосподарських товаровиробників.

Протягом другого етапу (з 1 січня 2016 року до 1 січня 2017 року) ставки єдиного податку 4 групи знову збільшилися на 80%. Проте головних змін у цей час зазнав спеціальний режим сплати ПДВ. Відповідно до нових правил сплату ПДВ у рамках спеціального режиму було диференційовано. Позитивна різниця між сумою податкових зобов'язань звітного (податкового) періоду та сумою податкового кредиту звітного (податкового) періоду у залежності від виду сільськогосподарської діяльності підприємства розділялася: частина підлягала сплаті до державного бюджету, частина залишалася підприємству. Так, за операціями із зерновими і технічними культурами у державний бюджет перераховувалося 85%; за операціями з продукцією тваринництва – 20%; за операціями з іншими сільськогосподарськими товарами/послугами – 50%. Таким чином, другий етап реформування ознаменувався подальшим скороченням державної підтримки у сфері оподаткування.

На третьому етапі (з 1 січня 2017 року) спеціальний режим сплати ПДВ для сільськогосподарських підприємств було взагалі скасовано. Тобто усіх сільськогосподарських товаровиробників переведено на загальну систему оподаткування ПДВ. Паралельно з цим ставки єдиного податку 4 групи знову були підвищені у середньому на 17%. У такий спосіб третій етап підтвердив окреслену тенденцію до зниження рівня аграрного протекціонізму у сфері оподаткування сільськогосподарських товаровиробників.

Лаконічний виклад ключових законодавчих рішень у сфері оподаткування сільськогосподарських товаровиробників за останні три роки вказує на катастрофічне падіння рівня державної підтримки аграріїв за рахунок пільгового оподаткування. У якості компенсації передбачається запровадження нового виду державної підтримки – бюджетної дотації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції. Для регулювання надання цієї дотації внесено зміни до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України». Так, суб'єктами – претендентами на її отримання є особи, що відповідають таким вимогам: а) є сільськогосподарськими товаровиробниками; б) займаються видами діяльності, що передбачені законом; в) внесені до Реєстру отримувачів бюджетної дотації; г) є платниками ПДВ. Проте

Законом не регламентовано цілу низку інших важливих питань, окрім суб'єктного складу, а саме: у ньому не передбачено цілісного механізму надання бюджетної дотації. Зокрема, у ньому відсутнє правове регулювання об'єкту такої дотації, умов щодо використання такої підтримки, правил її розподілу тощо. Деякі елементи правового механізму надання бюджетної дотації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції регламентовані у постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розподілу бюджетної дотації для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції у 2017 році» від 08.02.2017 року.

Отже, схематичне відтворення еволюції законодавчих змін у сфері оподаткування сільськогосподарських товаровиробників демонструє яскраво виражену тенденцію до зниження рівня аграрного протекціонізму, що втілюється шляхом пільгового оподаткування. Альтернативний спосіб державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, запропонований у вигляді бюджетної дотації, ще буде апробований на практиці та продемонструє ступінь своєї ефективності. Попередній аналіз правового механізму таких дотацій вказує на те, що фактичним результатом такої підтримки буде часткове повернення сплаченої до бюджету суми ПДВ, тобто спостерігається певна аналогія зі скасованим спеціальним режимом. Ці та інші питання ще вимагають наукових досліджень.

Гринчук Олена
аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Іванишин В.В.
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Тривалий час головною метою функціонування суб'єктів господарювання було отримання прибутку, але внаслідок загострення конкурентної боротьби на внутрішньому та зовнішньому ринках, непередбачуваності та мінливості бізнес-середовища, динамічності інноваційного розвитку та науково-технічного прогресу, економіко-політичної розбалансованості тощо, основними цілями підприємства стали збереження позицій в конкурентному середовищі та забезпечення стабільності.

Стратегічні напрямки забезпечення економічної стабільності реалізуються через дотримання принципів згаданого стану підприємства, а саме: раціональне управління витратами (шляхом мінімізації витрат та максимізації фінансових результатів); прибутковість (шляхом досягнення найбільших прибутку та рентабельності); фінансова стійкість (шляхом досягнення абсолютної стійкості); збалансоване фінансування (шляхом моніторингу ефективності капіталовкладень та використання внутрішнього або зовнішнього фінансування); оптимізація виробничої структури

(шляхом управління факторами постачання та збуту, оптимізації розташування сировинних джерел та ринків збуту); товарна політика (шляхом дотримання належного рівня якості та конкурентоспроможності продукції, оптимальної цінової політики); раціональне управління запасами; ефективне фінансове планування. Доцільно додати до принципів забезпечення економічної стабільності підприємства контролінг як систему, яка зорієнтована на майбутній розвиток підприємства. Оскільки одним із завдань контролінгу є розробка стратегії розвитку підприємства та координація роботи з планування фінансово-господарської діяльності, аналіз відхилень фактичних показників діяльності від запланованих, вироблення на цій основі пропозицій щодо усунення перешкод на шляху їх виконання стратегічних планів.

Важливу роль у забезпеченні економічної стабільності підприємства відіграє ефективна система комунікацій, що значною мірою залежить від якості інформаційно-комунікаційних потоків. Зазначимо, що інформаційно-комунікаційні потоки супроводжують усі процеси, які відбуваються на підприємстві, тому ефективність їх забезпечення сприяє ефективному управлінню підприємством, забезпеченню його стабільного функціонування.

Отже, економічна стабільність підприємства – це стан рівноваги, стійкості та збалансованості, який забезпечується комплексом заходів щодо організації, планування та контролінгу фінансово-господарської діяльності підприємства за наявності прогнозованих і не прогнозованих впливів факторів мікро- та макросередовища.

Список використаних джерел

1. Шпак Н.О., Романишин М.І. Економічна стабільність підприємства: сутність та її складові. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: Зб. наук.-техн. пр.* Львів: РВВ НЛТУ України. 2009. Вип. 19.10. С. 248- 253.
2. Шубровська О.В. Сталий економічний розвиток: поняття і напрям досліджень. *Економіка України.* 2005. № 1. С. 36-42.
3. Шпак Н.О., Романишин М.І., Венгер О. Методи забезпечення економічної стабільності підприємств. *Науковий вісник.* 2012. № 10. С. 94-99.

Гузь Владислав

студент

Науковий керівник: к.е.н, доцент Ожелевська Т.С.

Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ

НОВІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Аграрний сектор України володіє значною частиною вкрай родючих земель, що дозволяє їй виробляти сільгосппродукції значно більше, ніж потребує внутрішній ринок. Через складну економічну ситуацію, військово-політичний конфлікт на сході України та стагнацію на світових ринках металопродукції, аграрний сектор є основним локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції в

світовий економічний простір. Вітчизняний агропромисловий комплекс створює близько 12 % валової доданої вартості держави, є одним з основних бюджетоформуючих секторів національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті України за останні роки становить в середньому 12 %, а у товарній структурі експорту - понад третину [1].

Незважаючи на скорочення сільськогосподарських угідь через анексію Автономної Республіки Крим, Україна у 2015/2016 маркетинговому році по експорту зернових культур перевищила показники попереднього року з 36,8 до 39 млн.т, а у 2016/2017 маркетинговому році прогнозується довести цей показник до 41,6 млн.т [2]. Україна є одним з найбільших постачальників зерна на світовому ринку (7% світового експорту). Але через те, що більшість українських аграріїв обирають екстенсивний метод вирощування сільськогосподарської продукції, показники врожайності основних зернових культур майже вдвічі нижчі, ніж у інших головних країн-експортерів зерна [3, с. 50-51].

В світі існує така тенденція, що виробництво зернових концентрується, в основному, в розвинутих державах, а країни, що розвиваються, імпортують його. Наразі для України складаються сприятливі умови для освоєння нових ринків для експорту зерна, а саме в регіонах Північної Африки, Південно-Західної, Південної й Східної Азії. Крім того існують можливості збільшення частки експорту агропродукції до країн Європи [3, с. 51]. Але не варто робити ставку у експорті лише на зернові культури, оскільки їх перевиробництво призводить до різкого падіння світових цін, як, наприклад, це відбулося у 2016 році з пшеницею. При цьому захоплення аграріїв вирощуванням соняшнику – культури, яка за будь яких умов залишається прибутковою, – може бути небезпечним для родючості землі, оскільки соняшник вкрай виснажує землю. Тому потрібно шукати інші ніші світового продовольчого ринку, де Україна могла б зайняти позицію світового лідера.

Однією з таких ніш є виробництво органічної їжі. В кожній розвинутій країні люди з достатком вище середнього надають перевагу виключно біоїжі, яка має багато переваг у порівнянні з продуктами індустріального способу виробництва. Але поки що в Україні виробників, що займаються вирощуванням корисних для здоров'я продуктів харчування, вкрай недостатньо. Проте, Україна має всі умови, щоб стати світовим лідером у виробництві органічної їжі. Українська біопродукція могла б мати більш привабливу ціну, у порівнянні з німецькими та американськими органічними продуктами, та бути більш корисною. Цей вектор розвитку аграрного сектору України потребує створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення інвесторів у цю галузь, а також стимулювання виробників до інноваційних та інтенсивних методів діяльності.

Україна не повинна стати сировинним додатком інших країн світу, втрачаючи значні прибутки та нові робочі місця, які виникають при переробці сільськогосподарської сировини. Відомо, що у хлібі та макаронах з твердих сортів пшениці менше вуглеводів та більше білків, тому італійці, які споживають хліб, піцу та пасту, залишаються стрункими та здоровими. Зерно твердої пшениці та продукти його переробки є джерелом білку, життєво важливих амінокислот, вуглеводів, мінеральних елементів і вітамінів надзвичайно корисних для людини. З огляду на це, в світі поступово збільшується попит на корисну пшеницю твердих сортів. В Україні традиційно основною зерновою культурою є вирощування озимої м'якої пшениці [4],

тому варто змінити вектор розвитку зернового виробництва на користь пшениці твердих сортів. При цьому слід експортувати не пшеницю, а продукти її переробки зі значно більшою доданою вартістю.

Вкрай важливою проблемою є дефіцит в сільській місцевості якісних фахівців-аграріїв. Незважаючи на високі заробітні плати, молоді спеціалісти-випускники аграрних вишів не зацікавлені працювати за фахом у селах, де відсутня соціальна інфраструктура. В сусідній Польщі селища кардинально відрізняються від українських, адже там є кафе, готелі, хостели, невеликі ТРЦ та ярмарки.

Щоб вивести аграрний сектор України на новий рівень необхідно побороти низку проблем, а саме: знизити рівень корупції, досягти політичної стабільності, спростити аграріям доступ до фінансових ресурсів, знизити податкові ставки, підвищити якість освіти майбутніх фахівців [5, с. 68], створити сучасну соціальну інфраструктуру в сільській місцевості тощо. З боку самих підприємців – впроваджувати інноваційну складову у виробничу та маркетингову діяльність, використовувати лише інтенсивні методи ведення агробізнесу, підвищувати якість продукції та її конкурентоспроможність на світовому та внутрішньому ринках. Цьому буде сприяти розвиток інформаційно-консультативної інфраструктури в сільській місцевості, яка повинна розвиватися за державної фінансової підтримки.

Запропоновані напрями розвитку аграрного сектору дозволять Україні не тільки примножити валютні надходження до державного бюджету, створити нові робочі місця, але й зберегти сільські території та родючість земельних ресурсів країни.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження КМУ від 30.12.2015 р. № 1437-р. URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248907971>.
2. Кутовий, Т. Експорт зерна на 2016/2017 МР збільшиться до 41,6 млн. тонн / Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://minagro.gov.ua/uk/node/22885>
3. Голомша Н. Є., Дзядикович О. Я. Перспективи світового ринку зерна *Економіка АПК*. 2016. № 8. С.49-51.
4. Франченко Л. О. Вирощування твердої пшениці в Україні крок до поліпшення її конкурентоспроможності на світовому ринку. *Ефективна економіка*. 2013. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2172>.
5. Лисак М. А. Угода про асоціацію України з ЄС та стан торгівлі продовольчими товарами. *Економіка АПК*. 2016. № 10. С.66-72.

Дейнега Олександр
к.е.н., доцент, проректор
Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне

Якубовська Наталія
к.е.н., с.н.с.
Інститут сільського господарства Західного Полісся
м. Рівне

ЕКОНОМІКА ЗНАТЬ ЯК БАЗОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Основоположником поняття «економіка знань» вважається австро-американський економіст Фріц Махлуп. В сектор «економіки знань» він включив види людської діяльності, які об'єднав в п'ять груп: освіта; наукові дослідження і розробки; засоби масової інформації (радіо, телебачення, телефон і т.д.); інформаційна техніка; інформаційні послуги [1, с. 35].

На сьогодні не викликає сумнівів актуальність такого аспекту економічної стратегії країни, як здатність генерувати і комерціалізувати знання й інформацію, що в наукових джерелах верифікується як «економіка знань».

Мельник Л.Ю. окреслює етапи розвитку інформаційно-знаннєвої економіки та зауважує, що «Україна ще не втратила головний ресурс – знання, інтелектуальний потенціал власного населення. Ще функціонують наукові школи, здатні виконувати фундаментальні дослідження, збереглися наукомісткі галузі, показники якості середньої та вищої освіти, розвитку людського потенціалу є досить високими. Імплементация концепції «економіки знань» дозволить використати конкурентні переваги України, і не лише сприяти розвитку технологічних галузей, а й сприяти розвитку людського і соціального капіталу» [2].

Роль та місце економіки знань обумовлює перетворення науки та освіти в головні продуктивні сили суспільства і «точки» розвитку. В літературних джерелах виокремлюють такі сутнісні риси економіки знань: «1) перетворення знань в ключовий фактор виробництва та економічного зростання; 2) підвищення наукомісткості товарів, інтелектуалізація виробничих, ринкових та інших соціальних процесів; 3) зміна технологічного базису економіки та виробництва (розповсюдження ІКТ та гібридних технологій); 4) інтенсифікація і безперервність інноваційних процесів; 5) поява особливих видів діяльності, пов'язаних із генеруванням та виконанням інших операцій зі знаннями; 6) виникнення нових сфер соціальних відносин з приводу отримання і передання знань» [3, с. 36].

Про актуальність даної концепції свідчить розробка і запровадження Світовим банком (The World Bank) комплексного показника, який характеризує рівень розвитку економіки, заснованої на знаннях, в країнах і регіонах світу - індексу економіки знань (The Knowledge Economy Index). В основі розрахунку Індексу лежить запропонована Світовим банком «Методологія оцінки знань» (The Knowledge Assessment Methodology - КАМ), яка включає комплекс з 109 структурних і якісних показників, об'єднаних у чотири основні групи: 1. Індекс економічного та інституційного режиму (The Economic Incentive and Institutional Regime); 2. Індекс освіти (Education and

Human Resources); 3. Індекс інновацій (The Innovation System); 4. Індекс інформаційних і комунікаційних технологій - ІКТ (Information and Communication Technology - ICT) [4].

Актуально це і для агросфери, де «основними структурними елементами аграрної системи (агросфери) є людський капітал та аграрні послуги як соціально-економічна компонента сталого розвитку, суто аграрне виробництво – економічна компонента, аграрні ландшафти (агроекосистема) як екологічна компонента» [5, с.10].

В літературних джерелах стосовно агросфери наголошується на необхідності «дотримання таких основних умов: всебічна якісна інформатизація суспільства; розвиток інтелектуального потенціалу особистості, організації, суспільства; стимулювання інноваційної діяльності на всіх рівнях; охорона інтелектуальної власності; активна інтеграція економіки України у світову економічну систему» [6, с. 12].

Проте, інституційно галузь не готова повною мірою до активного запровадження економіки знань, що також обумовлюється в наукових джерелах «усталену інституційну практику дуже важко змінити - необхідно переучувати людей, змінити їх звички і весь час переходу організація буде неефективною, що може привести до її загибелі. Нові інституційні практики повинні бути підкріплені ґрунтовним шаром «мовчазного знання», а вирощування цього «мовчазного знання» вимагає значного часу. Без нього нові практики не будуть ефективними, а, отже, і не можуть бути функціонально навантажені без ризику колапсу нової системи соціальних інститутів» [7].

Інноваційно-інвестиційний клімат часто розглядається як одна з основних передумов розвитку економіки знань, даний аспект є об'єктом простійної уваги науковців. За даними Національного інституту стратегічних досліджень «на заваді підвищенню інвестиційної спроможності регіонів стоїть низка проблем: недостатнє інституційне забезпечення інвестиційної політики в регіонах та на місцях; недосконалість інструментів розкриття внутрішнього потенціалу регіонів; падіння обсягів залучення інвестицій внаслідок погіршення соціально- економічної ситуації в країні і падіння інвестиційної привабливості регіонів Сходу України через ведення бойових дій на їх території; неефективність окремих інструментів фінансування капітальних проектів; низька ефективність розподілу інвестицій, низька віддача від інвестицій» [8, с. 21].

Отже, розвиток і економіки України загалом, і аграрного сектору в контексті парадигми економіки знань науковою спільнотою визнається актуальним, зокрема виокремлюється високий науково-інформаційний та освітній потенціал.

Щодо агросфери, то, через специфіку галузі, однією з головних проблем є потреба у великому часовому проміжку для інституційного становлення економіки знань.

Подальші наукові дослідження щодо піднятого в даній публікації питання доцільно проводити диференційовано по групах, обумовлених індексом економіки знань, але з обов'язковим виділенням вагомості кожної групи в загальному цілому.

Список використаних джерел

1. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США. Москва : Прогресс, 1966. 462 с.
2. Мельник, Л. Ю. Еволюція наукових уявлень про економіку знань. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 26 (1). С. 37-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2015_26%281%29.

3. Поляков М. В.. Розвиток концепції економіки знань. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2014. № 4 (28). С. 34-38. URL: http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/9_5.pdf.
4. Индекс экономики знаний (The Knowledge Economy Index) URL : <http://gtmarket.ru/ratings/knowledge-economy-index/knowledge-economy-index-info>
5. Забуранна Л. В. та ін. Оптимізаційні методи та моделі : підручник Київ : ЦП «Компринт», 2014. 372 с.
6. Курило, Л. І. Формування інтелектуального капіталу в аграрній сфері: теоретичний аспект / Л. І. Курило // Економіка АПК. 2014. № 8. С. 5-12.
7. Герасимчук Н. А. Інституційні аспекти розвитку підприємництва в аграрній сфері: теоретико-методологічний підхід. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2012. № 2 (18). Т. 6. С. 411-420.
8. Економіка регіонів у 2015 році : нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ . Київ : НІСД, 2015. 92 с.

Довгань Ірина
асистент
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Розвиток сільських територій є одним із пріоритетних напрямів державної політики України, яка повинна передбачати формування ефективної системи розвитку територій: мобілізації трудових, фінансових, матеріальних та організаційних ресурсів, посилення соціального захисту населення, відновлення соціальної інфраструктури, розвиток підприємництва, збереження екологічної стабільності. На протязі багатьох років спостерігається зниження якості життя сільського населення нашої держави, погіршення його соціального забезпечення, зменшення кількості сільських населених пунктів. Все це зумовлюється недостатньо ефективним використанням наявних природних, людських, матеріальних та інших видів ресурсів.

Проблема розвитку сільських територій розглядається в працях вітчизняних учених таких як О.Бородіна, В.Голян, В.Збарського, О.Крисального, М.Кропивко, Ю.Лупенко, М.Малік, В.Міщенко, П.Саблук, М.Хвесик, О.Шубравська, В.Юрчишин, К.Якуб та інших. Але питання розвитку сільських територій в умовах децентралізації потребує доопрацювання та не достатньо висвітленим.

Метою дослідження є визначення впливу децентралізації на розвиток сільських територій на Хмельниччині.

Одним із пріоритетних напрямів розбудови аграрного сектору економіки сучасної України є реформування інституціональних засад розвитку сільських територій. Сьогодні ж поняття «сільська територія» більш розширене. Воно узагальнює собою історично сформовану в законодавчо визначених межах сукупність, яка поєднує адміністративно-територіальну (села, сільські поселення, сільські ради) та територіально-функціональну (сільськогосподарське виробництво,

переробка продукції тощо) приналежність до створення відповідних умов праці і проживання населення та забезпечення продовольчої безпеки країни [1, с.167.]. Фактично це розглядається як територія, на якій компактно і постійно проживає невелика кількість населення, що здійснює сільськогосподарську діяльність [2, с.169].

На розвиток сільських територій негативно впливають такі проблеми:

економічні (зокрема, це переважно монофункціональність аграрного сектора, застарілі методи господарювання на селі, нарощування структурних диспропорцій сільськогосподарського виробництва, низький рівень матеріально-технічної бази);

соціальні (погіршення демографічної ситуації в сільській місцевості та відмирання сіл, низький рівень якості життя сільського населення, високий рівень безробіття, значна трудова міграція сільського населення, занепад соціальної інфраструктури);

екологічні проблеми (погіршення екологічної ситуації, деградація ґрунтів, поширення ерозійних процесів) [3, с.85].

Для вирішення цих проблем було ухвалено базові нормативні документи, окреслено певне бачення реформи територіально-адміністративного устрою та місцевого самоврядування, що й створило передумови для реальних кроків децентралізації. Зобов'язання, щодо децентралізації влади містяться у таких ключових програмах документах: Стратегія сталого розвитку «Україна-2020»; План дій уряду «Відновлення України» від 3.09.14р.; Коаліційні угоди; Програми діяльності КМУ від 11.12.14 р.

Децентралізація – процес перерозподілу або диспергування функцій, повноважень, людей або речей від центрального управління [4, с. 821]. Таким чином, децентралізація для сільських територій передбачає процес розширення й зміцнення їх прав та повноважень при одночасному звуженні прав і повноважень відповідних центральних органів управління з метою оптимізації та підвищення ефективності управління суспільно важливими справами, найповнішої реалізації місцевих інтересів.

Вагомою перевагою децентралізації для об'єднаних громад є концентрація коштів та можливість їхнього розподілу на місцях, надання державою субвенції на захищені статті та допомагати реалізовувати проекти громадам щодо підвищення рівня життя. Зокрема, це зростання доходів місцевих бюджетів, зміцнення податкової бази місцевого самоврядування, руйнування ієрархії прийняття рішень - не на рівні області, а в громадах.

Для прикладу розглянемо, як проходить процес впровадження децентралізаційних реформ на Хмельниччині якій почався з 1 січня 2016 року: так на сьогодні створено 26 об'єднаних територіальних громад, або 42 % сільської території. Громади Хмельницької області у 2016 році отримали від держави 216,7 млн.грн, що перевищило фінансування всієї області порівняно з попередніми роками. Серед прогресивних прикладів можна назвати громаду Нової Ушиці, де придбано цілий комплекс техніки та засобів комунального господарства, розпочато ремонт центру дитячої творчості. Тобто успіх та розбудова громади напряму залежать від професійного рівня очільництва ОТГ. У Дунаєвецьку громаду придбана сміттесортувальна станція. В партнерстві з чеськими підприємствами та грантами ЄС запустили цех з переробки сміття. В цілому минулого року громади витратили 60 млн.грн. на ремонт доріг, 50 млн.грн. на придбання спеціалізованої техніки для

власних комунальних господарств, приблизно 50 млн.грн. вартували заходи з енергозбереження. Громада відповідає за медицину, освіту, дороги й отримує 85 % податків від плати за землю, податку на прибуток – тобто кошти повноцінно йдуть на утримання ОТГ. Також варто зазначити, що бюджети сьогоденних громад порівняно з минулими роками, тобто до об'єднання, зросли в 7 разів [5].

У процесі реформи виникає декілька головних проблем, серед яких можна назвати: непослідовність нормативного забезпечення; нові кадри, нестача знань, брак відповідальності; затримки та неузгодженість дій зв'язку з складністю, багатоплановістю реформи. Концепція реформи вимагає узгоджених дій з боку різних секторів, різних міністерств та відомств.

Останні події в Україні свідчать про те, що люди в місцевих громадах готові об'єднуватися й брати на себе ініціативи розвитку. На території держави на сьогодні налічується 366 ОТГ, що складає 20 % планових об'єднань. Це є відображенням нового стилю поведінки громадян, відмінного від минулого. Такі нові реалії виникли в результаті численних національних та міжнародних зусиль з розвитку громад, які в значній мірі вплинули на процес сільського розвитку.

В Україні з'являються нові можливості для розвитку сільських територій в умовах децентралізації. Перспективи місцевого розвитку й благоустрою окремих територіальних громад виступають основним мотивом децентралізації в багатьох країнах. В умовах децентралізації влади, органи місцевого самоврядування мають потенціал функціонувати ефективніше, ніж центральні органи. Самодостатність та автономія бюджетних витрат на розподіл місцевих послуг дає можливість сільським громадам надавати якісні та доступні суспільні послуги у відповідності до потреб та своїх пріоритетів, що видно на прикладі Хмельницької області. Впровадження реформи з децентралізації в області відбувається доволі активно і планомірно, з'явилися позитивні зрушення, але про справжню зваженість у роботі говорити зарано.

Список використаних джерел

1. Саблук, П. Т., Кропивко М.Ф., Булавка О.Г. та ін. Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій . Київ : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2011. 454 с. 167с.
2. Там само. С. 169.
3. Проніна, О. В. Стан, проблеми та перспективи розвитку сільських територій в Україні. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2016. № 2 (54). С. 84-88.
4. Гуроров, О. І. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації Глобальні та національні проблеми економіки : Електронне наукове видання. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2014. Випуск 2. С. 820-823.
5. Яцковський С. Реалії децентралізації Хмельниччини. URL : <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/4054> (дата звернення 28.02.2017 р.). Назва з екрана.

Драбик Оксана
заступник начальника
Кам'янець-Подільське об'єднаного управління ПФУ Хмельницької області
аспірант
Науковий керівник: д.е.н., професор Волощук К.Б.
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Пенсійна система України – сукупність створених в Україні правових, економічних і організаційних інститутів і норм, метою яких є надання громадянам матеріального забезпечення у вигляді пенсії. Пенсійна система України в сучасному вигляді започаткована в січні 2004 року і містить у собі відносини по формуванню, призначенню і виплаті пенсій в трирівневій пенсійній системі [1].

Система охоплює непрацездатних громадян похилого віку, інвалідів, осіб, які втратили годувальника, виплати яким проводяться у формі пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, компенсаційних виплат, додаткових пенсій та державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію та інвалідам.

Основним Законом, що регулює питання загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, є Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV[2]. Цей Закон за своїм змістом і сферою застосування є фактично нормативною основою пенсійного страхування в Україні. Цим Законом також визначено систему та порядок здійснення управління як солідарної, так і накопичувальної систем пенсійного страхування, встановлено механізми захисту пенсійних активів від знецінення, а також визначено порядок застосування інших законодавчих актів, що регулюють питання пенсійного забезпечення.

Для того, щоб чітко визначити як працює система сьогодні, розглянемо це як Приклад. За призначенням пенсії одночасно звернулися жінка та чоловік, страховий стаж жінки складає 37 років, чоловіка 42 роки, а заробітні плати обох взяті за період з 01.01.1992 р. по 31.12.1996 р. та за весь період роботи, починаючи з 01.07. 2000 року по час звернення. Розрахунки відображені в табл..1.

Таблиця 1

Умовний розрахунок пенсійної виплати особам, яким призначається пенсія відповідно до Закону [2]

Показники, вихідні дані	жінка	чоловік
Коефіцієнт заробітної плати	1,2785	1,2785
Стаж, років	37	42
Коефіцієнт стажу	0,4995	0,567
Середня заробітна плата по Україні для розрахунку пенсії в 2009 році, грн..	1197,91	1197,91
Розмір пенсії, грн.	765,00	868,38
Середня заробітна плата по Україні для розрахунку пенсії в 2010 році, грн..	1650,43	1650,43
Розмір пенсії, грн.	1053,98	1196,41

Продовження табл. 1

Середня заробітна плата по Україні для розрахунку пенсії в 2015 році, грн..	2960,62	2960,62
Розмір пенсії, грн.	1890,68	2146,18
Середня заробітна плата по Україні для розрахунку пенсії в 2016 році, грн..	3268,40	3268,40
Розмір пенсії, грн.	2087,24	2369,29
Відношення 2016р. до 2009р.,+,-	+1322,24	1500,91
Відношення 2016р. до 2009р.%	272,8	272,8

Джерело: умовний розрахунок автора

Згідно даних по заробітній платі за 60 місяців та даних персоніфікованого обліку (з оптимізацією) коефіцієнт заробітної плати умовно склав 1,2785. Провівши умовний розрахунок пенсійної виплати для чоловіка та жінки, при однаковій заробітній платі, стажі роботи у жінки 37 років, у чоловіка-42 роки, у обох понаднормативний стаж складає 7 років, та бачимо, що розмір їх пенсійних виплат різняться, що дає підстави стверджувати, що існує нерівність між жінками та чоловіками, хоча на законодавчому рівні закріплена рівність чоловіків та жінок в усіх сферах життя.

Крім того, взявши за основу ті ж складові, але прораховуємо розмір пенсійної виплати в залежності від року виходу на пенсію, бачимо, що розмір пенсійної виплати значно різняться. Так, розмір пенсійної виплати при виході на пенсію в 2009 році у жінки склав 765,00 грн., у чоловіка 868,38 грн., а у 2016 році відповідно у жінки 2087,24 грн., у чоловіка 2369,29 грн., що зумовлює провести відповідні реформи, задля справедливого розрахунку пенсійних виплат.

Першим кроком по зменшенню розривів у розмірах пенсій, призначених у різні роки, стало прийняття Урядом 23 квітня 2012 року постанови «Про підвищення рівня соціального захисту населення» № 327 [3], відповідно до якої з 01.05.2012 проведено осучаснення заробітної плати для обчислення пенсій тим, хто вийшов на пенсію до 2008 року, виходячи із середньомісячного заробітку у галузях економіки за 2007 рік, тобто 1197,91грн.

Сьогодні 50% пенсіонерів міста та району кам'янецьчини отримують пенсійні виплати у розмірі 1200-1300 грн. Мінімальний розмір пенсійної виплати з 1 грудня 2016 року складає 1247 грн. Це означає, що пенсіонери, у яких згідно стажу і заробітку розмір пенсії складає 1247 грн. будуть отримувати на рівні з пенсіонерами (оскільки передбачено законодавчо), у яких по стажу та заробітку розмір пенсії розрахунково складає від 100 до 1200 грн. В цьому ми вбачаємо не справедливість по відношенню до осіб, які мали заробітки і особливо великі стажі роботи. Адже особи без стажу, із стажем 5 чи 15 років та із стажем 45-50 років отримують пенсійну виплату в однаковому розмірі.

Одним із важливих напрямків в соціальній сфері, на нашу думку, є запровадження механізмів саме призначення та перерахунку пенсій, результатом якого є збільшені розміри пенсій. Саме тому, ми пропонуємо зупинити підвищення пенсійних виплат у спосіб підвищувати мінімальні пенсійні виплати, а розпочати проводити перерахунки пенсійних виплат шляхом осучаснення заробітків.

На нашу думку, провівши поступове осучаснення заробітку, «догнавши» пенсіонерів, що останніми виходили на пенсію, відбудеться правильна пропорція між

пенсіонерами, з врахуванням їх трудової діяльності та сплаті внесків до Пенсійного фонду. Крім того, даний механізм перерахунку пенсій сприятиме більшій зайнятості та легалізації заробітної плати, відповідно надходженням до пенсійної казни.

Таким чином, досліджуючи систему пенсійного забезпечення в Україні, методику розрахунку пенсій, бачимо, що всі тонкощі визначені, враховані законодавчо. Проте кінцевий результат - розмір пенсійних виплат громадян України досить низький. Все це дає підстави для продовження подальшого дослідження і винайдення механізмів розвитку пенсійної системи задля належного соціального захисту громадян в частині пенсійного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Пенсійна система України : Вікіпедія –вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Пенсійна_система_України.

2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» / Верховна Рада України : Закон від 09.07.2003 № 1058-IV. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.

3. Про підвищення рівня соціального захисту населення / Кабінет Міністрів України : Постанова від 23.04.2012 № 327 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/327-2012-п>.

Дранус Валентин

асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

Мельничук Любо

к.е.н., доцент кафедри

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв

СТРАХУВАННЯ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКИХ РИЗИКІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ ІЗ ВРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Аналіз основних моделей державно-приватного партнерства в агрострахуванні, дає більш детальне уявлення про важливість впровадження комплексних підходів до управління ризиками в сільськогосподарському виробництві. Та чи інша система агрострахування в національних масштабах є ефективною і працездатною в кожній конкретно взятій країні лише при наявності в ній ролі держави. На підставі економічних розрахунків і багаторічного досвіду, урядами різних країн було зроблено висновок про те, що субсидування страхової премії є найкращим інструментом підтримки доходів сільгоспвиробника і економічної стабільності в сільському господарстві. Разом з тим, прямі виплати держави в разі настання катастрофічних подій, підтверджують свою неефективність в довгостроковій перспективі.

Одноразові виплати держави для надання прямої компенсації не мають системного характеру, так як знаходяться під впливом безлічі економічних чинників. У кожній описаній моделі приватно-державного партнерства були виділені їх

переваги та недоліки, які дозволяють більш прозоро оцінити потенціал розвитку системи агрострахування в тій чи іншій країні. Незаперечна і необхідність налагодження більш тісної співпраці між учасниками приватного і державного секторів [2, с. 19].

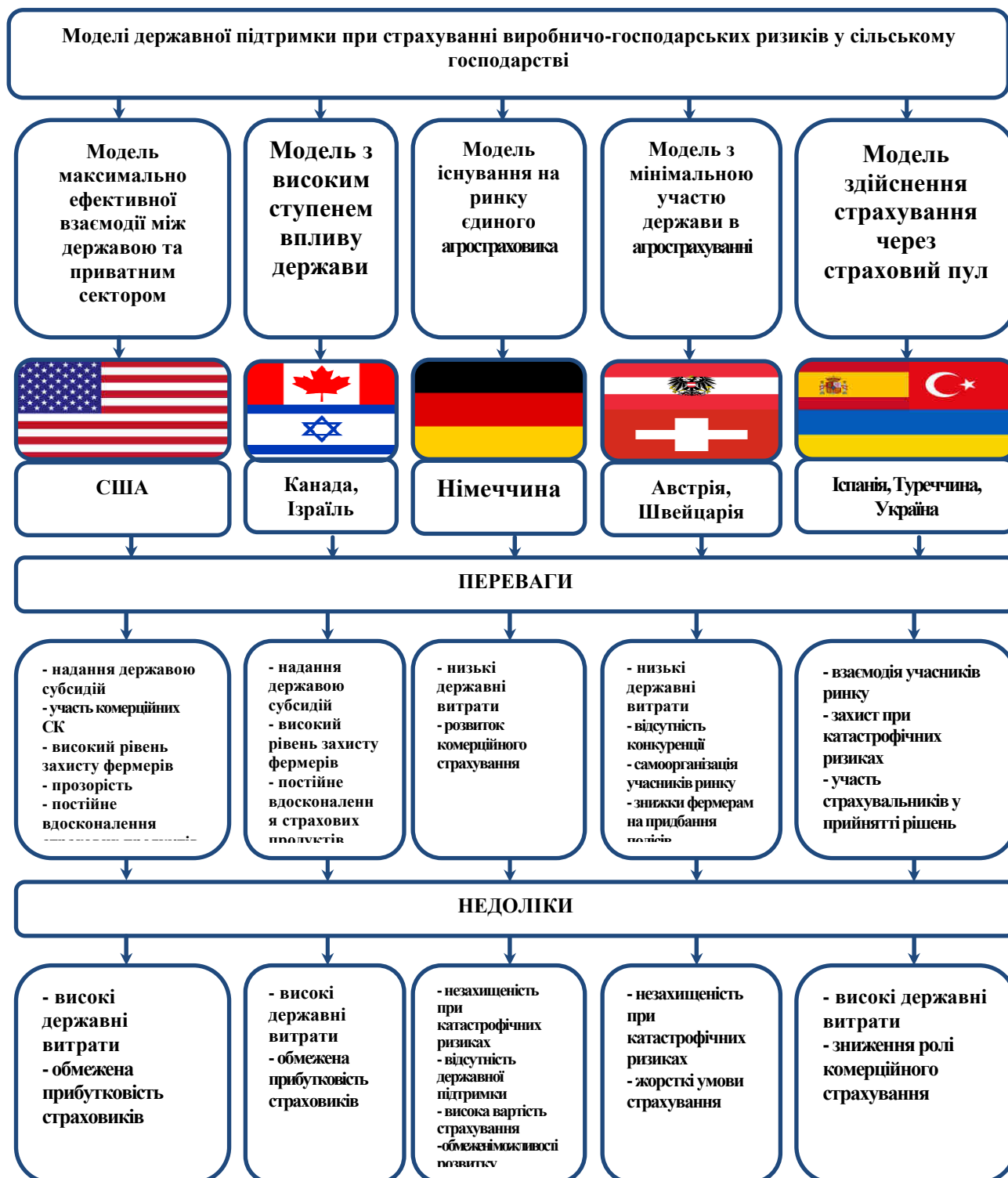

Рис. 1. Порівняльні характеристики моделей державної підтримки при страхуванні виробничо-господарських ризиків у сільському господарстві
Систематизовано на основі [1, с. 20370], [3], [4, с. 201], [5].

Ми вважаємо, що проведений аналіз моделей страхування виробничо-господарських ризиків в сільськогосподарському виробництві різних країн, відображений на рис.1, дасть можливість отримати більш комплексне уявлення про потенційні проблеми в уже існуючих моделях, що дозволить уникнути повторення існуючих недоліків.

Формування правильної структури взаємин між усіма учасниками моделі на початковому етапі, а також звернення до безпосередніх потреб сільськогосподарських виробників, є запорукою ефективності довгострокової програми управління виробничо-господарськими ризиками в сільськогосподарському виробництві.

Незважаючи на певні позитивні зрушення в сфері страхування виробничо-господарських ризиків у сільськогосподарському виробництві, більшість представників аграрного сектору України недооцінюють можливості страхування та його вплив на розвиток сільськогосподарського виробництва в країні.

На наш погляд, стимулювання страхування виробничо-господарських ризиків у сільськогосподарському виробництві слід проводити в комплексі з іншими економічними заходами регулювання, оскільки без вдосконалення механізмів державного впливу на кон'юнктуру ринку сільськогосподарського страхування не буде забезпечена необхідна прибутковість в сільському господарстві, а, отже, і можливість страхування. Таким чином, необхідно вирішувати питання страхування виробничо-господарських ризиків у сільськогосподарському виробництві комплексно, а не лише за рахунок самих сільськогосподарських виробників.

Державна підтримка страхування виробничо-господарських ризиків у сільськогосподарському виробництві, яка надається шляхом субсидування страхових премій і гарантій перестраховання, виступає більш ефективною формою підтримки доходів сільськогосподарських виробників, ніж пряма допомога держави в разі настання катастрофічних збитків. Участь в системі страхування виробничо-господарських ризиків у сільськогосподарському виробництві повинно бути вигідно для всіх суб'єктів на ринку сільськогосподарського страхування. Не повинно виникати ситуацій, коли оптимальним варіантом є відмова від страхування в надії на отримання від держави безоплатних субсидій у разі неврожаю.

Страховальник повинен мати свободу вибору страхового продукту, який найкраще задовольнятиме його. Щоб знизити вартість страхування, сільськогосподарський виробник повинен мати можливість виключати з покриття неактуальні для його регіону і його виробничо-господарської діяльності ризики. Крім того, сільськогосподарський виробник повинен мати можливість самостійно вибирати рівень покриття.

Список використаних джерел

1. Agricultural insurance and agricultural productivity: Granger causality test: An application in the United States. *International Journal of Current Research*. 2015. 7 (9). p. 20367-20372.
2. Дранус, В. В. Перспективи розвитку страхування ризиків сільськогосподарського виробництва в Україні на основі аналізу зарубіжного досвіду. *Наукові праці : Науково-методичний журнал*. Вип. 231. т. 243. Економіка. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. С.18-23.
3. Кричевская Л. Международный опыт частно-государственного партнерства и государственной поддержки в агростраховании. URL : <http://agroinsurance.com/ru/29980/>.
4. Павелко, Н. Международный опыт осуществления государственной политики в сфере страхования сельскохозяйственной продукции: перспективы для Украины. *Держава та регіони. Серія: «Державне управління»*. 2012. № 4.с. 199–205.

5. Шинкаренко Р., Международная практика субсидирования агрострахования. URL : <http://www.agroinsurance.com/ru/analytics/?pid=10597>.

Дуганець Наталія

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

Коркушко Олег

к.е.н., доцент

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний
коледж
м. Кам'янець-Подільський

ЗМІНИ ЗАКОНОДАВСТВА З ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Заробітна плата є основним джерелом доходів найманих працівників, основою матеріального достатку членів їх сімей, певною часткою всіх витрат роботодавця на виробництво і найбільш ефективним засобом спонукання працівників до високопродуктивної і якісної праці, тому питання організації заробітної плати, формування її рівня завжди знаходяться в центрі уваги як роботодавців, так і працівників.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про оплату праці» заробітна плата трактується як винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].

Трудові відносини регулюються Кодексом законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII (КЗпП), з останніми змінами і доповненнями від 06.12.2016 р. [2].

На підставі КЗпП України на підприємстві повинен бути встановлений єдиний порядок оформлення приймання, звільнення і переведення співробітників.

З 1 січня 2017 р. в Україні змінилося значення самого терміну «мінімальна зарплата» (статті 1-3 Закону України «Про оплату праці» від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР із змінами, внесеними законом від № 1774-VIII від 06.12.2016).

Мінімальна заробітна плата – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці.

Мінімальна заробітна плата встановлюється одночасно в місячному та погодинному розмірах [1].

З 1 січня 2017 року на підставі ст.8. Закону України «Про державний бюджет України на 2017 рік» від 21.12.2016 р. № 1801-VIII місячний розмір мінімальної заробітної плати становить 3200 грн., а погодинний розмір – 19,34 грн.

Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств, установ, організацій усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, за будь-якою системою оплати праці [2].

Відтак, роботодавець повинен виплачувати працівникові щомісяця за **відпрацьований повний місяць** заробітну плату в мінімальному розмірі, що може складатися з окладу, премій, надбавок та інших постійних доплат (за винятком доплати за роботу в несприятливих умовах праці та підвищеного ризику для здоров'я, за роботу в нічний та надурочний час, роз'їзний характер робіт, премії до святкових та ювілейних дат).

Дана норма є обов'язковою як для юридичних осіб, так і для фізичних осіб – роботодавців.

Нараховувати зарплату нижче мінімальної можливо за умови, якщо згідно трудового договору робота проводиться на умовах неповного робочого часу, а також при невиконанні працівником в повному обсязі місячної норми праці.

У даних випадках заробітна плата буде виплачуватися пропорційно виконаній нормі праці.

При порушенні дотримання мінімальних державних гарантій може бути накладено штраф у розмірі **10 мінімальних зарплат, які** встановлені законом на момент виявлення порушення, за кожного працівника, щодо якого скоєно порушення – (при розмірі мінімальної зарплати 3200 грн. – це 32000 грн.) – стаття 265 КЗпП.

Слід звернути увагу, що також були внесені зміни щодо самої системи оплати праці (ст.6 Закону України «Про оплату праці»).

Згідно з нею посадові оклади потрібно визначати на рівні не нижче за прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на 1 січня календарного року (у 2017 році – 1600 грн.) (табл. 1).

Таблиця 1

Зміна розміру прожиткового мінімуму, грн.

Вид виплати	1 травня 2016 р.	1 грудня 2016 р.	1 травня 2017 р.	1 грудня 2017 р.
Прожитковий мінімум	1399	1544	1624	1700
Прожитковий мінімум для дітей до 6 років	1228	1355	1426	1492
Прожитковий мінімум для дітей 6-18 років	1531	1689	1777	1860
Прожитковий мінімум для працездатних осіб	1450	1600	1684	1762
Прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність	1130	1247	1312	1373

Список використаних джерел

1. Закон України «Про оплату праці» №108/95-ВР від 24.03.95 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення 28.02.2017р.). Назва з екрана.
2. Кодекс законів про працю України, затверджений Верховною Радою УРСР від 10.12.1971 № 322-VIII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення 28.02.2017р.). Назва з екрана.

Дуда Галина
аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Мазур Н.А.
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

МЕХАНІЗМ ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В залежності від того, на якій фазі відтворення розглядається трудовий потенціал аграрного сектору, його конкретними носіями виступають: на фазі формування – сільське населення; на фазі розвитку – потенційна робоча сила; на фазі використання – працівники сільськогосподарських підприємств [1].

Сільське населення виступає природною основою формування трудового потенціалу аграрного сектору економіки. Івано-Франківська область належить до областей, де кількість сільського населення переважає над міським. Станом на 01.01.2017р. в Івано-Франківській області нараховувалось 789 сільських населених пунктів, в яких проживало 777,9 тис. осіб, або 56,3% всього населення області. Проте, кількість сільського населення продовжує невпинно зменшуватися, як і кількість сільських населених пунктів. Це зумовлено складною демографічною ситуацією.

На стадії формування основою трудового потенціалу аграрного сектору виступає сільське населення працездатного віку. Важливою умовою формування, функціонування та розвитку трудового потенціалу аграрного сектору є стан соціальної інфраструктури села, умови проживання сільських жителів. На сьогодні в сільській місцевості обмежений доступ до базових можливостей розвитку людського потенціалу: освіти, медичного, побутового, транспортного обслуговування, нормальних життєвих умов. Сільське населення живе в обмеженому інформаційному просторі.

Потенційною робочою силою для аграрного сектору економіки виступає молодь, зокрема, сільська. Кількість бажаючих навчатись у аграрних закладах Івано-Франківської області щороку зменшується, що в недалекому майбутньому може стати вагомою загрозою у нестачі працівників для аграрного сектору економіки.

Проаналізувавши мотиваційні чинники працевлаштування молоді на сільськогосподарських підприємствах, можна стверджувати, що більшість молодих людей не готові пов'язати своє майбутнє із сільським господарством.

Як показали результати анкетного опитування студентів одного з аграрних закладів області, студентами найнижче оцінена перспектива працювати на селі (10,9%). Випускники аграрних вузів не хочуть повертатись у село. І це проблема не аграрних закладів, заробітних плат чи аграрного сектору. Проблема стосується, в першу чергу, сільської інфраструктури, вірніше – її відсутності.

Для молоді, особливо на етапі вибору спеціальності, вкрай важливим є показник престижності. Необхідно зазначити, що навіть ті люди, які обрали свій фах, пов'язаний з аграрним виробництвом, не вважають її престижною. Позитивно оцінює рівень престижності праці в сільському господарстві 30,9% опитаних. Найбільша частина студентів (38,2%) вказує на те, що при забезпеченні певних умов сільське господарство може зрівнятись за рівнем престижності з іншими галузями

виробництва.

Молоді люди досить амбіційні, для них важливими є не лише матеріальні проблеми, а й кар'єрний ріст, а також можливість самореалізації. Щодо матеріального забезпечення, то молодь також зважає і на забезпеченість житлом; рівень побутового, медичного та торговельного обслуговування; рівень освіти й культурного обслуговування.

На фазі використання носіями трудового потенціалу аграрного сектору економіки виступають працівники сільськогосподарських підприємств. Проте, чисельність працівників аграрного сектору Івано-Франківської області щороку скорочується. З метою одержання інформації про стан трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств та визначення перспектив його формування та розвитку проведено анкетне опитування працівників сільськогосподарських підприємств Івано-Франківської області. Як показали результати дослідження, основними складовими недовикористання трудового потенціалу є: матеріальна (9,6%), кваліфікаційна (8,9%), психологічна (4,4%), освітня (22,2%), професійна (14,8%) та організаційна (38,5%) складові.

Як показали результати дослідження, 20% опитаним притаманна невідповідність освіти займаній посаді; у 23,7% - вона відсутня частково та 56,3% займають посаду відповідно до здобутої освіти [2, с. 159].

В умовах інноваційного розвитку суспільства від працівників аграрної сфери вимагається постійна робота над собою. Тільки розвиваючись, здобуваючи нові навички, освоюючи нові додаткові професії та підвищуючи свою кваліфікацію, працівник може розраховувати на швидкий і якісний розвиток свого трудового потенціалу. Необхідно зазначити, що 94,8% опитаних, працюючи в аграрному секторі, не підвищували свою кваліфікацію. Перспективою інноваційного розвитку економіки є професійне навчання на виробництві, яке має на меті постійне удосконалення професійної компетенції працівників з метою забезпечення ефективного використання їх виробничих функцій.

Необхідно також зазначити, що частка працівників, для яких організаційна складова (неповна зайнятість, відсутність соціальних пільг, незадоволення методами управління персоналом, відсутність кар'єрного росту) є перепоною для використання трудового потенціалу, становить 38,5% [3, с. 58]. Працівникам сільськогосподарських підприємств притаманна сезонна зайнятість у виробництві через розрив між періодом виробництва та робочим періодом, тому вони дуже часто знаходяться у відпустках без збереження заробітної плати (на період припинення робіт), переведені з економічних причин на неповний робочий день (тиждень), або прийняті на умовах неповної зайнятості. Відсутність соціальних пільг та гарантій негативно впливає на трудовий потенціал працівників сільськогосподарських підприємств та не стимулює працівника використовувати свій трудовий потенціал максимально.

Тому, без ефективної інноваційної моделі розвитку трудового потенціалу, яка буде забезпечувати підготовку кадрів інноваційного типу у відповідності до попиту ринку щодо кваліфікованої праці, неможливо забезпечити інноваційний розвиток національної економіки.

Головною метою формування та подальшого функціонування механізму інноваційного розвитку трудового потенціалу є, передусім, забезпечення відтворення кількісних і якісних характеристик трудового потенціалу і створення соціальних,

економічних та організаційних умов для його безперервного інноваційного розвитку. Даний механізм має стати невід'ємною частиною інноваційного розвитку та сприяти якісному розвитку трудовому потенціалу аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Мазур, Н. А. Формування ринку робочої сили в умовах аграрного підприємництва та оздоровлення соціально-економічного середовища. *Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК*. 2004. № 11(2). С. 167-171.
2. Дуда Г. Б. Роль професійних якостей в системі формування трудового потенціалу працівників сільськогосподарських підприємств. Національне виробництво й економіка в умовах реформування: стан і перспективи інноваційного розвитку та міжрегіональної інтеграції: зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. конф. 28 жовтня 2016 р. (ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль : Крок, 2016. 355 с. С. 159-161.
3. Дуда Г. Б. Матеріальний складник як один з головних чинників формування трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2016. Випуск 9. С. 55-59.

Ефименко Антонина
д.э.н., доцент, заведуючий кафедрой
УО «Могилевский государственный университет продовольствия»
г. Могилев, Республика Беларусь

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЛОГИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

На современном этапе функционирование и формирование отраслевых рынков должно отвечать важнейшим принципам суверенитета государства, а также способности интеграции экономики Беларуси в мировую хозяйственную систему. На современном этапе логистическая концепция начинает широко применяться к управлению транспортным процессом в Республике Беларусь в целях интеграции отдельных агентов процесса товародвижения в единую систему, способную быстро и эффективно доставить необходимый товар потребителю. В Республике Беларусь для повышения эффективности деятельности различных организаций АПК в условиях экономической интеграции необходимо развивать и совершенствовать различные рынки, в том числе рынок логистических услуг [1].

Логистические организации на данном этапе оказываются в центре внимания экономического сообщества. Примерно 30% логистических функций во всех отраслях экономики европейского рынка передается логистическим компаниям. Спрос на услуги логистических операторов формируют промышленность и торговля, которые расходуют на логистику в Европе ежегодно 120-140 млрд. евро. В целом рынок логистических услуг разбит на три сектора: перевозок и экспедирования грузов всеми видами транспорта, складских услуг, а также услуг по интеграции и управлению цепями поставок.

Логистика должна стать для Беларуси одним из приоритетных

геоэкономических направлений. В зависимости от отраслевой принадлежности в Беларуси будут создаваться транспортно-логистические, оптово-логистические (торговые) и многофункциональные логистические центры. Транспортно-логистические центры предназначены для обработки транзитного грузопотока, разработки, организации и реализации рациональных схем движения товаров по территории Беларуси и других государств на основе организации единого технологического и информационного процесса. Оптово-логистические (торговые) центры будут заниматься поставкой оптовых партий потребительских товаров и продукции производственно-технического назначения отечественного и импортного производства потребителям или организациями розничной торговли. Предусмотрено строительство многофункциональных логистических комплексов (включая торговые, административно-деловой, выставочные центры и др.).

В последние годы основными направлениями развития логистических систем являются информатизация, автоматизация и роботизация процессов. Все большее распространение получает переход на «безбумажное» ведение работ на всех стадиях логистических процессов. Развитие технологий точного дистанционного позиционирования объектов позволяет осуществлять контроль и управление практически любым объектом в любом звене логистической цепи. В результате развития торговой отрасли появились сложные и комплексные *retail*-системы, товарораспределительные и грузоперераспределительные центры, многозвенные системы поставки товаров, крупные и сложные торговые сети, что в совокупности привело к образованию новых сложных многокомпонентных дифференцированных товаропроводящих (логистических) систем с широкой номенклатурой и высокой пропускной способностью [2].

Крупные производственно-торговые компании (фирмы) часто не содержат грузового транспортного парка (мировая практика). При этом наблюдается следующая тенденция: чем выше уровень развития компании, тем быстрее она начинает отдавать производственные функции сторонним организациям.

В стандарте менеджмента качества ISO 9001:2000 отмечено, что в случае, если организация решает передать сторонним организациям выполнение какого-либо процесса, влияющего на соответствие продукции требованиям, она должна обеспечить со своей стороны управление таким процессом. Оптимальное соотношение использования собственного грузового автотранспорта и услуг внешних транспортных операторов (аутсорсинг) составляет примерно 50:50. Применение транспортного аутсорсинга включает передачу внешней компании при перевозках грузов, таможенное оформление, складирование, доставку door-to-door.

Зарубежный опыт показывает, что 80–85% перевозок грузовым автомобильным транспортом выполняется аутсорсерами. Можно выделить следующие преимущества аутсорсинга:

- концентрация на профильной деятельности (ключевой компетенции). Организация (фирма) сосредотачивает ресурсы и внимание на основном конкурентоспособном бизнесе. Менеджмент организации (фирмы) концентрируется на стратегических задачах (стратегическом планировании, разработке конкурентной стратегии и т.д.) и предоставляет выполнение задач внешней организации, специализирующейся на выполнении этих функций;

- использование наилучших методов и опыта. Чтобы выиграть в конкурентной

борьбе, организации, которые предоставляют услуги аутсорсинга, постоянно совершенствуют свои услуги, внедряя прогрессивные технологии и решения. За счет этого организация-клиент быстрее достигает эффективного и экономного бизнес-процесса;

- повышение конкурентоспособности. Данная организация (фирма) более эффективно и оперативно реагирует на запросы потребителей на соответствующем уровне;

- сокращение затрат и применение передовых технологий. Аутсорсинг позволяет организациям (фирмам) применять передовые технологии и сервисные учреждения могут достигать экономию на масштабе. Это помогает снизить общие издержки в системе, позволяя организациям (фирмам) добиваться повышения конкурентоспособности и эффективности.

На развитие рынка логистического аутсорсинга влияют факторы: глобализация снабженческих и сбытовых сетей и глобализация торговли, управление цепочками поставок (логистическими цепочками), давление потребителей, применение аутсорсинга как средство для планирования, реализации и управления бизнес-моделью организации (фирмы). Основными предпосылками передачи транспортных процессов на аутсорсинг являются экономические, определяемые спецификой бизнеса, что особенно характерно для небольших организаций (фирм), осуществляющих разовые масштабные перевозки. Важным фактором является также учет технологических особенностей грузоперевозок при выполнении сложных, комбинированных (мультимодальных) перевозок с использованием различных видов транспорта и координацией всех звеньев транспортировки.

Таким образом, на современном этапе выбор конкурентной стратегии развития логистических услуг является основой завоевания рыночных позиций и получения выгод от реализации конкурентных преимуществ в АПК в условиях экономической интеграции.

Список использованных источников

1. Гнатюк С. Н. Основы экономики : для подготовит. курсов. М-во образования и науки Рос. Федерации, филиал Моск. гос. индустр. ун-та в г. Рославле Смоленской обл. Рославль, 2004. 164 с.
2. Брилевский А. О. Экономико-математическая модель и инструментальные средства в управлении товаропроводящими сетями предприятий хлебопекарной отрасли Республики Беларусь : автореф. дис. ...к-та экон. наук: 08.00.05; Белорусский гос. экономич. ун-т. Минск, 2016. 26 с.

Євстафієва Юлія

к.с.-г.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ІЗРАЇЛЮ

Ізраїль має високорозвинене сільське господарство, є великим експортером свіжих продуктів і світовим лідером в області сільськогосподарських технологій незважаючи на те, що ґрунтово-кліматичні умови його далеко не оптимальні для розвитку рослинництва та тваринництва, адже більше половини площ Ізраїлю – пустелі. Тільки 20% землі придатні для ведення сільського господарства, в якому працює 3,7% працездатного населення. При цьому, Ізраїль на 95% забезпечує власні потреби сільськогосподарською продукцією, імпортуючи тільки зерно, олійні культури, каву, какао і цукор [6; 7; 8].

Два унікальних види сільськогосподарських поселень, кібуци – громадські господарства, в яких засоби виробництва є спільними, як і прибуток, і мошави – сільськогосподарські поселення, де кожна сім'я веде власне господарство і обробляє власну землю, тоді як закупівлі і реалізація продукції здійснюється колективно. Обидва види поселень не тільки втілюють в життя мрію перших переселенців про соціальну рівність, співробітництво і взаємодопомогу, а й отримують сільськогосподарську продукцію в великій кількості [3].

Молочне скотарство Ізраїлю досягло найкращих показників в світі по виробництву молока на одну корову, середній надій однієї корови 12500 л, а на окремих фермах – 14500 л [5]. Все молоко в Ізраїлі отримують на молочних фермах, стада в більшості складаються з Ізраїльської голштинської породи, високоудійної і стійкої до захворювань. Крім того, отримують овече молоко, яке йде на експорт.

Виробництво м'яса птиці, яке становить дві третини від споживання м'яса в країні, вирощуванням займаються мошави.

Практикується розведення риби в штучних озерах в пустелі Негев за інноваційними технологіями (виробництво чорної ікри займає третє місце в світі).

Ізраїль є одним зі світових лідерів з вирощування і експорту цитрусових, включаючи апельсини, грейпфрути, мандарини і помеліт, гібрид грейпфрута і помело, виведений в Ізраїлі.

Крім цитрусових, тут вирощують більше сорока видів фруктів: авокадо, банани, яблука, черешню, сливи, персики і нектарини, виноград, ківі, гуава, манго, фініки, суніцю ананасову, опунцію, яку називають цабар, хурму, шесек і гранати.

Виноград вирощується переважно на Ізраїльській прибережній рівнині. Помідори, огірки, перець і кабачки поширені по всій країні, тоді як дині ростуть тільки в зимові місяці в рівнинній місцевості. У субтропічних районах країни вирощують банани і фініки, тоді як на півночі вирощують яблука, груші і черешні.

Сільське господарство Ізраїлю – це феномен, секрет успіху – технології. Інноваційні підходи Ізраїлю до ведення сільського господарства зменшують кліматичні ризики і сприяють раціональному використанню найцінніших для пустельного клімату водних ресурсів. Статистика вражає. В Ізраїлі один фермер годує 98 осіб, в той час як в Україні один фермер годує 10 осіб [7; 8].

Ізраїльські фермери вміють змінювати смакові якості овочів і фруктів: вони можуть як посилити смак плодів, так і робити його більш нейтральним. Варто відзначити, що подібний ефект досягається за рахунок гібридизації – виведення нових сортів рослин шляхом схрещування існуючих, а не генномодифікованих продуктів (ГМО).

Овочі сортують за допомогою фототехніки і комп'ютерів: на конвеєрній стрічці кожен плід фотографується 32 рази. З отриманих знімків комп'ютер генерує тривимірну модель плоду, визначаючи його розмір, стиглість, наявність пошкоджень і т. д. На основі зібраних даних овочі та фрукти автоматично сортуються виходячи з заданих параметрів. Саме тому ізраїльська полуниця на полицях супермаркетів «одна в одну».

Мигдаль і фініки збирають не вручну, а за допомогою спеціального комбайна. Збір врожаю відбувається методом коливання стовбура комбайном. Струшування відбувається за певної амплітуди, для кожної рослини розрахована на основі ряду параметрів рослин. Даний метод не тільки не шкодить дереву, але і зміцнює його кореневу систему. Процес збирання займає в середньому 30-60 секунд, на відміну від ручного збору, який займає кілька десятків хвилин.

Держава надає субсидії фермерам до 40% від вартості покупки і впровадження нових технологій. Програмне забезпечення, системи зрошення, інноваційна збиральна техніка – все це обходиться ізраїльським фермерам дешевше завдяки державним субсидіям. За рахунок такого підходу, а також тісної співпраці державного, приватного та наукового сектору в сфері виробництва, Ізраїлю вдається зберігати високий темп впровадження інновацій в сектор.

В Ізраїлі незначні (1-1,5%) втрати при збиранні врожаю винограду завдяки використанню спеціальних збиральних комбайнів, тоді як при ручному збиранні – 10%.

Свого часу ізраїльтяни добилися підвищення надоїв до 10000 літрів в рік за рахунок технологій контролю над станом і поведінкою тварин. Однак і це їм здалося замало. Відносно недавно ізраїльські тваринники знайшли спосіб ще більше збільшити надої. Добитися подібних результатів вдалося за рахунок обливання корів холодною водою. Справа в тому, що дана процедура допомагає поліпшити самопочуття тварин, що відображається на їх апетиті і, відповідно, надоях. За словами ізраїльських фахівців у молочному скотарстві, таке обливання дозволило збільшити надої на 2500 літрів на рік. Сьогодні в Ізраїлі самий високий рівень надою молока від однієї корови в світі – в середньому 12,5 т в рік. Наприклад, в Німеччині цей показник становить близько 8,5-9 тон в рік, в США близько 10 тон на рік, в ЄС отримали 6,9 тон, в Індії – 1,2 тони, у Китаї – 2 тон, у Російській Федерації – 3,6 тони, а в Україні – близько 4,6-5,4 тони в рік [2; 3].

Несучість курей підвищують за допомогою різнокольорових іграшок. Курка насправді не менш агресивна, ніж півень. Більше того, у них розвинений канібалізм. В більшості випадків, курка, що сидить на сідалі, клює інших курей, які сидять поруч. Боротися з агресивним поведінкою пернатих ізраїльські фермери вирішили більш гуманним способом, ніж підрізання дзьобу, наприклад яке поширене в інших країнах. Щоб викоринити канібалізм попереду курки в курниках почали підвищувати різнокольорові іграшки. Таким чином, коли вони хочуть «випустити пар», вони клюють не своїх сусідів по сідалу, а ці іграшки. Так вдалося значно знизити рівень

смертності в курниках.

Феномен ізраїльського сільського господарства полягає в тому, що низький природний потенціал для розвитку галузі компенсується високою інтенсивністю і ефективністю впровадження інновацій. Традиційні методи ведення сільського господарства практично не застосовуються в цій країні. Високий рівень інноваційності в свою чергу допомагає досягнути максимальної продуктивності галузі при мінімальних ресурсних витратах. Це саме те, чого не вистачає в Україні [1; 4].

Список використаних джерел

1. Васільєва Л. М., Боднарчук Н. В. Аграрний сектор: оцінка рівня державної підтримки. *Молодий вчений*. 2015. № 1(16). С. 204-209.
2. Данкевич, М. Молочне тваринництво Ізраїлю. *Фермер України*. 2012. № 8-9 (282). С. 6-7.
3. Заходим, М. Сучасний стан і тенденції розвитку молочного скотарства в Україні. *Інноваційна економіка*. 2016. № 1-2. С. 53-59.
4. Руденко, Г. Р. Особливості впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств. *Бізнес Інформ*. 2015. № 5. С. 32-35.
5. Тимофіїв, Т. Перспективи розвитку вітчизняного молочного скотарства в контексті тенденцій на світовому ринку молока. *Аграрна економіка*. 2015. № 3-4.
6. Черевко, Г. Інтенсифікація сільського господарства: приклад Ізраїлю. *Агроінком*. 2004. № 5-6. С. 82-88.
7. Аграрний тиждень. *Україна. Всеукраїнський діловий журнал* URL: <http://a7d.com.ua>
8. Інформаційний портал URL : <http://www.infoportal.pp.ua>

Заборовський Вячеслав
старший викладач
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Фондовий ринок важлива складова економіки будь-якої держави, у тому числі й України. Фондовий ринок – це сукупність механізмів і правил, що дозволяють здійснювати купівлю-продаж цінних паперів.

В Україні фондовий ринок почав формуватися з 1991 року після прийняття закону «Про цінні папери і фондову біржу», відповідно до якого в жовтні 1991 року було створено Українську фондову біржу.

Основними суб'єктами фондового ринку є його безпосередні учасники та інститути, що забезпечують проведення операцій на ньому. До перших належать інвестори, брокери, дилери, менеджери. Вони є безпосередніми учасниками проведення операцій і в більшості випадків відповідають за прийняті рішення.

Особливістю глобального фондового ринку є те, що він діє на принципах єдиних правил і процедур. Об'єднання фондових ринків дозволить інвесторам уникнути системного ризику національного ринку й суттєво знизити ризики портфельного

інвестування в цілому [1, с. 154].

За даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, в Україні діють 10 фондових бірж, розташованих у Києві, Миколаєві і Дніпропетровську: Фондова Біржа ПФТС; Київська Міжнародна Фондова Біржа (КМФБ); Українська Фондова Біржа (УФБ); Українська Міжбанківська Валютна Біржа (УМВБ); Фондова Біржа «ІННЕКС»; Придніпровська Фондова біржа (ПФБ); Українська міжнародна Фондова Біржа (УМФБ); Фондова біржа «Перспектива»; Східно-Європейська Фондова біржа (СЄФБ); Українська Біржа (УБ) [3].

Комісією протягом січня-червня 2015 року зареєстровано 55 випусків облігацій підприємств на суму 4,29 млрд. грн. Порівняно з аналогічним періодом 2014 року обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств зменшився на 6,61 млрд. грн..

Протягом січня-червня 2015 року обсяг зареєстрованих Комісією випусків інвестиційних сертифікатів КУА ПФ становив 4,37 млрд.грн., що менше на 11,81 млрд.грн. порівняно з даними за аналогічний період 2014 року.

Протягом січня-червня 2015 року обсяг зареєстрованих випусків акцій КІФ становив 880,18 млн.грн., що більше на 545,74 млн.грн. порівняно з даними за аналогічний період 2014 року.

З початку реєстрації за станом на 30.06.2015 кількість зареєстрованих корпоративних та пайових інвестиційних фондів становила 2079 інститутів спільного інвестування, з них: 384 – корпоративних інвестиційних фондів; 1695 – пайових інвестиційних фондів.

Капіталізація лізингових компаній фондового ринку станом на 30.06.2015 склала 499,02 млрд.грн., що більше на 20,04% порівняно з цим показником станом на 30.06.2014 (415,72 млрд.грн.). Збільшення капіталізації свідчить про підвищення вартісної оцінки компаній, акції яких перебувають в обігу на фондових біржах.

За результатами торгів на організаторах торгівлі обсяг біржових контрактів з цінними паперами протягом січня-червня 2015 року становив 188,39 млрд.грн..

Протягом січня-червня 2015 року порівняно з даними аналогічного періоду 2014 року обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі зменшився на 9,35% (або на 19,42 млрд.грн.) (січень-червень 2014 року – 207,81 млрд.грн.).

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами протягом січня-червня 2015 року на вторинному ринку становив 98,53% від загального обсягу біржових контрактів протягом зазначеного періоду [3].

В цілому, на вітчизняному ринку цінних паперів не вистачає фінансових інструментів із високим інвестиційним потенціалом, відзначається низька капіталізація, недостатня прозорість, обмежена ліквідність, Торговельна активність залежить від присутності на ринку іноземного спекулятивного капіталу. Більшість вітчизняних цінних паперів, акцій мають документарну форму випуску, яка ускладнює їх обіг та зумовлює високу вартість транзакційних витрат. Залишається недосконалою інфраструктура, права інвесторів та громадян недостатньо захищені [4, с. 156].

На основі проведеного аналізу сучасного стану функціонування фондового ринку України потрібно виділити такі напрями його модернізації та ефективного функціонування:

– сприяння реалізації єдиної державної політики стимулювання покращення

інвестиційного клімату;

– гармонізація вітчизняного законодавства із директивами ЄС, адже на фондовому ринку реальних реформ практично не відбувалося, а були тільки певні покращення. Важливо, щоб нові реформи не виявилися абстрактними;

– перебудова існуючої системи державного регулювання фінансового сектора, яка має бути спрямована насамперед на стимулювання ефективної діяльності його учасників;

– розвиток інфраструктури, існування умов для ліквідного первинного розміщення та торгівлі цінними паперами, їхнього обігу, належного обліку прав власності, а також для прозорого ціноутворення;

– забезпечення надійного та ефективного функціонування ринкової інфраструктури Це сприятиме залученню ресурсів для державних і приватних компаній через фондовий ринок;

– вирішення проблеми інструментарію фондового ринку.

– сприяння розвитку ринку валютних деривативів, на який очікують професійні учасники фондового ринку;

– встановлення вимог, які б стимулювали концентрацію вітчизняного біржового ринку;

– вирішення проблем технологізації фондового ринку, зокрема пов'язаних з умовами та обмеженнями експорту технологій на інші сектори фінансового ринку;

– вироблення умов та рекомендацій щодо стимулювання ліквідності біржових торгів [2, с. 89].

Фондовий ринок є ключовим фактором мобілізації фінансово-капітальних ресурсів у ринковій економіці, а також інструментом проведення інноваційної політики у державі. Він постає невід'ємним атрибутом інституційного регулювання національної економіки.

Ефективність функціонування фондового ринку залежить перш за все від міцної інфраструктури, що створює належні умови для випуску та подальшого обігу цінних паперів.

Список використаних джерел

1. Котова М. В., Задорожнюк В. С. Трансформація фондового ринку України в умовах світової глобалізації. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2013. № 1(6). С. 153-157. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n1/html/>.

2. Малишенко К. А. Фактори, що визначають особливості фондового ринку України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2013. № 4(24). С. 104-107.

3. Офіційна сторінка Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку URL : <http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics>.

4. Штанько О. Д. Сучасні тенденції функціонування світових фондових ринків. *Академічний огляд*. 2013. № 2(39). С. 170-176.

Зеленський Андрій
к.е.н., заступник завідувача кафедри
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський
Єрменчук Ірина
головний спеціаліст
Кам'янець-Подільська районна державна адміністрація
м. Кам'янець-Подільський

АГРАРНІ РОЗПИСКИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В умовах інтеграції України до світового економічного простору, аграрний сектор є однією з пріоритетних та стратегічно важливих галузей національної економіки, що забезпечує 12% валового внутрішнього продукту, 22% зайнятості населення та 38% вартості експорту. Водночас, сучасний стан аграрного сектору характеризується наявністю проблем, що викликані специфікою сільськогосподарського виробництва та зумовлені сезонністю виробництва, великою залежністю від природно-кліматичних факторів, нестабільністю цін на аграрну продукцію, недостатньою інвестиційною привабливістю галузі, складністю залучення кредитних ресурсів [2, с.1].

Станом на сьогодні в Україні існують всі умови для розвитку аграрного бізнесу, пов'язаного з виробництвом сільськогосподарської продукції. Специфіка аграрного ринку зумовлює потребу товаровиробників у залученні додаткових коштів шляхом укладення відповідних договорів позики. У зв'язку з цим, використавши досвід Бразилії в частині небанківського кредитування, відповідно до Закону України «Про аграрні розписки» від 06.11.2012 року №5479-VI [1], був запроваджений новий інструмент надання позики сільськогосподарським товаровиробникам під заставу майбутнього врожаю.

Відповідно до ст. 1 Закону аграрна розписка – це товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах. Аграрні розписки використовуються в операціях із сільськогосподарською продукцією, перелік якої визначений у групах 01-14 розділів I та II Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності згідно із Законом України «Про митний тариф України». Інакше кажучи, аграрна розписка – це зобов'язання виробника сільськогосподарської продукції виплатити кошти або в майбутньому поставити продукцію в обмін на отримані матеріальні ресурси.

Механізм українських аграрних розписок базується на так званих розписках-договорах CPR (Cedula de Produto Rural), які були запроваджені у Бразилії на підставі Федерального закону №8.929 від 22.08.1994. Фактично, ці розписки-договори мають аналогічну функцію, як і вітчизняні: це обіцянка виробника поставити сільськогосподарську продукцію або розплатитися після її продажу в майбутньому в обмін на отримання ресурсів (фінансових чи товарних) для ведення сільськогосподарської діяльності [3].

Система Бразильських розписок-договорів CPR діє на основі взаємозв'язку

трьох сторін: безпосередньо виробників сільськогосподарської продукції, дистриб'юторів та трейдерів. Так, дистриб'ютори надають виробникам продукцію, потрібну для вирощування культур. Останні стають заставою та майбутнім розрахунком. Водночас дистриб'ютори укладають угоду з трейдером, в якій вже визначена ціна (вартість) цієї продукції. За рахунок цього відбувається захист інтересів агровиробника, бо вже відома остаточна ціна продажу, а завдяки гарантії постачання товару захищаються інтереси трейдера.

Стаття 7 вітчизняного Закону передбачає норму про те, що аграрна розписка встановлює забезпечення виконання зобов'язань боржника за аграрною розпискою заставою його майбутнього врожаю. Предметом такої застави може бути виключно майбутній урожай сільськогосподарської продукції. Розмір застави повинен бути не меншим за розміром зобов'язання за аграрною розпискою. На день видачі аграрної розписки майбутній урожай сільськогосподарської продукції не може перебувати в інших заставах, ніж за аграрними розписками. На день збору врожаю предметом застави стає відповідна кількість зібраної сільськогосподарської продукції.

Аграрна розписка вважається виданою з дня її реєстрації у Реєстрі аграрних розписок. Реєстр аграрних розписок – це єдина інформаційна система, що містить відомості про обов'язкові реквізити виданих та погашених аграрних розписок. Держателем Реєстру аграрних розписок є Міністерство аграрної політики та продовольства України. Зазначений орган наділяє осіб, які вчиняють нотаріальні дії, повноваженнями реєстраторів Реєстру аграрних розписок, які надаватимуть послуги із внесення записів до Реєстру аграрних розписок про аграрні розписки та з надання інформації з цього реєстру іншим особам.

Незважаючи на те, що зазначений Закон вступив у силу ще у 2013 р., українські можновладці відклали реалізацію функціонування механізму аграрних розписок аж до осені 2014 р., коли спільним наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України і Міністерства юстиції України від 04.09.2014 №331/1471/5 було запроваджено пілотний проект з відпрацювання технології введення в обіг аграрних розписок на прикладі Полтавської області та План заходів з реалізації цього проекту.

Варто зазначити, що ідея впровадження аграрних розписок в Україні підтримується міжнародними партнерами. Так, використання і розповсюдження цього механізму дуже активно підтримує IFC (Міжнародна фінансова корпорація, яка належить до групи Світового Банку), яка у 2015 р. запустила спільний зі Швейцарією проект «Аграрні розписки в Україні». Незважаючи на недовіру до всього нового, застосування аграрних розписок на території Полтавської області дало дуже позитивний ефект. Так, за інформацією IFC, під час реалізації положень пілотного проекту було видано 10 аграрних розписок сумою більше ніж 40 млн. грн [4].

Успішно виконаний пілотний проект показав основне: цей механізм ефективно працює на практиці навіть за відсутності детального законодавчого врегулювання за умови, якщо є воля двох сторін цих відносин – кредитора і боржника. Враховуючи наведене, можна зробити висновок про те, що механізм аграрних розписок є реальною прогресивною альтернативою класичному банківському кредитуванню у залученні коштів в аграрну сферу України. Органи державної влади мають більш активно і ефективно проводити впровадження цього інституту, інакше аграрні розписки як фінансовий інструмент може спіткати доля похідних цінних паперів.

Окрім наявної політичної волі держави, для повноцінного функціонування цього механізму, необхідно законодавчо збалансувати інтереси всіх учасників цих відносин – кредиторів та виробників сільськогосподарської продукції, щоб вони могли використовувати інститут аграрних розписок на вигідних економічних та юридичних умовах.

Список використаних джерел

1. Про аграрні розписки : закон України від 06.11.2012 № 5479-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5479-17>.
2. Зеленський А.В. Фінансове регулювання аграрного сектору економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Київ, 2016. 22 с.
3. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agrarni-rozpiski--alternativniy-mehanizm-kredituvannya-agrarnogo-sektoru-ukrayini.html>
4. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agrarni-rozpiski-3-roki-potomu.html>

Іщенко Анастасія

аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Свиноус І.В.

НДІ «Украгропромпродуктивність»

м. Київ

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ОСОБИСТЕ СЕЛЯНСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО»

Особисте селянське господарство (ОСГ) в Україні це складна економічна і соціальна категорія, пов'язана як зі станом сільськогосподарського виробництва, так і з рівнем доходів і життя населення. З розвитком економіки країни, зі зміною ідеологічних позицій і політичних цілей змінювалося ставлення до ОСГ, до оцінки їх ролі у виробництві продовольства і життя населення, а також до розуміння перспектив розвитку.

Істотні зміни в дефініції особистого селянського господарства виникли під час здійснення ринкових перетворень з позицій сприйняття ОСГ як самостійної виробничої одиниці. Це зумовило як неоднозначність підходів до оцінки ефективності та перспектив діяльності цих господарств, так і проблему надмірності термінів, щодо застосування яких, як і раніше, ведеться наукова дискусія. Довільне використання таких визначень, як малі форми господарювання, сімейні ферми, індивідуальне сільськогосподарське виробництво, селянське сімейне господарство, сільські домогосподарства тощо, ускладнює розуміння економічних, організаційних і правових відносин і властивостей, що володіють ідентичними ознаками, які органи державної статистики виділяють як «господарства населення» та її найбільш масову популяцію – особисті селянські господарства, кількість яких у 2015 р. досягла майже 4,7 млн одиниць.

Незважаючи на прийняття відповідного закону, що регулює діяльність цієї

форми господарювання, рівень правового забезпечення ОСГ залишився низьким. Їхні визначальні ідентифікаційні ознаки виявилися вираженими досить слабо. При спробах класифікації масиву ОСГ у вітчизняній практиці не враховувався міжнародний досвід і підходи, які успішно використовуються в тому числі органами управління Європейського Союзу, зокрема площу земельної ділянки, поголів'я сільськогосподарських тварин.

Доведено, що категорія особистого селянського господарства як особливої сфери виробництва в сучасних умовах характеризується такими основними ознаками: 1) діяльність, що пов'язана з використанням землі як фактора виробництва у сільському господарстві, з отриманням і переробкою сільськогосподарської продукції; 2) допоміжна до основної зайнятості населення; 3) самофінансуванням діяльності; 4) непрофесійна діяльність з виробництва продукції для особистого споживання; 5) організація трудового процесу на основі праці членів сім'ї (іноді за участю залучених осіб).

В особистих селянських господарствах, як виду сільськогосподарської діяльності сільських домогосподарств, під час трансформаційних процесів у суспільстві виявляється двоїстість їх ролі в житті сільського населення. З одного боку, виробництво продуктів харчування в ОСГ здійснюється без орієнтування на їхню економічну ефективність, а з метою задоволення потреб членів сільського домогосподарства та інших осіб, з якими вони перебувають у родинних стосунках. Подібний підхід є проявом рис натурального господарства. З іншого боку – реалізація частини виробленої сільськогосподарської продукції членами ОСГ за межами сільського домогосподарства підпадає під дію законів ринкової економіки. В умовах безробіття у сільській місцевості зайнятість в особистих селянських господарствах є стримувальним фактором прояву негативних соціальних процесів на селі.

Враховуючи існування численних тлумачень щодо характеристики сільських домогосподарств, які здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції, постає проблема їх уніфікації. Запропоновано вважати найприйнятніший підхід до визначення категорії «особисте селянське господарство» такий: особисте селянське господарство – це парцелярне господарство, яке базується на використанні виключно праці членів сільського домогосподарства та найпростіших знарядь. Принциповою рисою функціонування даної форми господарювання є мотивація діяльності на забезпечення продуктами харчування всіх членів. При здійсненні діяльності ОСГ проблема вирішення забезпечення продуктами харчування перевалює над економічною ефективністю їх виробництва.

Узагальнення еволюційного розвитку та системних досліджень діяльності особистих селянських господарств дає підстави вважати, що в їх основі лежить сукупність елементів економічних теорій «селянського господарства» та «неформальної економіки», які характеризують їх функціонування в умовах прояву деструктивних явищ в економіці країни, що базується на наступних засадах: вимушена необхідність задоволення власних потреб у продуктах харчування внаслідок низької купівельної спроможності населення, незважаючи на рівень економічної ефективності виробництва в домогосподарстві; мінімальна залежність економіки особистого селянського господарства від ринку через багатогалузеве натуральне виробництво; переважання ручної праці, внаслідок чого втрачається вплив диспаритету цін; компактність розташування присадибних ділянок і

тваринницьких приміщень особистих селянських господарств; особисте селянське господарство у період масового безробіття стає одним із важливих місць прикладання праці трудоактивного населення.

Казкенова Айгуль
старший преподаватель
Казахский агротехнический университет им. С. Сейфуллина
г. Астана, Республика Казахстан

АНАЛИЗ ИЗМЕНЕНИЯ ЦЕН НА МОЛОКО В КАЗАХСТАНЕ

Основная проблема молочной отрасли – слаборазвитое животноводство, отсутствие достаточного количества крупных ферм и хозяйств, производящих высококачественное сырое молоко в необходимых объемах. Отсутствие культуры кормопроизводства и слабая селекционно-племенная работа. Большие расстояния сбора и доставки молока. Для сравнения: если в Европе дистанция от заготовителя (или сдатчика) до переработчика составляет не более 50 км, то в условиях Казахстана может составлять более 600 км. Отсюда дефицит и неконкурентные цены на сырое молоко, все это делает уязвимой молочную отрасль страны по отношению к другим производителям молочной продукции таможенного союза [1].

Кроме того, на сегодняшний день нет отлаженной системы контроля входящей импортной продукции, пока не работают механизмы антидемпинговых расследований, поэтому отечественного производителя легко сдвигает на полках импортная продукция. Цена на произведенное в России и Беларуси сырое молоко на 20-30% ниже отечественного [2], поэтому казахстанская торговля с удовольствием становится дистрибьютором импорта, зачастую выравнивая цены с местной продукцией. Это дает дополнительную прибыль ретейлу, соответственно, в ответ импортным продуктам предоставляются лучшие условия продажи.

Рассматривая динамику изменения цен производителей молока и потребительские цены на молоко с 2005 по 2015 годы в Казахстане [3]. Зависимость можно выявить с помощью парного регрессионного анализа, независимая переменная X – Цена производителя молока, \$/литр, Y – Потребительская цена молока, \$/литр. Статистический анализ показывает значимую статистическую зависимость (с ошибкой менее 1%) коэффициента при X , равного 1,2504. Это можно интерпретировать так, при изменении цены производителя на одну единицу потребительская цена увеличивается в 1,2504 раз, т. е. средняя цена.

Коэффициент детерминации равный 0,9983, показывает, что это 99,83% это разница определяется ценой производителя и на 0,17% другими не включенными в модель факторами.

Долгосрочные тренды рынка молока Казахстана, проанализируем используя коэффициент вариации. Таким образом колебание объемов производства молока в Казахстане (коэффициент вариации 6,7) являются однородными, что говорит об отсутствии сформированного тренда.

Список использованных источников

1. Воротилов А. А. Не молочные братья. *Форбс. Казахстан*. 2014. № 29. URL : https://forbes.kz/process/expertise/ne_molochnyie_bratya.
2. Гатаулин, А.М. «Сельскохозяйственные рынки». Москва : Издательство РГАУ-МСХА, 2013. 628 с.
3. Агентство по статистике Республики Казахстан. URL : <http://www.stat.gov.kz/faces/publicationsPage/publications>

Карикова Елена

слушатель магистратуры

Научный руководитель: к.и.н., доцент Ганчар А.И.

УО «Гродненский государственный аграрный университет»

г. Гродно, Республика Беларусь

АНАЛИЗ И ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ РЫНКА САХАРА В МИРЕ

В настоящее время сахарное производство становится все более концентрированным, в 1980 г. на первую десятку стран производителей приходилось 56% мирового производства сахара, в то время как в 2014 г. они стали производить 75%.

В 2014 г. мировое производство сахара составило 172,4 млн. т и превысило потребление на 4,3 млн. т. Засушливая погода вызвала спад производства у самых крупных производителей сахара: Бразилии, Китае и Таиланде. Мировое потребление в 2014 г. возросло на 2,2% и составило 168,1 млн. т. Объем мировой торговли сахаром в 2014 г. по сравнению с предыдущим годом снизился на 1,6 млн. тонн (- 2,7%). К концу 2014 г. мировые запасы сахара выросли на 4,4 млн. тонн и составили 102,1 млн. тонн [1].

В 2015 г. мировое производство сахара составило 169,1 млн. т сахара, потребление составило 168,7 млн. тонн. Бразилией было произведено 32,24 млн. т сахара ее удельный вес в структуре производства сахара составляет 20 %. Бразилия является самым большим мире производителем и экспортером сахара. Посевные площади под сахарный тростник динамично расширяются, благодаря твердому спросу на сахар.

Второй крупнейший производитель сахара – Индия. Валовой объем производства в 2015 г. составил 28,87 млн. т сахара. Так же Индия является лидером по потреблению сладкого продукта, в 2015 г. этот показатель составил 28,0 млн. тонн, что на 7,7% выше, чем в 2014 г. На сегодняшний день для удовлетворения своих потребностей стране необходимо ежегодно производить не менее 25-28 млн. тонн сахара.

В Европейском союзе (ЕС – 28) самыми крупными производителями сахара считаются Франция и Германия. В целом ЕС в 2015 произвел 15,3 млн. тонн сахара, что на 6% ниже предыдущего сезона. В Европейском Союзе происходит большая государственная поддержка внутреннего производства. Она выражается в серьезных таможенных ограничениях на ввоз тростникового сахара и ограничениях на субсидируемый экспорт. Потребление сахара не стимулируется, проводятся

социальные программы питания, призывающие минимизировать потребление сахара. Так же сахар является единственным продовольственным товаром, на который существует акцизный налог, он является одним из важнейших источников поступления средств от АПК в бюджет ЕС, так как все сельскохозяйственное производство является субсидируемым и финансовый поток идет не из сельского хозяйства в бюджет, а наоборот. Предполагается, что в 2017 г. будут отменены производственные ограничения, что приведет к росту производства сахара и увеличится объем экспорта.

К второстепенным производителям сахара относят Австралию, Китай и США. В Австралии в 2015 г. производство сахара составило 4,2 млн.т. Постоянно сокращаются площади под сахарным тростником в связи с низкими ценами на сахар на внутреннем австралийском рынке. В 2015 г. экспортные поставки сладкого продукта достигли 4,4 млн. т в основном в азиатские страны.

Обширная территория Китая позволяет выращивать сахарный тростник в достаточном количестве. Согласно с экспертными оценками европейских организаций, дальнейшее повышение спроса на сахар позволит КНР в течение 10-ти лет стать главным сахарным поставщиком. Но, вместе с тем, существует некоторая проблема для Китая относительно экспорта сахара на мировой рынок. Она заключается в условиях членства в ВТО, в которой КНР состоит с 1998 года. Согласно этим условиям Китай может экспортировать не больше 1,95 т сахара в год. Эту квоту Поднебесная исчерпывает очень быстро и вынуждена реализовать оставшийся сахар на внутренний рынок [2].

Производители сахара США (в особенности свекловичного) неконкурентоспособны по отношению к мировым поставщикам. Отсюда и меры по защите отечественного производителя, в первую очередь - это залоговые операции товарно-кредитной корпорации, а во-вторых - импортные тарифы. Теперь же в соответствии с положениями ВТО квотирование запрещено. Однако США нашли обходный маневр. Они стали предлагать традиционным странам - экспортерам тростникового сахара специальные субсидии по ограничению их экспорта в США [3].

Наращивание мирового производства сахара сопровождается тенденцией увеличения потребления сахара. Проанализировав развитие динамики роста, за последние пять лет, можно увидеть, что на протяжении всего исследуемого периода в 2013 и 2015 гг. было снижение объемов мирового производства сахара, в 2012-2014 году небольшое увеличение. В среднем, сахарной продукции производилось 171,3 млн. т в год. Средний показатель снижался на 0,53 млн.тонн в год или на 0,3% в относительном выражении.

На развивающиеся страны приходится 67% мирового потребления сахара. Согласно прогнозам международной сахарной организации (ISO) они и в дальнейшем будут являться основными источниками роста спроса на сахар, особенно это касается стран Азии. Тем не менее, в настоящее время растет применение налогов на сладкие напитки, это отрицательно сказывается на использовании сахара производителями безалкогольных напитков, а именно этот сектор определён как наиболее динамичный сегмент потребления сахара во всём мире. За последнее пятилетие в среднем за год в мире потреблено сахара 162,42 млн. т. Средний показатель за пять лет увеличился на 4,2 млн. тонн в год или на 2,4% в относительном выражении. Это в основном обусловлено ростом населения и меняющейся структурой питания. Кроме того,

продукция сахарного производства рассматривается как один из наиболее значимых и эффективных источников биомассы для производства биотоплива.

Сравнив данные двух рядов можно увидеть, что динамика потребления сахара в мире увеличивается, в то время как производство сахара имеет отрицательную тенденцию.

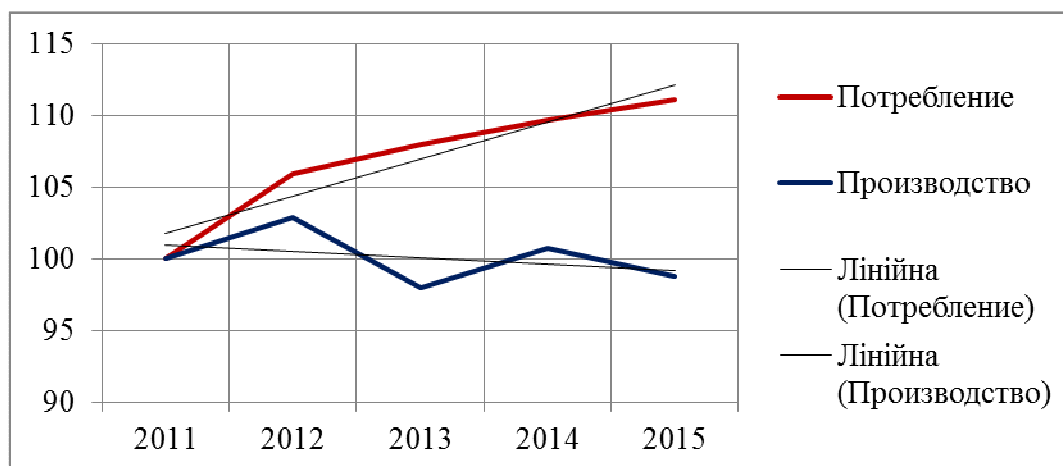

Рис. 1. Динамика потребления и производства сахара в мире (2011-2015 гг.)

Таким образом, проанализировав состояние мирового рынка сахара, можно сделать вывод, что он находится в дефиците. Главными факторами влияющими на производство сахара, являются погодные условия, они обуславливают перспективы будущего урожая, политическая нестабильность, вызывающая валютные колебания, а так же мировое потребление, на которое в последнее время оказывает давление движение «сахар и здоровье», особенно в Европейских странах.

Список использованных источников

1. International Sugar Organization. URL : <http://www.isosugar.org/sugarsector/sugar> (дата доступа: 23.02.2017 г.).
2. Китайский сахар на мировом рынке. URL : <http://www.chinamodern.ru/?p=2462>. (дата доступа: 26.02.2017 г.).
3. Вестник сахаропроизводителей Украины. URL : <http://sugarjournal.com.ua>. (дата доступа: 23.02.2017 г.).

Карман Оксана

аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Свиноус І.В.
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ПОПИТУ НА РИНКУ АГРОПРОДОВОЛЬСТВА

На агропродовольчий ринок покладається завдання забезпечувати, в першу чергу, внутрішні потреби країни, яке він може виконати за умови ефективної взаємодії сільськогосподарських товаровиробників, переробної сфери, логістики, мережі оптової й роздрібною торгівлі.

Зазначимо, що ринок агропродовольства, як з боку попиту, так і пропозиції має серйозні відмінності від інших видів ринків, зумовлених характером виробництва і споживання. Так, ринок продовольства є первинним по відношенню до всіх інших ринків, а порушення в його функціонуванні призведуть до складних наслідків, які навіть загрожуватимуть життєдіяльності людини. Для національної економіки це означає загрозу національній продовольчій, а отже, й економічній безпеці.

Стосовно до специфіки ринку продовольства насамперед слід виділити особливість взаємовідносин і взаємозв'язку покупця і продавця на цьому ринку: покупець не може відкласти споживання продовольства на якийсь тривалий термін, як при купівлі будь-якого іншого товару, а виробник здебільшого не може оперативного наростити або скоротити обсяг виробництва [1].

Споживання продовольства як товару зумовлено не тільки господарськими або економічними потребами, як для більшості інших товарів, але і фізіологією людини, способом її існування. Попит на продовольство є синтезом економічних і фізіологічних факторів: при падінні споживання нижче мінімального рівня швидко настають незворотні фізіологічні наслідки. Водночас при досягненні максимального задоволення фізіологічних потреб подальше збільшення споживання може мати навіть негативні фізіологічні наслідки.

Отже, для поведінки споживача і виробника характерний значний консерватизм. Попит і пропозиція не завжди можуть через систему цін відповідно реагувати на зміну обсягів споживання. Внаслідок цього ринок продовольчих товарів як не повністю саморегульований вимагає втручання зовнішньої сили [2].

Ще в першій половині XIX ст. німецький економіст Енгель провів статистичні дослідження сімейних бюджетів у країні, на підставі яких сформулював закономірність, яка пізніше отримала назву «Закон Енгеля». Відповідно до нього частка витрат населення на продовольство є обернено пропорційною до загального доходу сімей, а обсяг таких витрат є відносно стабільним і його зміна зазвичай є меншою, ніж коливання у загальних доходах, тобто попит на продовольчі товари є низькоеластичним. Тому при збільшенні доходів попит на продовольство зростає відносно повільними темпами, а при зниженні доходів спад попиту, навпаки, зменшується в меншій пропорції порівняно зі спадом доходів. Водночас змінюється і структура попиту від низькоякісних видів продовольства до більш високоякісних.

Отже, найважливішою особливістю попиту на продовольство є його відносно

низька еластичність на відміну від багатьох інших товарів, особливо товарів тривалого користування або предметів розкоші. Еластичність означає процентну зміну попиту на товар залежно від його ціни, а також від доходу споживача.

У нашому випадку згідно із законом Ангеля, розглянемо питання про зміну попиту у зв'язку із загальним зростанням доходів населення. Здебільшого коефіцієнт еластичності доходу на продовольчі товари нижче 1%. На відміну від продовольчих товарів, особливо тривалого користування, і послуги має еластичний характер: залежно від доходу на ринках діють зовсім інші закономірності, ніж на продовольчому ринку. Цей принципово важливий і давно статистично встановлений феномен відіграє важливу роль при дослідженні й аналізі ринку.

Крім того, при зміні структури попиту спостерігається перехресна еластичність у межах одного товарного сегмента: вершкове масло та маргарин, різні види м'яса і т.д. Тобто під впливом зміни доходів спостерігаємо зміни в структурі споживання. Такі зрушення відбуваються і при зміні цін, коли споживчий попит переорієнтовується з одного товару на інший.

Різка зміна цін вкрай деструктивно впливає на поведінку споживачів і виробників. Звідси основним завданням держави є запобігання різкому коливанню цін, зниженню рівня споживання, обсягів виробництва і загальної економічної дестабілізації. Отже, специфіка і важливість ринку продовольства вимагає підтримки ринкової рівноваги, у тому числі й рівня цін за рахунок субсидування як виробника, так і споживача на основі використання інструментів державного регулювання.

Список використаних джерел

1. Варченко О. М. До питання поєднання державного і ринкового регулювання продовольчої безпеки. *Економіка України*. 2004. № 7. С. 53-59.
2. Ціхановська, В. М. Державне регулювання агропродовольчих ринків в умовах глобалізації. Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: Економічні науки, 2011. Вип.2(53), Т.2. С. 96-100.

Кацан Андрій

аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Місюк М.В.

Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

ТРЕНДИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Банківський ринок, як і раніше, залишається у центрі уваги Міжнародного валютного фонду, НБУ, влади, бізнесу, населення. Багато в чому це пов'язано з тим, що МВФ вважає «сильний» фінансовий сектор одним з ключових факторів стабілізації української економіки. Саме тому, в оприлюдненому тексті меморандуму між МВФ і Україною питань оздоровлення банків приділено цілих 10 сторінок, де основний акцент зроблено на продовженні стрес-тестів і більш активної розчищення накопичених проблемних кредитів. Норматив або життя Представники фонду

підкреслюють, що для консолідації фінансової системи України зроблено вже дуже багато, і для 79 банків, які є своєрідним «кістяком» всього ринку з часткою активів близько 30%, ризики дестабілізації на даний момент мінімальні. Тим не менш, українській владі і, зокрема, Національному банку, у 2017 році потрібно провести серйозну роботу по подальшому зміцненню банківської системи. Акцент буде зроблений на вирішення проблем з капіталізацією, на «очищення» проблемних кредитних портфелів, підвищення прибутковості банків і поліпшення якості менеджменту, а також на посилення банківського нагляду.

Одне з головних завдань – завершити стрес-тестування всієї банківської системи. НБУ вже отримав на погодження плани з рекапіталізації від першої двадцятки найбільших банків. Ефектом від їх реалізації стане зростання нормативу достатності капіталу, який до березня 2017 року має досягти позначки в 5%. Крім того, згідно із текстом меморандуму, ще до кінця вересня банки зобов'язалися подати регулятору плани з реструктуризації на наступні 12-18 місяців. Саме за цей період лідери ринку повинні вийти на беззбитковість. Наступним кроком стане докапіталізація ще 21 банку, а завершальний етап стрес-тестів торкнеться 57 невеликих банків, активи яких становлять 2% всіх активів системи. Аналіз потреби в капіталі завершиться не пізніше червня 2017 року. І, як зазначено в меморандумі, «...на банківському ринку України залишаться працювати тільки сильні і добре керовані банки».

У МВФ дуже стурбовані станом кредитних портфелів банків. Головним чином, мова йде про зростання обсягу прострочених позик і про збереження високої частки проблемних кредитів в іноземній валюті. Для вирішення цієї ситуації потрібно, по-перше, прийняти чергову порцію поправок до закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» з метою удосконалити процедури припинення діяльності неспроможних юридичних осіб-позичальників. По-друге, фонд наполягає на тому, щоб банки були більш лояльні до позичальників, які наполягають на реструктуризації валютних іпотечних кредитів. Крім того, до середини 2017 року НБУ повинен сформувати кредитний реєстр на основі отриманих від банків даних. Щоб Нацбанк міг безперешкодно одержувати необхідну інформацію, необхідні поправки до законодавства, які зобов'язуть банки, що перебувають у стані ліквідації, регулярно передавати в НБУ дані про стан своїх кредитних портфелів, а Національний банк, у свою чергу, буде передавати їх до кредитних бюро [1].

Банківська криза змушує фінансові установи змінювати існуючі моделі управління ризиками. Регулятор пропонує вирішення проблеми через «Положення про організацію системи управління ризиками в банках України» [2]. Головною метою положення є забезпечення надійності та стабільності банківської системи, захист інтересів вкладників та кредиторів банків. Положення визначає основні цілі та принципи управління ризиками, які виникають за всіма напрямками діяльності банку на всіх організаційних рівнях, та встановлює обов'язкові мінімальні вимоги в організації комплексної та адекватної системи управління ризиками.

Ще одна ініціатива - це стратегія підтримки системних банків у разі виникнення у них проблем, аж до націоналізації. Дана стратегія - це певний план дій для системних банків при невиконанні ними програми докапіталізації. Але підтримка з боку держави - крайня міра. На випадок, якщо не спрацюють інші інструменти.

Рішення про націоналізацію буде прийматися на рівні Кабміну з детальним обґрунтуванням програми фінансування на наступні три роки. При чому, завдання такої рекапіталізації - виведення банку з жалюгідного стану і його повернення на ринок. Також банкам доведеться наводити порядок у своєму корпоративному управлінні. До кінця червня 2017 року НБУ повинен оцінити профпридатність керівництва 10 найбільших банків і дати рекомендації по усуненню виявлених недоліків. А потім аналогічні перевірки менеджменту на відповідність кваліфікаційним вимогам будуть проведені по всій системі за погодженням з МВФ[1].

При цьому очевидно, що регулятор буде робити акцент, насамперед, на невеликі фінустанови, оскільки за результатами діагностики, проведеної НБУ щодо найбільших банків, основні проблеми вже виявлені, і ведеться робота над їх усуненням. Нацбанк просто продовжує реалізовувати свою стратегію з досягнення стабільності банківської системи. Все залежить від бажання акціонерів капіталізувати банки, грати за правилами. Але одночасно з цим виникає питання: де вони візьмуть гроші? Якщо ресурсів немає, то я не виключаю ситуацій, коли банки будуть самоліквідуватися через брак ресурсів для до капіталізації. На бізнесі багатьох малих фінустанов також негативно позначиться посилення контролю кредитування пов'язаних сторін, так як їх власники купували або відкривали банки в основному для фінансування якихось внутрішніх проектів або проектів своїх бізнес-партнерів. Отже, вважаємо, що вимога щодо поступового збільшення статутного капіталу до 500 мільйонів гривень - це не головний виклик для банків.

Мінфін займеться реформуванням держбанків. Виходячи з бачення акціонера та розміру активів банків, пропонується розділити державні банки на дві категорії: системоутворюючі (Ощадбанк та Укресімбанк, далі «СДБ») та несистемоутворюючі (всі інші банки, далі «НСДБ») [3]. При цьому український уряд виношує ідею продати як мінімум 20% акцій Ощадбанку та Укресімбанку до середини 2018 року. Таким чином, потенційно існує можливість щодо тимчасового зростання частки держави через можливі зміни у банківському секторі країни. Таке зростання є небажаним, але може бути пов'язане з необхідністю упереджувальної участі держави у вирішенні проблем банківської системи.

Представники банківського ринку і експерти вважають, що озвучені плани щодо подальшого наведення порядку в системі не стануть для неї шоком. І в цілому, банки готові до вимог щодо докапіталізації і «чистки» кредитних портфелів, які висувують Нацбанк і МВФ. Судячи з усього, МВФ прагне вирішити дві проблеми - оживити кредитний ринок і знизити рівень тінізації економіки, адже однією з ключових вимог виступає зниження відсотка (або ліквідація) так званих кептивних банків, більшість з яких кредитують компанії, афілійовані з власниками.

В цілому, на банківському ринку як і раніше буде неспокійно, і частина гравців неминуче потрапить в число кандидатів на «виселення». До того ж, НБУ має намір звертати увагу не тільки на капіталізацію, але і на прибутковість. А цим критерієм ще дуже багато банків не відповідають, що ставить їх під загрозу існування. Кінцевою метою таких дій є забезпечення стабільності банківського ринку.

Список використаних джерел

1. Вихід зі стресу: як МВФ пропонує «лікувати» українські банки DAILY. URL : <https://daily.rbc.ua/ukr/show/vygod-stressa-mvf-predlagaet-lechit-ukrainskie-1475831450.html>.
2. Банки займуться реформуванням системи управління ризиками. URL :

<https://nabu.ua/ua/banki-zaymutsya-reformuvannyam-sistemi-upravlinnya.html>

3. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору. URL :
http://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/SOB_strategy_01-15_11022016.pdf

Качан Дмитро
аспірант

Науковий керівник: д. е. н., професор Варченко О.М.
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ «МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА»

Прояви системної кризи найбільш гостро відчуло сільське господарство і його матеріально-технічна база, погіршення якої різко позначилося на стані аграрного сектору країни. Підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва можливо лише на основі функціонування високорозвиненої матеріально-технічної бази та її оновлення, тобто модернізації, технічного переоснащення господарств, створення комплексу машин для механізації й автоматизації сільськогосподарського виробництва. У ринкових умовах значення матеріально-технічної бази сільського господарства набуває вагомій ролі, що пов'язано безпосередньо з її економічною сутністю.

В економічному словнику новітнього часу матеріально-технічна база виробництва трактується, як: «сукупність матеріально-речовинних елементів продуктивних сил, виробничий апарат, який використовується для створення матеріальних благ і надання послуг колективу, суспільству. Матеріально-технічна база виробництва включає основні виробничі фонди в натурально-речовій і вартісній формах» [1, с. 276].

Матеріально-технічна база характеризується матеріально-речовинною основою, науковим, виробничим (технічним) і соціально-економічним змістом. Матеріально-речовинна основа бази – це певна сукупність природних чинників, а також енергетичних, хімічних, біологічних та інших сил, організованих працею суспільства.

Наукова сутність бази проявляється у системі наукових знань про зазначені складові та сили природи, а також про форми їх використання.

Виробничий зміст бази формується сукупністю безпосередньо матеріально-технічних і технологічних форм виробництва, насамперед, системою машин у широкому значенні цього слова (включаючи підсистему біоорганізмів).

Зважаючи на вищевикладене, слід зазначити, що основним важелем функціонування економіки є матеріально-технічна база. Основним стимулом формування матеріально-технічної бази є потреба суспільства у виробництві матеріальних благ. Трактуювання матеріально-технічної бази містить кілька понять: матеріально-технічна база суспільства, матеріально-технічна база економіки, матеріально-технічна база галузей економіки та матеріально-технічна база підприємства. Всі вони ґрунтуються на понятті «матеріально-технічна база сільськогосподарських підприємств».

В.Г. Андрійчук під поняттям матеріально-технічна база сільського господарства розглядає: «базу сільського господарства, яка є багатогранною і має натурально-речовинний і вартісний склад. За своїм натурально-речовинним складом вона включає кошти та предмети праці (робітники, машини, устаткування та інші технічні ресурси, виробничі та культурно-побутові споруди, продуктивна худоба, багаторічні насадження та ін.). У процесі її функціонування використовуються природні ресурси (земля, вода та ін.)» [2, с. 282].

У свою чергу, В.В. Іванишин розвинув поняття матеріально-технічних ресурсів сільського господарства як найважливішого фактора, що забезпечує ефективність сільськогосподарського виробництва та конкурентоспроможність вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників в умовах глобалізації економіки і тенденцій, що підсилюються, конкурентної боротьби на агропродовольчому ринку.

В економічному словнику не розглядається поняття «матеріально-технічна база сільськогосподарського підприємства», оскільки воно є дещо вужчим за змістом, тому його необхідно розкрити. На думку Д.К. Семенди, О.І. Здоровцова, П.С. Котика, О.О. Школьного: «Матеріально-технічна база сільського господарства - це сукупність предметів і засобів праці, а також земельних і водних ресурсів, за допомогою яких працюючі в галузях рослинництва і тваринництва виробляють необхідні види продукції для власного споживання та сировину для промислових переробних підприємств» [3, с. 145]. Склад її елементів залежить від специфіки виробництва. Тільки за наявності всіх складових (техніки, кормів, землі, будівель та ін.) відбувається процес виробництва сільськогосподарської продукції. При цьому матеріально-технічна база сільськогосподарського підприємства входить до складу його виробничої бази, що включає також природно-біологічну базу.

У науковій літературі висловлюється точка зору про правомірність введення до поняття матеріально-технічної бази виробництва окремих її складових, наприклад, будинків і споруд, а також предметів праці, оскільки відносно до машин вони відіграють менш активну роль у виробничому процесі.

Виробничий зміст матеріально-технічної бази характеризується на практиці системою показників, у тому числі наукомісткістю, енергооснащеністю, рівнем механізації, автоматизації, хімізації, концентрації, спеціалізації виробництва та ін.

Андрійчук В.Г [4] стверджує, що всі елементи матеріально-технічної бази поєднуються у технологічні процеси за певними формами організації виробництва. У вартісному відображенні частина матеріально-технічної бази сільського господарства представлена його виробничими засобами.

З огляду на особливості сільськогосподарського виробництва (використання землі, живих організмів, вплив природних умов, сезонність та ін.) вітчизняні науковці визначають матеріально-технічну базу сільського господарства як біотехнічну систему взаємозалежних ланок матеріального виробництва.

Так, матеріально-технічна база аграрної сфери не включає до свого складу безпосереднього виробника, хоча вона створюється і приводиться в рух робочою силою. Відмінність матеріально-технічної бази від виробництва полягає в тому, що останнє є діалектичною єдністю продуктивних сил і виробничих відносин, а матеріально-технічна база - елемент продуктивних сил, на основі чого між суб'єктами виробничого процесу складаються відповідні виробничі відносини.

Список використаних джерел

1. Мочерний С. В. та ін. Економічна енциклопедія : у 3 т. / Т.2. Київ : Академія, 2000. 846 с.
2. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз : монографія ; 2-ге вид. без змін. Київ : КНЕУ, 2005. 292 с.
3. Семенда Д. К., Здоровцов О. І., Котик П. С. та ін. Аграрна економіка : підручник ; за ред. Д. К. Семенди та О. І. Здоровцова. Умань, 2005. 318 с.
4. Андрійчук, В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник [2-ге вид., доп. і перероб.]. Київ : КНЕУ, 2002. 624 с.

Коваль Нонна

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

**ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТИХ
СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ**

В умовах реформування аграрної сфери економіки, різкого скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та зниження доходів селян виникли передумови для розвитку особистих селянських господарств (ОСГ). Господарства населення слугують своєрідним індикатором рівня розвитку країни, а під час кризових явищ їх статус підвищується [1]. Лише за умови стабільного розвитку економіки вони відходять на другий план, залишаючись елементом відпочинку для родини. Такі господарства з початку ХХ ст. пройшли еволюційний шлях свого розвитку від одноосібних селянських господарств, особистих підсобних господарств до особистих селянських господарств [2].

Встановлено, що особисте селянське господарство є формою господарювання селян (фізичних осіб), яка заснована на приватній власності, ведеться силами членів сім'ї (родини) і передбачає виробництво та переробку сільськогосподарської продукції з метою не тільки особистого споживання, але й реалізації її надлишків. Особисті селянські господарства спрямовані на виконання економічних, соціальних, морально-виховних, репродуктивних, естетичних і екологічних функцій.

Слід зазначити, що до економічних функцій відноситься: забезпечення предметами довготривалого користування та продуктами харчування; виробництво високоякісної сільськогосподарської продукції; поповнення продовольчого фонду країни; підвищення рівня життя сільських мешканців та ріст їхніх доходів; ефективне використання засобів виробництва і ресурсів праці; налагодження виробничих зв'язків між виробниками і споживачами продукції; інтеграція аграрних формувань. Водночас до соціальних функцій можна віднести самовираження і самоадаптація селян до ринкових умов господарювання; традиційний розвиток сільських територій; покращення якості життя селян та культури сільського побуту. Морально-виховні функції передбачають створення психологічного і трудового настрою працівників, прищеплення навичок високоефективної праці; трудове виховання і розвиток особистості; закріплення кваліфікованих кадрів на селі; професійна орієнтація

підростаючого покоління; підвищення морального та професійного світогляду. Особливо важливими є репродуктивні функції (відтворення людського роду; забезпечення оптимального співвідношення статевовікових груп населення), естетичні (спілкування з природою та сприйняття її краси; організація раціонального дозвілля), екологічні (відповідальність за ефективне використання земельних, водних і біологічних ресурсів та навколишнього середовища).

Виникає потреба виділити критерії класифікації особистих селянських господарств: чисельний склад сім'ї; розмір земельної ділянки і паїв; спеціалізація ОСГ; джерела коштів для існування і розвитку членів сім'ї; орієнтація особистого господарства сільського населення на різні ринки збуту своєї продукції (повне або часткове споживання з реалізацією на ринку надлишків, незначне споживання продукції (переважна реалізація її на ринку); розмір сукупного доходу сім'ї.

Визначені критерії особистих господарств сільського населення забезпечують можливість їх класифікувати:

1 група – господарства з найбільш слабким потенціалом (19,2%), які у своєму складі мають одного-двох непрацюючих пенсіонерів, володіють до 0,5 га землі, характеризуються широкою спеціалізацією, а виробництво продукції здійснюється з метою задоволення власних потреб у продуктах харчування;

2 група – господарства із середнім потенціалом (32,6%), які у своєму складі мають двох-трьох осіб зрілого і похилого віку (переважно працюючих), володіють до 1,0 га землі, виробництво продукції широкої спеціалізації, а ведення господарства здійснюється з розрахунку повного самозабезпечення сім'ї продуктами харчування і часткової реалізації їх на ринку (інколи за місцем розташування господарства або вздовж транспортних магістралей);

3 група – господарства з високим потенціалом (33,5%). Тут працюють особи молодого і середнього віку, їхні діти та батьки, які обробляють до 2,0 га землі, більш глибоко виражена спеціалізація виробництва. Головною метою розвитку таких господарств є їх орієнтація на реалізацію продукції для задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб всіх членів сім'ї та виховання дітей;

4 група – господарства, які отримали земельні паї, володіють значними розмірами землі (більше 2 га) для ведення товарного сільськогосподарського виробництва (14,7%) [3, с. 114]. Зазвичай розміри ОСГ залежать в основному від складу сім'ї, оскільки із збільшенням чисельного складу сім'ї з'являється можливість розширення оброблюваної сім'єю земельної площі, збільшення кількості поголів'я худоби і птиці.

Результати дослідження особистих селянських господарств дозволили виявити характерні особливості їх розвитку: своєчасність і якість виконання сільськогосподарських робіт, виробництво продукції за досить великим асортиментом, динамічність, гнучкість, мобільність, самоокупність і низькі капітальні вкладення. Поряд з цим ОСГ не позбавлені негативних рис: велике фізичне навантаження на селян; обмеженість фінансових ресурсів; нестабільність доходів; підвладність впливу ринкової кон'юнктури; вузьке коло споживачів та постачальників; локальність ресурсних та збутових ринків.

Особисті господарства вирішують такі основні завдання: самостійно обирають форми і методи роботи; заповнюють недостачу тих продуктів, які недоцільно виробляти на великих підприємствах; виробляють екологічно чисту і якісну

продукцію в порівнянні з сільськогосподарськими підприємствами; забезпечують кращі показники продуктивності й урожайності по відношенню до інших агроформувань; переробляють побутові і виробничі відходи з метою подальшого їх використання; мають велику стійкість до погодних умов за рахунок малих розмірів; раціонально використовують земельні і трудові ресурси, які не зайняті у суспільному виробництві; добиваються прямої залежності кінцевих результатів своєї праці від її кількості і якості.

В сучасних умовах доцільно підтримувати дану форму господарювання, оскільки вона відіграє важливу роль та сприяє формуванню продуктивної самостійної зайнятості населення. Окрім цього, ОСГ забезпечують роботою сільське населення, надають можливість мати самостійний заробіток молодим працівникам, створюючи належні умови для прояву їх економічної і трудової активності. У цьому випадку самозайнятість стримує перерозподіл працівників із аграрної сфери в інші галузі, поглинає надлишок робочої сили на ринку праці, чим позбавляє державу в необхідності надання незайнятому населенню робочих місць.

Отже, дослідження перспектив розвитку ОСГ дає підстави стверджувати, що в даний час їх слід сприймати як тимчасовий вихід із складного економічного стану для забезпечення зайнятості і виживання більшості сільських сімей. Але за результатами анкетних опитувань сільських жителів Хмельниччини у більшості респондентів переважає настрій щодо збереження та збільшення розмірів ОСГ як у найближчій, так і у віддаленій перспективі. Лише незначна частина (13%) селян планують частково скоротити або повністю призупинити ведення ОСГ. Це пояснюється неповним складом родини, фізіологічними і психологічними особливостями членів сімей, їхнім станом здоров'я, особистими доходами.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003, № 742-IV із змінами та доповненнями. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Месель-Веселяк, В. Я. Розвиток особистих селянських господарств в Україні. *Економіка АПК*. 2005. № 2. С. 7-15.
3. Михайлова, Л. І. Особисті підсобні господарства населення: сутність, класифікація, ефективність. *Економіка АПК*. 2001. № 7. С. 113-119.

Комарніцька Оксана

викладач економічних дисциплін
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж
м. Кам'янець-Подільський

РЕСУРСНИЙ ПІДХІД ДО РОЛІ ПЕРСОНАЛУ, МІСЦЕ ЛЮДИНИ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ

Докорінні структурні зміни в суспільному виробництві, дисбаланс у працевзабезпеченості, зниження якості робочої сили потребують активізації наукових досліджень у сфері трудових відносин. Сучасний стан розвитку суспільства вимагає особливої уваги до формування та ефективного використання ресурсу праці. Існує нагальна потреба наукового і практичного використання категорії, яка б повніше відображала суть явища, характеризуючи його з кількісної та якісної сторін.

Дослідженням ролі та місця людини в процесі виробництва присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених таких як: Д.П. Богиня, В.П. Бородатий, Н.І. Верхоглядова, О.А. Грішнова, А.В. Крушельницька, Т.П. Макаровська, К. Маркс, Л.І. Михайлова, та ін.

В науковому обігу існує велика кількість понять, які стосуються використання людини в процесі праці та які демонструють еволюцію її ролі в ньому, а саме: «робоча сила», «персонал», «трудові ресурси», «людські ресурси», «кадри», «трудовий потенціал», «людський капітал» та інші.

Проведені теоретичні дослідження дозволили визначити місце і роль людини в соціально-економічних процесах.

Отже, на момент свого виникнення вони мають чітко визначений зміст, однак з подальшим розвитком науки наведені поняття трактуються з позицій оновлених сучасних знань про людину.

Кожна із зазначених категорій має право на існування. Але в сучасних умовах розвитку, найпоширенішими, на нашу думку, категоріями, що характеризують людину в процесі праці, є «трудовий потенціал» та «людський капітал».

Встановлено, що обидві категорії мають досить тісний зв'язок та об'єднують різні характеристики людської особистості. Проте, їх необхідно розрізняти.

Категорія «людський капітал» характеризує не потенційні здібності людини до праці, як трудовий потенціал, а саме відображає якості, які з часом спроможні приносити дохід, стають джерелом прибутків для людини, підприємства, держави.

Принциповою відмінністю є середовище виникнення цих категорій. Людський капітал – поняття виключно ринкової економіки, і виникає в технологічно розвинутих країнах світу, де сьогодні домінує виробництво товарів п'ятого технологічного укладу.

На жаль, в Україні в основному домінує третій і четвертий технологічний уклад. Основною причиною такої незадовільної ситуації є в першу чергу недостатнє фінансове забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств, в тому числі практично відсутня фінансова підтримка інноваційних досліджень державою, а підприємства, які намагаються впроваджувати інновації, використовують технологічні уклади нижчих рівнів.

Україна перебуває на індустріальному етапі і не вичерпала усіх його можливостей, відповідно повністю ще не сформувався та не розвинувся трудовий потенціал, і на даний момент не відповідає вимогам сучасного економічного розвитку.

Наявність в Україні проблем старіння знань, незайнятості освічених безробітних, значні втрати трудового потенціалу через погіршення здоров'я і передчасної смертності, відсутність дієвої мотивації до ефективної праці, низький рівень оплати праці та недоліки в її організації, погіршення рівня та якості життя, добробуту, а також депопуляції населення ніяк не слугувало розвитку людського капіталу.

Більшість вітчизняних вчених схиляється до думки традиційно високого рівня освіти громадян, доброю підготовкою кадрів. Ні в якому разі не заперечуємо цього факту, але водночас неузгодженість ринку освітніх послуг і ринку праці призводить до того, що підготовлені фахівці залишаються незатребуваними. Виникає феномен «надлишкової освіти», коли працівники з високою підготовкою виконують малокваліфіковані роботи, з іншого боку, незатребувані на вітчизняному ринку праці фахівці заповнюють вакансії, які запропоновані іноземними роботодавцями. Як наслідок, в умовах глобалізації світової економіки, прискореного розвитку високих технологій, в умовах вільного перетікання будь-якого капіталу, включаючи і людський, з країни в країну, Україна стає постачальником людських ресурсів, і тим самим збагачує людський капітал інших країн. Також, звертаємо увагу, що середній вік працівників сфери матеріального виробництва в Україні складає 55 років, і з них частка робітників високої кваліфікації не перевищує 10 % (у США — 43 %, у Німеччині — 56 %) [1, с. 163].

Отже, сучасне виробництво експлуатує трудовий потенціал, створений, здебільшого, ще за радянських часів, і виникають підстави перейматися, тим, якщо не вкладати в його розвиток, він вичерпається швидше, ніж природні багатства [2].

В додаток цього зауважимо, людський капітал – це інтелект, здоров'я, знання, якісна та продуктивна праця, якість життя населення і самі ведучі спеціалісти, які визначають креативність та інноваційність національних економік, цілком очевидно, на даний момент не має підстав стверджувати про формування та розвиток людського капіталу в Україні, оскільки маємо відсутність підґрунтя для його виникнення та розвитку, тому, що саме трудовий потенціал є за твердженням Михайлової Л.І. «висхідною категорією визначення поняття людського капіталу» [3].

Існує безліч категорій, характеризуючих людину в процесі праці, однак, в результаті проведеного дослідження, аналізуючи реалії сучасної української економіки, розвиток її продуктивних сил, технологічні уклади, автор дотримується думки, що найбільш прийнятною категорією, інструментом для наукового пошуку та подальшого дослідження на даному етапі економічного розвитку України, є категорія «трудовий потенціал», яка повинна зайняти провідне місце в умовах переходу економіки України на інноваційний шлях розвитку.

Залишається актуальною і потребує ґрунтовного наукового пошуку та подальшого дослідження проблема формування трудового потенціалу підприємства та його розвитку.

Список використаних джерел

1. Коваль Н.О. Сучасний стан професійної підготовки трудових ресурсів. *Вісник СумДУ*. 2009.

№ 1. С. 161—168.

2. Ворначев А. Роль професійних стандартів у створенні конкурентних механізмів взаємодії сфери праці й сфери освіти у Великобританії. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи: Зб. наук. праць* / [редкол.: В.О. Радкевич та ін.]. Київ : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2012. Вип. 2. 220 с.

3. Михайлова Л.І. Формування, розвиток та використання трудових ресурсів як складової капіталу АПК : монографія. Київ : ІАЕ УААН, 2003. 177 с.

Кондрюк Леся

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОБОЧІ ФУНКЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Стрімкий розвиток сучасних інформаційних технологій та телекомунікацій супроводжується впровадженням їх досягнень у систему економічних відносин України. Подання фінансової та податкової звітності у електронні форми та переваги електронних розрахунків зумовлює поступову необхідність переходу від паперової до автоматизованої форми обліку та застосування спеціального програмного забезпечення. У результаті потребують оновлення підходи до переліку та сутності робочих функцій системи бухгалтерського обліку.

Обраний нами системний підхід до вивчення бухгалтерського обліку дозволив упорядкувати та сформулювати власне бачення у питанні переліку та сутності його робочих та зовнішніх функцій. При цьому, на відміну від зовнішніх функцій (які окреслюються на вимогу систем вищого порядку), внутрішні функції дозволяють підтримувати життєздатність самої системи.

Робочі функції системи бухгалтерського обліку записано у його визначенні у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» як «процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень» [1]. При цьому, виконання цих функцій нерозривно пов'язане із застосуванням як загальних, так і специфічних складових методу досліджуваної нами системи. До елементів методу бухгалтерського обліку відносяться: документація та інвентаризація, оцінка та калькуляція, рахунки та подвійний запис, баланс та звітність.

Робочі функції спостереження і виявлення господарських операцій дозволяють провести документування та інвентаризацію; вимірювання та реєстрація – оцінку та калькуляцію; накопичення і узагальнення – рахунки і подвійний запис; зберігання і передачі інформації – балансового узагальнення та звітності.

Впровадження новітніх технологій у господарські процеси вносить зміни у робочі функції системи бухгалтерського обліку. До впровадження автоматизованої форми обліку робочі функції з накопичення та узагальнення інформації неможливі

були без знань рахунків та кореспонденції за ними. Натомість, наприклад в програмі «1С Підприємство» обраний документ пропонує автоматичну підстановку кореспондуючих рахунків. І більшість практикуючих бухгалтерів практично забувають не лише кореспонденцію (яку в паперовій формі документування необхідно проставити вручну), але і кодування рахунків бухгалтерського обліку.

Аналогічна ситуація складається із автоматизацією процесів групування первинних документів у накопичувальні відомості та зведені документи. Якщо при ручній обробці первинної документації бухгалтеру необхідні були знання з вибору форм реєстрів та порядку їх оформлення, то в «1С Підприємство» ці процедури виконуються програмою автоматично.

Принцип періодичності передбачає узагальнення у звітності інформації про об'єкти обліку щоквартально і вкінці року. При журнально-ордерній формі обліку виконання робочих функцій з накопичення та узагальнення інформації займали багато часу працівників усієї бухгалтерської служби підприємства. Однак, при автоматизованій формі обліку ми можемо отримати звітні форми після кожної господарської операції на будь-яку дату. Крім того, програмні продукти для системи бухгалтерського обліку дозволяють з легкістю проводити всебічний аналіз проведених господарських операцій, стану активів, капіталу, зобов'язань, доходів та витрат діяльності та приймати більш оперативні управлінські рішення.

Сучасні технології у найближчій перспективі дозволять автоматично здійснювати функції спостереження, виявлення, вимірювання та реєстрації господарських операцій. Так, застосування смарт-карток у комбайнах та іншій техніці дає змогу вести табельний та облік виконаного обсягу робіт, кількість витрат пального, години роботи та простою та інші відомості. Отримана обліково-аналітична інформація дозволяє проводити контроль за якістю здійснених операцій та витрачанням ресурсів і приймати відповідні оперативні управлінські рішення. Для введення такої інформації потрібно лише провести штрих-карткою комбайнера, запустити двигун, розпочати рух або інші технічні дії і інформація може автоматично вноситись у формі первинного документу в програму для ведення бухгалтерського обліку.

Сучасні технології суттєво впливають на організацію та техніку обліково-аналітичної роботи на підприємствах і вимагають від фахівців не тільки базових знань системи бухгалтерського обліку, але і технологічних операцій і принципу роботи новітніх розробок.

Разом із тим, програма підготовки фахівців з напрямку «Облік і оподаткування» не повинна виключати знань курсів теорії бухгалтерського обліку та фінансового обліку у паперовій формі. Саме розуміння впливу кожної господарської операції на фінансовий результат неможливо при вивченні суто автоматизованої форми обліку, адже групування і формування звітності відбувається в програмах автоматично. Крім того, досить часто в усіх сферах життя людство зустрічається із проблемами збою в автоматизованих системах, адже техніка і технології не в змозі врахувати всіх факторів функціонування тієї чи іншої системи. Рекомендовано роздруковувати паперові варіанти документів та реєстрів при автоматизованій формі обліку, адже це дає змогу виконати функції групування, узагальнення та передачі зведеної інформації користувачам обліково-аналітичної інформації у разі збою роботи програмного забезпечення.

Розвиток сучасних технологій і надалі буде вносити більш суттєві зміни у системі бухгалтерського обліку. На нашу думку, вже у найближчому майбутньому можливим стане єдина світова валюта без паперових купюр, а з використанням платіжних карток у формі електронних грошей. І у більш віддаленій перспективі будуть використовуватись замість пластикових карток мікро чіпи і носіями їх будуть люди. Система вищого порядку визначатиме як зовнішні, так і внутрішні функції системи бухгалтерського обліку, залишаючи її одним із найбільших джерел обліково-аналітичної інформації та формою контролю за грошовими потоками. І у майбутньому така система не буде обмежуватись господарською діяльністю підприємств, установ та організацій, але і стосуватиметься особисто кожної людини.

Отож, відбується постійний вплив сучасних технологій на робочі функції системи бухгалтерського обліку, визначають особливі підходи у спостереженні, виявленні, вимірюванні, реєстрації, накопиченні, узагальненні, зберіганні і передачі інформації. Відповідних змін потребують загальна теорія бухгалтерського обліку і навчальні плани при підготовці майбутніх фахівців з обліку і оподаткування у навчальних закладах України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV / Верховна рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 28.02.2017).

Корженівська Наталія

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

Неміш Дмитро

к.е.н., с.н.с., завідувач відділення

Коломийського відділення Прикарпатської дослідної станції

м. Коломия

ЛОГІСТИЧНІ РИЗИКИ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ РИНКІВ

Динамічний розвиток аграрної галузі України переконливо свідчить про необхідність постійного моніторингу стану інфраструктури аграрного ринку, яка перебуває на стадії формування, оскільки існує недостатнє забезпечення складськими приміщеннями, транспортними засобами. Неефективне використання ресурсного потенціалу призводить до нераціональних простоїв, цінкових ризиків і втрати прибутків товаровиробниками. Тому питання ідентифікації та оцінки логістичних ризиків актуальне та підлягає вивченню як з наукової точки зору, так і з позицій суб'єктів господарювання – учасників аграрних ринків.

З метою підвищення ефективності збутових логістичних систем аграрних підприємств необхідно нести додаткові витрати на збереження і розширення ринків

збуту продукції, складські і транспортні операції, маркетинг, просування продукції, до та післяпродажне обслуговування. Особливо важливо забезпечити підвищення ефективності логістичної системи, критерієм досягнення якої є перевищення темпів отримання чистого результату над затраченими ресурсами [1].

Національні аграрні ринки функціонують в умовах підвищеної конкурентної боротьби, що, з одного боку, позитивно позначається на загальних обсягах реалізованої продукції, а з іншого, породжує ряд небезпек, що викликані певними видами ризиків. Ідентифікація логістичних ризиків інфраструктурного забезпечення визначає один із пріоритетів економічної безпеки товаровиробників, подальша оцінка яких дозволить здійснювати привітні заходи по їх упередженню або зменшенню.

З позиції економічної безпеки товаровиробників аграрної продукції слід розрізнити наступні види загроз та ризиків: зовнішні (ринкова кон'юнктура, цінова політика, податкове та митне законодавство, фінансово-кредитна політика, логістична інфраструктура, розвиток насінництва, засобів захисту рослин, природно-кліматичні умови) та внутрішні (стан ресурсів та його потенціал, витратна, фінансово-кредитна політика, рівень менеджменту, маркетингу, виробнича, логістична та соціальна інфраструктура, кваліфікація персоналу та плінність кадрів, витік інформації, розмір господарства тощо). При цьому стратегічні орієнтири товаровиробників, в основу яких покладено можливість передбачення небезпек і ризиків, зможуть в умовах конкурентної боротьби дозволити уникнути загроз погіршення ефективності виробництва та, як наслідок, уникнути зниження рівня економічної безпеки [2].

Проблемним питанням прозорого функціонування аграрних ринків є неспівставні логістичні можливості дрібних і середніх та крупних товаровиробників, що особливо наглядно простежується на ринку зернової продукції. Нарощування обсягів виробництва та експортного потенціалу породжує виклики, пов'язані із наявністю інфраструктури та досконалих логістичних потужностей.

Список використаних джерел

1. Варченко, О. М. Методичні підходи до оцінки ефективності функціонування збутових логістичних систем аграрних підприємств. *Економіка та управління АПК*. 2014. № 2. С. 21-26.
2. Корженівська, Н. Л. Структурне використання зернового фонду в системі загроз економічній безпеці підприємств. *Електронне наукове фахове видання: Міжнародний науково-практичний журнал «Фінансовий простір»*. № 2 (14). 2014. С. 32-36.

Костецький Ярослав

к.е.н., доцент, докторант

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль

АГРАРНИЙ СЕКТОР ЯК ПРОВІДНА ГАЛУЗЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сучасна економічна і політична ситуація актуалізує питання забезпечення національної безпеки України та подальший розвиток експорту сільськогосподарської продукції. Особливе значення займають проблеми, пов'язані з самозабезпеченістю держави стратегічно важливими товарами і послугами, серед яких пріоритетом є продовольча безпека країни, що залежить від результатів функціонування аграрного сектора України. Аграрний сектор має свої специфічні риси в контексті природно-кліматичних, територіальних, фінансових, матеріально-виробничих і національних умов розвитку країни. Аграрне виробництво на території сучасної України є традиційною сферою діяльності та в першу чергу пов'язане із характером взаємовідносин людей в господарському житті, типом знарядь праці та напрямом освоєння природних ресурсів. І.Я. Франко зазначав: “В історії і в характері українського народу є щось таке, що засвідчує його тісний тисячолітній зв'язок із землею, яку він заселяє: все та ж постійність і спорідненість при незначній одмінності, все та ж сонячна лагідність і жвавість, поєднана з журливістю, тільки степовикам притаманною” [1, с. 162].

Розмаїття характерних ознак визначає необхідність вивчення і врахування питань, пов'язаних з еволюційністю аграрного сектора, його інституціональним середовищем, організаційно-економічним механізмом і особливостями в розрізі формування стратегії розвитку галузі. Реформування економічних відносин в аграрному секторі економіки потребує розробки нових, ефективніших організаційно-правових форм підприємництва, що дасть змогу збільшити доходність товаровиробників і розширити кількість робочих місць.

Аграрний сектор займає особливе місце в структурі національної економіки. Стан аграрного сектора в значній мірі визначає національно-господарський потенціал, економічну і політичну ситуацію в країні. Від його розвитку залежать матеріальний і соціальний добробут населення, забезпечення його продовольством, постачання сировиною переробних галузей і забезпечення національної продовольчої безпеки країни, тому що від рівня споживання кінцевого продукту галузі залежать саме існування людини, його здоров'я і продуктивність праці. Ядром аграрного сектору є сільське господарство, яке виробляє сільськогосподарську сировину для подальшої переробки і отримання продуктів харчування є визначальним чинником надходження кінцевого споживання. Сільське господарство базується на міжгалузевій виробничій кооперації, що пов'язує його з галузями, які виробляють засоби виробництва, переробним – сировину і доводять продукти харчування до споживача. Сільськогосподарське виробництво виконує також і соціальну функцію, забезпечуючи зайнятість населення, створюючи передумови для підвищення рівня і якості життя на селі.

Аграрний сектор України з його базовою компонентою сільським господарством все більшою мірою стає системоутворюючим в національній економіці. Він формує чинники збереження суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну й енергетичну безпеку держави, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національного господарства, утворює ринок продовольчих продуктів. Першочерговість уваги до аграрного сектору зумовлюється незамінністю сільськогосподарської продукції та продуктів харчування в життєдіяльності людини і суспільства, його винятковою соціальною значимістю [2, с.21].

П.Р. Пуцентейло вважає, що сукупність різних за організаційно-правовою природою агропромислових формувань є складовими агропромислового комплексу, який виступає як логічне завершення процесу агропромислової інтеграції і є організаційним оформленням міжгалузевих зв'язків, що виникають між сільським господарством та іншими галузями, підприємствами та установами і перетворюється в єдиний виробничий процес. Методологічною базою функціонування АПК є об'єктивна закономірність поєднання сільськогосподарського і промислового виробництв. АПК України є важливою складовою економіки нашої держави та головним чинником подальшого розвитку трансформаційних процесів, що відбуваються на етапі входження у світові продовольчі структури і є базою та основою аграрного сектору [3, с. 51].

Отже, аграрний сектор України є об'єктивним результатом необхідних цілеспрямованих процесів агропромислової інтеграції, суть якої, в міру розвитку виробничих сил і подальшого поглиблення суспільного розподілу праці, полягає у формуванні та виділенні окремих галузей і видів діяльності, тісно пов'язаних із виробництвом сільськогосподарської продукції, її зберіганням, транспортуванням, переробкою та реалізацією, а також з виготовленням необхідних знарядь праці і матеріалів для забезпечення безпосередньо самого сільськогосподарського виробництва на основі впровадження інновацій. Весь процес функціонування агропромислового комплексу пов'язаний із забезпеченням надійної роботи двох основних галузей – рослинництва і тваринництва.

Аграрний сектор України за останнє десятиріччя став однією з базових галузей національної економіки. Незважаючи на загальнокризові явища в економіці держави, аграрному сектору вдалося зберегти позитивні темпи розвитку, стати однією з основних бюджетоутворювальних галузей, зайняти лідируюче місце у товарній структурі експорту.

Разом із тим в аграрній сфері продовжують поглиблюватися та поширюватися негативні тенденції, які згортають загальний сільський розвиток.

При цьому доцільно враховувати ряд важливих чинників і особливостей розвитку сучасного аграрного виробництва в Україні:

– істотно нижчий в порівнянні з розвиненими зарубіжними країнами рівень державної підтримки аграрного сектора: як безпосередньо виробників, так і експортного субсидування продовольчої продукції для її просування на зовнішні ринки;

– наслідки затяжної системної кризи 90-х років викликали глибоку деформацію соціально-економічного життя населення сільських територій і структури сільськогосподарського виробництва;

– незадовільний рівень розвитку виробничої та ринкової інфраструктури, що здатне значно впливати на кінцеву ефективність сільськогосподарського виробництва;

– низьку наукоємність вітчизняного сільського господарства і все зростаючий розрив у цьому відношенні з зарубіжними країнами, що актуалізує завдання вибору напрямків розвитку аграрного виробництва, що забезпечують його стійке зростання в довгостроковій перспективі;

– пріоритетне значення аграрного сектора як гаранта національної продовольчої безпеки і розвитку експортного потенціалу;

– важливу соціальну і регіональну функцію сільськогосподарського виробництва, що дає змогу забезпечувати зайнятість населення сільських територій.

Досягнення конкурентоспроможності аграрного сектора передбачає вирішення низки стратегічних завдань:

– інноваційний прорив, що забезпечує здійснення «зеленої революції» в області аграрних технологій і закладає фундамент майбутнього динамічного розвитку;

– відродження інтеграційних і коопераційних зв'язків для мінімізації витрат на основних стадіях виробництва і реалізації продукції;

– модернізацію інфраструктури та матеріально-технічної бази аграрного сектора, що гарантує можливість ведення ефективної виробничої діяльності та реалізації соціальних програм села.

Отже, посилення світових глобалізаційних та інтеграційних процесів актуалізує питання вибору місця й ролі аграрного сектору у національній економіці. Аграрний сектор економіки України виступає системоутворюючою складовою національної економіки; формує основи збереження суверенності й державності, національної (продовольчої) безпеки; є соціально-економічним підґрунтям розвитку сільських територій; забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки. Сучасна організаційно-економічна структура аграрного сектору з її різноманітним суб'єктам господарювання зовні схожа з сільськогосподарським устроєм розвинених країн, але поки що не функціонує як злагоджена ефективна система, здатна забезпечувати раціональне виконання завдань і функцій зростання виробництва якісних продуктів харчування. При цьому логічним здається не ставити зростання виробництва продукції аграрного сектору як мету, а розглядати його лише у контексті забезпечення соціально-економічного розвитку України.

Список використаних джерел

1. Франко І.Я. Зібрання творів у п'ятдесяти томах / Іван Франко; Том 41 : Літературно-критичні праці (1890-1910). – К.: Наукова думка, 1984. – 682 с.
2. Петриченко О.А. Імперативи розвитку аграрної сфери економіки в умовах технологічних змін / О.А. Петриченко // Агроінком. – 2013. – № 7-9. – С. 21-31.
3. Пуцентейло, П. Р. Конкурентоспроможність м'ясного скотарства України : теорія і практика [Текст] : монографія / П. Р. Пуцентейло. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 420 с.

Краснолуцька Людмила

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТА В КОНТЕКСТІ СТАНДАРТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Різноманітні аспекти наукової проблеми фінансового менеджменту корпоративних структур знайшли відображення у чисельних працях відомих зарубіжних вчених Дж. Ван Хорна, Ю. Бріггема, Л. Гапенскі, Р. Брейлі, Р. Каплана, Д. Нортон та ін. Особливості розвитку фінансового менеджменту українських корпорацій досліджені у працях вітчизняних авторів І. Бланка, О. Терещенка, А. Поддєрьогіна, В. Шелудька, В. Суторміної та ін. Проте сформульовані ними концепції фінансового менеджменту потребують подальшого дослідження у зв'язку із розвитком корпоративного управління.

Масштабну трансформацію концепцій фінансового менеджменту було започатковано 1987 р. у результаті проголошення Базельської угоди представниками 12 індустріальних країн (G7 разом із Швецією, Швейцарією та Бенілюксом), яка передбачала прийняття міжнародних стандартів капіталу. Означені стандарти визначили структуру грошового потоку як суму чистого прибутку, амортизації та потреби в оборотному капіталі. Цією угодою визначено також, що результат діяльності компанії не обмежується показником чистого прибутку, а головним показником слід вважати реальний чистий грошовий потік. Рейтингові компанії оцінюють кредитні ризики корпорацій за чистими грошовими потоками; коефіцієнти покриття і фінансової гнучкості розраховуються через показник Cash Flow, що дозволяє обґрунтувати стратегію компанії та її інвесторів на майбутнє. Фінансовий менеджер із операціоніста стає по суті стратегом ліквідності. На перший план у фінансовому управлінні компанією висувається управління у динаміці, а забезпечення рівноваги зводиться до підтримання стійкого дисконтованого грошового потоку.

Уперше у світовій науці цю проблему поставив Дж. Хігс, котрий писав: «якщо припустити, що підприємець може вільно позичати гроші і давати у борг при обумовленій ринковій ставці проценту і що бізнесом він зайнятий лише остільки, оскільки прагне отримати дохід, то переважним повинен стати такий план, для якого дисконтована капіталізована вартість має найбільше значення» [1, с. 313].

Перша половина 1990-х років характеризується впровадженням неокласичної теорії фінансів у розвиток корпоративних фінансів, головне правило котрих полягало у досягненні додатної приведеної чистої вартості (NPV), а фактором дисконтування слугує вартість капіталу (WACC). Наприкінці 1999 р. Комітет з міжнародних стандартів фінансової звітності опублікував 35 міжнародних стандартів фінансової звітності, якими передбачається високий ступінь свободи облікової політики через використання ринкової цінності (вартості) активів, що своєю чергою посприяло активному розвитку фінансової математики та ризик-менеджменту. І нарешті із прийняттям 2007 р. у Базелі 540 Міжнародного стандарту аудиту за фінансовим менеджером остаточно закріплена функція інтегратора цінності (вартості) бізнесу.

Зазначимо, що МСА 540 «Аудит облікових оцінок, у т.ч. облікових оцінок за справедливою вартістю та пов'язаною з ними розкриття інформації» використовується аудитором як основний інструмент оцінювання достовірності інформації, наведеної у фінансовій звітності [2].

Господарська діяльність часто здійснюється в умовах, коли існує невизначеність щодо подій, які відбулись, і можливих майбутніх подій. Тому на кінець звітного періоду бухгалтерський облік використовує оціночні значення щодо таких подій. Щоб забезпечити підґрунтя для ідентифікації та оцінки ризиків в облікових оцінках аудитор повинен зрозуміти дані, на котрих вони базуються. Таку інформацію аудитор може надати фінансовий менеджер, який в силу своєї компетентності здатний ідентифікувати та оцінити ризики в облікових регістрах і пояснити аудиторам, на чому вони базуються. Система оцінок і менеджмент, що на ній ґрунтується, входить у коло основних завдань фінансових менеджерів, тому у провідних корпораціях таких спеціалістів ще називають «менеджерами цінностей» і по суті фінансовий менеджер є другою особою після виконавчого директора компанії.

Зауважимо, що в основу результативного показника фінансового менеджменту закладається концепція прирощення вартості цінності компанії (англ. Value Based Management, скор. VBM). Такі загальносвітові тенденції проявляються і у корпоративному менеджменті вітчизняних компаній. Нові підходи визначили необхідність пошуку нових вимірників вартості компанії і виявлення чинників її росту (Value Drivers). Тобто стратегічний підхід з'явився не як альтернатива традиційному аналізу коефіцієнтів, отриманих на базі даних фінансової звітності, а як спроба ув'язати, збалансувати всі показники діяльності компанії шляхом пошуку компромісу між власниками, найманими працівниками і менеджерами. Еволюція концепції VBM дозволяє виявити наступні тенденції, характерні для розрахунку показників вартості. Зокрема, вони передбачають платність як позикового, так і власного капіталу, враховують ринкову та інформаційну невизначеність і пов'язані із цим ризики, орієнтовані на динаміку та прогнозування і тому застосовують методи дисконтування. Таким чином, VBM є сучасною концепцією фінансового менеджменту, яка обґрунтовує переваги системи управління на рівні суб'єкта господарювання і в межах якої послідовно реалізуються процеси нарощування ринкової вартості бізнесу і капіталізації.

Отже, еволюція функцій фінансового менеджера пов'язана не тільки із розвитком та інтеграцією фундаментальних концепцій фінансів і менеджменту, а ще й з розвитком концепцій стандартів бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту. Відтак істотно посилились вимоги до рівня фахової підготовки фінансових менеджерів, що слід враховувати у реформуванні сучасної системи освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Хикс, Дж. Р. Стоимость и капитал ; пер. с англ./ общ. ред. Р. М. Энтова. Москва : Прогресс, 1993. 488 с.
2. Міжнародний стандарт аудиту 540 «Аудит облікових оцінок, у тому числі облікових оцінок за справедливою вартістю, та пов'язані з ними розкриття інформації» / Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Ч. 1. С. 482-529. URL: http://www.ifrs.org/ua/wp-content/uploads/2013/04/ISA2010-part_1-ukr.pdf (дата звернення 10.02.2017).

Кулик Степан

директор

Тернопільська державна сільськогосподарська
дослідна станція ІКСГП НААН

м. Тернопіль

Сава Андрій

к.е.н., с.н.с., докторант

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

м. Київ

АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ: ПОТОЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Оцінюючи розвиток аграрного сектору економіки України протягом років незалежності, слід виділити два основних векторальні напрями: занепад галузей тваринництва та інтенсифікація рослинництва. Так, починаючи з 90-х років та особливо з 2000-х років, більшість сільськогосподарських підприємств займаються вирощуванням рослинницької продукції. У цій галузі акценти розставлені на культури, які є експортно та інвестиційно привабливими: пшениця, ячмінь, кукурудза, соняшник, соя, ріпак. Загальними передумовами успішного розвитку саме цих підкомплексів є сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, макроекономічні фактори виробництва та всезростаючий попит на дану продукцію у світі, що формують високі ціни на продукцію.

Завдяки такій політиці відбулося значне підвищення доходів аграрних формувань, підвищилась стабільність їхнього фінансового стану та утворилися передумови для подальшого інвестування в технічне переоснащення галузі. Такі тенденції збереглися і в 2016 році.

Загалом в Україні площа сільськогосподарських угідь становить майже 36,5 млн. га, з яких у господарському віданні аграрних підприємств перебуває понад 20,7 млн. га (з них 99% оформлені згідно договорів оренди земельних паїв). Решта 43,1 відсотків (або 15,7 млн. га) володіють господарства населення. Однак слід зауважити, що в аграрному секторі так би мовити «доступними» для ведення бізнесу є трохи більше 73 відсотків, оскільки 5 млн. га угідь використовується населенням для будівництва, обслуговування житлових і господарських будівель, а також підсобного господарства; ще приблизно така ж частина за структурним групуванням належить до сіножатей та пасовищ (а по суті не використовується взагалі). Таким чином, в останні роки посівна площа в Україні не змінювалася і становить 26,8 млн. га.

Основну частку традиційно займають культури зернової групи (53,6%, або 14,3 млн га). За 15 років площа збільшилася, з першого погляду, не істотно – на 0,7 млн га, але серед всього розмаїття зернових та зернобобових культур, товаровиробники вирощують лише пшеницю (46,5%), кукурудза на зерно (27,9%) та ячмінь (19,1%), що загалом складає 93,5 відсотків. Це призвело до істотного скорочення площ під житом, вівсом, просом, гречкою, рисом, горохом та виною.

Серед технічних культур найбільш популярними є олійні: соняшник, соя та ріпак. Приріст площ під цими культурами з 2000 року склав 206,7 відсотків. На сьогодні технічні культури займають 8,6 млн га або 32,3%. У цій групі лідируючі позиції займає соняшник протягом усіх років і стабільно висівається на площі понад 5

млн. га, а також соя – посівні площі 2015-2016 рр. коливаються в межах 1,8-2,1 млн. га.

Протягом останніх років (2013-2015) ми вже звикли з тим, що в Україні виробляється в середньому 60 млн тонн зерна. Незважаючи на побоювання аграріїв щодо врожаю 2016 року через негативний вплив природно-кліматичних умов (посуха, підвищенні температурні режими повітря, нерівномірність опадів тощо), у минулому році вдалося зібрати рекордний урожай збіжжя.

Так, у Міністерстві аграрної політики та продовольства заявили, що за попередніми статистичними даними у 2016 році виробництво зернових та зернобобових культур у заліковій вазі склало 66 млн тонн (в 2,7 разів вище порівняно із 2000 роком) (рис. 1).

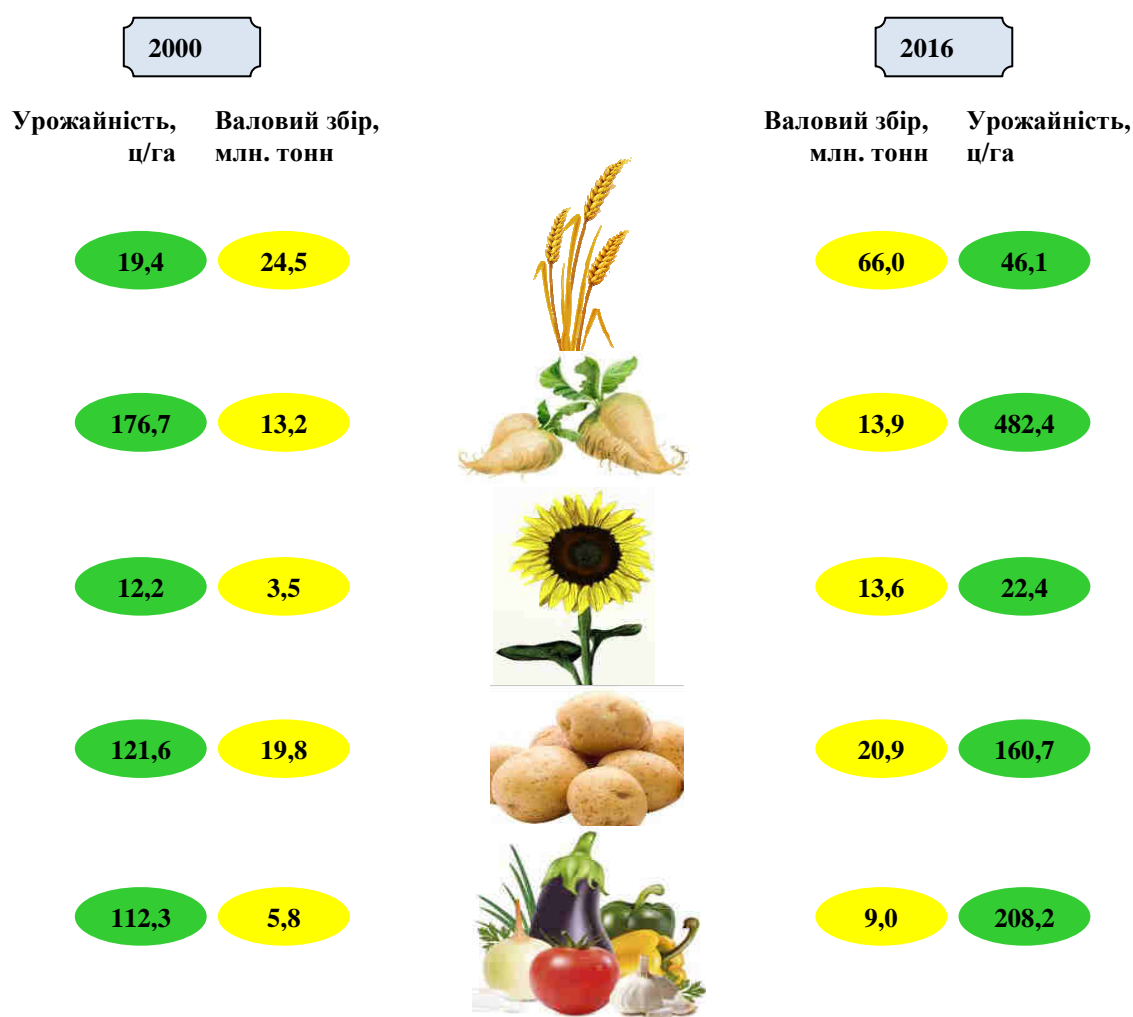

Рис. 1. Валові збори та урожайність основних культур в Україні

Джерело: за даними Держстату та Мінагропроду України

Таке значне зростання обсягів виробництва протягом 2015-2016 років відбулося за рахунок інтенсифікації технологій вирощування, що вплинуло на підвищення урожайності, оскільки площі під зерновими та зернобобовими культурами, для прикладу, скоротилися на 390 тис. га (або 2,6%). Це виглядає цілком логічним, адже 3/4 продукції вирощується сільськогосподарськими підприємствами. Особливо

показовим це підвищення виглядає на фоні даних 2000 року, коли продуктивність вирощування була практично удвічі нижча.

Що стосується галузей тваринництва, то 2016 рік став продовженням тенденцій, що сформувалися протягом усіх 25 років незалежності: поголів'я худоби і птиці скорочується, обсяги виробництва знижуються. Відбувається також нерівномірний розвиток різних категорій аграрних формувань сектору, особливо господарств населення, які ще досі на ринку займають значну частку. Це при тому, що населення України недостатньо споживає молока, м'яса, яєць та і інших продуктів тваринництва до фізіологічної потреби. Тож коротко охарактеризуємо ситуацію із основними параметрами галузі тваринництва за минулий рік.

Як вказують дані органів державної статистики, поголів'я основних видів худоби катастрофічно знижується, навіть якщо за базу порівняння брати 2000 рік, а не 1990 рік як це традиційно було прийнято. Так ось, у 2000 році у всіх категоріях господарств налічувалося 9,4 млн. голів ВРХ (в т.ч. корів – 4,9 млн. голів), 7,6 млн. голів свиней, 1,9 млн. голів овець і кіз (рис. 2).

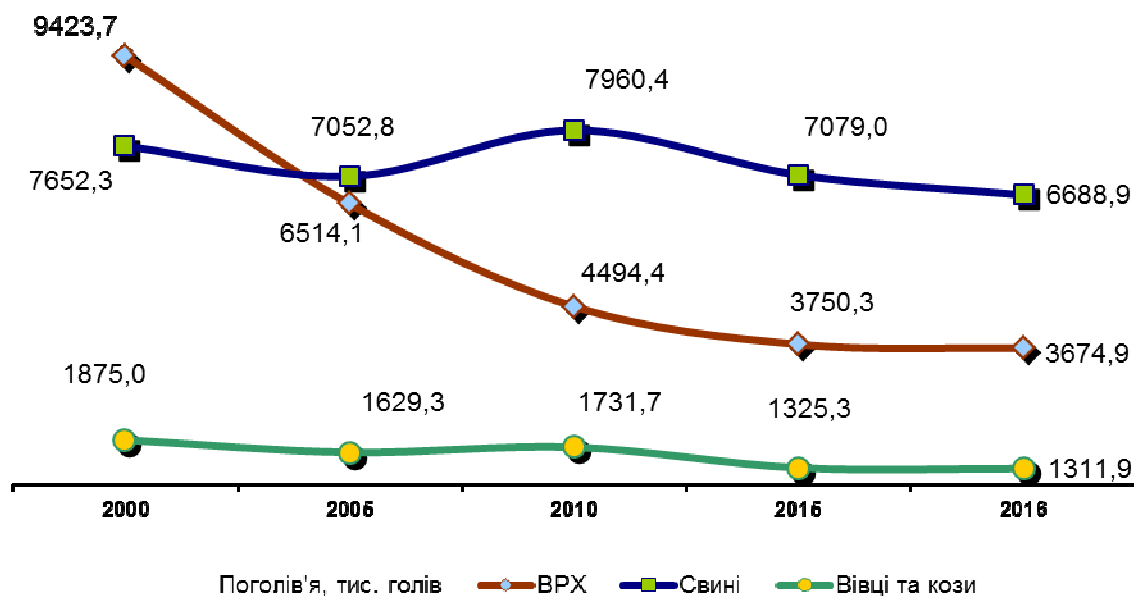

Рис. 2. Поголів'я основних видів худоби в Україні

Джерело: за даними Держстату та Мінагропроду України

До кінця 2016 року їх зменшилося відповідно до рівня: 3,7 (2,1); 6,7 та 1,3. Щоправда ці дані вказані без врахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя, а також без врахування частини зони проведення АТО. Загальний спад за цей період можна оцінити наступним чином: ВРХ – мінус 61%, (корови – мінус 57%); свині – мінус 12,5%; вівці та кози – мінус 30%.

Винятком у тваринництві є ситуація із птицею. Її поголів'я підвищується і з 2000 року зросло з 123,7 млн. голів до 202,4 млн. голів, що на 63,6%, хоча за останні роки відбувається поступове зменшення її поголів'я. Так, порівняно із 2013 роком, коли показник був максимальним (230,3 млн. голів), скорочення становить 12,1%. Загалом це свідчить про стабільну роботу птахоферм, особливо з вирощування курей та

виробництва яйць.

Враховуючи наявне поголів'я худоби і птиці, аграрні формування виробляють загалом все менше тваринницької продукції. Так, всього м'яса (всіх видів) у забійній вазі аграріями за попередніми даними вироблено у 2016 році 2300,9 тис. тонн, що на 38,3% більше, ніж у 2000 році. Але в структурі цього обсягу 49,3% (1135,7 тис. тонн) займає м'ясо птиці, хоча в 2000 році воно займало лише 11,6%. Як свідчать дані, більшість м'яса в Україні виробляється аграрними підприємствами – майже 62%. Порівняно із 2000 роком їхня частка зросла в 2,3 рази. Дещо рівніша ситуація у птахівництві – співвідношення підприємств і господарств населення становить 55,3:44,7.

Обсяги виробництва молока дещо падають і у порівнянні з 2000 роком (12657,9 тис. тонн) становлять 10387,2 тис. тонн, або 82,0%. Слід також врахувати і те, що господарства населення виробляють 73,9% молока, хоча частка сільськогосподарських підприємств останніми роками поступово зростає – від 18,8% у 2005 році до 26,1% у 2016 році.

Найбільшого зростання в обсягах виробництва досягли господарства у птахівництві. На сьогодні вони виробляють 15113,5 млн. шт. яйць, що в 1,7 рази більше ніж у 2000 році. Однак порівняно із 2010 роком показник дещо знижується – на 12 відсотків. Принагідно варто наголосити, що частка сільськогосподарських підприємств складає 53,4%, яка збільшилася порівняно із 2000 роком в 1,6 рази.

Розглянуті матеріали настановляють нас на певні висновки. За висновками експертів розвиватися у галузі рослинництва будуть «традиційні» культури. Зокрема, зерновий та олійнопереробний підкомплекс у 2017 році залишаться одним із флагманів аграрного виробництва.

Це підтверджується даними про структуру посівних площ озимих культур. Під урожай 2017 року всіма категоріями господарств засіяно 8,1 млн га, що на 3,8% більше минулорічного показника. Збільшується частка пшениці (102,2%). Певні коливання на ринку олійних культур (зокрема, сої) та перенасичення рівня пропозиції зерна кукурудзи змусили аграріїв переглянути обсяги посівів озимого ріпаку, які збільшились на 37,2%.

Звичайно, остаточний результат зі збору врожаю 2017 року залежатиме від багатьох факторів. Серед них визначальними є теперішній стан посівів, а також результати весняної посівної кампанії і погодні умови протягом наступних періодів вирощування культур.

Неоднозначно можна охарактеризувати ситуацію у тваринництві. Обсяг виробництва галузі наразі дорівнює фактичному рівню платоспроможного споживання. Тому з позицій споживання і експортного потенціалу аграрного сектору слід констатувати, що галузь тваринництва розвивається нерівномірно, особливо це стосується скотарства, свинарства та інших галузей з вирощування дрібних свійських тварин. Враховуючи невизначеність в економічній політиці держави, такі тенденції скоріше всього збережуться і у 2017 році.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики і продовольства України. URL: <http://www.minagro.gov.ua/>.

Кучер Олег

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

КОМПЛЕКС МАРКЕТИНГУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Комплекс маркетингу - це набір маркетингових засобів (інструментів), певна структура яких забезпечує досягнення поставленої мети і вирішення маркетингових завдань підприємства. Поєднання таких засобів формує маркетингові зусилля підприємства на цільовому ринку. В кожному окремому випадку маркетингові засоби підбираються таким чином, щоб забезпечувався їх оптимальний вплив у рамках обраних маркетингових цілей [1].

З кінця 1950-х років система засобів маркетингу визначається як «маркетингова суміш» - marketing-mix (маркетинг-мікс). Наприкінці 1970-х років засоби маркетингу були об'єднані в чотири групи і система отримала назву «концепція 4 Р» - від початкової букви англійської назви кожного елемента, а саме: product (товар), price (ціна), place (місце), promotion (просування) і.

Товар (product) - набір виробів і послуг з певними властивостями, і особливостями створення, які підприємство пропонує цільовому ринку.

Ціна (price) - грошова сума, яку споживачі повинні заплатити для отримання товару.

Місце, розподіл (place) - дії підприємства, спрямовані на збільшення доступності його товарів для цільового споживчого сегмента.

Просування (promotion) - діяльність фірми з інформування споживачів про переваги свого товару і їх переконання в необхідності його придбання [2].

Основним елементом концепції маркетингу-мікс є товар, яким з точки зору маркетингу називають все те, що призначене для задоволення потреб споживачів і пропонується на ринку для привернення уваги, придбання, використання або споживання [3].

Товар характеризується двома видами параметрів: технічними (колір, розмір, вага, якість тощо), ринковими (конкурентність, попит тощо). Проте завжди слід пам'ятати, що для споживача сам товар та його ціна мають менше значення, ніж ті переваги, які він отримує від використання даного товару.

За класифікацією Ф. Котлера, товар як засіб задоволення потреб споживачів розглядається на трьох рівнях:

– за задумом - набір функціональних характеристик товару (те, що буде придбано покупцем для вирішення певних проблем);

– у реальному виконанні - зовнішній вигляд, матеріал виготовлення, естетика (те, що вдалося реально зробити);

– підкріплення - гарантії, сервіс, доставка (забезпечення комплексу додаткових послуг під час реалізації товару та в період його використання) [4].

Ціна, з позицій маркетингу, це гроші або якась інша компенсація, що її пропонують за право власності або користування товаром. Ціни і властивості товару для споживача залучають різні сегменти ринку, за допомогою цін забезпечується

загальне, економічне і психологічне сприйняття товару потенційним споживачем, визначаються конкурентні переваги товару.

Наступним елементом комплексу маркетингу є місце, де відбувається розподіл товару. Головним завданням політики розподілу є, насамперед, вибір і формування раціональних каналів просування та збуту продукції, тобто доставки її від виробника до споживача (безпосередньо або через посередників), забезпечення транспортування, складування, укладення договорів, підготовки торговельних працівників, розміщення товарів у торговельних закладах, а також післяпродажне (сервісне) обслуговування споживачів.

В умовах насиченого ринку недостатньо розробити якісний товар, встановити на нього ціну і вибрати оптимальний канал розподілу. Дедалі більшої ваги набуває четверта складова комплексу маркетингу – просування [5].

Просування товару на ринку - це комплекс дій для створення двостороннього інформаційного зв'язку між підприємством і споживачами, який реалізується за допомогою маркетингової комунікаційної політики, мета якої - інформування, переконання та нагадування споживачам про товари, стимулювання їх до дій, створення позитивного іміджу підприємства в очах громадськості [6].

Елементами маркетингової комунікаційної політики є: реклама, паблік рілейшнз, стимулювання збуту, особистий продаж, брендинг, прямий маркетинг, спонсоринг [7].

Отже, комплекс сучасного маркетингу включає усі заходи, які запроваджує аграрне підприємство для створення й активізації попиту на свій товар. Це планування та розробка продукції, забезпечення цінової політики, формування каналів розподілу продукції, інформаційне супроводження продукції, створення товарних знаків та брендів, забезпечення відповідної упаковки, налагодження та підтримування взаємовигідних стосунків із партнерами, клієнтами тощо. Як універсальний маркетинговий інструментарій комплекс маркетингу слугує «ключем» практично до будь-якого ринку.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2002. 624 с.
2. Гаркавенко С. С. Маркетинг: підруч. Київ : Лібра, 2002. 712 с.
3. Близнюк С. В. Маркетинг в Україні: проблеми становлення та розвитку. Київ : ІВЦ «Видавництво «Політехніка»», 2003. 384 с.
4. Котлер Ф. Г. Армстронг, Дж. Сондерс, и др. Основы; пер. с англ. 2-е европ. изд. М.: СПб. Київ : Издательский дом «Вильямс», 2006. 943 с.
5. Кучер О. В. Формування маркетингової стратегії збуту продукції підприємств АПК: монографія / ПВНЗ «Європейський університет». Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2011. 164 с.
6. Ларіна Я. С. Формування та механізми реалізації маркетингових стратегій в агропродовольчому підкомплексі АПК: монографія. Київ : Преса України. 2008. 336 с.
7. Мороз Л. А., Чухрай Н. І. Маркетинг: підручник ; за ред. Л. А. Мороза. 2-е вид. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2002. 244 с.
8. Соловійов І. О. Агромаркетинг: системна методологія, реалізація концепції: монографія. Херсон: Олді-плюс. 2008. 344 с.

Лаврук Віталій

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Проведення економічної модернізації основних галузей сільськогосподарських підприємств сприяє високому рівню науково-технічного розвитку, раціональному використанню виробничого потенціалу і економії ресурсів, підвищенню продуктивності праці і ефективності виробництва продукції, стабілізації внутрішньої і зовнішньої конкуренції. Необхідність здійснення процесу економічної модернізації у тваринництві покликана сучасними вимогами сільськогосподарського виробництва та ринковими умовами господарювання аграрних підприємств регіонів України.

Основна мета діяльності та розвитку сільськогосподарських підприємств полягає у задоволенні потреб населення у необхідній кількості продовольчих товарів (складають понад 60% витрат сімейного бюджету) [3, с. 266-268], зокрема 53% продуктів харчування тваринного походження (за даними вибіркового опитування сільського населення регіонів України).

Відповідно цьому результативна діяльність сільськогосподарських підприємств зумовлюється своєчасним переходом до нових форм системи господарювання та управління, які у змозі забезпечити зростання рівня науково-технічного прогресу, продуктивності праці, інноваційного розвитку за рахунок проведення повномасштабної модернізації виробництва, яка направлена на внесення позитивних змін, що спрямовуються на прискорення економічного зростання кінцевих результатів виробництва при ефективному використанні виробничих потужностей і ресурсів, зусиль держави та аграрних підприємств. Окрім цього інтенсивність проведення економічної модернізації дасть можливість стабілізувати нарощення обсягів виробництва екологічно чистої тваринницької продукції, покращити якісні характеристики, розширити її асортимент.

В основному розвиток модернізаційних процесів залежить від узгодження очікуваних прогресивних змін із традиційними цінностями. А тому пропонується при дослідженні процесу модернізації об'єднувати всі переваги минулого і сучасності [2]. Однак, низка до цих пір невирішених проблем у розвитку основних галузей економіки обумовлює необхідність проведення пошуку нових концептуальних підходів, механізмів, інструментів і методів теоретико-методологічного дослідження «модернізації», визначення пріоритетних напрямів її здійснення у межах соціально-економічної політики України [4] та в аграрному секторі економіки [1].

У сучасних складних умовах стабілізації ринкових відносин галузь сільського господарства до цих пір залишається відкритою і незахищеною. У першу чергу це стосується соціально-економічної діяльності тваринництва, яке займається виробництвом трудомістких видів продукції (м'яса, молока) і піддається безпосередньому впливу факторів зовнішнього середовища. Встановлено, що динамічні тенденції модернізації і характеристики економічного розвитку тваринництва та його трансформаційний потенціал, залежать від створення усіх

необхідних умов для здійснення модернізаційних перетворень, але у свою чергу зумовлюють зміни економічної поведінки галузевих підрозділів.

До особливостей розвитку **модернізаційних процесів** у тваринництві слід віднести:

- залежність від наявних вільних грошових коштів, наявність належних стимулів до зростання та підвищення ефективності виробництва, створення відповідного правового поля державою;
- незацікавленість керівників у організації модернізаційних процесів;
- неналагодженість технологічних процесів виробництва продукції;
- необхідність ефективного використання у виробничому процесі біологічного потенціалу тварин;
- нераціональність використання кормових ресурсів;
- необхідність формування міцної і поживноструктурованої кормової бази;
- недостатній обсяг залучених інвестиційних ресурсів і організації інноваційних процесів;
- відсутність тваринницьких приміщень, що відповідають технологічним умовам;
- недостатній рівень забезпечення висококваліфікованими спеціалістами;
- значний рівень виробничих і фінансових ризиків;
- низький рівень мотивації працівників до участі у проведенні модернізації.

З'ясовано, що наведені особливості розвитку тваринництва пов'язуються із певними складностями при виборі оптимального варіанту модернізаційних перетворень. Відповідно питання проведення процесу економічної модернізації повинно розглядатися і виконуватися на усіх рівнях галузевого управління з поділом відповідних функцій, завдань, повноважень і бюджетних асигнувань для її своєчасно виконання.

Вважаємо, що у даний час розвиток галузі тваринництва перебуває на етапі свого поступового відродження, а тому його модернізація не в змозі зразу ж забезпечити прогрес без запровадження сучасних індустріальних технологій, які у перспективі сприятимуть формуванню нового технологічного способу виробництва інноваційних видів тваринницької продукції.

Список використаних джерел

1. Геєць В. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України. *Економіка України*. 2010. №3. С. 4-20.
2. Гриценко, А. Методологічні основи модернізації України. *Економіка України*. 2011. № 2. С. 4-12.
3. Іванюта В. Ф. Регіональна стратегія підприємництва в умовах євроінтеграції: монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 310 с.
4. Стратегія національної модернізації «Україна-2020» / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : урядовий портал. URL: http://me.kmu.gov.ua/file/link/144790/file/Strategy_2020.doc

Лаврук Оксана

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ПІДПРИЄМСТВІ

За сучасних умов глобальної економічної кризи та політичних трансформацій зростає кількість конфліктів у господарській діяльності, а це змушує керівників підприємств шукати нові методи управління їх діяльністю для забезпечення стабільного безконфліктного розвитку. Стратегічним пріоритетом діяльності керівників має бути застосування чітко визначених програм попередження та мінімізації негативних наслідків конфліктів.

Фактори, що зумовлюють виникнення кризових конфліктних ситуацій на підприємстві, потребують пильності від керівника і підтверджують необхідність заходів щодо вдосконалення системи управління персоналом. Ефективна діяльність керівника потребує освоєння нових методів управління, що допоможе уникати конфліктних ситуацій у майбутньому. Тому завдання керівника – вміло використовувати різні підходи в управлінні підприємством при виникненні конфліктних ситуацій. Найбільшою проблемою сучасного етапу розвитку підприємств при управлінні конфліктами є низький рівень корпоративного управління, професійної культури та соціальної відповідальності між працівниками. Ця діяльність потребує від менеджера трудомістких досліджень та вибору найоптимальніших варіантів при залагодженні конфліктів.

Відомо, що корпоративна культура є одним із важливих факторів успіху підприємства в конкурентному середовищі. Корпоративна культура підприємства є необхідною умовою формування системи управління діяльності на підприємстві, яка повинна враховувати інтереси власників і найманих працівників; здійснювати вибір стратегії, що дозволила узгоджувати інтереси учасників; забезпечувати злагоджену роботу за правилами, що їх дотримуються всі учасники [1, с. 100]. Здатність підприємства нейтралізувати соціально-негативні конфлікти є показником сильної корпоративної культури. При формуванні сильної корпоративної культури в підприємстві члени колективу не бояться обговорювати виникаючі конфлікти і виявляти предмет протиріччя і проблеми, виробляючи при цьому нові культурні зразки взаємодії один з одним у ситуації конфлікту. Більш того, саме конфлікти дозволяють перевірити на міцність управлінську команду і принципи корпоративної культури в підприємстві, цінності колективу і керівника, показують «щире обличчя» кожної людини чи соціальної групи.

Пропонуємо розглянути конфлікт в структурі корпоративної культури на підприємстві (рис. 1).

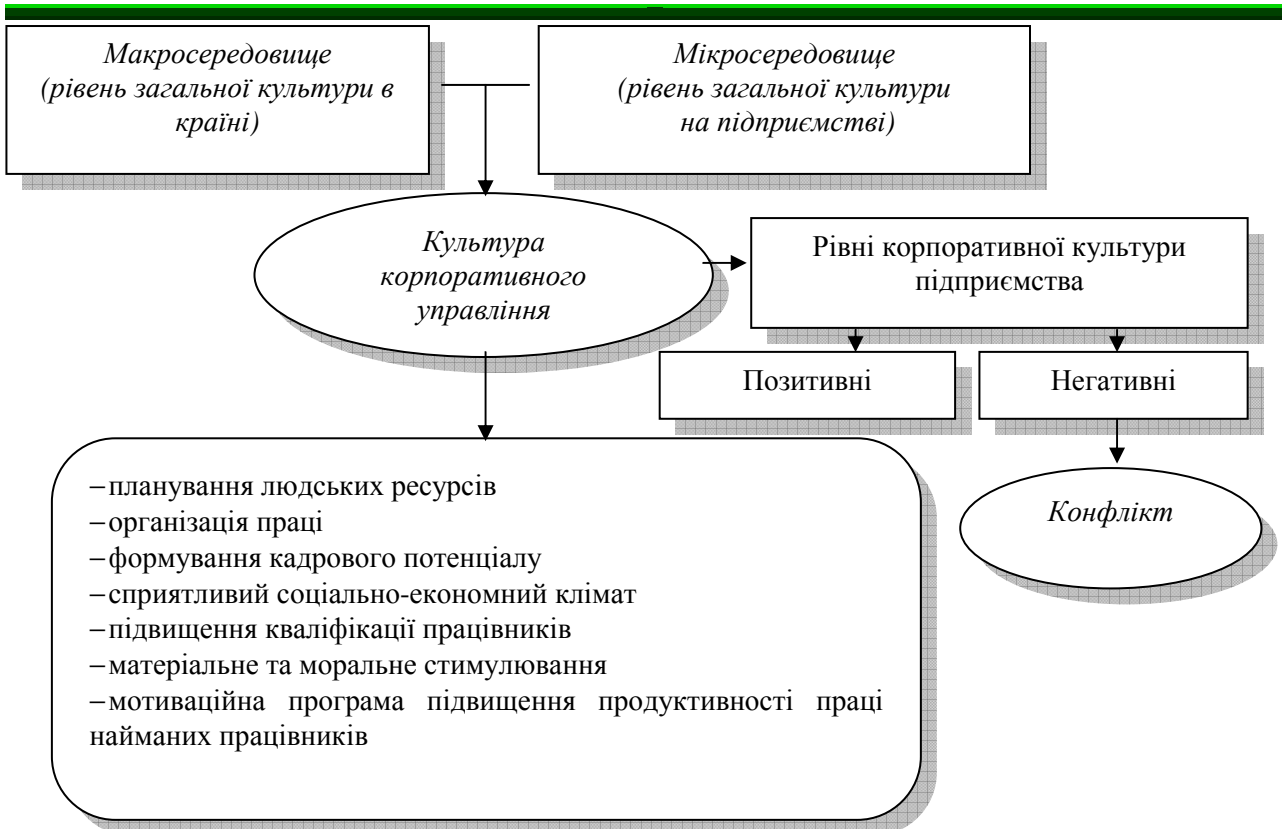

Рис. 1. Конфлікт в структурі корпоративної культури на підприємстві

Мета корпоративної культури полягає в забезпеченні високої прибутковості підприємства за допомогою вдосконалення управління людськими ресурсами з метою забезпечення лояльності співробітників до керівника і прийнятих рішень, розвитку здатності у ділових і в особистих відносинах спиратися на встановлені норми поведінки, вирішувати будь-які проблеми без конфліктів, що приводить до максимізації ефективності виробничого менеджменту й до поліпшення діяльності підприємства в цілому [2, с. 94].

Основним завданням для менеджерів підприємства має бути розпізнання конфлікту на стадії його зародження. Більшість керівників вважають, що наявність конфліктних ситуацій є показником неякісної роботи і тому вони стараються не помічати конфліктів [3, с. 312]. Для успішної діяльності потрібно створювати у колективі позитивний клімат, який би послаблював деструктивний конфліктний стан серед працівників.

Колективи, що не здатні і не готові до конфліктів не в змозі здійснювати інноваційні програми. Це пов'язано з тим, що соціальні і техніко-технологічні інновації супроводжуються загостренням і жорсткістю конфліктів, ризиком, високим ступенем невизначеності, наявністю важко прогнозованого результату і гнучкістю форм. Слабка корпоративна культура не здатна протистояти соціально-негативним конфліктам. Таким чином, у сильній корпоративній культурі повинне бути місце інноваціям і соціально-позитивним конфліктам.

Вважаємо, що для забезпечення формування корпоративної культури на підприємстві доцільно проводити відповідні семінари, залучати досвід інших підприємств через виїзні навчання, відрядження, підвищення кваліфікації. Для діагностування та «відчуття» реальної проблеми на практиці з груповим вирішенням

конфліктної ситуації ефективно інформувати працівників про те, що є цінним для підприємства через програми орієнтації і адаптації нових співробітників, тренінги, формальні навчання і наставництво, через власний приклад поведінки лідерів, через всі доступні «медіа», зокрема сайт підприємства, дошку оголошень, газету, листи співробітникам, презентації, збори, наради тощо. В результаті основою всієї системи навчання стане підготовка спеціалістів із розробки корпоративної стратегії, налагодження зовнішніх зв'язків, формування сприятливого клімату в колективах, попередження та професійне залагодження конфліктів.

Список використаних джерел

1. Спивак В. А. Корпоративная культура. СПб: Питер, 2001. 352 с.
2. Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Торгова Л. В., Гриненко А. М. Конфліктологія ; під ред. професорів Л. М. Герасіної, М. І. Панової. Київ : КНЕУ, 2003. 315 с.
3. Скібіцька Л. І. Конфліктологія. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 384 с.

Літвінов Віталій
старший викладач
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
м. Бережани

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ТРУДОВОЇ МОТИВАЦІЇ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В умовах, що склалися в Україні на нинішньому етапі її розвитку, проблема трудової мотивації набула важливого значення, оскільки вирішення задач, які стоять перед суспільством, можливе лише за умови створення належної мотиваційної основи, здатної спонукати персонал підприємств до ефективної діяльності. Мова йде про застосування таких форм і методів стимулювання особистості, які б сприяли високій результативності її роботи.

Забезпечення стабільного економічного зростання, формування доходів працівників тісно пов'язане з високим рівнем мотивації праці, насамперед, у сільському господарстві. Сучасні умови господарювання на селі виводять проблему формування мотивації праці в аграрних підприємствах у розряд стратегічних. Вона потребує розв'язання з позицій необхідності оновлення механізмів і систем стимулювання, які в неповній мірі є адаптованими до умов ринку.

Мотивація праці – це процес стимулювання окремого виконавця або групи людей до діяльності, направленої на досягнення певної мети. На нашу думку, систему мотивації слід розглядати як сукупність взаємозв'язаних заходів, які стимулюють окремого працівника або трудовий колектив у цілому щодо досягнення індивідуальних і спільних цілей діяльності підприємства (організації).

Вивчення складних теоретичних і прикладних проблем мотивації розпочинається з розгляду категорії «потреби». Потреба - це особливий стан психіки індивіда, усвідомлена ним незадоволеність, відчуття нестачі (браку) чогось, відображення невідповідності між внутрішнім станом і зовнішніми умовами. Термін

«мотив» походить від латинського «*movere*», що означає «приводити в рух», «штовхати». В економічній літературі цей термін трактується по-різному, але найчастіше як усвідомлене спонукання до дії. Мотивація - це сукупність усіх мотивів, які справляють вплив на поведінку людини [1].

У суспільстві завжди діє складна система мотивації трудової діяльності, котра, з одного боку, включає в себе велике число факторів, що визначають активність людини, з іншого – неоднозначно діє на окремих людей. Система мотивації включає ланки, набір основних мотивів і відповідні варіанти поведінкових реакцій на вказані мотиви. Найбільш стійкою і оптимальною є система мотивацій, яка базується на особистих, колективних і суспільних інтересах працівників підприємства. У даній системі трудової мотивації враховуються не тільки колективні (престиж підприємства, підвищення конкурентоспроможності, вирішення соціальних, трудових та екологічних проблем) та особисті (зростання доходів працівника, повага в колективі, можливість кар'єрного росту, підвищення кваліфікації і т. п.), але і громадські інтереси (виробництво якісної, ефективної та доступної за ціною продукції) [2].

Основне значення системи мотивації полягає в тому, щоб стимулювати виробничу поведінку працівників підприємства, направивши її на досягнення поставлених перед ним стратегічних завдань, іншими словами, з'єднати матеріальні інтереси працівників зі стратегічними задачами підприємства [3].

Стимулювання праці робітників базується на тому принципі, що методом грошової мотивації в сукупності з іншими формами визнання заслуг працівників можна досягти найбільш бажаних результатів для підприємства [4].

При дослідженні мотивів до праці виявлено, що, незалежно від організаційно-правової форми аграрних підприємств розмір і своєчасна виплата заробітної плати займає найвагоміше місце. Аналіз соціальних мотивів показав, що занепад соціальної інфраструктури, недосконалість організації праці значно погіршили рівень мотивації, що і вплинуло на відтік кваліфікованих кадрів та молоді з села.

З метою поліпшення формування мотивації праці доцільно проводити оцінювання кожного працівника за такими ознаками трудової діяльності: мотиваційний потенціал, виробничу активність, соціальну активність.

Оцінювання трудової діяльності працівників за кінцевими результатами роботи, дає можливість сформуванню на підприємствах фонд матеріального заохочення та посилити участь працівників у розподілі прибутку.

Важливе значення має диференціація форм і систем оплати праці в аграрному виробництві, оскільки міра праці та її оплата взаємопов'язані. Тому одним з пріоритетів у формуванні ефективної моделі мотивації праці є підвищення стимулюючої ролі оплати праці через колективно-договірне її регулювання.

Список використаних джерел

1. Богуцький О., Кучерук І. Чинники мотивації праці. Україна: аспекти праці. 2008. № 6. С. 3-7.
2. Червінська, Л. П. Мотивація трудової діяльності в аграрній сфері: моногр. Київ : ПАРАПАН, 2003. 322 с.
3. Гайдуцький, П. Зростання економіки і добробуту людей: пошук оптимальних пропорцій. *Урядовий кур'єр*. 2007. № 66 (13 квітня). С. 5.
4. Денисенко І. А. Соціально-економічні умови розвитку сільських районів та удосконалення чинників мотивації праці. *Вісник Львівського державного аграрного університету. Економіка АПК*. 2006. №13. С.612-615.

Лопата Андрей

студент

Научный руководитель: к.и.н., доцент Ганчар А.И.

УО «Гродненский государственный аграрный университет»

г. Гродно, Республика Беларусь

ПЕРСПЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ В ОТРАСЛИ ЖИВОТНОВОДСТВА БЕЛАРУСИ

Отрасль животноводства в народном хозяйстве Республики Беларусь как аграрного государства занимает одно из важнейших значений – это и производитель продуктов питания, поставщик сырья для перерабатывающей промышленности, и потребитель продукции растениеводства для получения животноводческой продукции. В структуре производства сельскохозяйственной продукции животноводческая занимает более половины из общего объема производимой [1].

Традиционными для животноводства Беларуси являются: производство коровьего молока, свиного, куриного мяса и мяса КРС и продуктов их переработки, получение яиц. Однако в нашей республике наблюдается развитие и других направлений в отрасли животноводства.

Перспективными направлениями в животноводстве являются:

1. Производство и переработка индюшатины. Этому предшествует создание в течение 2016 года птицеферм по выращиванию и откорму индеек, а также открытие в январе 2017 года завода по убою и переработке мяса индейки. Совместный инвестиционный проект, созданный совместно с литовскими инвесторами, позволит поставлять продукцию не только на внутренний рынок, но и в страны Евросоюза [2; 3].

2. Производство и переработка мяса бобра. К концу 2017 года в Беларуси планируется пробный выпуск тушёнки и колбасы из мяса бобра. По информации начальника отдела охотничьего хозяйства Минского лесного хозяйства, проведённые исследования Института мясо-молочной промышленности говорят о ценных свойствах мяса этого животного. Наличие интереса к такому продукту со стороны стран Европы лишь ускоряет процесс развития данной темы, хотя о массовом производстве речи пока нет. Запланированное к началу февраля 2017 года мероприятие по организации производства продукции из мяса бобра позволит разрешить данный вопрос, учитывая, что технические условия для переработки мяса бобра для производства тушёнки и колбасы в Беларуси уже разработаны [4].

3. Развитие овцеводства. Производства шерсти в Беларуси в структуре животноводства составляет от 3 до 7 %. В Минской области овцеводческому комплексу ИООО «Истерн Шип» первому в Беларуси присуждён статус племенного предприятия по производству и реализации овец породы иль-де-франс. Налажены связи по переработке овечьей шерсти. В перспективах развития данного инвестиционного проекта – разведение животных для наращивания маточного поголовья, строительство мясоперерабатывающего предприятия и молочно-товарной фермы по переработке овечьего молока и изготовлению из него сыра [5].

4. Молочное коневодство. Предприятием ООО «БелКумысПром» в 2013 году была создана первая в Беларуси конеферма, на нынешний момент в которой

содержится 400 лошадей русской и литовской тяжеловозных пород, из них 220 – дойное поголовье. Для обслуживания животных создана инфраструктура: 2 конюшни, доильный зал, цех по переработке кобыльего молока. Сейчас обсуждается возможность экспорта технологий молочного коневодства в Россию, Казахстан и Литву. Рассматривается возможность использования кобыльего молока в детском питании [6].

5. Расширение производства в рыбоводстве. Помимо основных видов рыбы – плотвы, карася, карпа и леща, в нашей стране намечается тенденция к развитию производства хищных и ценных видов рыбы. Так, например, в Витебской области существует единственное в СНГ предприятие по промышленному выращиванию угря на базе отечественных технологий [7], а по республике появились рыбхозы, выращивающие стерлядь, белугу, осётра и амуров [8].

Стоит отметить, что все вышеперечисленные направления создаются на базе инвестиционных вложений, и каждое направление имеет реально подкреплённую стратегию развития.

Список использованных источников

1. Сельское хозяйство РБ. Статистический сборник. Национальный статистический комитет Республики Беларусь URL : http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/publications/izdania/public_compilation/index_5313/ (дата доступа: 11. 02. 2017.).
2. Лида готовится к производству индюшатины. URL: <http://produkt.by/news/lida-gotova-k-proizvodstvu-indyushatiny/> (дата доступа: 11. 02. 2017 г.).
3. Завод по производству продукции из мяса индейки открыт в Лидском районе. URL: <http://produkt.by/news/zavod-po-proizvodstvu-produkcii-iz-myasa-indeyki-otkryt-v-lidskom-rayone/> (дата доступа: 11. 02. 2017 г.).
4. Первые партии тушенки и колбасы из бобра произведут в Беларуси до конца года . – 18.01.2017. Режим доступа : <http://produkt.by/news/pervye-partii-tushenki-i-kolbasy-iz-bobra-proizvedut-v-belarusi-do-konca-goda/> (дата доступа: 11. 02. 2017 г.).
5. В Логойском районе планируется реализация племенных овец высокопродуктивной породы . URL: http://produkt.by/news/v-logoyskom-rayone-planiruetsya-realizaciya-plemennyh-ovets-vysokoproduktivnoy-porody_ (дата доступа: 11.02.2017 г.).
6. Молочное коневодство – перспективное направление развития для Беларуси . URL: <http://produkt.by/news/molochnoe-konevodstvo-perspektivnoe-napravlenie-razvitiya-dlya-belarusi> (дата доступа: 11.02.2017 г.).
7. Единственная в СНГ ферма по воспроизводству угря разместилась в Миорах. URL: <http://www.ctv.by/novosti-vitebska-i-vitebskoy-oblasti/edinstvennaya-v-sng-ferma-po-vozproizvodstvu-ugrya-razmestilas> (дата доступа: 12.02.2017 г.).
8. Как выращивают осетра и белугу, и за счёт чего пополняются белорусские водоёмы? . URL: <http://greenbelarus.info/articles/11-01-2017/kak-vyrashchivayut-osetra-i-belugu-i-za-schyot-chego-popolnyayutsya-belarusskie/> (дата доступа: 12.02.2017 г.).

Мальцевич Наталья

к.э.н., доцент

Белорусский государственный экономический университет
г. Минск, Республика Беларусь

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА АГРОБИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Современная аграрная политика Республики Беларусь нацелена на создание необходимых условий, обеспечивающих эффективное функционирование агропромышленного комплекса и устойчивое социально-экономическое развитие сельских территорий. Для Беларуси важно создание крепкой производственной базы, обеспечивающей последовательное повышение экономической эффективности агропромышленного производства, конкурентоспособности продукции агропромышленного комплекса и рыночной сбалансированности внутреннего продовольственного рынка по спросу и предложению, а также наращивание экспортного потенциала. Вместе с тем, остается высоким уровень затрат на ведение сельскохозяйственного производства, накапливаются долги перед кредитными организациями и государством, уровень прибыльности от производственной деятельности недостаточен для финансовой самостоятельности и устойчивости организаций. Кроме того, в силу объективных причин и специфических особенностей (сезонность производства, длительность производственного цикла и так далее), сельскохозяйственные товаропроизводители не могут поддерживать доходность сопоставимую с предприятиями промышленности, поэтому государственная поддержка в той или иной форме является необходимым элементом агропродовольственной политики. В связи с чем, значительная часть финансовых ресурсов государства направляется на поддержку сельского хозяйства.

В настоящее время официальная аграрная политика признает необходимость государственной поддержки сельского хозяйства. Вместе с тем, сравнение содержания принятых законодательных актов по поддержке сельского хозяйства с аналогичными документами, действующими в других отраслях экономики показывает, что меры господдержки в аграрном секторе мало чем отличаются от других сфер экономики. Эти меры сводятся к поддержке конкурентоспособных отраслей и предприятий путем субсидирования процентных ставок по привлеченным кредитам, участия в лизинговых операциях, реализации целевых программ [1].

В Республике Беларусь государственная поддержка агропромышленному комплексу оказывается за счет средств республиканского бюджета и местных (областных и районных) бюджетов. Эти средства распределяются в соответствии с различными государственными программами, созданными для этих целей. С учетом подходов и требований Соглашения о единых правилах государственной поддержки сельского хозяйства государственная поддержка сельского хозяйства в республике оказывается в виде:

1. Прямого перевода денежных средств из бюджета;
2. Предоставления гарантий в погашении основного долга по кредиту, выдаваемому банками, и процентов за пользование кредитом;
3. Полного или частичного отказа от взимания доходов в бюджет:

4. Льготного предоставления товаров и услуг (снижение тарифов на тепловую энергию тепличным организациям).

Данные подходы обеспечивают доступ к получению государственных средств производителям сельскохозяйственных товаров независимо от формы собственности, подчиненности, размера [2].

В связи с этим, особую актуальность и своевременность приобретает Госпрограмма «Развитие аграрного бизнеса в Республике Беларусь на 2016-2020 годы», разработанная Министерством сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь и НАН Беларуси. В условиях меняющихся внешних и внутренних факторов возникают все новые и новые вызовы для экономики в целом и аграрной отрасли в частности. Особое значение имеет резкое обострение конкуренции на мировом продовольственном рынке, в том числе на его исключительно важном для нас сегменте – агропродовольственном рынке Евразийского экономического союза. Кроме того, немаловажное значение имеет членство наших партнеров по союзу во Всемирной торговой организации, дающее им дополнительные возможности по доступу на мировые рынки, что ставит белорусских производителей в более сложные конкурентные условия.

В частности, бюджетная поддержка будет направлена на усиление ее целевого характера, в частности, на укрепление базовых условий для ведения сельскохозяйственного производства. А именно, на выполнение мелиоративных работ, известкование кислых почв, страхование сельскохозяйственных культур, на противоэпизоотические и другие мероприятия, что, в конечном счете, положительно будет сказываться на результативности выделяемых государством средств.

Что касается прямых выплат производителям, то они будут осуществляться из местных бюджетов в виде надбавок за реализованную продукцию, что призвано стимулировать ее производство и поставки на переработку с целью последующей реализации продовольственных товаров с высокой добавленной стоимостью. Выплата надбавок за реализацию молока, крупного рогатого скота, тресту льна-долгунца и других видов продукции должна стать основной формой поддержки сельскохозяйственных производителей, на основе которой уже по существу действует механизм поддержки сельхозпредприятий, расположенных в неблагоприятных районах для такого производства [3].

Таким образом, аграрный сектор экономики Республики Беларусь в силу присущих ему особенностей нуждается в государственной поддержке, причем осуществлять ее необходимо с учетом принципов сочетания экономических и социальных целей, индикативности и директивности, программного регулирования, аграрного протекционизма.

Список использованных источников

1. Барышников, Н. Г. Государственная поддержка сельского хозяйства (теория, методология планирования, практика) : автореферат дис... д-ра экон. Наук : 08.08.05. Москва, 2007. 29 с.
2. Халяпин, А. А. Концептуальные детерминанты государственного регулирования аграрного сектора экономики. *Научный журнал КубГАУ*. 2012. №79 (05). С. 5.
3. Перспективы развития агробизнеса в Беларуси. URL: <http://gazeta-navuka.by/images/electronic-catalog/21.03.16.pdf>.

Марусей Тетяна

к.е.н., доцент

Нісходовська Олена

асистент кафедри

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПРОГРЕСИВНА ФОРМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Дистанційне навчання через INTERNET стало невід'ємною частиною навчання у всьому світі. На сьогоднішній день воно відоме в багатьох розвинутих країнах Америки, Європи та Азії. Відомо, що у XXI ст. дистанційне навчання захопить весь світ. Українська система навчання вже включилась у процес апробування цієї форми навчання, але поки що знаходиться на етапі становлення.

Швидкі темпи розвитку інформатизації суспільства, докорінні зміни в соціально-економічній та політичній сферах життя в Україні призводять до необхідності модернізації системи вищої освіти (системи професійної підготовки майбутніх фахівців).

Завданням будь-якого вищого навчального закладу є підготовка висококваліфікованого, інтелектуально та духовно розвинутого, конкурентоспроможного фахівця.

Дистанційна освіта (ДО) є специфічною формою отримання освіти, яка, може поряд з іншими формами ефективно використовуватись в системі неперервної професійної освіти. У Концепції розвитку ДО в Україні дистанційна освіта визначається як форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання [2, с. 1].

Університет Лондона (1836 р.), Університет Чикаго (1892 р.) і Університет Квінсленд (1911 р.) були першими навчальними закладами, які запровадили кореспондентське навчання у вищих навчальних закладах.

В Україні перший проект дистанційного навчання було здійснено у 1996 році Міжнародним науково-освітнім центром ЮНЕСКО інформаційних технологій і систем, який функціонував на базі відділу діалогових і освітніх систем Інституту кібернетики імені В.М. Глушкова. Курс знайомив зацікавлених осіб з принципами роботи в Інтернеті [5, с. 8].

В останні роки в Україні проблеми ДО вирішуються багатьма навчальними закладами, які запроваджують нову форму навчання. Система ДН в Україні орієнтована на інтернет технології та електронні засоби навчання.

Як і будь-яка інша освітня система дистанційна форма навчання передбачає цілі, завдання, функції, організаційні форми та засоби навчання.

Головною метою ДН майбутніх фахівців є підвищення якості освіти, їх професійної мобільності та активності за рахунок більш активного використання наукового та освітнього потенціалу провідних освітніх установ, шляхом застосування сучасних інформаційних технологій та телекомунікаційних мереж.

Завданням ДН є формування кожного студента як суб'єкта учіння, який

усвідомлює свої потреби, мету та завдання навчально-пізнавальної діяльності, планує її зміст, здатний до самоорганізації у розподілі навчальних дій у часі та самоконтролю в процесі виконання, вміє відбирати матеріали та користуватися ними, сам визначає способи та прийоми професійної підготовки, усвідомлює результати своєї діяльності, а також має свій індивідуальний стиль мислення [1, с. 38-39] .

До основних функцій ДН можна віднести:

- забезпечення студентів навчально - методичними матеріалами;
- формування та ведення каталогу інформаційних ресурсів з дисциплін; проведення автоматизованого тестування навчальних досягнень студентів;
- ідентифікація користувачів та їх структуризація за категоріями;
- забезпечення інтерактивного зв'язку студентів з викладачами та студентів між собою та ін. [1, с. 40].

До числа особливостей, якими може оволодіти студент, у порівнянні з іншими формами навчання В.М.Кухаренко відносить:

- можливість інтерактивної взаємодії між викладачем і тим, кого навчають, у діалоговому режимі, наближена за формою до взаємодії при традиційному аудиторному навчанні;
- швидке доставляння навчальних матеріалів в електронному вигляді;
- оперативний доступ до баз знань, розміщених у мережі Інтернет; можливість тестування знань у дистанційному режимі;
- створення «віртуальних груп» (оперативна взаємодія студентів між собою);
- використання індивідуального робочого місця [3, с. 87].

Отже, дистанційна форма навчання є однією з прогресивних форм навчання, як один з елементів удосконалення фахової підготовки майбутніх фахівців. Тим самим забезпечує неперевершену (порівняно з іншими формами навчання) швидкість оновлення знань за підтримки інформаційних ресурсів, що обираються учнями зі світових електронних інформаційних мереж. Використання в навчальному процесі інформаційних технологій дають істотне розширення можливостей індивідуалізації та диференціації навчання.

Список використаних джерел

1. Долинський Є. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в процесі дистанційного навчання : дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.04. Тернопіль, 2011. 254 с.
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні URL : [http://www.cdo.com.ua/info/doc_ukr.htm\(23.04.13\)](http://www.cdo.com.ua/info/doc_ukr.htm(23.04.13)).
3. Кухаренко В., Рибалко О. , Твердохлебова Н. Роль викладача в системі дистанційного навчання. *Новий колегіум*. 2004. № 5-6. С. 86-88.
4. Нічуговська, Л. І. Проблеми дистанційного навчання «Математика для економістів» студентів заочних факультетів ВНЗ. *Дидактика математики: проблеми і дослідження: Міжнародний збірник наукових робіт*. Вип. 30. Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2008. С. 45-50.
5. Хара О. М. Дистанційне навчання математики абітурієнтів у системі довузівської підготовки : автореф. ... дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / О. М. Хара. Київ , 2010. 19 с.

Марусей Тетяна

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ОСОБЛИВОСТІ АВТОМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА ЗАСОБАМИ ERP-СИСТЕМ

У сучасному світі бізнесу та управління існує безліч різних електронних систем, які дозволяють управляти підприємством. Однією зі складових автоматизованих інформаційних систем, як в сфері планування, так і в сфері розподілу ресурсів на підприємстві, є якісне інформаційне наповнення, цілісність і актуальність, оскільки в світі розвитку інформаційних технологій динаміка виробництва нового продукту щодня змінюється.

Одним з найбільш оптимальних методів та інструментів підтримки роботи підприємства з точки зору його інформативного і технічного розвитку є використання інформаційної системи планування ресурсів підприємства (ERP). Важливим завданням подібної системи є автоматизація всіх бізнес-процесів підприємства, а також втілення в життя всіх управлінських функцій. Головною метою ERP системи є забезпечення інформаційного об'єднання всіх функціональних частин роботи підприємства.

Термін «ERP-система» виник на початку 70-х років ХХ сторіччя, походить від англійської: Enterprise Resource Planning – підприємство, ресурси, планування. Системи охоплюють планування ресурсів підприємства, організацію маркетингу, налагодження системи продажу і підтримку функцій логістики. У практику використання ERP-систем входить електронний обмін даними організації з постачальниками і споживачами. ERP-система стежить за фінансовими потоками, за кадровою інформацією про співробітників, а в деяких випадках і за інформацією, що відноситься до виробничого процесу, наприклад, за зведеннями про поповнення матеріальних запасів чи про необхідність відправити деталі зі складу в цех.

Головна задача ERP-системи – допомога менеджеру в управлінні проектом (організацією) як системою. Інформаційні продукти, що надаються ERP-системами, дозволяють керівництву приймати більш обґрунтовані управлінські рішення. Концепція ERP передбачає забезпечення виконання інтегрованої сукупності наступних функцій:

- функції системи MRP II;
- повний набір фінансових функцій; – надання всієї необхідної звітності;
- автоматизації продажів;
- функції управління якістю;
- функції надання сервісу;
- функції управління персоналом;
- інженерних функцій;
- функції продажу та логістики [2].

Впровадження ERP-систем є одним з перспективних напрямів переходу вітчизняного виробництва на інноваційний шлях розвитку. Воно допомагає підприємству вирішувати наступні завдання: підвищити конкурентоспроможність

продукції; збільшити інвестиційну привабливість підприємств; розширити ринки збуту продукції; створити нові високопродуктивні виробництва.

Ідея ERP-систем полягає в тому, що програмне забезпечення для підтримки різних функцій підприємства повинне взаємодіяти один з одним, а підвищення ефективності використання виробничих ресурсів підприємства можливе тільки в тому випадку, якщо управління виробничими процесами на всіх ієрархічних рівнях буде узгоджене. Прикладом інформаційних систем є ERP-система, яка розробляється та впроваджується у різних країнах світу, в тому числі й на вітчизняних підприємствах та організаціях [4]. За різними оцінками нині на світовому ринку більше 500 КІС. На ринку ERP-систем безперечними лідерами є компанії SAP AG, Oracle, J. D. Edwards, PeopleSoft, Baan. На них припадає більше половини обсягу даного ринку. З інших розробників КІС можна також відзначити: виробників SCM-систем – компанії Manugistics і Numetrix; виробників CRM-систем – Siebel, Vantive, Clarify і Pivotal; виробників систем електронної комерції – Ariba, Commerce One, IBM і Broadvision. Крім того, помітне місце на ринку інформаційних систем займають такі компанії: Brain; Sage Group; Symix Systems; Geac Computer; SCT; IBS; Epicor Software; QAD/BMS; Exact Software; IFS і ряд інших. Зокрема, Microsoft Dynamics AX 2012 підтримується на сорока п'яти мовах і доступний у більшості розвинених країн світу. Найчастіше впроваджуються такі ERP- системи західних розробників на сучасних підприємствах: «Baan IV», «R/3 SAP», «Oracle Applications», «Ахapta/Navision», «Frontstep», «IPS Applications», а також російських розробників: «Парус 8», «Галактика», «М-3», «Фігаро-ERP» компанії «Бізнес-консоль», «1С: Підприємство 8 – Управління виробничим підприємством». Це програмне забезпечення та інформаційні системи порівняно високого технологічного рівня з усіма наявними фазами контролінгу: плануванням, моніторингом, звітністю, підготовкою рекомендацій та інформуванням [1].

Деталізація та контроль бізнес-процесів, що протікають на підприємстві, передбачає наявність єдиного інформаційного простору з єдиної бази даних. ERP-системи, це складні обчислювальні інжинірингові програмні модулі, які інтегруються в протягом 2-х років з повною перебудовою і зміною логіки циклової послідовності бізнес процесів. Незважаючи на те, що інтеграція і конфігурація ERP-системи є досить об'ємним і тривалим процесом, але завдяки сукупному використанню функціональних блоків представляється можливим якісно здійснювати контроль бухгалтерського, кадрового та податкового обліку; управління складським приміщенням; управління взаємовідносинами з підприємствами; перевірки і регулювання цехового виробництва за потужностями; розподілу міжфункціональних дій на глобальному та локальному рівні; створення власної стратегії продажів.

Отже, проектування автоматизованих систем управління – досить складний та трудомісткий процес, в якому задіяні всі елементи і підрозділи управлінської системи. Також при розробці тих чи інших концепцій розвитку інформаційної складової важливо приділяти особливу увагу перспективам розвитку системи та перевагам самого замовника. Більш того, оптимальне впровадження будь-якої ERP-системи дозволяє чітко визначати ті чи інші проблеми в розвитку бізнесу в цілому та дає йому можливість мати максимально конкурентні переваги на ринку праці та ресурсів. Ефективність проектів по створенню та впровадженню комплексних автоматизованих систем управління тим вище, чим тісніше співробітництво

замовника та розробника на всіх етапах проектування.

Список використаних джерел

1. Вдовенко, Л. А. Информационная система предприятия : учеб. пособие. 2 изд., перераб. и доп. Москва : Вузовский учебник, НИЦ ИНФРА-М, 2016. 235 с.
2. ERP : матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL : <http://ru.wikipedia.org/wiki/ERP>.
3. ERP-online URL : <http://www.erp-online.ru>.
4. Внедрение ERP-систем. URL : <http://www.innoware.ua/erp-systems/services/vnedrenie-erp-system>.
5. Одинцов Б. Е. Информационные системы управления эффективностью бизнеса : учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры. Москва: Издательство Юрайт, 2015. 206 с.
6. Офіційний сайт КІС «Галактика». URL : <https://www.galaktika.ru/>
7. Офіційний сайт «1С: Предприятие». URL : <http://1c.ru/>
8. Офіційний сайт «SAP» CIS. URL : <http://www.sap.com/cis/index.html>

Меглей Віктор
аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Лопатинський Ю.М.
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ РЕГУЛЬОВАНИХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Розвиток аграрного сектору національної економіки визначається певним співвідношенням між ринковою самодостатністю господарюючих суб'єктів та обов'язковою формалізацією аграрних процесів, що у свою чергу відображається діяльністю значної кількості інститутів, задіяних до регулювання відносин у аграрній сфері. Такий процес є необхідним з позицій сталого розвитку як стратегічного курсу України, оскільки дозволяє, з одного боку, розвивати підприємницьку ініціативу на всіх рівнях сільського господарювання, зокрема у формі екологічно безпечного виробництва, що втілюється у високій якості процесів створення аграрних продуктів та екологічного відновлення використаних ресурсів, з іншого боку, дає можливості координувати взаємодії між первинною економічною доцільністю агровиробничої діяльності – одержанням прибутку та екологічним відтворенням територіально-виробничих комплексів на тривалий період часу, забезпечуючи їх відповідність сучасним цивілізаційним тенденціям до оновлення та іншими перспективними спрямуваннями агроекологічного розвитку. Відповідно, зазначений аспект є актуальним на даному етапі розвитку системи вітчизняного аграрного господарювання.

Дослідження проблеми формування сучасного аграрного ринкового середовища, що з позицій методології гармонійно поєднує вільні ринкові відносини та необхідні інституційні складові, є достатньо різноспрямованим та активно відображається в працях значної кількості вітчизняних науковців, зокрема О. М. Бородіної, Р. І. Буряка, О. Й. Вінської, М. В. Дубініної, О. М. Загурського, Ю. М. Лопатинського,

Ю.С.Погорелова, Н. С. Чопко та інших.

На сьогодні реалізація концепції регульованих ринкових відносин в аграрному секторі України потребує розробки практичних механізмів, які дозволять перевести аграрне виробництво в систему якісних координат. Доцільність зазначеного посилюється також вступом України до СОТ, асоційованим членством в ЄС та виходом продукції вітчизняних аграріїв на зовнішні, зокрема європейський ринок. Разом з тим, виникає значна кількість проблемних питань, зокрема йдеться про складність збалансування ринкової та інституціональної компонент, як у широкому теоретико-методологічному розумінні, так і на рівні практично господарюючих суб'єктів. Йдеться про важливість нового етапу розвитку аграрного ринку як такого, а саме на основі регульованих відносин, що оптимально поєднують як «класичне» ринкове середовище із його можливостями до саморозвитку, так і обов'язкові регульовані інституціональні складові, що відображають зобов'язання держави щодо прогресивного соціально-економічного розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

**Компонентні будови у розвитку аграрного сектора
національної економіки України**

Ринкове середовище	Інституціональне середовище
Ринок відображає сукупність вільних економічних відносин між товаровиробниками і споживачами шляхом грошового обміну. Вітчизняний аграрний ринок активно впливає на відтворювальні процеси сільськогосподарського виробництва та його кінцеву результативність. Аграрний ринок є одним із засобів досягнення ефективності відповідної системи господарювання на основі виконання регулюючих, інформаційних, стимулюючих та інших функцій. На ринку визначається ступінь необхідності створеного аграрного продукту	Інституціональне аграрне середовище з методологічних позицій розглядається як сукупність базових економічних, соціальних, політичних, законодавчих, технічних норм, правил, інструкцій, регламентів тощо, що регулюють відносини між виробництвом, обміном та споживанням аграрного продукту. Методично інституціональне середовище формують упорядковані на рівні держави інститути, що визначають умови (обов'язкові та добровільні) функціонування суб'єктів аграрного господарювання
Регульовані ринкові відносини	
Перехід до такої форми ринкових відносин є продуктом історичного розвитку, на сучасному етапі відбувається з метою попередження окремих деструктивних ринкових наслідків, невідповідностей економічної системи. В сільському господарстві регульовані ринкові відносини виявляються у формі виробничих і управлінських структур, господарських пропорцій тощо. Регулюючі інститути визначають правові умови на ринку, зокрема аграрному, технічну відповідність процесів виробництва та споживання кінцевого аграрного продукту, виконують зобов'язання щодо захисту прав споживача та обов'язкового екологічного відтворення довкілля (в тих чи інших формах)	

В процесі регулювання ринкових відносин у аграрному середовищі не завжди вдається віднайти «золоту середину», оптимальне співвідношення між формалізованими (частково формалізованими) інституційними вимогами та реальною ситуацією, економічною «свободою» суб'єктів господарювання та необхідністю відтворювального аграрного розвитку, зокрема за еколого-економічними параметрами. Відповідно, виникають певні неузгодженості щодо формалізованих управлінських, обов'язкових рішень або рекомендованих пропозицій, які виходять від значної кількості національних інституцій аграрного спрямування та реальних

цільових мотивацій, фінансово-економічних можливостей вітчизняних аграрних підприємств, суб'єктивних психологічних установок та розумінь.

Пояснити складність вищезазначеного у розвитку вітчизняної аграрної сфери, на нашу думку доцільно, виходячи з таких міркувань:

- по-перше, необхідність комплексу формалізованих інститутів (економічних, соціальних, технічних, екологічних тощо) як складової забезпечення збалансованих еколого-економічних взаємодій аграрного розвитку на сьогодні є позицією «апріорі» та не викликає сумнівів;

- по-друге, на сьогодні кількість інститутів, що регулюють відносини в аграрному секторі України є значною, формалізована сторона державного управління є в багатьох випадках надмірною, що відображається у великій кількості державних побудов, що дублюють одна одну, починаючи від галузевих міністерств (як безпосередньо аграрного, так і дотичних) й закінчуючи регіональними структурами (обласними, районними, міськими, селищними тощо), які формують та впроваджують аграрну політику, одночасно лобіюючи власні інтереси;

- по-третє, одночасно обмеженими є заходи щодо державно-регулятивного забезпечення зростання аграрного виробництва за показниками якості, екологічної безпечності та практичної реалізації зазначених процесів, сьогодні ж вітчизняна аграрна система в цілому, зокрема окремі аграрні підприємства перебувають на рівні саморегулювання з пріоритетністю «найвигідніших» складових, зокрема сьогоднішньою економічною прибутковістю;

- по-четверте, якість державного управління аграрними відносинами, зокрема структурою аграрного виробництва, формуванням рівноважної ціни на аграрну продукцію (для окремих видів аграрної сировини, що має безпосереднє відношення до продовольчої безпеки), оподаткуванням у сільському господарстві, сільськогосподарським кредитуванням, фінансуванням аграрної сфери економіки України є неналежним, що сукупно відображається низькими показниками економічної ефективності вітчизняного аграрного господарювання;

- по-п'яте, екологічна доцільність аграрного господарювання в Україні носить переважно декларативний характер, оскільки є недостатньою фінансово-економічна та соціально-мотиваційна база для її практичного забезпечення на рівні усіх типів сільськогосподарських підприємств;

- по-шосте, спостерігається суттєве відставання соціальної складової в системі сільського господарювання України, як наслідок низькою є загальна агроекологічна культура, що виявляє себе в різних сферах, зокрема в недостатній суспільній активності сільської громади у прийнятті необхідних екологічних рішень тощо.

Тому важливо максимально збалансувати принципи управління та самоуправління в аграрній сфері України з метою досягнення того, щоб малоефективний вітчизняний аграрний сектор переріс у економічно самодостатню структуру національної економіки, а складові та механізми еколого-економічного, соціально-економічного розвитку на основі збалансування ринкових та інституціональних складових відповідали прогресивних світовим та європейським методичним напрацюванням та відповідній практиці аграрного господарювання. Йдеться про необхідність взаємоузгодженості у розвитку вітчизняного аграрного сектора на рівні ринкових, державних та соціальних інститутів як рівноважних, що координують та визначають відповідні відносини в аграрній сфері.

Мельничук Оксана

к.е.н., доцент, завідувач кафедри
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ЕМФІТЕВЗИСУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ОБЛІКУ

Діяльність сільськогосподарських підприємств передбачає використання земельних ресурсів, що є у користуванні на правах оренди. Головною особливістю орендних відносин в сільському господарстві є те, що об'єктом оренди є земельна частка (пай). І, хоча сільськогосподарські підприємства широко застосовують у практиці укладення договорів оренди землі, останнім часом набуло поширення використання договорів оренди речових прав на чужі земельні ділянки у формі емфітевзису.

Даний термін з'явився у вітчизняному законодавстві у 2004 році у положеннях Цивільного кодексу України. Зміст Глави 33 цього кодексу присвячений визначенню природи, змісту та підстав виникнення окремого речового права, яке відповідно до статті 395 є правом на чуже майно. Емфітевзисом є довгострокове, відчужуване та успадковуване речове право на чуже майно, яке полягає у наданні особі права володіння і користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб з метою отримання плодів та доходів від неї з обов'язком ефективно її використовувати відповідно до цільового призначення. Таким чином, об'єктом емфітевтичного права є право користування земельною ділянкою сільськогосподарського призначення. За договором про емфітевзис відповідно до його природи власник земельної ділянки продає чи іншим способом передає іншій особі право користування земельною ділянкою, зберігаючи щодо неї право власності [1].

Проте історія укладення договорів емфітевзису в Україні свідчить, що він став популярним лише останні 3-4 роки, а особливий інтерес мають фінансово спроможні підприємства.

Досліджуючи походження емфітевзису можна стверджувати, що він був запозичений і запроваджений у правову практику із Стародавньої Греції спочатку у Стародавньому Римі. За римським правом емфітевзис називали вічним правом. Суб'єкт емфітевзису, хоча й не був власником землі, проте міг здійснювати усі правомочні дії власника – володіння, користування та розпорядження земельною ділянкою. Єдине обмеження – використання землі виключно за цільовим призначенням. Права емфітевзису могли переходити у спадок.

Генезис емфітевзису свідчить про ймовірність наслідування основних положень давньоримського права вітчизняним законодавством.

Очевидними є побоювання власників малих фермерських господарств, що застосування емфітевзису великими агрохолдингами може назавжди залишити власників паїв без землі, адже однією із істотних умов договору є строк його дії, який перевищує 30 років, що фактично свідчить про право власності на землю. Іншою суттєвою умовою емфітевзису є відсутність грошової оцінки землі при визначенні плати за неї. В свою чергу, плата за користування земельною ділянкою на умовах

емфітевзису може бути як щорічна, так і за весь термін користування.

Отже, з нашої точки, емфітевзис – це прихована форма продажу землі в обхід мораторію.

Поряд з тим, окремими науковцями доводиться позиція, що емфітевзис – це механізм передачі земельних ділянок саме ефективним господарям, виходячи із двох причин:

- в сільському господарстві повинна бути альтернатива орендним відносинам;
- за своїм соціально-економічним призначенням і правовим змістом, емфітевзис є інститутом, що має багато спільних рис з інститутом оренди землі.

Основні відмінності між ними, як зазначають А.В. Чупис та М.М. Геєнко, полягають в тому, що право емфітевзису, на відміну від права оренди землі, можуть установлюватися на невизначений термін (загальноприйнято 99 років) і, головне, на сьогоднішній день відчужуватися на підставі цивільно-правових правочинів, тобто передаватися у заставу при земельному іпотечному кредитуванні [2].

Вважаємо, що якщо порівнювати позицію емфітевта та орендаря, то договір емфітевзису надає його власнику більше гарантій, оскільки на відміну від договору оренди він не може бути розірваним в будь-який момент.

Облік операцій щодо одержання земельних ділянок на умовах емфітевзису здійснюється відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Основні бухгалтерські кореспонденції представлені нами в таблиці 1.

Таблиця 1

Відображення операцій щодо обліку земельної ділянки отриманої за договором емфітевзису на рахунках обліку

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1	Одержано земельний пай на умовах договору емфітевзису	154	685
2	Відображено витрати щодо укладення та реєстрації договору емфітевзису	154	372, 31
3	Відображено право користування земельною ділянкою за договором емфітевзису	122	154
4	Відображено земельну ділянку одержану за договором емфітевзису (на позабалансовому рахунку)	0102	-
5	Відображено витрати на амортизаційні відрахування за правом користування земельною ділянкою	23	133

Офіційна статистика свідчить про зростаючу популярність договорів емфітевзису. Так якщо в 2011– 2012 роках було укладено 2 327 договорів, то за період з 2013 року по 2016 рік вже підписано 19 907 угод щодо прав емфітевзису. Термін дії договорів в окремих випадках складав 100 і навіть 200 років, що свідчить про перекидання відповідальності за такими угодами від власника земельної ділянки на його спадкоємців. Отже, за таких умов власник земельної ділянки фактично позбавляється права власності на неї, а тому подальші конфлікти між сторонами договору будуть неминучими. На нашу думку, ігнорування позиції щодо законодавчого врегулювання конфліктних питань щодо угод емфітевзису, призведе

до можливості рейдерського захоплення земельних паїв та малих фермерських господарств.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 1618 - IV / Відомості Верховної Ради України. 2004. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Чупис А.В. Фінансовий механізм іпотечних відносин в аграрній сфері. *Облік і фінанси АПК*. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/finansoviy-mehanizm-ipotechnih-vidnosin-v-agrarniy-sferi.html>.

Місюк Микола

д.е.н., професор, декан

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

Новак Чеслав

д.е.н., декан факультету

Краківський аграрний університет

м. Краків, Польща

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Рівень забезпечення населення продовольством розглядається як найважливіший чинник і визначальний критерій рівня соціального життя будь-якої країни, життєздатності її економічної структури і державного устрою. У вирішенні даної проблеми особлива роль належить галузі тваринництва. Виробництво продуктів харчування та забезпечення їх конкурентоспроможності в усі історичні часи було і залишається для людства важливою та життєвою проблемою світового масштабу. Актуальність проблеми конкурентоспроможності продукції тваринництва особливо зросла після вступу України до СОТ та виходу на ринки ЄС.

Дослідження проблематики забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва дає можливість намітити та обґрунтувати основні напрями її підвищення і одним із них є інноваційно-інвестиційний підхід забезпечення конкурентних переваг продукції. Інноваційно-інвестиційний підхід передбачає, що основним джерелом формування є інновації та інвестиції, які забезпечують виробництво нової продукції, впровадження нових технологій, нових ресурсів, нового типу організації виробництва тощо.

Динамічний розвиток вітчизняної галузі тваринництва на основі комплексної її модернізації здатна вирішити продовольчу безпеку України, наситити внутрішній ринок конкурентоспроможною продукцією, нарощувати присутність вітчизняної продукції на світових ринках та підвищити ефективність використання наявного природно-ресурсного потенціалу галузі тваринництва. В основу такої модернізації покладено пріоритет розвитку інновацій при виробництві й реалізації конкурентоспроможної продукції, що забезпечує відповідний приріст прибутку, який є одним із головних джерел інвестування галузі тваринництва. За таких умов

першочергового значення набуває розробка програми поточного і перспективного інноваційно-інвестиційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва.

Метою даної програми є розробка науково-практичних рекомендацій щодо інноваційно-інвестиційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва. Досягнення мети програми передбачає розробку цільової стратегії розвитку галузі тваринництва, суть якої полягає у забезпеченні виробництва і реалізації конкурентоспроможної продукції.

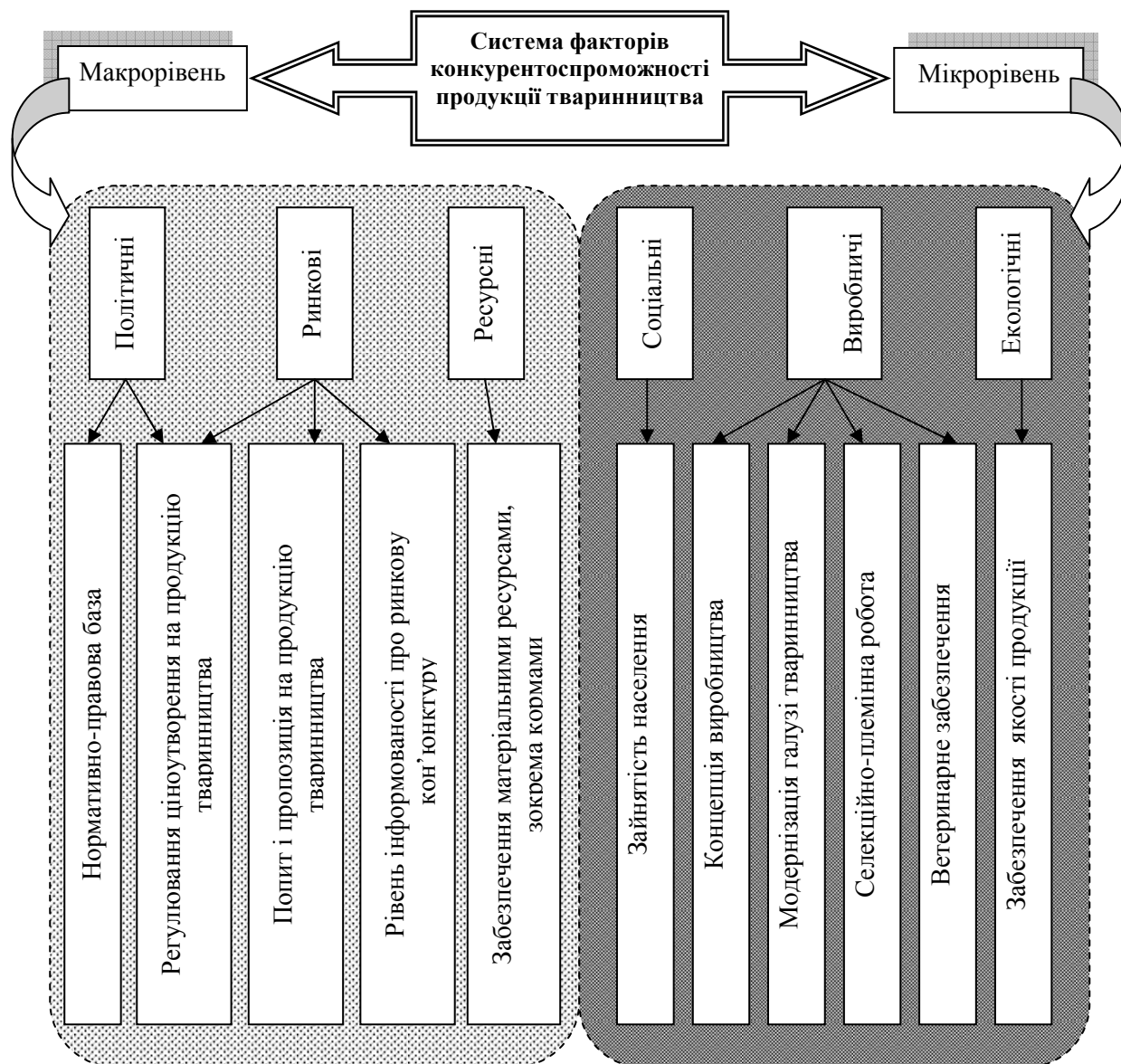

Рис. 1. Система факторів конкурентоспроможності продукції тваринництва

Для досягнення мети необхідно вирішити ряд завдань, а саме нарощування поголів'я худоби і птиці, продуктивності тварин, обсягів виробництва, експортного потенціалу тваринництва. Цілі та завдання програми мають бути погоджені із засобами досягнення мети – розвитком генетичного потенціалу галузі, кормової та матеріально-технічної бази й кінцевими результатами – виробництвом

конкурентоспроможної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

При виборі основних елементів програми інноваційно-інвестиційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва та їх ефективного взаємозв'язку необхідно приділяти увагу зовнішньому середовищу, що дасть змогу визначити фактори, які впливають на взаємодію складових системи, ідентифікувати ключові проблеми їх взаємодії і прискорити адаптацію виробників продукції тваринництва до вимог ринку.

Реалізація програми має супроводжуватися концентрацією зусиль на певних її сегментах, що вимагає одночасного врахування дії факторів, які впливають на підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництві (рис. 1).

Рис. 2. Схема участі держави в інвестиційному процесі інноваційного розвитку галузі тваринництва

Одними із найважливіших умов ефективності програми інноваційно-інвестиційного забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва є заходи державного регулювання, які можна умовно поділити на:

– заходи прямого державного регулювання, до яких належать директивні методи у вигляді фінансування витрат на фундаментальні та прикладні наукові дослідження на ринку продукції тваринництва провідними науковими установами й іншими організаціями через систему грантів для інноваційних проектів. Разом із цим формується державне замовлення на розробку та запровадження нововведень у галузі тваринництва, закупівлю інноваційної продукції, створюється система державного ліцензування різних видів інноваційної діяльності;

– заходи непрямого державного регулювання інноваційної діяльності, які припускають установлення граничних цін на певні види інноваційної продукції, субсидування процентної ставки по кредитах при запровадженні інновацій підприємствами галузі та податкові заходи, що сприяють розвитку інноваційно-

– інвестиційної діяльності, а саме ставки по окремих податках, податкові пільги та канікули (рис. 2).

Вирішити проблему мобілізації інноваційно-інвестиційних ресурсів на забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва значною мірою допоможе освоєння запропонованої програми. Завдяки запропонованій програмі суб'єкти господарювання галузі тваринництва одержать можливість формувати інноваційно-інвестиційну стратегію відповідно до національного інноваційно-інвестиційного курсу розвитку країни в умовах модернізації економіки.

Список використаних джерел

1. Александров І. О., Бурук Г. П. Еволюція дефініції конкурентоспроможності продукції. Маркетинг і менеджмент інновації. 2010. № 2. С. 89-99.
2. Амбросов В. Я., Міненко К. В. Конкурентоспроможність м'ясних порід худоби. Вісник аграрної науки. 2005. № 5. С. 66-68.
3. Береговий, В. Шляхи формування конкурентоспроможної продукції аграрного сектору економіки України. *Бухгалтерія у сільському господарстві*. 2001. № 5. С. 4-8.
4. Заводовська, І. І. Підвищення конкурентоспроможності підприємств за допомогою аутсорсингу. *Зовнішня торгівля: право та економіка*. 2006. № 3 (26). С. 53-57.
5. Ільчук М. М., Коновал, І. В. Мельникова та ін. Конкурентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції : монографія. Київ : Вид-во ТОВ «Аграф Медіа Груп», 2015. 322 с.
6. Заходим М. В. Економічний механізм забезпечення конкурентоспроможної продукції молокопереробних підприємств. *Економіка АПК*. 2011. № 4. Житомир: Вид-во «Полісся», 2011. С. 26-32.
7. Porter, M. *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. New York: The Free Press 1980 (2 nd ed. New York: Free Press, 1998. 397 p.
8. Чемберлен, Э. Теория монополистической конкуренции. Москва: Соцэскиз, 1959.
9. Місюк М. В. Ринок продукції скотарства : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2012. 330 с.

Мушеник Ірина

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

За останні роки в Україні відбулись і відбуваються глибокі економічні зміни, зумовлені процесами розбудови ринкової економіки. За час, що минув від початку радикального реформування адміністративно-командної економіки, значною мірою трансформувалися умови функціонування всіх складових ланок економіки, в тому числі й насамперед — сфера фінансових відносин у суспільстві. Це пов'язано з

появою значної кількості підприємств, заснованих на недержавних формах власності, докорінною зміною системи ціноутворення, бюджетної системи, а також систем оподаткування, кредитування і розрахунків, певним розвитком ринкової інфраструктури у сфері фінансово-кредитних відносин (створення комерційних банків, фондових бірж, страхових компаній, інвестиційних фондів, інших фінансових інституцій), запровадженням на підприємствах усіх форм власності податкового обліку (паралельно з бухгалтерським обліком). Попри всі труднощі й суперечності перехідного періоду, міцніше і набуває цілісності та адекватності стосовно нових економічних реалій правова база фінансово-кредитних відносин у суспільстві.

Ці умови вимагають від суб'єктів підприємництва, фахівців, які працюють на підприємствах і забезпечують їхню фінансову діяльність, а також в установах фінансово-кредитної системи, глибокого опанування науки про фінанси й водночас підвищення своєї компетентності у нормативних актах, що регулюють практику фінансових відносин. Саме це і створює підґрунтя для кваліфікованої оцінки фінансового стану підприємства, фінансової ситуації в господарстві країни в цілому, прийняття ефективних управлінських рішень, без чого шанси на успіх у конкурентній ринковій боротьбі значно зменшуються.

Метою діагностики фінансової діяльності підприємства є інформаційна та консультаційна підтримка антикризового менеджменту в процесі планування організації управління і контролю використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання в умовах ринкового середовища. Створити і налагодити систему діагностики так, щоб вона працювала ефективно, тобто забезпечувала необхідною інформацією в потрібний момент і потрібним людям. Її рішення пов'язано з важкою працею засновників та співробітників, які будуть залучені до функціонування створюваної системи.

За умов фінансової та політичної нестабільності робота підприємств нерідко супроводжується різноманітними кризовими ситуаціями, наслідком чого може стати фінансова неспроможність або банкрутство і, як результат, втрата робочих місць й підвищення соціальної напруги у суспільстві. Наразі одним з найважливіших питань в українській економіці є банкрутство вітчизняних сільськогосподарських підприємств, оскільки банкрутство окремого суб'єкта господарювання має істотні негативні результати як для підприємства, так і для галузі й економіки країни в цілому. Неплатоспроможність окремих українських суб'єктів господарювання обумовлює необхідність розробки заходів щодо запобігання кризових ситуацій та заходів, що спрямовані на підвищення платоспроможності сільськогосподарського підприємства і стабілізацію його фінансового стану. Дані положення викликають науковий інтерес і обумовлюють вибір наряду дослідження.

Закони ринкової економіки вимагають ефективного використання фінансових ресурсів у процесі господарської діяльності, виживати в умовах конкуренції, враховувати інтереси споживачів, виробляючи потрібну продукцію. Агропромислове підприємство, що програвало у цій боротьбі, стає банкрутом, а тому не може сплатити вартість товару, розрахуватися з бюджетом по обов'язкових платежах та платежах до позабюджетних фондів, якщо ці зобов'язання перевищують вартість його майна. Щоб не стати неплатоспроможним підприємство мусить постійно стежити за ситуацією на ринку і забезпечувати високу конкурентоздатність підприємства. Це досягається діагностикою фінансового стану підприємства.

Своєчасна та об'єктивна діагностика фінансового стану підприємства різноманітних форм власності набуває особливого значення, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями підвищення рівня конкурентоздатності підприємства, які можна виявити, тільки своєчасно й об'єктивно провівши діагностику фінансового стану підприємства.

Фінансова діагностика діяльності підприємства передбачає систематичну й усебічну оцінку його діяльності з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Це уможливорює критичну оцінку фінансових результатів діяльності підприємства як у статистиці, так і в динаміці, створює передумови для визначення проблем у фінансовій діяльності та способів ефективного використання фінансових ресурсів, а також їх раціонального розміщення. Метою фінансової діагностики діяльності підприємства є наглядна оцінка динаміки його розвитку та фінансового стану.

Одним із засобів подолання фінансової кризи сільськогосподарських підприємств та запобігання банкрутству є фінансове оздоровлення, що забезпечується шляхом реалізації системи заходів фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційно-правового та соціального характеру. Вони спрямовані на відновлення платоспроможності, зміцнення фінансового стану та підвищення ефективності підприємства. Для фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств специфічними є такі цілі, як: врахування пріоритетів продовольчої безпеки населення і насиченість місцевих ринків продукцією сільського господарства; захист ґрунтів та недопущення порушень екологічного балансу; врегулювання інтересів робітників сільськогосподарських підприємств та власників майнових паїв у ході реструктуризації власності та виробництва.

Список використаних джерел

1. Благодетелева-Вовк, С. Л. Управління фінансовою санацією підприємств : навч. посібник. Київ : Ніка-Центр, 2006. 248 с.
2. Грачов В. І., Косарева І. П., Прохорова В. В., Кузенко Т. Б. Управління фінансовою санацією : навч. посібн. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2004. 208 с.
3. Захарін, С. В. Стимулювання інноваційної діяльності корпоративного сектора. *Фінанси України*. № 7. 2006. С. 101-107.
4. Карпунь І. Н. Антикризові заходи на підприємстві: управління, стратегія, цілі та завдання : монографія. Львів : «Магнолія-2006», 2008. 440 с.
5. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. С. 446-465.
6. Мозенко, О. В. Механізм управління процесом санації підприємств-банкрутів. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 6. С. 122-126.
7. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України № 2343-ХІІ від 14.05.1992 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
8. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2008. 412 с.

Нездойминога Олена

к.е.н., доцент кафедри

Полтавська державна аграрна академія

м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВІВ НА ПОКРИТТЯ МОЖЛИВИХ ВТРАТ ЗА АКТИВНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

Резерви – це матеріальні чи грошові запаси, що створюються на випадок необхідності. Ця частина матеріальних, фінансових ресурсів тимчасово виключена з обороту і слугує джерелом, з якого використовуються ресурси у разі крайньої необхідності.

У банківській справі розрізняють обов'язкові, загальні та спеціальні резерви.

Обов'язкові резерви – це акумульовані комерційним банком кошти, які зберігаються на резервному рахунку у центральному банку з метою забезпечення ліквідності депозитної заборгованості чи інших пасивних операцій банків.

Загальні резерви – це кошти, мобілізовані банком за рахунок прибутку банку після оподаткування для відшкодування непередбачених збитків від різних видів невизначених ризиків. Для покриття збитків від банківської діяльності в цілому за результатами фінансового року комерційні банки створюють резервний фонд, який, по суті, є загальним резервом, тобто резервом коштів для покриття збитків від статутної діяльності.

Спеціальні резерви – це кошти, мобілізовані комерційним банком, на покриття сумнівних боргів, непередбачених втрат, збитків від проведення активних операцій. Формування спеціальних резервів здійснюється за рахунок витрат банку.

Отже, і обов'язкові, і спеціальні, і загальні резерви створюються для страхування ризиків: обов'язкові – для страхування ризику невиконання зобов'язань комерційних банків за депозитами та іншими пасивними операціями, спеціальні – для страхування певних ризиків невиконання зобов'язань клієнтів, контрагентів перед банком за кредитами та іншими активними операціями. Загальні резерви – для страхування невизначених ризиків, що притаманні діяльності банків [1, с. 277-278].

Згідно з Положенням «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями», що затверджено Постановою Правління НБУ № 23 від 25.01.2012 року, резерви поділяються на:

- резерви за активами (за фінансовими активами та за дебіторською заборгованістю за господарською діяльністю банку);
- резерви за наданими фінансовими зобов'язаннями.

Резерви за активами є спеціальними (оціночними) резервами, які зменшують балансову вартість активів і необхідність формування яких спричинена зменшенням корисності таких активів.

Резерви за наданими фінансовими зобов'язаннями є забезпеченням їх виконання в майбутньому, що визнається в балансі банку як зобов'язання та свідчить про можливі втрати внаслідок вибуття ресурсів, пов'язаного з виконанням банком таких фінансових зобов'язань [2].

Усі зазначені резерви формуються банками шляхом віднесення на витрати.

Кожен з них має свій власний напрям використання акумульованих коштів – це покриття збитків від конкретної активної операції, тобто резерв за одним видом активних операцій не може використовуватись банком для покриття збитків за іншими видами активних операцій.

Для якісного формування резервів банк здійснює щомісяця оцінку ризиків активів чи наданих фінансових зобов'язань, починаючи з дати визнання їх в обліку до дати припинення такого визнання.

З метою розрахунку резервів банк класифікує активи чи надані фінансові зобов'язання за такими категоріями якості:

I (найвища) - немає ризику або ризик є мінімальним;

II - помірний ризик;

III - значний ризик;

IV - високий ризик;

V (найнижча) - реалізований ризик.

Заборгованість за активами/наданими фінансовими зобов'язаннями, віднесеними до V категорії, є безнадійною.

Банк формує резерви за кредитами, наданими фізичним та юридичним особам (у тому числі банкам), які обліковуються за балансовими рахунками груп 151, 152, 160, 201, 202, 203, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 220, 221, 222, 223, 260, 262, 265.

Банк не формує резерву:

– за кредитними операціями між установами в системі одного банку (для банків із 100% іноземним капіталом - за розрахунками з материнською компанією, якщо ця компанія має кредитний рейтинг не нижчий, ніж «інвестиційний клас»);

– за коштами, що перераховані Національному банку України.

Для визначення резерву за кредитом банк застосовує загальну формулу:

$$\text{Рінд} = \text{БВк} - \text{ТВк}, \quad (1)$$

де Рінд – сума резерву за кредитом;

БВк - балансова вартість кредиту, визначена банком відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України з бухгалтерського обліку, без урахування суми раніше сформованого резерву;

ТВк - теперішня вартість попередньо оцінених майбутніх грошових потоків за кредитом, визначена банком відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України з бухгалтерського обліку.

Через складну ситуацію в країні, що склалася у 2014 році і триває, Національним банком України було прийнято постанову від 25 грудня 2014 р. № 859 «Про деякі питання діяльності банків» [3], в якій особливу увагу зосереджено на формуванні банками резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, які повинні бути повністю сформовані до 01 січня 2019 року. При цьому зазначається, що особливу увагу банкам необхідно звернути на дотримання нормативів кредитного ризику стосовно інсайдерів, нормативів ліквідності та інвестування.

В цілому слід відмітити, що для України критично важливим є збереження співпраці з МФО, завдяки якій Національний банк матиме змогу поновлювати міжнародні золотовалютні резерви та мінімізувати ризики різкої зміни курсу гривні. Слід також відмітити, що банки з державним капіталом були більш активні у формуванні резервів на можливі втрати від активних операцій до кредитного

портфелю. У 2016 році перше місце за рівнем сформованих резервів зайняв Державний експортно-імпорتنний банк, Ощадбанк зайняв друге місце. Незважаючи на те, що у 2016 році банківський сектор залишався збитковим через високий рівень відрахувань у резерви до кредитного портфелю, у 2017 році очікується повернення до прибуткової діяльності банківських установ.

Список використаних джерел

1. Центральний банк та грошово-кредитна політика : підручник / Кол. авт.: А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза і канд. екон. наук, доц. М. Ф. Пуховкіної. Київ : КНЕУ, 2005. 556 с.
2. Положення «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями», що затверджено Постановою Правління НБУ № 23 від 25.01.2012 року. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/>
3. Постанова правління НБУ «Про деякі питання діяльності банків» № 859 від 25.12.2014 року. URL : <https://www.rbc.ua/>
4. Звіт про фінансову стабільність / НБУ. – 2016, червень. – випуск 1. URL : <https://bank.gov.ua>.

Нісходовська Олена

асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ІННОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційний розвиток сільського господарства комплексу України та його переорієнтація на екологічно чисте і високопродуктивне виробництво має визначати стратегію розвитку кожного сільськогосподарського підприємства. Адже саме ці фактори конкурентних переваг забезпечують конкурентоспроможність як кожного окремого суб'єкта господарювання, так і всього АПК.

Причинами, які зумовили необхідність переходу аграрного сектору економіки України до інноваційної моделі розвитку, є такі:

– глобалізація світової економіки, поширення новітніх інформаційних технологій, наукоємних виробництв спонукає країни до активної політики формування нової технологічної структури розвитку своєї економіки, що є основою підвищення її ефективності та зростання рівня життя населення;

– прискорення розвитку економіки країн на основі взаємної інтеграції науки, реального та фінансового сектору, відтворювальних процесів у різних сферах людської діяльності аграрної економіки країн з розвиненою національною інноваційною системою;

– збільшення залежності між сталим економічним зростанням кожної країни та спроможності продукувати й використовувати нові знання, впроваджувати технологічні та економічні інновації;

– посилення конкурентних позицій західних фірм у сільському господарстві з точки зору їх високого технічного рівня і якості продукції та цінової конкуренції

країн Азії (Китай, Індія, Південна Корея), яка базується на дешевій робочій силі;

– вичерпання джерел екстенсивного зростання агропромислового комплексу;
– уповільнення темпів інвестування техніко-технологічного оновлення вітчизняних підприємств;

– загострення проблеми втрати науково-технічного потенціалу АПК внаслідок невідповідності потреб переходу економіки на інноваційний шлях розвитку і фінансових можливостей держави, що й обумовило занепад науково-технічної та інноваційної сфери тощо.

Інноваційність спрямована на розробку та впровадження нової продукції, оновлення технологій, техніки, принципове удосконалення організації виробництва, модернізацію товарів і послуг внаслідок чого зростає ефективність виробництва, підвищується рівень конкурентоспроможності підприємства.

Відомий бізнес-консультант Т. Пітерс вважає, що в умовах майбутніх змін, що відбуваються в сфері науково-технічних розробок (робототехніка, генетика, штучний інтелект, нанотехнології тощо), необхідно сформулювати стратегію, яка буде враховувати їх вплив, ця стратегія компанії. – інновації. З точки зору бізнесу, та й уряду, існує тільки один варіант дієвої стратегії – постійні, швидкі інновації [4].

Застосування інноваційних технологій на підприємствах значно підвищує ефективність діяльності, при цьому конкурентоспроможність капіталу в багатьох аспектах ґрунтується на готовності до впровадження інновацій. В умовах, коли вартість матеріально-технічних і енергетичних ресурсів значно зросла порівняно з вартістю сільськогосподарської продукції, проблема енерго- та ресурсозбереження стала пріоритетною.

Подолання технологічного відставання агропродовольчого комплексу в короткостроковій перспективі зумовлює необхідність цілісної системи нових підходів стосовно розвитку підприємництва в науково-технічній сфері, залучення інновацій до виробництва, тобто організаційно-економічного механізму розвитку інноваційних процесів галузі.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації – це новостворена або вдосконалена конкурентоздатна технологія, продукція чи послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративно-управлінського, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва [1].

У сільському господарстві інновації впроваджують з метою збереження і підвищення рівня ефективності використання ресурсів агровиробництва.

Основними напрямками сучасної інноваційної діяльності у агросекторі світового господарства є такі, як:

1) агробіотехнології (генна модифікація, маркерна селекція, селекція сільгоспкультур, стійких до впливу різного роду негативних факторів, сільгоспкультур для виробництва біопалива II покоління, створення біопестицидів, біодобрив, ферментів тощо);

2) розвиток екологічно орієнтованих систем землеробства й агрогосподарювання.

Для нинішнього етапу інноваційного процесу в сільськогосподарських підприємствах України характерно таке:

1. Достатньо високий рівень інноваційної активності підприємств (57% у

рослинництві).

2. Обмежене використання сільгосп підприємствами власних інноваційних розробок (як щодо ресурсів, так і технологій), на агропідприємствах використовують або адаптовані до власних умов розробки спеціалізованих організацій, або зарубіжні розробки.

3. Взаємообумовленість ступеня інноваційної активності підприємства та його прибутковості. Найбільша інноваційна активність у підприємств з відносно вищим рівнем прибутковості, у рослинництві – це підприємства з вирощування зернових і технічних культур з чистим доходом від 50 млн. грн. і вищим, серед яких 64% здійснюють інноваційну діяльність. У той же час, інноваційна діяльність є одним з важливих факторів зростання доходів виробників.

4. Диверсифікація напрямів інноваційної діяльності ефективних підприємств. Так, з підприємств, які спеціалізувалися на вирощуванні зернових і технічних культур, 50% використовували нові породи тварин (як вітчизняні, так і зарубіжні) та закуповували спеціалізовану техніку для тваринництва, а 33% використовували прогресивні технології (як вітчизняні, так і зарубіжні) для виробництва молока й відгодівлі худоби.

5. Абсолютне переважання власних коштів підприємств серед джерел фінансування інновацій. Так, у рослинництві підприємства з чистим доходом понад 50 млн. грн. у інноваційну діяльність вкладали виключно власні кошти, підприємства ж з нижчим доходом додатково залучали кошти державного бюджету (2%) та кредити (5%).

6. Різностямованість інноваційної діяльності рослинницьких та тваринницьких підприємств за її видами. Так, у рослинництві інновації продукту (ресурсні інновації) впроваджували 88% інноваційно-активних підприємств, процесові новації (технології) – 77% підприємств, управлінські (організаційні та маркетингові) інновації – 62%.

Основними видами прогресивних технологій, що впроваджуються у вітчизняному сільськогосподарському виробництві є: ґрунтозахисні системи обробітку, насіннєвий матеріал (нові сорти, гібриди тощо), органічне землеробство, технології землеробства No-till (система «прямої сівби»), використання біопестицидів, біодобрих, новітні машини та обладнання, котли на альтернативному паливі, біогазові установки, маркетингові технології (зокрема, організація власних точок збуту виробленої продукції, участь у ярмаркових та виставкових заходах тощо) тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 21.01.2016 року № 3796. Редакція від 17.01.2017, підстава 1811-19. Відомості Верховної Ради України. 2002, N 36, ст. 266.
2. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія ; за заг. ред. О. Г. Янкового. Одеса: Атлант, 2013. 470 с.
3. Драган, О. І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти : монографія. Київ : ДАКККіМ, 2006. 160 с.
4. Журба І. О., Коляденко Ю. М. Сутність і значення конкурентоспроможності підприємства. URL :<http://archive.nbuv.gov.ua>.

Оганесян Валерік

аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Місюк М.В.

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

СУТНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ НА РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ВІВЧАРСТВА

Організаційний механізм, є невід'ємною частиною ринку продукції вівчарства – про що свідчать трактування таких вчених-науковців.

Так, за визначенням Ф. В. Зінов'єва, організаційний механізм – є сукупністю організаційно-технологічних засобів ведення господарства, які спираються на його потенціал із використанням ринкових принципів господарювання (самостійність, договірні відносини, комерційний інтерес, правове обслуговування діяльності тощо) [5].

Панфілов А. С. вважає, що організаційний механізм – це інтеграційний фактор або сукупність факторів, що поєднують функціонування всіх автономних елементів у рамках цілого [3].

Миронов Ю. Б. та Гавриляк О. О. трактують поняття «організаційний механізм» як перелік певних складових елементів, які в сукупності створюють організаційну основу певних процесів та явищ [2].

Подальше удосконалення та синтез наукової думки стосовно організаційного механізму відобразилось у працях Баластрик Л. О. та Гранченко Л. В., які до складу організаційного механізму внесли:

- а) структурні механізми: структуризація діяльності, організації ринків;
- б) інформаційні механізми: економічної, науково-технічної, маркетингової інформації;
- в) механізм організації управління: стратегічне, оперативне, цільове управління;
- г) організаційно-технічний механізм: стандартизація, сертифікація, ліцензування.

Гросул В. А. розглядає «організаційний механізм» як внутрішню організацію, яка визначає порядок здійснення економічної діяльності підприємства, передбачає прийняття оптимальних управлінських рішень, спрямованих на вирішення поставлених завдань та їхню реалізацію при мінімізації сукупних ресурсів і максимізації якості кінцевого результату [1, с. 27].

Дуже важливим у господарстві є процес формування організаційного механізму, адже від ефективної організації, залежить існування підприємства (рис. 1).

Також існує думка, що організаційний механізм охоплює організацію структури управляючої системи (статики) і організацію процесу функціонування системи, якою управляють (динаміки) [4, с. 159].

У визначеннях організаційного механізму завжди присутні економічні елементи, а формування економічного визначення можливе лише за умови ефективності організації. Це свідчить про тісний взаємозв'язок між цими механізмами.

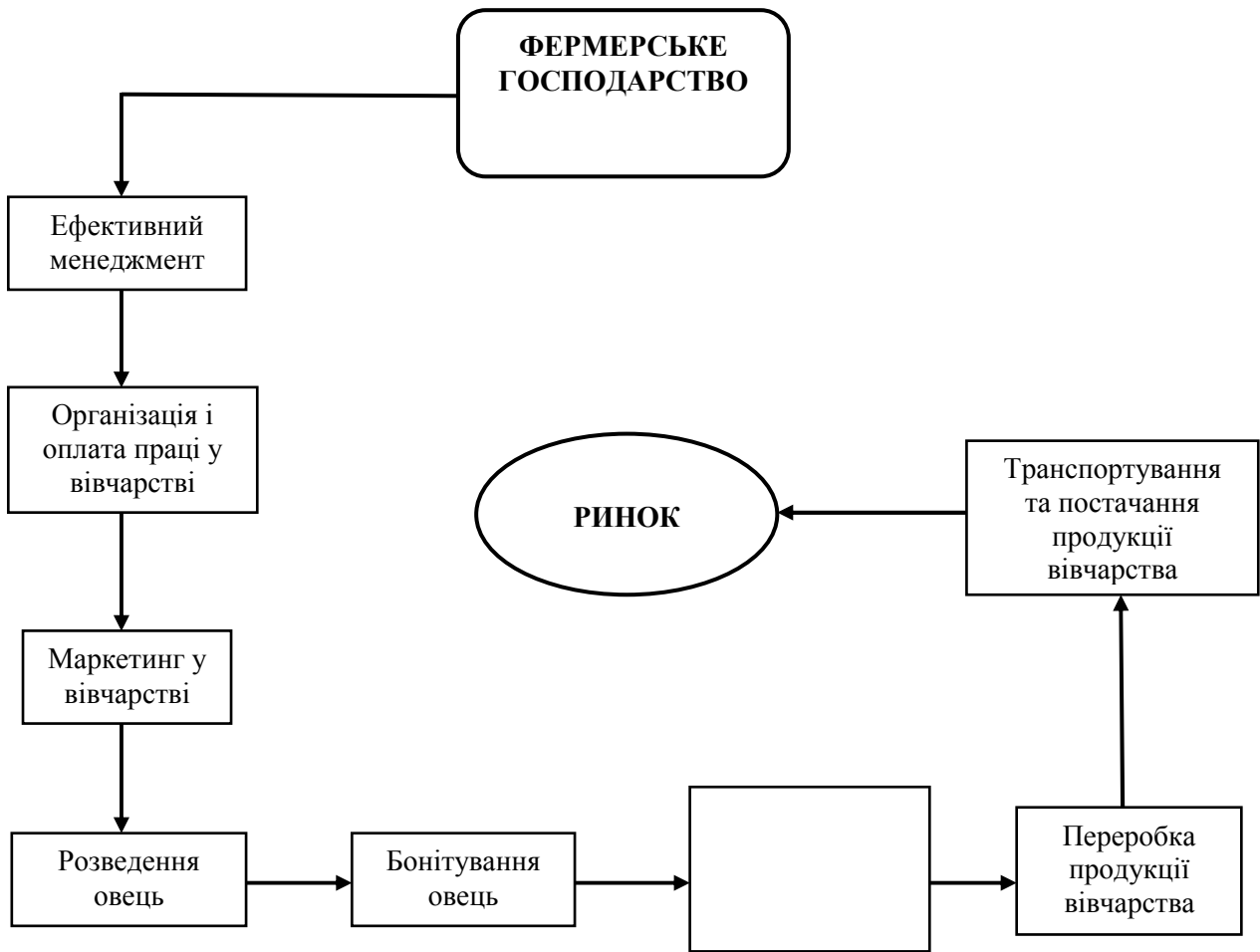

Рис. 1. Схема формування організаційного механізму на ринку продукції вівчарства

Джерело: власні дослідження

Таким чином, узагальнюючи все вищевикладене, організаційний механізм розуміється, як система заходів по організації та координації діяльності суб'єктів на ринку продукції вівчарства, і встановлення між ними торгівельних зв'язків.

Список використаних джерел

1. Бойко О. Б. Формування ефективного організаційного механізму управління машинобудівними підприємствами. *Економічний аналіз*. Т. 19. 2015. № 2. С. 26 – 32.
2. Гавриляк О. О., Миронов Ю. Б. Організаційний механізм управління діяльністю підприємства. URL : <http://kerivnyk.info/2012/04/gavryljak.html>.
3. Карпенко О. О., Семиволос І. І. Організаційно-економічний механізм управління капіталом підприємства. URL : [https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=8&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwin_t3D_pzMAhWBGcWkHTs1AfcQFghaMAc&url=http%3A%2F%2Fwww.maritime.kiev.ua%2Fuploads%2FJurnal%2F1\(16_2013\)%2F71.docx&usg=AFQjCNH307FmeUIbEjPQOMVoCzuxyUYT9g](https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=8&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwin_t3D_pzMAhWBGcWkHTs1AfcQFghaMAc&url=http%3A%2F%2Fwww.maritime.kiev.ua%2Fuploads%2FJurnal%2F1(16_2013)%2F71.docx&usg=AFQjCNH307FmeUIbEjPQOMVoCzuxyUYT9g).
4. Місюк М. В. Ринок продукції скотарства: монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2012. 330 с.
5. Зиновьев Ф. В. Механизмы хозяйствования (терминологический аппарат). Симферополь : Таврия, 2000. 111 с.

Пармакли Дмитрий
д.э.н., профессор
Дудогло Татьяна
к.э.н., старший преподаватель
Комратский государственный университет
г. Комрат, Республика Молдова

КОЭФФИЦИЕНТ РОСТА УРОЖАЙНОСТИ КАК ПОКАЗАТЕЛЬ ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕАЛИЗОВАННОЙ ПРОДУКЦИИ

Как известно, результаты производства продукции в сельском хозяйстве во многом определяются погодно-климатическими условиями, которые спрогнозировать более или менее реально современная наука не в состоянии. Как бы тщательно, методически верно специалисты сельскохозяйственных предприятий не планировали в соответствии с принятой технологией производства затраты материально-денежных средств, рассчитать реально ожидаемый уровень урожайности, а следовательно и объемы валовых сборов продукции возделываемых культур не представляется возможным. При одних и тех же затратах в благоприятные годы эффективность производимой и реализуемой продукции достигает высоких уровней, а в неблагоприятные – может приносить убытки. Такая нестабильность особенно характерна для зон рискованного (неустойчивого) земледелия, к которой относится южный регион Республики Молдова [1, с. 282-283].

А как же тогда без обоснованного уровня урожайности определить себестоимость – продукции, окупаемость затрат и другие экономические показатели являющейся зеркалом уровня хозяйствования? Здесь на помощь нам приходит маржинальный анализ.

Проведенные исследования позволяют утверждать, что такие показатели эффективности производства и реализации продукции в отрасли, как выход прибыли в расчете на один гектар посева и один центнер продукции, запас финансовой прочности и операционный левверидж можно достаточно точно рассчитать без показателей урожайности и валового сбора возделываемых культур. Известно, что на постоянные затраты в расчете на единицу площади (FC) и удельные переменные затраты (AVC) не влияет величина полученной урожайности. Именно, данная особенность постоянных и удельных переменных затрат, позволят нам проводить необходимые расчеты эффективности. Важно, чтобы при планировании достаточно объективно оценить ожидаемую величину цены реализации (P), которая также не зависит от величины урожая данного предприятия, так как сельскохозяйственные предприятия действуют в условиях свободной конкуренции [2, с.86-87].

Зная указанные три величины можно определить порог рентабельности (q_{min}) по каждой культуре по известной формуле:

$$q_{min} = \frac{FC}{p - AVC}, \text{ ц/га} \quad (1)$$

где: FC – условно-постоянные затраты в расчете на 1 га посевов, лей;

AVC – переменные расходы в расчёте на единицу продукции (лей/ц);

p – цена реализации продукции, лей/ц.

В ходе исследований нами было установлена зависимость показателей

экономической эффективности произведенной и реализованной продукции от степени удаления фактической урожайности (q) от точки безубыточности (порога рентабельности). Для оценки указанной степени удаления используем показатель, который назовем коэффициентом роста урожайности (n):

$$n = \frac{q}{q_{\min}} \quad (2)$$

Приведем формулы для определения некоторых показателей, отражающих эффективность товарной продукции в сельском хозяйстве:

- прибыль в расчете на один гектар

$$\Pi = FC(n - 1), \text{ лей/га} \quad (3)$$

- прибыль в расчете на один центнер продукции

$$\Pi = md \left(1 - \frac{1}{n}\right), \text{ лей/ц} \quad (4)$$

где: md – маржинальный доход в расчете на единицу продукции ($md = p - AVC$), лей/ц

- запас финансовой прочности (D)

$$D = 1 - \frac{1}{n} \quad (5)$$

Операционный леверидж (L)

$$L = \frac{n}{n-1} \quad (6)$$

Ниже в таблице 1 и рисунке 1 показаны зависимость прибыли от коэффициента роста урожайности.

Таблица 1

Зависимость прибыли от коэффициента роста урожайности

Коэффициент роста урожайности	Коэффициент роста прибыли с единицы площади	Коэффициент роста прибыли с единицы продукции	Коэффициент роста урожайности	Коэффициент роста прибыли с единицы площади	Коэффициент роста прибыли с единицы продукции
1	0	0	2,6	1,6	0,616
1,2	0,2	0,167	2,8	1,8	0,643
1,4	0,4	0,286	3	2	0,667
1,6	0,6	0,375	3,2	2,2	0,688
1,8	0,8	0,445	3,4	2,4	0,706
2	1	0,5	3,6	2,6	0,723
2,2	1,2	0,546	3,8	2,8	0,737
2,4	1,4	0,584	4	3	0,75

Источник: рассчитано по формулам 3 и 4

В соответствии с формулами 5 и 6 находим зависимость запаса финансовой прочности и операционного левериджа от коэффициента роста урожайности (табл.2). По мере роста урожайности величина запаса финансовой прочности увеличивается, а операционного левериджа снижается. Однако эти изменения носят убывающий характер, о чем свидетельствует график, представленный на рисунке 2.

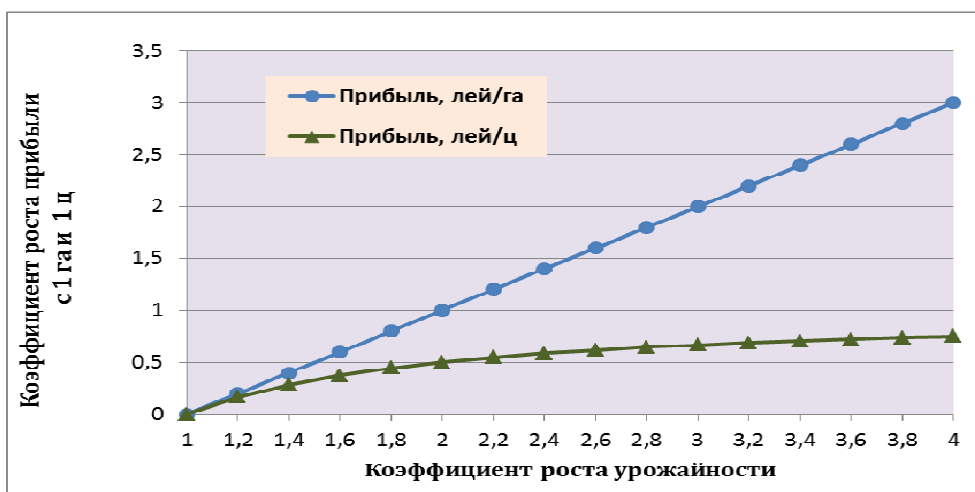

Рис. 1. Влияние коэффициента роста урожайности на коэффициент роста прибыли с 1 га и 1 ц

Источник: составлено по данным таблицы 1

Таблица 2

Зависимость запаса финансовой прочности и операционного левериджа от коэффициента роста урожайности

Коефициент роста урожайности	Запас финансовой прочности	Операционный леверидж	Коефициент роста урожайности	Запас финансовой прочности	Операционный леверидж
1	0	0	2,6	0,616	1,62
1,2	0,167	5,99	2,8	0,643	1,56
1,4	0,286	3,50	3	0,667	1,50
1,6	0,375	2,67	3,2	0,688	1,45
1,8	0,445	2,25	3,4	0,706	1,42
2	0,5	2,00	3,6	0,723	1,38
2,2	0,546	1,83	3,8	0,737	1,36
2,4	0,584	1,71	4	0,75	1,33

Источник: составлено по формулам 5 и 6

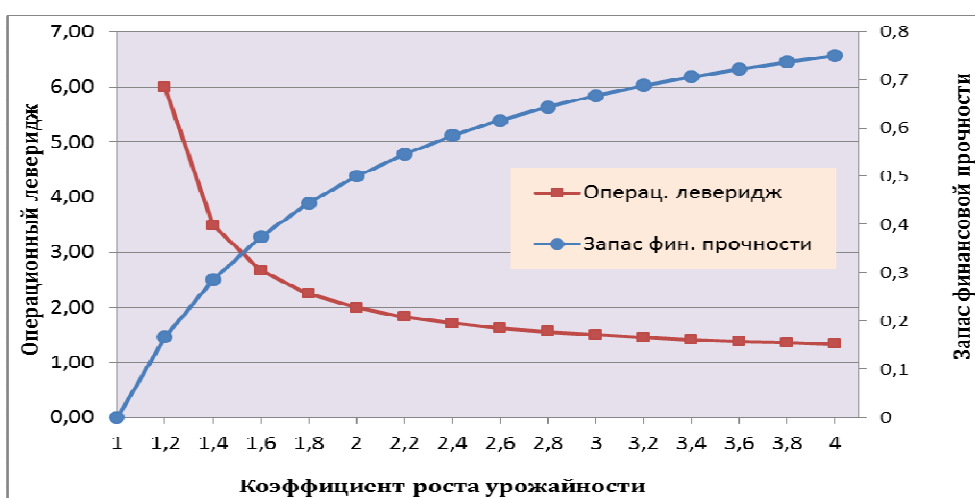

Рис. 2. Зависимость запаса финансовой прочности и операционного левериджа от коэффициента роста урожайности

Источник: составлено по данным таблицы 2

В заключении отметим, что вышеизложенное позволяет специалистам сельскохозяйственных предприятий при планировании производства, зная предполагаемый показатель коэффициента роста урожайности, определять величину прибыли в расчете на единицу площади и единицу продукции, а также значение запаса финансовой прочности и операционного левеиджа по всей товарной номенклатуре - зерну, подсолнечника, винограда и другой продукции.

Список использованных источников

1. Пармакли Д. М., Дудогло Т. Д. Урожайность и прибыль: методологические аспекты. Сборник материалов Международной научно-практической конференции INCE (Октябрь 2016). 2016. С. 282-286.
2. Пармакли, Д. М. Методика градации уровней урожайности и зон эффективности продукции растениеводства. *АПК: экономика, управление*. 2016. №3. С. 86-91.

Petrukha Serhiy

Deputy Director

Postgraduate Institute of the Academy of Financial Management

Kyiv

AVENUES OF IMPROVEMENT ANTI-CRISIS REGULATION OF PROVIDING STRATEGIC REFERENCE POINTS UKRAINIAN AGRICULTURAL SECTOR'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT

On the basis of grouping global and national anti-crisis reference points of agro-industry regulation in retrospective context, we have interpreted the structural and transformational shifts in the agricultural industry with projecting the expected values in conjunction with the prospects of achieving the MDGs in 2015. This would allow to develop a constructive typology of strategic avenues of agro-industry development (to 2030) amid global crisis challenges reflected in the SDGs, and provide for the alignment of the institutional framework to lay the foundation for agriculture and rural development in line with Ukraine's European integration priorities (see the figure below) based on the model principles of monitoring of cross-cutting indicators of their implementation, decomposition and symbiotic combination of a respective range of anti-crisis regulators within the system of state regulation of Ukraine's agricultural sector development aimed at implementation of the principles and rules of the EU's Common Agricultural Policy (CAP) in short- and medium-term.

The expected results of implementation of the typologized strategic avenues of the agricultural sector development are its transformation into a crisis-proof, competitive sector of the national economy capable of achieving national food security and ensuring socio-economic development of rural areas, in particular those currently classified as depressed areas, mindful of perspective changes in climate or weather conditions in priority crop growing areas, and the establishment of civil society institutions in rural areas to ultimately provide the economic and institutional foundation for its efficient integration into the EU and achievement of the SDGs.

It would be expedient to use a criterion-centric system's model of cross-cutting indicators to visualize the structural shifts in the agricultural industry. The following can be used as the criterion-centric system's parametric values (at comparative prices before 2000): 67 % increase in agricultural production by 2020 (43 % increase in animal production) or 2.6 times increase (1.5 times increase respectively) by 2030; 3–5 % and 10–15 % decrease in the cost of agricultural production (depending on product type and production profile) by 2020 and by 2030 respectively; 2–4 % and 5–7 % reducing the share of workforce employed in agriculture (depending on product type and production profile) by 2020 and by 2030 respectively.

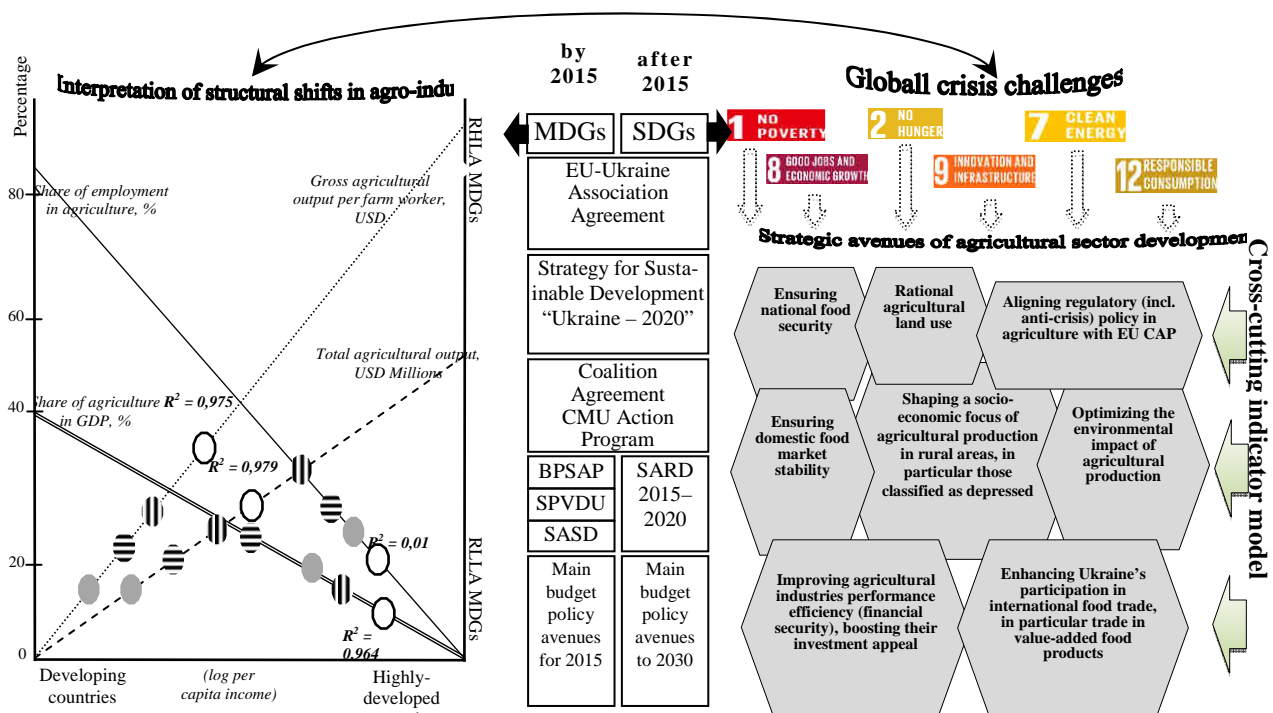

Figure 1. Typology of strategic avenues of agricultural sector development amid the global crisis challenges

Notes: RHLA MDGs and RLLA MDGs – relatively high level of alignment and relatively low level of alignment with MDGs; ≡, ●, ≡ – 1990, 2000 and 2014 respectively; ○ – econometric modeling of the desired (necessary) level in 2015 relative to indicative value of Ukraine's agricultural sector development against correlational multicollinearity of MDG indicators 1.1 and 1.5; SARD 2015–2020 – Strategy for Agriculture and Rural Development 2015–2020; BPSAP – The basic principles of the state agrarian policy until 2015; SPVDU – the State Program on Village Development of Ukraine until 2015; SASD – the Strategy of Agricultural Sector Development till 2020.

Source: Author's own.

Formation of sustainable territorial communities within the context of the government-initiated fiscal decentralization based on the experience of several European countries (France, Germany, Poland, Czech Republic, Estonia, Slovenia, etc.) cannot be done without further development of the regional agrarian chambers acting both as providers of the nationally set strategic avenues of agro-industry development and as coordinators of the regionally focused anti-crisis regulation, which, combined with a network of field-specific postgraduate and vocational education institutions and agricultural advisory offices, would

provide agricultural producers and rural population with a common mental space for a phased realignment of Ukraine's agricultural producer support system with Council Regulation (EC) No 1698/2005. This realignment is particularly relevant to the promotion of public-private partnership-based agricultural insurance, drafting of special regulations setting out the principles, instruments and procedures for the provision of financial support from the government to agricultural enterprises amid crisis in line with the Temporary Union framework for State aid measures to support access to finance in the current financial and economic crisis in the context of development of the national preventive anti-crisis regulation of agricultural production.

Mindful of the strategic avenues of Ukraine's agricultural sector development, institutional foundations of coordination of its anti-crisis regulation in the light of the need to realign respective regulatory environment not only with CAP, but also with other EU regulations such as the Small Business Act for Europe, and given the indicative trends towards spread hidden hunger, it would be expedient to consider placing special emphasis on the modernization of state aid to the following agricultural industries to serve as a prospective anti-crisis regulation lever:

- dairy industry: concentrating government resources on measures to increase productivity of small-scale producers and cooperatives and improve the quality of their dairy products while creating a regulatory environment enabling the provision of state aid to such producers, and affording them access to respective targeted programs and fiscal incentives by conferring the agricultural producer status on sole proprietors and classifying them as Group 1 and Group 2 single tax payers. According to our estimates, this would not only allow to transform single-household holdings into family farms in line with CAP principles by 2020, but also to reduce the effects of hidden hunger within dairy food group, which is consistent with SDGs 1, 2, 8 and 12;

- bread industry: transitioning from subsidizing bakers within respective budget appropriations by local governments to subsidizing socially vulnerable groups consuming breads produced by such bakers, with the perspective of using a verified register of recipients of subsidies for payment of utility services. This would not only create incentives for structural transformation of the industry amid intensified European integration processes mindful of the need to preserve production of breads and bakery products for the socially vulnerable and raise the level of innovation activity of business entities of regional monopolistic associations, but also provide for the improvement of the quality of breads and bakery products for the socially vulnerable and transition to the production of products with pre-set characteristics to meet regional community's nutritional needs, which is consistent with SDGs 2, 8, 9 and 12.

Підгорний Віктор
НДІ «Украгропромпродуктивність»
Науковий керівник: д.е.н., професор Свиноус І.В.
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ «ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ»

Серед численних проблем, пов'язаних із виходом із кризового стану аграрного сектора економіки країни, однією з центральних на сучасному етапі є підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. З огляду на це, постає необхідність вивчення теоретичних основ сутності ефективності виробництва і шляхи її підвищення в ринкових умовах функціонування сільськогосподарських товаровиробників.

В останні роки приділяється значна увага різним аспектам проблеми підвищення ефективності виробництва, що знайшло відображення і в численних наукових працях вітчизняних та іноземних авторів. Теоретичні, методичні та практичні аспекти механізму підвищення ефективності АПК розглянуті в працях багатьох вітчизняних науковців. Виявлені ними тенденції і закономірності дозволили виробити ряд загальноприйнятих положень і створили необхідні передумови для подальших досліджень.

Розгляду питання підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва має передувати визначення сутності поняття «ефективність виробництва». Ефективність, як науковий термін, має латинське походження й означає результативність. З ефективністю тісно пов'язаний ще один термін – ефект, тобто результат ціленаправлених дій. Проте, яким би важливим не був ефект виробництва, він не показує, ціною яких ресурсів отриманий. Один і той самий ефект може бути отриманий із різним рівнем використання ресурсів і, навпаки, однакові ресурси можуть дати різний ефект. Наприклад, ефект від використання добрив – підвищення урожайності, але тільки за одним ефектом не можна судити про вигідність використання добрив. Отже, для визначення ефективності виробництва необхідно порівнювати досягнутий ефект з витратами, що забезпечили його отримання.

В економічній енциклопедії наведено наступне визначення категорії ефективності: «Ефективність – здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат. Крім того, це – досягнення найбільших результатів за найменших витрат живої й уречевленої праці. Це – конкретна форма вияву закону економії часу, їхній зв'язок здійснюється через підвищення продуктивності праці, яке означає зростання ефективності сукупної праці, ефективності всього виробництва, зумовленої насамперед прогресом продуктивних сил» [1].

Ураховуючи це, розглянемо різні тлумачення категорії ефективності. Більшість авторів категорію «ефективність» розглядають як якісну і кількісну результативність різнобічної людської діяльності, яка з розвитком економічної теорії ефективності постійно ускладнюється. У контексті дисертаційного дослідження ми розглядаємо,

головним чином, поняття економічної ефективності.

У роботах Ф. Енгельса широко згадуються поняття «ефективність», «корисний ефект» при дослідженні різних сторін капіталістичного способу виробництва. Ним підкреслюється, що в умовах приватнопідприємницької виробничої діяльності цей корисний ефект (оскільки йдеться про корисність виробленого або обмінюваного товару) відступає на задній план, і єдиним рушієм стає отримання прибутку при продажі [2].

Спираючись на результати досліджень попередників, наступні автори стали розробляти теоретичні аспекти ефективності суспільного виробництва в усіх напрямках людської діяльності. Поняття «ефективність» із більш простий у минулому, перетворюється на складну, багатофакторну економічну категорію, яка увібрала в себе не тільки кількісні, а й якісні характеристики кожної їх фаз відтворювального процесу.

Ефективність виробництва – це складна економічна категорія, у якій відображається дія об'єктивних економічних законів. На думку багатьох економістів, вона є формою вираження мети виробництва, означає результативність, міру принесення користі [3]. Поширене визначення критерію ефективності – максимізація продукції і доходу при мінімізації витрат. Конкретизуючи наведене визначення, можна стверджувати, що всі удосконалення в організації виробництва в кінцевому підсумку мають одну мету – збільшення власного доходу і поліпшення умов життя працівників.

На думку Г.І. Дідур цей критерій недостатньо відповідає природі ринкових відносин. У сучасних умовах вироблена продукція має бути продана, тому необхідно обов'язково брати до уваги ринкові вимоги [4].

З другого боку, критерієм ефективності є ступінь виконання конкретного соціального замовлення, що ставить суспільство конкретному товаровиробникові. Це замовлення постійно змінюється із розвитком і змінами потреб суспільства. Отже, ми вважаємо, що ефективність виробництва – найбільший вихід якісної продукції при найменших затратах засобів і праці, що передбачає задоволення потреб населення у дешевих продуктах харчування і сировини для переробної промисловості. Цей критерій соціально-економічної ефективності єдиний у своїй основі, який визначається порівнянням отриманого результату й ефекту із витратами і ресурсами. Це положення набуває особливої актуальності нині, коли функціонування ринку здійснюється за наявності чотирьох основних елементів ринкового механізму: попиту, пропозиції, конкуренції та системи цін. Логіка їх взаємодії така. Бажання отримати прибуток примушує виробника направляти ресурси у виробництво тих товарів і послуг, яких суспільство найбільше потребує, за які споживачі готові платити. Попит і пропозиція визначають кількість товарів, що купуються та продаються, і формують систему цін на них. Ціни у свою чергу є сигналом, що дає інформацію про умови на ринку як для споживачів, так і для виробників, оскільки повідомляють про наявність необхідних товарів, витрати, рівень технології їх виробництва. Через ціни, за допомогою механізму конкуренції, підсумовуються і балансуються численні індивідуальні економічні рішення. Конкуренція орієнтує виробництво на краще задоволення потреб, стимулює зниження цін, підвищення якості, розширення асортименту продукції, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, обмежені ресурси використовуються більш повно й ефективно.

Завдяки дії закону попиту і пропозиції, на основі взаємодії прибутку, конкуренції і системи цін вирішується низка економічних проблем стосовно того, що і скільки виробляти, як ефективно організувати виробництво, для кого призначені вироблені товари й послуги. У цьому розумінні ефективність характеризує всі сторони суспільного розвитку.

На нашу думку, категорія «ефективність виробництва» відображає характер суспільних відносин, мету способу виробництва. Чим більше виробляється необхідної суспільству продукції, чим вище її якість і нижчі витрати, тим ефективніше виробництво. У зв'язку з цим чеський вчений Й. Крілек визначає економічну ефективність як соціально-економічну категорію, пов'язану з розвитком виробничих сил і характером виробничих відносин, властивих певному способу виробництва. Із цим погоджуються й інші науковці, при цьому підкреслюють, що в окремі історичні епохи при різному рівні розвитку виробничих сил і характері виробничих відносин ефективність буде різною. Тобто розуміння категорії ефективності автори пов'язують із існуючим суспільним устроєм.

Список використаних джерел

1. Мочерний С. В. [та ін.]. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т.2. Київ : Академія, 2000. 846 с.
2. Маркс К., Энгельс, Ф. Письмо Маркса Энгельсу в Манчестер от 8 октября 1858 г. Собрание соч. Т.29. Москва : Гос. изд-во полит. лит.-ры., 1962. С. 294-296.
3. Макконнол С., Брю Л., Кемпбелл Р., Стенлі Л. Економікс ; пер. с англ. 11-е изд. Київ : Хагар-Демос, 1993. 785 с.
4. Дідур, Г. І. Складові та напрямки удосконалення економічного механізму функціонування господарських товариств аграрної сфери. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2014. № 4. С. 92-96.

Поляруш Іван

к.е.н., асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ПОДАТКИ-2017 ТА КЛЮЧОВІ ЗМІНИ В ПОДАТКОВОМУ КОДЕКСІ

З 1 січня 2017 року набрали чинності зміни до Податкового кодексу, внесені Законами від 20.12.2016 р. № 1791-VIII та від 21.12.2016 № 1797-VIII та зміни до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», внесені Законом від 06.12.2016 р. № 1774-VIII, набрав чинності Закон України від 21.12.2016 № 1801 «Про Державний бюджет України на 2017 рік».

Спрощена система оподаткування. Для I та II групи платників єдиного податку ставки залишаються фіксованими, але при цьому застосовуватимуться до більшого розміру бази оподаткування. Отже, місячна сума єдиного податку становить у 2017 році: для платників 1-ї групи – 160 грн. (1600 x 10%); для платників 2-ї групи – 640 грн. (3200 x 20%). Для 3-ї групи платників ставки єдиного податку залишаються

незмінними: для 3-ї групи – 3% для платників ПДВ і 5% для неплатників ПДВ. Для 4-ї групи ставки зросли: для ріллі, сіножатей – 0,95; для багаторічних насаджень – 0,57; для сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту, – 6,33.

Єдиний соціальний внесок. З 1 січня єдиний соціальний внесок сплачують навіть ті фізичні особи – підприємці, які не отримують дохід. Відповідно до нової редакції Закону України, його сума не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску на місяць. Таким чином, в цьому році всі фізичні особи – підприємці мають щомісяця платити єдиний соціальний внесок у розмірі не менше 704 гривень на місяць (3200 x 22 відсотки), навіть якщо не мають прибутку. Для фізичних осіб – підприємців віднесених до першої групи платників єдиного податку, визначених у підпункті 1 пункту 291.4 статті 291 ПКУ, які скористалися зазначеною нормою (мають право сплачувати ЄСВ в сумі не менше половини мінімального страхового внеску), мінімальна сума єдиного внеску у 2017 році складає: з 01 січня 2017 року – 352 грн. (3200 x 0,5 x 22 відсотки). Водночас наголошуємо, що страховий стаж таким особам буде зараховуватись пропорційно сплаченому єдиному внеску.

Ще одне нововведення стосується ФОП, які знаходяться на загальній системі оподаткування та ФО, які проводять незалежну професійну діяльність. Це стосується суми доходу в тому місяці, якщо вони його не отримували. Вони сплачують ЄСВ з суми отриманого доходу, який підлягає податку на доходи ФО. З 2017 року вони зобов'язані визначити базу нарахувань ЄСВ в такому разі, якщо вони не отримували дохід в звітному місяці, або в звітному році».

Звільнення від сплати ЄСВ. З 01.01.2017 фізичні особи – підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування, та фізичні особи – підприємці, які перебувають на загальній системі оподаткування, звільняються від сплати за себе єдиного внеску, якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу (частина четверта статті 4 Закону № 2464 у редакції Закону № 1774). Зазначена норма не застосовується до осіб, які провадять незалежну професійну діяльність. Мінімальна сума єдиного внеску у 2017 році для платників 1-ї групи складатиме 352 грн. (3200 x 0,5 x 22 відсотки). Страховий стаж таким особам буде зараховуватись пропорційно сплаченому єдиному внеску. Для платників 2-ї та 3-ї груп мінімальна сума – 704 грн. (3200 x 22 відсотки). З 01.01.2017 фізичні особи – підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування, та фізичні особи – підприємці, які перебувають на загальній системі оподаткування, звільняються від сплати за себе єдиного внеску, якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу (частина четверта статті 4 Закону № 2464 у редакції Закону № 1774). Зазначена норма не застосовується до осіб, які провадять незалежну професійну діяльність. Терміни сплати єдиного внеску, строки подання звітності залишаться незмінними.

Податок на доходи фізичних осіб та військовий збір. На 2017 рік мінімальну заробітну плату встановлено: у місячному розмірі: з 1 січня – 3200 гривень; у погодинному розмірі: з 1 січня – 19,34 гривні. Прожитковий мінімум для працездатних осіб встановлений: з 1 січня 2017 року – 1600 гривень, з 1 травня – 1684 гривні, з 1 грудня – 1762 гривні. Основна ставка ПДФО не змінилась – 18%. Ставка військового збору залишилась 1,5%. Разом з тим з 1 січня введено ставку у 9% – для доходів у вигляді дивідендів по акціях та/або інвестиційних сертифікатах,

корпоративних правах, нарахованих нерезидентами, інститутами спільного інвестування та суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток. Податкова соціальна пільга становить у 2017 році для будь-якого платника 800 грн. (50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи у розрахунку на місяць, встановленого законом на 1 січня звітного податкового року). У минулому році – 689 грн. Розмір підвищеної податкової соціальної пільги: 150% ПСП = 1200 грн; 200% ПСП = 1600 грн. (у 2016 році відповідно 150% ПСП = 1033,50 грн; 200% ПСП = 1378,00 грн.). Граничний розмір зарплати, до якої застосовується податкова соціальна пільга, у 2017 році дорівнює 2240 грн. (розмір місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помножений на 1,4 та округлений до найближчих 10 гривень – пп. 169.4.1 Податкового кодексу України). У 2016 році – 1930 грн. Добові з 1 січня по Україні – 320 грн., за межами – 80 євро. Починаючи з 1 січня 2017 року не оподатковуються: – сума сплачених роботодавцем за свій рахунок пенсійних внесків у межах недержавного пенсійного забезпечення відповідно до закону, страхових платежів (страхових внесків, премій), у тому числі за договорами добровільного медичного страхування не більше 8000 грн. на місяць (у 2016 році – не більше 6890 грн.) – пп. «в» п.164.2.16 ПКУ; – дохід отриманий як додаткове благо у вигляді основної суми боргу (кредиту) платника податку, прощеної (анульованої) кредитором за його самостійним рішенням, не пов'язаним з процедурою банкрутства, до закінчення строку позовної давності, не більше 800 грн. на рік (у 2016 році – не більше 689 грн.) – пп «д» п.164.2.17 ПКУ; вартість подарунків (а також призів переможцям та призерам спортивних змагань), якщо їх вартість не перевищує 800 грн. на місяць (у 2016 році – 689 грн.) – п.165.1.39 ПКУ; при продажу власної продукції тваринництва груп 1-5, 15, 16 та 41 УКТ ЗЕД, отримані від такого продажу доходи не оподатковуються, якщо їх сума сукупно за рік не перевищує 160000 грн. (у 2016 році – 137800 грн.) – п.165.1.24 ПКУ. Для порівняння – за 2016 рік враховуються понесені витрати, які не повинні перевищувати у розрахунку за кожний повний або неповний місяць навчання 1930 грн., за 2015 рік – 1710 грн. За 2017 рік – без обмежень суми.

Податок на додану вартість. Реєстрація платником ПДВ залишилася незмінною. Але передбачено можливість подання реєстраційної заяви про добровільну реєстрацію як платника ПДВ державному реєстратору як додаток до заяви про державну реєстрацію. Спецрежим з ПДВ для сільгосптоваровиробників з 1 січня 2017 року припинив своє існування.

Список використаних джерел

1. Закон України. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 4, ст.42) від 20.12.2016 р. № 1791-VIII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1791-viii>
2. Закон України. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 5-6, ст.48) – URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1797-viii>
3. Закон України. Про Державний бюджет України на 2017 рік (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 3, ст.31). URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.
4. Податковий кодекс України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Що приносить 2017 рік платникам податків: Короткий аналіз податкових змін. URL : <http://acc.cv.ua>

Прокопенко Олександра

студентка магістратури

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ставицький А.В.

Київський національний університет ім. Т.Г.Шевченко
м. Київ

ОЦІНКА ДОЦІЛЬНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ В МЕХАНІЗАЦІЮ ТА АВТОМАТИЗАЦІЮ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Сільське господарство відіграє важливу роль у функціонуванні української економіки, будучи одним з ключових секторів національної економіки. В даний час у ньому виробляється близько 14% валової доданої вартості і забезпечується близько 42% доходів від експорту зі значним позитивним сальдо торгового балансу (понад \$ 11 млрд в 2016 році) [1].

Однією з найважливіших умов ефективного сільськогосподарського виробництва є достатня механізація сільського господарства [2]. Продуктивність сільського господарства тісно пов'язана з інвестиціями в такі напрями сільськогосподарської діяльності, як селекція, зрошення, механізація та інші. Організація Об'єднаних Націй у Звіті Найменш Розвинених Країн розглядає механізацію в якості одного з основних показників продуктивності в сільському господарстві для цієї групи країн, яка характеризується обмеженим використанням добрив, іригації і машинного обладнання [3].

Однак, нестабільна економічна ситуація в Україні, в поєднанні з бюрократичними проблемами, нестабільним валютним курсом, а також різкою зміною напрямів експорту (що викликало значні втрати для господарств і трейдерів, що працювали з Митним Союзом) спричинило значні перешкоди для інвестування в Україні. Це особливо актуально для малих і середніх господарств, які, як правило, функціонують в складніших економічних умовах, без належного доступу до кредитного ринку. В результаті, продуктивність українських господарств значно нижча в порівнянні з іншими країнами, які мають аналогічні природні умови з точки зору температури, опадів і якості сільськогосподарських земель.

Кількість тракторів, ключового виду техніки в сільському господарстві, знижується з 2012 року, з точки зору обох параметрів: абсолютного значення, і кількості тракторів на гектар посівної площі.

Не менш важливою проблемою є низька поінформованість малих і середніх господарств, які не можуть ефективно інвестувати в сільськогосподарську техніку. Таким чином, для того, щоб забезпечити конкретну інформацію для потенційних інвесторів і довести ефективність подібного розміщення коштів було оцінено очікуваний прямий економічний ефект від інвестицій сільськогосподарську техніку (як збільшення прибутку від більш високого рівня урожайності).

Першим кроком було визначення тих видів сільськогосподарської техніки, які мають істотний вплив на рівень врожайності і продуктивності для кожного з найбільш важливих видів культур: зернових, олійних культур, овочів, фруктів і т.д. за допомогою MANOVA аналізу.

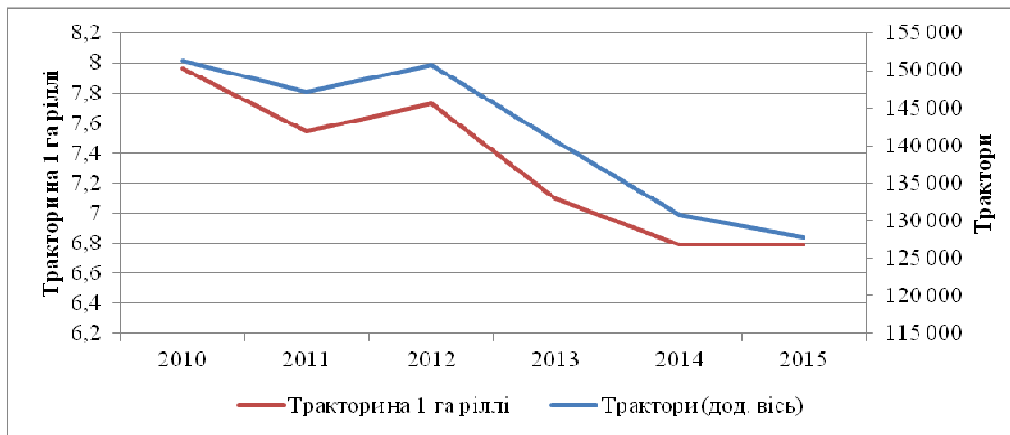

Рис. 1. Кількість тракторів, використовуваного в українському сільськогосподарському виробництві

Джерело: підготовлено автором за даними Державної служби статистики України [1]

Потім був оцінений вплив додаткових інвестицій в різноманітну техніку на врожайність сільськогосподарських культур. Для оцінки інвестиційного впливу на врожайність культур з використанням стохастичного граничного аналізу [4] ми включили такі основні фактори виробництва сільськогосподарських культур як робоча сила, використовувані добрива і інвестиції у відповідну техніку. Нарешті, на основі фіксованих цін і ставки дисконтування було оцінено очікуваний додатковий прибуток (згенерований за рахунок придбаної техніки) на середній фермі. Модель виявила особливо високу рентабельність інвестицій в таку техніку, як плуги, розкидачі добрив, комбайни, трактори і зрошувальні машини - більшість з них окупилися (на земельній ділянці площею близько 2000 га) протягом трьох років або менше з високою віддачею.

Так, інвестиції в зрошувальну техніку, які, як очікується, будуть генерувати близько 8 грн додаткового доходу на кожному 1 грн протягом перших 3-х років в разі, якщо вона використовується на земельній ділянці середньою площею, що дорівнює 1950 га. У порівнянні з цим, додатковий дохід, який, як очікується, буде створений за рахунок придбання 1 плугу коливається від 0,8 грн до 2,9 грн в залежності від культури. У той же час доходність тракторів, основної техніки в сільськогосподарському виробництві, прогнозується на рівні 0,9 грн за кожен інвестований грн лише протягом перших трьох років використання трактора.

Високий рівень сільськогосподарської механізації вигідний як для окремого фермера, так і для суспільства в цілому. Він проявляється у поліпшенні якості, зниженні собівартості, загальному розвитку сільського господарства, викликаного технологічним розвитком та розвитком виробництва машинобудівного сектора.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Khobarkar, D. and Dr. S. W. Jahagirdar, D. Impact of agricultural mechanization on productivity. Indian Journal of Applied Research, 1(3), 2011. pp.3-4.
3. UNCTAD. Agricultural productivity: developments, determinants and impacts. The Least Developed Countries Report, 2015.
4. Battese, G. and Coelli, T. A model for technical inefficiency effects in a stochastic frontier production function for panel data. Empirical Economics, 20(2), 1995. pp.325-332.
5. Coelli, T. and Coelli, T. An introduction to efficiency and productivity analysis. 1st ed. New

York: Springer, 2005.

6. Faleye, T., Adebija, J. and Farounbi, A. Improving small-farm productivity through appropriate machinery in Nigeria. *International Research Journal of Agricultural Science and Soil Science*, 2(9), 2012. pp.386-389. URL : <http://www.interestjournals.org/IRJAS>.

7. FAO INVESTMENT CENTRE. National policies to support the modernization of farm machinery in CIS countries, 2010.

Пуцентейло Петро

д.е.н., професор

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль

ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Для аграрного сектору характерними є залежність отримання кінцевої продукції від сезонності і природно-кліматичних умов, уповільнений оборот коштів, висока капіталоємність виробництва, порівняно низька доходність. Проте, навіть за сприятливих економічних умов галузь вимагає фінансової підтримки держави, кредитів і регулювання процесу ціноутворення.

Фінансування більшості аграрних підприємств сьогодні не можна визнати задовільним. Багато підприємств АПК не здатні реалізувати принцип самофінансування не лише розширеного, але і простого відтворення, що робить галузь інвестиційно непривабливою. Одним з чинників успішного розвитку аграрного сектору є державна підтримка на державному і регіональному рівнях. Її ефективна реалізація сприяє створенню необхідних умов для стійкого розвитку сільських територій, прискоренню темпів зростання обсягів виробництва і підвищенню його конкурентоспроможності.

Основним напрямом державного регулювання аграрного сектору є державна бюджетна підтримка [1, с. 62]. Вона дозволяє істотно пом'якшити наслідки нееквівалентності в товарообміні сільського господарства з іншими галузями економіки, забезпечити ефективне функціонування агропромислового виробництва України в цілому. Розвинені країни, де державні органи управління виділяють значні фінансові кошти на підтримку сільського господарства, стимулюючи модернізацію техніки і технологій агропромислового виробництва, отримали високі результати в продовольчому забезпеченні населення.

Більшість авторів розглядають державну підтримку спільно з державним регулюванням і виділяють наступні механізми: податковий, бюджетний, грошово-кредитний, ціновий, зовнішньоекономічний [2, с. 25; 3, с. 10]. У нових умовах господарювання в Україні не був створений ефективний механізм державного регулювання АПК і, передусім, його державної підтримки, тому аграрна сфера опинилася в глибокій кризі. Відсутність єдиної концепції, програми, що приймалися на державному рівні, і організаційні заходи з стабілізації і розвитку аграрного сектора без необхідної державної підтримки мали незначний вплив на його стан, не дозволили вирішити проблеми для досягнення завдань.

Встановлено, що державна підтримка – це цільове фінансування з бюджету, спрямоване на підтримку пріоритетних для держави напрямів економічної діяльності суб'єктів господарювання, на цільові заходи в умовах низької ефективності функціонування цих напрямів або повної відсутності такої ефективності. Державна підтримка здійснюється через систему ціноутворення на вироблювану продукцію галузі, що стимулює виробництво.

На думку О. О. Чернієнко, державну підтримку слід спрямовувати на стимулювання підвищення ефективності виробництва сільськогосподарських культур. Виплати мають бути ритмічними й повними відповідно до бюджетного призначення і надаватися господарствам усіх форм власності [5, с. 65]. Світовий досвід переконує, що основою створення раціонального і стійкого, економічно збалансованого сільськогосподарського виробництва є цілеспрямована державна підтримка. Нині у сфері державної підтримки агропромислового комплексу України виділяються наступні основні напрями:

- розробка і реалізація різних програм розвитку аграрного сектору;
- підтримка сільгосподарських товаровиробників за рахунок дотацій, субсидій і субвенцій;
- надання виробникам кредитів і позик на пільгових умовах;
- страхування аграрної галузі;
- розвиток зернового потенціалу.

Важливе значення мають не лише обсяги державної підтримки, а й механізми її надання. Механізми державної підтримки можна диференціювати таким чином:

– залежно від джерел фінансування виділяють бюджетний механізм підтримки, коли за рахунок бюджетів усіх рівнів надаються бюджетні послуги, а також розробляються і реалізуються програми регулювання аграрного сектору і позабюджетний вид державної підтримки, що є заходами економічної політики, які не вимагають витрачання коштів державного бюджету;

– залежно від періоду дії заходів, спрямованих на стійкий розвиток аграрного сектору, розрізняють короткостроковий – до одного року і довгостроковий механізм державної підтримки – більше одного року;

– за рівнями виділяють два види державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників: регіональний, коли заходи державної підтримки аграрного бізнесу поширюються тільки усередині окремого регіону або суб'єкту господарювання.

Для досягнення поставленої мети в сфері аграрної політики держава використовує різноманітний інструментарій, зокрема фінансову підтримку сільськогосподарських товаровиробників. Від бюджетних трансфертів значною мірою залежать позиції держави на глобальному ринку аграрної продукції, реалізація експортного потенціалу аграрного сектору, добробут селян і сталий розвиток сільських територій [6, с. 55]. Визначено, що головними інструментами державної підтримки сільськогосподарських підприємств є дотації, субсидії, субвенції, компенсації. Отже, державна підтримка є невід'ємною частиною державного регулювання і представляє сукупність різних важелів і інструментів, пільгового фінансування найбільш вразливих підприємств і галузей АПК.

Вдосконалення механізму державної підтримки сприятиме розвитку агропромислового комплексу. Її необхідно здійснювати з урахуванням специфіки регіональної ситуації, а також фінансових можливостей бюджету.

У найближчій перспективі державі слід продовжувати політику участі в економічному процесі як безпосередньому суб'єкту суспільних і економічних відносин, що сприятиме посиленню підтримки ринкових інституцій і розвитку інфраструктури АПК. Доцільно встановити частку аграрного сектору у витратній частині бюджету відповідно до питомої ваги галузі у ВВП, а також регламентувати надання бюджетної підтримки сільському господарству в регіонах в законодавчому порядку.

Список використаних джерел

1. Государственная поддержка и механизмы ее реализации в АПК / Под ред. Н.А. Борхунова. – М.: Восход-А, 2008. – 224 с.
2. Ушачев И. Роль и место сельского хозяйства в экономике / И. Ушачев // АПК: экономика, управление. – 2005. – № 5. – С. 24–32.
3. Шихсаидов Д.Х. Государственная поддержка аграрного сектора как фактор повышения эффективности отрасли – опыт, проблемы / Д.Х. Шихсаидов // Региональные проблемы преобразования экономики. – 2008. – № 4. – С. 10–11.
4. Чернієнко О.О. Сучасні проблеми державного регулювання ринку цукру / О.О. Чернієнко // Економіка АПК. – 2010. – № 2. – С. 61–65.
5. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>. (дата звернення 26.01.2017 р.). – Назва з екрана.
6. Бородіна О. М. Коригування політики державної підтримки сільського господарства України / О. М. Бородіна, О. М. Могильний // Економіка АПК. – 2007. – № 6. – С. 55–61.

Рижикова Наталія

к.е.н., доцент

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка
м. Харків

ФОРМИ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ У ВЕНЧУРНОМУ БІЗНЕСІ В ІНДУСТРІАЛЬНО РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ

Заходи державної підтримки розвитку венчурного капіталу, які активно і вельми успішно використовуються зараз США і країнами Західної Європи, діляться на прямі і непрямі. Прямі заходи підтримки венчурного капіталу включають конкретні механізми державної підтримки, направлені на збільшення пропозиції венчурного капіталу. Ці програми, перш за все, набули форми фінансових стимулів, але також включають більш ризикові державні інвестиції в акціонерний капітал і державні кредити. Такі інструменти можуть бути направлені на фонди венчурного капіталу і/або безпосередньо на малі й середні підприємства. Непрямі заходи передбачають розвиток конкурентних фондових ринків для малих перспективних фірм, розширення спектру пропонованих фінансовими інститутами продуктів, розвиток довгострокових джерел капіталу, спрощення процедури формування фондів венчурного капіталу, стимулювання взаємодії між великими і малими підприємствами й фінансовими інститутами, заохочення підприємництва [1].

При розробці програм державної підтримки важливо враховувати те, на яку стадію інвестиційного процесу направлена державна політика. Досвід зарубіжних країн показує, що нові малі фірми особливо потребують підтримки на ранніх стадіях свого розвитку, а пропозиція фінансування для цих стадій з боку приватного сектора, як правило, недостатня, особливо за межами США. Проте, очевидно, що без нормального розвитку стартових фірм безглуздо розвивати підтримку пізніших стадій. Практика також показує, що норма віддачі на ранніх стадіях зростає у міру того, як накопичується досвід і розвиток індустрії венчурного капіталу досягає критичної маси [2]. Тому саме в даній сфері підтримка держави особливо актуальна. Основна причина активності держав у сфері венчурного інвестування пов'язана з усвідомленням тих важливих функцій, які венчурний капітал може ефективно виконувати в сучасній ринковій економіці. У сучасних умовах головним джерелом конкурентних переваг окремих учасників ринку стала здатність здійснювати нововведення, а на рівні економіки в цілому – стимули до інвестування в інноваційний розвиток. Мова йде, по-перше, про сприяння освоєнню нових передових науково-технічних розробок для створення конкурентоздатних високотехнологічних продуктів і технологій і, по-друге, про створення нових робочих місць у малому бізнесі з метою зниження загального рівня безробіття. Вважається, що для держави має сенс активно сприяти розвитку венчурного бізнесу, оскільки вигоди, які отримує суспільство від програм підтримки венчурного капіталу, не обмежуються тільки прибутками, які отримують венчурні капіталісти. Проекти, спрямовані на підтримку малих компаній, сприяють також створенню нових робочих місць, нових технологій, що мають важливе стратегічне значення для довгострокового зростання національної економіки. Відомо також, що малим компаніям достатньо складно отримати необхідне фінансування на прийнятних умовах, оскільки інвестори вважають за краще мати справу з великими і вже стабільними, закріпленими на ринку компаніями [3]. Приватні інвестори також не дуже охоче фінансують молоді високотехнологічні компанії, оскільки це пов'язано з підвищеним ризиком. Держава за допомогою комплексу прямих і непрямих заходів дії може сприяти подоланню цих «вузьких місць» ринку приватних інвестицій.

Форми державних інструментів, що використовуються для стимулювання венчурного інвестування, можуть бути згруповані таким чином:

1. Пряме надання капіталу венчурним фондам або малим підприємствам (капітал надається у вигляді прямих інвестицій або кредитів під низькі відсотки). Приклади: Бельгія – Investment Company for Flanders (GIMV) (прямі державні інвестиції); Данія – VaekstFonden (Business Development Finance) Loan Programme (державний кредит).

2. Фінансові пільги для інвестування до венчурних фондів або малих підприємств:

- податкові пільги або звільнення від оподаткування; приклад – Великобританія – Enterprise Investment Scheme and Venture Capital Trusts;

- державні гарантії за кредитами венчурним фондам або новим малим компаніям; приклад – Франція – Societe Francaise de Garantie des Financements des Petites et Moyennes Enterprises (SOFARIS);

- гарантування вкладень в акціонерний капітал; приклад – Фінляндія – Finnish Guarantee Board.

3. Правила, що визначають коло інвесторів, яким дозволяється вкладати кошти

до венчурних фондів (наприклад, у певних розмірах чи співвідношеннях – пенсійним фондам і страховим компаніям). Приклад – США – зміни, внесені до Закону про гарантоване пенсійне забезпечення.

Кожен з цих інструментів може бути частково або повністю застосований в наших умовах. На сьогоднішній день в українському законодавстві існує заборона для пенсійних фондів і страхових компаній на інвестування до венчурних фондів. Логіка заборон полягає в тому, що для певних типів інвесторів венчурні інвестиції представляють дуже великий ризик. Подібні заборони, націлені на захист невеликих інвесторів від наслідків невдач, можуть застосовуватися надмірно широко і, поза сумнівом, обмежувати притік венчурного фінансування. В Україні сьогодні дозволити пенсійним фондам і страховим компаніям інвестувати до венчурного фонду, було б не доцільно, оскільки ризики дуже великі, і це ніяк не додасть нашому багатостраждальному народу упевненості в світлому майбутньому. Але найближчим часом варто переглянути цю позицію і продумати обмеження для участі цих структур у венчурних схемах.

Список використаних джерел

1. Пельтек Л. В. Державне регулювання розвитку венчурного бізнесу в інвестиційній сфері. *Економіка та держава*. 2009. № 3. С. 77-80.
2. Станіславик О. В., Філіппов В.Ю. Місце і роль венчурного капіталу в інноваційному процесі. *Праці Одеського політехнічного університету*. 2010. Вип. 1-2. С. 236-242.
3. Велика К.В. Венчурний капітал як фактор інноваційного розвитку економіки: зарубіжний досвід. *Академічний огляд*. 2012. №1. С.170-175.

Рудик Володимир

д.е.н., доцент, завідувач кафедри

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець- Подільський

РОЛЬ СТРАХУВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Про зростаючу роль страхування в усіх сферах життєдіяльності суспільства, в тому числі і в пенсійній сфері, в сучасних умовах свідчить так звана схема послідовності зміни етапів суспільного розвитку (рис. 1.). Ряд фахівців вважає, що в найближчій перспективі світове суспільство буде трансформуватися в сторону свого розвитку з урахуванням страхування, а також управління страхуванням [1, с. 22; 2, с.31; 2, с.12].

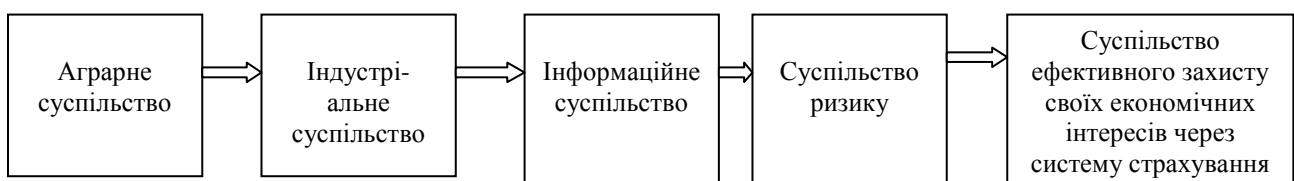

Рис. 1. Послідовність зміни етапів розвитку суспільства

Джерело:1, с. 22; власні розробки автора

На їхню думку, суспільство, пройшовши етапи - суспільство послуг, інформаційне суспільство, суспільство ризику, - повинно поступово перейти до «суспільства ефективного захисту економічних інтересів через систему страхування». Дану теорію запропонували представники німецької економічної школи у сфері страхування Р. Швებлер, В. Гельман [2, с.12; 3, с.397]. Вони вважають, що суспільство ризику обов'язково повинно трансформуватися в суспільство управління ризиком, тобто повинні бути розроблені механізми, системи, які б могли захищати суб'єкти фінансових відносин від різноманітних ризиків, запобігати їхньому настанню.

Послідовниками даної теорії зміни етапів суспільного розвитку виступили українські вчені С. І. Юрій, М. В. Мних. Професор С. І. Юрій, підтримуючи трирівневу періодизацію історії розвитку суспільства, яку запропонував американський учений О. Гоффлер, підтверджує, що володіння інформацією це особлива форма власності, яка, на відміну від попередніх, є найбільш загальнодоступною [4, с. 31]. За теорією О. Гоффлера, періодизація суспільства здійснюється на основі критерію домінування на його окремих етапах розвитку різних видів приватної власності: спочатку на землю, пізніше на засоби промислового виробництва і, нарешті, на інформацію. За твердженням українського фінансиста, зростання доступності інформації як форми власності супроводжується одночасним підвищенням небезпеки її втрати, тобто зростанням імовірності втрати кожного власника такої інформації.

На думку М. В. Мниха, «суспільство управління ризиком» повинно бути логічним та історичним продовженням «суспільства ризику». Воно характеризується значно вищим рівнем його побудови і вимагає відповідного кадрового забезпечення. Саме йому належить формування назви чергового етапу суспільного розвитку «суспільства ефективного захисту своїх інтересів через систему страхування» [1, с. 23].

Світовий досвід підтверджує, і це відмічає С. В. Онишко, що об'єктивним процесом та одним із визначальних орієнтирів розвитку соціально – економічних відносин переважної більшості країн є посилення соціальної спрямованості економічних систем. Саме дані тенденції пояснюють постійну увагу до розвитку сфери страхування з боку всіх суб'єктів фінансових відносин та відповідного реагування держави на проблеми пенсійного забезпечення як одного з індикаторів розвитку суспільства [5, с. 248].

Дані наукові твердження ще раз підкреслюють зростаючу роль принципів страхування на сучасному етапі розвитку суспільства. Особливо вони проявляються у сфері пенсійного забезпечення, яка характеризується довгостроковим характером побудови фінансових відносин між державою, громадянами і роботодавцями. Саме через систему пенсійного страхування суспільство повинно створити оптимальну пенсійну модель, яка б захищала інтереси громадян пенсійного віку, забезпечувала високий рівень їхнього життя. Для цього повинні бути направлені зусилля як держави, роботодавців, так і самих громадян для формування загальної стратегії розвитку системи пенсійного страхування.

Список використаних джерел

1. Мних М. В. Страхування в Україні: сучасна теорія і практика : Монографія / М. В. Мних.

КИЇВ : Знання України. 2006. 284 с.

2. Schwebler R. Individualversicherung in Wirtschaft und Gesellschaft// Versicherungswirtschaft. 1990. №1. P. 12.

3. Helman W. R. Risk management der privaten Hausschalt. Versicherungswirtschaft. 1992. № 7. S. 397.

4. Юрій С. І. Спільне підприємництво: фінанси, кредит, валюта. Тернопіль : Громада, 1995. 31с.

5. Онишко С. В. Потенціал розбудови пенсійної системи в Україні у контексті зниження ризиків державних фінансів. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 3. С. 248-352.

Савіцька Світлана

к.е.н. асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЙ В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Сектор сільського господарства відіграє головну роль в економіці держави. Україна має приблизно 43 млн. га сільськогосподарських земель, включно з 32 млн. га орної землі, що дорівнює третині орної землі у ЄС. Половина цих земель – чорноземи, це найпродуктивніший тип ґрунту і товар, попит на який настільки великий, що повстав нелегальний ринок продажу такої землі [7, с.8].

Україна стала третім світовим експортером зерна після США та ЄС. В 2015-2016 маркетинговому році (червень 2015 – липень 2016) Україна експортувала рекордний обсяг зерна – 39,4 млн. тонн, побивши рекорд 2014-2015 маркетингового року у розмірі 34,8 млн. тонн [2]. Україна також є найбільшим виробником й експортером соняшника, третім світовим експортером кукурудзи, четвертим – ячменю, шостим – соєвих бобів і сьомим – курятини [7, с.8].

В останні роки сільське господарство досягло стабільної позитивної динаміки і все більше нарощує виробництво сільськогосподарської продукції. Одним із вагоміших факторів такого розвитку є інвестиції.

Починаючи з 2009 і завершуючи 2015 роком в цілому спостерігалася висхідна тенденція в динаміці інвестицій в основний капітал сільського господарства, що було зумовлено зростанням обсягів інвестування із внутрішніх джерел, як правило, вертикально інтегрованих підприємницьких об'єднань холдингового типу. Доказом цього є динаміка обсягів валової доданої вартості, що формується в даному секторі. Так, у 2015 році аграрії створили 12% валового внутрішнього продукту країни, що співставно з розмірами переробної промисловості та лише на 2,5% менше питомої ваги роздрібної та оптової торгівлі, котра не створює реальних товарів. Тоді як 7-8 років тому частка аграрного сектору в ВВП складала лише 5-6% [1].

Процес залучення іноземних інвестицій у сільське господарство за останні роки мав неоднозначний характер. Так, іноземними інвесторами в сільське господарство вкладено за результатами 2015 року лише 1,3% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій. Причому у попередніх роках іноземні інвестори активніше

інвестували український агробізнес (табл.1).

Таблиця 1

Залучення прямих іноземних інвестицій, млн. дол. США

Показники	2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.	
	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%	млн. дол. США	%
Усього, млн. дол. США	43836,8	100	48991,4	100	53679,3	100	57056,4	100	45744,8	100
Сільське, лісове та рибне господарство	719,5	1,6	725,3	1,5	717,8	1,3	776,9	1,4	617,0	1,3

*розраховано автором на основі [5,6]

Мала частка залучених іноземних інвестицій у сільське господарство (в середньому 1,42 % від загального обсягу за аналізований період) вказує на те, що на сьогодні все ж дана галузь є менш привабливою іноземному інвестору, який орієнтується на найменш короткі терміни окупності із мінімальними ризиками.

Проте, незважаючи на ризики, існують інвестори, що вбачають перспективи вкладення в аграрний бізнес в тому числі в сільське господарство як основу його розвитку. Зокрема, найбільше прямих іноземних інвестицій у галузь сільського господарства надходить із Кіпру. У 2014 році з даної країни залучено 361,5 млн. дол. США, що на 48,8 млн. грн. більше 2013 року. У 2015 році з Кіпру надійшло 177,5 млн. дол. США. У структурі загальних вкладень прямих інвестиційних ресурсів це становить понад 28,8% (табл. 2).

Таблиця 2

Вкладення прямих іноземних інвестицій в сільське господарство України, млн. дол. США

Країни	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	В середньому за 5 років	Структура, %
Кіпр	237,80	343,80	312,70	361,50	177,5	286,66	28,76
Австрія	14,20	7,70	11,00	14,03	5,3	10,45	0,85
Франція	21,9	22,10	22,40	23,10	14,7	20,84	2,38
Німеччина	58,60	62,50	63,40	64,90	34,82	56,84	5,64
Нідерланди	33,30	18,80	21,40	17,00	18,82	21,86	3,05
Велика Британія	126,80	42,20	37,60	35,40	48,9	58,18	7,93
Швейцарія	16,80	1,30	1,30	0,7	0,4	4,1	0,06
США	24,10	22,90	25,90	22,10	17,78	22,56	2,88
Італія	3,80	3,70	3,40	3,50	2,03	3,29	0,3
Російська Федерація	8,80	6,30	10,10	11,00	4,09	8,06	0,66
Польща	29,10	33,10	32,80	32,10	30,01	31,42	4,86
Віргінські о-ви	12,00	15,00	27,30	31,70	17,06	20,61	2,76
Угорщина	3,10	3,80	3,80	3,90	2,83	3,49	0,45
Данія	_*	_*	_*	_*	48,6	48,6	7,87
Всього	719,5	725,3	717,8	776,9	617,0	711,3	100

*розраховано автором на основі [5,6]

**інформація відсутня

На другому місці по вкладення прямих інвестиційних ресурсів – Велика Британія – 7,93%, що становить 48,9 млн. дол. США. У 2015 році велика Британія інвестувала на 13,5 млн. дол. США більше порівняно з попереднім роком. На третьому місці – Данія, яка у 2015 році інвестувала 48,6 млн. дол. США або 7,87%. Німеччина, частка прямих іноземних інвестицій якої становить 5,64% знаходиться на четвертому місці з сумою інвестицій 34,82 млн. дол. США. Найменшу частку становлять прямі іноземні інвестиції з Швейцарії, Італії, Угорщини, Російської Федерації, Австрії – у межах 0,06-0,85%.

За даними Держстату у січні-червні 2016 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 2859,1 млн.дол. США та вилучено 330,1 млн.дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), у січні-червні 2015 року – 1042,4 млн.дол. США та 351,3 млн.дол. США відповідно. Обсяг капітальних інвестицій в сільське господарство України за перші шість місяців 2016 року зріс на 73,8% до – 17 млрд. грн., в порівнянні з показниками за аналогічний період 2015 року.

Враховуючи сучасний стан розвитку аграрного сектору потреба в іноземних інвестиціях досить значна. Європейські країни – головне джерело прямих іноземних інвестицій та великі європейські та американські компанії, які постачають в українські підприємства нові технології та техніку, активно вкладають кошти в розвиток інфраструктури та логістики.

Протягом 2016 року спостерігалися позитивні зрушення у питаннях іноземних інвестицій в українське зерно. Так, у квітні було відкрито **зерновий термінал** потужністю 2 мільйони тонн на рік, який будувався протягом 20 місяців за участі державної китайської компанії та міжнародного зернотрейдера Cofco Corporation, які **вклали у це 75 млн. дол. США**

У березні минулого року було відкрито й **зерновий термінал в Іллічівському порту** за участі швейцарської компанії Risoil S. A., що вклала в цей проект 70 мільйонів доларів. До складу терміналу входить величезний склад, де можна зберігати одночасно 30 тис. тонн зерна [5].

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій. У рейтингу інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass за 2015 рік, опублікованому компанією BDO, Україна за рік піднялася на 20 позицій. У рейтингу легкості ведення бізнесу, що його укладає Світовий банк, Україна посіла 83 місце і покращила свої позиції на 4 пункти порівняно з минулим роком.

Перші кроки зроблено і в законодавчій базі: На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. Політика щодо інвестування у сільське господарство

З метою спрощення порядку залучення іноземних інвестицій та унеможливлення прояв ознак корупції при їх державній реєстрації 31.05.2016 прийнято Закон України № 1390-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій».

Отже, для подальшого покращення інвестиційного клімату України та збільшення припливу іноземних інвестицій у сільське господарство актуальним на сьогодні є питання подальшого удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності

ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ.

Список використаних джерел

1. Агробізнес в Україні: як усе працює і скільки грошей приносить. URL : http://ckp.in.ua/analytics/15369_
2. Головний журнал з питань агробізнесу. URL : http://propozitsiya.com/ua/investiciyi-v-apk_
3. Голян, В. Ресурсне прокляття: чому зернова орієнтація українського АПК заважає іноземним інвестиціям. URL : <http://agravery.com/uk/posts/show/resursne-proklatta-comu-zernova-orientacia-ukrainskogo-apk-zavazae-inozemnim-investiciam>.
4. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у 2014 році : Статистичний збірник. Київ. 2015. 44 с.
5. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у 2015 році : Статистичний збірник. Київ. 2016. 155 с.
6. Інвестиційна діяльність в Україні. URL : <http://aeaep.com.ua/wp-content/uploads/2016/02/1802152-160223115343.pdf>
7. УНІАН: Мінагропрод підвищив прогноз урожаю зерна до рекордних 64 мільйонів тонн URL : <http://economics.unian.ua/agro/1631187-minagroprod-pidvischiv-prognoz-urojaju-zerna-do-rekordnih-64-milyoniv-tonn.html>.

Свирида Ольга

викладач

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж
м. Кам'янець-Подільський

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЗА СЕГМЕНТАМИ ТА ВИМОГИ ДО ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Господарські операції, які щоденно здійснюються підприємствами, оформлюються первинними документами та відображаються в облікових регістрах. Для управління діяльністю підприємства, оцінки її результатів необхідне певне узагальнення усіх змін внаслідок проведених господарських операцій. Це особливо потрібно для зовнішніх користувачів. Для задоволення їх інтересів складається фінансова звітність.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (ст.1.) фінансова звітність - це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період.

Метою складання фінансової звітності є забезпечення користувачів повною, правдивою, неупередженою інформацією про фінансові результати діяльності та фінансовий стан підприємства [1].

Для досягнення мети і завдань створення підприємства суб'єкт господарювання повинен мати таку інформацію, яка б надавала можливість швидко та адекватно реагувати на ринкові зміни. В таких умовах значно підвищується роль інформаційного забезпечення в процесі управління майном, важливе місце при цьому надається фінансовій звітності. Вона набуває ролі основного засобу комунікації та

найважливішого інформаційного джерела економічного аналізу.

Фінансова звітність складається з: балансу (звіту про фінансовий стан), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до фінансової звітності [1].

З 2005 року річну фінансову звітність було доповнено ще однією новою формою, яка, по суті, також є свого роду приміткою. Такий висновок можна зробити внаслідок того, що у П(С)БО 29 прямо йдеться про те, що форма № 6 є Додатком до річної фінансової звітності, тобто не Примітками, як форма № 5. Звітність за сегментами є Додатком до річної фінансової звітності і складається наприкінці кожного фінансового року. П(С)БО 29 зобов'язує складати цю звітність підприємства, які:

- зобов'язані оприлюднити річну фінансову звітність;
- займають монополіне (домінуюче) положення на ринку продукції (товарів, робіт, послуг);
- випускають продукцію (товари, роботи, послуги), по якій до початку звітного року прийняте рішення про державне регулювання цін [3].

Для інших підприємств, на які розповсюджується дія міжнародних стандартів, розкриття інформації за сегментами в Примітках до фінансової звітності є не обов'язковим.

Сегмент – це певний вид продукції, напрямок виробництва або реалізації. Відповідно П(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами», кожне підприємство на основі своєї організаційної структури має самостійно здійснювати формування бухгалтерської інформації за господарськими та географічними сегментами. В зв'язку з цим, важливо правильно визначити господарський і географічний сегмент [4, с.957].

Господарський сегмент-відокремлювана частина діяльності підприємства з виробництва та/або продажу певного виду (або групи) продукції (товарів, робіт, послуг), яка відрізняється від інших.

Географічний сегмент – це відокремлювана частина діяльності підприємства з виробництва та/або продажу певного виду або групи продукції (товарів, робіт, послуг) у конкретному географічному середовищі.

Залежно від характеру ризиків та організаційної структури підприємства географічні сегменти поділяються на два види:

- географічний виробничий сегмент (виділяється за місцем розташування виробництва);
- географічний збутовий сегмент (виділяється за розташуванням основних ринків збуту) [4, с. 958].

При складанні форми № 6 фінансової звітності необхідно визначитись з тим, який саме сегмент (господарський чи географічний) буде пріоритетним, а який - допоміжним.

При визначенні пріоритетного виду звітного сегмента враховується особливість діяльності підприємства, його спеціалізація та організаційна структура. Агропромислові підприємства - це виробничо-збутові підприємства, тому пріоритетними у них будуть виділятися господарські або географічно-виробничі сегменти. Якщо підприємство не має виробництва в різних регіонах (районах, областях), то пріоритетним звітним сегментом визнається господарський сегмент, а допоміжним - географічний. І навпаки, якщо підприємство має виробничі підрозділи

(дочірні підприємства, філії) в інших регіонах, то пріоритетним може бути обрано географічно-виробничий сегмент, а допоміжним - господарський та географічно-збутовий. [4, с.959]

Специфіка агропромислових підприємств полягає в тому, що в основному їх виробничі потужності та основні ринки збуту знаходяться у межах однієї території, тому доцільно таким підприємствам для цілей звітності обрати як пріоритетний - господарський сегмент.

Виділяти сегменти необхідно для того, щоб загалом дізнатися, як працює підприємство, достатньо ознайомитися з його Балансом та Звітом про фінансові результати. Коли йдеться про тих, хто має підрозділи в декількох державах, доречно аналізувати фінансову інформацію, за окремими країнами. А якщо юрособа займається одночасно кількома різнорідними видами діяльності – варто оцінити, чи прибутковий кожен із них. Саме через такі інтереси інвесторів і виникла ідея групувати показники діяльності за окремими напрямками, департаментами, групами або, іншими словами, звітними сегментами.

Сегменти, звісно, не можуть бути однаковими для всіх. Кожне підприємство формує їх самостійно на основі організаційної структури (п. 5 П(С)БО 29). При їх визначенні враховують ризики ринку збуту товарів, робіт та послуг у регіонах, валютні ризики. Крім того, можна брати до уваги застосовуваний технологічний процес, прийняту політику післяпродажного обслуговування, діючі умови доставки товарів.

Формування звітності за сегментами необхідно як зовнішнім, та і внутрішнім користувачам, оскільки, з однієї сторони, вона повинна входити до складу фінансової звітності, а з іншої – лежить в основі прийняття різноманітних управлінських рішень за сегментами бізнесу.

Таким чином бачимо, що сегментарна звітність допомагає розібратися в ефективності різноманітних напрямів бізнесу компанії, котру неможливо визначити із її сукупних даних.

Список використаних джерел

1. Закон України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні від 16.07.1999 № 996- XIV. URL : <http://rada.gov.ua>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73 URL : <http://rada.gov.ua>.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 29 «Інформація за сегментами» від 19.05.2005 № 412. URL : <http://rada.gov.ua>.
4. Огійчук М. Ф., Плаксієнко В. Я., Панченко Л. Г. [та ін.]. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах : підручник. 4-те вид., перероб. і допов. Київ : Алерта, 2007. 986 с.
5. Фінансовий облік : навч. посібник ; За ред. В. К. Орлової, М. С. Орлів, С. В. Хоми. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 510 с.

Семенишена Наталія

к.е.н., доцент

Грабовська Надія

студентка

Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

У сучасних умовах зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) держав являє собою систему економічних відносин, які складаються при обміні ресурсами між країнами та їх економічними суб'єктами. Економічні відносини запроваджують усі аспекти економічного життя держави: виробництво, торгівлю, інвестиційну сферу та фінанси [2].

Економічна сутність зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) проявляється в такому:

1) це важливий і потужний фактор економічного зростання і розвитку кожної країни (національний аспект ЗЕД);

2) це спосіб включення економіки кожної країни до системи світового господарства, а отже, і до процесів міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації, що особливо актуально в умовах зростаючих тенденцій до глобалізації (регіональний і глобальний аспект ЗЕД) [1].

Поняття «зовнішньоекономічна діяльність» з'явилося в Україні з початком економічної реформи 1987 року, сутність якої полягала у поступовій відміні монополії держави на здійснення будь-яких економічних операцій, у тому числі й зовнішньоекономічних, наданні підприємствам права безпосереднього виходу на зовнішні ринки, а також стимулюванні розвитку ЗЕД на рівні суб'єктів господарювання.

ЗЕД являє собою сукупність міжнародних комерційних операцій, спрямованих на організацію, проведення та регулювання процесу обміну товарами, послугами, результатами творчої діяльності [3].

В ч. 1 ст. 377 Господарського кодексу України: «Зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання є господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном, зазначеним у частині першій статті 139 цього Кодексу, та/або робочою силою» [4].

Матеріальною основою ЗЕД є зовнішньоекономічний комплекс країни (регіону), що являє собою сукупність галузей, підгалузей, об'єднань, підприємств і організацій, які виробляють продукцію на експорт чи використовують імпортовану продукцію та здійснюють інші види і форми ЗЕД.

Важливим завданням розвитку зовнішньоекономічного комплексу кожної країни є об'єднання виробничих і зовнішньоекономічних видів діяльності в єдину органічну, успішно функціонуючу систему.

Для України умовами успішного розвитку зовнішньоекономічного комплексу у наш час є:

1) зміцнення і нарощування експортного потенціалу;

2) розширення самостійності суб'єктів господарювання у провадженні зовнішньоекономічної діяльності;

3) підвищення конкурентоспроможності виробничо-господарського комплексу країни взагалі та суб'єктів її господарювання зокрема.

До суб'єктів належать: галузі, підгалузі, об'єднання, підприємства, виробничі кооперативи й організації, що систематично виробляють і реалізують експортні ресурси всіх видів, споживають імпортовані товари (послуги) і здійснюють всі види зовнішньоекономічної діяльності [3]. Згідно з Господарським кодексом України [4], суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні є:

– господарські організації – державні, комунальні та інші підприємства, а також юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

– громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці;

– підрозділи (структурні одиниці) іноземних суб'єктів господарювання, що не є юридичними особами за законодавством України (філії, відділення тощо), але мають постійне місцезнаходження на території України і зареєстровані у порядку, встановленому законом;

– зовнішньоекономічні організації, що мають статус юридичної особи, створені в Україні відповідно до закону органами державної влади або органами місцевого самоврядування.

Одним із основних суб'єктів ЗЕД є підприємство. Підприємство – це самостійний суб'єкт господарської діяльності, який виготовляє продукцію або надає послуги з метою задоволення потреб суспільства та одержання прибутку.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства ґрунтується на можливості одержання економічних вигод виходячи з переваг міжнародного поділу праці, міжнародних ділових відносин. Це пов'язано з тим, що виробництво певного товару, його збут або надання певного виду послуг в іншій країні має більше переваг, ніж така діяльність всередині країни. Таким чином, ЗЕД здійснюється в тій країні і з тими партнерами, які є найвигіднішими

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється:

- державою в особі її органів у межах їх компетенції;
- недержавними органами управління економікою;
- самими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) – це здійснення державою комплексних заходів щодо впорядкування, контролю, нагляду за діяльністю у сфері ЗЕД та запобігання зловживанням і порушенням у цій сфері.

Організація і здійснення ЗЕД потребують дотримання певних цілей і ставлять специфічні задачі перед бухгалтерським обліком. Основні нормативні документи, що регулюють ЗЕД, визначають цілі бухгалтерського обліку відповідних об'єктів бухгалтерського обліку, зокрема до них належать:

– контроль за збереженням товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів в іноземній валюті;

– своєчасне надання власникам, адміністрації, органам ДПП і Держкомстату інформації про товарообіг, його ефективність, про доходи, витрати, фінансові результати, обов'язкові відрахування та платежі;

– забезпечення своєчасних і правильних розрахунків за зовнішньоторговельними операціями.

Основними об'єктами бухгалтерського обліку ЗЕД є:

- валютні кошти і валютні операції;
- товари та їх рух на підставі експортно-імпортних операцій;
- розрахункові та кредитні операції між суб'єктами ЗЕД, а також між суб'єктами й обслуговуючими їх банками;
- капітал та зміни в ньому;
- кінцеві фінансові результати господарської діяльності.

Правильна постановка бухгалтерського обліку відповідних об'єктів вимагає особливої уваги з бухгалтерії підприємства. У зв'язку з цим організація обліку ЗЕД потребує дотримання певних вимог та цілей:

1. Відображення в бухгалтерському обліку зовнішньоекономічних операцій у валюті їх здійснення та паралельно у валюті звітності.
2. Своєчасне та повне надання адміністрацією підприємства органам ДПІ та Держкомстату інформації про результати діяльності підприємства, в тому числі і зовнішньоекономічної.
3. Забезпечення своєчасної і достовірної інформації стосовно розрахунків за зовнішньоекономічними операціями.

Отже, ЗЕД є важливим чинником міжнародних економічних відносин, що сприяє посиленню міжнародної конкурентоспроможності підприємств в їх боротьбі на світових ринках.

Список використаних джерел

1. Гребельник, О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності. 3-тє видання перероблене та доповнене : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 432 с.
2. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: кредитно-модульний курс : Навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та доп. ; за ред. Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової, К. І. Ржепішевського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 288 с.
3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.91 р. № 959/12. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436– IV. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

Славіна Наталія

к.е.н., доцент

Покотильська Наталія

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

МОЛОЧНЕ СКОТАРСТВО ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

Молочне скотарство як частина скотарства є однією з основних галузей тваринництва, що займається розведенням великої рогатої худоби з метою отримання молока, м'яса, інших видів продукції. Ця галузь характеризується високою питомою вагою корів у структурі стада (від 65 до 90 %) і відповідно високою питомою вагою прибутку від реалізації молока в структурі товарної продукції. В зв'язку з цим виробництво м'яса великої рогатої худоби на таких фермах обмежено.

На наш погляд, молочне скотарство як об'єкт управління являє собою складну відкриту систему, що включає організовану множину структурних елементів (персонал, поголів'я, будівлі і споруди, машини тощо), що зазнають впливу зовнішнього середовища, взаємодіючи між собою в процесі перетворення ресурсів у продукцію (молоко, м'ясо, органіка) (рис. 1).

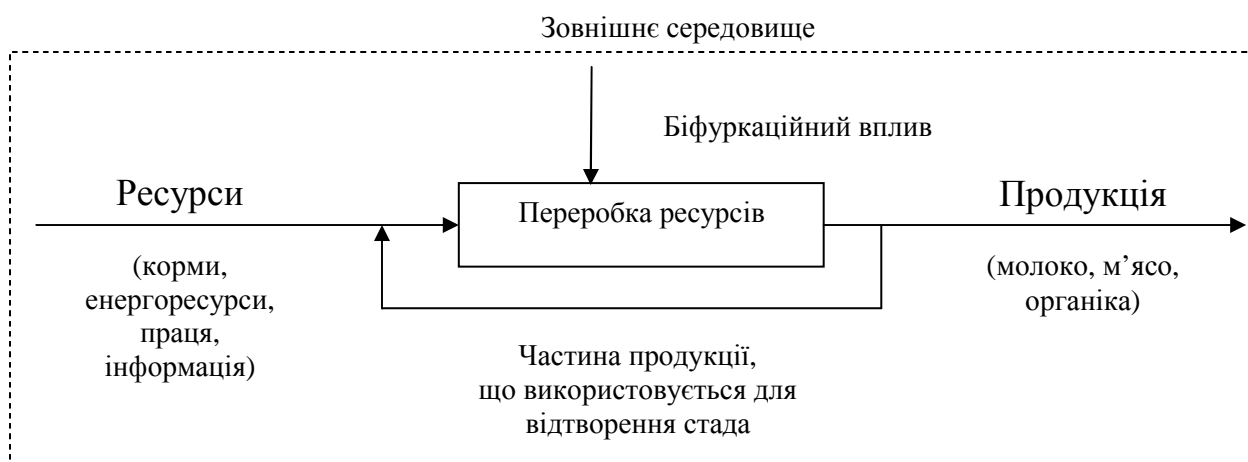

Рис. 1. Молочне скотарство як відкрита система

Джерело: власні дослідження

В сучасних умовах господарювання особливої актуальності набула проблема забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Тому система управління підприємством має бути спрямована не тільки на адаптацію до швидкозмінних умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Щоб забезпечити досягнення місії організації, вона повинна забезпечувати свідоме управління цими змінами, тобто здійснювати управління розвитком організації.

Проведені нами дослідження свідчать, що однозначного тлумачення терміну «розвиток» в літературі не існує. Деякі вчені розглядають його як процес самопросування від нижчого (простого) до вищого (складного), який розкриває внутрішні тенденції будь-якого роду змін різноманітних форм матерії [1, с.122-123].

Інші під розвитком розуміють сукупність змін, що ведуть до появи нової якості, змінюють життєдіяльність системи, її вміння протистояти руйнівним впливам зовнішнього середовища. Узагальнення вищенаведених тверджень дозволяє зробити висновок, що розвиток підприємства включає в себе не тільки зростання економічних показників. Поняття розвитку включає покращення якості життя працівників підприємства, їх матеріального добробуту, розвиток особистості, забезпечення безпеки життєдіяльності, захист навколишнього середовища тощо.

На наш погляд, насамперед необхідно розрізняти поняття «ефект» і «ефективність». Ефект – це результат певних дій, який може проявлятися в таких показниках, як обсяги валової продукції, валового доходу, чистого доходу і прибутку. Узагальнюючим із них є останній показник, оскільки саме він свідчить про можливість для здійснення розширеного відтворення і сприяє росту економічної ефективності.

Однак ринкові умови господарювання передбачають функціонування підприємств переважно за рахунок власних доходів. Це змушує керівництво господарств не просто розглядати ефект, результат виробництва, а встановлювати вигідність певного виду діяльності, тобто співставляти отримані результати з витратами на їх одержання. Так, сьогодні при визначенні критерію економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на перше місце ряд дослідників виносять виробництво чистої продукції при найменших витратах засобів і праці на основі раціонального використання земельних, матеріальних і трудових ресурсів.

В.Я. Месель-Веселяк узагальнюючим показником пропонував вважати рівень рентабельності і норму прибутку, аргументуючи тим, що вони формуються під впливом урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності худоби, собівартості продукції і реалізаційних цін на неї, продуктивності праці і ефективності використання засобів виробництва і інших факторів [2].

Оскільки в процесі виробництва кожне підприємство здійснює не тільки поточні витрати, а і здійснює певний внесок у відновлення виробничих фондів, П.Т. Саблук пропонує використовувати показник норми прибутку (який визначається як відношення суми прибутку до суми капіталу: основних фондів, оборотних фондів, оплати праці і частка вартості землі, або рентний дохід – 3 %, виражене у відсотках) [3, с.5].

Враховуючи специфіку галузі та інші зазначені вимоги, варто погодитися що найбільш підходящим узагальнюючим показником для оцінки ефективності молочного скотарства є показник рівня рентабельності.

Як підтверджує досвід високорозвинених країн світу, проблема подолання кризового стану молочного скотарства може бути вирішена лише шляхом інтенсифікації. В США функціонування аграрного сектора ґрунтується на використанні різноманітних факторів інтенсифікації виробництва, на новітніх організаційних, технічних і технологічних досягненнях прогресу, на фундаменті всебічної допомоги державного регулювання і підтримки. Сучасний стан економіки України не дозволяє державі надавати суттєву фінансову допомогу аграрному сектору. Така ситуація змушує товаровиробників розраховувати в основному на свої фінансові можливості. Основним джерелом власних коштів є отримання прибутків від ефективного господарювання. Тобто, висока ефективність є умовою розвитку молочного скотарства. Життєздатними виявляються тільки ті підприємства, де

створена адекватна ринковим умовам система менеджменту і здійснюється цілеспрямоване управління розвитком підприємства.

Як зазначає ряд авторів, управління, яке зорієнтовано не на розвиток, а на підтримку функціонування керованої системи, слід кваліфікувати, як регулювання. Тобто, висока ефективність є основною метою розвитку молочного скотарства.

Отже, молочне скотарство як об'єкт управління є складною відкритою системою, що характеризується рядом специфічних особливостей. В даний час змінилися підходи управління – сьогодні необхідно здійснювати управління розвитком підприємства чи галузі, що дозволить досягти високої ефективності та забезпечити стійке становище на ринках аграрної продукції.

Список використаних джерел

1. Мартинюк, В.А. Конкурентоспроможність вітчизняної молочної продукції. *Аграрна економіка*. 2008. Т. 1, №1-2. С. 122-126.
2. Месель-Веселяк В.Я. Напрями забезпечення конкурентоспроможності аграрного аграрного виробництва. *Економіка АПК*. 2009. № 10. С. 7-10.
3. Саблук П.Т. Економічні інтереси як основа розвитку аграрного виробництва. *Економіка АПК*. 2004. №8. С. 3-6.
4. Славіна Н.А. Управління розвитком молочного скотарства у сільськогосподарських підприємствах. *Збірник наукових праць Полтавської державної аграрної академії*. Вип. 5. Т.2. Полтава, 2012. С.248-250.

Стельмашук Антон
д.е.н., професор, головний науковий співробітник
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

Дрежерська Ніна
д.е.н., економічний факультет
Варшавський університет природничих наук
м. Варшава, Польща

АКТИВІЗАЦІЯ УЧАСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ ГРАНТОВИХ ПРОГРАМАХ – ОСНОВА СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ НАУКИ

В державній програмі стратегічного сталого розвитку «Україна-2020» записано, що Україна переходить в нову епоху історії і Український народ отримує унікальний шанс побудувати нову Україну. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України.

Метою Стратегії є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. Задля цього передбачене забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями.

Велика роль в досягненні визначеного покладається на науковий потенціал країни, оскільки в сучасному світі відбувається переоцінка основних цінностей. Від економічної спрямованості суспільство переходить до інноваційної, від нагромадження матеріального багатства як основи особистого добробуту – до нагромадження інформації як основи суспільного прогресу.

Аналітичний огляд рівня інноваційних потенціальних можливостей показує, що в українській економіці домінують низькотехнологічні галузі виробництва, які природно відносяться до малонаукоємних галузей. У цілому в Україні переважає відтворення виробництва 3-го технологічного укладу. Відповідно, майже 95 % вітчизняної продукції належить до виробництв 3-го та 4-го технологічних укладів.

Кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшується з кожним роком і складає зараз 12–14 %, що менше в 3–4 рази, ніж у інноваційно розвинутих економіках. Наукоємність промислового виробництва знаходиться на рівні 0,3 %, що на порядок менше від світового рівня. Зростання ВВП за рахунок введення нових технологій в Україні оцінюється всього у 0,7–1,0 %.

Обстеження потенціалу виробництва високотехнологічної продукції показує, що, майже 45 % підприємств переробної промисловості застосовують технології, вік яких складає до 10 років, 37 % – від 11 до 30 років.

Найбільші перешкоди щодо провадження передових технологій, за даними обстеження, становить обмеженість фінансування. Лише 6,7 % підприємств запланувало в останньому десятиріччі освоєння нової для підприємства високотехнологічної продукції.

Найбільш поширеним методом отримання передових технологій є купівля готового обладнання. Самостійно розробляють технології лише 10 % підприємств.

Експорт високотехнологічних товарів здійснюють близько 2 % підприємств переробної промисловості, загальний обсяг яких становить 55 % реалізованої українськими виробниками високотехнологічної продукції.

Таким чином, серед найгостріших проблем промислового сектору вітчизняної економіки є його застаріла технологічна структура (від 60 до 100 років відставання від держав з постіндустріальною структурою економіки) і низька готовність підприємств до технологічного оновлення та інноваційної активності.

Концепцією науково-технологічного та інноваційного розвитку України встановлений мінімальний обсяг бюджетних асигнувань на науку – менше 1,7 % ВВП, Однак в реальності загальні витрати на наукові дослідження і розробки (з усіх джерел) в Україні протягом останніх 15 років не перевищували 0,5 % ВВП.

За всіма без винятку напрямками наукових досліджень в Україні фінансування науки в розрахунку на одного дослідника в десятки разів менше, ніж в розвинутих зарубіжних країнах.

Поряд з хронічним недофінансуванням науки в Україні протягом останніх років систематично скасовуються будь-які податкові пільги або стимули, життєво необхідні для прискореного науково-технологічного розвитку.

Замість створення сприятливого режиму для науково-технічної та інноваційної діяльності, що є обов'язковою практикою в провідних країнах світу, в Україні ця діяльність обкладається додатковим фінансовим тягарем. Наприклад, з 2008 р. ставки зборів за патентування винаходів та корисних моделей несподівано збільшено у 35 разів. Закономірним наслідком стало зменшення кількості поданих заявок.

Неадекватна фінансова і податкова політика щодо стимулювання науково-технічного розвитку та інноваційної активності, що здійснюється в Україні, є однією з ключових причин законсервованого технологічного відставання (а в деяких галузях деградування) України. За значенням Європейського інноваційного індексу наша держава сьогодні відноситься до нижчої групи «країн, що йдуть навздогін».

Вочевидь, в умовах фінансово-економічної кризи найпростіший шлях фінансування полягає у зверненні до грантових програм міжнародних донорів. Існують різні джерела грантових коштів, наприклад, позики – інвестиції у інфраструктуру. Низка спеціалізованих фінансових структур, таких як Всесвітній банк, Європейський банк реконструкції та розвитку і багато інших, надають такі позики на пільгових умовах, якщо до заявки прикладений детальний бізнес-план, що показує джерела повернення цих коштів.

Особливо великий інтерес для підтримки науки має наукова грантова програма «Горизонт-2020». Це нова програма ЄС з досліджень та інновацій, яка триватиме до 2020 року та є найбільшою рамковою програмою за всю історію ЄС з загальним бюджетом приблизно 80 млрд. євро. «Горизонт-2020» є фінансовим інструментом реалізації флагманської ініціативи Інноваційного союзу «Європа 2020» з метою зміцнення конкурентоспроможності Європи у глобальному вимірі, її економічного зростання та створення нових робочих місць.

Суттєвою відмінністю нової програми, а також основним її завданням стало не просто отримання нових наукових результатів, чи створення умов для їх реалізації, а сама реалізація. Обов'язковою буде участь у консорціумі представників бізнесу, які саме вироблятимуть нову інноваційну продукцію.

У «Горизонті-2020» стався ряд якісних змін порівняно з попередніми рамковими програмами ЄС. Такими змінами стали: спрощення процедур отримання грантів, що дозволяє отримувати їх в 100-денний термін; відкритість для дослідників, які пропонують нетрадиційні ідеї; маркетинг проекту; розширення підтримки ринку інновацій; рішення соціокультурних проблем; розширення можливостей для нових учасників, які представляють свої роботи.

Програма «Горизонт-2020» охоплює увесь спектр діяльності від досліджень до впровадження їх результатів на ринку і включає дослідницькі проекти та діяльність, яка підтримує інновації. Окрім грантів, які надаються спільно з Європейським інвестиційним банком, важливу роль відіграють нові фінансові інструменти, особливо, для підтримки низхідної інноваційної діяльності.

Програма «Горизонт-2020» має багато специфічних рис. Так, участь програмі «Горизонт-2020» відкрита для великої кількості організацій та окремих спеціалістів, зокрема: дослідних груп при університетах або дослідних організацій; інноваційних компаній; малих та середніх підприємств (МСП); урядових структур (місцевих, регіональних або національних); науковців-початківців; досвідчених науковців; дослідних установ міжнародного рівня; організацій та науковців третіх країн; міжнародних організацій; громадських організацій.

З метою формування європейської наукової мережі створюються для кожного проекту наукові консорціуми, в яких повинні брати участь: не менше трьох юридичних осіб, заснованих в різних країнах-учасницях ЄС.

У «Горизонт 2020» матимуть місце два види діяльності, а саме: дослідження та інноваційна діяльність з проблем, що турбують громадян і суспільство, зокрема

стосовно екологічного захисту навколишнього середовища, альтернативної енергетики, раціонального транспорту тощо;

З врахуванням необхідності вирішення основних проблем соціально-економічного розвитку країни фінансування за грантовою програмою «Європейське інноваційне партнерство» зосереджене у таких галузях:

- 1) Охорона здоров'я, демографічні зміни і добробут;
- 2) Безпека продуктів харчування, усталене сільське господарство, дослідження морів і континентальних водоймищ дослідження та біоекономіка;
- 3) Безпечна, чиста та ефективна енергетика;
- 4) Раціональний, «зелений» та інтегрований транспорт;
- 5) Клімат, ефективне використання ресурсів і сировини;
- 6) Безпечні суспільства — захист свободи та безпеки Європи та її громадян.

Особливе значення і великий інтерес мають грантові стимулюючі заходи для інноваційного розвитку малих та середніх підприємств.

По-перше, тут значно спрощена процедура подачі грантової заявки; по-друге, процес відбору грантоотримувачів передбачає залучення інноваційно активних підприємств; по-третє, грантова програма передбачає проходження трьох фаз: фаза 1 - Концепція і техніко-економічна оцінка; фаза 2 - Дослідницька і демонстраційна робота; фаза 3 – Комерціалізація; по – четверте, «Інновації в малому та середньому бізнесі» забезпечать всі напрями інноваційної діяльності спеціалізованою підтримкою, яка буде спрямована в першу чергу на ті МСП, що мають потенціал для зростання та інтернаціоналізації своєї діяльності в межах єдиного ринку та поза ним.

Таким чином, створено комплексне інноваційне середовище для активізації участі науково-підприємницького потенціалу у розробці і впровадженні інноваційних проектів за європейською грантовою програмою «Горизонт 2020», що стане поштовхом для інвестиційно-економічних зрушень в галузях національного господарства, а також вагомою фінансовою підтримкою діяльності вчених та інноваційно активних підприємців і відповідно сприятиме розвитку науки та підприємництва.

В Подільському державному аграрно-технічному університеті розроблено концепція наукової євроінтеграції ВНЗ на основі використання грантової програми «Горизонт-2020». Відповідно до концепції створюється Інноваційний центр «ХАБ - Поділля» для сприяння конвергенції регіонів Придністров'я України (Хмельницької, Тернопільської, Чернівецької та Івано-Франківської областей) до окремих прикордонних регіонів Молдови, Румунії, Польщі, Угорщини і Словаччини.

Інноваційний Центр «ХАБ – Поділля» є договірним об'єднанням вітчизняних і зарубіжних суб'єктів освіти, науки, господарювання і влади, з метою розробки, організації, координації та контролю процесу виконання проектів Інноваційного Центру.

Ядром Інноваційного Центру є науковий відділ, факультети і кафедри ПДАТУ, яке є інноваційним середовищем формування технологічних платформ і розробки інноваційно-інвестиційних проектів.

Регіональними інформаційно - аналітичними підрозділами Інноваційного Центру є коледжі ПДАТУ: Кам'янець-Подільський, Ново-Ушицький, Шепетівський Хмельницької області; Кіцманський, Хотинський Чернівецької області; Бучацький Тернопільської області; Снятинський Івано-Франківської області, які формують

інформаційне середовище для поширення в регіонах мети і завдань Інноваційного Центру та пропонування для впровадження інноваційно-інвестиційних проектів.

Конвергенція транскордонного співробітництва регіонів сприятиме процесу зближення рівнів їх розвитку між собою за визначеними критеріями та у відношенні до еталону, що зумовить посилення євроінтеграційних процесів і забезпечить створення нового, більш прогресивного типу організації соціо-еколого-економічних відносин.

Список використаних джерел

1. Федун І. Л. Інноваційний напрям розвитку сільського господарства. Інноваційна економіка. 2007. № 2 С. 24-31.
2. Трегобчук В. Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АПК : проблеми, напрями і механізми. Економіка України. 2006. № 2. С. 4-12.
3. Бодров В. Г., Гусев В. О., Мартиненко В. Ф. Інноваційно-інвестиційна модель сталого розвитку національної економіки: навч.-метод. матеріали. Київ : НАДУ, 2009. 60 с.

Стендер Світлана

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИМИ ВИТРАТАМИ

Згідно з Наказом № 573 набрали чинності зміни до Інструкції № 291 [1]. Інструкція № 291 доповнена кореспонденцією Дт **39 «Витрати майбутніх періодів»;** Кт **91 «Загальновиробничі витрати».**

Дане проведення супроводжуватиме переміщення загальновиробничих витрат до складу витрат майбутніх періодів, коли підприємство не отримує доходів. Наприклад, коли має місце простій виробництва продукції або немає реалізації товарів, робіт, послуг. За своєю суттю це проведення означає перенесення витрат, накопичених на рахунку обліку загальновиробничих витрат до складу витрат майбутніх періодів. Його наявність пов'язана із застосуванням принципу відповідності доходів і витрат: витрати й доходи за законом повинні відображатися в одному звітному періоді. І якщо підприємство не відображає доходів, воно не може відобразити пов'язаних із ними витрат.

На виробничому підприємстві такі витрати, як правило, потрапляють до собівартості виробленої продукції, яка може залишатися нереалізованою (на складі). Водночас варто зазначити, що в П(С)БО 16 «Витрати» подібні дії не передбачені, а в Інструкції № 291 досі немає кореспонденції Дт 901 «Собівартість реалізованої готової продукції»; Кт 39 «Витрати майбутніх періодів», якою у зазначеному варіанті списують постійні нерозподілені витрати [2].

П(С)БО 16 «Витрати» передбачає віднесення нерозподілених загальновиробничих витрат безпосередньо собівартості реалізованої продукції

(рахунок 90). Проте за відсутності реалізації в звітному періоді це зробити неможливо, тому накопичені нерозподілені витрати можуть бути віднесені до витрат майбутніх періодів.

У сфері послуг можливі ситуації, коли використання проведення має технічний характер. Як правило, витрати майбутніх періодів кваліфікуються такими завчасно. Водночас, підприємство може на момент визнання витрат кваліфікувати їх як виробничі витрати, а згодом, накопичивши певну суму витрат, вирішити, що ці витрати є пов'язаними з отриманням доходів у майбутніх періодах (це можливо, зокрема, при наданні послуг за рахунок цільового фінансування, наприклад, з бюджету). Тому, щоб не переробляти кожне проведення, може використовуватися проведення Д-т 39 «Витрати майбутніх періодів»; К-т 91 «Загальновиробничі витрати».

У періоді ж отримання доходів, коли відповідні їм витрати, накопичені на дебеті рахунка 39 можуть бути відображені за відповідним об'єктом витрат. Вони списуються з кредиту рахунка 39 в дебет відповідних рахунків: 23, 91-94 тощо.

З якою метою насправді Мінфіном введено проведення Д-т 39; К-т 91, куди далі з Д-т 39 мають бути списані такі витрати і за яких обставин – наразі невідомо.

Список використаних джерел

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 21 грудня 1999 р. за № 893/4186 (Із змінами і доповненнями від 18.06.2015 № 573). URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0789-15>.
2. П(С)БО 16 «Витрати» 19 січня 2000 р. № 27/4248. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

Супрович Ольга
аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Волощук К.Б.
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Успіх будь-якого суб'єкта господарювання, незалежно від форми власності та виду діяльності багато в чому залежить від правильного вибору джерел формування, напрямків розподілу й використання капіталу, що знаходиться у розпорядженні підприємства.

Капітал має тривалу історію досліджень, що починається з наукових праць Аристотеля і продовжується понині. Значний вклад в удосконалення аналізу капіталу зробили вчені О.Д. Василик, О.М. Загородна, В.М. Івахненко, К.В. Ізмайлова, М.Я. Коробов, Л.А. Лахтіонова, В.О. Мец, Є.В. Мних, В.М. Опарін, П.Я. Попович, І.Д. Фаріон, С.І. Шкарабан та інші. Серед зарубіжних авторів дослідженням вказаних проблем займалися М.І. Баканов, І.Т. Балабанов, Ю.Ф. Бріггем, О.П. Зуділін,

В.В. Ковальов, М.Н. Крейніна, А.Д. Шеремет, В.Г. Андрійчук, І.М. Бойчик, С.Ф. Покропивний та інші [5].

Капітал – це економічна категорія, яка відома давно, але отримала новий зміст в умовах ринкових відносин. Як головна економічна база створення і розвитку підприємства, капітал у процесі свого функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу. Капітал підприємства характеризує загальну вартість коштів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів.

Науковці дають різні визначення терміну «капітал», крім того вони не завжди повні, інколи обмежені, але усі вони доповнюють один одного. Одна група визначень фіксує чисто фінансову сторону, інша – натуральну. Залежно від мети використання фінансових ресурсів можна розглядати капітал і як стосунки [2; 4;5].

Капітал аграрних підприємств є важливою складовою частиною ресурсного потенціалу, він бере участь у створенні споживної вартості у вигляді конкретних товарів і вартості продукції [6].

Кожне трактування має право на існування, оскільки враховує певні особливості прояву цієї багатогранної економічної категорії та соціально-економічні умови, що склалися у суспільстві [1, с. 312].

Аналіз наукових інтерпретацій дає підстави стверджувати, що сутність капіталу як економічної категорії необхідно розглядати у контексті всезростаючої вартості, що витікає з широкого спектра соціально-економічних процесів. Отже, розуміння змісту і специфічних особливостей капіталу, його адекватного відображення в рекомендаціях і практичних рішеннях є дуже важливим, а багатоманітність трактувань поняття капіталу передбачає його відображення з філософської, економічної та фінансової точок зору.

Економічне значення капіталу полягає в тому, що він є основою для розвитку продуктивних сил сільського господарства, забезпечуючи відповідний рівень і темпи збільшення виробництва продукції та підвищення продуктивності праці. Розвиток сільського господарства значною мірою залежить від стану матеріально-технічної бази, головною ланкою якої є капітал, його якісний склад та раціональне співвідношення.

Обмеженість власних фінансових ресурсів для аграріїв зумовлює пошук залучення джерел, які за своєю структурою, вартістю та можливостями залучення будуть прийнятними з огляду на забезпечення збалансованого процесу виробничо-збутової діяльності сільськогосподарських підприємств. Особливості операційного, виробничого та фінансових циклів функціонування сільськогосподарських підприємств зумовлюють потребу у залученні капіталу для організації процесу виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. У цьому контексті постає необхідність у формуванні, раціональному використанні наявних і пошуку нових джерел фінансування щодо забезпечення належного рівня платоспроможності та ліквідності аграрних формувань. Активізація трансформаційних процесів в аграрній сфері потребує оптимізації структури капіталу з метою забезпечення ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Формування процесу капіталізації аграрних підприємств забезпечує необхідний базис розвитку, особливо це питання набуває актуальності під час докорінних трансформаційних змін щодо організації та управління процесом виробництва,

реалізації та споживання сільськогосподарської продукції. Євроінтеграційний вектор розвитку аграрного сектора України вимагає акумуляцію внутрішніх та зовнішніх фінансових ресурсів для забезпечення необхідного рівня якості та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Це потребує сучасної інтерпретації категорій капіталу та капіталізації на теоретичному та методологічному рівнях.

Ефективне формування та раціональне використання капіталу належить до стратегічних завдань розвитку сільськогосподарських підприємств. Сучасні трансформаційні процеси соціально-економічного середовища зумовлюють необхідність підвищення рівня капіталізації аграрних формувань й створення необхідних умов для гармонійного поєднання внутрішнього за зовнішнього видів фінансування підприємств [3].

Вважаємо, що потреба у всебічному відтворенні дієвого механізму управління формуванням та використанням капіталу сільськогосподарських підприємств передбачає визначення достатнього обсягу капіталу для досягнення необхідних темпів економічного розвитку підприємств, оптимізацію розподілу сформованого капіталу за видами економічної діяльності та напрямками його використання, забезпечення умов досягнення максимальної дохідності капіталу при запланованому рівні фінансового ризику та підвищення інвестиційної привабливості підприємств з метою подальшого їх стабільного розвитку.

Список використаних джерел

1. Андрійчук, В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. Київ : КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Бойчик, І. М. Економіка підприємства : навчальний посібник / І. М. Бойчик. – Вид. 2-ге, доповн. і переробл. Київ : Атіка, 2009. 528 с.
3. Велш, Глен А., Деніел Г. Шорт. Основи фінансового обліку ; Пер. з англ. О.Мінін, О.Ткач. Київ : Основи, 2011. – 943с.
4. Економіка підприємства : підручник ; за заг. ред. С. Ф. Покропивного. Вид. 3-тє, без змін. Київ : КНЕУ, 2009.
5. Зятковський, І. В. Фінансове оздоровлення підприємств: теорія і практика : Монографія. Тернопіль : Економічна думка. 2010. 344 с.
6. Лахтіонова, Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія. Київ :КНЕУ, 2011. 378 с.

Сушарник Ярослав
аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Місюк М.В.
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ СВИНАРСТВА

Різноманіття форм прояву конкурентних переваг і конкурентоспроможності як економічної категорії визначає необхідність комплексного розгляду та класифікації критеріїв і параметрів, що визначають конкурентоспроможність галузі свинарства по регіонах України. На нашу думку, однією з визначальних форм конкурентоспроможності є багатомірність цієї категорії. На різних рівнях національної господарської системи поняття конкурентоспроможність характеризується різними критеріями, а отже, ця категорія повинна аналізуватися та оцінюватися по різному.

Вивчення категорії «конкурентоспроможність продукції» залежить від того, наскільки вірно буде обрана методика дослідження, оскільки від вибору методичного підходу до вивчення цього процесу залежить встановлення тенденцій і закономірностей визначення кількісної характеристики продукції, виявлення небажаних явищ та вибору шляхів перспективного розвитку галузі свинарства, так як теоретичне обґрунтування процесу конкурентоспроможного виробництва м'яса свиней нерозривно пов'язане з практичними проблемами.

Крім того, оцінка конкурентоспроможності свинини необхідна для обґрунтування рішень щодо:

- вибору перспектив виробництва і реалізації на певному сегменті ринку;
- закупівлі імпортової та реалізації свинини на експорт;
- встановлення і зміна цін на експортну та імпорتنу свинину;
- розробки пропозицій по обсягах і напрямках інвестицій у галузь;
- формування політики щодо якості продукції;
- аналізу якості продукції;
- прийняття управлінських рішень стосовно доцільності витрат і удосконалення технології виробництва, тощо.

Процес дослідження конкурентоспроможності галузі свинарства, враховуючи мету і завдання дослідження, доцільно сформулювати в етапи:

- 1) підготовчий;
- 2) основний (аналітичний);
- 3) проектний (перспективний).

Перший етап розкриває сутність та необхідність аналізу індексів конкурентоспроможності, їх класифікацію на натуральні та вартісні. Викладення матеріалу спрямоване на поєднання методичних та аналітичних підходів дослідження, які розроблені як у вітчизняній науковій практиці так і світових систем оцінок конкурентоспроможності за умови їх адаптування до аграрного виробництва. Це дасть можливість більш чітко визначити та обґрунтувати процес конкурентоспроможності виробництва свинини за умов поглиблення державою

інтеграційних відносин та виходу на світовий ринок.

На другому етапі на основі визначеного напрямку проводиться аналіз виробництва конкурентоспроможної продукції із поступовим поглибленням процесу дослідження об'єктів (підприємство, регіон, країна) від макро- до макрорівня, що дає змогу більш чіткіше визначити як суб'єктивні так і об'єктивні фактори конкурентоспроможності. Якщо у процесі дослідження потрібно визначити конкурентоспроможність певної продукції, в нашому випадку свинини, серед аналогічної продукції, зокрема інших видів м'яса, то достатньо провести їх пряме порівняння за основними параметрами. При цьому, необхідно брати до уваги існуючий попит на продукцію та тенденції, що відбуваються на ринку цієї продукції.

На третьому етапі, оцінюючи конкурентоспроможність свинини на перспективу, необхідно використовувати прогнозну інформацію про неї, а також враховувати перспективні тенденції на ринку та інформацію про зміну діючих у країні стандартів і законодавства щодо виробництва м'яса свиней та динаміку споживчого попиту.

Слід відзначити, що немає універсальної для всіх видів продукції методики оцінки конкурентоспроможності. Незважаючи на порівняльну простоту оцінки конкурентоспроможності продукції, складність та різноманіття асортименту продукції у різних галузях та регіонах вимагає різних підходів до цієї оцінки. Оцінка продукції за її властивостями і здатністю бути привабливішою з іншими товарами відноситься більш до творчого завдання, ніж аналітичних методів. У кожній галузі сільського господарства конкретні умови формування і підтримки конкурентних переваг будуть свої, а результат залежатиме від конкурентів, що борються на кожному окремому ринку, в нашому випадку на ринку м'яса та м'ясопродуктів.

Список використаних джерел

1. Должанський І. З., Загорна Т. О. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
2. Ільчук М.М., Коновал І. А., Мельникова І. В. та ін. Конкурентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції : монографія. Київ : Вид-во ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2015. 322 с.
3. Кваша С.М., Жемойда О. В. Конкурентоспроможність виробництва яловичини на зовнішньому ринку. *Економіка АПК*. 2003. № 5. С. 121-126.
4. Легеза, Д. Г. Конкурентоспроможність продукції сільськогосподарських підприємств : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2011. 396 с.

Теслюк Юлія
аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Гончаренко О.В.
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
м. Дніпро

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інституційне забезпечення підтримки інноваційної діяльності включає в себе правове регулювання та сукупність спеціально створених державних інституцій, що прямо або опосередковано здійснюють підтримку інноваційної діяльності. Правові передумови державної інноваційної політики закладені в Конституції України, в якій стаття 54 гарантує громадянам свободу наукової, технічної та інших видів творчої діяльності, захист інтелектуальної власності, авторських прав. Стаття 116 зобов'язує Кабінет Міністрів України забезпечувати здійснення економічної політики у сфері освіти, науки і культури. Згідно з пунктом 4 цієї ж статті Кабмін розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного і культурного розвитку України [6].

Правові підвалини інноваційної діяльності формуються Законами України:

– «Про інноваційну діяльність», у якому викладено базові засади державного регулювання інноваційної діяльності; визначено повноваження Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органів місцевого самоврядування у сфері інноваційної діяльності; окреслено правові засади реалізації інноваційних проектів, продуктів, підприємств та методологія їх державної реєстрації; специфіка фінансової підтримки та міжнародного співробітництва в галузі інноваційної діяльності [3];

– «Про науково і науково-технічну діяльність», який визначає організаційні, правові та фінансові засади функціонування та розвитку науково - технічної діяльності;

– «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні, що формує правову базу ресурсного забезпечення пріоритетних напрямів науково-технологічного оновлення виробництва, формування вітчизняного ринку конкурентоспроможної наукоємної продукції та її просування на світові ринки;

– «Про спеціальний режим діяльності технологічних парків», який визначає економічні та правові засади запровадження та функціонування спеціального режиму інноваційної діяльності в технологічних парках;

– «Про інвестиційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про державне регулювання у сфері трансферу технологій», які регулюють окремі аспекти правового забезпечення інноваційної діяльності.

Крім зазначених документів, важливе місце посідає «Концепція науково – технічного та інноваційного розвитку України», яка містить головні цілі, вказує пріоритетні напрямки та принципи державної науково-технічної політики, механізми прискореного інноваційного розвитку, орієнтири структурного формування науково-технологічного потенціалу та його ресурсного забезпечення [5].

У цілому в Україні створена важлива законодавча база для здійснення і розвитку інноваційної діяльності (близько 70 документів), але все ж за кількістю і якістю

нормативних законодавчих актів вона поступається подібним системам у розвинутих країнах світу. Формування в Україні інноваційної моделі економічного зростання потребує сприяння держави у створенні та ефективному функціонуванні інноваційної інфраструктури, особливо на міжгалузевому та регіональному рівнях. Створення інфраструктури інноваційної діяльності, комерціалізація результатів НДДКР, збереження розвинутої мережі малого інноваційного підприємництва є одним із небагатьох шляхів відновлення економіки, розвитку науки і освіти [2].

Серед основних проблемних моментів у законодавчому забезпеченні інноваційної діяльності в Україні можна виділити наступне. Обмеження інноваційної діяльності є наслідком неефективного державного впливу, зокрема, податкових пільг, антимонопольного, патентно-ліцензійного та кон'юнктурного регулювання технологічного оновлення виробництв.

Незадовільний стан підприємств майже всіх галузей обумовлений відсутністю протягом тривалого часу, стратегії управління інноваційною діяльністю, а також дійового механізму інноваційного розвитку, який би забезпечив умови для безперервного створення, розвитку й розповсюдження нововведень і став основою економічного розвитку господарства.

З боку суспільних одиниць інституційний супровід інноваційної діяльності забезпечують:

- державні фонди підтримки інноваційного бізнесу. Їхні фінансові резерви є незначними, в основному вони обмежуються підтримкою провідних вітчизняних наукових шкіл, а також підтримкою окремих інноваційних проектів;

- венчурні фонди. На ринку України представлені в основному зарубіжними представниками. Їх частка у фінансуванні високотехнологічного сектору вітчизняної економіки становить близько 5 % обсягу прямих інвестицій. Венчурні фонди також створюються великими фінансово-промисловими групами (ФПГ), вони фінансують розробки, що створюються всередині цих ФПГ;

- пенсійні та пайові інвестиційні фонди. Дуже поширені в зарубіжній практиці, проте в Україні їх участь у фінансуванні інноваційного бізнесу тільки передбачається; страхові компанії. Їх завдання – страхування інноваційних ризиків. Унаслідок унікальності і нестандартності інноваційних проектів важко визначити їх адекватне страхове покриття, як правило страхові компанії в кілька разів завищують розмір страхової премії. Через це цей метод управління інноваційними ризиками не є популярним [4].

Важливу роль в інституційному забезпеченні інноваційної діяльності відіграють інститути, що забезпечують сертифікацію інноваційної продукції, зокрема:

- Харківський науково-дослідний інститут метрології НВО «Метрологія» Комітету України з питань стандартизації, метрології і сертифікації;

- Український науково-дослідний інститут стандартизації, сертифікації і інформатики Комітету України з питань стандартизації, метрології і сертифікації;

- Державний науково-дослідний інститут «Система» Комітету України з питань стандартизації, метрології і сертифікації (м. Львів) [1].

Захист прав інтелектуальної власності забезпечують:

- Інститут інтелектуальної власності і права, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою у сфері інтелектуальної власності і підвищення кваліфікації працівників з питань інтелектуальної власності в Україні.

- Український інститут промислової власності (Укрпатент), який приймає заявки на видачу охоронних документів на об'єкти промислової власності, здійснює їх експертизу на предмет відповідності умовам надання правової
- охорони, забезпечує державну реєстрацію об'єктів промислової власності і змін їх правового статусу, а також офіційну публікацію відповідних відомостей);
- Українське агентство з авторських і суміжних прав, що забезпечує колективне управління майновими правами переданих йому суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в Україні та за її межами відповідно до національного законодавства і міжнародних договорів у сфері авторського права і суміжних прав; бере участь в здійсненні державної реєстрації авторських прав на наукові роботи) [7].

Список використаних джерел

1. Андропова О. Ф., Череп А.В. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності : монографія. Київ : Кондор, 2007. 356 с.
2. Глухова, С. В. Сучасні підходи до визначення сутності інновацій. *Економічний аналіз. Збірник наукових праць*. 2008. Випуск 3 (19). С. 82-84.
3. Голиков А. П., Черномаз П.А. Международные экономические термины : словарь - справочник. Київ : Центр учебной литературы, 2008. 376 с.
4. Євтушевський, В., Шаповалова Л. Становлення і розвиток інновацій у вищій школі. *Вища освіта України*. 2006. №2. С. 62-66.
5. Житнецький І. В., Левченко Ю. Г. Економічна сутність інновацій та інноваційної діяльності в ринкових умовах господарювання. 2008. № 7. С. 117-121.
6. Йохна, М. А., Стадник В.В. Економіка і організація інноваційної діяльності : навч. посібник. Київ : Академія, 2005. 400 с.
7. Іжевський, В. В. Економічна сутність інновації та інноваційної діяльності підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип.20.3. С.121-127.

Федорчук Наталія

к.е.н, доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ОСНОВНІ СУПЕРЕЧНОСТІ ПЕРЕХІДНОЇ ЕКОНОМІКИ

Період, упродовж якого економіка країни або кількох країн переходить у сутнісно інший стан внаслідок докорінної трансформації економічної системи називають перехідною економікою. Оскільки основними елементами такої системи є продуктивні сили, техніко-економічні відносини, організаційно економічні відносини, виробничі відносини, або відносини економічної власності, і господарський механізм, то в перехідний період відбувається докорінна трансформація кожного з цих елементів або підсистем.

Перехідний період існує і в межах однієї економічної системи, зокрема при переході від менш розвинутої стадії або ступеня (етапу) до більш розвинутою. Проте упродовж такого періоду відбуваються не істотні (докорінні), а якісні зміни в економічній системі. Перехідний період в Україні розпочався в 1991. У багатьох

працях вітчизняних та зарубіжних економістів і політиків стверджується, що в Україні в 90-х здійснювався перехід до ринкової економіки (або до ринкової економічної системи, до розвинутої ринкової економіки) і що цей період потребує певного часу (висловлюються думки, що після подолання економічної кризи перехідний етап становитиме 2-3 десятиліття). Інші учені стверджують, що головними рисами перехідного періоду в Україні є перехід від індустріальної до постіндустріальної стадії соціально-економічного розвитку, від одного способу виробництва до іншого, від одного базису до іншого тощо. Залежно від цього порізнному характеризується зміст перехідної економіки. Одні автори таким змістом називають перетворення усієї системи соціально-економічних відносин, другі – формування реальних ринкових відносин, треті – створення відкритої національної ринкової економіки, четверті – побудову основ постіндустріального суспільства, п'яті – процеси капіталізації суспільно-економічного ладу [2, с. 22].

Для усіх країн світу, що розвиваються, характерна перехідна економіка. Успіху швидше досягають ті, хто вмів застосовує державне регулювання, проктеціонізм і не обирає за базову монетаристську економічну теорію.

Перехідний період у будь-якій системі, зокрема й у економічній, є періодом переходу від одного рівня до іншого, а в Україні це є перехід від однієї системи економічних відносин до іншої.

В нашій державі, започаткований після розпаду Радянського Союзу, перехід від державного соціалізму до класичного капіталізму суперечить суб'єктивним законам розвитку суспільства. Тому й нам варто негайно повертатися до моделі змішаної економіки.

Наразі усі проблеми і труднощі, які переживає Україна, виникли насамперед через те, що ніхто із провідних макроекономістів не консультував попередні українські уряди. А усі ті хто приймав важливі для держави рішення, не мислили категоріями перехідного процесу до ринку. У нашій державі відразу бездумно почали застосовувати методи усталеного ринкового процесу та схему життя стабільного суспільства, зокрема Сполучених Штатів Америки [1, с. 36-37].

Тому саме зараз на часі ефективна державна економічна політика є визначальним фактором політичного суверенітету України. Адже наша держава як незалежна держава повинна мати і реалізувати ту економічну політику, яка поряд із захистом її державних інтересів вестиме до умов, за яких зростатиме добробут та життєвий рівень суспільства.

Список використаних джерел

1. Єщенко П. Як подолати системні витрати неоліберального реформування економіки. *Економіка України*. 2015. № 1. С. 26-41.
2. Отрошко О. В. Основи економічної теорії: макроекономічний аспект : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 222 с.

Федуняк Ігор

к.е.н., доцент

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

м. Бережани

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ ТА ПРОДОВОЛЬЧИХ ВИКЛИКІВ

На сучасному етапі розвитку, ринкова економіка – це багатогранний механізм, що представлений розмаїттям великої кількості структур, до яких в першу чергу можна віднести виробничі, фінансові, інформаційні тощо. Їхня діяльність об'єднана таким поняттям, як ринок, оскільки він являє собою організовану структуру, в середовищі якої знаходяться, як виробники так і споживачі, а при взаємодії пропозиції виробників та попиту споживачів встановлюються обсяги продажів, визначаються ціни.

Відносини в ринковій економіці неможливі без такого поняття, як конкуренція, конкурентоспроможність тощо, оскільки вони є важливими складовими всієї системи ринку та забезпечують здатність вистояти в конкурентній боротьбі.

Піднесення конкурентоспроможності країни дає можливість до інтеграції у світове господарство. Адже ефективне входження держави на міжнародні ринки сприяє в першу чергу розвитку, як економіки в цілому, так і окремих виробників. В умовах фінансових та продовольчих викликів активна міжнародна торгівля є першочерговим фактором підвищення добробуту власної країни.

Серед галузей народного господарства, сільське господарство зумовлює чи не найважливіший ринок, який має змогу зайняти передові світові позиції за показниками торгівлі. Такі економічні відносини ефективно діють тоді, коли виробники продукції займають самостійне становище на ринку.

Конкуренція полягає в тому, щоб зміцнити власні позиції на ринку та пригнітити можливості суперників, використовуючи при цьому різноманітні способи. Вона також виступає важливим засобом, який регулює темпи і обсяги виробництва, стимулює виробників запроваджувати новітні досягнення в науці і техніці, що призводить до зменшення собівартості, а також дає можливість вдосконалювати організацію праці на виробництві. Створення конкурентного середовища виступає важливим напрямом економічних реформ в нашій державі.

В конкурентній боротьбі необхідна самостійність підприємців, що дає змогу їм самим вибирати, в які галузі спрямовувати свою діяльність для того щоб отримувати оптимальні прибутки. Це дає змогу створити реальне конкурентне середовище. Така дієвість реально існуючого конкурентного середовища є важливим результатом ринкових змін. Зважаючи на те, що підприємство за умов ринкової економіки перебуває в конкурентному середовищі, яке змушене конкурувати, воно зобов'язане всіма способами та методами брати участь в конкурентній боротьбі.

В кожній окремо взятій, як галузі економіки в цілому, так і в галузях сільського господарства, сформоване власне конкурентне середовище. Для того щоб ефективно функціонувати в ньому необхідно провести оцінку діяльності своїх конкурентів в даній галузі та розробити власні стратегії розвитку, адже в ході конкурентної

боротьби насичується ринок більш якісними товарами.

В конкурентному середовищі для того, щоб покращити свої позиції на ринку, необхідно застосовувати такі засоби як : якість товару, визначення оптимальної ціни, надання сервісних послуг, рекламу тощо. Створення реального конкурентного середовища, де на перший план виходить добросовісна конкуренція є важливим напрямом економічних перетворень в державі.

При добросовісній конкуренції проявляється взаємне узгодження інтересів сторін та вирішення претензій. Тобто в конкурентній боротьбі на ринку повинна існувати велика ступінь довіри між суб'єктами господарювання.

Держава зобов'язана також запроваджувати організаційні та правові заходи, які б обмежували чи усували негативні економічні наслідки, що можуть виникнути в будь-який час за умов відсутності конкуренції [1, с. 8]. За допомогою бюджетної підтримки держави сільськогосподарського виробника, а саме за допомогою фінансових ресурсів, відкриваються можливості в підвищенні конкурентоспроможності аграрної сфери та захист навколишнього природного середовища.

Основною складовою успіху в підприємстві є володіння конкурентними перевагами, тобто сукупністю ключових відмінних від суперників чинників успіху, які сприяють забезпеченню підприємству стійкої лідируючої конкурентної позиції на ринку на певний період [2, с. 41-42].

В теорії та на практиці виділяють зовнішню та внутрішню конкурентоспроможність. При високому рівні виробництва продукції виникає можливість її реалізації на світових ринках, а якщо це забезпечить також і стійкість платіжного балансу країни, то це дасть змогу конкурувати на зовнішніх ринках, тобто утворюється зовнішня конкурентоспроможність. При внутрішній конкурентоспроможності товари вітчизняного виробника повинні конкурувати з імпортними і при цьому забезпечувати доходи виробників.

Необхідно відмітити і той факт, що продукція, яка не відповідає світовим стандартам не має місця на світових ринках, отже не може конкурувати, та не дасть змоги встановити відносини на рівних з іншими країнами. На міжнародному ринку конкурентні переваги країни будуть проявлятися в залежності від певних факторів, а саме це визначені факторні умови до яких відносять розвиток інфраструктури та наявність кваліфікованої робочої сили, попит на продукцію, наявність супровідного виробництва, стратегічна політика виробників та підтримка держави.

Важливим напрямом діяльності на зовнішніх ринках є експорт продукції, яка не призведе до виникнення товарного дефіциту і не загрожуватиме продовольчій безпеці країни по цій групі товарів, що виробляються в країні з надлишком [3, с. 29].

На даний час експорт продукції сільського господарства має постійну зростаючу тенденцію. Експортні орієнтири будь-якої галузі визначаються рядом конкурентних переваг, серед яких необхідно виділити такі як якість продукції, рентабельність виробництва, рівень продуктивності праці, швидкість реагування на виникнення нових умов, стратегічні пріоритети тощо.

Низька конкурентоспроможність на зовнішніх ринках прослідковується внаслідок жорсткої конкуренції з боку іноземних виробників аналогічної продукції. Розглядаючи конкурентоспроможність на макрорівні, можемо говорити про позиції економіки держави в міжнародних відносинах, тобто здатність до ефективного

ведення міжнародної торгівлі та спроможність зміцнення своїх позицій.

Список використаних джерел

1. Корчак Н. М. Загальні положення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 2. С. 7-9.
2. Близнюк С. В., Остапенко А.В. Конкурентний потенціал підприємництва як категорія сучасних економічних. *Інвестиції : практика та досвід*. 2011. №7. С. 41-42.
3. Шубравська, О. В. Перспективи реалізації експортного агропродовольчого потенціалу України. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 4. С. 27-32.

Фештор Неля
студентка

Науковий керівник : викладач Рожко З.П.

Вінницький коледж Національного університету харчових технологій
м. Вінниця

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Агропромисловий комплекс загалом і вітчизняна олійно-жирова промисловість зокрема є функціональною ланкою всього національного господарського комплексу. Вона має значні ресурси для підвищення ефективності соціально-економічного розвитку країни на основі заохочення інвестицій, створення нових робочих місць, надання соціальних гарантій працівникам, впровадження інновацій, виробництва сировини для розвитку інших галузей, забезпечення валютних надходжень та формування позитивного іміджу України як найбільшого світового експортера соняшникової олії.

Сьогодні в умовах дії нових торговельних правил, ринок олійно-жирової галузі стає стабілізуючим фактором рішення багатьох економічних і соціальних проблем суспільства і набуває все більшого значення за умовами фінансової нестабільності, нестачі грошових коштів суб'єктів господарювання. У свою чергу розвиток підприємств олійно-жирової промисловості країни знаходиться під впливом низки чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, тому без їхнього аналізу, оцінки можливостей, загроз та ризиків подальший поступовий розвиток олійно-жирової галузі є неможливим.

В умовах глобалізації світової економіки, будь-яка країна світу намагається покращити якість власної продукції і відповідно зміцнити власний експортний потенціал, оскільки це є додатковим джерелом фінансових надходжень до бюджету країни та доступним джерелом формування обігових коштів підприємств. Ситуація, що склалася на світовому ринку олійних культур та продуктів їхньої переробки при відповідній маркетинговій політиці держави, може сприяти підвищенню ефективності олійно-жирової галузі зокрема і економіки країни загалом.

Незважаючи на різноманітний асортимент продукції, що виробляється підприємством олійно-жирової галузі, на сьогодні найбільший попит на світовому

ринку має соняшникова олія. Частка її експорту в загальному експорті продукції агропромислового комплексу України складає майже чверть (23,4 %), і, водночас, експорт всієї продукції олійно-жирового комплексу становить понад третину від загального експорту продукції АПК України (38,9 %).

Підприємства олійно-жирової галузі України працюють в умовах жорстокої конкурентної боротьби, яка має місце як середині країни так і на зовнішньому ринку і характеризується постійним загостренням. Тому головна задача сьогодення – це пошук та впровадження інновацій, які б забезпечили такі конкурентні переваги, що дозволяли б залишатися безперечними лідерами з експорту соняшникової олії на світовому ринку.

Основними виробниками олії в Україні є ПАТ «Запорізький ОЖК» (340,57 тис. тонн), ПАТ «Вінницький ОЖК» (230,24 тис. тонн), ПАТ «Дніпропетровський» (206,99 тис. тонн), ПАТ «Пологівський ОЕЗ» (170,67 тис. тонн).

Це є показником того, що Україна займає найперші місця по виробництву олії (4,325 млн. тонн). Крім того, за інформацією Європейської бізнес-асоціації-потенціал аграрної продукції невичерпний, адже справжнім багатством нашої країни є 32 мільйони гектарів орних земель і третина світового запасу чорнозему. Тому український уряд повинен дбати про захист внутрішнього ринку. З цією метою повинно збільшуватись експортне мито.

А це призведе до максимального використання виробничих потужностей, створення нових робочих місць, зростання доходів, як до державного бюджету так і до окремих господарських суб'єктів. За період 1998-2016 рр. зріс валовий збір насіння соняшнику на 7821 тис. тонн, а для внутрішнього використання ця цифра зросла на 8704,5 тис. тонн.

Аналізуючи дані показники, ми бачимо, що наше насіння соняшнику користується попитом не тільки в Україні, а і в інших країнах. Тому це буде сприяти дотриманню екологічних вимог шляхом впровадження фітосанітарних стандартів для таких країн як Китайська Республіка і Індія.

Збільшення виробництва буде сприяти для українських підприємств:

- збільшиться зовнішній попит споживання соняшникової олії на основі щорічного зростання чисельності населення світу-від 1,1% до 1,5%;

- населення віддає перевагу здоровому способу харчування, зменшуючи споживання тваринних жирів і збільшуючи споживання рослинної олії;

- спостерігається стійка тенденція до зростання технічного використання продуктів переробки олійних культур;

- собівартість виробництва соняшнику в Україні дорівнює собівартості вирощування цієї культури в Аргентині і становить 25% від собівартості вирощування цієї культури в країнах Європейського Союзу, а, скажімо, олійність українського соняшнику приблизно на 5-7% перевищує аргентинську;

- підписання Угоди про асоціації між Україною та ЄС надало можливість відміни 2% мита на українську олію, внаслідок чого вітчизняна продукція стала більш конкурентоздатною порівняно з відповідними російськими аналогами в Європі.

Отже, економічний потенціал олійно-жирової галузі є вагомим фактором для аграрного виробництва. І сьогодні олійно-жирова галузь – це лідер поставок олії на світовому ринку. Нарощування потенціалу відбувається за рахунок зростання виробництва і якості продукції, застосування сучасних технологій та переробки

олійних культур, впровадження системи енергозбереження, управління інтеграційними процесами внутрішнього та міжнародного характеру.

Список використаних джерел

1. Лозовський, О. М. Оцінка та перспективи розвитку експортних можливостей олійно-жирової галузі. Економічний форум. 2016. № 3. С. 43-50.
2. Пономарчук В.Є., Мормітко В.Г. Реалії втілення розвитку стратегії переробки олійних культур промислової групи «Війол». Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. 2015. № 1(89). с. 117-124.
3. Про утворення міжвідомчої робочої групи з розроблення балансів попиту і пропозиції олійних рослин : Наказ Мініекономіки і розвитку торгівлі України № 360, від 19.12.2011 URL : <http://rada.gov.ua>.

Фіголь Світлана

аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Іванишин В.В.

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АВТОСЕРВІСУ

Важливим атрибутом ринкової економіки є конкуренція. Сам ринок, механізм його дії не може нормально існувати без розвинутих форм конкуренції.

Конкуренція в простішій формі трактується як суперництво між людьми фірмами, організаціями, територіями, зацікавленими у досягненні однієї цілі. Предметом конкуренції виступає товар або послуга через які суперники намагаються завоювати споживачів та їх гроші. Об'єктом конкуренції є споживач та покупець, за здобуття якого змагаються сторони.

Конкурентоспроможність підприємств автосервісу - це такий його економічний стан, який дозволяє підприємству успішно функціонувати і розвиватися в умовах конкурентного ринку послуг автосервісу. Для оцінки конкурентоспроможності підприємств автосервісу необхідно систематично проводити порівняння показників роботи з показниками основних конкурентів, здійснюваних своєю діяльністю у тому ж сегменті ринку. Це дасть можливість приймати і реалізовувати своєчасні рішення, спрямовані на підтримку або підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства.

Висока якість послуг, застосування гнучких цін і гарантій на виконання роботи є основою іміджу, ділової репутації будь-якого підприємства автосервісу. Однак не менше значення у створенні ділової репутації та підвищення конкурентоспроможності має культура обслуговування (уважне ставлення до клієнтів, зовнішній вигляд і манера спілкування персоналу, вигляд будівлі, робочого місця та ін.) Необхідно прагнути до того, щоб викликати у клієнта довіру, бажання і потребу в послугах підприємств автосервісу.

Великі можливості у розширенні діяльності підприємств автосервісу полягають у взаємодії їх з автотранспортними підприємствами загального користування та

підприємствами промисловості, будівництва та інших галузей, має власний автопарк.

Труднощі вирішення проблем, пов'язаних із залученням клієнтів, пояснюються наявністю конкурентів на ринку послуг автосервісу, а також впливом факторів, як низька платоспроможність населення і високий рівень податків; постійно змінюється в країні склад автопарку за рахунок автомобілів-іномарок.

Список використаних джерел

1. Конкурентоспроможність: країна, регіон, підприємство: Збірник / Рада конкурентоспроможності України; Центр стратегій конкурентоспроможності (МІМ-Київ) / Ю.В. Полунєєв (ред.), В.Г. Підвисоцький (упоряд.). Київ : ЛАТ&К, 2006. 175 с.
2. Кузьмін О.Є, Горбаль Н.І. Управління конкурентоспроможністю підприємства (організації): навч. посібник / Національний ун-т «Львівська політехніка». Львів : Видавництво Національного ун-ту «Львівська політехніка», 2004. 188 с.
3. Смолін Ігор Валентинович. Конкурентоспроможність підприємств: навч. посіб. / Київський національний торговельно-економічний ун-т. Київ, 2006. 204 с.

Фугело Павліна

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

СУЧАСНИЙ СТАН КРЕДИТУВАННЯ У СФЕРІ АПК УКРАЇНИ

Специфічні особливості аграрного виробництва, зокрема сезонність, цінова нееластичність попиту на продукти сільського господарства, великий розрив в часі між здійсненими витратами й отриманням продукції, не дозволяють забезпечити ефективне функціонування підприємств без залучення кредитних ресурсів.

Дослідженню питань банківського кредитування аграрних підприємств присвячені праці багатьох вітчизняних науковців таких як: П.Т. Саблук, В.Я. Мессель-Веселяк, М.Й. Малік, В.Д. Базидевич, В.Г. Андрійчук, М.І. Савлук, Г.М. Підлісецький, П.А. Лайко та ін. Однак ситуація, яка склалася в сільському господарстві України, свідчить про те, що кредитування ще не відіграє належної ролі у фінансуванні сільськогосподарських підприємств, тому потребує подальшого вивчення й удосконалення.

Причинами низької активності щодо залучення кредитних ресурсів в сільськогосподарське виробництво протягом останніх років є високі відсоткові ставки за залученими кредитами; нестабільний фінансовий стан аграрних підприємств; відсутність ліквідної застави в позичальника. Незважаючи на відносно високий рівень повернення позик, банки продовжують вважати кредитування сільського господарства високо ризиковим.

Бачимо, що сума кредитних ресурсів для аграрного сектора дещо зростає у відносному виразі (рис. 1), але зрозуміло, що по відношенню до реальних потреб сільсько-господарських товаровиробників вона не є достатньою.

Банки охоче кредитують великі підприємства, що ж до середніх і малих підприємств (невеликих фермерських господарств), їм набагато важче отримати

позики. Для більшості потенційних позичальників умови кредитування зазвичай залишаються невідомими.

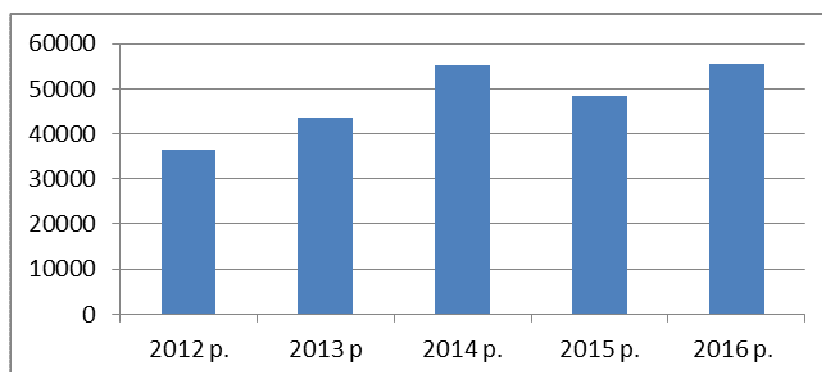

Рис. 1. Динаміка обсягів кредитних ресурсів, що були залучені підприємствами АПК у період 2012-2016 років

Джерело: розроблено автором за даними [1]

З метою стимулювання кредитування сільського господарства у 2000 р. в Україні була впроваджена система пільгового кредитування АПК.

На сьогодні вона регулюється Постановою КМУ від 29 квітня 2015 р. № 300 «Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів», у якому зазначено, що компенсації підлягають відсоткові ставки за кредитами, залученими для покриття витрат, пов'язаних із закупівлею пально-мастильних матеріалів, насіння, добрив, засобів захисту рослин, кормів, сировини та інгредієнтів для виробництва комбікормів, ветеринарних препаратів, спермопродукції, молодняку сільсько-господарських тварин та птиці, обладнання для тваринницьких ферм і комплексів, запасних частин для ремонту сільськогосподарської і зрошувальної техніки та обладнання, енергоносіїв, та оплати послуг, пов'язаних із виконанням ремонтних робіт сільськогосподарської і зрошувальної техніки, робіт (послуг) з підготовки та обробітку ґрунту, посіву, захисту рослин від хвороб і шкідників, внесення добрив та підживлення, збирання врожаю [2].

З рисунку 2 видно, що сума запланована на 2017 р. на відшкодування по пільгових кредитах, така ж як у попередні 2 роки. Взагалі по видатках на розвиток сільського господарства бюджет-2017 безпрецедентний: у порівнянні з відносно благополучним 2013 роком заплановано у 4,4 рази більше коштів [4].

Крім пільгових кредитів, у 2017 році передбачається надання бюджетних кредитів на суму 842 млн грн, зокрема за бюджетною програмою «Формування державного інтервенційного фонду Аграрним фондом, а також закупівлі матеріально-технічних ресурсів для потреб сільськогосподарських товаровиробників». Також передбачено традиційну програму кредитування фермерів на суму 65,0 млн грн, збережено програму «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу» в звичному обсязі 3,82 млн грн. [5].

20.09.2016 р. Верховна Рада ратифікувала угоду з ЄІБ про надання 400 млн євро кредиту для АПК. Позичальником ресурсів виступатиме Україна в особі Мінфіну, що за участі Мінагрополітики та у взаємодії з ПАТ «Укресімбанк», надасть фінансові ресурси комерційним банкам. Обрані банки, у свою чергу, здійснюватимуть відбір

проектів, їх фінансування та моніторинг практичної реалізації цих проектів.

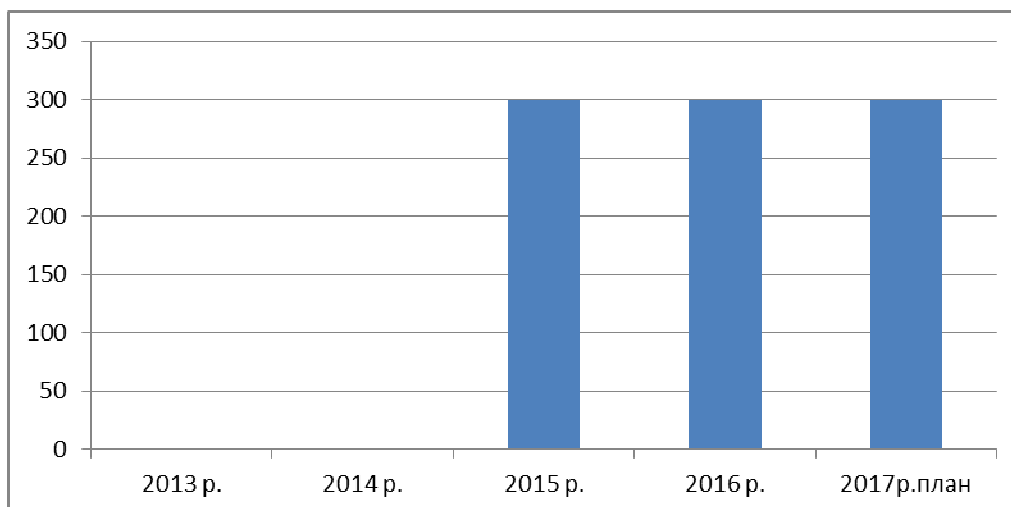

Рис. 2. Динаміка фінансової підтримки підприємств АПК шляхом здешевлення кредитів за період 2013-2017 років

Джерело: розроблено автором за даними [3]

Строк надання кредитів – до 12 років із 4-річним пільговим періодом. Проект планується реалізувати в період з 2016 до 2020 року. Реалізація проекту сприятиме акумулюванню фінансових ресурсів в обсязі близько € 800млн.

Увесь комплекс заходів дасть можливість збільшити податкові надходження підприємств до бюджету країни, позитивно вплине на бізнес-клімат та створить передумови для активізації інвестиційної діяльності. Крім того, це допоможе українським аграріям наростити експорт і створити робочі місця [3].

Отже, кредитування сільського господарства потребує розробки банками та державою нових програм кредитування підприємств АПК, які максимально враховують особливості комплексу; забезпечення сталого та дієвого механізму кредитування аграрного сектору через механізм компенсації відсоткової ставки. Ринок землі теж зможе поживавити кредитування АПК. Один з можливих наслідків запровадження вільного обігу землі — можливість давати землю під заставу. Окрім цього аграрні розписки, факторинг і лізингові схеми на техніку є хорошою альтернативою традиційному банківському кредиту.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL : <http://www.bank.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України URL : <http://www.minagro.gov.ua>.
3. Про Державний бюджет України на 2017 рік [Електронний ресурс] : Закон України від 21.12.2016 № 1801-VIII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.
4. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів : Постанова Кабінету Міністрів № 267 від 06.04.2016. URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248954316>.
5. Кредитування агробізнесу – можемо, але не хочемо. URL : <https://agropolit.com/blog/87-kredituvannya-agrobiznesu--mojemo-ale-ne-hochemo>

Харченко Тетяна

к.е.н., доцент

Сумський національний аграрний університет
м. Суми

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Сталий розвиток сільських територій України є передумовою ефективною діяльності національної економіки. Тісне співробітництво України з Європейським союзом, міжнародними організаціями потребує трансформації існуючих систем та інституцій, в тому числі і в державному управлінні. Очевидним є те, що формування дієвої політики регіонального розвитку можливо за умови розширення повноважень на місцевому рівні і відповідно підвищення якості управління, що в свою чергу матиме позитивні наслідки й для сталого розвитку сільських територій.

Питання розвитку сільських територій та державного регулювання відносин в аграрному секторі завжди було в полі зору вітчизняних науковців Бородіної О., Гуторова О., Дем'яненка С., Зіновчука Н., Лупенко Ю., Маліка М., Пасхавера Б., Черевка Г., Хвесик М., Шубравської О. Напрацювання вітчизняної економічної науки сформували значний доробок щодо механізмів регіонального розвитку, сталого розвитку сільських територій, розвитку аграрного сектора тощо. Проте сучасні тенденції регіонального розвитку передбачають розширення повноважень органів місцевого самоврядування і відповідно підвищуються вимоги до якості управління. Досягти успіху можливо лише за умови корегування існуючої системи управління та впровадження проектного підходу, що вказує на актуальність та важливість даного напрямку досліджень.

Досліджуючи питання впливу децентралізації на розвиток сільських територій Гуторов О. зазначає, що її значною перевагою є можливість приймати рішення про витрати на місцевому рівні, виходячи з наявних потреб. Крім того залучення громад у процес планування проектів розвитку, на думку науковця значно збільшує ефективність їх реалізації [1, с. 821]. Аргументовано, що стійкий розвиток економіки та соціальної сфери регіону забезпечить адекватна управлінська політика, яка наразі потребує реалізації через системну та якісну підготовку проектів.

Берданова О., Вакуленко В. та співавтори публікації зазначають, що управління проектами в сучасній системі регіонального управління є найбільш ефективним інструментом планування інвестицій, котрий забезпечує виконання очікувань вигодонабувача, прозорість структури та процесів, крім того підвищує результативність освоєння та використання інвестиційних ресурсів [2, с. 137].

Досліджуючи перспективи розвитку сільських територій Чухно І.А. зазначає, що аналіз виконання бюджетних програм соціально-економічного розвитку свідчить про малу ефективність існуючого підходу щодо фінансування сільських територій через низку чинників:

- формування бюджетних коштів на фінансування програм соціально-економічного розвитку села здійснюється за залишковим принципом;
- віддаленість розробників програм від потреб кінцевих споживачів, призводить до фінансування неактуальних заходів, що в свою чергу знижує частку освоєння

коштів передбачених програмами;

- відсутність прозорого механізму щодо отримання і використання коштів забезпечують лише часткове вирішення проблемних питань функціонування сільських територій [3].

Цілком очевидно є необхідність трансформації існуючих підходів, інструментів та механізмів щодо підтримки розвитку сільських територій, котра набуває особливої актуальності в контексті розпочатих в останні роки процесів децентралізації. Розширення повноважень місцевої влади, в тому числі і в частині розпорядження фінансовими ресурсами, забезпечує спрямування коштів для вирішення найбільш нагальних соціально-економічних потреб сільських територій та формує зацікавленість з боку громади в ефективному їх використанні.

Суспільну актуальність даного питання було висвітлено іноземними та вітчизняними фахівцями в рамках науково-практичної конференції «Розвиток сільських територій в умовах децентралізації: стан, можливості та ризики» організованої за підтримки Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO, проекту ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» та Інституту громадянського суспільства [4]. В результаті проведеної роботи було визначено ключові напрямки та завдання щодо формування та реалізації політики розвитку сільських територій на основі територіально-орієнтованого підходу, ефективного управління та підвищення спроможності місцевих громад, диверсифікації сільської економіки та організації виробництва, котрі забезпечать рівномірний та збалансований розвиток сільських територій [5].

Позитивний світовий досвід впровадження проектного підходу підтверджує, що, на сьогодні, управління проектами є одним із дієвих інструментів ефективного управління. Використання проектного підходу веде до розвитку територіальних громад за рахунок розширення джерел фінансування, чітку структурування етапів виконання проекту та зв'язків між заходами проекту, проведення адекватної оцінки ризиків тощо. Варто додати, що одним із ефективних інструментів розвитку сільських територій в умовах децентралізації є можливість залучення інвестицій від міжнародних донорів в рамках проектів розвитку громад. Проте наразі досягти успіху в отриманні донорського фінансування вдалось лише окремим громадам. Критична ситуація склалась через відсутність у фахівців, котрі працюють в органах місцевого самоврядування, досвіду роботи з таким інструментом регіонального управління, як проекти.

Ще однією перевагою проектного підходу є надання можливості мешканцям громади долучитись до планування проектів розвитку з самого початку їх розробки, тим самим спонукаючи їх до контролю за прозорістю витрат та ефективністю використання коштів. Саме за рахунок залучення громадян до прийняття рішення щодо відбору проектів може забезпечити сталий розвиток сільських територій, адже впровадження кожного окремого проекту спрямовано на досягнення конкретного результату. Аргументовано необхідність трансформації існуючої структури регіонального управління зі зміщенням акценту в бік управління проектами, що забезпечить ефективне впровадження запланованих напрямків та заходів й спонукатиме до пошуку нових можливостей щодо сталого розвитку сільських територій.

Список використаних джерел

1. Гуторов, О.І. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. *Глобальні та національні проблеми економіки: Електронне наукове фахове видання* / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Випуск № 2. Грудень 2014 р. С. 820-823.
2. Берданова О. В. Інструменти регіонального розвитку в Україні : навч. посіб./ О. В. Берданова та ін. ; за ред. В. М. Вакуленка, О. В. Берданової. Київ : НАДУ, 2013. 286 с.
3. Чухно І.А. Визначення джерел фінансово-економічного забезпечення державного управління розвитком сільських територій в сучасних умовах. *Ефективна економіка : зб. наук. праць Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*. Дніпропетровськ, 2015. Вип. 3 URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3897>
4. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації значною мірою залежить від активності громад. URL : <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/2161> (дата звернення 26.02.2017р.).
5. Маніфест «Про сприяння розвитку сільських територій» визначив основні напрямки розвитку українського села. URL : <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/2286> (дата звернення 26.02.2017 р.). Назва з екрана.

Хіоні Георгій

студент

Науковий керівник: д.ю.н., доцент Охріменко І.М.

Національна академія внутрішніх справ
м. Київ

ІНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Діяльність у сфері правового регулювання базується на застосуванні методів розроблення та видання юридичних норм, які упорядковують відносини між органами влади та суспільством, громадянами; між органами державного управління згідно з визначеним їх правовим статусом і розподілом повноважень.

На сьогодні правова система України включає велику кількість законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини в інвестиційній сфері. При цьому основою нормативно-правового регулювання в зазначеній сфері є закони.

Одним з перших кроків щодо врегулювання відносин у інвестиційній сфері в Україні стало прийняття Верховною Радою України законів України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10 вересня 1991 року № 1540а-ХІІ та «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року № 1560-ХІІ.

Основне спрямування Закону України «Про інвестиційну діяльність» полягає у забезпеченні рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, а також на ефективне інвестування економіки України, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції [1]. Вказаним нормативно-правовим актом встановлено загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України, визначено загальні положення та порядок здійснення інвестиційної діяльності, державного регулювання інвестиційної діяльності, гарантії прав суб'єктів інвестиційної діяльності, захист інвестицій тощо.

Що стосується Закону України «Про захист іноземних інвестицій на Україні», то

вказаний законодавчий акт спрямований на захист інвестицій, прибутків, законних прав та інтересів іноземних інвесторів на території України [2]. Законом визначено правовий режим діяльності іноземних інвесторів та гарантії держави щодо здійснення інвестиційної діяльності на території України.

Особливості режиму іноземного інвестування на території України встановив Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР [3]. Положення цього Закону врегульовують відносини, зокрема, щодо державних гарантій захисту іноземних інвестицій, державної реєстрації та контролю за здійсненням інвестицій, діяльності підприємств з іноземними інвестиціями, розгляду спорів тощо.

Окреме місце в системі інвестиційного законодавства займає прийнятий 15 березня 2001 року Закон України «Про інститути спільного інвестування (пайові та інвестиційні фонди)» № 2299-III [4], який визначає правові та організаційні основи створення, діяльності та відповідальності суб'єктів спільного інвестування, особливості управління їх активами, встановлює вимоги до складу, структури та зберігання активів, особливості розміщення та обігу цінних паперів інститутів спільного інвестування, порядок та обсяг розкриття інформації інститутами спільного інвестування з метою залучення та ефективного розміщення фінансових ресурсів інвесторів тощо.

До окремої групи можна віднести законодавчі акти, які встановлюють спеціальний правовий режим господарської діяльності у спеціальних (вільних) економічних зонах, регулюють спеціальні правові режими інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку та в межах технологічних парків України.

Так, у 1992 році було прийнято Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» № 2673-XII [5], який визначив порядок створення і ліквідації, механізм функціонування спеціальних (вільних) економічних зон на території України, загальні правові і економічні основи їх статусу, а також загальні правила регулювання відносин суб'єктів економічної діяльності цих зон з місцевими радами народних депутатів, органами виконавчої влади та іншими органами.

16 липня 1999 року прийнято Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» № 991-XI [6], що визначив правові та економічні засади запровадження та функціонування спеціального режиму інноваційної діяльності 16 технологічних парків.

Особливістю вітчизняного інвестиційного законодавства є те, що окремі аспекти в інвестиційній сфері, окрім вищевказаних нормативно-правових актів, регулюються також нормами господарського, податкового, валютного, банківського, фінансового, митного, цивільного й земельного законодавства, правовими актами про приватизацію, підприємництво, інноваційну діяльність, цінні папери та фондовий ринок, концесії тощо.

Державне регулювання в інвестиційній сфері також здійснюється за допомогою значної кількості указів Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України тощо. Серед них можна виділити наступні: Указ Президента від 10 квітня 2006 року № 300 «Про план першочергових заходів у сфері інвестиційної діяльності»; постанову Кабінету Міністрів України від 7 серпня 1996 року № 928 «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних

інвестицій»; постанову Кабінету Міністрів України від 30 січня 1997 року № 112 «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора»; постанову Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2001 року № 1801 «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002 - 2010 роки»; розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 року № 477 «Про схвалення Програми «Інвестиційний імідж України»; розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2006 року № 447 «Про схвалення Концепції створення індустріальних (промислових) парків» тощо.

Слід звернути увагу, що значну частину вітчизняного законодавства становлять міжнародні правові акти, учасником яких є Україна: багатосторонні міжнародні угоди, конвенції, які спрямовані як на захист іноземних інвестицій, так і на врегулювання інших питань. До таких документів можна віднести, зокрема, Конвенцію про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 18 травня 1965 року (ратифіковано Законом України від 16 березня 2000 року № 1547-III).

Крім того, в інвестиційній сфері діє велика кількість міжурядових угод про сприяння та взаємний захист інвестицій, які укладаються урядом України із урядами відповідних країн, та якими регулюються основні питання взаємин сторін такого договору в галузі інвестиційної діяльності.

Аналіз стану правового регулювання в інвестиційній сфері України свідчить про те, що інвестиційне законодавство потребує подальшого вдосконалення, адже, незважаючи на розгалужену систему правових актів, говорити про цілісну і взаємоузгоджену систему законодавства наразі передчасно.

Національне законодавство у сфері регулювання інвестиційної діяльності нестабільне, нормативно-правова база зазнає постійних змін, оскільки в процесі її формування одні нормативно-правові акти приймаються, інші відміняються, або їх положення знаходять своє відображення в інших нормативно-правових актах.

Разом з тим, незважаючи на цілий ряд проблем, все ж, як свідчить вищевикладене, в останні роки ведеться активна робота щодо врегулювання відносин в інвестиційній сфері, а національне інвестиційне законодавство наближається до стабілізації.

Список використаних джерел

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560>.
2. Про захист іноземних інвестицій на Україні : Закон України від 10.09.1991 р. №1540а-XII URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540a>
3. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93>.
4. Про інститути спільного інвестування (пайові та інвестиційні фонди) : Закон України від 06.07.2012 р. № 2299-III URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2299>.
5. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон : Закон України від 13.10.1992 р. № 2673-XII URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2673>.
6. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків : Закон України від 16.07.1999 р. № 991-XIV URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/991>.

Хомич Ігор

директор

Хотинський центр зайнятості

м. Хотин

Шумиляк Євгенія

аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Волощук К.Б.

Подільський державний аграрно-технічний університет,

м. Кам'янець-Подільський

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Сьогодні поняття «економічна ефективність» є одним з найпоширеніших. В загальному значення ефективність (від лат. *effectivus* – діяльний, творчий) – це відношення результату (ефекту) до витрат, які були затрачені на його отримання. Незважаючи на те, що ефективність походить від слова «ефект», у науковій літературі чітко розмежовуються поняття «ефект» та «ефективність». Так, ефект – це результат, наслідок яких-небудь причин, дій, господарських заходів. Отже, ефект – це безпосередньо досягнутий або отриманий результат від здійснення певного виду діяльності, процесу, явища або будь-якої іншої взаємодії взагалі. Але власне ефект не повно характеризує той чи інший вид діяльності, процес, явище або взаємодію. Для більш повної характеристики важливо знати, які саме результати, за який час, завдяки яким витратам або ресурсам необхідно було отримати або досягти. З цією метою було виділено категорію «ефективність».

Економічна ефективність є складною категорією економічної науки. Категорії «ефективність» на відмінну від «ефекту» є значно ширшим поняттям, оскільки враховує не лише отриманий результат, а й витрати, які були затрачені на його отримання. Складність даної категорії виявляється в тому, що існують різні трактування вимірювання результатів і витрат виробництва. Поклавши в основу вимірювання ефективності певні принципи, дослідники порушують їх, тим самим відбувається підміна результатів виробництва витратами. Іноді враховують не всі результати чи витрати діяльності при розрахунку узагальнюючого показника. Результати діяльності не відповідають витратам на її здійснення [1, с.278].

Професор Мочерний С.В. сформулював сутність ефективності у наступному визначенні: ефективність - це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат.

На думку інших авторів, зокрема Мельник Л. Г., Корінцевої О. І., економічна ефективність – це вид ефективності, що характеризує результативність діяльності економічних систем (підприємств, територій, національної економіки) [2]. Основною особливістю таких систем є вартісний характер засобів (видатків, витрат) досягнення цілей (результатів), а в деяких випадках і самих цілей (зокрема, одержання прибутку).

У табл. 1 наведено узагальнену класифікацію видів економічної ефективності [4].

Таблиця 1

Види економічної ефективності

Ознаки	Види ефективності	Характеристика
За результатами діяльності	виробничо-технологічна	Удосконалення техніки та технології; упровадження нововведень
	виробничо-економічна	Результати роботи структурних підрозділів і підприємства в цілому
	соціально-економічна	Задоволення потреб працівників, умови праці робітників, відповідність виробничих відносин рівню продуктивних сил
За рівнем визначення	загальна	Визначається на всіх рівнях господарювання; характеризує загальний економічний ефект порівняно з окремими видами витрат або ресурсів
	порівняльна	Визначає найбільш економічно вигідний варіант вирішення задачі підприємства
За витраченими ресурсами	витратна	Результативність поточних виробничих витрат
	ресурсна	Результативність використання виробничих ресурсів (основних виробничих та оборотних засобів)

Як видно із табл.1, економічна ефективність поділяється на різні види, які мають свої характеристики. Розглянемо відповідно основні ознаки та види класифікації ефективності:

1. За наслідками отриманих результатів можна виділити три види ефективності: економічну, соціальну та соціально-економічну.

2. За характером здійснюваних витрат. За цією ознакою розрізняють ефективність застосовуваних ресурсів та ефективність витрат (спожитих ресурсів). До ефективності застосовуваних ресурсів відносять ефективність: виробничих фондів, продуктивність трудових ресурсів, нематеріальних активів. До ефективності витрат належать: капітальних вкладень, поточних витрат, сукупних витрат.

3. За видами господарської діяльності. До цієї групи показників ефективності належать: ефективність виробничої, торговельної, банківської, страхової та інших видів діяльності.

4. За рівнем об'єкта господарювання відносять ефективність: економіки в цілому, галузі, об'єднання підприємств, підприємства, структурного підрозділу підприємства, виробництва окремих видів продукції.

5. За рівнем оцінювання ефективність може бути рівня суспільства та рівня суб'єкта підприємництва (господарювання).

6. За умовами оцінювання виділяють реальну, розрахункову та умовну ефективність.

7. За ступенем збільшення ефекту можна виокремити первісну та мультиплікаційну ефективність.

8. За метою визначення розрізняють абсолютну та порівняльну ефективність.

9. За типом процесу можна окремо розглядати ефективність виробничих процесів (з точки зору як організаційної, так і технічної), управління, інвестиційної, інноваційної, маркетингової, фінансової діяльності та ін [5].

Найбільш поширеною думкою авторів є визначення ефективності як співвідношення ефекту до витрат на його здійснення або до намічених цілей: зниження матеріаломісткості, фондомісткості, трудомісткості продукції, собівартості

продукції, зростання добробуту, продуктивності праці.

Таким чином, відповідні види ефективності видокремлюються переважно за різноманітністю одержуваних результатів (ефектів) господарської діяльності підприємства. Вони мають ту особливість, що далеко не всі з них піддаються кількісному вимірюванню. Фактично визначити економічну ефективність діяльності підприємства можливо оцінюючи його результати. Такими результатами можуть бути обсяги виготовленої продукції в натуральному чи вартісному вираженні, або прибуток. Для отримання об'єктивної оцінки ефективності діяльності підприємства необхідно урахувати оцінку тих витрат, що дали змогу одержати ті чи інші результати.

Отже можна відмітити, що характеризуючи ефективність науковці використовують такі економічні категорії як «ефект», «продуктивність» та «результативність», які також визначаються співвідношенням результатів та витрат. Поділяючи погляди провідних вчених до визначення ефективності, пропонуємо бачення цієї категорії як максимальної економічної чи соціальної вигоди, яку можна отримати при мінімальних затратах в процесі здійснення різних видів діяльності.

Список використаних джерел

1. Мочерний С.В. Основи підприємницької діяльності. Київ : Академія, 2005. 280 с.
2. Мельник Л.Г., Корінцева О.І. Економіка підприємства: конспект лекцій: Навч. посіб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 412 с.
3. Дробишева О. О., Грицан В. В. Економічна ефективність : сутність та класифікація її видів. URL : http://confcontact.com/2015_04_25/1/1_drobisheva.html.
4. Череп А. В., Стрілець Є. М. Ефективність як економічна категорія. Ефективна економіка. 2013. № 1. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1727>.
5. Братанич М. В., Полозова Т.В. Визначення сутності економічної ефективності та класифікація її видів. URL : <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.

Цвігун Інна

д.е.н., доцент, завідувач кафедри

Місюк Микола

аспірант

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

СЕРЕДНІЙ КЛАС В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В доповіді «Про розвиток людини» 2010 р. зазначено «...результати виміру різних аспектів людського розвитку за останніх 20 років говорять про наявність складного і не обов'язково лінійного причинно-наслідкового зв'язку між економічним зростанням, демократією і людським розвитком» [1; с.4]. Досліджуючи чинники і умови формування демографічної безпеки, слід розкрити її соціальний аспект, а саме наявність в Україні середнього класу, рівень бідності, а також соціальне відторгнення та маргіналізацію українського населення. Соціальне становище населення має

безпосередній вплив на демографічну безпеку, більше того – ці дві системи є взаємопов'язані і взаємообумовлені.

На нашу думку, основою розвитку і функціонування суспільства має бути середній клас. У розвиненій країні середній клас виконує ряд важливих функцій, серед яких однією з найважливіших є стабілізація суспільства шляхом виправлення економічних протиріч, підтримки традиційних цінностей, розвиток політичних партій центристського спектру тощо. Саме середній клас є носієм культури, науки та інновацій, основною виробничою силою суспільства.

Наявність і велика питома вага середнього класу в системі соціальної стратифікації є однією з істотних ознак розвиненого цивілізованого суспільства [2; с. 81].

Середній клас розділяє два антагоністичні полюси соціального середовища – багатих і бідних, не даючи їм змогу зіткнутися для знищення супротивника. Середній клас завжди був і буде зацікавлений у збереженні добробуту і порядку в державі. Тому формування середнього класу, якому властивий спосіб життя, притаманний країнам з розвинутою економікою, має стати головним соціальним пріоритетом для України [3; с. 6]. У більшості країн із розвинутою економікою середній клас охоплює понад 60% населення, що створює основу соціальної стабільності в суспільстві. А це, своєю чергою, формує моральні стандарти суспільства, бо завдяки численності середній клас домінує в судовій системі, релігійних і політичних об'єднаннях [4, с. 33].

Загальними критеріями у Європі, за якими зазвичай визначають належність до цієї групи, є, наприклад, середній рівень доходу. У розвинених європейських країнах представник середнього класу отримує близько 2 тис. доларів на місяць. Важливими є також вища освіта та відповідний доходові стиль життя – можливість провести відпустку закордоном, наявність власного житла та авто тощо. Принциповою складовою є також соціальна активність – наприклад, участь у громадських організаціях.

Негативним фактором, який стримує формування середнього класу в Україні, є невідповідність між освітньо-кваліфікаційним рівнем, складністю і соціальною значущістю виконуваної роботи та розміром оплати праці. Найбільше ця неадекватність виявляється у сфері освіти та охорони здоров'я. Працівники цих галузей мають належати до середнього класу, але внаслідок того, що переважна більшість з них працює в бюджетних закладах, їхня заробітна плата дуже низька: в освітян вона на чверть, а в медиків на третину нижча від середньої в економіці [5, с. 5].

Однією з необхідних умов існування соціальної спільноти як суб'єкта суспільного життя є визначення себе, самоідентифікація, частиною членів суспільства саме як членів цієї спільноти. Це зумовлює важливість досліджень соціальної самоідентифікації, у т.ч. самоідентифікації громадян як представників середнього класу.

Державна служба статистики України для дослідження критеріїв визначення середнього класу як основи стабільного розвитку суспільства щороку проводить опитування «Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів» [6].

За результатами опитування у 2015 р. 72,3% респондентів віднесли себе до бідних, що на 13,3 в.п. вище, ніж у 2007 р., до небідних, але ще не представників

середнього класу – 27,3% (у 2007 р. – 39%), змінилася порівняно з попереднім опитуванням частка респондентів, які віднесли себе до представників середнього класу і в 2015 р. їх частка була 0,7%, що на 1,3 в.п. нижче рівня 2007 р. Значні коливання у відповідях респондентів протягом у 2007-2015 р. свідчать про те, що за самооцінкою населення середній клас в Україні не сформовано і це є стійке явище.

Низька самооцінка українським населенням, зокрема представниками середньодоходної групи, свого матеріального становища є на сьогодні найбільш жорстким обмежувальним чинником формування пропорційної класової структури [7, с. 269].

Опитування громадян стосовно розміру середньодушового грошового доходу на місяць, який, на їх думку, відповідає мінімальній межі майнового становища середнього класу, показує значну зміну думок респондентів щодо необхідного доходу, що відповідає майновому стану середнього класу. В 2015 р. 9% громадян вважали, що найнижчий середньодушовий грошовий дохід, необхідний щоб віднести себе до середнього класу становив 6 тис. грн. Найбільша частка населення вказала суму 8-10 тис. грн., а 19,8% - суму доходу вище 22 тис. грн. Це свідчить про невідповідність потреб населення т фактичним рівнем життя і соціальними стандартами.

Саме різке соціальне розшарування населення і є, на нашу думку, основним «цивілізаційним розламом» та свідченням того, що один із найбільших експериментів останнього століття - курс на радикальний перехід України й інших держав СНД до ринкової моделі економіки - фактично провалився як через відсутність верховенства права й розгул корупції, так і через погано проведену приватизацію ще в перші роки незалежності.

Отже, соціальне становище населення України характеризується низьким рівнем життя та низькою самооцінкою свого майнового стану та соціальної ідентифікації. В таких умовах формування демографічної безпеки є вкрай складним, оскільки саме середній клас, який має становити 60% суспільства і бути межею між багатими і бідними, ще не сформувався, хоча має бути основою стабільності соціального становища людей та демографічної безпеки в країні.

Список використаних джерел

1. Доклад о развитии человека 2010. Реальное богатство народов: пути к развитию человека ; пер. с англ.; ПРООН. Москва : Издательство «Весь Мир», 2010. 244 с.
2. Дмитрук Д. А. Формування середнього класу а сучасній Україні: особливості самоідентифікації та ціннісних орієнтацій. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразін*. 2011. № 948. С.81-89.
3. Кисільова Т. Середній клас – основа соціальної стабільності держави. *Праця і зарплата*. 2006. № 8. С. 6.
4. Латік, В. Передумова демократичної перспективи. *Сучасність*. 2008. 0№12. С.32-35.
5. Ткаченко, Л. Середній клас та ринок праці. *Праця і зарплата*. 2009. – №8. – С.4-5.
6. Самооцінка домогосподарствами рівня своїх доходів : *Статистичний збірник* / відп. за випуск І. І. Осіпова. Київ : Державна служба статистики, 2016. 76 с.
7. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь ; за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. Київ : НВЦ НБУВ, 2009. 687 с.

Чехова Ірина

к.е.н., завідувач сектору економіки
Інститут олійних культур НААН
м. Запоріжжя

SWOT-АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР

Виробництво олійних культур займає одне з провідних місць в національній економіці, як за виробничими, так і за економічними показниками. Динамічність процесів на ринку олійних культур спрямована на вдосконалення його інфраструктури, розширення напрямків переробки, збільшення переробних потужностей. Попит на сировину олійних культур стабільний з чіткою тенденцією до зростання по соняшнику та сої. На тлі зростаючих щороку показників виробництва і реалізації продукції олійних культур, високого рівня рентабельності у порівнянні із зерновими культурами, виробництво олійних культур супроводжується рядом проблем. До них можна віднести: порушення оптимальної сівозміни, використання неякісного насінневого матеріалу, недотримання технології вирощування, поширення хвороб, зниження родючості ґрунтів, відсутність державної протекціоністської аграрної політики та комплексних програм, тощо.

Посилення конкуренції в олійно-жировому секторі, зміни векторів споживання, коливання цін потребують від виробників олійних культур оцінки поточного стану аграрного ринку та прогнозування можливих ризиків з метою їх мінімізації. Численні ринкові виклики і трансформації призводять до необхідності застосування підприємствами-виробниками нових і сучасних інструментів гнучкого реагування на них. Оскільки олійно-жировий комплекс України займає вагоме місце у світовому виробництві олійних культур, актуальним питанням є розробка стратегії подальшого підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва олійних культур шляхом врахування слабких та сильних сторін, оцінки наявних можливостей та загроз на базі SWOT-аналізу.

Комплексний аналіз сильних та слабких сторін процесу виробництва олійних культур дає можливість оцінити його реальний стан. Сильними сторонами розвитку виробничого процесу олійних культур на даний час є забезпеченість переробними потужностями, стабільний попит на продукцію на внутрішньому та зовнішньому ринках, унікальні природно-кліматичні умови для вирощування олійних культур. Слабкі сторони виробництва олійних культур: низький рівень впровадження сучасних агротехнологій та недотримання технологічних процесів, монополізація вітчизняного оліє-жирового переробного комплексу, недотримання сівозмін, відсутність науково-обґрунтованої політики ціноутворення на ринку олійних культур, диспаритет цін між олійною продукцією та товарами і послугами суміжних галузей. Серед основних можливостей необхідно виділити формування ефективної державної політики на основі комплексних програм розвитку оліє-жирової галузі (на прикладі Казахстану); державне регулювання і підтримка виробництва вітчизняного насіння олійних культур. Загрозами подальшого позитивного розвитку процесу виробництва олійних культур вбачаємо макроекономічні ризики, обумовлені погіршенням внутрішньої і зовнішньої кон'юнктури світових цін на продукцію олійних культур, виснаження потенціалу земельних, водних, біологічних ресурсів, генетичного потенціалу рослин

через орієнтацію сільгоспвиробників на прибуток (табл. 1).

Таблиця 1

SWOT-аналіз виробництва олійних культур

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони(W)
<ul style="list-style-type: none"> - вигідне геостратегічне розміщення в зоні міжнародних транспортних коридорів; - стабільний попит на продукцію на внутрішньому та зовнішньому ринках; - унікальні природно-кліматичні умови для вирощування олійних культур; - наявність наукової бази, що спроможне забезпечувати науковий супровід виробництва олійних культур; - постійне зростання валового виробництва продукції; - зростання продуктивності ріпаку; - високий рівень рентабельності соняшнику; - Україна є світовим лідером з виробництва, переробки та експорту соняшнику; - забезпеченість земельними та водними ресурсами; - забезпеченість переробними потужностями; - високий потенціал виробництва та експорту продукції олійних культур та продуктів їх переробки; - диверсифіковані напрямки споживання 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність науково-обґрунтованої політики ціноутворення на ринку олійних культур; - домінування іноземної селекції на ринку олійних культур; - низький рівень впровадження сучасних агротехнологій та недотримання технологічних процесів; - низька ефективність системи фінансування та страхування; - монополізація вітчизняного оліє-жирового переробного комплексу; - недотримання сівозмін; - нестабільність показників виробництва ріпаку; - недостатній рівень урожайності соняшнику та сої; - невідповідність нормативно-правової бази, законодавства, що регулює виробництво, переробку, експорт олійних культур реаліям і потребам аграрного ринку; - диспаритет цін між олійною продукцією та товарами і послугами суміжних галузей
Можливості (O)	Загрози (T)
<ul style="list-style-type: none"> - використання інноваційних технологій виробництва олійних культур; - розвиток імпортозаміщення соєвих продуктів для галузі тваринництва та реалізація експортного потенціалу в ряді суміжних галузей АПК; - формування ефективної державної політики на основі комплексних програм розвитку оліє-жирової галузі (на прикладі Казахстану); - державне регулювання і підтримка виробництва вітчизняного насіння олійних культур; - здійснення земельної реформи 	<ul style="list-style-type: none"> - макроекономічні ризики, обумовлені погіршенням внутрішньої і зовнішньої кон'юнктури світових цін на продукцію олійних культур; - зростання конкуренції на міжнародних ринках; - зміни природно-кліматичних умов, як короткострокові, так і довгострокові (глобальне потепління клімату і пов'язане з цим збільшення пустельних і напівпустельних земель, зростання дефіциту водних ре-сурсів, нестабільність погодних умов та ін.); - критичний знос інфраструктури з транспортування продукції до цільових ринків збуту і пов'язане з цим подорожчання вартості доставки; - виснаження потенціалу земельних, водних, біологічних ресурсів, генетичного потенціалу рослин через орієнтацію сільгоспвиробників на прибуток, дефіциту фінансування, недотримання науково-рекомендованих нормативів використання ресурсів; - ризик неефективного державного регулювання олійною галуззю, неефективне використання державних коштів, виділених на підтримку розвитку галузі, спотворення сигналів ринку і перекося в структурі виробництва і переробки продукції.

Список використаних джерел

1. Блонська В. І., Яцусь П. Ю. Підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства як основний фактор ефективності його діяльності. URL: http://nvunfu.esy.es/Archive/2008/18_1/18_1_Blonska_3.pdf.
2. Місюк М. В. Конкурентоспроможність виробництва сільськогосподарської продукції та основні напрями її підвищення. *Економіка АПК*. – 2007. – №2. – С. 123-127.
3. Соколова А. О., Ратошнюк Т. М. SWOT-аналіз як дієвий інструмент процесу формування продуктивної зайнятості сільського населення. *Економіка АПК*. 2014. №1. С.57-64.
4. Устік Т. В. Підвищення конкурентоспроможності виробництва олійних культур сільськогосподарськими підприємствами. *Вісник Сумського нац. аграр. ун-ту. Сер. «Фінанси і кредит»*. 2013. №1.

Чикуркова Алла

д.е.н., професор

Белко Ігор

здобувач

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Розвиток сільськогосподарських підприємств є основою прогресивної динаміки національної економіки будь-якої держави. В Україні сільське господарство є однією з базових галузей, зокрема від розвитку аграрного сектору залежить розвиток інших галузей. В умовах кризових змін в економіці на перший план виходять виробники, оскільки реальний сектор економіки має найбільший вплив на її ефективність. В умовах ринку вирішення завдання стабілізації становища аграрних підприємств вимагає зваженої оцінки їх розвитку [1, с. 9].

Хмельницька область позиціонується як аграрно-промислова. Аналіз показує, що сільськогосподарське виробництво за останні 20 років значно змінило свою структуру, що безпосередньо впливає і на трудові ресурси та демографічні процеси (табл. 1).

Таблиця 1

**Продукція сільського господарства за категоріями господарств, у постійних
цінах 2010 року, млн. грн**

Показники	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Сільськогосподарські підприємства									
Продукція сільського господарства	5239,8	3020,9	2260,7	3769,5	4784,7	5956,8	6626,6	8340,0	7053,4
Продукція рослинництва	3399,2	2329,3	1749,5	3086,3	3910,3	4755,1	5047,7	6578,8	5395,5
Продукція тваринництва	1840,6	691,6	511,2	683,2	874,4	1201,7	1578,9	1761,2	1657,9

Продовження табл. 1

у тому числі фермерські господарства									
Продукція сільського господарства	38,8	107,1	250,9	447,9	515,6	653,7	734,6	825,5	707,3
Продукція рослинництва	33,3	93,6	215,8	384,1	435,2	565,7	633,8	725,6	611,1
Продукція тваринництва	5,5	13,5	35,1	63,8	80,4	88,0	100,8	99,9	96,2
Господарства населення									
Продукція сільського господарства	3729,1	4354,3	4734,8	4606,8	4893,6	5205,4	4896,0	4951,6	4545,3
Продукція рослинництва	1531,9	2067,0	2680,2	2561,2	3019,2	3225,1	2924,7	3073,3	2736,0
Продукція тваринництва	2197,2	2287,3	2054,6	2045,6	1874,4	1980,3	1971,3	1878,3	1809,3

Джерело: [2, с. 229].

У 1995 році рослинництво становило 64,9% продукції сільського господарства області, а в 2015 році – 76,5%, відповідно тваринництво – 35,1 та 23,5%. Сільське господарство поступово перетворюється у виключно зернове, яке не потребує робочих рук, але водночас більш вразливе до ризиків і менш ефективно щодо місцевої економіки. Найгірша ситуація у виробництві вовни – її практично не виробляється. Частка тваринництва у структурі сільського господарства продовжує зменшуватися. Намітилася стабільна тенденція до зменшення частки тваринництва у сільськогосподарському виробництві в усіх районах як в абсолютній величині, так і у відносній. Враховуючи той факт, що у індивідуальних селянських господарствах утримується 83% поголів'я ВРХ та 73% свиней, можна стверджувати, що тваринництво, як товарне виробництво, в області переживає складні часи. Падіння поголів'я худоби різко зменшує внесення органічних добрив на поля, що веде до виснаження земель.

Сільське господарство області залишається найбільш стабільною галуззю і незважаючи на загальну економічну кризу, продовжує утримувати свої позиції. Проте зміна структури сільськогосподарського виробництва містить значні потенційні загрози для його розвитку на середньострокову та довгострокову перспективу. Враховуючи порівняльні характеристики продуктивності сільського господарства в області та областях-сусідах, можна стверджувати, що область досить швидко може стати лідером за цими показниками.

На нашу думку, розвиток сільського господарства у 2017 році буде забезпечуватися шляхом реалізації заходів, що передбачають: створення сприятливих умов для залучення інвестицій в аграрний сектор, технологічного переоснащення діючих та організації нових високотехнологічних підприємств із виробництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції; збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції рослинництва шляхом часткового відшкодування суб'єктам господарювання вартості будівництва овоче- та картоплексовищ; розвиток ринку органічних продуктів та збільшення ефективності виробництва та переробки органічної продукції; забезпечення захисту органічної продукції від забруднення генетично модифікованими організмами; закріплення довіри споживачів до органічного виробництва та сертифікованої і відповідним

чином маркованої органічної продукції; подальший розвиток високоефективного виробництва продукції тваринництва; стимулювання будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, підприємств з виробництва комбікормів шляхом часткової компенсації вартості таких об'єктів, здешевлення кредитів, компенсації придбання доїльних апаратів; здійснення селекційних заходів у тваринництві шляхом створення, збереження, відтворення і раціонального використання племінних ресурсів; забезпечення зростання обсягів валового виробництва м'яса шляхом збільшення поголів'я свиней, підвищення їх продуктивності у сільгоспдприємствах та фермерських господарствах за рахунок покращення селекції, умов утримання та годівлі; розширення мережі пунктів штучного осіменіння великої рогатої худоби для господарств населення; розвиток кооперації між виробниками та переробниками тваринницької продукції; здійснення організації та регулювання діяльності ветеринарних лікарень та ветеринарних лабораторій; розширення зовнішніх ринків і постачання власних продуктів харчування на внутрішній ринок; розвиток малого та середнього бізнесу на селі; підготовку кваліфікованих кадрів для агропромислових підприємств області на базі закладів аграрної освіти області; раціональне використання земель шляхом розроблення схем землеустрою і техніко- економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних утворень на території області; проведення нормативної грошової оцінки земель населених пунктів.

Факторами, що стримують розвиток малого бізнесу в аграрному секторі України, на нашу думку, є недосконалість законодавчої бази щодо державної підтримки малого підприємництва, наявність значної кількості адміністративних бар'єрів на державному та місцевому рівнях, складність доступу до фінансово-кредитних ресурсів, недоліки існуючої системи оподаткування, інфляція, низька платоспроможність населення, недостатнє інформаційне і консультативне забезпечення, нерозвинена інфраструктура підтримки підприємництва та ін. [3, с. 107].

Подальший розвиток аграрних підприємств потребує формування сприятливого підприємницького середовища, дієвої державної підтримки, вдосконалення нормативно-правової бази, розвитку системи фінансової підтримки малого підприємництва, покращення режимів кредитування підприємств, впровадження регіональних програм підтримки малого підприємництва, розробки та реалізації заходів щодо інформаційного, консультативного та кадрового забезпечення, розвитку інфраструктури підприємництва, формування позитивної громадської думки щодо підприємництва, що має враховуватися при розробці регіональних програм і стратегій розвитку малих підприємницьких структур.

Список використаних джерел

1. Колач, С. М. Трансформування та ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2009. 20 с.
2. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2015 рік / Головне управління статистики у Хмельницькій області. 2016. 408 с.
3. Чикуркова, А. Д. Тенденції розвитку малих підприємницьких структур в Хмельницькій області. Сталій розвиток економіки. 2012. №4(14). С. 102-108.

Чорнобай Лариса

к.е.н., доцент

Чорнобай Микола

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДРОДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Стосовно сутності поняття «соціальна інфраструктура» в економічній та соціологічній науці існує ряд визначень. Як вважає Ж.Т. Тощенко, «соціальна інфраструктура представляє собою стійку сукупність матеріально-речових елементів, що створюють загальні умови для раціональної організації основних видів діяльності людини ...» [1].

Думка А.П. Леонова є дещо іншою, який під соціальною інфраструктурою розуміє комплекс елементів і об'єктів, що створюють загальні умови для життєдіяльності та відтворення населення, задоволення його матеріальних та духовних потреб [2].

Соціальна інфраструктура, на думку групи вчених (М.Х. Вдовиченка, К.І. Якуби, М.К. Орлатого) – це мережа підприємств, установ, закладів, а також окремих служб, які забезпечують задоволення життєвих потреб сільського населення, крім потреби в праці в сфері суспільного виробництва [3].

Соціальна інфраструктура виражає певні економічні, політичні та ідеологічні зв'язки і функції. Так, її соціальна функція полягає в збереженні і розвитку трудового та духовного потенціалу населення, кожної людини як особистості, органічно поєднується з її економічною функцією – створення сприятливих умов для виробництва матеріальних благ. Політична функція соціальної інфраструктури полягає в реалізації соціальної політики уряду [4].

На нашу думку, соціальна інфраструктура – це комплекс об'єднаних у галузі підприємств, організацій та установ сфери нематеріального виробництва, які створюють і забезпечують необхідні належні умови життя населення, сприяють відтворенню його здатності до праці.

Соціальна інфраструктура села поділена на галузі, кожна з яких містить відповідний до напрямку її діяльності набір підприємств, установ і організацій, об'єктів, кожен з яких виконує свої, характерні для нього, функції (рис. 1).

Соціальна інфраструктура включає в себе заклади освіти, культури, охорони здоров'я, підприємства побутового обслуговування, транспорту, зв'язку, торгівлі й громадського харчування та інші, що об'єднуються у відповідні галузі з відповідною організаційною структурою. Кожній галузі соціальної інфраструктури характерні свої форми та види обслуговування, а також механізм та умови функціонування.

Вважаємо, що в сучасних умовах дефіциту державного та місцевих бюджетів соціальна інфраструктура повинна фінансуватися об'єднаними зусиллями державного бюджету, місцевих бюджетів, фізичних та юридичних осіб на рівні сільської територіальної громади з використанням додаткових джерел фінансування соціальних витрат, одним з яких може стати цільовий рахунок, який може створювати кожна

сільська рада (рис. 2).

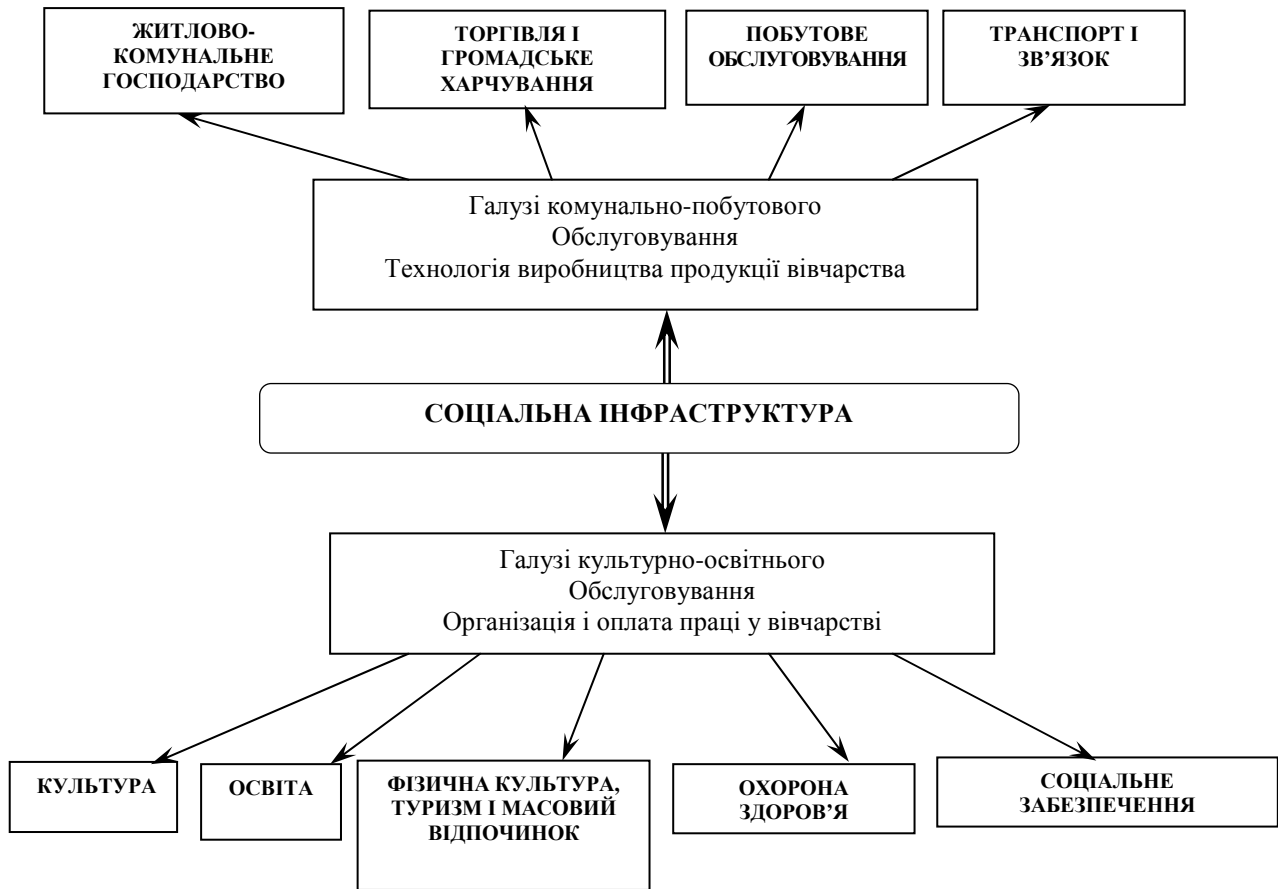

Рис. 1. Соціальна інфраструктура села

Мета створення цільового рахунку – акумулювання фінансових ресурсів для послідуного їх перерозподілу на різні види соціальних витрат (фінансування об'єктів соціальної інфраструктури, благоустрій населених пунктів, допомоги саодиноким пристарілим та непрацездатним громадянам та ін.).

Місцеві органи влади повинні відігравати значну роль у розвитку підприємств з надання соціальних послуг населенню. До їхніх обов'язків мають входити:

- сприяння розвитку кооперації на території, що підпорядкована сільській раді;
- визначення пріоритетних напрямів розвитку соціальної інфраструктури на селі;
- підтримка розвитку підприємств, які надають соціальні послуги населенню;
- фінансова допомога підприємствам, що надають соціальні послуги, з метою зміцнення їх матеріально-технічної бази для збільшення асортименту послуг;
- надання пільг по місцевих податках і зборах за умов створення визначеної кількості робочих місць;
- залучення коштів з інших додаткових (позабюджетних) джерел.

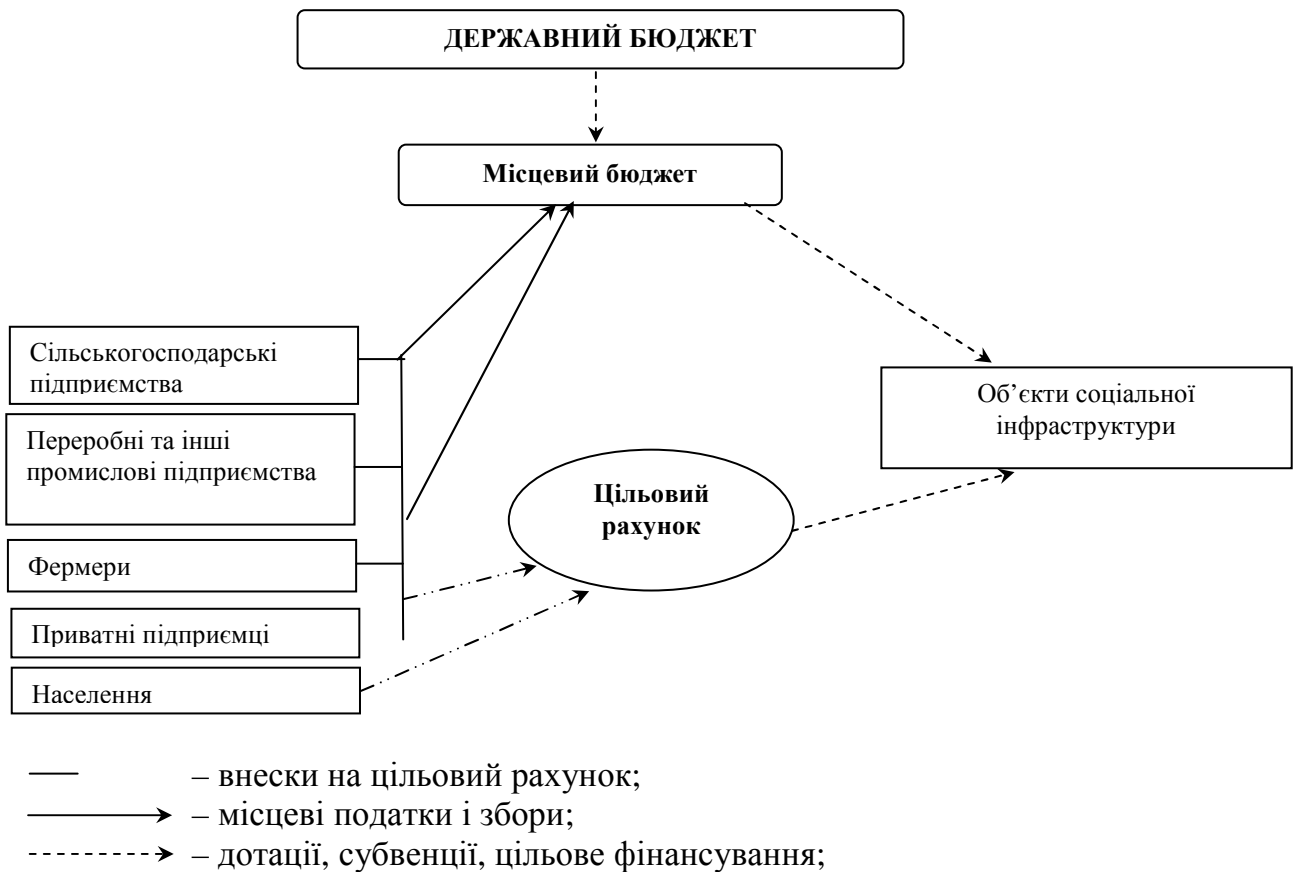

Рис. 2. Фінансування соціальної інфраструктури на рівні сільської ради з використанням цільового рахунку

Одним із реальних шляхів розвитку сфери соціально-побутових послуг є кооперація. Кооперативне формування з обслуговування населення, як і кожен інший вид кооперації, своєю метою ставить не прибуток, а постійне вдосконалення і підвищення рівня обслуговування населення на основі розширення номенклатури послуг та їх обсягів, гарантії строкості та якості. Відмінною рисою обслуговуючого кооперативу є його соціальна спрямованість. Обслуговуючі кооперативи здійснюючи обслуговування членів кооперативу, не ставлять за мету одержання прибутку

Ефективне функціонування об'єктів соціальної інфраструктури сільських територій можливе за дотримання наступних умов:

1. Збереження існуючої мережі соціальних підприємств, установ та організацій;
2. Заборона перепрофілювання і відновлення перепрофільованих соціальних об'єктів;
3. Виключно державне фінансування освіти та охорони здоров'я, які є стратегічними галузями соціальної інфраструктури села;
4. Фінансування соціальної інфраструктури повинно здійснюватися всіма зацікавленими в її ефективному функціонуванні сторонами, якими є сільське населення, аграрні формування різних форм власності та господарювання, переробні підприємства, промислові підприємства, приватні підприємці, які проживають і працюють на території кожної окремо взятої сільської територіальної громади;
5. Подальше функціонування соціальних об'єктів повинно здійснюватися під

впливом законів ринкової економіки та запровадженні елементів ринкового механізму у сфері соціального обслуговування сільського населення.

Ефективність соціальної інфраструктури визначається у соціальних показниках розвитку суспільства і відображається у створенні належних умов життєдіяльності людини та вдосконаленні сукупної робочої сили для зростання продуктивності суспільної праці й економічної ефективності виробництва.

Запорукою відродження та подальшого розвитку всіх складових соціальної інфраструктури сільських територій може стати лише акумуляція ресурсів органів виконавчої влади, місцевих підприємств, підприємців і населення з метою вирішення соціально-економічних проблем громади. В основу концепції соціальних перетворень на селі необхідно закласти принцип забезпечення гідного рівня та якості життя місцевого сільського населення.

Список використаних джерел

1. Тощенко, Ж. Т. Социальная инфраструктура: сущность и пути развития. Москва: Мысль, 1980. 206 с.
2. Леонов, А. П. К вопросу о понятии «социальная инфраструктура». *Вестник Харьковского университета*. Харків, 1985. Вып. 276.
3. Соціальне відродження і розвиток села в умовах становлення ринкової економіки / М. Х. Вдовиченко, К. І. Якуба, М. К. Орлатий та ін.; за ред. П. Т. Саблука, М. Х. Вдовиченка. Київ : Урожай, 1993. 216 с.
4. Прокопишак К. В. Проблеми розвитку соціальної інфраструктури та відродження сіл Карпатського регіону. Львів, 1997. 176 с.

Чорнобай Микола

к.е.н., доцент

Чорнобай Лариса

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання аграрне виробництво та його інфраструктура функціонують в агресивному конкурентному середовищі, в умовах різновекторності їх мотиваційної поведінки, що зумовлює проблему забезпечення ефективності взаємодії виробничої сфери та галузей інфраструктури. На практиці економічні взаємовідносини між ними реалізуються через систему технічно-технологічного забезпечення і надання виробничих, маркетингових та інформаційно-консультативних послуг аграрному виробництву. Інфраструктура виступає важливим фактором інтенсифікації економіки сільського господарства. Управління розвитком сфер інфраструктурного обслуговування галузі представляє собою важливу сторону загальної проблеми управління ефективністю виробництва.

Інфраструктура як економічна категорія відображає економічні відносини в

процесі діяльності різних об'єктів як виробничого так і невиробничого характеру, функціонування яких спрямоване на створення комплексу умов для розвитку різних галузей, забезпечення рівня життя, умов трудової діяльності, культурного та інтелектуального розвитку особистості [1].

Виходячи із сучасних реалій розвитку сільськогосподарського виробництва та сільських територій вважаємо, що стосовно аграрного сектора інфраструктура – це сукупність підприємств, установ та служб, які, виконуючи специфічні для кожного функції, не обмежуються лише обслуговуванням сільськогосподарських підприємств, а й забезпечують розвиток сільських територій в межах сільськогосподарського землекористування. У нинішніх умовах сільські території розглядаються не тільки як місце проживання близько третини населення України, а також як невід'ємна частина аграрного сектору країни.

Щодо обслуговування сільськогосподарських підприємств вважаємо за доцільне інфраструктуру за рівнем функціонування класифікувати на внутрішньогосподарську (на рівні сільськогосподарського підприємства), локальну (на рівні району), регіональну (на рівні області), національну (на рівні держави). Дана класифікація дозволяє досліджувати територіальні аспекти розміщення та функціонування інфраструктури, де кожен вищий рівень займається обслуговуванням усіх попередніх, а усі в комплексі вони займаються обслуговуванням сільськогосподарських підприємств.

Інфраструктура, будучи частиною АПК, забезпечує взаємозв'язок усіх частин комплексу, обумовлюючи його організацію та забезпечуючи функціонування як цілого. Закономірності розвитку агропромислового комплексу визначають розвиток галузей, що входять до нього, і окремих елементів інфраструктури зокрема. У процесі здійснення сервісної діяльності головне питання, що визначає доцільність її здійснення – це ефективність обслуговування сільськогосподарського виробництва. Вона може відображатися показниками зниження витрат, зниження втрат продукції, збільшення обсягів виробництва продукції тощо [2].

При цьому перш за все важливо звернути увагу на галузі інфраструктури, які здійснюють прямий вплив на виробничий процес у сільському господарстві й формують його технологічну ефективність.

Інфраструктура бере безпосередню участь у формуванні показників ефективності господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Її оцінка ґрунтується на використанні системи взаємопов'язаних показників натурального та вартісного обчислення, які відображають дію і форми вияву об'єктивних економічних законів у матеріальному виробництві аграрної сфери, з урахуванням її особливостей, вплив різних чинників на процес виробництва. Однією з вимог до показників оцінки діяльності підприємства є те, що вони повинні найоб'єктивніше відображати рівень ефективності виробництва. Через це показники не можуть бути єдиними для всього сільського господарства, окремих його галузей і видів продукції, а повинні враховувати специфіку виробництва

Показники, які відображають технологічну ефективність сільськогосподарського виробництва значною мірою залежать від стану та ефективності діяльності виробничої інфраструктури (агросервісу) [3]. Галузі виробничої інфраструктури впливають на формування вихідних показників для визначення ефективності сільськогосподарського виробництва в цілому (урожайності, продуктивності тварин

тощо). Підприємства інфраструктури аграрного ринку створюють сприятливі умови для здійснення виробничої діяльності та беруть участь у формуванні фінансових результатів діяльності.

Формування показників ефективності господарської діяльності сільськогосподарських підприємств під впливом інфраструктурних елементів представлено на рис. 1.

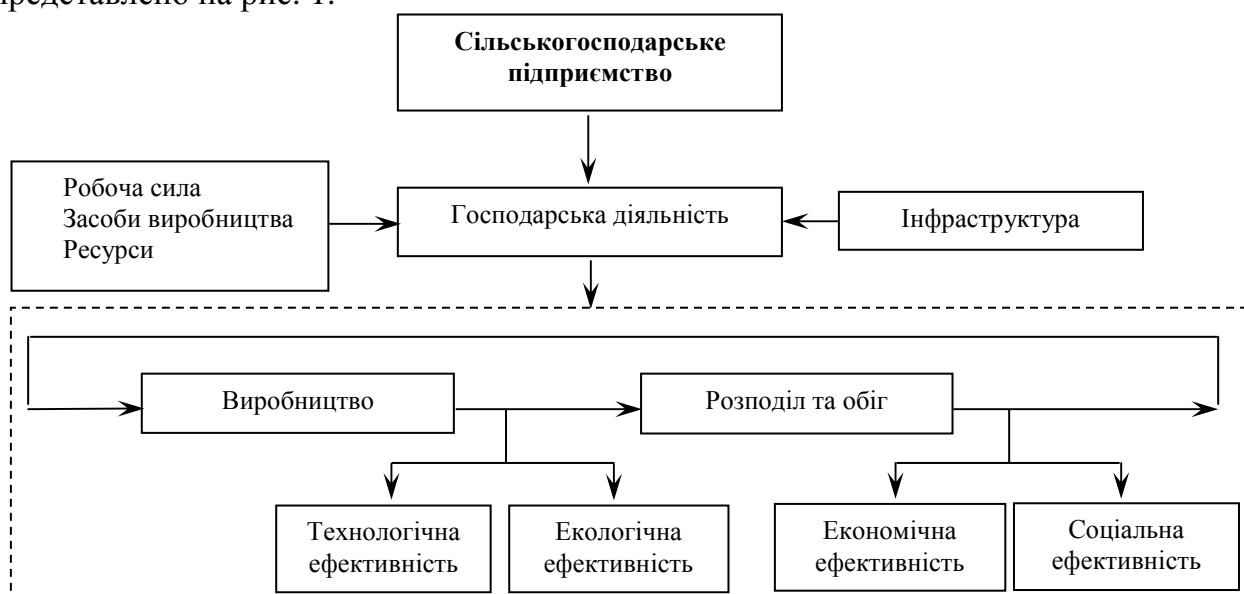

Рис. 1. Формування ефективності господарської діяльності сільськогосподарського підприємства

У сучасних умовах елементи інфраструктури виступають сполучною ланкою між сільським господарством та іншими блоками АПК, від якого значною мірою залежить не тільки результат виробництва, але безперервність продовольчого потоку, швидкість просування продукції до споживача, ефективне використання виробленої продукції.

Розвиваючи господарську діяльність, виробник приділяє багато уваги технології та її удосконаленню, підвищенню якості продукції, вдосконаленню організації виробництва й праці. Ці турботи обмежують його діяльність у інших споріднених сферах ринку. Ситуація особливо ускладнюється, якщо розміри виробництва не дають змоги утримувати власні служби з організації збуту продукції, матеріально-технічного забезпечення, технологічного обслуговування.

Одним з шляхів удосконалення організаційно-економічних взаємовідносин підприємств аграрного сектора з об'єктами інфраструктури є створення сільськогосподарськими товаровиробниками багатофункціонального обслуговуючого кооперативу. Кооператив буде здійснювати не лише комплексне обслуговування діяльності сільськогосподарських товаровиробників, але й формувати завершений вертикальний маркетинговий ланцюг (постачання – виробництво – переробка – реалізація). Створення кооперативу дозволить звільнити сільськогосподарські підприємства від невласливих для них функцій і зосередити всю увагу на основній діяльності.

Для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва необхідною

є реалізація можливостей зростання результатів господарської діяльності аграрних товаровиробників за рахунок поліпшення інфраструктурного обслуговування, зростання рівня використання послуг. При ефективній взаємодії сільськогосподарських підприємств та інфраструктури формуються інтенсивні фактори економічного зростання: прискорення науково-технічного прогресу (запровадження нової техніки та технологій, нових видів обслуговування тощо); підвищення кваліфікації працівників; раціональне використання обігових коштів; підвищення ефективності господарської діяльності за рахунок кращої її організації.

Завдяки створенню кооперативу сільськогосподарські товаровиробники можуть покращити своє становище на ринку, отримати прямий доступ до споживачів продукції та виробників матеріально-технічних засобів, посилити свою ринкову позицію, що дозволить їм відстоювати свої інтереси перед комерційними фірмами та переробними підприємствами. Розвиток сфери послуг, що надаються основному виробництву обслуговуючими галузями, виступає об'єктивною умовою ефективного використання засобів виробництва, підвищення економічного потенціалу всього аграрного сектора економіки.

Список використаних джерел

1. Саблук П. Т., Підлісецький Г. М. Реформування майнових відносин у підприємствах АПК (практичний посібник). Київ : Інститут аграрної економіки, 2001. 614 с.
2. Мосіюк П. О. Економіка і організація аграрного сервісу / [П.О. Мосіюк, О.В. Крисальний, В.А. Сердюк та ін.; за ред. П.О. Мосіюка]. Київ : ІАЕ УААН, 2001. 501 с.
3. Андрійчук, В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія. Вид. 2-ге без змін. Київ : Кнеу, 2006. 292 С.
4. Чорнобай Л. М. Інфраструктурне забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств : Автореферат дисертації ... канд. екон. наук : 08.00.04 економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Житомир: ПП «Рута», 2011. 20 с.

Шевчук Жанна

к.іст.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Відродження інституціоналізму на початку ХХІ століття, посилення його впливу на ліберальні та кейнсіанські концепції, дали можливість багатьом українським вченим не лише описати соціальні аспекти економічного життя, а і глибше вивчити інституціональне середовище, вплив його суб'єктивних факторів на становлення підприємництва, на функціонування ринкового механізму національної економіки.

Сучасний український інституціоналізм виник і розвивається у формі неінституційної економіки завдяки теоріям прав власності та трансакційних витрат, суспільного вибору інституційних змін у новій економічній історії (кліометрії) та людського капіталу. Прихильники сучасного українського інституціоналізму

намагаються вибудувати цим нову психологічну теорію економічного розвитку.

Професором А. А. Гриценко та представниками її наукової школи було започатковано новий науковий напрям – інституціональну архітектуру. В економічній теорії інституціональна архітектура виступає «фундаментальною структурою інститутів, що складається із правил, норм, стереотипів, традицій, закладів та інших соціальних утворень у їх співвідношенні з суттю та загальним естетичним планом побудови цілісної соціальної системи» [4, с. 9, 27].

На основі своєї методології представники інституціональної архітектури обґрунтували новий підхід до розвитку інститутів. Вони визначають поняття «інститут» не лише як складову суспільства (частина соціально-економічної реальності), а як суспільство в інституціональному аспекті. Інститути досліджують як такі, що представлені в організаціях, установах, техніці та технологіях, будь-яких предметах людської культури, способі мислення та ін.

Інститути є динамічними способами координації взаємодії економічних суб'єктів і господарських одиниць та визначають взаємозв'язок із історичними станами суспільства (path dependence). Водночас, інституціональні форми, як апробовані на практиці зразки (practice and model patterns), способи, правила і норми поведінки, обумовлені конкретними соціально-економічними і технологічними умовами існування суспільства, є плінними та відносними [5, с.94]. Інститути, таким чином, мають внутрішню залежність від минулого досвіду і демонструють суперечливість між «сформованими нормами і механізмами соціальної взаємодії та організації виробництва» [5, с.70].

О. А. Москаленко, пропонує розглядати інституціональну структуру моделі випереджаючого розвитку розвинених країн як сукупністю таких інститутів: політичні та економічні інститути; інститут цілеутворення; інститути науки та освіти, як інститути людського розвитку; інститут інформації та знань; економіка ринків і ринковий процес; інститут інноваційної конкуренції; інститут економічної ефективності та соціальної справедливості; етичні норми, бізнес-культура [8, с. 16].

Представники інституціоналізму в Україні (Т. Артемова, А. Гриценко, І. Малий, В. Мандибура, С. Степаненко та ін.) серед базових структур економічної системи вирізняють: інститут власності, інститут господарювання, інститут розподілу. Окремими складовими економічної системи є трансакційний сектор, економічна влада, бюджетна, банківська, грошово-кредитна система, оподаткування та ін. Вчені аналізують зазначені структури та складові економічної системи з позицій інституціональної архітектури [7, с. 4].

Найсуттєвішою складовою трансформаційних перетворень в Україні є роздержавлення суспільства, тобто реформування інституту держави. В процесі інституціоналізації змінюється роль держави. Однією з основних функцій держави стає створення інформаційного простору, що перешкоджає викривленню поточної ринкової інформації для господарюючих суб'єктів, знижує невизначеність їх поведінки за рахунок зменшення ризиків, складання стандартних правил і обов'язкових вимог, що обмежують неналежне виконання договорів між учасниками та координують їх спільні зусилля в досягненні взаємовигідного результату [6, с. 50-55].

Втручання держави в процес інституціоналізації пов'язано із ростом трансакційних витрат і необхідністю їх економії. Цей дослідницький напрям

зв'язаний насамперед з працями С. Архієреєва. Він проаналізував феномен й здійснив класифікацію трансакційних витрат, з'ясував їх економічну роль, взаємозв'язок з ефективністю виробництва й ринковою рівновагою, дослідив вплив інституціонального й соціального капіталу на особливості процесів ринкової трансформації, виявив нерівномірність їх розподілу між різними групами населення, що спричиняє майнове розшарування населення в країнах з перехідною економікою [2], розробив методологічні основи для розуміння меж трансакційного сектора [3].

Аналізом взаємозв'язку інститутів та трансакційних витрат висвітлений і А. Єфіменко. З його точки зору, інститути, за рахунок відповідної спеціалізації та професіоналізму, зменшують трансакційні витрати, перетворюючи їх на власні доходи. Конкуренція між інститутами (бажання отримати більше економічних вигод) призводить до зростання трансакційних витрат як для самого інституту так і суспільства в цілому. Цей процес призводить до нарощування протиріч і конфліктів усередині самого інституту, між різними інститутами (що працюють в суміжних сферах діяльності) та їх позаінституційних суб'єктів (тобто тих, хто користується послугами професійних посередників) [6, с. 51].

Траєкторію розвитку суспільства, крім законодавчих норм, визначає і співвідношення між ефективними і неефективними інститутами. А. Алчіан, дотримуючись еволюційної гіпотези, вважає, що конкуренція між інститутами призводить до усунення «слабких» і сприяє виживанню тих, які забезпечують найбільшу ефективність при координації дій економічних суб'єктів [1].

Якою мірою український інституціоналізм оформитися у самостійну дослідницьку програму в рамках інституціональної парадигми буде залежати від того, чи зможуть його представники запропонувати нову методологію досліджень перехідних процесів, розробити дієву економічну політику, яка б врахувала всі проблеми теоретичного і практичного плану.

Список використаних джерел

1. Alchian A. A., Richter R. Some economics of property rights. *The New Institutional Economics of Markets*. Cheltenham: Edward Elgar, 2010. P. 268–281.
2. Архієреєв, С. И. Трансакционные издержки и неравенство в условиях рыночной трансформации. Харьков : БизнесИнформ. 2000.
3. Архієреєв, С. І. Трансакційний сектор економіки України. Харків : ХФ НІСД, 2003. 56 с.
4. Інституційна архітектоніка та динаміка економічних перетворень / за ред. А. А. Гриценко. Харків : Форт, 2008. 928 с.
5. Еволюція ринкових інститутів в Україні: монографія : у 2 ч. Ч. 1 / [В. В. Небрат, Н. А. Супрун та ін.]; за ред. канд. екон. наук В. В. Небрат; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. Київ, 2012. 332 с.
6. Єфіменко, І. А. Особливості інституціоналізації економіки в трансформаційний період. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Економіка*. 2010. Вип. 10. С. 50-55.
7. Малый, И. И. Институциональные изменения распределения экономических факторов в транзитивной экономике. *Экон. теория*. 2004. № 1.
8. Москаленко, О. М. Теорія та методологія інституціональної структури моделі випереджаючого економічного розвитку. *Ефективна економіка : Збірник наукових праць. Електронне наукове фахове видання*. Дніпропетровський державний аграрно-технічний університет. 2014. №1.

Шевчук Наталія

викладач

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж
м. Кам'янець-Подільський

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Здійснюючи свою виробничо-господарську діяльність підприємства постійно вступають в розрахункові взаємовідносини зі своїми контрагентами. Дані відносини повинні забезпечувати безупинне постачання ресурсів та реалізації продукції покупцям, але, на сучасному етапі, економічна ситуація в Україні є нестійкою, що призводить до погіршення платіжної дисципліни на підприємствах. За даними Держкомстату станом на 31 грудня 2015 року дебіторська заборгованість підприємств України складає 2517203,5 млн. грн., що становить 61,3 % від загального обсягу оборотних активів підприємств України [1]. Дебіторська заборгованість спричиняє вилучення коштів з обороту підприємств, знижує ліквідність і фінансову стійкість та підвищує ризик фінансових збитків, а несвоєчасна сплата боргів, зобов'язань веде до залучення в оборот коштів, які належать іншим підприємствам.

Питаннями обліку, аналізу та контролю за дебіторською заборгованістю займалися як вчені-економісти, зокрема: Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, З. В. Гуцайлук, І. А. Бланк, В. П. Завгородній, Г. В. Нашкерська, В. В. Сопко, М. Д. Білик та інші.

Передоплати і аванси широко поширені в господарських відносинах, так як дозволяють постачальникам (продавцям, підрядникам) звести до мінімуму ризик виникнення дебіторської заборгованості, але далеко не завжди в ділових відносинах все йде гладко. Напевно кожне з підприємств хоча б раз стикалося з неналежним виконанням зобов'язань іншою стороною або ж саме виступало в якості недобросовісного контрагента. Згідно ст. 692 Цивільного кодексу України обов'язок покупця оплатити товар після отримання (приймання-передачі) самого товару або пов'язаних з ним товаророзпорядчих документів. При цьому обумовлено, що дане правило діє, якщо договором або актами цивільного законодавства не встановлений інший строк оплати товару. Таким чином, договірна умова про попередню оплату є ініціативними, тобто викликаним волевиявленням сторін договору. Затримання оплати за одержані матеріальні цінності або несвоєчасне надходження коштів за реалізовану продукцію та надані послуги призводить до фінансових труднощів у веденні виробничої діяльності. Підприємства зацікавлені у збереженні та утриманні каналів збуту, тому змушені реалізовувати товари із відстрочкою платежів, але це, вимагає ефективного управління та жорсткого контролю обліку дебіторської заборгованості для збереження фінансової стійкості підприємства.

Методологічні засади бухгалтерського обліку розрахунків з дебіторами визначає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». Згідно з П(С)БО 10, дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів на певну дату. Під дебіторами слід розуміти юридичних і фізичних осіб, які в наслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів[2]. Під таке визначення підлягає як заборгованість дебіторів, яка утримується підприємством до дати погашення, так і заборгованість

дебіторів призначена для перепродажу. З іншого боку дебіторська заборгованість вважається важливою складовою оборотного капіталу, яка представляє собою вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, робіт, послуг.

Однак ефективне управління підприємством неможливе без належної організації обліку дебіторської заборгованості, як основного джерела інформації. Організацію обліку дебіторської заборгованості на підприємстві необхідно починати з процедури підготовки якісної облікової політики, яка має певні особливості. Наприклад, визначення термінів проведення інвентаризації (звірки взаєморозрахунків з клієнтами) розмірів дебіторської заборгованості з метою своєчасного виявлення безнадійної заборгованості, документального підтвердження резерву сумнівних боргів та достовірності його створення. Для забезпечення раціональної організації обліку дебіторської заборгованості та користувачів облікової інформації про її стан та зміни в сучасних умовах господарювання необхідно сприяти вирішенню наступних проблем:

1. Для організації процесу формування та функціонування організаційно-економічного механізму управління дебіторською заборгованістю, необхідно створити контролюючу ланку підприємства яка відповідає за формування, рух та стягнення дебіторської заборгованості, для прийняття відповідних управлінських рішень.

2. По-друге необхідно проводити контроль стану розрахунків по підприємству та аналіз дебіторської заборгованості за попередні періоди а також аналіз співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, так як значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування. Слід аналізувати кількісний та якісний склад заборгованостей, коефіцієнти оборотності, співвідношення заборгованостей по сумах та строках оплати, їх вплив на фінансові результати підприємства.

3. По-третє підприємству необхідно проводити цінову та кредитну політику по відношенню до покупців для збереження потоків реалізації. Збільшення тривалості пільгового періоду розрахунків за поставки продукції здатне привернути покупців, отже визначення його термінів є найважливішою задачею кредитної політики цінового субміксу маркетингу. Критерієм ефективності кредитних операцій у сфері цінової політики фірми-виробника є досягнення такого співвідношення між розмірами дебіторської і кредиторської заборгованості, при якому поточний дефіцит оборотних коштів зводиться до мінімуму (у ідеалі до нуля), тобто $DЗ - KЗ = ПД > 0$, де ДЗ – дебіторська заборгованість клієнтів фірми-продуценту; КЗ - кредиторська заборгованість фірми-виробника банку (або іншій кредитній установі); ПД - поточний дефіцит оборотних коштів фірми-продуцента. Об'єктом кредитних операцій у сфері цінової політики фірми-виробника є знижки (надбавки). [6]

Важливу роль в управлінні дебіторською заборгованістю відіграє рефінансування дебіторської заборгованості, що являє собою систему фінансових операцій, які забезпечують прискорену трансформацію дебіторської заборгованості у грошові активи. Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості, на сьогоднішній день, є: факторинг, форфейтинг, облік векселів.

Склад дебіторської заборгованості впливає на фінансовий стан підприємства. Значне збільшення дебіторської заборгованості та її частки в оборотних активах може

свідчити або про неефективну кредитно-цінову політику підприємства до покупців, або про збільшення обсягів реалізації, або про неплатоспроможність частини покупців. Зменшення заборгованості за рахунок скорочення періоду її погашення, а не за рахунок зменшення обсягів реалізації позитивно характеризує управління дебіторською заборгованістю.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» затверджено наказом МФУ від 8.10.1999 р., № 237.
3. Бабіч В. В., Сагова С. В. Фінансовий облік (облік активів): навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2006. 282 с.
4. Іванілов О. С., Смачило В. В., Дубровська Є. В. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 1. С. 156-163.
5. Новікова, Н. М. Структурно-логічна модель управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 1. С. 75-82.
6. Планування маркетингу. 2-ге вид. перероб. та доп. : навч. посіб. / О. А. Овечкіна, Д. В. Солоха, К. В. Іванова, В. В. Морєва, О. В. Белякова, О. Б. Балакай. КИЇВ : «Центр учбової літератури», 2013. С. 214-275.

Школьний Олександр

д.е.н., професор

Уманський національний університет садівництва

м. Умань

ЛОГІСТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ

В умовах інтенсифікації конкуренції на продовольчих ринках упорядкування процесів у ланцюгах постачання має значення як для регуляторних органів, так і для підприємств агропромислового комплексу. Стратегічні ресурси та інноваційні технології виробництва не спроможні забезпечувати успіх підприємств в умовах ринку, якщо не забезпечено ефективну систему розподільчої логістики. Це означає, що високий рівень економічної ефективності виробництва не може автоматично гарантувати конкурентних переваг на окремих маркетингових сегментах.

Проблеми вдосконалення логістики та інфраструктури в агропродовольчій сфері знайшли відображення в значній кількості публікацій. Логістика – це й інструмент, і наука про управління, і процес управління [5]. Серед причин нерозвиненості логістики в АПК України К.В. Костіна виділяє нестачу кваліфікованих спеціалістів з логістики, нерозвинену інфраструктуру, низький рівень інтеграції та кооперації виробництва, брак портових та елеваторних потужностей, застарілий парк залізничних вагонів-зерновозів, нерозвиненість річкової логістики, а також неспроможність значної кількості підприємств здійснювати належний рівень витрат на аграрну логістику [4]. С. Гриценко, формулюючи завдання агрологістики, відзначає необхідність гарантування безпечності продовольства; застосування сучасних технологій збору, промислової переробки, транспортування, зберігання і

розподілу продукції; реалізацію концепції логістики в практиці підприємств; розвиток портової інфраструктури та транспорту; будівництво перевалочних комплексів та логістичних центрів; розвиток співробітництва з міжнародними торговими домами, судноплавними компаніями; скорочення часу доставки товарів; розвиток комплексних логістичних послуг; а також впровадження сучасних технологій [2]. Виділяючи складові елементи інфраструктури аграрного ринку (інформаційна інфраструктура, науково-дослідні та освітні установи, транспортні підприємства, складські господарства, фінансові установи, інфраструктура оптової та роздрібною торгівлі), О.С. Головачова підкреслює, що стан інфраструктури справляє значний вплив на розвиток вітчизняного ринку аграрної продукції, та, зокрема, неможливість реалізації експортного потенціалу АПК [1].

Досконала логістична інфраструктура спроможна гарантувати стабільність та економічний ріст [3]. Однак у вітчизняному сільському господарстві мають місце суттєві коливання обсягів пропозиції. Загалом серед завдань регуляторних механізмів щодо розвитку логістичної інфраструктури слід відзначити інформаційно-консультативне забезпечення, організацію аграрного ринку, фінансово-кредитне забезпечення, постачання сучасних засобів виробництва, підвищення ефективності галузевих ланцюгів постачання сировини та готової продукції, формування експортного потенціалу, управління ризиками, формування елементів структурної політики, а також підтримку сталих глобальних конкурентних переваг. Налагоджена логістична інфраструктура та урядова підтримка є передумовами ефективному функціонуванню аграрного сектору економіки. Поряд з цим, недосконалість вітчизняної системи логістично-інфраструктурного забезпечення зумовлює суттєві коливання обсягів валової продукції сільського господарства [6]. Серед джерел глобальної конкурентоспроможності ланцюгів постачання продовольства можна вказати відносні переваги у витратах, явище економії за рахунок масштабів, досвід участі в діяльності світових ринків, товарну диференціацію, дотримання чітких стандартів якості, здатність застосовувати новітні технології виробництва, підприємницьку мобільність, сучасну логістичну інфраструктуру та ефективні урядові програми.

Логістичний менеджмент в агропродовольчій сфері передбачає оптимізацію витрат на проміжні ланки за умов зростання обсягів виробництва та продажу. При цьому стратегічні партнерства охоплюють вертикальні взаємозв'язки між підприємствами на різних стадіях мережі постачання. Горизонтальні зв'язки між суб'єктами підприємництва певного рівня постачальницького ланцюга є передумовою формування стратегічних альянсів. Динамічний характер економічних відносин в межах збутових мереж визначає необхідність систематичного перегляду принципів управління в межах таких угруповань. Налагодження тісних взаємовигідних відносин між безпосередніми контрагентами за відсутності центрального адміністративного органу є передумовою скорочення трансакційних витрат. При цьому може застосовуватися спільне планування підприємницької діяльності, використання передових виробничих технологій та інформаційний обмін.

Ефективність продовольчої сфери залежить від злагодженої роботи економічних агентів у процесі руху сільськогосподарської продукції від первинних виробників до кінцевих споживачів. Можливість збільшення суми доданої вартості окремими учасниками ринкових відносин визначається усвідомленням сприятливих

можливостей для вдосконалення організаційно-економічної структури ланцюгів просування продукції в продовольчій сфері. Проблеми вдосконалення менеджменту в мережах просування сільськогосподарської продукції та продовольства охоплюють процеси управління підприємницькими структурами за межами даних організацій із метою залучення членів-учасників до збутових мереж. Оптимізація функцій мережі постачання пов'язана зі зниженням витрат та рівня понаднормативних запасів готової продукції, зменшенням тривалості обігу оборотних засобів, формуванням стратегічних активів, а також розширенням асортименту продукції. Підвищення операційної ефективності можливе за допомогою вдосконалення внутрішньовиробничих економічних процесів. Зв'язки з постачальниками та споживачами розширюють кількість змінних, які необхідно контролювати в умовах даної системи. Часто сприятливі можливості недоступні до того моменту, коли учасники багатоступінчастої маркетингової мережі не починають співпрацювати. Загалом ефективність логістично-інфраструктурних механізмів можна розглядати як з макроекономічних (мультиплікативний ефект зайнятості, досягнення позитивного сальдо торговельного балансу), так і з мікроекономічних позицій (позитивна динаміка прибутків сільськогосподарських виробників, застосування підприємствами ефективних засобів виробництва, інноваційні зміни в сферах виробництва, ціноутворення, стимулювання збуту та розподілу продукції).

Таким чином, необхідність оперативного реагування на зміни споживчого попиту та інтенсифікація конкуренції на продовольчих ринках визначає посилення інтересу до розподільчої логістики. Наразі в Україні ще не сформовано досконалого механізму управління мережами постачання продовольства. Зміцнення глобальних конкурентних переваг вітчизняного агропродовольчого виробництва можливе завдяки вдосконаленню механізмів логістичного менеджменту з урахування світового досвіду.

Список використаних джерел

1. Головачова О.С. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктури аграрного ринку України. *Бізнес-Інформ*. 2013. № 5. С. 178-183.
2. Гриценко С. Розвиток аграрної логістики в контексті угоди про асоціацію з ЄС. *Вісник ТНЕУ*. 2014. № 4 С. 7-16.
3. Костирко І.Г., Тимофіїв С.В. Досконалість інституційної інфраструктури та її оцінка: теоретичний аспект. *Економіка АПК*. 2014. №2. С. 81-86.
4. Костіна К.В. Еволюція логістики в АПК України та перспективи її розвитку. *Формування ринкової економіки*. 2015. № 33. С. 201-207.
5. Смирнов І.Г., Шматок О.В. Агрологістика в Україні: суспільно- географічні проблеми і перспективи розвитку. *Економічна та соціальна географія*. 2013. № 2 (67). С. 96-109.
6. Школьний О.О. Логістично-інфраструктурне забезпечення аграрного сектору економіки. *Зб. наук. пр. Уманського національного університету садівництва*. Умань, 2016. Вип. 88. Ч. 2. С. 48-55.

Якубова Ирина

к.э.н, доцент

Полесский государственный университет
г. Пинск, Республика Беларусь

МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ В СИСТЕМЕ БУХГАЛТЕРСКОГО МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОГО УЧЕТА

В процессе своего развития бухгалтерский учет и система национальных счетов, отражающая финансово-экономические потоки в макроэкономике, оказывают друг на друга взаимное влияние.

Основные принципы национального счетоводства были разработаны с 1950 по 1970 годы. Именно в этот период среди руководства национальной статистикой определенных стран развивается идея о необходимости рекомендовать предприятиям соблюдение определенных принципов оценки и специфической учетной формализации, позволяющих обеспечить обобщение микроэкономических данных с тем, чтобы получить необходимые макроэкономические величины.

Бухгалтерский учет представляет собой учетную систему, которая может отвечать на информационные запросы широкого круга пользователей, позволяет агрегировать финансовые показатели путем составления консолидированной и сводной бухгалтерской (финансовой) отчетности. Являясь учетной системой микроуровня, бухгалтерский учет необходим как источник информации для проведения макроэкономических обобщений, в частности, для составления системы национальных счетов. В то же время существует проблема обобщения данных, их согласования между собой. Возникает вопрос о пределах использования данных бухгалтерского учета для целей системы национального счетоводства. В отличие от существующего бухгалтерского учета появляется специфическая бухгалтерия предприятия (так называемый «макроэкономический» бухгалтерский учет), направленная на обеспечение расчетов экономических показателей национального счетоводства страны, прежде всего, добавленной стоимости. Можно предположить, что если по данным бухгалтерского учета определять добавленную стоимость, то бухгалтерия предприятия приобретает макроэкономическую направленность.

Однако, в настоящее время добавленная стоимость находится за пределами учетной системы предприятия, а, следовательно, не подвергается прямому управленческому воздействию.

Бухгалтерский учет уделяет основное внимание реализации продукции, когда затраты на счета соотносятся с выручкой от продажи. Такое акцентирование внимания на проданной продукции представляется логичным, так как с микроэкономической точки зрения предприятие, какой бы ни была рассматриваемая экономическая система, не может считать свою миссию выполненной до тех пор, пока не реализует свою продукцию, при этом сам факт производства не представляется очень важным.

С макроэкономической точки зрения вопрос ставится совсем иначе: основным выступает определение законченной продукции, величины достаточно «конечной» на момент наблюдения, с тем, чтобы проследить ее движение. В этом случае понятие конечной продукции включает в себя как стоимость проданной продукции, так и

запасы готовой продукции на складе и, в исключительном случае, ту продукцию, которая изъята из оборота.

Организация бухгалтерского учета добавленной стоимости – это совокупность действий по созданию целостной учетной системы, функционирование которой направлено на обеспечение информационных потребностей пользователей о составляющих экономического потенциала предприятия.

Отличительным критерием макроэкономического бухгалтерского учета является применение на уровне страны показателя валовой продукции (проданной и складированной), составной частью которого является добавленная стоимость. В связи с чем, объектами бухгалтерского учета должны стать два показателя:

- произведенная добавленная стоимость как разность между валовой продукцией и соответствующими материальными затратами на производство этой продукции;
- реализованная добавленная стоимость как разность между объемом продаж и материальными затратами на производство, соотносящимися с этим объемом продаж. Именно такой тип добавленной стоимости в точности соответствует принципам динамического бухгалтерского учета, который ведется для целей анализа финансово-экономической деятельности предприятия на микроуровне.

Решение проблемы информационного обеспечения управления производством видится, прежде всего, в совершенствовании методологии учета, в первую очередь, системы счетов и балансового обобщения. Основная информация для исчисления показателей эффективности функционирования экономики формируются первоначально на счетах бухгалтерского учета. Разработка макроэкономической модели хозяйственно-финансовой деятельности предприятия должна быть основана на применении несколько модифицированного плана счетов по сравнению с ныне действующим.

Актуальность формирования и применения показателя добавленной стоимости на микро и макроуровне в условиях внедрения международных стандартов финансовой отчетности обусловлена как внешними (усиление интеграционных учетных процессов, сохранение конкурентоспособности отечественных экономических субъектов на мировом рынке), так и внутренними (увеличением расходов на внедрение МСФО, увеличение рыночной капитализации за счет повышения прозрачности деятельности экономического субъекта) факторами.

Анализ нормативных актов, определяющих путь реформирования бухгалтерского учета и статистики в республике как создание интегрированного информационного ресурса, основанного на принципах методологического единства, позволяет сделать вывод о том, что законодатель указывает на нормативные предпосылки взаимосвязи учетной информации.

Таким образом, в Республике Беларусь реализован континентальный подход к организации бухгалтерского учета, предполагающий использование бухгалтерской отчетности широким кругом пользователей.

Список использованный источников

1. Абрютин, М. С., Грачев А. В. От бухгалтерского учета к системе национальных счетов. *Вопросы статистики*. 1997. № 8. С. 31-38.
2. Якубова, И. П. Концепция экономической добавленной стоимости в управлении финансами

організації. *Трансформаційні процеси в економіці держави та регіонів : Збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції*. Запоріжжя, 2012. С. 300-301.

3. Якубова И. П. Бухгалтерский макроэкономический учет добавленной стоимости в организациях. Банковская система : устойчивость и перспективы развития : Сборник научных статей седьмой международной научно-практической конференции по вопросам банковской экономики, (г. Пинск, 4-5 апреля 2016 года) / Министерство образования Республики Беларусь [и др.]; редкол. : К. К. Шебеко [и др.]. Пинск: ПолесГУ, 2016. 313 с. С.256-260.

Ящук Тетяна

к.с.-г.н., с.н.с., заступник директора

Омельяненко Людмила

науковий співробітник

Кузишин Надія

молодший науковий співробітник

Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція ІКСГП НААН

м.Тернопіль

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ РОБОТИ НА ОСНОВНИХ ЕТАПАХ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Законодавство України у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України і складається із законів України «Про інноваційну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про спеціальну економічну зону «Яворів», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» та інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Розвиток ринкової економіки може здійснюватися лише через освоєння нововведень, тобто інноваційний процес, який є складним за своєю сутністю.

Усі елементи інноваційного механізму взаємопов'язані, взаємозалежні та інтегровані в єдиний процес, постійно відслідковуються і коригуються на основі інформації про зміни умов на ринку інновацій (аналіз державного регулювання сфер ринку, діяльність прямих і непрямих конкурентів, потенційні ринки збуту та їх ємність, запити майбутніх споживачів тощо).

Інформаційна робота, як складова інформаційного процесу, – це один з видів наукової роботи, спрямований на підвищення ефективності пошуку та використання науково-технічної інформації під час здійснення етапів інноваційного процесу, в першу чергу науково-дослідних робіт. Особливої ваги ці дослідження набувають під час перших етапів розроблення нововведення, оскільки дозволяють спрогнозувати попит на наукоємний продукт на ринку та можливість його комерційного успіху.

Важливими складовими цієї роботи є маркетингові і патентні дослідження.

Якщо метою маркетингових досліджень є вивчення ринкового потенціалу розробки, то патентні дослідження здійснюються на основі аналізу джерел патентної інформації з залученням інших видів науково-технічної та рекламно-економічної інформації, що містять дані про останні науково-технічні досягнення ринку продукції даного виду і проводяться на усіх етапах життєвого циклу інновації і як результат – визначають доцільність правового захисту об'єкта дослідження.

З метою створення інноваційно-спрямованої економічної стратегії України у 2016 році розпочато процес реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності. Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні. Основні засади документа передбачають створення прозорої дворівневої системи державного управління, у якій Міністерство економічного розвитку і торгівлі України забезпечує формування та реалізацію державної політики у даній сфері; створення на базі Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) Національного органу інтелектуальної власності; реорганізацію системи колективного управління майновими авторськими та суміжними правами; удосконалення національного законодавства та його гармонізацію з відповідними нормами ЄС.

Не останнє місце в інформаційній роботі посідає науково-консультаційний супровід впровадження та освоєння завершених наукових розробок, доведених до рівня інновацій.

Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція ІКСГП НААН має великий накопичений досвід у даній галузі: установа забезпечує організацію надання науково-консультаційних послуг, розповсюдження даних про інноваційні розробки, розповсюдження науково-технічної, кон'юнктурно-економічної та патентної інформації, пропаганду досягнень НТП та передового досвіду з метою надання суб'єктам аграрної сфери необхідної об'єктивної, достовірної, оперативної інформації, спрямованої на розвиток сільськогосподарського виробництва, підвищення ефективності праці, поліпшення добробуту і освіченості громадян, посилення конкурентоспроможності кожного аграрного підприємства. Науковці установи щороку організують і проводять 4-6 науково-практичних конференцій, 15-20 круглих столів, 5-8 Днів поля, 15-20 семінарів з найважливіших питань діяльності сільського господарства області. Щороку публікується 80-100 тез та статей у збірниках наукових праць, наукових журналах та газетах, готується 10-15 науково-практичних рекомендацій, здійснюється науковий супровід інноваційних розробок шляхом консультування, читання лекцій та проведення екскурсій.

Відсутність дієвої стратегії розвитку економіки України на базі знань призводить до поступової втрати сфери наукових досліджень і розробок, можливості оперативно впроваджувати їх результати в реальний сектор економіки, реагувати на світові науково-технологічні виклики та ефективно використовувати світові розробки у національних інтересах. Системний підхід до розвитку сфери інновацій є запорукою зростання її інтелектуальних та економічних ресурсів, підвищення її інвестиційної привабливості та конкурентоздатності на сучасній світовій арені. Отже, запуск економічного механізму розповсюдження нововведень та наступне економічне зростання інноваційного типу неможливе без інформаційної складової інноваційного

процесу.

Список використаних джерел

1. Закон України від 04.07.2002 № 40-IV «Про інноваційну діяльність». URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
2. Закон України від 08.09.2011 № 3715-VI «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
3. Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність». URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
4. Інноваційна політика та законодавство в Європейському союзі та Україні: формування, досвід, напрями наближення. Матеріали Міжнародного симпозіуму. м.Київ. Україна. 2-3 червня 2011 р. 384 с.

**СЕКЦІЯ 8
ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО
КОМПЛЕКСУ**

**SECTION 8
PROBLEMS OF THE
AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX
SPECIALISTS TRAINING**

Богуцька Альона

асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

**ПЕДАГОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СОЦІОЛОГІЇ У СИСТЕМІ
ГУМАНІТАРНИХ НАУК ВНЗ**

Початок ХХІ ст. став досить переломним періодом в житті українського суспільства. Запровадження поряд із традиційними інноваційних технологій навчання у вищих навчальних закладах викликане трансформаційними процесами, що відбуваються в сучасному житті у відповідь на його суперечність, невизначеність і відносну непередбачуваність. Адже сучасні реалії змушують не тільки вчитися дії, але активно діяти в умовах, які нам пропонує суспільство.

Слід зазначити, що вимоги сучасного життя зумовлюють появу спеціалістів нової генерації: освічених, мобільних, здатних адаптуватися до нових швидкоплинних умов, відповідальних за наслідки своєї діяльності, здатних захищати свої права та інтереси. Для того, щоб існувати в сучасних умовах мало бути “вузьким спеціалістом”, необхідна ерудиція, широкий кругозір, політико-правова компетентність, вміння пов'язувати події особистого життя з суспільними процесами тощо. Сьогодні є ряд нововведень, які можуть негативно позначитися на стані і перспективах суспільних наук в цілому та соціології зокрема, оскільки недооцінюється їх соціалізуюча роль. Дійсно, переважна частина студентства обирає свою майбутню спеціальність враховуючи свої здібності, уподобання, покликання саме до такої діяльності, перспективи працевлаштування, тобто їх вибір цілком свідомий.

Потрібно наголосити, що система освіти формує не просто спеціаліста, мається на увазі освічена людина, громадянина держави. Існує пряма залежність розвитку суспільства від рівня освіченості населення. Як цілком справедливо зазначають Ж. Малахова та В. Огаренко набуття та підвищення якості людського капіталу безпосередньо залежить від рівня освіти. “Забезпечення високого рівня освіти – основна умова нарощування інтелекту нації, її самостійності й конкурентоспроможності на світовому ринку. Освіта нації – основний соціальний капітал” [1, с. 10].

Адже, зважаючи на кризові явища суспільного життя саме цикл соціально-гуманітарних наук покликаний сформував світоглядні орієнтири, дати уявлення про

закономірності та механізми функціонування суспільства, місце людини в ньому, знання про права, обов'язки, відповідальність індивіда; спрямований на підвищення рівня загальної культури, компетентності суджень, на вкорінення в суспільній свідомості і демократичних цінностей, правил і норм, яким слідують з власних переконань, визначаючи особистий внесок у розбудову суспільства.

Слід зауважити, що в системі соціально-гуманітарної підготовки студентів важлива світоглядна та пізнавальна місія належить дисципліні соціології, яка виступає в якості генералізуючої науки про суспільство. Соціологія, як доцільно зазначає польський соціолог П. Штомпка, “допомагає та дозволяє громадянам раціональним способом знайти сенс життя, визначити власну ідентичність, знайти своє місце в суспільстві, виявити можливі шанси та наслідки своїх дій. Вона озброює нас мапою того світу, в якому ми живемо, допомагає нам краще орієнтуватися в хаосі подій, сприяє більш раціональній інтерпретації нами всього, що навколо нас відбувається” [2, с. 36].

Питання викладання соціології у ВНЗ для студентів різних спеціальностей залишається досить актуальним на сьогоднішній день про що можуть свідчити семінари, конференції, численні публікації з приводу узагальнення викладацького досвіду. Дослідники проблем соціологічної освіти вказують, що її поліпшення сприятиме піднесенню загального рівня гуманітарної освіти, поглибить знання молоді про суспільні процеси, її світоглядну культуру, і безумовно, це питання державної ваги [3; 4].

На жаль, курс “Соціології” невеликий за обсягом, з чітко визначеними програмами питань, не зорієнтований на специфіку спеціальності, форму навчання тощо. Соціологічна освіта відрізняється, на думку фахівців [5; 6] недостатнім рівнем інтенсивності, залежністю від позиції керівництва навчального закладу, наявністю вільних годин в навчальному плані, низькою залученістю фахівців-соціологів до викладацької діяльності.

Викладання курсу “Соціологія” супроводжується рядом проблем, які зумовлені в першу чергу невизначеністю суспільного замовлення на вивчення даного курсу, а також кризовими явищами в системі вищої освіти. Незважаючи на те, що вивчати соціологію як загальнообов'язкову дисципліну почали наприкінці ХХ ст., і є значні доробки щодо організації навчального процесу, в громадській думці побутує скептицизм щодо ролі соціології, оскільки відсутнє розуміння того, що собою представляє наука. Щодо ролі та статусу викладача в суспільстві, то вони значно занижені. Адже слід завжди пам'ятати, що викладач – не тільки носій знань, він – вихователь. Часто виникає проблема не просто дати знання, а навчити вчитися, прищепити смак до здобуття нових знань, допитливість, що не були сформовані у родині. Слушною є думка Р. Беланової, яка зазначає: “Найбільший злочин – ігнорувати виховання студентської молоді у ВНЗ освіти. Наслідки цього сумні. По-перше, невихована, аморальна і бездуховна людина з вищою освітою, з вагомих багажем знань небезпечна, бо знання набуті в університеті, вона може використати з руйнівними намірами. Брак виховання спеціаліста з вищою освітою, поза сумнівом, буде негативно впливати на розвиток суспільства” [7, с. 178].

Дослідники, що аналізують проблеми соціологічної освіти в непрофільних вузах, пропонують різні стратегії проведення занять. Наприклад, С. Губіна зазначає, що перед соціологією як навчальною дисципліною необхідно ставити нове світоглядне

завдання, що полягає в “створенні реального образу сучасного суспільства в контексті глобальних процесів та розумінні соціального образу-Я як активного діяча” [8].

Для того, щоб активізувати пізнавальну активність студента та відповідати вимогам інформаційного суспільства, запроваджуються новітні методики навчання. Використовуються ділові ігри, конференції, круглі столи, студентам пропонують творчі завдання, виконання тестових завдань. Потрібно зазначити, що вибір методу значною мірою залежить від навчальної дисципліни. Окремі методи успішно використовують у процесі вивчення всіх навчальних дисциплін, інші – лише певної групи предметів (наприклад, проведення соціологічного дослідження).

Ще давньогрецький мислитель Геракліт наголошував, що “багатознайство не є мудрістю”. Ці слова любив повторювати і великий німецький філософ Г. Гегель. Мудрість дають ті знання, які приведені в логічну систему, коли людина одне положення може пов'язати з іншим, застосувати його, співвіднести з реальними умовами, зробити узагальнюючі висновки [9, с. 53]. Отже, методи навчання, які використовуються при викладанні соціології, повинні відповідати освітній і виховній меті, змістові освіти, виховувати всебічно розвинених особистостей, які б мали широку освіту й свідомо використовували свої знання та здібності на користь держави, суспільства.

Таким чином, дослідження стану та проблем викладання суспільних наук, і зокрема соціології, дозволяє говорити про ряд проблем, які потребують ґрунтовного аналізу, комплексного вирішення, оскільки благополуччя суспільства безпосередньо пов'язане зі станом справ в системі вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Малахова Ж. Д., Огаренко В. М. Викладання соціології: досвід інноваційних прийомів: навчальний посібник. Запоріжжя : Гуманітарний університет “ЗІДМУ”, 2006. 280 с.
2. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества: Пер. с польск. С. М. Червонной. Москва : Логос, 2005. 664 с.
3. Горбач І. І. Стан соціологічної освіти у навчальних закладах. Матеріали III Інтернет-конференції САУ по проблемах соціологічної освіти, 2010. URL : http://www.sau.kiev.ua/conference_2010.html. (дата звернення : 11.02.2017).
4. Покровский Н. Е. Общие проблемы социологии и общая социология как проблема. *Социология*. 2001. № 4. С. 30-40.
5. Дулина Н. В., Овчар Н. А., Ефимов Е. Г. Методические аспекты преподавания социологии в техническом вузе. *Известия Волгоградского государственного технического университета*. Вип. №7. Т. 8. 2010. С. 80-82.
6. Сенюра О. В. Викладання соціології для студентів інших спеціальностей в сучасному ВНЗ. URL : www.sau.kiev.ua/docs/conference_2010/senura.doc (дата звернення : 11.02.2017).
7. Беланова Р. А. Гуманізація та гуманітаризація освіти в класичних університетах (Україна-США) : монографія. Київ : Центр практичної філософії, 2001. 216 с.
8. Кальмансон А. А. Социология в техническом вузе. *Социологические исследования*. 1996. № 11. С. 116-119.
9. Соціологія : терміни, поняття, персоналії : навчальний словник-довідник ; за заг. ред. В. М. Пічі. К.: “Каравелла”, Львів: “Новий світ–2000”. 2002. 480 с.

Боднар Алла

к.іст.н.

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО РОЗВИТКУ ПОДІЛЬСЬКОЇ ГУБЕРНІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.

У період з кінця ХVІІІ до середини ХІХ століття в суспільному житті українців відбулись надзвичайно важливі суспільно-політичні, соціально-станові, економічні та духовно-культурні зміни, які значною мірою були спричинені зростаючим поліетнічним складом його мешканців та все більшою строкатістю культурно-освітньої сфери, що формувалася внаслідок аграрної колонізації. У 1795 р. територія Подільської губернії була однією з найбільших у Російській імперії, на якій проживало 11365511 мешканців.

Найбільшу питому вагу в складі мешканців Поділля склали українці. Вони були представлені переважно селянами, на яких царизм переніс кріпосницьку систему. Поляки були неоднорідними у соціально-етнічному плані. Частина з них становили так звані “мазури” – переселенці з Мазовії. Іншу групу становила шляхта, тобто чиншовики – нащадки дрібної польської шляхти, котру привезли з собою великі польські магнати, щоб було кому нести військову службу та охороняти кордон [1, с.302-304]. В багатьох селах Проскурівського та Кам'янецького повітів мешкали польські селяни, натомість в інших населених пунктах – жила в основному дрібна “шляхта”.

Водночас, за кількістю на друге місце після українців вийшла єврейська меншина, перемістивши на третє поляків. Цьому сприяло введення в 1796 р. так званої смуги осілості, якою дозволялося жити євреям у населених пунктах Наддніпрянської України, зокрема й на Поділлі, а також розширення їх прав щодо занять торгівлею та ремісництвом.

У загальній етнічній структурі подолян четверту сходинку посіли росіяни. Вони головним чином були представлені військовими, чиновниками, представниками православного духовенства, управителями, купцями та частково старовірами. Переважно оселялися в містах і містечках, роблячи ці населені пункти дедалі більш неукраїнськими.

Відтак, освітня сфера краю стала набувати істотних етнонаціональних трансформацій, зумовлених, з одного боку, русифікацією й нищенням Уніатської церкви та уніатського шкільництва як засобів збереження, розвитку та передачі з покоління в покоління культурно-духовних цінностей, консолідації українців у єдиний народ; з іншого – появою світських і зростанням чисельності навчальних закладів за російськими взірцями, а також шкіл нових колоністів краю.

З приєднанням Правобережної України до Росії вектор духовно-культурного та освітнього розвитку Поділля був повернений в її бік. У краї цілеспрямовано реалізувалися два самостійних курси, які нещадно руйнували все українське [2, с.181-182]. Перший – спрямувався на інкорпорацію всіх сфер його життя, русифікацію корінного населення та нівелювання великої внутрішньої різниці українців і росіян. З точки зору культури конкретними його проявами виступало запровадження

російської мови і російського духу в діяльності державних органів, офіційного діловодства, Православної церкви, закладів освіти та різноманітних громадських інститутів. Другий курс був пов'язаний із активізацією польського елемента (який становив “тісно згуртоване суспільство, що мріяло про відновлення своєї вітчизни”) у напрямку колонізації українців шляхом посилення впливу Римо-Католицької церкви, створення та діяльності мережі польських навчальних закладів.

На час приєднання Поділля до Росії його мешканці здобували освіту в розгалуженій мережі шкіл, які переважно утримувалися на кошти батьків й виступали початком і джерелом всякої премудрості бідних подолян [3, с.43-44]. У таких закладах навчали переважно дяки. Дітей вчили українською мовою читати буквар, часослов, псалтир і церковні співи. Але, як свідчать джерела, такі школи наприкінці XVIII ст. почали занепадати і на початку XIX ст. майже зникли. Причина занепаду, а потім майже повного їх зникнення, полягала в переході абсолютної більшості уніатів, при парафіях де вони функціонували, в православ'я, цей процес не супроводжувався збереженням навчальних закладів. У тих парафіях, які ставали православними разом із священиками, школи, як правило, продовжували функціонувати. Наслідком таких етноконфесійних змін у регіоні стала перша хвиля різкого скорочення власне українських навчальних закладів [4].

Дещо краща ситуація була з польськими навчальними закладами Поділля, якими опікувалися поляки-католики [5, с.322]. Римо-католицьке парафіяльне шкільництво на Поділлі у досліджуваній період пройшло в своєму розвитку також три періоди. На першому – в 1775–1805 рр. вони діяли в межах Едукаційної Комісії. Другий період (1805–1831 рр.) відзначався розквітом польської освіти завдяки А. Чарторийському і Т. Чацькому. Третій (1831–1850 рр.) був позначений майже повною ліквідацією польського шкільництва.

Діяльність закладів освіти регіону перебувала під постійним тиском з боку католиків, яким, за висловом Д. Дорошенка, царизм залишив “повну гегемонію в обсягу культурно-освітнього життя, головне в царині шкільництва” [6, с.55-67]. Тому православному духовенству, вчителям, які вийшли з народного середовища і були поєднані з ним тісними етнонаціональними та релігійними узами, як одне ціле, доводилося вести наполегливу боротьбу передусім з католицизмом і полонізмом, які насадили з усіх боків.

Вивчення стану народної освіти в селах губернії наштотує на думку про те, що ні церковно-парафіяльні, ні міністерські школи не забезпечували освоєння грамоти навіть половини учнів. Викладання велося на основі примітивної методики, без підручників, російською мовою, якою селянські діти не володіли. І лише деякі учні після закінчення навчання могли читати більш менш по-російськи, але й вони повністю не розуміли смислу прочитаного: не могли передати текст своїми словами.

Список використаних джерел

1. Євтух В. Б., Трошинський В. П., Глушко К. Ю. та ін. Етнонаціональна структура українського суспільства : довідник. Київ : Наук. думка, 2004. 344 с.
2. Сірополко, С. Історія освіти в Україні. Київ : Наук. думка, 2001. 912 с.
3. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні: Нариси / Ред. кол. : М. Д. Ярмаченко (від. ред.) (X – поч. XX ст.). Київ : Рад. шк., 1991. 384 с.
4. Сборник статей, разъясняющих польское дело по отношению к Западной России / Сост. и изд. С. Шолкович. Вильно : Тип. А. Г. Сыркина, 1885. Вып. 1. 319 с.

5. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель та народів ; пер. з англ. : Е. Гайдель, С. Грачова, Н. Кушко, О. Сидорчук; карти П.-Р. Магочій; покажчики Л. Ільченко; наук. ред. С. Біленький; ред. укр. вид. Л. Ільченко; відп. ред. В. Падяк. Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2012. 974 с.

6. Дорошенко, Д. И. К украинской проблеме. *Вестник Московского университета. Серия А. Филология*. 1990. № 5. С. 55-67.

Бордюг Олександр

асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ЕКСПЕРТНІ СИСТЕМИ У ФАХОВОМУ НАВЧАННІ

Основними принципами розвитку системи вищої освіти є формування знань, умінь та навичок особи, що забезпечують її здатність виконувати завдання та обов'язки певного рівня професійної діяльності, та самостійно вдосконалювати свій кваліфікаційний рівень використовуючи новітні інформаційно-комунікаційні технології.

Головним завданням сучасної, оновленої національної вищої школи стає формування в студентів міцних знань дієво-практичного характеру. Адже без знань, сформованих на рівні готовності до творчого їх застосування у нових навчальних ситуаціях і на практиці – навчання пов'язане з великими труднощами.

Стає очевидним, що однією з ключових проблем дидактики вищої школи в умовах інформаційного суспільства та динамічного розвитку освітніх технологій є управління навчальним процесом з метою підготовки фахівця, рівень компетентності якого цілком задовольняв потреби відповідної професійної галузі.

На теперішній час не викликає сумнівів висока ефективність застосування інформаційно-комунікаційних технологій та пов'язаних з ними методів і засобів підвищення професійної компетентності у студентів. Усі погоджуються з тим, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій однозначно буде сприятиме підвищенню рівня дієвості знань, через широкий вибір інструментів якими володіють ці технології: наочність, інтерактивність, диференційованість та інші. Однак, варто відзначити особливо перспективний напрямок у спектрі інформаційних технологій, це комп'ютеризовані системи штучного інтелекту, а саме їх різновид - експертні системи.

Експертні системи, як клас програмного забезпечення, разом з відповідною методологією застосування, здатні змінити ситуацію у професійному навчанні на краще. Відомо що експертні системи застосовуються для вирішення завдань (видачі рекомендацій) у певних предметних галузях. Саме це їх «покликання» ми успішно можемо використовувати у професійному навчанні студентів. А саме, створювати учбові ситуації, при яких студент вирішує конкретні прикладні задачі, покладаючись на ним здобуті знання та навички. Завдяки експертним системам, студенти мають можливість моделювати реальні виробничі ситуації, та створювати алгоритми їх вирішення, іншими словами «учити» експертну систему «вирішувати» конкретні

прикладні завдання. А заодно, що важливіше, учитись самим.

Студент кардинально змінює свою роль у навчально-виховному процесі, від рівня накопичення знань, пасивно спостерігаючи та фіксуючи новий для нього навчальний матеріал, до рівня їх засвоєння та застосування. Застосування не на рівні вирішення формальних учбових тестів і завдань, а на рівні творчого впровадження знань для вирішення певної виробничої ситуації. Студент відкриває нову для себе роль, роль активну і творчу, у якій він має самостійно оволодіти матеріалом та «навчити» систему працювати за його розробленим алгоритмом, по вирішенню конкретних професійних завдань.

Бурлаков Олександр

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

РОЗВИТОК ТА ПЕРВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ

В останнє десятиліття відбулися значні зміни на ринку праці: зросли вимоги до персоналу, практично в усі сфери діяльності почали широко впроваджуватися ІТ-технології, а сам персонал став більш мобільним. Подібні зміни зумовили необхідність створення умов для безперервної, швидкої, гнучкої, і одночасно високоякісної підготовки кадрів, і оскільки традиційні системи навчання не здатні відповідати даним потребам, потрібен був пошук альтернативних систем [1].

Підвищення кваліфікації працівників прийнято визначати як навчання з метою оновлення та набуття умінь, знань, навичок і здатності виконувати завдання та обов'язки, необхідні для здійснення професійної діяльності [2].

Дистанційне навчання займає в сучасній системі освіти особливе місце, доповнюючи інші форми навчання.

Основу освітнього процесу при дистанційному навчанні складає цілеспрямована і контрольована інтенсивна робота студента, який може самостійно визначати послідовність освоєння дисциплін, вчитися в зручному для себе місці, з індивідуальною швидкістю і в зручний для себе час.

Важливою перевагою дистанційного навчання є високий рівень його ефективності. За оцінками фахівців, в процесі e-learning значно скорочується час навчання, а швидкість запам'ятовування матеріалу зростає.

Навчання онлайн дозволяє підвищити якість освіти за рахунок широкого використання світових освітніх ресурсів і збільшення частки самостійного освоєння матеріалу, причому останнє особливо важливо, оскільки поступово забезпечує вироблення таких якостей, як самостійність, відповідальність, організованість і вміння реально оцінювати свої сили і приймати раціональні рішення.

В Україні дистанційна освіта почала розвиватися в кінці 90-х років. У 1997 році був початий і в 2002-му завершено всеукраїнський експеримент в області

дистанційного навчання. У ньому брали участь державні та недержавні освітні установи. У червні 2002 року відбулося засідання колегії Міністерства освіти України, яка підвела його підсумки. Учасники експерименту – 20 установ вищої професійної освіти – відпрацювали такі основні групи дистанційних технологій, як кейс-технологія (вона застосовується, як правило, у поєднанні з очними формами навчання, мережева (інтернет-навчання) і телевізійно-супутникова. Університетами були створені та апробовані спеціалізовані навчальні матеріали (базові інтерактивні навчальні посібники, навчальні відеофільми, аудіо-програми, навчальні комп'ютерні програми тощо). На їх основі розроблені спеціальні методики дистанційної освіти [3].

Одним із найважливіших результатів експерименту стало створення нормативно-правового забезпечення. Це дало можливість всім установам освіти працювати на основі дистанційних освітніх технологій. У грудні 2002 р. була затверджена «Методика застосування дистанційних освітніх технологій (дистанційного навчання) в установах вищої, середньої та додаткової професійної освіти України». Дистанційні технології, згідно з внесеними до законодавства змінам і доповненнями, стали юридично визнаними [3].

Отже, за результатами дослідження можна визначити такі основні переваги сучасних технологій дистанційної освіти:

- технології дистанційного навчання є провідними освітніми технологіями;
- доступність всім верствам населення;
- індивідуальний процес навчання;
- комплексне програмне забезпечення;
- демократичний зв'язок «викладач – студент»;
- отримання сучасних знань, умінь, навичок і способів дій в новітніх технологіях.

Студенти, які навчаються дистанційно, постійно мають справу з сучасними технологіями подання та обробки інформації, такими, як комп'ютерні технології, відео- і аудіотехнології, Інтернет тощо. Тому їм доводиться освоювати ці технології, отримуючи додаткові навички та вміння, які значно підвищують загальноосвітній і технічний рівень студента, його конкурентоспроможність.

Досліджувана форма навчання більше розрахована на людей з певною базою знань і навичок, тому дистанційна освіта рекомендується в якості другої освіти або підвищення кваліфікації, так як студент вже має професійні навички в області досліджуваного предмета і має можливість продовжувати освіту без відриву від повсякденних обов'язків.

Список використаних джерел

1. Довідник «Впровадження інноваційних підходів до організації навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування». Київ : КиївЦНТЕІ, 2011. С. 79.
2. Бойко А., Чечель А. Дистанційне навчання в системі підвищення кваліфікації державних службовців Схід. 2015. № 4 (136). URL : <http://skhid.com.ua/article/view/51680/47741> (дата звернення 27.02.2017 р.).
3. Кіракосян, Г. А. *Розвиток вітчизняної дистанційної освіти.* URL : http://confcontact.com/2014_04_25edu/23_Kirakosjan.htm (дата звернення 27.02.2017 р.).

Герасименко Юлія

к.е.н., доцент

Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ФАХІВЦІВ В АПК

Діючи в інтересах суспільства, фахівці в АПК повинні вміти відрізнити «що таке хороше, і що таке погано» і оцінювати свої вчинки і рішення з точки зору їх майбутніх результатів і наслідків. З цього приводу Річард Темплар зазначив: «Ви (підприємці, менеджери, фахівці) ... несете повну відповідальність за оточуюче середовище, ви не повинні робити нічого, що може зашкодити екології, здоров'ю, життю. ... Ви повинні знати, де знаходиться та межа, за яку ви ніколи не переступите. Ви повинні свідомо відноситись до всього, що відбувається навколо, і розуміти, що дає світу ваш бізнес і що від нього бере» [1].

Етичність або неетичність вчинків і рішень фахівців АПК залежить від певних факторів. Наприклад, природним є привнесення у роботу притаманних людині рис характеру, манери поведінки, індивідуальних потреб, релігійних переконань, сімейних цінностей. Але на прийняття рішень впливає не тільки «повеління сумління» індивідуума; етична або аморальна практика – це також форма вираження системи цінностей, установок, переконань і манери поведінки, прийнятих в організаційній культурі. Тому етичні проблеми фахівців АПК можуть бути не лише особистими, але й організаційними. Розглянемо декілька основних факторів, що впливають на етичний світогляд людини: рівень морального росту, індивідуальні характеристики особистості та організаційна культура.

Рівень морального росту – характеризує ступінь сприйнятливості моральних принципів індивідуума до впливу ззовні (рисунок 1). На першому рівні знаходяться люди, які реагують на поняття «правильно» чи «неправильно» тільки за умови можливих наслідків особистісного характеру, таких як покарання, винагорода або обмін послугами. Судження людини на загальноприйнятому рівні відображає моральні цінності, в основі яких лежить задача підтримки визначеного загальноприйнятого порядку і відповідності очікуванням оточуючих. Особи, що знаходять на принциповому рівні розвитку (тобто з твердими моральними устоями), прикладають значні зусилля для того, щоб ізолювати свої моральні принципи від впливу груп, до яких вони належать, або від суспільства в цілому. Наприклад, фахівець, що знаходиться на другому рівні морального росту, скоріш за все прийме рішення, яке схвалить колеги, і буде діяти так, щоб намагатися точно дотриматися всіх правил і процедур, прийнятих в його організації. В свою чергу, фахівець, що знаходиться на третьому рівні, при певних умовах здібний кинути виклик традиційній практиці, прийнятій в організації, якщо з його точки зору вона неправильна.

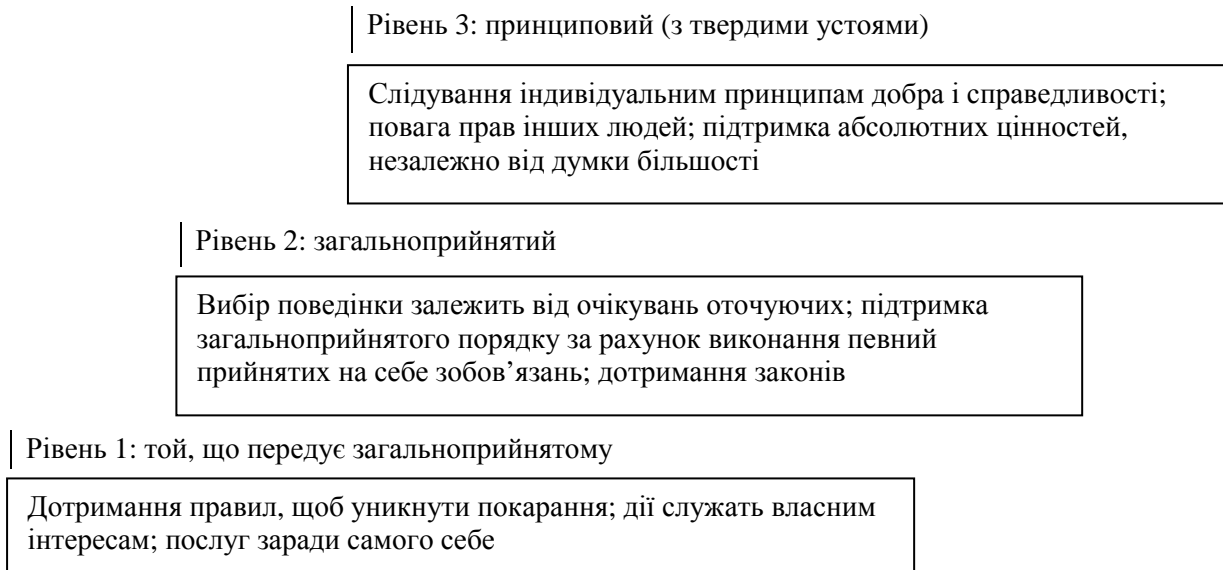

Рис. 1. Рівні індивідуального морального росту особистості [2]

Індивідуальні характеристики – сформований набір особистих цінностей, які розвиваються з ранніх років під впливом батьків, викладачів, друзів та інших оточуючих людей. Ці цінності відображають основні поняття індивідуума про те, «що таке хороше і що таке погано». Саме тому фахівці однієї і тієї ж організації нерідко володіють абсолютно різними індивідуальними цінностями.

На поведінку окремих людей, у відповідності з їх особистими уявленнями про правильність або неправильність дій, впливають два індивідуальних фактора:

– сила «его» – відображає індивідуальну переконаність людини. Особи, що володіють великою силою «его», тобто більш самодостатні, по всій вірогідності, будуть менше сприйнятливими до зовнішнього впливу, ніж ті, у кого рівень даного фактору невисокий. Іншими словами, самодостатні особистості частіше за все будуть поступати, так як самі вважають за потрібне. І від сучасних фахівців очікується високий ступінь впевненості у собі, оскільки дана якість необхідна для того, щоб забезпечити максимальну узгодженість між моральними цінностями та етичністю власних дій;

– ступінь самоконтролю – вимірює здібність індивідуума контролювати свої емоції, думки і поведінку. Він базується на волі людини, тобто її здатності приймати усвідомлені рішення і втілювати їх у життя. І від фахівців очікується високий ступінь самоконтролю, оскільки він є важливим елементом у здібності людини досягати поставлених цілей без зречення морально-етичних цінностей.

Організаційна культура – сукупність загальних для членів організації внутрішніх цінностей, які в значній мірі визначають образ їх дій. Якщо культура сильна і підтримує високі етичні стандарти, вона може оказати потужний позитивний вплив на поведінку співробітників організації. Високі етичні стандарти найбільш вірогідні в організаціях, де визнають цінність кожного фахівця і стимулюють його розвиток, де присутня взаємодовіра, чесність і відкритість, де менеджери готові приймати на себе ризик і схильні до новаторства, де не заохочується неконтрольована конкуренція, де

низький або середній ступінь агресивності; така організаційна культура фокусує свою увагу не лише на результатах, але й на засобах їх досягнення.

Отже незаперечним є той факт, що сталий розвиток АПК значною мірою визначається етичним рівнем його фахівців. Саме тому, менеджери вищого рівня підприємств АПК повинні прикладати зусилля щодо підвищення етичних стандартів і рівня відповідальності його фахівців. Для цього вони можуть взяти певні міри, наприклад:

✓ намагатися наймати фахівців із достатньо високими моральним рівнем, оскільки вони, вірогідніше, будуть менше піддаватись (або зовсім не піддаватись) неетичному зовнішньому впливу, а будуть поступати так, як вважають за правильне, як підказує їм сумління;

✓ розробити «етичний кодекс» – положення, що описує етичні норми професійної поведінки та відповідальності, які мають стати взірцевим керівництвом для всіх співробітників організації у їх взаємовідносинах із бізнес-партнерами, клієнтами, колегами по роботі. Іншими словами, це те, чого від фахівців очікує організація в морально-етичному плані;

✓ організувати проведення семінарів, тренінгів або інших заходів із питань етики, культури поведінки, підводячи фахівців організації до розуміння їх моральної відповідальності за наслідки скоєних ними дій;

✓ відкрито винагороджувати працівників за етичні вчинки і карати за неетичні, а також створювати можливості безперешкодного обговорення аморальних проблем в організації;

✓ слугувати зразком для підлеглих, оскільки саме високоморальна поведінка керівництва практично завжди спонукає співробітників слідувати етичним нормам. І навпаки, якщо керівник, наприклад, використовує ресурси компанії в особистих цілях, «штучно роздуває» рахунки витрат, занадто сприяє своїм друзям чи родичам, веде несправедливу політику щодо системи винагород, то важко розраховувати, на те, що співробітники організації будуть чесно і з відповідальністю виконувати свої функціональні обов'язки.

Але найголовнішою умовою етичних вчинків і рішень фахівців в АПК є дотримання «золотого» правила етики: «Все, що тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, так чиніть їм і ви» (Євангелія від Матвія 7:12).

Список використаних джерел

1. Темплар, Р. Правила менеджера ; Пер. с англ. Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2005. 240 с.
2. Роббинз, Ст., Коултер Мэри Менеджмент ; 8-е издание: пер. с англ. М.: Издательский дом «Вильямс», 2007. – 1056 с.

Гарасимчук Ігор

к.т.н., доцент, завідувач кафедри

Панцир Юрій

к.т.н., доцент, декан

Михайлова Людмила

к.т.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

НАСКРІЗНА НАУКОВА СТУДЕНТСЬКА РОБОТА ПРИ ВИКОНАННІ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Науково-дослідна діяльність студентів здійснюється у двох взаємопов'язаних напрямках:

- 1) навчання елементів дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості;
- 2) наукові дослідження студентів під керівництвом професорів і викладачів.

Зміст і структура науково-дослідної роботи студентів визначаються наступністю її засобів і форм відповідно до логіки й послідовності навчального процесу, що зумовлює поступове збільшення обсягу і зростання складності набутих знань, умінь і навичок (рис. 1).

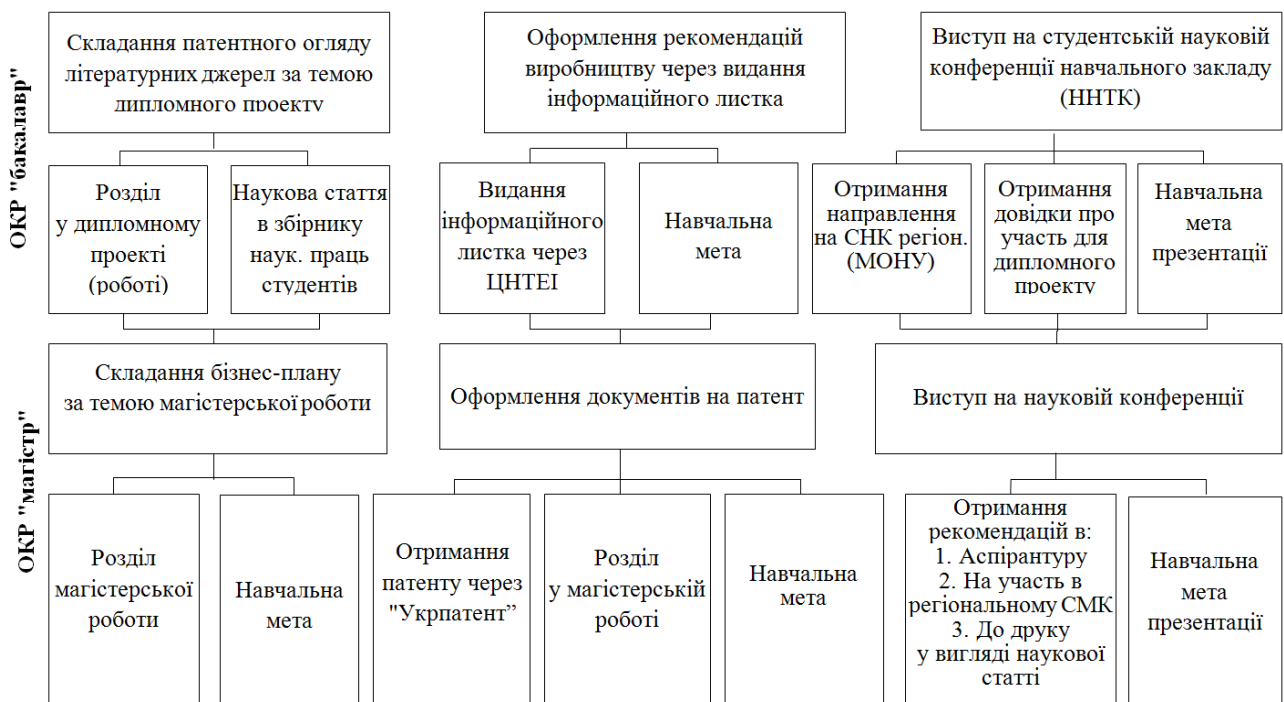

Рис. 1. Структура науково-дослідної роботи студента

Систему науково-дослідної роботи студентів найбільш доцільно розробляти на принципах наскрізності [1; 2] – вона повинна охоплювати всі ступені підготовки фахівців, проводитися у навчальний і позааудиторний час, диференціюватися залежно від курсу, на якому навчається студент, тощо.

Ключовою ідеєю цього є те, що максимальна кількість, а при можливості всі

роботи науково-дослідницького характеру – реферати, курсові роботи та проекти, практичні роботи дослідного спрямування - виконуються в межах одного тематичного напрямку, визначеного тематикою дипломного проектування. При даній навчальній технології тема дипломного проектування у вигляді "напрямку" вибирається (назначається) на першому курсі науковим керівником дипломного проектування, на весь період навчання складається схема дипломного проектування через написання рефератів, виконання курсових робіт (проектів), виконання завдань дослідницького характеру під час навчальних, виробничих та переддипломної практики на замовлення підприємств, тощо.

Елементи наукових досліджень у формі наукового пошуку студенти застосовують під час написання курсових робіт із загальнотеоретичних і фахових дисциплін: вони готують огляди літератури і розробляють пропозиції, що містять елементи новизни з теми роботи; узагальнюють передовий практичний досвід, застосовують економіко-математичні методи, комп'ютерну та організаційну техніку й інформаційні технології. Згодом ці елементи наукового пошуку розширюються у дипломному проекті (роботі), а завершення дістають у магістерській роботі. Тому тематика дипломних (магістерських) робіт має бути тісно пов'язана з тематикою науково-дослідних робіт кафедри та з інтересами підприємства, на базі якого студент виконує дипломну роботу.

Під час навчальної та виробничої практики кожний студент, крім загальних завдань, передбачених програмою, виконує також завдання дослідницького характеру. Порядок виконання завдань відображується в щоденнику та в окремому розділі звіту про проходження практики і може використовуватись під час підготовки доповідей на конференціях, інформаційних семінарах, написання курсових та дипломних робіт.

Рішенням Державної екзаменаційної комісії студенти, які досягли певних успіхів у науково-дослідній діяльності, можуть бути рекомендовані до вступу в аспірантуру чи на викладацьку роботу.

Особливість складання наскрізної схеми наукової роботи заключається в тому, що вона охоплює всі освітньо-кваліфікаційні рівні – «БАКАЛАВР» – «МАГІСТР».

Особливості складання наскрізної схеми наукової роботи науковим керівником на окремих ОКР не відрізняється від загальної методики. Різниця лише в тому, що до переліку курсових робіт (проектів) додається максимально-можлива кількість малоємких індивідуальних науково-дослідних робіт (реферати, розрахункові роботи, графічні роботи, розрахунково-графічні роботи, творчі роботи, допоміжні завдання, описові роботи, практичні дослідницькі завдання з огляду їх входження в кінцеву роботу – дипломний проект (роботу).

Найбільш інтенсивна робота проводиться на рівні курсового проектування з окремо взятих дисциплін.

Організаційно вказані схеми реалізувати дещо складніше, проте надзвичайно результативно з точки зору реалізації принципу наскрізності науково-дослідної роботи студентів.

Як правило, одним із елементів курсових робіт (проектів), в яких розробляють або удосконалюють конструктивні розробки, є розділи науково-дослідного характеру, а саме: аналітичні огляди літератури, комп'ютерна оптимізація розрахунків, економічне прогнозування і обґрунтування інженерних рішень, у багатьох випадках

на підставі проектних розробок складають матеріали на раціоналізаторські пропозиції, патенти, товарні знаки, інформаційні матеріали, наукові статті тощо.

Значна їх частина виконується на рівні навчальних, але значна частка названих матеріалів з'являється у відповідних структурах (патентна служба, наукові видавництва, центри науково-технічної інформації тощо) і отримує статус інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Бендера І. М., Панцир Ю. І., Гарасимчук І. Д. Організація наскрізної наукової роботи студентів за кредитно-модульної системи організації навчального процесу. *Наука і методика : Збірник науково-методичних праць* / Редкол.: А.Ф.Гойчук (гол. ред.) та ін.-К. : Аграрна освіта, 2006. Вип.5. С.67-77.

2. Бендера, І. М. Особливості організації самостійної роботи у вищих навчальних закладах на принципах наскрізності : (Із досвіду роботи Подільської державної аграрно-технічної академії). *Збірник наукових праць національного аграрного університету „Механізація сільського господарства”*. Київ : НАУ, 2003. Т. XV. С. 377-388.

Громик Андрій

к.т.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Традиційним способом підготовки фахівців є вивчення теоретичного матеріалу. Надалі відбувається реалізація та закріплення навичок на реальному, часто застарілому обладнанні, що призводить, у тому числі, і до розриву між процесом підготовки й реально діючим виробництвом. Саме тому «актуальною є проблема обґрунтування, створення та широке впровадження в повсякденну педагогічну практику інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій навчання математичних дисциплін у ВНЗ, використання яких надасть можливість активізувати навчально-пізнавальну і науково-дослідну діяльність студентів, підвищити рівень їхньої математичної і професійної підготовки, розкрити творчий потенціал і збільшити роль самостійної та індивідуальної роботи за рахунок застосування новітніх інформаційних та педагогічних технологій» [7, с. 77].

Єдиним, мабуть, вирішенням проблеми на сьогодні є широке використання методів моделювання процесів і явищ. При цьому основою є використання математичних моделей, реалізованих на комп'ютері, що дозволяє інтерактивно змінювати параметри досліджуваних явищ.

Означеній проблемі присвятили свої наукові дослідження такі вчені, як О. Бесклінська [1], М. Жалдак [2], В. Лапінський [2], Н. Рашевська [3], С. Семеріков [4; 5], К. Словак [5], Ю. Триус [6; 7], М. Шут [2] та ін.

На аудиторних заняттях з різних навчальних дисциплін студенти проводять обробку й аналіз статистичних даних. При цьому головним є грамотне формулювання

задачі, побудова її математичної моделі, а оптимальний розв'язок знайде комп'ютер. Завдяки використанню комп'ютера в коло розгляду можна включати об'єкти з більш складними зв'язками між параметрами, не вимагаючи математичної простоти моделей. Численні проблеми вибору розв'язків, які виникають при управлінні технологічними процесами, можна сформулювати у вигляді задач математичного програмування, що зводяться до максимізації або мінімізації цільової функції при заданих обмеженнях. Прикладами таких задач можуть служити завдання оптимального використання ресурсів, завантаження устаткування, оптимізації вантажопотоків, складання розкладів тощо. Студенти знаходять оптимальні розв'язки й аналізують їх, створюючи звіти за межами, за результатами, за стійкістю з використанням теорії двоїстості. Комп'ютер видає готовий результат, але від студента вимагається розуміння сенсу отриманих рішень прямої та двоїстої задач, вміння трактувати дані мовою вихідної задачі.

Студенти навчаються також вирішувати ці завдання вручну, коли можна вловити зміст розв'язку, перехід до більш вигідного плану, зрозуміти динаміку процесу, адже тоді при вирішенні на комп'ютері вони вже розуміють суть проведених комп'ютером обчислень. Для підготовки сучасних фахівців великого значення набуває отримання міцних знань у цій галузі, щоб випускник був готовий працювати на підприємстві, що знаходиться на будь-якій стадії інформатизації.

Варто зазначити, що застосування математичного моделювання при вирішенні реальних задач пов'язане з необхідністю накопичення, упорядкування та відповідною обробкою великих масивів вихідної інформації. Крім того, побудова й перевірка якості моделей, отримання розв'язків на їх основі є досить трудомісткими процедурами й вимагають великого обсягу обчислень.

Все вищевикладене й визначило вибір табличного процесора MS Excel у якості програмного забезпечення в ході математичної підготовки майбутніх фахівців з інформатики. Microsoft Excel містить пакети прикладних програм для вирішення різних завдань, володіє широкими можливостями для роботи з числовими, особливо табличними, даними, з різною статистичною інформацією. Він дозволяє створювати користувацькі функції, будувати графіки і розв'язувати рівняння з однією та кількома невідомими. MS Excel володіє потужним засобом – «підбір параметра», який дозволяє розв'язувати рівняння чисельними методами наближених обчислень. З MS Excel зручно працювати, коли потрібно провести обробку великих масивів даних. Він дозволяє представляти вихідні дані в зручній для користувача формі, автоматизувати громіздкі обчислення, економити час обробки, досліджувати моделі з більш складними залежностями.

На практиці в переважній більшості реальних випадків вибір параметрів, характеристик виробів відбувається в умовах обмежених матеріалів, часу, коштів, енергії та інших ресурсів. MS Excel містить єдиний потужний інструмент вирішення оптимізаційних задач – засіб «пошук розв'язку». Для цього необхідно здійснити грамотну постановку задачі, побудувати її математичну модель, ввести вихідні дані в програму, а оптимальний розв'язок знайде комп'ютер.

Специфіка професійної підготовки фахівців полягає не тільки в отриманні нових знань, а й у формуванні потреби застосування комплексу математичних методів у професійній діяльності. Необхідно навчити студента грамотно формулювати практичну задачу, переводити її на мову математики, інтерпретувати результат

розв'язання мовою реальної ситуації, а також перевіряти відповідність отриманих і дослідних (емпіричних) даних. Це сприяє систематизації та підвищенню рівня знань студентів, формує вміння творчо мислити. Застосування математичних методів дозволить майбутнім фахівцям приймати зважені, науково обґрунтовані рішення, використовуючи сучасні інформаційні технології.

Сучасні прикладні задачі характеризуються великими масивами вхідних даних, які необхідно піддати аналізу за допомогою апарату математичної статистики, алгебри, методів наближених обчислень тощо. Побудова достовірної математичної моделі, що якнайкраще, з великою точністю, наближає реальний процес чи явище, – відповідальна трудомістка робота спеціаліста, яка вимагає великої точності обчислень, часу, а також комплексних знань з галузі математики. Саме такими знаннями і навичками їх застосування на комп'ютері повинен володіти сучасний випускник вищого навчального закладу.

Викладання математичних дисциплін сьогодні вже неможливо уявити без демонстрації розв'язування на комп'ютері як сучасних, так і класичних виробничих задач. Реалізація практичних прикладів на ПЕОМ показує можливі шляхи удосконалення навчального процесу за рахунок передачі рутинних обчислень комп'ютеру. Це дає можливість направити увагу студентів на глибше осмислення реальних явищ, застосовуючи активні методи навчання.

Список використаних джерел

1. Бесклінська О. П. Інтерактивні технології при вивченні математичних дисциплін у вищих навчальних закладах. URL : http://www.knlu.kiev.ua/ua/c_inf/conf/02_Besklinska.pdf.
2. Жалдак М. І., Лапінський В. В., Шут М. І. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики : посібник для вчителів. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. 182 с.
3. Рашевська Н. В. Мобільні інформаційно-комунікаційні технології навчання вищої математики студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті; Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2011. 21 с.
4. Семеріков С. О. Фундаменталізація навчання інформатичних дисциплін у вищій школі : монографія / наук. ред. академік АПН України, д.пед.н., проф. М. І. Жалдак. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 340 с.
5. Словак К. І., Семеріков С. О. Теорія та методика застосування мобільних математичних середовищ у процесі навчання вищої математики студентів економічних спеціальностей. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2011. № 1 (21). Режим доступу до журналу : <http://journal.iitta.gov.ua>.
6. Триус Ю. В. Інноваційні інформаційні технології у навчанні математичних дисциплін. Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/15095/1/15-Tryus-76-81.pdf>.
7. Триус Ю.В. Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математики : монографія. Черкаси : Брама-Україна. 2005. 400 с.

Гуцал Ярослав
студент-магістр

Науковий керівник: к.псих.н., доцент Васильєва О.М.
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ПРОБЛЕМА СТЕРЕОТИПІЗАЦІЇ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

На педагога значною мірою, в процесі пізнання особистості студента, впливає так званий механізм стереотипізації. Стереотипізація - це класифікація форм поведінки та інтерпретація їх причин шляхом віднесення до вже відомих або удавано відомих явищ, соціальних стереотипів.

Стосовно педагогічної діяльності проблеми стереотипізації стали вивчатися порівняно недавно [1, 2, 3, 4, 5].

В освітньому процесі механізм стереотипізації сприйняття діють у всіх напрямках: задіяні педагогічні, психологічні, соціальні, емоційні, поведінкові стереотипи. Так, у педагога під впливом особистого педагогічного досвіду складаються специфічні соціальні стереотипи: «відмінник», «двієчник», «активіст» і т.п. Педагогічні стереотипи починають формуватися в дитинстві під впливом батьків і педагогів, у студентські роки накопичуються і закріплюються. З віком, схильність до стереотипізації збільшується. У педагогів з великим стажем роботи стереотипів зазвичай значно більше, ніж у початківців.

Ситуація, що формує трафаретність в рішенні педагогічних задач веде до зниження професійного рівня, так як зайва стереотипність діяльності педагога знаходиться в протиріччі з необхідністю зміни змісту і структури педагогічної діяльності. Спрощені установки і стереотипи утворюють «інерційну ланку», що перешкоджає засвоєнню нових підходів і методів, нових знань [6].

Вперше зустрічаючись із учнем, який вже отримав характеристику «відмінника» чи «двієчника», педагог з більшою або меншою мірою уявляє в нього наявність даних якостей. Звичайно ж, набори стереотипів є відмінними, всі педагоги мають різні образи «відмінника», «двієчника», «громадського - активіста» і т.д. Всі оціночні стереотипи носять підкреслено суб'єктивний, індивідуальний характер. В цьому нема нічого дивного, оскільки кожен стереотип представляє собою закріплений досвід спілкування зі студентом, досвід даного конкретного педагога. Наприклад, не потребує доказів твердження, що серед педагогів досить поширений стереотип про зв'язок хорошої успішності студента з характеристиками його особистості: успішно навчається – отже, зібраний, добросовісний, чесний, дисциплінований; погана успішність – безталанний, лінивий, незібраний, і т. п.

Деякі дослідження [7,8], а також педагогічна публіцистика звертають увагу на такий педагогічний стереотип, згідно з яким «неблагополучними» дітьми частіше за все є неспокійні студенти, які не можуть всидіти на заняттях, не можуть мовчки реагувати на зауваження викладача, здатні вступити з ним в спір. І навпаки, студенти, які діють в залежності від вказівок та зауважень педагога, оцінюються ним як благополучні, не схильні до асоціальної поведінки. Також в освітньому процесі має місце феномен емоційно-естетичного стереотипу - оцінюючи своє ставлення до студентів і їх поведінки, педагоги виявились більш поблажливіші до тих, у кого була

більш приваблива зовнішність.

Як і будь – яка інша людина, педагог майже ніколи не усвідомлює впливу різних стереотипів на власне оцінювання учнів. І даний феномен набуває розповсюдження в умовах дефіциту інформації про особистість. Лише в процесі знайомства з студентами, взаємодії з ними в навчальні і вільні години, в процесі спостереження за їх поведінкою в різних ситуаціях оцінка педагога стає все більш індивідуалізованою і починає характеризуватися конкретними рисами.

Отже, педагогічні стереотипи існують і відіграють велику роль в пізнанні педагогом особистості студентів. На основі теоретичного аналізу наукових джерел, ми дослідили існування у педагогів стереотипів, що представляють собою як мінімум дві суб'єктивні моделі особистості студента. У першій моделі ядром виступає оцінка дисциплінованості учня, в другій - оцінка його ініціативності та самостійності. Основним недоліком досліджень перерахованих вище авторів є те, що в них аналізуються лише особливості стереотипів сприйняття педагогом своїх учнів і практично не вивчаються стереотипи сприйняття учнями або студентами своїх педагогів. Тим часом, на нашу думку, ефективність навчально-виховної роботи передбачає знання і розуміння педагогом того, як самі студенти розуміють і оцінюють свого вчителя, які вимоги до нього пред'являють і в якій мірі він цим вимогам відповідає. Без цього неможливі гармонійні відносини між студентами і викладачами, неможливе продуктивне засвоєння знань, адже освітній процес передбачає міжособистісне сприйняття, в яке включені як мінімум дві людини - активні суб'єкти. Тому подальші наші дослідження будуть спрямовані саме на вивчення стереотипізації сприйняття студентами викладачів у вузі.

Список використаних джерел

1. Флэйк-Хобсон К., Робинсон Б. Е., Скин П. Развитие ребенка и его отношений с окружающими. Москва : Центр общечеловеческих ценностей, 1993. 511 с.
2. Ротенберг В. С. «Образ Я» и поведение. Иерусалим: Манахим, 2010. 264 с.
3. Джавахишвили Е. В. Возрастные особенности личности студента и формирование педагогической установки: автореф. дис. ... к-та психол. наук: 19.00.07. Тбилиси, 1988. 24 с.
4. Ситаров В.А. Дидактика: учебное пособие. Москва : Академия, 2004. 368 с.
5. Яценко Т.С. Социально-психологическое обучение в подготовке будущих учителей. Київ: Высшая школа, 1987. - 120 с.
6. Бодалев А. А., Куницына В.Н., Панферова В.Н. О социальных эталонах и стереотипах и их роли в оценке личности. *Человек и общество*. Вып. 9. 971. С. 151–160.
7. Липпман У. Общественное мнение / пер. с англ. Т. В. Барчунова / под ред. К. А. Левинсон, К. В. Петренко. Москва : И-т фонда «Общественное мнение». 2004. 68 с.
8. Агеев В. С. Влияние факторов культуры на восприятие и оценку человека человеком. *Вопр. психологии*. 1985. № 3. С. 135–140.

Данченко Ірина

к.пед.н., доцент

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

м. Харків

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Міжнародна інтеграція, розвиток сучасних технологій, конкуренція на ринку праці, сучасні складні економічні, соціальні та політичні умови, в яких опинилось Україна, суттєво впливають на життєдіяльність її членів, визначаючи характер їх розвитку в особливих умовах сучасності, а саме: необхідності ефективно будувати соціальні зв'язки на основі мобілізації особистісного потенціалу.

Провідним соціальним інститутом, який прискорює процес розвитку й становлення людини як особистості, забезпечує формування її духовності, світогляду, ціннісних орієнтацій і моральних принципів є освіта, яка покликана допомогти суб'єкту увійти в культуру, освоїти її цінності й успішно діяти в культурному бутті [3, с.55].

В умовах стрімких змін змінюються суспільні вимоги до системи аграрної освіти в Україні, насамперед до змісту і характеру професійної підготовки фахівців, для успішного задоволення яких слід переглянути сутність і структуру освіти, можливості і шляхи ефективного розвитку рівня професійних і соціальних компетентностей випускників. Сьогодні вища освіта взагалі, і вища аграрна освіта, зокрема, покликана сформуванню нову філософію гідності, яка обґрунтовувала б іншу систему життєвих цінностей, однією з яких є толерантність.

Основним засобом виробництва в аграрному секторі є земля, що сільське господарство найбільше залежить від природних та біологічних законів. Головним елементом продуктивних сил суспільства є людина, яка володіє трудовим, духовним та інтелектуальним потенціалом, який використовує в процесі виробництва матеріальних благ і створення духовних цінностей. Якби не були високі технічний рівень та досконалі форми організації виробництва, вирішальна роль у його зростанні та підвищенні ефективності належить людям. Вони як носії виробничих відносин виступають виробниками і споживачами всіх цінностей, що їх створює суспільство.

У Національній доктрині розвитку освіти (2002) зазначається, що освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави. Вона є визначальним чинником політичної та наукової життєдіяльності суспільства. Провідна мета державної політики у галузі освіти, на думку розробників Доктрини, серед іншого полягає у вихованні покоління людей, здатних розвивати і зміцнювати соціальну та правову державу.

На думку вчених і практиків (О. Бандурка, С. Гусарев, О. Скакун, С. Сливка, О. Столяренко, О. Тихомиров та інші), зміст професійної освіти працівників АПК, принаймні, нині повинен забезпечувати: адекватний світовому рівень загальної і професійної культури фахівця; формування адекватної сучасному рівню знань картини світу; інтеграцію особистості в національну і світову культуру суспільних відносин; формування людини і громадянина, інтегрованого в сучасне суспільство і

націленого на вдосконалення суспільства.

Сучасні умови розвитку України, підписання нею Болонських угод, обумовлюють пошук нових підходів до організації навчально-виховного процесу у вищих аграрних навчальних закладах (далі ВАНЗ). Недооцінка аграрної освіти як специфічної галузі в цілісній системі вищої освіти в Україні зумовлює негативний вплив на відродження українського села, перспективи його соціально-економічного розвитку.

Проведення реформ у сфері будь-якого напрямку професійної освіти, в тому числі й аграрної, та її удосконалення тільки тоді дають позитивні результати, коли вони здійснюються на основі закономірностей, притаманних навчально-виховному процесу.

Проблема якісної підготовки фахівців у вищій школі не є новою. У вітчизняній педагогіці існує чимало праць, присвячених проблемі підготовки студентів у вищій школі (Ю. Голубев, В. Дюков, Н. Житник, В. Зінченко, О. Куклін, Є. Іванченко, С. Макаров, М. Махмутов, Ю. Морозов, Ф. Русинов, В. Стасюк, Є. Уткін, В. Яровий, О. Щербак та інші).

Соціальне замовлення держави в освіті зумовило необхідність пошуку принципово нових підходів до здійснення професійної підготовки студентів-аграріїв і їх соціалізації у вищих аграрних навчальних закладах, від яких в нових соціальних умовах слід чекати нового професійного мислення, високої мобільності, комунікативної компетентності, високого рівня соціальної зрілості та особистісного самовизначення [4].

Тому головна увага в процесі професійної підготовки студентів ВАНЗ повинна приділятися підвищенню саме соціальної функції, яка покликана забезпечити їх готовність до ефективної побудови соціальних стосунків з людьми, розуміння сенсу отриманої освіти, визначення перспектив особистісного саморозвитку, здійснення життєвих планів на основі прийнятих соціально-прийнятних і особистісно значущих рішень.

Нова парадигма освіти повинна бути спрямована не тільки на розвиток професійних компетенцій студентів, а й підготовку до життя і вирішення соціально-культурних і соціально-психологічних завдань. Ці обставини визначають пошук умов, спрямованих на розкриття комунікативного потенціалу суб'єктів освітнього процесу, створення середовища, за допомогою якого студент усвідомлює себе частиною соціальної реальності, розвиває соціальний досвід.

З позицій теорії соціалізації соціально зріла особистість - це особистість, яка зуміла успішно вирішити протиріччя між потребою в інтеграції в суспільство, з одного боку, і потребою в індивідуалізації, з іншого боку [1, с.5].

На нашу думку, педагогічна спрямованість до розгляду соціальної зрілості особистості виявляється в тому, що ми трактуємо даний феномен не тільки як особистісну якість, що забезпечує ефективність процесу взаємодії, але і як здатність особистості навчатися соціальній взаємодії.

В умовах відсутності чітко сформульованого соціального замовлення, нестабільної економіки, наростаючого вимоги до соціальної мобільності молодого покоління, тиску, що посилюється міською субкультурою, щоб попереджати маргінальність сільської молоді необхідне звертати увагу саме на проблему адаптивності, автономності, ефективної соціалізації сільської молоді, що можливо

саме під час навчання у вищих аграрних навчальних закладах.

Педагогічними умовами формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ є сукупністю зовнішніх і внутрішніх факторів навчально-виховного процесу, від реалізації яких залежить рівень її сформованості.

Ефективність педагогічної технології формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ, залежить від:

- детальної ознайомленості викладача, який здійснює процес формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ, з теоретичними основами поняття соціальної зрілості студентів ВАНЗ, її структурних компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості, а також діяльності спрямованій на формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ навчально-виховному процесі, методичними рекомендаціями формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ до проведення спецкурсу;

- усвідомлення діяльнісного, розвивального та виховного потенціалу її змісту, форм і методів, значимості цієї підготовки для діяльності студентів; розуміння специфіки або механізмів запровадження в навчально-виховний процес теоретичних передумов формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ (дидактичних: підходів і принципів; психологічних: типологічних особливостей студентського віку; труднощів, що можуть виникнути);

- професійного володіння формами, методами й засобами навчання та виховання, визначеними як адекватні для формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ;

- попереднього опрацювання змісту формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ, визначення й забезпечення необхідних засобів її реалізації;

- визначення й реалізація шляхів адаптації навчальних матеріалів до кількісної й типологічної специфіки цільової аудиторії студентів (як планування складу мікрогруп для виконання конкретних вправ;

- прогнозування методів, що будуть ефективнішими в цій групі або які можна запропонувати на вибір з метою розвитку в студентів бажаних соціально значимих характеристик тощо);

- готовності до педагогічної рефлексії, тобто оцінки ефективності методів, форм і засобів підготовки в конкретній групі, здатність виявити причини її можливої недостатньої ефективності (володіння методиками);

- здатності вжити заходів для підвищення результативності формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ (варіювання її форм і методів, проектування такого їх співвідношення, що узгоджується з індивідуально-типологічною специфікою групи та програмами індивідуального розвитку її учасників, креативного мислення тощо).

Формування високого рівня соціальної зрілості студентів ВАНЗ залежить від співвідношення змісту навчання та виховання студентів-аграріїв, а також забезпеченості формами, методами та засобами педагогічної роботи.

У процесі формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ використовуються наступні організаційні форми навчання: лекції, лекції-дискусії, лекції-конференції, проблемні лекції, семінари-бесіди, семінари-диспути, практичні та семінарські заняття, семінари-дискусії, індивідуальні та індивідуально-групові заняття, педагогічна практика, імітаційні та рольові ігри, заняття з елементами акмеологічного та психофізіологічного тренінгів, конкурси, олімпіади, викладання спецкурсу, майстер-класи, просвітницькі заходи тощо, які включають в себе, як аудиторні, так і

поза аудиторні форми роботи [2, с.24].

Ефективними *засобами* формування виступили: навчальні програми та посібники, тестові завдання, сучасні інформаційні та медіа-технології, електронні методичні матеріали.

Крім того, впровадження структурно-функціональної моделі формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ у навчально-виховний процес передбачає проходження ряду етапів: етап *попереднього дослідження, організаційно-діагностичний, аналітичний, формувальний, контрольньо-оцінний етапи*.

Таким чином, реалізація педагогічних умов щодо формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ має на меті: забезпечення педагогічного супроводу підготовки фахівців-аграріїв у навчально-виховному процесі; вдосконалення педагогічної технології формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ.

Аналіз наукових досліджень дає підстави стверджувати проблема формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів є актуальною і потребує подальших теоретичних та практичних досліджень, розробки та провадження педагогічних технологій формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Гуревич, Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах: монографія ; наук. ред. С. У. Гончаренко. Київ : Вища школа, 1998. 229 с.
2. Бандурка О. М., Тюріна В. О., Федоренко О. І. Основи педагогічної техніки: навч. посіб. Харків: Титул, 2006. 176 с.
3. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія: підруч. для студ.; Міжнар. фонд «Відродження». Київ : Либідь, 1998. 558 с. (Прогр. «Трансформація гуманіт. освіти в Україні»).
4. Сухобская, Г. С. Понятие «зрелость социально-психологического развития человека» в контексте андрагогики. *Новые знания*. 2002. № 4. С. 17-20. URL : <http://hpsy.ru/public/x1449.htm>. (Дата доступа : 12.03.2010).

Дубовик Світлана

к.е.н., доцент

Сумський національний аграрний університет

м. Суми

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Протягом останніх років потенціал кваліфікованих робітників в Україні значно знизився у порівнянні з розвинутими країнами. Це зумовлено падінням престижу робітничих професій, неефективним інформуванням населення щодо попиту на професії на ринку праці, недостатньою участю суб'єктів господарювання у розв'язанні проблем професійної освіти і навчання. Як наслідок суб'єктів господарювання не задовольняє якість підготовки робітничих кадрів, що пов'язано із застарілою матеріально-технічною базою професійно-технічних навчальних закладів, недосконалістю кваліфікаційних характеристик на професії та види робіт, невідповідністю державних стандартів професійно-технічної освіти вимогам

сучасного виробництва, недостатнім рівнем підготовки педагогічних працівників.

Різні аспекти загальної адміністративно-педагогічної діяльності ПТУ були предметом поглиблених наукових досліджень. Дослідження вчених мали теорію та практику діяльності керівників з навчальних закладів та були спрямовані на фундаментальне вирішення актуальних проблем управління НЗ і мали суттєвий вплив на розвиток вітчизняної науки управління НЗ, що знайшло відображення у фундаментальних працях.

Серед них особливо слід відмітити роботи: В. І. Бондаря, Л. М. Ващенко, Л.І. Даниленко, Г. В. Єльнікової, Л. М. Калініної, М. О. Кириченка, В. І. Маслова, В. Г. Кременя, В. В. Крижко, О. І. Мармази, В. І. Маслова, О. С. Боднар, К. В. Гораш, С. М. Ніколаєнка, В. В. Олійника, Н. М. Островерхової, Є. М. Павлютенкова, В.С. Пикельної, Т. М. Сорочан, Є. М. Хрикова та інших, в яких були розкриті найбільш характерні для навчальних закладів в цілому, теоретичні підходи та шляхи їх практичного вирішення в умовах реформування освітньої галузі України, так і окремі аспекти організаційно-педагогічної діяльності.

Аналіз якісного складу керівних та педагогічних працівників Недригайлівського спортивно-технічного клубу за освітою, рівнем кваліфікації, фаховою відповідністю займаній посаді, досвідом педагогічної роботи показав, що керівний склад та педагогічні працівники укомплектовані на 100%. Працівники організації за рівнем кваліфікації, базовою освітою та досвідом педагогічної роботи відповідають займаній посаді на 100%.

Стаж роботи педагогічних працівників від 3 до 8 років – 67%, більше 8 років – 33%. Плинність кадрів за останні 3 роки відсутня.

У закладі розроблені програма підвищення кваліфікації та стажування педагогічних працівників.

Основним джерелом доходів по Недригайлівському СТК ТСО України являється платна підготовка кадрів. Дохід за останні три роки склав 653,2 тис. грн.

Процес управління ПТУ передбачає ефективну організацію навчально-виховного та навчально-виробничого процесу, що забезпечує реалізацію державних стандартів загальної середньої, професійно-технічної освіти на рівні кваліфікаційних вимог до молодшого спеціаліста.

Одним із першочергових напрямів вдосконалення управління ПТУ є налагодження роботи з професійної орієнтації молоді.

Узагальнена структура організації системи професійної орієнтації складається з кількох взаємопов'язаних етапів: професійна інформація (профпросвіта), професійна консультація, професійний набір та відбір та професійна адаптація.

Важливим напрямком вдосконалення управління діяльністю навчальним закладом є диверсифікація його діяльності

До основних переваг диверсифікації діяльності фахівці стратегічного менеджменту відносять підвищення шансів організації на виживання в довгостроковій перспективі, відхід від насиченого ринку з метою забезпечення стійкого зростання і створення нових можливостей для застосування ресурсів, наявних в організації.

З метою забезпечення розширення розвитку ПТУ необхідно створити майстерню сервісного обслуговування техніки в новостворюваних сільських громадах, віддалених від районного центру, з метою розширення зони обслуговування

населення.

Майстерня буде надавати послуги навчальним закладам даного регіону і населенню по ремонту і обслуговуванню радіотелевізійної апаратури, комп'ютерної техніки, побутової техніки, електроінструментів, а також буде слугувати якісному проходженню виробничої практики слухачами даного навчального закладу.

Для впровадження диверсифікації управління ПТУ необхідно розробити стратегію її впровадження та розвитку. Вибір стратегії здійснюється на основі дослідження напрямків та розвитку організаційної культури НЗ.

За допомогою рамкової конструкції ОСАІ нами встановлено, що організаційна культура НЗ є поєднанням чотирьох типів культури: кланової (сила культури – 26 балів), адхократичної (сила культури – 21 бал), ринкової (сила культури – 23 бали) та ієрархічної (сила культури – 30 балів). В даний момент домінуючим типом організаційної культури НЗ є ієрархічний.

При роботі над створенням стійкого позитивного іміджу навчального закладу необхідно першорядного значення надавати незмінним і постійним компонентам:

- комфортність середовища;
- якість освітніх послуг;
- позитивно спрямований стиль навчального закладу;
- позитивний образ керівника і персоналу освітньої установи;
- яскрава зовнішня атрибутика.

Загальний імідж НЗ формується через вплив на вказані складові різноманітних інформаційних каналів, що формують бажане інформаційне поле. Наявність широкого інформаційного позитивного поля сприяє формуванню бажаного іміджу. Сприятлива інформація про НЗ сприяє також збільшенню інвестиційної привабливості та залученню спонсорів. Вплив на згадані аудиторії також повинен здійснюватися через різні інструменти маркетингових комунікацій.

Забезпечення просування освітніх послуг на основі постійності і цілеспрямованості може забезпечуватися шляхом створення служби маркетингу НЗ.

Вдосконалення управління діяльністю НЗ передбачає впровадження інновацій в його навчально-виховний процес, а саме рейтингової оцінки НЗ.

Пріоритетними у визначенні рейтингу навчального закладу є напрями:

- результативність навчально-виховного процесу за наслідками контролю з боку органів державного управління (тематичні перевірки);
- результативність участі слухачів в різноманітних олімпіадах та конкурсах (виховна робота);
- результативність участі педагогів закладу освіти в міських, обласних, всеукраїнських методичних заходах та фахових конкурсах;
- забезпечення оптимальних умов функціонування закладу, раціонального використання бюджетних асигнувань.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна вважати, що втілення в життя низки заходів значною мірою сприятиме усуненню існуючих недоліків в управлінні ПТУ, а саме: розширення контингенту студентів внаслідок вдосконалення методів профорієнтаційної роботи; покращення іміджу та організаційної культури за рахунок впровадження служби маркетингу; зростання інноваційного ступеню розвитку навчального закладу.

Жезицький Віктор

к.іст.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ВИВЧЕННЯ СОЦІОЛОГІЇ СЕЛА В ЦИКЛІ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасний український соціум за просторовим розташуванням складається з урбаністичної та сільської поселенської мережі, тому в сфері соціологічного знання специфіка перебігу соціальних процесів у місті та селі вивчається соціологією міста та села.

Перші дослідження в галузі соціології села були проведені в США на початку ХХ ст.. У 1915 році тут вийшла монографія американського соціолога Ч. Гелпіна "Соціальна анатомія сільського суспільства". Соціологія села мала за мету пошук шляхів перетворення селянських господарств відповідно до потреб індустріалізації суспільства. Пізніше сформувалась достатньо розвинена теоретична база для вивчення соціальних процесів села.

Вітчизняні дослідження традиційно були зорієнтовані на проблеми села, на село як джерело національної самобутності, особливості якої впливають на різноманітні сторони українського суспільства. Найцікавішими спостереженнями і роздумами збагатили українську соціологію наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. І. Франко, М. Грушевський, П. Христюк, О. Шумський, С. Подолинський [1, с.142].

Соціологія села розглядається як складова галузевої соціології, що як наука має усталене визначення об'єкта, предмета та чітку понятійну структуру. Як міждисциплінарна наука, вона виникла на межі досліджень сільського життя в історії, соціології, етнографії, демографії, культурної антропології, економічної теорії, політології і має на меті вивчення багатогранних соціальних процесів села в їх реальному функціонуванні.

Отже, соціологія села – галузь соціологічної науки, що вивчає різні аспекти життєдіяльності села як соціально-територіальної спільноти. Її об'єктом є село як специфічна, внутрішньо диференційована підсистема соціально-поселенської структури суспільства та сільське населення. Предмет соціології села – вивчення ролі села в суспільстві та системах розселення, головних чинників, що впливають на його розвиток; визначення його підсистем, специфіки сільського стилю життя, особливостей сільської культури; аналіз соціальної та професійної структури населення.

До дослідницьких напрямів соціології села належать також вивчення процесів відтворення і використання трудових ресурсів, стану соціальної інфраструктури в агросекторі, соціальних наслідків НТП на селі, соціальних проблем фермерства, нових форм господарювання, земельного реформування в цілому, визначення змісту соціальних факторів, дослідження соціальних проблем аграрного законодавства і політичного життя сільських регіонів.

При розробці і впровадженні курсу "Соціологія села" потрібно враховувати наступні складові для вивчення.

- Історія формування предметної сфери соціології села, що розглядає соціальну

складову становлення і розвитку аграрних відносин в історичний період з XVI ст. до сучасності.

- Сільська територіально-поселенська мережа, як елемент сільської території, її адміністративний устрій (сільський двір, сільська громада, село і виселки, слободи, хутори) [2, с.108].

- Ґрунти, клімат, екологічне середовище, регіональна специфіка землекористування земельні, водні та лісові ресурси, як чинники формування сільської поселенської мережі.

- Сучасна демографічна ситуація та етносоціальні процеси на селі соціальна структура і демографічна ситуація села.

- Трудові ресурси та кадровий потенціал села, Зайнятість сільського населення та безробіття, структура доходів сільської родини, стандарти життя сільського населення і бідність, структура міграційних процесів сільського населення.

- Економічна соціологія села, соціокультурні особливості становлення землекористування в Україні, охорона сільськогосподарської праці та соціальна екологія села. Порівняльний аналіз мотивації до індивідуальної та колективної сільськогосподарської праці. Соціологічний аналіз форм власності та господарювання.

- Соціальна структура та соціальна стратифікація села, верстви та соціальні групи, висхідна та низхідна мобільність сільського населення.

- Соціальна сфера, уклад сільського життя та традиції народної культури, поняття “соціальна структура села”, соціальна інфраструктура села. Народна культура і духовні цінності селянства, відродження народного мистецтва, культурних традицій, релігії. Становище сільської інтелігенції, соціальні проблеми сільської родини. Становище сільської жінки, проблеми дитинства та сільської молоді.

- Соціальні наслідки ринкової трансформації агровиробництва Узагальнення світового досвіду відродження сільського господарства. Соціально-економічні та правові засади відродження агровиробництва в Україні: формування законодавчої бази та правової культури, науково-технічне, економічне забезпечення агровиробництва, формування цінового паритету в ринковому середовищі.

- Соціологічні проблеми села, міграція сільських мешканців до міста. Мотивація міграції сільського населення, причини міграції: професійні, навчальні, побутові, престижні. Селянин як трудовий ресурс міста. Теорія аномії Є. Дюркгейма та Л. Арта.

- Формування нових особистісних якостей людини сучасного села. Реформування соціальних відносин та формування на селі нових особистісних якостей українського селянина. Соціально-психологічні проблеми адаптації селянства до ринкових умов.

- Динаміка цінностей в українському селянстві. Життєві цінності та очікування селян. Рівень довіри до соціальних інституцій. Показники соціокультурної ідентифікації селянства за віковими категоріями. Ставлення селянства до аграрної реформи за даними соціологічного моніторингу [3, с.15].

Курс надасть можливість студентам ознайомитись з особливостями соціокультурних аспектів історії українського села та процесами становлення і розвитку соціології села, її значенням для розвитку самої соціології та соціальної роботи на селі. Студенти отримають розуміння еволюції суспільного розвитку та

регулювання процесів аграрної реформи на селі на основі глибоких комплексних наукових досліджень, що у свою чергу позитивно сприятиме становленню їх наукового світогляду, значно підвищить їхній фаховий, громадянський та культурний рівень.

Список використаних джерел

1. Соціологія : навчальний посібник ; За редакцією А.М. Чернія, друге видання, доповнене. Київ Міленіум, 2006. 352 с.
2. Поселенська структура села та рівень її облаштованості. Економіка АПК. 2010. № 7. С. 108-112
3. Головка, Б. А. Навчальна програма дисципліни “Соціологія села” (для бакалаврів). Київ: МАУП, 2007. 15 с.

Завадська Ірина

к.і.н, доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

Комарніцький Олександр

к.і.н, доцент

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

м. Кам'янець-Подільський

РОЛЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА У ЖИТТІ МІСТЕЧОК ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. містечка, поряд з містами, відігравали важливу роль у розвитку і розміщенні продуктивних сил України. Якщо міста залишалися переважно центрами торгівлі зі слабкорозвинутою промисловістю, то містечка перебирали на себе функції міст і ставали агромістами – малими населеними пунктами міського типу, які мали тісний зв'язок із сільським господарством і орієнтувалися в основному на переробку та збут аграрної продукції. У цей період економічний розвиток містечок Правобережної України перебував у прямій залежності від землеробства, яким займалися більшість їх мешканців. Особливістю містечка було те, що центральна частина його була власне містечком (міським поселенням), а околиці – звичайними поселеннями селянського типу, де мешканці займалися землеробством [1, с. 5], [2, с. VIII]. Проблема землі на переломі століть і в наступні роки залишалася головною для українських містечкових селян, для яких сільське господарство й специфічно хліборобське заняття споконвіків належали до найпрестижніших. Для Правобережної України, складовою частиною якої є Поділля, було характерне велике дворянське землеволодіння [3, с. 271]. У містечках Подільської губернії воно сягало 216673 дес. 2137 саж. 46,8% цієї кількості належали польським власникам. Взагалі польське дворянське землеволодіння переважало у містечках 8 із 12 повітів регіону. Якщо взяти до уваги родинне землеволодіння, то можна виявити містечкові латифундії. Наприклад, Собанські володіли 17498 дес.

землі, Юр'євичі – 9533 дес. і т.д. [4, с. 4-890 (підр. наші)]. Земельні володіння інших 4 повітів концентрувалися в російських та українських землевласників. Так, М.Балашов із м-ка Шпиків Брацлавського повіту володів 9125 дес. землі [4, с. 438]. У містечках Ольгопільського повіту, який загалом був лідером серед повітів за площею землі власників-поляків, серед великого землеволодіння переважало російське: найбільше кидалися у вічі латифундії О.Орлова (м-ко Чечельник, 17594 дес.) [4, с. 544]. Подібною була ситуація і в містечках Волинської та Київської губернії. Скажімо, на Волині наприкінці ХІХ ст. польським землевласникам належали 69% приватновласницьких земельних угідь, а російським – 24% [5, с. 59]. У містечках Київської губернії, за нашими підрахунками, поміщицьке землеволодіння складало 53,6% або 261245 дес., селянське – 44,4% (261700 дес.), церковне – 2,0% (9642 дес.) [6, с. 27-1874].

У селянському середовищі досить гострим залишалося земельне питання, соціальні відносини. Скажімо на початку 1917 р. з 44,1 млн дес. землі у Наддніпрянській Україні землеволодіння заможного селянства складало 29,6%, середняків – 22,2%, бідняків 11,5% [7, с. 5]. Це ж спостерігалось і в містечках, де переважна більшість селянських господарств страждала від малоземелля. Так, у Макові Подільської губернії нараховувалося 3 домогосподарі, які володіли надільною польовою землею в розмірі понад 5 дес., 3 – чотирма, 18 – трьома, 58 – двома, 109 – однією, 55 – менше 1 дес., не мали її взагалі 67 домогосподарів [8, арк. 124]. Дещо кращою була ситуація у Монастирищі, де нараховувалося 82 середняцькі двори (вони мали по 4-9 десятин). Натомість у селах волості їх було лише 56. Крім того, з 6 заможних господарств (10 і більше дес.) Монастирищенської волості 3 припадало на містечка [9, с.11]. Нестерпне економічне становище значної частини селянства, бажання поправити свою долю іноді спонукали його до еміграції, пошуків кращих умов виживання за межами рідного краю. З Пулинів до Сибіру переселилось 82 особи [10, с. 94], з Шатави в Самарську губернію у 1910-1911 рр. – 1 сім'я, у Томську – 4, в Уссурійський край – 9 сімей [11, арк. 98]. Нерідко містечкові жителі піддавались агітації агентів американських фірм з вербування робочої сили і виїздили в США і Канаду. Частина з них у пошуках роботи відходила в міста на Південь України. Наприклад, у 1885 р. у Білій Церкві на відхід було видано 246 паспортів [12, с. 113].

Особливістю капіталістичної еволюції українського сільського господарства були не тільки соціальна диференціація селянства, пролетаризація його бідніших верств, спалах еміграцій, але і наростання ініціативності, пошуки виходу з обтяжливих обставин. Багато хто із селян розумів, що вони самі є творцями своєї долі. Їх більшало, а разом з тим удосконалювалися форми і методи селянської самоорганізації. Однією з найяскравіше окреслених і найефективніших форм економічної самоорганізації селянства у той час була кооперація, яка виявилася здатною найкраще адаптуватися до українського середовища, залучити до співпраці різні верстви населення [13, с. 29]. Історик-аграрник Ю.Вовк зазначає, що кроком до вирішення цих завдань, був широкий розвиток різноманітних установ дрібного кредитування: сільські банки, кредитно-ощадні товариства, різноманітні каси взаємодопомоги та каси дрібного кредиту [14, с. 15]. За нашими підрахунками, у містечках Правобережної України на початку ХХ ст. функціонували 58 банків, 54 кредитних, 112 споживчих і 113 позичково-ощадних товариств [15, с.451-1075].

Таким чином, наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. важливим чинником у житті

містечок було сільське господарство, розвиток якого гальмувало велике дворянське землеволодіння, що мало наслідком загострення у селянському середовищі земельного питання, а відтак і соціальних відносин. Водночас, удосконалювалися форми і методи селянської самоорганізації.

Список використаних джерел

1. Современное состояние еврейских местечек и перспективы их экономического оздоровления / [сост. А.М.Кичаевым; под ред. и с предисловием Я.Р.Рубинова]. Каменец-Подольск: Каменец-Подольская типограф. им. Ленина, 1929. 68 с.
2. Населені місця Поділля / Центр. стат. управл. України, Поділ. губ. стат. бюро. Вінниця : Держдрукарня ім. Леніна, 1925. 444 с.
3. Темірова Н. Р. Поміщики України в 1861-1917 рр.: соціально-економічна еволюція. Донецьк : ДонНУ, 2003. 319 с.
4. Поместное землевладение в Подольской губернии. Настольно-справочная книга для землевладельцев и арендаторов [сост. В. К. Гульдман]. Каменец-Подольск : Типография С.П. Киржацкого, 1903. 897 с.
5. Кондратюк, Р. Я. Створення системи російського землеволодіння на Волині (кін. XVIII – др. пол. XIX ст.). *Житомирщина крізь призму століть: наук. збірник* ; Відп. ред. М.Ю.Костриця. Житомир, 1992. Т.16. С.57-59.
6. Список населенных мест Киевской губернии. Київ: Изд. Киевгубстаткома, 1900. 1896 с.
7. Завальнюк О.М., Рибак І. В. Новітня аграрна історія України. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. 288 с.
8. Державний архів Хмельницької області. Ф. 78. Оп.1. Спр. 895.
9. Волошенко, І. Нариси з історії поселень Монастирищенського району Черкаської області. Документально-художнє видання, присвячене 80-річчю утворення району. Монастирище: б.в., 2003. 464 с.
10. Давидюк, В. Д. Чортоліси-Пулини-Червоноармійськ. Малинщина у просторі і часі: матеріали Всеукр. наук.-краєзн. конф., 25-27 вересня 1996 р. / Відп. ред. М. Ю. Костриця. Малин: б. в., 1996. С.93-95.
11. Державний архів Хмельницької області. Ф. 78. Оп.1. Спр. 1018.
12. Біла Церква. Шлях крізь віки [редкол.: П. І. Юхименко (голова), А. І. Гай, В. В. Репринцев та ін.]. Біла Церква: Буква, 1994. 384 с.
13. Мороз О. Г., Злупко С. М. Українське селянство у першій половині XX ст. Трагедія і героїзм]. Львів : Універсум, 1997. 165 с.
14. Вовк, Ю. І. Українське селянство в соціально-економічній структурі суспільства на початку XX ст.: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Ю. І. Вовк; Донецький національний університет. Донецьк, 2003. 20 с.
15. Весь Юго-Западный край на 1913 год. Справочная и адресная книга по Киевской, Подольской и Волынской губерниям / [сост. Юго-Запад. отделен. Рос. Экспорт. Палаты под общим наблюд. М. В. Довнар-Запольского и под ред. А. И. Ярошевича]. Киев : Издание Л. М. Фиша и П. Е. Вольсова, 1913. 1094 с.

Задорожнюк Валентина

к.іст.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ЛЕКЦІЯ ЯК ФОРМА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: ЗАГАЛЬНО МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Важливу роль у житті нинішньої України відіграє вища школа. Її навчальні заклади реформуються, набирають рис європейськості, впроваджують у практику своєї діяльності міжнародні стандарти.

Сучасні вузи будують процес навчання студентів шляхом поєднання різних форм його організації. Важливу роль у цьому посідає лекція яка є основною формою проведення навчальних занять у вищому навчальному закладі, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу. Лекція (лат. lectio – читання) – систематичне, наукове і послідовне викладення навчального матеріалу, будь-якого питання, теми, розділу, предмету, методів науки.). Лекція – традиційна форма навчання у вищих навчальних закладах. Вона є найекономнішим способом передавання й засвоєння навчальної інформації, оскільки викладач добирає найголовніше, найістотніше. Роль лекції проявляється у її тісній єдності з усіма іншими формами організації навчального процесу.

Цінність лекції полягає в тому, що у її процесі студент має змогу засвоїти значно більше інформації, ніж за той самий час самостійної роботи. Під час лекції формуються погляди й переконання студентів, уміння критично оцінювати здобуту інформацію

Лекційному викладанню притаманний цілий ряд переваг, порівняно з іншими формами організації і методики навчальної організації роботи студентів, зокрема, лекція озброює студентів не тільки знаннями але й переконаннями; відкриває можливість прямого контакту лектора із слухачами, формування їх наукового мислення; воно встановлює зв'язок з усіма видами навчальної роботи та має особливе педагогічне значення для тих студентів, які готуються до педагогічної діяльності. Також лекція виконує надзвичайно важливі функції – освітню, мотиваційну, виховну, які виступають в єдності та взаємозв'язку. Побічним завданням лекції є навчити студентів самостійно робити висновки.

Навчання та виховання - це багатогранні форми роботи. Зрозуміло, що справа тут не вичерпується лише лекцією, але саме з неї часто починається.

Дидактична роль лекції полягає в тому, щоб ознайомити студентів з наукою, з основними категоріями й закономірностями дисциплін, їхніми методологічними основами, а також сформулювати орієнтовну базу для подальшого засвоєння навчального матеріалу.

Вимоги до академічної лекції; сучасний науковий рівень і насичена інформативність, переконлива аргументація, доступна і зрозуміла мова, емоційність, чітка структура і логіка, наявність яскравих прикладів, наукових доказів, обґрунтувань, фактів.

Ораторське мистецтво викладача визначається рівнем харизматичності, яскравою особистістю лектора, вмінням зацікавити аудиторію практичною цінністю

предмета та культурою мовлення. Вивчення своєї методики і методики колег можливе лише при практичній діяльності та постійному самовдосконаленні й розвитку викладача шляхом педагогічного, предметно-професійного і наукового стажування.

Важливим є і засоби візуальної підтримки лекції. Візуалізація забезпечує перетворення усної інформації у візуальну форму технічними засобами навчання. Умовою успішної підготовки лекції-візуалізації є наявність комплексу технічних засобів навчання.

При підготовці лекції-візуалізації можуть бути використані різні засоби подання інформації: 1) схема; 2) рисунок, у тому числі й карикатура; 3) діаграма; 4) технічні рисунки; 5) геометричні фігури, а також різні кольори, що сприяють кращому усвідомленню поданого матеріалу.

Якими є загальні рекомендації до лектора? В першу чергу лектор повинен прагнути не читати, а говорити, логічно будувати думки та речення; визначати послідовність і несуперечливість суджень, підбирати аргументовані факти і докази та бути в гарному, доброзичливому настрої та контролювати взаємодію з аудиторією.

Однією з важливих вимог лекції є її емоційність. Але не варто перенасичувати лекцію емоціями. Раціональний та емоційний компоненти мають бути збалансованими. Особливо уважно треба ставитися до читання лекцій першокурсникам, урахувати їхню недостатню адаптованість. Певна специфіка властива й викладенню лекцій студентам заочної форми навчання.

Ефективність лекції визначають і інші чинники. Важливо для лектора вміти використовувати можливості свого голосу. У мові лектора студент повинен відчувати певні орієнтири для сприймання. Досвід переконує, що студенти, особливо молодших курсів, більше орієнтуються на голос викладача, ніж на сам зміст повідомлення.

Необхідно зважати також на темп читання лекції. При надто швидкому темпі студент не встигає стежити за роздумами викладача й записувати важливі положення лекції. Якщо ж темп надто повільний, то студенти відволікаються.

В американській вищій школі також має місце тьюторська система навчання. Тут студентів забезпечують конспектами лекцій. До роботи з першокурсниками залучають старшокурсників, аспірантів, викладачів-пенсіонерів; широко використовують аудіовізуальні засоби, комп'ютери, кінофільми. Програму такого навчання студенти складають самостійно і звітують про її виконання.

Лекція в навчальному процесі вищої школи домінує і вимагає від викладачів постійної праці над удосконаленням методики її читання. А це можливо за умови, що викладачі постійно перебуватимуть у пошуках, вивчатимуть передовий досвід і творчо використовуватимуть його у своїй практичній діяльності.

Отже, проблема лекційного вузівського викладання досить багатогранна. Визнання провідної ролі лекції не забезпечує автоматично її ролі в навчальному процесі. Її ефективність – це результат постійної, щоденної напруженої праці викладача, його професійної майстерності, високої методологічної та методичної підготовки оволодіння культурою слова. Постійним обов'язком кожного вузівського викладача – невпинно вдосконалювати свою майстерність і мистецтво лекції, активізувати її роль у вищій школі.

Список використаних джерел

1. Алексюк, А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. Київ, Либідь, 1998. 560 с.
2. Вишневський, О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : Навчальний посібник. Дрогобич, 2003. 280 с.
3. Вітвицька, С. С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 420 с.
4. Зайченко І. В. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Чернігів, 2003. 360 с.
5. Методика преподавания общественных наук в высшей школе. 2-е изд. Москва: ЦМУ, 2011. 280 с.
6. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти. *Збірник законодавчих та нормативних документів про освіту*. Вип.1. Київ, 1994. С. 115.
7. Проблеми дидактики історії: *збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. Випуск 2. 160 с.
8. Швейдер, Ю. Г. Все начинается с лекции. Советы молодому преподавателю *Вестник высшей школы*. 1987. №3. С. 42-54.

Калинюк Алла

к. ф.-м. н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасні студенти – люди нового покоління, нового інформаційного суспільства. Змінюється мета освітнього процесу, яка від статичної передачі знань переходить до формування здібностей, умінь, що дозволяють людині в будь-якій ситуації досягти позитивних результатів як в особистій, так і в професійній сферах життя. Освіта – як шкільна, так і вища – покликана допомогти стати студенту компетентним у певній сфері діяльності. Нові вимоги суспільства до рівня освіченості та розвитку особистості призводять до необхідності змін у технологіях навчання. Сьогодні продуктивними є технології, які дозволяють організувати навчальний процес з урахуванням професійної спрямованості навчання, а також орієнтацією на особистість студента, його інтереси, схильності та здібності.

Інформаційні технології дозволяють по-новому використовувати текстову, звукову, графічну інформацію. Візуалізація отримуваної інформації дозволяє повернути точним наукам наочність, споконвічно їм притаманну, але сховану за абстрактністю використовуваного формульного апарату і складністю формул.

Проблемам математичної обробки економічної інформації присвячені наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, а також великих науково-педагогічних колективів. Зокрема, питаннями математичного моделювання в сучасній економіці вже понад 50 років плідно займається колектив кафедри економіко-математичного моделювання КНЕУ на чолі з доктором економічних наук, професором В. В. Вітлінським [1]. Останні наукові дослідження в області комп'ютерного моделювання відображені у численних працях О. Т. Іващука та його

співавторів – колективу кафедри економіко-математичних методів Тернопільського національного економічного університету [2, 3]. Плідно продовжує працювати у цьому напрямку російська математична і фінансово-економічна наукові школи [4, 6, 7, 8].

Специфіка професійної підготовки економістів полягає не тільки в отриманні нових знань, а й у вихованні потреби до застосування комплексу математичних методів у професійній діяльності. Слід навчити студента грамотно формулювати практичну задачу, переводити її на мову математики, інтерпретувати результат розв'язання мовою реальної ситуації, а також перевіряти відповідність отриманих і дослідних (емпіричних) даних. Це сприяє систематизації та підвищенню рівня знань студентів, формує вміння творчо мислити. Застосування математичних методів дозволить майбутнім економістам приймати зважені, науково обґрунтовані управлінські рішення, використовуючи сучасні інформаційні технології, що призведе до оздоровлення національної економіки.

При вивченні курсу «Економіко-математичні методи і моделі» в Подільському державному аграрно-технічному університеті студенти економічних спеціальностей знайомляться з економічними проблемами, для вирішення яких виникає необхідність використання математичних методів, вивчають можливості формалізації економічних завдань, тобто опису їх за допомогою відомих математичних моделей. Також у зазначеному курсі розглядаються методи створення математичних моделей економічних об'єктів і процесів, дослідження та аналізу побудованих моделей. Отримані знання студенти використовують в подальшому при вивченні предметів на старших курсах, при написанні курсових і дипломних робіт, застосовуючи їх до вирішення практичних завдань.

Слід зазначити, що застосування економіко-математичного моделювання при вирішенні реальних економічних задач пов'язане з необхідністю накопичення, упорядкування і відповідною обробкою великих масивів вихідної інформації. Крім того, побудова і перевірка якості моделей, отримання розв'язків на їх основі є досить трудомісткими процедурами і вимагають великого обсягу обчислень. Використання обчислювальної техніки дозволяє істотно збільшити обсяг розрахунків, прискорити оцінку та відбір різних варіантів розв'язків, тому при підготовці студентів велика увага приділяється застосуванню комп'ютерів при проведенні розрахунків. Сучасні комп'ютерні технології збору та обробки інформації в поєднанні з відповідним програмним забезпеченням дозволяють автоматизувати «технічну» сторону економіко-математичного моделювання. Все вищевикладене і визначило вибір табличного процесора Microsoft Excel як основного програмного забезпечення при проведенні практичних занять з курсу «ЕМММ».

Висновки. Економіко-математичне моделювання (ЕММ) економічних процесів є одним із головних напрямків розвитку економічної науки та її практичних застосувань. Це самостійний напрям у науці, який об'єднує в єдине ціле окремі аспекти математики, економіки і кібернетики. ЕММ є комплексним методом дослідження, синтезом економічних і математичних знань.

Використання ЕММ в економічних дослідженнях – необхідна умова для успішного розв'язування задач, які виникають в процесі перетворень у ринковій економіці. Економіко-математичні моделі є основою для реального прорахунку різноманітних варіантів розвитку фінансових та економічних процесів, а в поєднанні

з сучасними комп'ютерними технологіями – найбільш ефективним засобом їх реалізації.

Сучасні задачі економічного змісту характеризуються великими масивами вхідних даних, які необхідно піддати аналізу за допомогою апарату математичної статистики, лінійної і нелінійної алгебри, методів наближених обчислень тощо. Побудова достовірної економіко-математичної моделі, що якнайкраще, з великою точністю, наближає реальний економічний процес чи явище, – відповідальна трудомістка робота спеціаліста, яка вимагає великої точності обчислень, часу, а також комплексних знань з області математики і економіки. Саме такими знаннями і навиками їх застосування на комп'ютері повинен володіти сучасний випускник вишу.

Викладання навчальної дисципліни «Економіко-математичні методи і моделі» сьогодні вже неможливе без демонстрації розв'язування на комп'ютері як сучасних, так і класичних виробничих задач. Реалізація практичних прикладів на ПЕОМ показує можливі шляхи удосконалення навчального процесу за рахунок передачі рутинних обчислень комп'ютеру. Це дає можливість викладачеві направити увагу студентів на глибше осмислення економічних явищ, застосовуючи активні методи навчання. Майбутнє сучасної освіти – у подальшій інформатизації та комп'ютеризації.

Список використаних джерел

1. Вітлінський, В. В. Моделювання економіки: навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2003. 408 с.
2. Економіко-математичне моделювання : навчальний посібник / за ред. О. Т. Івашука. Тернопіль : ТНЕУ, «Економічна думка», 2008. 704 с.
3. Івашук, О. Т. Економетричні методи і моделі: навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, «Економічна думка», 2003. 348 с.
4. Бурмистрова, Н. А. Математическое моделирование экономических процессов как средство формирования профессиональной компетентности будущих специалистов финансовой сферы при обучении математике: монография. М. : Логос, 2010. 228 с.
5. Бережна Л. В., Снитюк О. І. Економіко-математичні методи та моделі у фінансах. Київ : Кондор, 2009. 301 с.
6. Орлова, И. В. Экономико-математические методы и модели. Выполнение расчетов в среде EXCEL: Практикум : Учебное пособие для вузов. Москва : Финстатинформ, 2000. 136 с.
7. Орлова, И. В., Половников В. А. Экономико-математические методы и модели: компьютерное моделирование: учебное пособие. Москва: Вузовский учебник, 2007. 365 с.
8. Орлова И. В., Половников В. А. Экономико-математические методы и модели: компьютерное моделирование: учебное пособие. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Инфра-М, 2014. 389 с.

Кіріка Діана

к.ю.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ АГРАРІЇВ

Професійна готовність є результатом професійної підготовки і фахового самовизначення, професійного виховання і самовиховання. Вона забезпечується в процесі отримання вищої освіти і є результатом розвитку особистості, враховуючи вимоги, які зумовлені фаховою спрямованістю.

Зважаючи на концептуальні напрями розвитку вищої освіти України, нині перевагу слід надавати управлінській концепції організації навчального процесу – моделюванню творчого освітнього середовища викладачем і самостійній роботі студента [1]. За таких умов викладач має стати каталізатором навчальної активності студентів, що спонукала б до генерування творчих ідей, забезпечення професійної самореалізації особистості та формування її кваліфікаційного рівня.

Саме тому важливо розробити критерії готовності майбутніх аграріїв до реалізації міжнародних фахових програм з метою оцінювання навчальних досягнень студентів у процесі підготовки. А стан фахової готовності залежить від рівня професійних знань і вмінь, сталості професійно-важливих мотивів, рівня розвитку самостійності у поповненні знань і вдосконаленні вмінь.

Вивчення освітнього досвіду інших держав, аналіз широкого спектру наукових досліджень із проблем комунікації та міжнародної інтеграції, застосування комплексу емпіричних методів дозволило з'ясувати реальний стан проблеми формування готовності майбутніх аграріїв до реалізації міжнародних фахових програм. Здійснений аналіз засвідчив, що студенти мають проблеми у спілкуванні, фаховій і психологічній підготовці, відчувають потребу реалізуватися як фахівець, особистість і громадянин. Це підтвердило припущення про необхідність спеціальної підготовки за соціокультурним, громадянським, психологічним і фаховим напрямками [2, с. 289].

Для успішного вирішення вищевикладених завдань на сучасному етапі становлення вищої освіти нагальним є впровадження у навчальний процес інноваційних інтерактивних педагогічних технологій, які повинні забезпечити:

✓ дидактичні умови формування професійних вмінь і навичок на семінарських заняттях;

✓ поетапне включення студентів у різновиди навчально-пізнавальної діяльності, в якій репродуктивні способи навчальної роботи послідовно замінюються продуктивними і творчими методами;

✓ структурну і функціональну реалізацію системи методів і форм навчання, діагностування пізнавальних можливостей студентів, цілеспрямований відбір змісту навчального матеріалу;

✓ структурування змісту циклів занять відповідно до інструкційно-технологічних карт, які покликані забезпечити технологію самостійного виконання завдань, спрямованих на формування саме пізнавальної діяльності [3, с. 71].

Майбутній фахівець має усвідомлювати рівні своєї професійної компетенції. В

ході реалізації Болонської декларації з'явилися системи освітніх інструментаріїв з метою підвищення конкурентоспроможності фахівців. Це такі, як:

✓ *інструментальні компетенції*, що вимагають наступні вміння: здатність розуміти та генерувати ідеї, міркувати та тлумачити правові норми, створювати презентацію, здатність проектувати стратегію роботи, приймати рішення та вирішувати проблеми;

✓ *комунікативні компетенції* (здатність до аналізу та синтезу; вміння організовувати та прогнозувати, навички оперувати інформацією);

✓ *міжособистісні* (здатність працювати в команді; здатність співпрацювати з експертами в інших предметних областях; здатність працювати на міжнародному рівні; здатність до критики, самокритики); системні (здатність застосовувати знання на практиці; адаптуватися до нових ситуацій, здатність до розробки проектів і керівництво ними, здатність до ініціативи) [4, с. 27].

Дослідження, вітчизняного й світового досвіду дає підстави з метою формування готовності студентів вищих аграрних навчальних закладів до реалізації міжнародних фахових програм запропонувати такі науково-методичні рекомендації:

✓ забезпечити формування готовності до реалізації міжнародних фахових програм за рахунок трансляції основних ідей та цінностей європейського фахового досвіду як передумови становлення майбутнього фахівця;

✓ озброїти викладачів вищих аграрних навчальних закладів технологією створення умов для розвитку ціннісних орієнтацій і набуття вмінь, необхідних для успішної реалізації міжнародних фахових програм;

✓ широко впроваджувати нові інтерактивні форми навчання, інформаційні та комунікативні технології;

✓ залучати вищі аграрні навчальні заклади до участі у діючих міжнародних фахових програмах з метою поширення накопиченого на сьогодні світового досвіду в галузі освіти;

✓ організовувати виховну роботу зі студентами маючи на меті створення атмосфери, що сприятиме формуванню громадянської позиції, причетності до закордонних цінностей;

✓ розробити серію ігрових імітаційних проектів, які б забезпечували формування власного погляду студентської молоді на шляхи успішного запозичення досвіду закордонних аграрних підприємств;

✓ підготувати належне науково-методичне забезпечення: навчальні програми, посібники, методичні розробки [2, с. 290].

На основі результатів досліджень пропонується вдосконалити якісні аспекти процесу підготовки кадрів аграрного профілю за педагогічним напрямом, що ґрунтується на дидактичній концепції управління навчально-творчою діяльністю. Ця концепція базується на впровадженні управлінських функцій в освітнє середовище, реалізації дворівневої моделі функціонального впливу на навчально-творчу діяльність студентів та високому рівні інформаційно-дидактичного забезпечення і технологізації навчального процесу.

Проаналізувавши дослідження науковців, прийшли до висновку, що основними компонентами готовності аграріїв до професійної діяльності є:

– мотиваційно-цільовий, який виражає позитивне ставлення до майбутньої професії і виступає базовим компонентом готовності до професійної діяльності;

– діяльнісний (практичний або операційний) передбачає володіння майбутніми аграріями системою професійних знань, умінь, навичок, які є необхідними майбутньої професійної діяльності;

– оцінно-результативний, який забезпечує самооцінку, можливості професійної готовності до будь-якої діяльності.

Список використаних джерел

1. Концептуальні напрями розвитку вищої освіти в Україні [Електронний ресурс]. URL : <http://zdamsam.ru/a48431.html>

2. Ляшенко І. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх аграріїв до реалізації міжнародних фахових програм. Аграрний форум–2007: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, присвяченої 30-й річниці заснування Сумського національного аграрного університету (м. Суми, Україна, 4-6 квітня 2007 р.). Суми : ВТД "Університетська книга", 2007. Ч.1. С. 288-290.

3. Гаврилюк О. Г., Ляшенко І. В., Апанасенко Л. М. Інноваційні особистісно-орієнтовані технології як ефективний засіб навчання студентів. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Зб. наук. пр.* Випуск 27. Київ, Суми: НМАУ, КНЛУ, МІГРО, 2004. С. 70-73.

4. Козлова, О. Г., Ляшенко І. В. Готовність майбутніх аграріїв до реалізації міжнародних фахових програм як педагогічна проблема. *Педагогічні науки: Зб. наук. праць (Частина перша)*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2006. С. 25-32.

Книш Олена
к.філ.н.

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» З УРАХУВАННЯМ ПОТРЕБ СУЧАСНОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ

Умови сьогодення вимагають від фахівців різних галузей, зокрема і аграрного сектору, високого рівня професійної мовної компетенції. Відповідно до Закону України “Про вищу освіту”, Національної доктрини розвитку освіти [1], Стратегічних завдань реформування змісту освіти, концепцій мовної освіти пріоритетним завданням вищої школи в Україні є підготовка компетентного спеціаліста – мовної особистості. У Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради ЄС спілкування рідною мовою виокремлено як одну із ключових професійних компетенцій.

Роль державної мови в навчальному процесі вищої школи визначається не лише потребою вивчення ділової української мови. І. Лопушинський цю роль визначає передусім необхідністю забезпечення професійної мовної підготовки майбутнього фахівця для повноцінного функціонування державної мови в різних сферах його майбутньої професійної діяльності [2].

Актуальність дослідження зумовлена об’єктивними потребами побудови цілісної координованої системи навчання фахової української мови в аграрних вишах та вироблення методологічного інструментарію для підвищення комунікативної

компетентності студентів.

Попри те, що одними із ключових професійних компетенцій фахівця з вищою освітою у Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради ЄС [3] названо спілкування рідною та іноземними мовами, соціальні та громадянські навички, культурну обізнаність та самовираження, розвантаження навчальних планів сучасних освітніх програм агро-інженерних спеціальностей відбувається передусім за рахунок дисциплін гуманітарного циклу. Вивчення ж мовних дисциплін – української чи то іноземних мов – мусило набути підкреслено практичного, пристосованого до безпосередньої фахової діяльності характеру. Нинішні тенденції у формуванні навчальних планів агро-інженерних спеціальностей створюють передумови до утворення серйозної прогалини у підготовці фахівця із вищою освітою – недостатньої сформованості комунікативних умінь і навичок.

Здійснений аналіз навчальної мотивації студентів нефілологічних спеціальностей до вивчення дисциплін гуманітарного циклу дозволяє стверджувати, що “позитивна мотивація до вивчення фахової української мови у студентів нефілологічних вишів передусім пов’язана із формуванням і задоволенням в процесі вивчення курсу комунікативних, лінгвопізнавальних та інструментальних потреб. Отримані знання обов’язково повинні бути пов’язані з практичним їх застосуванням, і як наслідок – застосуванням у подальшій професійній діяльності. Відповідно, важливою є орієнтація цілей навчання на здобуття необхідних умінь і навичок, що зумовить прагнення до подальшого вдосконалення мовних знань вже після завершення навчання” [4, с. 63].

Курс фахової української мови мусить мати міждисциплінарний характер та безпосередній зв’язок вивчення мови не лише із фаховими дисциплінами, але і з вивченням іноземних мов (академічне письмо як інтеграція у світовий науковий простір), аналізом мовної політики держави та її критичним осмисленням на основі порівняння мовного законодавства різних країн (самостійні дослідні проекти, організація круглих столів за їх результатами). Водночас, таке розширення меж дисципліни вимагає від самого викладача постійного відслідковування не лише розвитку мовознавчої науки, але й соціального, політичного, економічного життя суспільства.

Освітні реформи останніх років передбачають зміщення акцентів на самостійну роботу студента, а значить – опору на глибоку внутрішню мотивацію. Самостійна робота потенційно зумовлює більшу ініціативу студента, але й вимагає значно більше зусиль. Розгляд студента як активного учасника процесу навчання передбачає організацію ефективної системи самоконтролю, що вимагає: по-перше, залучення студента до формування змісту дисципліни вимагає, щоб матеріал і форма його викладання відповідали потребам безпосереднього фаху; по-друге, планованого підходу до навчання зі встановленням адекватних цілей та застосуванням засобів відслідковувати власний прогрес; по-третє, наявності інструментів самоконтролю.

Такі умови сприятимуть витворенню траєкторії навчання студента в межах дисципліни, коли об’єктивна оцінка буде результатом виконання алгоритму роботи, що передбачає як активність безпосередньо на занятті, так і самостійну, дослідну роботу, а також результати рубіжного контролю. Цьому сприятиме створення в межах курсу довготривалих проектів, виконання яких потребуватиме виконання певних завдань впродовж всього вивчення дисципліни, або ж завдань, які є кроками до

досягнення мети.

Потужним засобом інтеграції курсу фахової української мови у сучасний освітній простір є застосування новітніх технологій у навчанні, що передбачає використання можливостей мережі Інтернет, роботу з базами даних та електронними словниками, створення змішаних онлайн/офлайн курсів з використанням різноманітних навчальних платформ, використання мови у неформальному спілкуванні через соціальні мережі, використання мобільних додатків тощо. Водночас необхідно адекватно оцінювати готовність студентів до застосування таких технологій, а також усвідомлювати, що інформаційні технології у навчальному процесі – не самоціль, а лише засіб ефективної організації навчального процесу.

Отже, курс “Українська мова (за професійним спрямуванням)” повинен сприйматися студентом не просто як одна із дисциплін гуманітарного циклу, а як прикладна дисципліна, що допоможе оволодіти необхідними у професії навичками, надаватиме інструменти творення себе самого як майбутнього фахівця та громадянина. Вивчення дисциплін гуманітарного циклу з урахуванням освітніх потреб здобувача вищої освіти – одна з необхідних умов формування й розвитку особистості майбутніх фахівців аграрного сектору, що передбачає диференційоване навчання, вимагає створення умов для оволодіння матеріалом відповідно до професійного самовизначення, забезпеченого змістом, метою та формами організації навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти : за станом на 1 бер. 2016 р. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
2. Лопушинський, І. П. Забезпечення конституційного статусу державної мови у вищій школі України сьогодні як належна перспектива мовленнєвої фахової практики. Державне управління: теорія і практика: електрон. наук. фах. вид. НАДУ. 2006. № 1. URL : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-1/txts/SOCIALNA/06_lipmfp.pdf. (дата звернення 20.02.2017).
3. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) “Про основні компетенції для навчання протягом усього життя” : редакція від 18 грудня 2006 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_975. (дата звернення 20.02.2017).
4. Knysh, O. V. Forming of educational motivation among agrarian students in the course of studying of Ukrainian language (for professional purposes). *Професійно-прикладні дидактики : Міжнародний журнал*. Кам’янець-Подільський, 2016. Випуск 1. С. 62-69.
5. Ford, J. D., Riley Linda Ann Integrating Communication and Engineering Education: A Look at Curricula, Courses, and Support Systems. *Journal of Engineering Education*. 2003. No. 1. P. 325-328.

Колосюк Ірина

к.філос.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ОСВІТНЯ КУЛЬТУРА ПІД КУТОМ ЗОРУ ЕТИКИ І ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Глибокі зміни, що відбуваються в сучасній Україні, у всіх сферах життєдіяльності суспільства зачіпають самі основи вищої освіти. Існуючий плюралізм освітніх концепцій відображає все ще до кінця не завершений процес переходу нашого суспільства від тоталітарно-партійної диктатури до демократії і правової держави, що породжує ряд складних теоретичних і практичних проблем. Диференціація і спеціалізація освітніх установ, різноманіття освітніх програм, зокрема авторських, відповідають появі нового типу професійної освітньої діяльності, ускладненню соціальної структури суспільства і виокремленню в ній нових соціальних груп з своїми власними інтересами, що нерідко роблять безпосередній вплив на навчання і виховання молодого покоління.

Реформування системи освіти в Україні не редукується тільки до її структурної перебудови; воно припускає глибинні перетворення, успішність яких неможлива без філософсько-культурологічного осмислення того, що відбувається в суспільстві.

Наявна, втім, як залежність розвитку філософсько-культурологічної думки про свободу і права учнів від розвитку соціально-правових, етичних і політичних відносин в цілому, так і протилежна детермінація філософською культурологією етичних, політичних та правових процесів. Філософські теорії, включаючи філософську культурологію, є не тільки закономірним продуктом того суспільства, в рамках якого вони виникли, але і щодо самостійною ідеологічною силою, здатною робити зворотний вплив на духовне і матеріальне життя суспільства. Тому ми вважаємо, що етичний і філософський-правовий аналіз проблематики, що цікавить нас, дозволяє розглядати аксіологічну підоснову, що відображає соціальні потреби і інтереси, а також здійснювати конструктивну критику відповідних моральних, правових і політичних доктрин, що знаходять своє втілення у філософсько-культурологічних вченнях, які торкаються освітньої проблематики. Так, філософсько-культурологічний розгляд проблем культури сучасної студентської молоді з урахуванням зарубіжного досвіду являє безперечну цінність як для науки (передусім філософії освіти), так і для соціальної практики. Особливу значущість такому розгляду додають світові інтеграційні процеси, що залучають до своєї сфери все більшу кількість країн і народів.

Найвищу юридичну силу серед всього масиву законів має Конституція, а також закони, що вносять зміни і доповнення до Конституції.

Конституція – це основоположний (основний) державно-політичний документ засновницького характеру, що забезпечує початок узгодженого функціонування всіх компонентів правової системи, закладає юридичну базу для поточної законодавчої і правотворчої діяльності.

У нашому випадку ідея конституційного устрою держави тісно пов'язана з розумінням особливостей життєдіяльності окремої людини як самодостатньої особи і як повноправного громадянина демократичного суспільства, що функціонує за

законами конституційно-державного ладу.

Правовий порядок в сучасній Україні ґрунтується на конституційних принципах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Конституційні права і свободи складають ядро правового статусу особи, включаючи особу неповнолітніх, і лежать в основі всіх інших прав, що закріплюються іншими галузями права.

Положення про права громадян на свободу думки можна віднести як до особистих, так і до політичних прав.

На відміну від особистих прав, що належать кожній людині, політичні права належать тільки громадянам держави певного віку. Проте всі політичні права і свободи (і людини, і громадянина) користуються рівним судовим захистом держави.

Все сказане знаходить своє віддзеркалення у функціонуванні освіти як складного і багатоаспектного в своїх проявах соціального інституту.

Сучасна освіта як багатолікий соціальний інститут припускає не тільки навчання, але і формування цілісної особи, тобто людини-громадянина з твердими переконаннями, демократичними поглядами і певною життєвою позицією. Важливу роль в цьому процесі відіграє культура життєвого самовизначення людини, яка виходить за рамки професіоналізму в сферу етичних принципів людини і характеризує її як творця власного життя і власного щастя. Саме у гармонії людини з самою собою повинне здійснюватися її громадянське, професійне і етичне самовизначення [3; 4].

Розкриття творчого потенціалу особи, що вчиться, є головним завданням педагогічної діяльності, яка в ідеалі є процесом самореалізації інтелектуальних і етичних можливостей вчителя в процесі створення світу виховно-освітніх цінностей. Самореалізація педагога припускає і самореалізацію студента, що можливо за умови взаєморозуміння і співпраці викладача зі студентом.

У зв'язку з гуманістичною ідеєю самореалізації особи викладача і студента все частіше можна чути згадки про „педагогіку свободи”. На думку деяких учених, під педагогікою свободи слід розуміти нову течію у виховно-освітній думці і практиці, яка, проявляючись в самих різних формах, в головному орієнтується на ідеал етичної, громадянської і політичної свободи особи.

В зв'язку з цим абсолютно очевидна неприродність і проблематичність ситуації, коли вільну особу повинен вирощувати скутий педагог, так само як і навряд чи можна чекати розквіту свободи викладача, якщо вища школа в цілому буде скута як суспільно-демократичний інститут.

Щоб стати фактом свідомості, будь-яка цінність спочатку повинна набути вид значущості, тобто перетворитися на значущу для людини цінність. З цього виходить, що оцінка має відношення до пізнання, але цілком не редукується до нього. Специфіка оцінки полягає в тому, що вона не вільна від інтересів і потреб оцінюючого суб'єкта, прагнучого задовольнити певну потребу. Останнє і народжує інтерес до тієї або іншої сторони оцінюваного предмету [2, с. 74].

Перетворення потреби на інтерес супроводжується виробленням мотиваційного механізму майбутньої діяльності по задоволенню потреби. Внутрішні мотиви діяльності найтіснішим чином пов'язані з оцінною діяльністю суб'єкта, якому не байдужа адекватність оцінок, що робляться ним. Якщо ці оцінки завищені або

занижені, то задуманого можна не досягнути. Щоб уникнути помилкового вибору, необхідно розрізняти „дві істини” – пізнавальну і оцінну. Скажімо, в пізнанні ми прагнемо встановити відповідність наших знань об’єктивному стану речей. Перевірка ж істинності оцінки переслідує мету встановити відповідність наших знань про соціально-культурну цінність деяких предметів їх реальному місцю в певній системі суспільних відносин. Предмет оцінки вужче за предмет пізнання [2, с. 75].

Поняття „свобода” виводить нас на поняття „культура”, „гуманізм”, „цивілізація”, що є своєрідними маркерами категоріального ладу і статусу сучасної педагогіки свободи. Саме ці поняття дозволяють нам осмислити і оцінити теоретичний і практичний статус педагогіки свободи. В рамках традиційної і у відомому сенсі консервативної філософії освіти цього неможливо було зробити.

Сьогодні ідея вільного виховання привертає до себе увагу перш за все тим, що проголошує людину вищою цінністю суспільства, формує ставлення до молоді як самоцінної соціальної категорії, до дитинства і подальших молодих років – як важливого самостійного періоду в житті людини; пропонує шляхи і принципи виховання особистості, здатної до активної творчої діяльності, саморозвитку і самовдосконалення; є закликом до захисту ще незрілої в різних відносинах молоді від експлуатації, насильства і нехтування правового статусу молодих людей.

Список використаних джерел

1. Вентцель К. Н. Свободное воспитание. Сборник избранных трудов. Москва : Профессиональное образование, 1993. С. 35.
2. Гессен С. И. Избранные сочинения. Москва : РОССПЭН, 1999. С. 74-75.
3. Давыдов Ю. Н. Эстетика нигилизма. Москва : Искусство, 1975. 271 с.
4. Дробницкий О. Г. Понятие морали. Москва : Наука, 1974. 388 с.

Костюченко Інна

викладач

Новоушицький коледж

Подільського державного аграрно-технічного університету

сmt. Нова Ушиця

ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ НА ЗАНЯТТЯХ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Зростання інтересу до минулого своєї Батьківщини, краю де народився і живеш обумовлено національно-культурним відродження, яке нині переживає Україна. Знати своє коріння і свою історію, любити його – це найсвятіша і найдорожча потреба кожної порядної і поважаючої себе людини. Без знань про все це годі говорити про національну культуру, гідність, самовідданість і менталітет. Тому роль краєзнавчої роботи в процесі викладання історичних дисциплін є дуже актуальною.

Вивчення історії рідного краю нерозривно пов’язано з курсом історії України: краєзнавчий матеріал використовується у смисловому зв’язку з досліджуваними подіями і явищами, однак, розглядається і на заняттях, спеціально присвячених історії

рідного краю.

Зміст і обсяг краєзнавчого матеріалу в курсі історії України визначається, насамперед, вагомістю місцевих подій, історичних постатей, історичних пам'яток в історії держави, історичними умовами розвитку краю, ступенем його дослідженості. Перш ніж використовувати краєзнавчий матеріал у навчанні, необхідно визначити його місце, зв'язок і співвідношення із загальноісторичним матеріалом. Залежно від змісту краєзнавчого матеріалу, значення для історії держави і краю, мети уроку, він може бути: опрацьований студентами до початку вивчення теми уроку вдома; подаватись викладачем на початку вивчення теми у формі вступу до основного змісту; включатись у ході викладу навчального матеріалу у вигляді ілюстрації, конкретизації, доповнення та використовуватись наприкінці вивчення теми для закріплення знань.

Краєзнавчий матеріал на уроках історії України може використовуватись: 1) як вступний до теми уроку, 2) до одного з питань, що розглядаються на ньому, або 3) бути покладеним в основу вступного уроку до загальної програмової теми. Такий прийом дозволяє активізувати пізнавальний інтерес, мотивувати студентів до вивчення історії, «візуалізувати» факти, постаті, процеси, місця подій, підвести студентів до розглядуваних на уроці питань, посилаючись на близьке і відоме. Учитель або сам повідомляє краєзнавчий матеріал, або студенти знаходять його у навчальному посібнику. Далі, на основі цієї інформації, розгортається робота над вивченням теми [1; 7].

Краєзнавчий вступ може бути зроблений і самими студентами під керівництвом учителя. Так, на початку заняття викладач пропонує зробити заздалегідь підготовлені повідомлення краєзнавчого змісту з теми, що вивчається, і на цій основі починає виклад нового матеріалу. Інший варіант, коли у ході бесіди викладач пропонує студентам згадати і навести факти місцевої історії, які можуть бути вихідними для подальшої роботи на уроці [2, с. 424].

Найбільш поширеним прийомом є включення місцевого матеріалу у розповідь викладача. Це найпростіший і найекономічніший спосіб, хоча й менш ефективний. Викладач сам повідомляє відібрані ним факти місцевої історії, використовуючи їх з метою конкретизації та ілюстрації краєзнавчим матеріалом основних питань уроку (конкретні факти безпосередньо розкривають загальні явища, події і процеси історії). У даному випадку студенти отримують додаткові знання у готовому вигляді. У ході розповіді важливо звертатись до студентів з питаннями, що активізують їхню увагу, змушують мислити, дозволяють вчитись співставляти факти вітчизняної історії та історії рідного краю і робити висновки. Від мистецтва викладача залежить зробити свою розповідь живою і захоплюючою, примусити студентів роздумувати у ході розповіді. Включення місцевого матеріалу є одним із таких засобів поживлення розповіді викладача і підвищення активності студентів на занятті.

Щоб не порушувати систему курсу історії України викладом відомостей з історії рідного краю, викладач може спочатку познайомити студентів з матеріалом уроку, потім вводити інформацію з історії рідного краю. У цьому випадку прийоми можуть бути такими:

– викладач у ході пояснення теми заняття або наприкінці заняття чи бесіди, у порядку закріплення або перевірки знань пропонує студентам навести місцеві приклади;

– викладач пропонує студентам на основі викладеного матеріалу або матеріалу, простудійованого студентами самостійно за підручником, звернутися до місцевих прикладів, підібрати їх, розібратися в них і зробити їх предметом бесіди на наступному занятті;

– студенти виконують на занятті практичну роботу з навчальної теми на місцевому матеріалі. Викладач, наприклад, пропонує проаналізувати статтю, опубліковану в місцевій газеті [2, с. 425].

На нашу думку, найбільш ефективною формою проведення краєзнавчих занять є заняття-екскурсія безпосередньо в музеї навчального закладу, районному або обласному краєзнавчому музеях.

Важливим засобом ілюстрації розповіді викладача визнана наочність: матеріали археологічних розкопок, нумізматичні колекції, карти і плани місцевості, фотографії, схеми. Ефективним також буде використання наочності загального типу. Настінні історичні карти України й атласи, зокрема, містять велику кількість даних, що характеризують події місцевої історії на фоні історії держави в цілому. В цьому випадку робота з картою сприяє конкретизації знань студентів і усвідомлення ними ролі рідного краю у житті держави.

Для історика вихідним джерелом інформації є документи і джерела, тому їх вважаємо основною складовою навчального процесу на уроках історії. Тому документи доцільно використовувати при вивченні найважливіших тем курсу історії України, засвоєння яких є обов'язковим, а також у тих випадках, коли аналіз краєзнавчого документа дозволяє полегшити студентам розуміння того чи іншого явища суспільного життя, викладеного в підручнику.

Як засіб ілюстрації розповіді викладача визначають і художню літературу. Фрагменти художніх творів з описами подій або явищ місцевої історії повинні бути завершеними і невеликими за об'ємом, відображати типові, суттєві сторони явищ, що вивчаються в основному курсі, і відповідати темі заняття [3, с. 57].

Найбільш ефективною формою проведення занять з краєзнавства є урок-екскурсія до музею навчального закладу.

Мета і завдання музею – сприяти формуванню в студентів патріотизму, розширенню їхнього світогляду і вихованню пізнавальних здібностей, розвитку суспільно-політичної активності, виробленню практичних навичок науково-дослідницької роботи, вдосконаленню навчально-виховного процесу. Він є базою для здійснення краєзнавчого принципу у навчанні та вихованні студентів.

Отже, використання краєзнавчого матеріалу допомагає ефективно працювати над формуванням в студентів національної свідомості та історичної пам'яті свого народу, переконувати своїх вихованців у тому, що знання історії рідного краю духовно збагачують кожную особу, виховують нездоланну відданість Вітчизні, вчать шанувати свій народ та інші народи, що здавна пліч-о-пліч жили і працювали в Україні.

Список використаних джерел

1. Горохівський П. Методика підготовки вчителя до уроків історії України з використанням краєзнавчого матеріалу. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2007. Вип.23. С. 6-9.
2. Гушинець Н. О. Використання краєзнавчого матеріалу у вивченні дисципліни «Історія України». Гуманізм та освіта: збірник матеріалів X міжнародної науково-практичної конференції. Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2010. С. 424-426.

3. Шеремет М. Красзнавчий матеріал на уроках історії України. *Історія в школі*. 2001. №11-12. С. 55-59.

Кріль Володимир
стпрший викладач
Федірко Павло
к.т.н., доцент
Морозов Валерій
викладач

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ - ОСНОВНА ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Умови, в яких навчається сучасний студент, останнім часом суттєво змінилися. Внаслідок кризових явищ, рівень базових знань багатьох випускників середніх навчальних закладів недостатній для повноцінного засвоєння фахових (зокрема інженерних) дисциплін, навички щодо самостійної роботи з літературою знаходяться на низькому рівні. Мотивація до одержання вищої освіти недостатня, так як заробітна плата фахівця не надто відрізняється від рівня оплати некваліфікованого робітника. Кількість аудиторних годин скорочується в розрахунку на зростання частки самостійної роботи, але це, на жаль, не супроводжується пропорційним наданням методичної підтримки, кваліфікованих порад як ефективно вчитися у сучасних умовах. Це ускладнює роботу викладача, його взаємодію із студентом.

Втім, є і позитивні зміни: сучасна молодь звикла до застосування комп'ютерної техніки у всіх її проявах, має навички використання мережевих сервісів. Пошук інформації у бібліотеці здається їй чимось на кшталт археологічних розкопок, бо вона звикла одержувати її миттєво через комп'ютерну мережу. На пропозицію що-небудь занотувати, студенти роблять знімок на телефон чи планшет і пересилають через соціальну мережу.

Як пишуть на сайті адаптивної навчальної платформи DreamBox [2] “Ми більше не можемо ігнорувати повсюдне поширення технології, ми повинні вітати його в наших класах та навчальній діяльності. Щоб надихнути взаємодії, ми повинні йти в ногу зі студентами, які працюють в більш мобільному світі, де інформація і комунікації, доступ 24/7 через смартфони, ноутбуки і планшети.”

У зв'язку з прискоренням науково-технічного прогресу, неперервність освіти стала одним з ключових факторів, що визначають компетентність сучасного фахівця, але неперервне навчання за традиційною схемою важко сумістити з практичною діяльністю. Все це спонукає до введення кардинальних змін у навчальний процес, застосування інформаційних технологій у освіті, зміни способів набуття знань.

Комп'ютерні та мережеві технології сприяють індивідуалізації навчання, дозволяючи одержати різнопланові навчальні матеріали або пройти тестування у будь-який час, залежно від рівня підготовки обрати персональну траєкторію навчання

при вивченні предмету, що в найбільшій мірі відповідає запитам сучасного студента.

Дослідження показують, що інтерес до традиційних джерел інформації знизився досить давно і тенденція має стійкий характер. Як приклад можна привести результати опитування студентів Аграрного коледжу управління і права Полтавської державної аграрної академії у 2009 р. [3]. Аналогічна тенденція зафіксована і російськими педагогами у 2015 році: більша частина студентів (в середньому 73%) використовує електронні підручники і навчально-методичні посібники у самостійній роботі і цей процент зростає з кожним курсом. Причому до 2/3 студентів віддають перевагу саме електронним версіям, відзначаючи при цьому їх “наочність, мобільність, доступність, широкі можливості і зручний пошук інформації” [4].

До речі, те саме стосується науково-педагогічних працівників. При організації системи дистанційної освіти у Подільському державному аграрно-технічному університеті (ПДАТУ) перед нами постав ряд задач [5], однією з яких було навчання викладачів методам роботи в LMS Moodle. Вже тоді у багатьох з них виникло питання щодо зміни підходів до організації навчання. Наприклад, лекція почута на курсах підвищення кваліфікації розширює кругозір, дає напрямок пошуку інформації, а далі викладач, у вільний від сім'ї і роботи час, починає створювати навчальний курс у Moodle, керуючись вказівками з навчального відео. При необхідності, на відміну від живої лекції, можна поставити відео на паузу, переглянути його повторно або зробити перерву. Про більшу ефективність такого підходу свідчить кількість відвідувань каналу YouTube [6], яка в рази перевищила кількість осіб, зареєстрованих на курсах. Проблеми з термінологією відходять на другий план, коли можна на власні очі побачити дії наставника. Не всі користувачі комп'ютера можуть пояснити суть понять “робочий стіл”, “панель задач”, “адресний рядок” (не кажучи про більш складні терміни), але, спостерігаючи за діями тьютора у відео, досягають поставленої мети відтворюючи їх до запам'ятовування.

Сучасні комп'ютерні технології дають можливість досягти високого ступеня підготовки фахівців. Втім, створення повноцінної віртуальної лабораторії або комп'ютерного тренажера потребують значних витрат, тому для багатьох ВНЗ це недоцільно з економічної точки зору.

До того ж, як показує досвід роботи, віртуальне середовище, сприяючи кращому розумінню навчального матеріалу, не завжди забезпечує повноцінне оволодіння практичними навичками, тому відміна виконання лабораторних робіт не є доцільною.

Значно більшу ефективність показує гібридний підхід. Наприклад, готуючись до лабораторного заняття, студент працює з віртуальним приладом, що дозволяє уникнути його пошкодження внаслідок некваліфікованих дій. Маючи певний досвід ігрового використання комп'ютера, значна частина студентів і навчаючи програму сприймає як гру, перевіряючи її реакцію на різні, в тому числі позаштатні, ситуації, що також сприяє навчанню, особливо якщо некоректні дії користувача програма супроводжує відповідними коментарями.

Але, застосовуючи реальний прилад під наглядом досвідченого наставника, студент засвоює такі практичні нюанси, які важко відтворити у комп'ютері.

Таким чином ми приходимо до необхідності запровадження змішаного навчання (blended education), яке поєднує кращі риси комп'ютерних технологій і традиційного (face to face) навчання. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти досить широко розглянуті у працях зарубіжних і вітчизняних дослідників [7],

але найбільш повно теорія і практика змішаного навчання узагальнені в монографії [8], де приведена наступна рекомендація: “одним з обов’язкових підходів повинно бути змішане (гібридне) навчання, де від 20% до 80% навчального процесу може бути організоване з використанням дистанційних технологій”.

Усвідомивши це, можна досягнути значних успіхів у підготовці сучасного фахівця, який користується попитом на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Закон України Про вищу освіту : прийнятий 1 лип. 2014 року, № 1556-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 37-38. С. 2004.
2. Blended Learning Innovations: 10 Major Trends URL: <http://www.dreambox.com/white-papers/blended-learning-innovations-10-major-trends>
3. Кононець Н. В. Аспекти педагогічної майстерності викладача: розробка електронних підручників. *Витоки педагогічної майстерності : Збірник наукових праць*. Полтава, 2009. № 6. С. 202-210.
4. Иванов В. И., Легкова И. А., Никитина С. А., Покровский А. А. Особенности использования электронных учебных изданий. *Вестник Воронежского института ГПС МЧС России*. 2015. № 3 (16). С.52-55.
5. Кроль В.О., Федірко П. П., Морозов В. В. Розробка спрощеної методики масової реєстрації учасників навчального процесу в LMS Moodle і її реалізація. *Професійно-прикладні дидактики*. Кам’янець-Подільський, 2016. Вип. 1. С. 94-99.
6. Кроль, В. Канал YouTube URL: <https://www.youtube.com/channel/UC3ZJXehN7Yd76difgOOBGfA> (дата звернення 20.02.2017).
7. Коротун, О. В. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти // *Інформаційні технології в освіті*. 2016. № 3 (28). С. 117-129.
8. Кухаренко В. М., Березенська С. М., Бугайчук К. Л., Олійник Н. Ю., Олійник Т. О., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г., Столяревська А. Л. Теорія та практика змішаного навчання: монографія ; за ред. В. М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.

Кучеров Геннадій

к.іст.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам’янець-Подільський

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ “ПРОСВІТ” ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ У 1917-1918 РР.

Вивчення архівних джерел дало змогу виділити ряд проблем на шляху становлення сільських “Просвіт” в Правобережній Україні у 1917-1918 рр. Тому наша стаття є спробою викрити протиріччя та шляхи становлення просвітницьких осередків на селі.

На відміну від дореволюційних часів, коли “Просвіти” виникали з дозволу губернських адміністрацій, у 1917-1918 рр. вони поставали здебільшого спонтанно, хаотично. Їх організатори, не маючи відповідних знань, не реєстрували товариства в органах місцевої влади. Такі “Просвіти” діяли без затвердженого статуту. Відтак, лише невелика їх кількість отримувала офіційну допомогу. Інші осередки намагалися

стати самостійними і незалежними. Проте відкрити “Просвіту” зі своїм статутом було практично неможливо через канцелярські формальності, вирішення цього питання потребувало багато часу. Знаючи про це, а також через відсутність досвіду сільські товариства зверталися з проханнями до губернських “Просвіт” вважати їх своїми філіями.

Гуртки активних людей, які із запалом та великою енергією бралися до роботи, заохочували вступати до товариства інших селян, намагаючись відразу досягти значного результату. Однак через численні перешкоди, що поставали перед осередками, багато просвітян зневірювалось у своїх силах. Тому найбільш свідомі селяни починали відходити від активної праці у “Просвітах”.

Відтак, однією із найважливіших проблем становлення просвітницького руху на селі у 1917-1918 рр. була проблема їх об’єднання та координації напрямів діяльності. У зв’язку із цим, “порозуміння між самими “Просвітами” за для координації просвітньо-культурної праці треба вважати за річ на теперешні часи величезної ваги” [1, арк. 1]. Відділ позашкільної освіти при Генеральному секретаріаті Центральної Ради та київське товариство запропонували скликати просвітницький з’їзд, на якому мали намір розглянути означені питання.

20 вересня 1917 р. у Києві розпочав роботу I Всеукраїнський з’їзд “Просвіт”. Особливістю його було те, що багато доповідачів звертали увагу присутніх на ті перешкоди, що стояли перед новоствореними товариствами, а саме: нестача культурних сил на селі, погане матеріально-технічне забезпечення тощо. Разом із тим, висувалися пропозиції щодо об’єднання “Просвіт” в межах певної губернії і навіть повітів. Такі думки висловив член ради “Волинської Просвіти” С. Підгірський, який наголосив на необхідності об’єднання “Просвіт” Волині [2, арк.14]. Постанови, прийняті на київському з’їзді, спонукали до активної діяльності місцеві товариства. У березні 1918 р. на засіданні ради Подільської “Просвіти” висловлювалися міркування про бажаність координації “Просвіт” Поділля у напрямку освітянської діяльності на селі [3, арк. 66].

За ініціативою Департаменту позашкільної освіти України 21-22 жовтня 1918 р. був скликаний ще один з’їзд просвітницьких товариств, на який було запрошено від Київщини – 48 чоловік, Поділля – 8, Волині – 2. Крім того, кожна окрема спілка мала можливість прислати від себе одного делегата. Програма з’їзду зводилася до визначення завдань та напрямків діяльності “Просвіт”, організації окремих товариств та їх спілок на селі. Таким чином, завдяки наполегливій праці діячів “Просвіт”, проблема об’єднання просвітян та координації їх діяльності поступово починала розв’язуватися.

Весною 1918 р. до влади в Україні прийшов гетьман П. Скоропадський. Новостворена адміністрація, яка складалась з консервативно-помірованих чиновників негативно ставилася як до вже існуючих “Просвіт”, так і до відкриття нових. Небезпечними для держави тепер вважали всіх тих, хто працював над формуванням національної свідомості українського народу, допомагав підвищувати його освітній та культурний рівень. У зв’язку із цим, одними з перших зазнавали гонінь вчителі, які в переважній більшості брали участь в організації та діяльності товариств. Крім того, гетьманська влада на місцях закривала народні бібліотеки, забиравала приміщення, забороняла просвітянам проводити збори й інші заходи, заважала надходженню інформації у регіони тощо. У кожному окремому випадку

необхідно було подавати прохання на дозвіл провести зібрання. Такі подання, як правило, ігнорувались, або дозвіл надходив вже після необхідного строку. Ситуація погіршувалася переслідуваннями керівників й активістів просвітницького руху.

Діяльність просвітян ускладнювалася і тим, що австро-угорські та німецькі війська й окупаційна адміністрація були не зацікавлені в розвитку просвітницького руху, а тому відбирали приміщення у сільських “Просвіт”, не дозволяли проводити культурно-освітню роботу серед населення тощо. У відповідь на такі дії в багатьох місцях відбувалися народні заворушення. Зокрема, 6 серпня 1918 р. у містечку Ялтушкові Подільської губернії під час вистави молодь обеззброїла варту й шістьох австрійців. Наслідки були жахливі: розпочались арешти, довелось “виплатити 300 тисяч карбованців контрибуції, витримати знущання, пожежу й обстріл” [4, с. 26]. Товариство припинило своє існування.

У 1917-1918 рр. перед новоствореними товариствами гостро постала й фінансова проблема. Для багатьох “Просвіт” вона стала чи не найголовнішою, адже для проведення культурно-освітньої роботи необхідні були книжки, ноти, газети, декорації і багато чого іншого. Членські внески, навіть за умови сплати їх всіма просвітянами, суттєвої допомоги не давали. Заходи “Просвіт”, особливо театральні вистави, теж не завжди давали прибуток. Тому систематичними стали звертання сільських товариств по допомогу до губернських. Через скрутне становище останніх, кошти майже не надходили. Крім того, значним недоліком у становленні “Просвіт” було невміння їх членів вести фінансові операції й звітність.

З метою розв’язання фінансових негараздів директор Департаменту позашкільної освіти С. Русова радить “об’єднуватись у краєві (повітові або губерніальні) спілки товариства “Просвіта і тоді легше буде отримати допомогу” [5, арк. 1].

Таким чином, у зазначений період сільські “Просвіти” проходили доволі важкий етап свого становлення. Перед ними постало чимало проблем, створених гетьманською та окупаційною владою. Однак активісти просвітницького руху на селі проводили культурно-освітні заходи серед місцевого населення та поширювали ідеї національного самовизначення Української держави.

Список використаних джерел

1. Інститут рукопису НБУВ, ф.114, №457, 51 арк.
2. Державний архів Житомирської області (далі – ДАЖО), ф.560, оп.2, спр.8, 20 арк.
3. Державний архів Хмельницької області, ф.721, оп.1, спр.1, 67 арк.
4. З життя “Просвіт” на Поділлі. Село. 1919. №6. С.26-27.
5. ДАЖО, ф.560, оп.1, спр.15, 41 арк.

Луговська Ірина

викладач

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ ЧИТАННЯ ЛАТИНСЬКИХ ТА ЛАТИНІЗОВАНИХ НАЗВ РОСЛИН СТУДЕНТАМИ АГРАРНИХ ВНЗ

Навчальна програма дисципліни «Латинська мова» передбачає вивчення елементарного курсу граматики та професійно орієнтованої латинської лексики. Крім того, актуальним є володіння основами класифікації рослин. Латинські назви рослин, що застосовуються сьогодні в міжнародному масштабі, є ланкою, що єднає науковців різних країн та мов. Латинська біологічна термінологія, не зважаючи на свій уніфікований характер, є доволі гнучкою та використовується широко для створення нових наукових термінів та назв рослин. Викладання дисципліни «Латинська мова» у аграрному ВНЗ орієнтоване на засвоєння студентами назв рослин, фітопатологічних термінів та тварин-шкідників, тому так важливо для викладача звертати особливу увагу на вироблення уміння вірно читати назви рослин латинською мовою.

На початковому етапі освоєння мови, коли вивчається алфавіт і правила читання, активно практикується транскрибування студентами окремих латинських слів і виразів засобами української графіки, це сприяє швидкому засвоєнню правил читання літери **c**, сполучення **ti**, диграфів **ae** та **oe**. Завдяки вправам, спрямованим на транскрибування, усувається небезпека впливу з боку інших іноземних мов, що користуються латинською графікою. Окрім вищезазначених вправ, студентам може бути запропоновано вибрати з декількох транскрипцій поданого слова одну правильну [4, с 33].

Щодо правил читання рекомендується дотримуватися так званої відновленої вимови, тобто первинної вимови часів створення латинської літературної мови. Але саме при викладанні латини студентам-аграріям найчастіше доводиться стикатися з тим фактом, що у науковій латині, а особливо у латинських назвах рослин і тварин дуже багато відступів від традиційного читання. Це зумовлено тим, що сучасні назви рослин іноді штучно латинізуються для міжнародної уніфікації, зберігаючи при цьому вимову тієї мови, якою були названі першовідкривачем чи то науковцем, що рослину описав. Особливо відчутний вплив англійської мови. Так, латинська назва рослини зірочки – *gagea* – читається всупереч нормам латинської мови *гейджеа*, *buekii* – *бюкії*, *goodenoughii* – *гудинафії*.

Вплив французької мови спостерігається у таких назвах, як то: *Saussurea* – *сосюрреа*, *gerardiana* – *жерардіана* *gilibertii* – *жилібертії*, *aucherii* – *ошері* *chaixii* – *шексії*, *deyeuxia* – *дейюксія*; італійської: *matteuccia* – *маттеучія*; іспанської: *raczokianum* – *пачоскіанум*; словянських мов: *raczynskii* – *рачінскії*, *juzepczukii* – *юзепчукії*, *korshinskii* – *коржинскії*.

Не є повністю уніфікованим транслітерація українських букв латинським алфавітом, тому спроби замінити відсутні у латинській мові звуки **ш**, **ж**, **ч**, **щ** за допомогою буквосполучень, що вживаються для передачі цих звуків у сучасних мовах, не є завжди вдалим. Враховуючи те, що у різних сучасних мовах ці звуки передаються на письмі різними буквосполученнями, отримуємо хаос у читанні

подібних слів. Так, навіть один і той самий підручник дає такі приклади транслітерації прізвищ: Galushko – Галушко і baschkiriensis – башкірієнсіс (різні способи передачі звука «ш»). Інший приклад: Bobrov – Боборов, Durov – Дуров; але: Winogradow – Виноградов, Smirnow – Смірнов (остання літера латиною передається по-різному). Зустрічаються і різні способи відтворення звука «ч»: за допомогою буквосполучень tsch, tch, cz: Gontschar – Гончар, Tchernenko – Черненко, Czerepanov – Черепанов [1, с. 227].

Схожа проблема існує і у питаннях наголосу. Наряду із загальними правилами постановки наголосу у латинських словах у латинізованих назвах рослин часто залишається наголос первісний, що не відповідає нормам латинської мови. Так, якщо ми навчаємо, що суфікси **-al**, **-at**, **-in**, **-iv** та інші є довгими, то виникає потреба завчати велику кількість винятків:

sŭpnāra – артишок, cāppāris – каперси, astrāgalus – астрагал, amŭgdalus – мигдаль, polŭgāla – китяки, cārgīnus – граб, frāxīnus – ясен, rīcīnus – рицина, fārfāra – підбіл, cardāmīne – жеруха, тощо. Тому назви рослин, що найчастіше зустрічаються у спеціальній літературі і наголошуються не за правилами, доцільно винести окремим списком для запам'ятовування.

Висновки. Враховуючи специфіку курсу латини на факультетах агробіологічного профілю, викладачу слід надавати перевагу вивченню спеціальної термінології, а саме номінації згідно з Міжнародним кодексом номенклатури культурних рослин та кодексами зоологічної номенклатури та номенклатури бактерій, що передбачає володіння студентами правилами читання латинських назв рослин та тварин-шкідників.

Список використаних джерел

1. Гриценко С. П., Балалаєва О. Ю. Латинська мова для студентів-агробіологів. Київ, 2006. 384 с.
2. Каліцева, О. В. До питання методики викладання дисципліни «латинська мова» в юридичних вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації. URL : www.confcontact.com/20102911/2_kaliceva.htm (дата звернення 20.02.2017).
3. Кулакова Г., Копія Г. Сучасні аспекти європейської політики вивчення іноземних мов в університетах освіти України. 2004. № 2. С. 83-87.
4. Мусорин, А. Ю. Преподавание латинского языка в неязыковом вузе. Материалы 1-й метод. конф. профессорско-препод. состава Института экономики и менеджмента. Новосибирск, 1999. С. 32-34.

Михайлик Артур

к.іст.н., доцент

Каденюк Олександр

д.іст.н., професор

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

«ІСТОРІЯ УКРАЇНИ» У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ

Україна зараз переживає не найкращі роки. Український народ переживає чергові випробування, на які така багата його історія. Нам доводиться жити в період радикального переосмислення цінностей, суспільних теорій і соціальної практики. Через це особливо важливим стає вивчення у національних вищих навчальних закладах дисциплін соціально-гуманітарного циклу.

При всіх труднощах, які мають місце у розвитку сучасної історичної науки, значна кількість науковців різних поколінь за останній час опублікувала фундаментальні праці з історії України, які можуть служити орієнтиром викладачам і студентам. Потужні наукові центри діють у провідних наукових і навчальних закладах – Інституті історії України НАН України, Інституті політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України тощо. Авторами фундаментальних наукових праць є українські історики В. А. Смолій, О. П. Реєнт, С. В. Кульчицький, М. Ф. Котляр, В. Д. Баран, В. М. Даниленко, О. Д. Русіна, В. С. Степанков, О. П. Толочко, В. П. Трощинський та ін.

Особливе місце має належати «Історії України» у вишах технічного спрямування, в яких вона дуже часто займає другорядне, підпорядковане становище.

Дискусія між «гуманітаріями» і «технарями» має глибоке коріння і в Україні, і поза її межами. Однак, якщо розвинуті країни світу постійно витрачають на розвиток науки (в тому числі гуманітарного циклу) значні кошти, українська влада в більшості випадків субсидує лише ті дослідження, які мають швидкий практичний результат. При чому, як у середовищі політичної та економічної еліти, так і в українському суспільстві загалом має місце переконання, що розвиток гуманітарної сфери науки напряму залежить від соціально-економічного становища країни. Нам видається, має місце відчутний взаємовплив першого і останнього. Без значної уваги з боку держави до гуманітарної освіти суто прикладні галузі наукового знання не дадуть очікуваного результату.

Саме з соціально-гуманітарними дисциплінами пов'язане формування світогляду майбутнього фахівця, його переконань і уподобань. Без них не можлива розбудова сталих інтересів суспільства, становлення і підтримання його високої морально-правової культури, формування гуманізму. На такі суспільно значущі речі слід орієнтуватися будь-якій країні, яка поділяє цінності розвинутих країн західної демократії і готова з ними стратегічно співпрацювати.

На наше переконання, особливе місце в реалізації таких складних і важливих завдань належить вивченню історичного досвіду власного народу. Саме він є підґрунтям традицій, національної психології, існуючого політичного і соціально-економічного устрою.

На перший погляд роль гуманітарних наук у людському суспільстві менш помітна, ніж прикладних наукових дисциплін. Це пов'язано з особливостями оцінки результатів праці гуманітаріїв, розмитими кордонами між фундаментальними та практичними дослідженнями, описовим характером наукової продукції. Разом з тим гуманітарні науки мають значно масштабніше суспільне відлуння, порівняно з природничими і точними науковими пошуками, можуть викликати могутній соціальний резонанс, мати значні культурні наслідки.

Зараз, в період всеосяжної кризи, особливо важливим стає популяризація історії України на прикладі звичайної людини, пересічного селянина чи робітника. Методологічною основою сучасного історичного пошуку має стати аналіз окремого індивіду в якості творця історичного процесу та синтез на цій основі об'єктивної картини минулого. Прикладом такої діяльності є обов'язкове створення генеалогічного дерева при підготовці до семінарських занять з «Історії України» та «Історії української культури» студентами Подільського державного аграрно-технічного університету.

Виконання такого здавалось би простого завдання насправді вимагає багатого фахового методологічного інструментарію та несе значне виховне навантаження. Воно передбачає певний рівень володіння археографічними та архівознавчими знаннями, знайомство з національною історіографією, краєзнавством та регіоналістикою.

Робота над історією власного роду знайомить молоду людину з минулим краще за професійні лекції та інші аудиторні роботи в університеті. Дізнатися про замордованого в Магадані або померлого від голоду в Україні 1930-х рр. прадіда і не вірити в жахливі сталінські репресії неможливо. Часто дослідження власного родоводу (фактично, провідна тема вивчення історії в країнах Західної Європи і США) закладає фундамент подальшого самовдосконалення людини, формує її захоплення і визначає спосіб життя. З таких умов важливою ланкою навчального процесу в вишах мають стати індивідуальні години. Індивідуальна робота у формі наукового пошуку видається нам найбільш ефективним методом навчання, зокрема з «Історії України». Через неї такі якості, як патріотизм (без приставки «ура»), інтелектуалізм, загальна культура особистості стають визначальними в період соціалізації молодого покоління людей з вищою освітою.

Життя вимагає не тільки творчого розвитку історії як науки, але й донесення її надбань до всього суспільства. Тадеуш Котаржинський зазначав: «Наукою є усяке знання, яке дозріло до того, що його можна викладати як окрему дисципліну на рівні вищої школи» [1, с. 245]. За таких умов багато залежить саме від якості викладання історії.

У сучасних умовах існує потреба не просто підвищення рівня викладання історичних дисциплін у аграрних вищих навчальних закладах, але й, можливо, докорінної зміни форм і методів їх вивчення. Важливо і необхідно враховувати, що на вивчення історії України у загальноосвітній школі виділено понад 150 годин. Ті, хто вступає до вищих навчальних закладів, мають певний рівень знань з історії України. Через це, у виші доцільно застосовувати принципи засвоєння історичних процесів на основі варіативності викладання навчального матеріалу та специфіки самого навчального закладу.

В рамках навчальної програми слід знайти можливість також виділити

спецкурси з історії України з урахуванням аграрного профілю вишу. Так, наприклад, у Національному аграрному університеті читаються спецкурси «Історія формування української моделі розвитку сільського господарства (з найдавніших часів до сьогодення)», «Місце і роль селянства у суспільно-політичному розвитку суспільства». У Подільському державному аграрно-технічному університеті читаються курси «Аграрна історія України» та «Історія земельних відносин України». Слухачам інженерно-технічного факультету ПДАТУ читається спецкурс «Історія видів транспорту».

Рівень засвоєння студентами історії України залежить і від наявності підручників, навчальних посібників, відповідних методичних розробок.

Актуальні проблеми історії України висвітлені у посібниках з історії української державності та культури, проблем соборності України, описання найважливіших історичних подій [2]. Загально-історичні процеси висвітлені й у підручниках, навчальних посібниках економічного, політологічного, юридичного, соціального профілів. Наприкінці минулого століття видано ряд праць з історії етносів, які проживають на терені України [3].

Отже, є підручники, навчальні посібники, в яких враховані сучасні принципи висвітлення і оцінки історичних процесів. До того ж, важливо посилити в них виховні моменти, бо як слушно визначив С. Л. Франк «... єдина доступна нам позитивна думка про зміст історії полягає в тому, що історія є процес виховання людського роду» [4, с. 449].

Очевидно, що при підготовці підручників з історії України доцільно використовувати принципи висвітлення історичних явищ, їх оцінки, які застосовував корифей української історичної науки М. С. Грушевський – автор біля 1800 публікацій.

Життя вимагає докорінного вдосконалення викладання історії у загальноосвітніх школах і, особливо, вищих навчальних закладах. В сучасних умовах вивчення «Історії України» у вищій школі – це питання майбутнього Української держави.

Список використаних джерел

1. Копнин, П. В. Гносеологические и логические основы науки. Москва : Издательство "Мысль", 1974. 568 с.
2. Малик Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. Львів : Світ, 1995. 248 с.
3. Курас І. Проблеми соборності України в ХХ столітті. Київ : НАН України, 1994. 230 с.
4. Крушинський В. Ю., Левенець Ю. А. та ін. Історія України. Події. Факти. Дати. Київ : Зодіак-ЕКО, 1993. 176 с.
5. Нагаєвський. І. Історія Української Держави ХХ століття. Київ : Український письменник, 1993. 413 с.
6. Кулінич І. М., Кривець Н. Нариси з історії німецьких колоній в Україні. Київ : «Либідь», 1995. 272 с.
7. Зінченко І. О. Кримські татари : Історичний нарис. К. : В-во «Наукова думка», 1998. 205 с.
8. Хонигсман Я. С., Нейман А. Я. Евреи Украины : Краткий очерк истории. Київ : Укр.-финск. ин-т., 1992.
9. Франк С. Л. Духовные основы общества. Москва : Республика, 1992. 510 с.

Нестеренко Валерій

к.іст.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ВИКЛАДАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЇ В ПДАТУ

В складних умовах постіндустріального суспільства якісна підготовка спеціалістів, котрі працюватимуть в аграрному секторі України, повинна передбачати не тільки глибоке вивчення фахових дисциплін, а й ознайомлення студентів з науками соціально-гуманітарного циклу. Сучасний світ переповнений численними міждержавними, міжкласовими, етнонаціональними, конфесійними та іншими соціальними конфліктами, які суттєво впливають на процеси, що відбуваються в українському селі. Урбанізація та різка конкуренція на ринку праці, що поглиблюються з кожним роком, призводять до чисельного збільшення міжособистісних конфліктів. Людина в сучасному світі постійно знаходиться у стані стресу, наслідком чого є внутрішньоособистісні конфлікти з їхніми деструктивними наслідками. Без сумніву, з різними конфліктами час від часу неминуче стикаються всі мешканці України.

Конфліктологія – це порівняно молода наука, яка виокремилась із соціології, правознавства, філософії та психології лише в середині ХХ ст [1, с.15]. Поява такої окремої дисципліни була зумовлена необхідністю ґрунтовного вивчення причин, передумов виникнення конфліктів і пошуку ефективних шляхів їх конструктивного завершення та розв'язання.

У своїй роботі хочу зупинитись на питанні про доцільність викладання конфліктології як окремої дисципліни у вищих навчальних аграрних закладах України. На перший погляд, її основні теми дублюють матеріал навчальних програм з соціології, філософії, історії, правознавства чи психології. Існує також думка, що проблематика конфліктології не дуже є актуальною для підготовки спеціалістів аграрної сфери.

Відповідаючи на перше зауваження, слід відмітити, що кожна з перелічених соціально-гуманітарних дисциплін має своїм предметом вивчення лише окремих типів, сторін та ознак конфліктів. Скажімо, соціологія ігнорує психологічний компонент конфлікту, а психологи головну увагу звертають на негативні та позитивні наслідки конфліктів для окремої особи. Історія хоч дає широкий матеріал для дослідження конкретних конфліктів, разом з тим не враховує їх ціннісних аспектів, на що акцентують свою увагу філософи. Правознавство розглядає конфлікти з точки зору правового поля, ігноруючи конкретні соціальні чинники. Педагогіка головну увагу приділяє лише конфліктам, що виникають у навчальному процесі тощо[2, с.20]. Конфліктологія же фактично узагальнює ті знання про конфлікти, які студенти здобувають при вивченні соціально-гуманітарних дисциплін на перших курсах.

Вищеназвані навчальні дисципліни залишаються передовсім теоретичними, у той же час конфліктологія – це у першу чергу прикладна наука, яка займається конкретними проблемами [3, с.5]. Саме тому вона покликана у першу чергу формувати у студентів необхідні для сучасного життя компетентності та практичні вміння. Тут є широкий простір для використання інноваційних методів навчання. Так,

для студентів економічного факультету це можуть бути рольові ігри, дискусії, диспути, обговорення після перегляду відповідних відеоматеріалів практичних ситуацій (наприклад, дослідження конфліктних ситуацій, що виникли у процесі обслуговування клієнтів у банку, суперечки під час ділових переговорів між керівниками агроферм тощо).

Заперечуючи друге зауваження, відзначимо, що аграрна сфера є частиною української соціальної системи. І всі ті складні конфліктні процеси, з якими зараз зіткнулась Українська держава, природно, впливають на стан агрономії, ветеринарної медицини, агроінженерії etc.

Програма навчальної дисципліни з конфліктології містить десять основних проблем. Коротко зупинимся на найбільш важливих з них.

Теоретичний блок включає питання про сутність та структуру конфлікту, його ознаки, функції, типи, динаміку та цикл. Визначаються основні категорії та дефініції, необхідні для подальшого розуміння матеріалу дисципліни.

Для студентів ПДАТУ актуальною, на нашу думку, є тема, пов'язана із вибором правильної тактики поведінки під час міжособистісного конфлікту. На практичних заняттях в процесі рольових ігор можна продемонструвати негативні чи позитивні моменти основних тактик поведінки під час конфлікту: ухиляння, компромісу, суперництва, поступливості та співпраці. Уміння обрати правильну тактику допоможе майбутнім фахівцям обрати конструктивну лінію поведінки під час організаційного, сімейного чи професійного конфліктів. Студенти практично вивчають як навмисне чи випадкове використання конфліктогенів може призвести до появи конфлікту на «рівному місці». Знання «формул» конфлікту допоможе краще зрозуміти основні стадії конфлікту: інцидент, ескалацію, кульмінацію, деескалацію. Вони мають свої особливості та ознаки. Важливим є уміння їх розрізнити, адже поведінка суб'єкта конфлікту під час кульмінації суттєво відрізняється від фази деескалації [4, с.10].

Цікавою є тема про методи та способи проведення переговорів, що є надзвичайно важливим для майбутніх керівників аграрної сфери. Переговори - це важлива частина соціальної взаємодії людей. Ми вступаємо у них при укладанні угод, при купівлі продуктів на ринку, при обговоренні певної проблемної сімейної ситуації тощо. На заняттях з конфліктології розглядаються ті спеціальні прийоми і засоби, які доцільно використовувати під час переговорного процесу. На практичних заняттях проводяться ділові ігри, де студенти вчаться демонструвати уміння вести переговори з опонентами з приводу різних тем. Навички успішного переговорника є надзвичайно важливими для майбутнього менеджера, ветеринара чи енергетика.

Тема внутрішньоособистісних конфліктів є однією із центральних у психології. Немає потреби повністю дублювати цю проблематику при вивченні конфліктології. Проте, психологами часто не розкривається складний механізм переходу психологічних конфліктів у суспільні і навпаки. Як правило, внутрішні конфлікти досліджуються без урахування соціальних та історичних чинників. Тому на лекції з конфліктології викладачеві доцільно розкрити теоретичні аспекти цієї проблеми, а на практикумі – провести соціологічні опитування серед студентів за певними соціально-психологічними темами [4, с. 15]. Таким чином майбутні спеціалісти краще зрозуміють взаємозалежність психологічних та соціальних елементів у структурі конфлікту.

Нарешті, актуальною є вивчення особливостей соціальних конфліктів, найбільш

поширеними серед яких є політичні. Важливо, щоб студенти зрозуміли, що вони мають об'єктивний характер, а не є наслідком діяльності лише окремих політичних діячів. Ця тема тісно пов'язана із теперішніми складними трагічними подіями в Україні, має надзвичайно важливе патріотичне значення. Вона формує у студентів уміння розуміти сутність, функції сучасних політичних конфліктів та їхню активну громадянську позицію.

Це лише деякі міркування щодо важливості запровадження у навчальний процес для аграрних вишів України дисципліни «Конфліктологія». На наш погляд, потрібно ввести цю навчальну дисципліну як вибірккову для студентів старших курсів та магістрантів усіх спеціальностей ПДАТУ.

Список використаних джерел

1. Бабосов Е. М. Конфликтология : учеб. пособие. Минск : Тетра-системс, 2000. 461с.
2. Мацієвський, Ю. Конфліктологія: що та як вивчати? *Людина і політика*. 2003. № 5. С.17-22.
3. Морозов, А. В. Социальная конфликтология. Москва : Academia, 2002. 331 с.
4. Нестеренко В. А., Логвіна В. Л. Конфліктологія: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2008. 56 с.

Нікольська Ніна

к.п.н., викладач

Подільської аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ОСОБЛИВОСТІ ТА СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ У ВНЗ

Сьогодення нашої країни характеризується двома взаємопов'язаними тенденціями розвитку: зміцненням України як незалежної держави та її інтеграцією у глобальні світові процеси, зокрема у європейський освітній простір. Для України входження у названий простір означає орієнтацію на державно-громадські принципи управління; піднесення ролі альтернативних систем та інноваційних процесів; широке впровадження в усі ланки нових, перш за все, інформаційних технологій; екологічну та культурологічну спрямованість освіти і науки; забезпечення громадянам права вибору рівних умов для отримання загальної освіти [3, с. 9–10].

В останні роки в Україні дедалі прозоріше спостерігається тенденція до опанування іноземними мовами, які активно набувають статусу соціально-економічного і політичного засобу порозуміння між різними представниками світової спільноти у різноманітних сферах життєдіяльності. Ці реалії об'єктивно зумовлюють розширення функцій іноземних мов і оновлення завдань оволодіння ними у сучасному суспільстві. Насамперед, це:

– формування у студентів готовності до соціальної взаємодії для спільного розв'язання різноманітних проблем і досягнення взаєморозуміння, знаходження компромісів;

– толерантне ставлення до народів, мова яких вивчається, прилучення до діалогу

культур як важливого феномена мирного співіснування і взаємозбагачення;

- творче використання іноземної мови для власного самовираження, усвідомлення мовних розбіжностей з рідною мовою, знання і вміння використовувати особливості її вживання у типових соціальних ситуаціях спілкування;

- формування у студентів індивідуального стилю навчання, самоконтролю власного рівня оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією [1, с. 32].

Результатом навчання мов повинна стати особистісна багатомовність, яка передбачає усвідомлене розмежування мовних систем і відносно вільний перехід з однієї мови на іншу залежно від зміни ситуації та життєвих потреб.

Аналіз стану навчання іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни у вишах України засвідчує, що мета навчання предмета «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» напряду полягає у формуванні необхідної комунікативної спроможності майбутнього фахівця у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах. Ця практична мета поєднується з виховною та загальноосвітньою. Навчальний матеріал, трактування його змісту й тематики сприяють вихованню студентів і розширенню їхнього світогляду. Відповідно до мети програмою підготовки спеціалістів визначені такі завдання навчання іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни:

- набуття навичок практичного володіння іноземною мовою в різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі тематики, зумовленої професійними потребами;

- користування усним монологічним та діалогічним мовленням у межах побутової, суспільно-політичної, загальноекономічної та професійної тематики;

- виконання перекладів з іноземної мови рідною текстів загальноекономічного характеру;

- реферування та анотування суспільно-політичної та загальноекономічної літератури рідною та іноземною мовами [2].

Основними розділами вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням є фонетика, лексика, граматики іноземної мови. Аналіз змісту кількох навчально-тематичних планів, які були укладені, виходячи з освітньо-професійних програм підготовки спеціалістів, показав, що під час професійно спрямованого навчання іноземної мови в українських вишах викладачі й майбутні спеціалісти стикаються з такими труднощами:

- практичне оволодіння іноземною мовою відбувається в умовах обмеженого іншомовного спілкування, що зумовлює складність формування практичних навичок і вмінь з іноземної мови;

- неналежний рівень сформованості мовних і мовленнєвих умінь і навичок майбутніх фахівців на початку навчального процесу;

- недостатня сформованість у студентів умінь та навичок самостійної навчальної діяльності;

- невідповідна кількість навчально-методичних комплексів для кожної окремої спеціальності.

Отже, стан вивчення іноземної мови у вітчизняних вишах потребує певного поліпшення. Навчання іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни слід організовувати таким чином, щоб він був функціональним і професійно-орієнтованим. Одним із шляхів реалізації цього завдання є переорієнтація навчальних програм і навчальних матеріалів з іноземної мови на більш тісний зв'язок зі

спеціальністю, яку опановує студент, а також врахування вимог до фахівців, які працюватимуть у певній галузі. Крім того, навчальний процес з іноземної мови як професійно спрямованої дисципліни має більш інтенсивно розвиватися в напрямі особистісної орієнтації. Цьому значною мірою сприятиме врахування освітніх і професійних потреб, інтересів і вподобань суб'єктів навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність. Львів : Піраміда, 2002. 209 с.
2. Коваленко О. Методичні орієнтири впровадження британського досвіду професійно спрямованого навчання іноземної мови у вищій закладі освіти України. Науковий вісник Чернівецького університету. Сер. : Педагогіка та психологія. Чернівці : ЧНУ, 2015. Вип. 749. С. 75-84.
3. Ніколаєнко, С. М. Освіта і наука: законодавчі та методологічні основи: навч. посіб. Київ : Політехніка, 2004. 280 с.

Оржиховський Станіслав

к.філос.н., асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ПРЕДМЕТІВ В НЕГУМАНІТАРНИХ ВНЗ

Як відомо вища освіта передбачає засвоєння студентом ряду певних навиків, вмінь і компетентностей, що відповідають обраній студентом професії і які в подальшому дозволять йому працювати по обраній спеціальності. Проте вища освіта також передбачає формування у студента широкого світогляду, вміння орієнтуватися в суспільному житті, робити самостійні висновки про ті чи інші події в навколишньому світі, вміти не тільки відтворювати набуте знання, але й самому вміти навчатися. Особливої цінності ці вміння набувають в наш час, коли в результаті науково-технічної революції і переходу цивілізації на постіндустріальні рейки, людина змушена постійно навчатися, удосконалюючи свої знання. Постіндустріальне суспільство передбачає високу мобільність людини, вміння без великих труднощів змінювати професію і навіть створювати нові професії. В цьому контексті розвиток вміння творити, а не тільки навчатися стають важливою складовою будь-якої освіти, тим більше якщо йдеться про вищу освіту. Формуванню таких навичок багато в чому сприяють гуманітарні науки, такі як: історія, філософія, право, соціологія, психологія і т.д. Вони розширюють кругозір студента, сприяють формуванню гармонійного світогляду, виховують патріотизм, прищеплюють відповідальність, створюють передумови для розвитку критичного мислення у студента, стимулюють студента до пошуку нових знань. Все це є фундаментом для народження самостійної, відповідальної, освіченої особистості з широким кругозором, навиками критичного мислення і вмінням засвоювати нове знання та створювати нові можливості свого розвитку і самореалізації. Саме такої людини потребує сучасне суспільство. Звісно

багато чого залежить від самого студента, від його морально-вольових якостей, але, так чи інакше, завдання вищої освіти в цьому процесі надати молодій людині можливість сформуватись такою самодостатньою особистістю, а це неможливо без гуманітарних дисциплін в навчальній програмі закладів вищої освіти.

Отже гуманітарні дисципліни відіграють важливу роль в сучасній вищій освіті. Проте останніми десятиліттями ми бачимо тенденцію орієнтації перш за все на профільні дисципліни в закладах вищої освіти. Від цього страждають найбільше соціально-гуманітарні предмети. Це світова тенденція, вона пов'язана з пануванням прагматичного світогляду в межах сучасного капіталізму, який в свою чергу вступає у суперечність з новим світоглядом новонародженого постіндустріального суспільства. З боку сучасного капіталізму такий вкрай прагматичний світогляд маскується різними видами емансипації, джерелом яких є притаманна капіталізму дурна безкінечність у відтворенні своїх форм, яка проявляє себе в постійному відтворенні і накопиченні капіталу. Для вищої освіти ця світова тенденція пов'язана з втратою універсальності і орієнтацією на вузьку спеціалізацію. В деяких випадках, можна навіть говорити про втрату сенсу називати навчальний процес вищою освітою, яка як відомо передбачає формування всебічно розвинутої особистості. Для негуманітарних ВНЗ і не тільки в Україні є важливим не втратити можливість виконувати ті функції, що передбачають надання вищої освіти, оскільки подальший розвиток нашої цивілізації надасть таким ВНЗ переваги над іншими вищими навчальними закладами, які орієнтуються більше на вузькопрофесійне отримання певних навичок і вмінь.

З іншого боку, самі соціально-гуманітарні дисципліни, які читаються в негуманітарних ВНЗ досить часто не відповідають викликам часу і не виконують ті функції, які на них покладається. Тут позначається відірваність негуманітарних ВНЗ від класичних університетів і гуманітарних вишів. Для подолання цього недоліку можливо варто було б запрошувати читати певні авторські курси викладачів з інших ВНЗ, проводити спільні науково-методичні семінари.

Ще однією проблемою, яка характерна для всіх без винятку ВНЗ, проте все одно потребує свого вирішення, це є відірваність дисциплін з різних напрямів один від одного. Тому дуже часто студент отримує фрагментарні знання і не може поєднати їх в єдину систему. Це стає суттєвою перешкодою на шляху формування сучасної освіченої людини.

Попель Надія

викладач

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ОСВІТА У ФРАНЦІЇ

Однією з найкращих систем освіти у світі вважається система освіти Франції, основні її принципи мають уже столітню історію, і були закладені в 1880-90-х роках. Основна її особливість – доступність безкоштовного навчання для всіх в державних вищих навчальних закладах країни, включаючи іноземців. Ще одна особливість освітньої системи Франції – це практично однакова якість навчання як у самій столиці, так і в провінціях. Французька система освіти має яскраво виражену національну специфіку. У цій країні своя система дипломів та вчених ступенів, особливий розподіл на цикли. І особливе відношення до дипломів державних навчальних закладів: вони, як правило, цінуються набагато вище, ніж дипломи приватних шкіл та університетів. На сьогодні Франція посідає третє місце у світі з прийому іноземців, які зараховуються в державні навчальні заклади на однакових для всіх умовах.

Окремою галуззю державної освіти є професійна сільськогосподарська освіта. Цією гілкою керує Міністерство сільського господарства. Державна професійна сільськогосподарська освіта відбувається в умовах стаціонару згідно з вимогами професійної освіти та підвищення професійної кваліфікації. Вона є складовою частиною державної системи виховання та навчання. Дотримуються принципи нерелігійної освіти, свободи совісті та рівного доступу громадян до державних установ.

Державна професійна сільськогосподарська освіта забезпечує навчання з четвертого класу коледжу до вищої освіти включно. Вона організовується так, щоб спростити можливість продовження навчання, зміну профорієнтації, перехід від однієї освіти до іншої на умовах окремих трудових угод або навчального статусу. З цією метою створено підготовчі курси, а також службу профорієнтації, що є загальною для професійної сільськогосподарської освіти та загальної професійно-технічної освіти. Державна професійна сільськогосподарська освіта надається згідно державних програм та референтних видань, які уточнюють відповідні зміст та цілі, визначені Міністерством сільського господарства або Міністерством освіти. Курс навчання поділяється на цикли. По закінченню державного професійного сільськогосподарського навчання видається державний диплом або визнані дипломи, еквівалентні дипломам загальноосвітньої професійно-технічної освіти.

Державна професійна сільськогосподарська освіта має на меті забезпечити навчання інженерів, спеціалізованих менеджерів, викладачів, науковців, а також ветеринарів. Вона надається згідно із структурою закладів навчання та підвищення кваліфікації і має у складі вищі професійні заклади, вищі спеціалізовані заклади та докторські школи (аспірантури).

Вищий короткий курс сільськогосподарського навчання пропонується для формування спеціалістів технічної служби з вищою освітою, довгий курс – для формування інженерів, ветеринарів, викладачів та пейзажистів. Біля десятка шкіл

готують магістрів-практиків та науковців, п'ять – докторів наук.

Підвищення професійної кваліфікації має на меті покращити професійні можливості фермерів та робітників сільського господарства. Воно дозволяє досягти рівня, що вимагається для отримання субсидій молодим землевласникам та дотацій фермерам. Подовжені практики стають можливими за державною допомогою. Короткі курси фінансуються фондами страхування навчання.

Отже, сьогодні у країні існує державний підхід до професійної підготовки фахівців аграрної галузі, який обґрунтовує важливість її ролі в економічному та суспільному прогресі як об'єктивну закономірність. Сучасна французька система професійної підготовки фахівців аграрної галузі відповідає соціальним запитам розвитку економіки, технології і сільського господарства країни. Створені і успішно працюють нові типи навчальних закладів, що здійснюють багаторівневу і багатофункціональну фахову підготовку спеціалістів, вони оптимально забезпечують інтереси особистості та кадрові потреби підприємств агропромислового комплексу. Це сприяє підвищенню конкурентоздатності їх випускників, які, як правило, володіють кількома професіями, розширенню їхніх можливостей щодо кар'єрного зросту.

Список використаних джерел

1. Заскалета С. Г. Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу: монографія ; за редакцією С. О. Сисоевої. Миколаїв : Іліон, 2013. 500 с.
2. Michaud G., A. Kimmel Le nouveau guide France. Paris : Hachette 1996. 352с.
3. L'enseignement agricole public est un système complet d'enseignement. URL : <http://www.educagri.fr> (дата звернення 01.02.2017р.).

Попович Микола
д.філос.н., професор, завідувач кафедри
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУСПІЛЬСТВА ТА ОСОБИСТОСТІ

Інноваційна культура є відносно новим для соціально-гуманітарних наук поняттям. Щоб визначити та тлумачити зміст цього поняття, необхідно розкрити смисл таких понять як „культура” та „інновація”. Альфред Кребер проаналізував понад 500 дефініцій культури й прийшов до висновку, що жодна з них не відображає повністю сутність культури в усіх її вимірах, гранях і аспектах. Приводимо деякі визначення культури. Культура це:

- творчий процес та позитивний результат людської діяльності;
- система матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом історії;
- система символів, знаків і норм;
- ступінь та міра прояву людяності в людині;
- спосіб пристосування соціуму до природи;

- сукупний соціальний досвід людства;
- система значень, цінностей, за допомогою яких підтримується інтеграція суспільства (П. Сорокін);
- передані та творені сутності і моделі цінностей, ідей та інших символічних систем, які є чинником, що формують людську поведінку, а також є продуктом такої поведінки (Т. Парсонс, А. Кребер);
- все те, що має людина чи громада людей не від природи, а від власного розуму і власної творчості (Д. Антонович);
- сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом історії, а також історично набутий набір правил, норм, настанов, заборон, які забезпечують збереження, гармонізацію та функціонування соціуму.

Творцем та одночасно творінням культури є людина. Людина творить культуру разом з іншими людьми, заради інших людей і завдяки напрацьованому іншими людьми.

Створення та передача культурних цінностей завжди має комунікативний характер. Функціонування культури забезпечують соціальні інститути (держава, освіта, сім'я, наука, релігія, мова, мас-медіа, традиції) та власне інститути культури (музеї, бібліотеки, театри, галереї). Соціальні інститути та інститути культури забезпечують відтворення, збереження, тиражування, розповсюдження, трансляцію та наслідування культурних продуктів.

Поняття „інновація” ввели в науку лінгвісти та культурологи для позначення запозичення та взаємопроникнення елементів із однієї культури в іншу, а також набуття при цьому культурою інших, не властивих для неї раніше якостей [1, с. 21].

В Енциклопедії освіти інновації визначають як „процес створення, запровадження і поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних і управлінських технологій, в результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану” [2, с. 338].

Під інновацією розуміють не просто створення чогось нового, а нововведення, що докорінно змінюють стиль мислення та характер діяльності.

В понятті „інноваційна культура” синтезуються розуміння та осмислення культури як творчого процесу людської діяльності і засобу комунікації та інновації, як нововведення що докорінно змінює характер людської діяльності та стиль мислення.

Інноваційна культура є системою принципово нових ідей, концептів та засобів їх реалізації в різноманітних сферах життєдіяльності суспільства – науці, виробництві, мистецтві, освіті, техніці, бізнесі, управлінні тощо. У Законі України „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” інноваційна культура визначається як „складова інноваційного потенціалу, яка характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки людини та соціуму у цілому до сприйняття та творчого втілення у буття ідей розвитку економіки країни та інноваційних засадах” [3, с. 15].

Найістотнішою ознакою інноваційної культури є креативність (творча діяльність). Креативність – це здібності особистості генерувати оригінальні ідеї та концепти.

Інноваційна культура є одночасно потенціалом сучасного інформаційного і

високотехнологічного суспільства та необхідною умовою його існування. Без формування інноваційної культури у громадян неможливо говорити про конкурентоспроможність держави на міжнародній арені. Лише країна, яка розвиває творчий потенціал своїх громадян, має майбутнє.

Інноваційна культура спрямовує суспільство до майбутнього, на пошук шляхів, ресурсів, способів прогресивного розвитку основних сфер його життєдіяльності на основі найсучасніших технологій та гуманістичних загальнолюдських цінностей.

З метою формування у фахівців інноваційної культури доцільно запровадити у вишах України спецкурси з інновацієзнавства та винахідництва.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології [Текст] : навч. посіб. Київ: Академвидав. 2004. 352 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України. Київ: Юринком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Закон України „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 16 січня 2013 року № 433-IV *Відомості Верховної Ради*. 2003. № 13 (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 3076- IV (3076-15) від 04.11.2005.)

Роляк Ангеліна

к.пед.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДАНІЇ ТА ШВЕЦІЇ

Україна наближається стрімкими темпами до Європейської спільноти, будуючи демократичну освіту, засновану на принципово нових засадах, підвищуючи ступінь свободи і відповідальності кожного громадянина за власні знання та професійні компетентності. Людський фактор в сучасному світі стає основним ресурсом розвитку будь-якої країни, фактором, який забезпечує її стабільність і прогрес. Україні, як і будь-якій Європейській країні, потрібні мобільні, висококваліфіковані спеціалісти, спроможні приймати самостійні рішення в умовах швидкоплинності та мінливості світових процесів, що, безумовно, висуває особливі вимоги до системи освіти в цілому, включаючи і систему інклюзивної освіти. З огляду на це важливим чинником є вивчення історії розвитку, теорії і практики організації інклюзивної освіти провідних країн Європи і, зокрема Данії та Швеції, які накопичили позитивний досвід оновлення саме цієї освітньої сфери.

Численні наукові розробки європейських вчених продемонстрували, що ідея інтегрованого навчання дітей з різними фізичними та розумовими відхиленнями на державному рівні почала вперше розглядатись у 60-х рр. XX ст. [3; 6; 7;8]. Проте, історія спеціальної педагогіки свідчить, що перші спроби становлення інтегрованого навчання належать саме Данії та Швеції, які майже 200 років тому апробували ідею спільного навчання дітей з вадами у перших народних школах.

Прийняття у Данії у 1817 р. Акту «про обов'язкове навчання глухих дітей», а у

Швеції (1842 р.) Закону «про початкову освіту дітей з обмеженими можливостями» стимулювало розвиток сегрегаційної моделі освіти дітей з різними вадами, оскільки, як було прописано в законах, для них створювались окремі школи [2; 8].

В історії соціальної педагогіки Скандинавії є дві могутні людини, Северин Грюнтдвіг (N.F.S.Grundtvig) та Крістен Колд (Christen Kold), які займались просвітницькою діяльністю. Вони стали засновниками ідеї інклюзивності в демократичній моделі шкільної освіти, яка існує в країні і сьогодні. Характерним є те, що і в наш час вільні скандинавські школи будують свою роботу на тих демократичних принципах, рівності, інклюзивності, задіяності всіх дітей у процес пізнання, сформульованих ще у XIX столітті видатними педагогами просвітителями [2].

Очевидно, що створення нової шкільної системи освіти в скандинавських країнах вимагало істотних змін у загальному освітньому просторі. З середини XX ст. (1960 – 1994 рр.) у Данії, Швеції приймаються нові Закони про освіту та визначається чітка структура «інтегрованої освіти». У цей період в скандинавських країнах в основу освіти людей з фізичними та розумовими порушеннями було покладено принцип «нормалізації», сформульований Н. Бенком-Міккельсоном та Б. Нирьє. У 70-ті рр. голова данської служби охорони психічного здоров'я Н.Бенк-Міккельсон та директор шведської асоціації розумово відсталих людей Б. Нирьє, об'єднавши зусилля двох країн, зосередились на втіленні правових аспектів принципу «нормалізації», сутність якого полягала у тому, що діти з особливими потребами, незалежно від тяжкості стану, мають право і, відповідно, повинні знаходитись та навчатись серед звичайних дітей та у середовищі максимально наближеному до звичайного [5].

Інтеграційна освітня модель в скандинавських країнах починає реалізовуватись нормативним шляхом. В Данії з 1969 р. постановою парламенту діти з обмеженими можливостями отримують право відвідувати народні школи. У Швеції в 1982 р. приймаються закони про права «особливих» дітей на безкоштовну освіту [3; 4]. Завдяки цим процесам, забезпечується досить високий освітній рівень дітей з вадами в порівнянні з іншими європейськими країнами.

У кінці XX ст. розпочався етап сучасних реформ, пов'язаних із модернізацією всієї освітньої системи скандинавських країн, що продовжується і в наш час.

Цей період розпочато у 1994 р., Всесвітньою конференцією ЮНЕСКО з освіти людей з особливими потребами, де у зверненні до урядів усіх країн було проголошено принцип інклюзивної освіти - «прийняти у формі закону чи політичної декларації принцип інклюзивної освіти, що полягає в тому, що всі діти поступають у звичайні загальноосвітні школи, якщо немає серйозних причин діяти інакше» [1, с.7]. Саламанська декларація наголошує, що реформування освітніх систем має проводитись з урахування принципів інклюзивності в освіті. Інклюзивна освіта сьогодні передбачає не лише активну участь «особливих» дітей в освітньому процесі, але й кардинальну перебудову процесу загальної освіти для забезпечення інтересів освітніх потреб всіх без виключення дітей.

Потрібно відмітити, що успіхи сучасної скандинавської освіти стали результатом функціонування створеної понад двісті років назад власної системи освіти, в якій вдалось діалектично поєднати зарубіжні теорії західних педагогів (Германських та Британських) із власними суто скандинавськими національними

традиціями: свободи, незалежності, самоповаги, самовдосконалення, рівності та демократичності .

Список використаних джерел

1. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994. Київ, 2000. 21 с.
2. Allchin A. M. N F S Grundtvig: An introduction to his life and work. *Review by Amy Curl*. 1999. May. v3, n3. pp. 30-35.
3. Arnesen A., Lundahl L. Still social and democratic? Inclusive education policies in the Nordic welfare states. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 50(3). 2006. P. 285–300.
4. Mattson E. H., Hansen A. M. Inclusive and exclusive education in Sweden: principals' opinions and experiences. *European Journal of Special Needs Education*. 2009. Vol. 24. Is. 4. P. 465–472.
5. Nirje B. The normalization principle and its human management implications *The International Social Role Valorization Journal*. 1994. Vol.1. № 2. P. 19-23.
6. Kivirauma J., Klemelä K., & Rinne R. Segregation, integration, inclusion – The ideology and reality in Finland. *European Journal of Special Needs Education*, 21(2). 2006. P. 117–133.
7. Wickman, Kim. Disabled children, inclusion, and physical education in Sweden. Available at : <http://nndr.no/disabled-children-inclusion-and-physical-education-in-sweden/>
8. Persson B. Exclusive and inclusive discourses in special education research and policy in Sweden. *International Journal of Inclusive Education*. 7 (3). 2003. P. 271–280.

Семенишена Руслана

к.п.н, асистент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Стимулювання інтересу студентів учнів до вивчення фізики і техніки, розвитку мислення, пізнавальних і творчих здібностей, формування світогляду – це запорука ефективної підготовки фахівця. При цьому в основному враховуються дві її складові – загальнонаукова (базові знання основ фундаментальних наук, необхідні для висловлювання ґрунтовних, авторитетних думок у відповідних галузях знань, здатність щодо використання методології цих наук в професійній діяльності) та спеціалізовано-професійна (готовність до застосування в професійній діяльності професійно орієнтованих знань). Проте сучасна практика показує, що для успішного входження молодого людини у професію недостатньо мати певну суму знань та уміти застосовувати їх для професійних потреб, необхідно ще усвідомлювати місце і роль цих знань у цілісній системі закономірностей природи і суспільства, наукових теорій, понять і принципів. Тому важливим завданням стає формування у майбутнього фахівця світоглядних орієнтацій. Високий технічний прогрес вимагає кваліфікованих робітників, мобільних, з високим інтелектом та комунікабельних, із сформованими вміннями самостійно опановувати знання, швидко засвоювати нові технології

виробництва, логічно та технічно мислити, робити правильну самооцінку і самовдосконалюватися [1, с. 57].

Формування світогляду як педагогічна проблема завжди займало важливе місце у наукових дослідженнях, але у більшій мірі у галузі загальної середньої освіти. Проте можна стверджувати, що сьогодні ця проблема стала вкрай актуальною й у галузі вищої освіти. Науковий світогляд являє собою органічну єдність конкретно-історичного змістовного погляду на світ, науково обґрунтованих переконань відносно законів розвитку природи і суспільства, які визначають активну життєву позицію людини [3].

Очевидно, що за відсутності розвиненого наукового світогляду говорити про сформованість фахової компетентності не можна. Провідна роль у становленні наукового світогляду належить природознавству, зокрема фізиці. Тому у процесі вивчення дисципліни «Фізика» забезпечуються значні можливості для розв'язання цієї проблеми. Адже засвоєння фізичних понять, законів і теорій, усвідомлення методології фізики як науки забезпечує становлення фізичного світогляду, який є основою світогляду наукового. У той же час, попри те, що у дослідженнях з проблеми формування наукового світогляду студентів накопичений цінний матеріал, багато питань залишаються недостатньо вивченими. До них можна віднести такі: використання можливостей освітнього процесу у формуванні наукового світогляду студентів; виявлення педагогічних умов, які сприяють формуванню наукового світогляду; впровадження сучасних педагогічних технологій у рамках вирішення проблеми формування наукового світогляду; побудова педагогічних моделей формування наукового світогляду; створення цілісної програми формування наукового світогляду; розробка науково-практичних рекомендацій з діагностики компонентів наукового світогляду тощо.

У якості педагогічних умов, що впливають на ефективність формування наукового світогляду студентів в освітньому процесі вищих навчальних закладів, нами виділені такі: розробка і реалізація програми формування основ наукового світогляду студентів; організація самостійної пізнавальної діяльності студентів, спрямованої на поглиблення їх наукового світогляду; оцінка результативності формування наукового світогляду [4]. Система наукових світоглядних знань – це визначальний елемент у формуванні наукового світогляду особи. Тому особлива увага повинна приділятися навчальному матеріалу, який має світоглядне значення. За правильно організованої навчальної діяльності студентів вони накопичують знання не хаотично, а цілеспрямовано, внаслідок чого засвоювана ними наукова інформація утворює певну систему, що весь час розширюється і збагачується. Вивчення дисциплін природничого циклу розкриває природничо-наукову картину світу, суспільних наук – закономірності суспільного розвитку, дисциплін професійно-теоретичної підготовки, професійно-практична підготовка знайомлять студентів із розвитком техніки, економіки і виробничих відносин та ін. Їх засвоєння сприяє формуванню цілісного наукового світогляду. Вивчення курсу фізики сприяє розвитку у студентів фізичного мислення, а також формуванню у них наукового світогляду, на основі якого складаються основні уявлення про сучасну фізичну картину світу. У ході вивчення курсу фізики знаходять відображення основні етапи складного історичного розвитку фізики як науки і використовуються усі компоненти процесу наукового пізнання: аналіз і синтез, абстрагування і ідеалізація, аналогія, формалізація,

узагальнення і обмеження, індукція і дедукція, історичне і логічне. Усе це має велике методологічне значення і створює основу для успішного вивчення спеціальних дисциплін.

Для якісної підготовки фахівця потрібні системні знання, в результаті чого формується системне мислення. Творча робота будь-якого працівника вимагає розвинутого технічного мислення, яке можна сформулювати послідовно засобами природничо-математичних дисциплін.

З психологічної точки зору Д. К. Максвелл відзначив «... коли ми можемо в процесі навчання фізики використати не лише зосереджену увагу студента і його знайомство із символічними позначеннями, але й гостроту його ока, вуха, тонкість сприйняття, тактильні відчуття, ми не лише впливаємо на учнів, які не люблять холодних абстракцій, але й, розкриваючи усі ворота пізнання, забезпечуємо асоціації цих наукових доктрин з тими елементарними відчуттями, які утворюють фон усіх наших свідомих думок і надають блиску і рельєфності ідеям, які, будучи представлені у абстрактній формі, можуть зовсім зникнути з пам'яті [2, с. 194].

Слід констатувати, що недостатня сформованість в молоді наукового світогляду особливо помітна у нинішній час, коли дуже низьким є рівень мотивації до вивчення фізики. Отже, необхідно шукати можливостей забезпечення мотивації молоді до засвоєння фізичних знань, що, у підсумку, дозволить підвищити рівень сформованості в неї наукового світогляду. І особливо важливим це завдання є для вищої школи, оскільки вона є головною ланкою освіти, на якій закладається підґрунтя для подальшої діяльності і всебічного розвитку людини.

Очевидно, що науковий світогляд ґрунтується на певних філософських положеннях. Значна їх частина формується при вивченні фізики. Тому особлива увага при формуванні у студентів наукових понять, ознайомленні їх із фізичними законами та теоріями має приділятися усвідомленню ролі цих понять у загальній фізичній і науковій картинах світу. Тому ми маємо прагнути того, щоб студент не лише одержував певну суму знань, але й осмислював ці знання в аспекті їх системності та цілісності. При цьому високий рівень сформованості наукового світогляду, безумовно, свідчить про високий рівень сформованості фахової компетентності.

Список використаних джерел

1. Гуревич, Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах: монографія ; за ред. С. У. Гончаренка. Київ: Вища шк., 1998. 229 с.
2. Максвелл, Д. К. Статьи и речи. Москва : Наука, 1968. С. 194.
3. Научные основы современного мировоззрения. Валеологический аспект: учебно-метод. пособ. ; под ред. М. С. Гончаренко. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 231 с.
4. Семенишена, Р. В. Окреслення ціннісно-орієнтаційної значущості змісту курсу фізики старшої школи. *Сборник научных трудов SWorld*. Випуск 3. Том 3. Иваново : МАРКОВА АД, 2013. С. 49-53.

Совецька Тетяна

к.іст.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

СТАНОВЛЕННЯ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ В ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

На сьогодні в Україні прийнято велика кількість нормативно-правових актів з аграрних питань. В ХХ столітті і на початку ХХІ століття аграрне законодавство пройшло етапи колгоспного розвитку, сільськогосподарського права, а потім перетворилось в аграрне право, що зумовлювалось проведенням аграрної і земельної реформ.

Відповідно із концептуально-правовими засадами з проблем власності в цілому видано спеціальні закони про власність на землю.

У січні 1992 року прийнято спеціальний Закон «Про форми власності на землю», який встановлював державну, колективну, приватну власність на землю, підкреслювалась їх рівноправність [1].

6 березня 1992 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)». Закон встановлював правовий механізм приватизації майнових комплексів невеликих державних підприємств шляхом їх відчуження на користь одного покупця одним актом купівлі-продажу [2].

Відповідно указу Президента України Л. Кравчука «Про комерціалізацію діяльності підприємств і організацій сфери послуг» вказаним структурам надавалась самостійність та статус юридичної особи [3].

У наступні роки видано ряд указів Президента України щодо шляхів розвитку малої приватизації. 3 липня 1992 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про плату за землю», в якому визначалося, що використання землі в Україні є платним, плата справляється у вигляді земельного податку чи орендної плати. Підкреслювалося, що ця дія запроваджується з метою раціонального використання й охорони земель [4]. Відповідно із вказаним Законом Кабінет Міністрів України 16 вересня 1992 року видав постанову «Про порядок визначення ставок земельного податку».

12 січня 1993 року Кабінет Міністрів України схвалив Декрет «Про порядок ведення земельного кадастру», яким затверджувалося Положення про порядок ведення державного земельного кадастру. Державний комітет по земельних ресурсах зобов'язував організувати роботу по поетапному переходу на автоматизоване ведення державного земельного кадастру, проведення топографо-геодезичних, картографічних робіт, ґрунтовних обстежень тощо [5, с. 87-89].

23 березня 1993 року Кабінет Міністрів України схвалив постанову «Про програму державної підтримки підприємництва в Україні», яка спрямовувалась на захист підприємництва, передусім у приватному секторі економіки, створення правових і організаційно-економічних умов для його розвитку та формування механізму державного регулювання і координації підприємницької діяльності [6, с.31-34].

2 червня 1995 року Президент України Л. Кучма видав указ «Про деякі питання щодо прискорення малої приватизації в Україні» [7].

Водночас вдосконалювалась методика організації та проведення малої приватизації. 30 липня 1998 року Фонд державного майна України затвердив порядок визначення та застосування способів приватизації щодо об'єктів малої приватизації [8, с. 1375].

Подальшому розвитку господарської діяльності, в тому числі в аграрному секторі, сприяють заходи, спрямовані на: а) передачу на пільгових умовах суб'єктам малого підприємництва невикористаних, вільних виробничих площ державних, комунальних підприємств, які пропонуються до продажу, передачі в оренду суб'єктам малого підприємництва; б) активізацію діяльності координаційних рад (комітетів, комісій) при місцевих органах виконавчої влади, до складу яких входять представники об'єднань підприємств, уповноважених з питань захисту прав підприємств, представники органів державної податкової служби, органів внутрішніх справ, в) спрощення процедури відведення земельних ділянок, отримання дозволів на будівництво, реконструкцію та введення в експлуатацію промислових об'єктів, підприємств громадського харчування та роздрібною торгівлі.

На подальший розвиток аграрного сектору спрямовано нові положення щодо оподаткування сільськогосподарських підприємств та підтримки соціальних стандартів їх працівників. Вони містяться у Законі «Про внесення змін до деяких законів України з вказаних питань», прийнятому Верховною Радою України у липні 2004 року.

У процесі реформування форм власності на землю виникла необхідність більш чіткого визначення правових засад розмежування земель державної та комунальної власності і повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо регулювання земельних відносин з метою створення умов для реалізації конституційних прав власності на землю, забезпечення національного суверенітету, розвитку матеріально-фінансової бази місцевого самоврядування. Напрями та шляхи вирішення вказаних питань визначені у Законі «Про розмежування земель державної та комунальної власності» (лютий 2004 року). У Законі роз'яснено суть поняття розмежування земель державної та комунальної власності. Воно полягає у здійсненні організаційно-правових заходів щодо розподілу земель державної власності на землі територіальних громад і землі держави, а також щодо визначення і встановлення в натурі (на місцевості) меж земельних ділянок державної та комунальної власності. Визначено, що принципами такого розмежування є: а) забезпечення безпеки держави; б) поєднання державних і місцевих інтересів; в) забезпечення рівності права власності на землю територіальних громад та держави; г) безоплатність; д) обґрунтованість; е) досягнення збалансованого співвідношення економічних та екологічних інтересів суспільства, забезпечення раціонального використання та охорони земель.

18 жовтня 2005 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про основні напрямки державної аграрної політики на період до 2015 року». В ньому вказано, що основними пріоритетами державної аграрної політики в Україні є створення умов для реалізації й захисту прав аграріїв на землю, формування ринкових земельних відносин й охорони земель, створення рівних умов для функціонування організаційно-правових форм ведення господарства в аграрному секторі, державна

підтримка розвитку конкурентноспроможного сільськогосподарського виробництва на основі принципів ринкових відносин і підприємництва, кооперації й інтеграції, формування сприятливої цінової, фінансово-кредитної, податкової й бюджетної політики та ін.

Основні напрямки націлені на стійкий розвиток аграрного сектора національної економіки в Україні на період до 2015 року. Вони поширюються на сільське господарство, харчову промисловість і переробку сільськогосподарської продукції. Реалізація положень основних напрямків дозволить гарантувати продовольчу безпеку держави, перетворити аграрний сектор у високоєфективний, конкурентноспроможний на внутрішньому й зовнішньому ринках сектор економіки країни.

Таким чином, розвиток України як суверенної держави зумовив необхідність зміни соціально-економічних відносин у країні на принципово інші, відмінні від тих, що були в радянські часи.

Список використаних джерел

1. Про форми власності на землю : Закон України від 30.01.1992р. *Голос України*. 1992, 25 лютого.
2. Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію): Закон України від 06.03.1992р. *Голос України*. 1992, 14 квітня.
3. Про комерціалізацію діяльності підприємств і організацій сфери послуг : Указ Президента України від 18.04.1992р. *Голос України*. 1992, 22 квітня.
4. Про плату за землю: Закон України від 03.07.1992р. *Голос України*. 1992, 23 липня.
5. Зібрання постанов уряду України. 1993. № 3. С. 87-89.
6. Зібрання постанов уряду України. 1994. №9. С. 31-34.
7. Урядовий кур'єр. 1995, 8 червня.
8. Офіційний вісник України. 1998. № 37. С. 1375.

Хомовський Олександр

викладач

Хрунь Тетяна

викладач

Андрєєв Сергій

викладач

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВУЗІ

Численними дослідженнями встановлено, що динаміка розумової працездатності у студентів протягом усього періоду навчання у вузі залежить від обсягу фізичних навантажень у режимі дня і навчального тижня. Спостерігається тісний зв'язок між фізичною та розумовою працездатністю. Підвищення фізичної працездатності при систематичних заняттях з фізичного виховання супроводжується поліпшенням функціонального стану ЦНС, що сприятливо позначається на розумовій працездатності студентів. Для її підтримання та підвищення найбільш ефективний

руховий режим в обсязі 6-8 г. занять на тиждень. Поєднання рухових навантажень з розумовою діяльністю здійснюється ефективно, якщо враховуються наступні принципи положення.

1. Заняття фізичними вправами (обов'язкові та самостійні), як правило, повинні містити в першій половині кожного семестру 70-75% вправ, спрямованих на розвиток швидкісних здібностей, швидкісно-силових якостей і швидкісної витривалості. Інтенсивність навантаження у студентів по ЧСС може доходити до 160-170 уд/хв.

У другій половині кожного семестру приблизно 70-75% застосовуваних засобів необхідно використовувати для виховання сили, загальної та силової витривалості. Причому інтенсивність у цей період дещо знижується (ЧСС доходить до 150 уд/хв.). Така побудова навчальних та самостійних занять має стимулюючий вплив на розумову працездатність студентів.

2. На заняттях фізичного виховання, що проводяться на першій парі, доцільно використовувати навантаження малої інтенсивності (ЧСС - 110-150 уд/хв) або середньої інтенсивності (ЧСС в діапазоні 130-150 уд/хв). Оптимальна моторна щільність знаходиться в межах 50-60%. Основне призначення таких занять – забезпечення скорочення періоду входження в розумову діяльність, що в кінцевому рахунку стимулює і подовжує період високої працездатності і забезпечує краще засвоєння навчального матеріалу. Заняття з такими навантаженнями дозволяють зберегти хорошу розумову активність до кінця навчального дня, включаючи самопідготовку.

У випадку, коли урок проводиться на 3-4-й парі, ЧСС не повинна перевищувати 150-160 уд/хв. Великі навантаження для груп з невисокою фізичною підготовленістю планувати недоцільно.

3. Проведення фізичних занять 2 рази на тиждень з мало тренованими студентами і навантаженнями великої інтенсивності істотно знижує розумову діяльність протягом навчального тижня. Тому важливо враховувати рівень фізичної підготовленості при плануванні фізичних навантажень, щоб не призвести до зниження розумової активності.

4. Заняття різними видами спорту по-різному впливають на розумову працездатність. Так, з одного боку, ігрові види ідиноборства висувають високі вимоги до психіки, що зумовлено підвищенням функціонування емоційно-психічних механізмів. Наслідком таких занять є зниження розумової активності. З іншого боку, нетривалі ігрові емоційні навантаження стимулюють навчальну діяльність. Найкращий ефект досягається тоді, коли зміст фізкультурних занять досить різноманітний.

5. У період екзаменаційної сесії заняття бажано проводити не більше 2-х разів на тиждень на свіжому повітрі з інтенсивністю, зниженою до 60-70% від звичайного рівня. Доцільно використовувати вправи циклічного характеру (плавання, лижі, біг).

Таким чином, спрямованість занять фізичними вправами під час сесії може бути за своїм характером як оздоровчо-профілактичної (в основному для не спортсменів), так і підтримуючої (переважно для спортсменів).

У рамках навчального тижня з метою забезпечення стійкої розумової працездатності рекомендується наступна початково-орієнтовна схема планування занять з фізичного виховання:

- Понеділок: заняття фізичними вправами з метою активізації психофізичного

стану організму студента;

- Середа: заняття фізичними вправами для підтримки працездатності;
- П'ятниця (або субота): заняття фізичними вправами з метою зняття тижневого кумулятивного стомлення.

Необхідно підкреслити, що лише систематичне використання різноманітних засобів фізичного виховання створює об'єктивні умови для оптимального прояву розумової працездатності.

Список використаних джерел

1. Дубогай О.Д. Завидівська Н.Н., та ін. Фізичне виховання і здоров'я: навч. посібник. Київ: УБС НБУ, 2012. 270 с.
2. Зайцева В.М. Теорія спортивного тренування з основами методик: підручник для студентів ВНЗ. Київ, 2003. 173 с.
3. Клапчук В.В., Дзяк Г.В., Мурашов І.В. та ін. Лікувальна фізкультура та спортивна медицина: підручник ; за ред. В.В. Клапчука, Г.В. Дзяка. Київ: Здоров'я, 1995. 312 с.
4. Студентська творча робота: навчально-методичний посібник / за ред. проф. Б.М. Шиян. Тернопіль: ТДПУ, 2000. 48 с.

Chaikovskaya Olha
PhD, Candidate of Philological Sciences
State Agrarian Engineering University in Podilya
Kamianets-Podilskyi

HOW WEBINARS WORK TO ENGAGE AND MOTIVATE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS TOWARDS PROFESSIONAL SUCCESS

Changes in the law on higher education, scientific and technical activities, President's decree on the development of Ukrainian education, state national program "Education" (Ukraine of the 21st century) confirm the statement that educational system in Ukraine needs reforming. "The Common European Framework of References", on the one hand, defined new requirements on English language competence of university students. On the other hand, this document recommended to shorten hours for in-class activities and to double the time for individual student's work. First of all, these changes concern the image of a university teacher or lecturer. New style of relations between student and a lecturer, based on partnership, brand-new methods of teaching and innovative technologies, now aims to master students not only in speaking, listening and writing skills, but in creative thinking, getting the necessary information and making right choice. That is to be active participants of the studying process. Currently, a teacher or a lecturer and their abilities to self-education and self-perfection are being paid close attention to. It's not a secret that the teacher's ability to raise your own professional and cultural level, self-education, self-development of professional skills, pedagogical and creative activities in process of making individual language research laboratory is considered to be a significant part this profession [2, p.192].

In terms of economic slow-down in Ukraine most teachers and lecturers in English cannot afford practical studies abroad. Of course there are free online courses to which an unlimited number of volunteers can sign up. For example, British council started the first

massive online course (MOOC). The duration of this course is 6 weeks and you should spend about 2 hours per week for English language training. Each activity is a series of steps and you can study at your own speed. In case you complete more than 50% of the steps in the course you can purchase a certificate. The statement of participation costs from 19 pounds plus shipping.

Another way to continue advanced training is, in our opinion, adding webinars to the list of training options. So the aim of our study is to determine the main characteristics of webinars and to consider the advantages of this online workshop.

Webinar is a kind of interactive communication with a native speaker mediated through the Internet. Our study is based on experience of attending more than 20 webinars. They are Pearson and Dinternal Webinars, National Geographic Learning, Cambridge English, LingvoTech+(the Academy of educational technologies), Macmillan webinars. Most webinars last about an hour, but Pearson and Dinternal organize half an hour and hour trainings. To join the Webinar the participant should fill in the register form and choose the appropriate time zone. As a rule, the confirmation of participation is sent on email address and it is very convenient to have a “webinar reminder”. An hour before the seminar starts you click the meeting or get adobe connection. As we can see, webinars are easy to join. Moreover, they are free and the participant has a chance to get the certificate of attendance (in some cases, Macmillan Webinars, for example, after passing a test). Since webinars take place over the Internet and there are no costs involved with attending the Webinar they are considered to be cost-effective and time-efficient trainings.

But the first and foremost benefit of the Webinar is a real-time or, in other words, face-to-face communication. In addition, online seminars are led by native speakers and English language teaching experts. This is a good chance to master speaking and listening skills. Moreover, Webinars offer wide spectrum of actual topics. No doubt, the topics such as “6 steps to remembering new vocabulary”, “How placing learners at the right level raises standards”, “Learnt and not forgotten: 3 rules for an exam”, “Twas the class before Christmas...a 1-hour training session for ELT teachers organized by Pearson” cannot but sound promising. As we can see Webinars cover a wide range of the hottest and the most applicable topics in the field of the English language learning on motivating students, exam preparation, teaching methodology, classroom management and what not. Moreover, being the latest development Webinar can transmit audio, video, presentations, images and is a perfect example of invading computer technologies into teaching process.

The second, but not less important advantage of using webinar tools is interaction between the presenter and the participants all over the world. Such format of the training provides the immediate feedback. The trainees have an opportunity to ask and answer the questions in chat box and submit their feedback about the Webinar at the end of the meeting. Online workshops include thought-provoking and open-ended questions. The member of online seminar tries to answer as quickly as possible and compare his variants with partners’ ones. Webinars help to ruin the geographic distances or so called language barrier between the members and get them ready for further communication and education abroad.

It should be noted that all of the mentioned Webinars offer the option to access the contests and materials of previous trainings. Most language learning centers archive each webinar and the participant can use the material of the training in his teaching practice. So, online seminars have long-time value.

Lastly, the certificate of attendance will add value to teacher's portfolio. But, the process of getting certificate at some webinars depends on passing or failing status and individual performance during the Webinar.

To sum up, teachers and lecturers of Ukrainian universities can benefit from attending Webinars. Flexibility, interactivity, cost-effectiveness, long-time value made online workshops number one training in the world. In addition, the participation in Webinars provides you with open access to up-to-date teaching training materials, classroom resources, networking opportunities to meet the needs of teachers of English.

References

1. Cambridge English Webinars for Teachers. Available at: <http://www.cambridgeenglish.org> (accessed at 27.10.2016)
2. Mergut, O. Mystetstvo pedahohiky. Tvorchist yak pedahohichna katehoriia [Art of Pedagogy. Creativity as pedagogical category] / O. Mergut. *Profesiina osvita Professional Education*, 2012. № 1-2. (38-39), pp. 187-194.
3. Nikolaieva, S. Iu. Zahalnoievropeiski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia [The Common European Framework of References]. Kyiv, Lenvit, 2003. 273 p.
4. State National Program "Education" (Ukraine of the 21st century) Kyiv, Radyga. 1994. 61 p.
5. Webinars for teachers. Available at : www.britishcouncil.pl (accessed at 09.01.2017)
6. How thousands can join free English language online courses. Available at : www.britishcouncil.org (accessed at 19.01.2017).

Чубайко Олена
к.е.н., доцент, в.о. директора
Коледж ПДАТУ
Покалюк Вадим
викладач
Рарицька Наталія
викладач
Коледж ПДАТУ
м. Кам'янець-Подільський

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У КОЛЕДЖІ ПДАТУ

Важливе місце у підготовці фахівців у вищих навчальних закладах відіграє процес адаптації студентів до нового навчального закладу. Загальні аспекти цієї проблеми висвітлюються у працях сучасних дослідників Т. В. Алексеевої, Г. П. Левківської, В. Є. Сорочинської, В. С. Штифурак, М. І. Томчука, та інших.

Із вступом до вищого навчального закладу різко змінюються об'єктивні чинники впливу на особистість: змінюється оточення і спілкування; у багатьох першокурсників немає можливості щоденно спілкуватися з батьками та рідними; інші побутові умови (мешкання в гуртожитку, харчування тощо). Все це породжує складності, веде до руйнування уже сформованих стереотипів, нерідко негативно впливає на самопочуття молоді людини. Перші кроки вчорашнього школяра у

новому навчальному закладі вимагають не тільки старання та загальної підготовки, але й значних якісних змін. Студент, який не готовий до них, нерідко втрачає навіть бажання здобувати вищу освіту. У зв'язку з цим може виникати **стресовий, чи, навіть, кризовий стан першокурсника**. Серед поширених емоцій, характерних для періоду адаптації, в більшості, студенти відчувають внутрішню напругу, невпевненість у власних силах, емоційну насиченість подіями, труднощі зосередженості, підвищену тривожність та порушення сну, перегляд власної самооцінки. Вагомим є вплив рівня мотивації до навчання за обраним фахом, як перехід від навичок шкільного навчання до культури студентської праці [4, с.183].

Для студентів-першокурсників соціальне середовище коледжу ПДАТУ є новим, тому на формування психологічного компоненту адаптованості потрібен деякий час. Зокрема, з 28 січня до 2 лютого 2017 р. серед студентів перших курсів усіх спеціальностей було проведено анонімне анкетування у 10 академічних групах щодо адаптації до умов навчального закладу. В опитуванні взяло участь 195 респондентів, що показало наступні результати та визначило певні проблеми.

Таблиця 1

Головні проблеми суспільної адаптації

№ з/п	Запитання	Результати опитування в %	
		Так	Ні
1.	Правильний вибір навчального закладу	88,2	11,8
2.	Проблемність адаптації першокурсника до студентського соціуму	12,3	87,7
3.	Навантаження та втома від занять	42,5	57,5
4.	Власна неорганізованість та лінощі	33,8	66,2
5.	Невміння розподіляти свій час	9,2	90,8
6.	Слабка загальноосвітня підготовка	7	93
7.	Наявність допомоги куратора	92,1	7,9
8.	Можливість підтримки з боку викладачів	93,2	6,8
9.	Допомога психолога	4,8	95,2
10.	Підтримка батьків	62,5	37,5
11.	Обговорення проблем із друзями	16,4	83,6
12.	Можливість самостійного вирішення проблемних ситуацій	22,3	77,7
13.	Необхідність відвідування викладачами гуртожитку	58,4	41,6
14.	Надання допомоги з боку співробітників коледжу	44,2	55,8
15.	Задоволеність побутовими послугами у гуртожитку	26,5	73,5

За результатами опитування, більшість респондентів впевнені у правильному виборі навчального закладу (88,2 %), що складає 172 студенти. З усіх опитаних першокурсників коледжу (12,3 %) - 24 студенти відчувають певні проблеми у адаптації до студентського соціуму, тоді як у 87,7 % - 171 студента такі проблеми відсутні.

Серед причин, які сповільняють або заважають темпам адаптування до навчання, студенти визначили такі, як: навантаженість і втома від занять, власна неорганізованість і лінощі, недостатній інтерес до обраної спеціальності, невміння розподіляти свій час, слабку загальноосвітню підготовку.

Також під час опитування були визначені проблемні питання, які стосувались навчального процесу.

Таблиця 2

Дидактична адаптація студентів

№ з/п	Запитання	Результати опитування в %	
		Так	Ні
1.	Труднощі при засвоєнні нової системи навчання відчули	45,2	54,8
2.	Адаптація до підвищених вимог навчання	57,4	42,6
3.	Велике навантаження в навчанні	26,7	73,3
4.	Складний графік навчального процесу	16,3	83,7
5.	Великий обсяг самостійної роботи	21,5	78,5
6.	Труднощі адаптації до вимог викладачів	28,2	71,8
7.	Уважне ставлення викладачів до студентів	11,6	88,4
8.	Індивідуальний підхід до студентів	7,3	92,7
9.	Професіоналізм й обізнаність викладачів	34,5	65,5
10.	Комунікабельність і взаєморозуміння	33,7	66,3
11.	Доброзичливість, толерантність і почуття гумору	84,6	15,4

За результатами опитування, дидактична адаптація на заняттях полягає у пристосуванні студентів до нових форм і методів викладання навчального матеріалу. Труднощі при засвоєнні нової системи навчання відчули 45,2 %, - 88 студентів, а велике навантаження в навчанні – 26,7 %, відповідно 52 студенти. Респонденти навчального закладу хочуть бачити позитивні якості самодостатнього викладача, який для студентів-першокурсників має бути хорошим мотиватором для вивчення його дисципліни. Так, професіоналізм й обізнаність викладачів відмітили 34,5 % опитуваних, що складає 67 осіб. Вагомими проблемами адаптованості в навчанні є труднощі виконання самостійної роботи - 21,5 % опитаних.

Але важливе місце у дозвіллі студентського життя займає, передусім, виховання.

Таблиця 3

Пізнавально-інформаційне пристосування студентів

№ з/п	Запитання	Результати опитування в %	
		Більш цікаве	Менш цікаве
1.	Студентське життя у порівнянні з шкільним	89,6	10,4
2.	Чи подобається Вам життя (дозвілля) у гуртожитку	35,7	64,3
3.	Участь у виховних заходах	43,2	56,8
4.	Спортивні секції, змагання	65,8	34,2
5.	Дискотеки на СІТУ	86,2	13,8
6.	Цікава поїздка з куратором	11,3	88,7

Так запитання «Студентське життя у порівнянні з шкільним» є більш цікавим для 174 студентів. Одними із найкращих заходів є: участь у спортивних секціях та змаганнях, дискотеках та інших пізнавально-розважальних заходах.

Таким чином, досліджуючи питання адаптації студентів-першокурсників у Коледжі ПДАТУ можна зазначити, що адаптаційний період, який починається з перших днів навчання є дуже важливим етапом.

Проаналізувавши результати анкетування студентів першого року навчання слід зазначити, що процес адаптації відбувся. Рівень формальної (зовнішньої) адаптації

пройшли майже всі студенти (інформаційне пристосування до оточення, участь у культурно-масових заходах, засвоєння своїх обов'язків тощо). Але є й студенти, які вимагають певної допомоги від кураторів, викладачів для підвищення ефективного виховного процесу і покращення оптимізації адаптаційних процесів у навчальному закладі.

Список використаних джерел

1. Алексеева Т. В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі : Автореф. дис. ... канд. психол. наук. Київ : Київський Національний університет імені Т. Г. Шевченка, 2004. 20 с.
2. Левківська Г. П., Сорочинська В. Є., Штифурак В. С. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти : навч. посібник. Київ: Либідь, 2001. 128 с.
3. Томчук, М. І. Психологія адаптації до навчання студентів з особливими потребами. Вінниця, 2005. 631с.
4. Спіріна Т. П., Зарюгіна Ю. Є. Особливості адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: зб. наук. пр.* Ужгород, 2014. № 32. С. 182-184.

Чухно Людмила

к.пед.н., доцент, завідувач кафедри
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ДО ПИТАННЯ ПРО ГЕНІАЛЬНІСТЬ ЯК НАЙВИЩІЙ СТУПІНЬ УСІХ ОБДАРУВАНЬ ОСОБИСТОСТІ

Проблема з'ясування сутності обдарованості, талановитості та геніальності та виявлення обдарованих індивідів є досить складною та багатогранною. Упродовж століть філософи, психологи та педагоги шукають шляхи її вирішення. Отримані результати дозволяють констатувати певні здобутки, водночас у зазначеній галузі наукових досліджень чимало питань потребують розв'язання, уточнення, розвитку.

В нашому суспільстві впродовж багатьох століть побутувала хибна думка про те, що геніальність – це щось таке, що знаходиться на одній межі з божевіллям. Ідеї, що геній і божевілля – речі спільні не є новими. Ще Платон вважав творчість «маренням, подарованим нам Богом» [1, с. 5]. Луначарський писав, що в далекій давнині художник чи поет був неодмінно патологічним типом. Френсіс Гальтон говорив, що геніальність – відхилення від норми, те саме, що й божевілля.

Найбільш значними дослідженнями, покликаними підтвердити тезу про взаємопов'язаність геніальності і божевілля, є робота італійського невропатолога Чезаре Ломброзо «Геній і божевілля», в якій він з одного боку аналізує факти, пов'язані з діяльністю і поведінкою великих людей, у спробі довести, що геній і невроз співпадають, а з іншого приводить опис величезної кількості випадків, коли душевнохворі люди з тими чи іншими видами божевілля, від шизофренії до різних маній, виявляють художні здібності, раніше їм не властиві [1].

У своїй книзі Ч. Ламброзо не тільки намагається довести, що геній і божевілля

по суті одне і те ж саме, але й досить аргументовано розмірковує про прояв художніх здібностей у божевільних. Тобто, за ним, існує зворотній взаємозв'язок – генії схильні до божевілля, а божевільні до геніальності.

Спінеллі, після багатьох марних спроб намалював нарешті Люцифера у всьому його неподобстві, і тоді той з'явився йому уві сні, докоряючи в тому, навіщо він його зобразив таким виродком. Цей образ протягом багатьох років переслідував художника і мало не довів його до самогубства. Це все можна пояснити тим, що з втратою розуму фантазія здобуває повний простір і хворий, як і геній, переймається співчуттям до творів тієї ж фантазії, тоді як у нормальних людей здоровий глузд, що не допускає їх до ілюзії чи галюцинації, певною мірою пригнічує їх здібності.

Наукові ж дослідження погоджуються з тим, що геніальні люди, які виділяються інноваційними та креативними досягненнями (наприклад винахідники), частіше хворіють на психічні захворювання, аніж менш креативні люди з пересічними можливостями. Таким чином божевілля не може розглядатися в якості передумови для креативної діяльності.

Опоненти Ч. Ламброзо та його прихильники вважають, що геніальність – не хвороба, геній – не божевільний, йому властиве здорове божевілля. Так звані «божевільні ідеї» народжуються в найрозумніших головах, а хаос, що вноситься ними в звичний плин думки – «творчий хаос».

Цей процес і є креативністю. Науковці схиляються до думки, що креативність – це здатність продуктивно поєднувати між собою ідеї, інформацію та речі в оригінальний, незвичайний новий спосіб. Креативність вимагає насамперед глибокого занурення у відповідну область науки.

Бар'єром для креативності є страх перед змінами, невпевненістю та непередбачуваністю. І, навпаки, можна зробити висновок про те, що креативність вимагає свого роду певної мужності, мужності поставити під питання старе і звичне для нашого суспільства.

Щодо рис креативної людини, то однозначної думки серед науковців не існує. Масштабне опитування знаменитих креативних сучасників показало, що талановиті люди, на противагу до інших є стійкішими до життєвих труднощів та випробувань. Вони – фізично сильніші та витриваліші, а також здатні на вражаючу витримку. Вони можуть бути одночасно і розсіяними, і дисциплінованими, скромними і гордими, консервативними та ліберальними, то пристрасними та сліпо відданими своїй роботі, то, раптом, холодними та об'єктивними. Це все означає, що креативні люди не здатні жити і виконувати одну і ту ж закріплену за ними константну роль [2, с. 263].

Ознаки стилю навчання і мислення талановитої особистості:

- високообдаровані мають в окремих сферах наук дуже детальні знання;
- їх словниковий запас для їх віку є незвичайним;
- їх мова виразна та зв'язна;
- вони можуть швидко помічати факти;
- вони дуже швидко підмічають зв'язок між причиною і наслідком;
- вони шукають спільні і відмінні риси;
- вони знають основні принципи розв'язання складних завдань;
- вони з легкістю використовують операцію «узагальнення»;
- вони швидко читають і надають перевагу книгам старшого віку тощо;

Креативна діяльність характеризується наступними ознаками:

- дивергентне мислення – це мислення в найрізноманітніших напрямках, що націлене не на просте і стандартне вирішення проблеми, а на розв’язання незвичайними шляхами;

- оригінальність. Маються на увазі унікальні, так звані одноразові ідеї, які є за своєю суттю чимось особливим, зовсім не щоденним. Фантазія креативної людини переходить часто межу усього можливого до цієї пори і веде до нових невідомих і незвіданих місць.

- лабільність – це розумова здатність, що полягає у гнучкості мислення. Такі люди можуть швидко переключатися з одного мисленнєвого рівня на інший і розглядати проблему одночасно з різних точок зору [2].

Проміжною ланкою або фактором між здібностями та креативністю з однієї сторони та надзвичайними досягненнями з іншої сторони є мотивація. Мотивація – це готовність витратити свої сили на певний рід діяльності. Вона складається під впливом батьків, вихователів, вчителів, друзів тощо, тобто соціуму, в якому знаходиться людина.

Її складають:

- а) інтереси та витривалість дитини, які визначають, скільки сили та часу дитина приділяє тому чи іншому роду занять;

- б) допитливість та цілеспрямованість – внутрішні рушійні сили, які спонукають дитину відкривати нові речі, наполегливо прагнути до досягнення поставлених цілей та досягати відповідних результатів.

Отже, генії – люди з надзвичайними здібностями, що є запорукою креативного мислення та способу поведінки.

Список використаних джерел

1. Ломброзо, Ч. Геніальність і божевілля. Мінськ: ТОВ «Попурри», 2000. 587 с.
2. Asendorpf J. B. und Neyer Franz Psychologie der Persönlichkeit. Berlin : Springer, 2012. 469 p.

Шамралюк Олена

методист

Науковий керівник: д.п.н., професор Романова Г.М.

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області,
м. Хмельницький

ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНОГО ФАХІВЦЯ

В умовах соціально-економічних перетворень особлива роль відводиться підготовці кваліфікованого трудового потенціалу для галузі сільського господарства. У цьому аспекті одним із основних завдань системи професійно-технічної освіти стає

підготовка конкурентоспроможних професійно мобільних фахівців, які володіють навичками швидкої адаптації до умов неперервного оновлення агропромислового комплексу, а також методами підвищення якості кінцевого продукту виробництва, зорієнтованих і світоглядно, і стосовно виробничої діяльності на пошук шляхів і засобів збалансованого розвитку суспільства.

Адже, як зазначено у Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, подальший розвиток аграрної галузі України базуватиметься на забезпеченні єдності економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства для стабільного забезпечення населення сільськогосподарською продукцією через запровадження найбільш продуктивних та енергоефективних засобів і технологій виробництва [1]. Тому що відставання розвитку робочої сили від сучасних техніки і виробничих технологій гальмує зростання продуктивності праці, погіршує інші виробничі показники цієї галузі економіки та в цілому призводить до зниження рівня життя населення України.

В той же час якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників агровиробництва у професійно-технічних навчальних закладах значною мірою залежить від самих педагогів, зокрема, майстрів виробничого навчання, які забезпечують формування та розвиток професійних умінь і навичок учнів.

Іншими словами, майстер виробничого навчання, повинен здійснювати професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників аграрної галузі з врахуванням індивідуальних особливостей та здібностей учнів, використовуючи досягнення професійної педагогіки і психології, застосовувати сучасні технології навчання, реалізовувати випереджувальну підготовку через впровадження агроінновацій – нововведень у галузі сільського господарства (сортів рослин, порід тварин, засобів захисту рослин або тварин, технологій вирощування), що супроводжується отриманням комерційного ефекту [2, с.166], щоб забезпечити відповідність випускника ПТНЗ вимогам ринку праці та соціальним запитам.

За таких умов актуалізується проблема розвитку технологічної культури майстра виробничого навчання аграрного профілю як інтегрального професійно-особистісного утворення, яке охоплює сукупність взаємопов'язаних професійно важливих якостей, необхідних для успішного здійснення професійно-педагогічної діяльності на основі цілепокладання, використання інноваційних педагогічних технологій, агроінновацій, сучасних методів пошуку вирішення технологічних завдань відповідно до концептуальних положень сталого розвитку суспільства, економіки та навколишнього середовища [3, с.220].

Саме тому Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області спрямовує зміст регіональних форм методичної роботи на розвиток технологічної культури майстрів виробничого навчання.

Зокрема, в рамках роботи обласних фахових секцій інженерно-педагогічних працівників аграрного профілю обговорюються теоретичні аспекти та вивчається кращий досвід роботи за такими напрямками діяльності як: впровадження інноваційних виробничих технологій на уроках виробничого навчання; організація виробничого навчання учнів в умовах діючого виробництва; інноваційні технології, методи навчання у системі професійно-технічної освіти.

Окрім того, для набуття майстрами виробничого навчання ІК-компетенцій,

формування в них готовності та здатності ефективно працювати в новому інформаційному середовищі та у змінних організаційних умовах в рамках курсового підвищення кваліфікації на базі НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області передбачено опанування педагогами інформаційно-комунікаційних технологій, розробку ними власного інформаційного середовища. Як результат – педагоги створили професійні блоги, на яких розміщують власні навчально-методичні комплекси, відеофільми, методичні матеріали, зокрема щодо сучасних технологій обробітку ґрунту, вирощування сільськогосподарських культур, новітньої техніки і обладнання тощо.

Важливою умовою розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю є стажування в умовах діючого виробництва або на базі навчально-практичних центрів ПТНЗ України. Регіональною методичною службою Хмельницької області проводяться наступні заходи у цьому напрямі роботи: щорічно проводиться моніторинг стажування майстрів виробничого навчання за галузевим спрямуванням, результати якого узагальнюються в аналітичних довідках і методичних порадах; сформовано перелік активно діючих підприємств і організацій Хмельницької області, бази стажування педагогічних працівників ПТНЗ на підприємствах і установах регіону; підготовлено методичні рекомендації та надається методична допомога майстрам виробничого навчання щодо розробки програм стажування.

Таким чином, розвиток технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю є актуальною проблемою сьогодення та потребує системного підходу у її вирішенні. Особлива роль в цьому процесі відводиться регіональним навчально(науково)-методичним центрам професійно-технічної освіти, діяльність яких спрямована на розвиток професійної компетентності педагогів і як наслідок, забезпечення якості професійної підготовки фахівців агровиробництва.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80> (дата звернення 27.02.2017).
2. Жидяк О.Р. Інноваційний розвиток підприємства аграрної сфери: регіональний аспект. *Економіка: реалії часу*. 2012. № 2. С. 165–168.
3. Шамралюк О.Л. Педагогічні умови розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2016. №2. С.218-224.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

SCIENTIFIC EDITION

**АГРАРНА НАУКА
ТА ОСВІТА ПОДІЛЛЯ**

**AGRICULTURAL SCIENCE
AND EDUCATION IN PODILYA**

*Збірник наукових праць
міжнародної науково-практичної
конференції*

*Collection of scientific papers
of international scientific and practical
conference*

Частина 2

Part 2

14-16 березня 2017 року

March 14-16, 2017

Комп'ютерний набір і верстка
Семенишена Н.В.

Computer set and typesetting
Semenyshena N.V.

Адреса редакції:
вул. Шевченка, 13, м. Кам'янець-Подільський
Хмельницької області, 32316

Editorial Office:
13, Shevchenko St., Kamianets-Podilskyi,
Ukraine, 32316

Видавець:
Видавництво «Крок»
вул. Гайова, 56, м. Тернопіль, 46006
тел. +38 0352 248436

Publisher:
Publishing house «Krok»
46006, Ukraine, Ternopil, 56, Gayova St.
tel/fax +38 0352 248436

Підписано до друку 07.03.2017 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк офсетний. Зам. 03/2017.
Умовн. друк. арк. 26,53. Тираж 300.

Signed for printing 03.07.2017.
Format 60x90/16. Type Times.
Offset paper. Printing offset. Order. 03/2017.
Cond. print. sheets. 26,53. Copies 300.
